ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 1er FEVRIER 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9924
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — No 9924

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՈՄՊԱՐՏԻԱՅԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան (Կոմպարտիա) ԻԳ. Համագումարը տեղի ունեցած է Յունուար 7 – 8 Երեւանի մէջ :

Պատգամաւորներու շարքին կը գտնուէին «հին կոմունիստներ, արդիւնաբերութեան, տրանսպորտի, շինարարութեան, գիւղատնտեսութեան առաջաւորներ, գիտութեան եւ կուլտուրայի գործիչներ, պարտիական, սովետական, արհմիութենական եւ կոմերիտական աշխատողներ, սովետական բանակի ռազմիկներ» :

Համագումարի առաջին գործն է եղած ընտրել դիւանն ու յանձնաժողովները : Ընտրուած է նախագահութիւն՝ բաղկացած 47 հոգիէ ...

Կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի առաջին քարտուղարը Եակով Նիկիտիչ Զարոբեան կարդացած է երկամեայ գործունէութեան զեկուցումը, որ կը գրաւէ Սովետական Հայաստանի մեծադիր 42 սիւնակները : Վերջին (ԻԲ.) Համագումարը տեղի ունեցած էր 1961 Հոկտեմբերին :

Իր երկարապատում տեղեկագրին մէջ կոմպարտիայի քարտուղարը մանրամասնօրէն կը թուէ այն «հսկայական փոփոխութիւնները», որոնք տեղի ունեցած են Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր ասպարէզներուն մէջ, վերջին երկու տարիներու ընթացքին :

Եօթնամեայ ծրագրի հինգերորդ տարին վերջացած է : Հայաստանի աշխատաւորները նախատեսուածէն աւելի իրագործած են, 148 միլիոն ռուբլիի «գերպլանային արտադրանք» տալով : Ամէնէն աւելի արագ զարգացում ունեցած են քիմիական արդիւնաբերութիւնը, գունաւոր մետաղագործութիւնը, մեքենաշինութիւնն ու սարքաշինութիւնը :

Եօթնամեակի հինգ տարիներու ընթացքին հիմնուած են 90 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ եւ 91 խոշոր արտադրամասեր՝ եղած գործարաններու մէջ, որոնց կէսը 1961 – 63ին :

Մեքենաշինութիւնը մեծ նուաճումներ արձանագրած է : Հայաստանի դրոշմը կրող հարիւր տեսակ «արդիւնաբերական արտադրանք» կ՚արտածուի աշխարհի 57 երկիրները :

Վերջին տարիներուն ձեռնարկներ եղած են խոշոր ջերմելեկտրակայաններ ստեղծելու համար : Անցեալ տարի արդէն «շարք մտած» են Երեւանի ջերմելեկտրակայանի երեք «ագրեգատ»ները, իւրաքանչիւրը յիսուն հազար քիլովաթ կարողութեամբ :

Ծրագրուած է 1969էն սկսեալ հանգիստ ձգել Սեւանայ լիճին ջուրերը եւ չօգտագործել զանոնք ջրելեկտրակայաններու համար : 1962ին մէկ միլիառ երեք հարիւր միլիոն խորանարդ մեթր ջուր կ՚առնուէր Սեւանէն : 1963ին այդ քանակը իջած է 970 միլիոն խորանարդ մեթրի եւ տարուէ տարի պիտի պակսեցուի : Առկէ դատ Արփա գետի ջուրերը պիտի ուղղուին դէպի Սեւանայ լիճը :

Հայաստանի ազգային եկամուտի մակարդակը եօթնամեակի անցած տարիներուն աճած է 45 տոկոսով : Պետութիւնը 1963ին աւելի քան 217 միլիոն ռուբլի յատկացուցեր է բնակչութեան «սոցիալ-կուլտուրական կարիքներ»ուն համար : Տարուէ տարի կ՚աւելնան պետութեան յատկացումները լուսաւորութեան, առողջապահութեան զարգացման եւ բնակչութեան կենսաթոշակային ապահովութեան վրայ : Կ՚աճին բանուորներու եւ կոլտնտեսականներու դրամական եկամուտները :

Կրթական մարզին մէջ նկատելի է կարեւոր յառաջդիմութիւն : Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան 1254 դպրոցներ, ուր կ՚ուսանին աւելի քան 423,000 աշակերտներ այսինքն բնակչութեան 27 տոկոսը : 1961ի հետ բաղդատմամբ 75,000 աշակերտ աւելի : Աւելցած են գիշերօթիկ վարժարանները, որոնք 1963ին ունեցած են 10·000 սան, 1962ի 6000ին փոխարէն : Ըստ Զարոբեանի, 1965ին դպրոցականներու թիւը կէս միլիոնը պիտի անցնի : Ուսուցիչներու թիւն է 23·300 :

1961ին միջնակարգ վարժարաններն ունէին քսան հազար ուսանող. այժմ այդ թիւը բարձրացած է 29 հազարի : Մասնագիտական 42 դպրոցներու մէջ կ՚ուսանին 23 հազար հոգի, 1961էն հինգ հազար աւելի : Գիտական, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ կը հաշուուին 6489 գիտական աշխատողներ, որոնց շարքին 58 ակադեմիկոս, գիտութիւններու 208 դոկտոր եւ 1718 թեկնածու :

Մեծ աշխատանքներ կատարուած են բնակարանային շինարարութեան ուղղութեամբ : 1962ին եւ 1963ին շահագործման յանձնուած է շուրջ 716 հազար քառակուսի մեթր բնակելի տարածութիւն : Աւելի քան քսան հազար ընտանիքներ նոր ու բարեկարգ բնակարաններ ստացեր են :

Հիւանդանոցներու մահճակալներու թիւը հասած է 16·300ի, որոնց 1200ը վերջին երկու տարիներուն աւելցուած է :

Համագումարը Յունուար 8ի վերջին նիստին «միաձայն» ընդունած է Բանաձեւ մը, որ կը գրաւէ Սով. Հայաստանի (14 Յունուար) երեք էջերը :

Թէ՛ Զարոբեանի Զեկուցման եւ թէ քըւէարկուած Բանաձեւին մէջ խիստ քննադատութիւններ կան հանրային կեանքի արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ նկատուած թերութիւններուն մասին :

Երկու տարի առաջ ալ նոյն թերութիւնները մատնանշած էր կոմպարտիայի առաջին քարտուղարը, սակայն ինչպէս կ՚երեւայ շատ բան չէ փոխուած անկէ ի վեր :

Փայլուն խօսքերէն վերջ հաճելի չէ լըսել դառն ճշմարտութիւններ իրական գործի մասին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՍԱՅԿՈՆԻ ՄԷՋ

ՊԱՅՔԱՐ՝ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՉԷԶՈՔՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Առանց մէկ կաթիլ արիւն թափելու նոր յեղափոխութիւն մը կատարուած է Սայկոնի մէջ, ըստ երեւոյթին ամերիկեան գիտակցութեամբ եթէ ոչ մասնակցութեամբ :

Մէկ գիշերուան մէջ Ամերիկայի կողմնակից ծայրայեղները յաղթեցին եւ Ֆրանսասէր չափաւորականներու տեղը գրաւեցին : Առաւօտուն, ժողովուրդը քունէն արթնցաւ ու լսեց թէ պետական զինուորական հարուած մը տեղի ունեցած է գիշերը :

Դէպքերը հետեւեալ ձեւով տեղի ունեցած են ըստ կարգ մը աղբիւրներու : Չորեքշաբթի օր Սայկոնի յեղափոխական զինուորական խորհուրդը նիստ մը գումարած է որ շատ փոթորկալից եղած է : Զօր. Նկուըէն Խանհ, Բ. շրջանի հրամանատար, պահանջած է որ համայնավարներու դէմ պայքարը սաստկանայ եւ դիրք բռնած է որեւէ չէզոք հոսանքի դէմ : Իրեն կողմնակից եղած են առաջին եւ Գ. շրջաններու հրամանատար զօրավարները : Խանհ մեղադրած է Խորհուրդին քանի մը անդամները իբրեւ Ֆըրանսասէր, ապա ժամանակ չէ կորսընցուցած ու տեղեկացուցած Սայկոնի հարաւը գտնուող միաւորները ինչպէս նաեւ ծովային Դ. զօրաբաժինը : Վաղ արշալոյսին, վայրաշուներու չորս գունդեր եւ չորս գունդ ալ հրացանակիրներ, 4500 հոգի Սայկոն կը մտնէին ու կը գրաւէին բոլոր ռազմական կէտերը : Սայկոնցիները չեն հասկցած թէ ի՞նչ կ՚անցնի կը դառնայ տեսնելով զինուորական գրաւման տակ գտնուող իրենց քաղաքը մանաւանդ որ ձայնասփիւռը մինչեւ ցերեկ չէ խօսած որեւէ պետական հարուածի մասին :

Պետական հարուածին հեղինակները շատ լաւ պատրաստած էին իրենց ծրագիրը, կարգ մը երկրորդական սպաներ արդէն իսկ ձերբակալուած էին գիշերը, յետոյ զօրավարներ՝ Թրան Վան Տոն եւ Լէ Վան Քիմ, Ներքին նախարարը, ոստիկանութեան պետը (որ Նոյեմբեր 2ին ձերբակալած էր Տիէմն ու իր եղբայրը) վայրաշուներու կողմէ ընդհ. հրամանատարութեան առաջնորդուած են : Գալով առժամեայ կառավարութեան վարչապետին իր բնակարանին մէջ հսկողութեան տակ առնուած էր ապա՝ պաշտօնազուրկ կ՚ըլլար :

Զօր. Խանհ տեղեկացուցած էր ամերիկեան իշխանութիւնները թէ մտադիր է վարչակարգը տապալելու եւ Քապոթ Լոճ հարկ եղած միջոցները ձեռք կ՚առնէր : Ամերիկացիները հրահանգ կը ստանային իրենց տուները մնալու եւ դպրոցները կը փակուէին :

Վիէթնամի նոր տէրը՝ Զօր. Խանհ, 40 տարեկան է : Իր ասպարէզը շատ բնական ընթացք մը ունեցած է եւ երբեք այն տպաւորութիւնը չէ թողուցած թէ առաջնակարգ դեր մը կրնայ խաղալ Սայկոնի քաղաքական կեանքին մէջ :

Եթէ «տէյմիսթ» մը չէ, ամէն պարագայի մէջ միշտ հաւատարիմ եղած է Տիէմի եւ պալատը պաշտպանած երբ առաջին պետական հարուածը կը կատարուէր Տիէմի դէմ :

× Սայկոնի նոր ղեկավարները կը պահանջեն անմիջապէս խզել Ֆրանսայի հետ :

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՒ ԱՐՏԱՒԱԶԴ Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՕԾՈՒՄԸ

Կիրակի, 19 Յունուար, Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, մեծ շուքով եւ հանդիսաւոր արարողութեամբ Խորէն Ա. Կաթողիկոս, աջակցութեամբ Լիբանանահայոց Առաջնորդ Տաճատ Արք.ի եւ Թեհրանահայոց Առաջնորդ Արտակ Արք.ի, Խարտաւիլակութեամբ Յունահայոց Առաջնորդ Սահակ Եպիսկոպոսի, ուրախութեան ընդհ. մթնոլորտի մը մէջ եպիսկոպոս ձեռնադրեց եւ օծեց Կիլիկիոյ Միաբանութեան արժանաւոր անդամներէն Գարեգին Ծ. Վրդ. Սարգիսեանն ու Արտաւազդ Ծ. Վրդ. Թրթռեանը :

Արարողութեանց ներկայ էին Խադ. Արք. Աջապահեան, Բերիոյ Թեմի Հայոց Առաջնորդ Ղեւոնդ Արք., Իրանա – Հնդկաստանի Հայոց Առաջնորդ Ներսէս Վրդ. Բախտիկեան, Կիլիկիոյ Միաբանութեան անդամներ եւ Քահանայ Հայրեր :

Հիւրերու շարքին, ներկայ էին Պօղոս Զ. Պապի ներկայացուցիչներ Գերպ. Վիլլէնպրանս եւ հայր Տիւփրէ, որոնք մասնաւոր այս առաքելութեամբ մէկ օր առաջ Վատիկանէն եկած էին ներկայ գտնուելու ձեռնադրութեան, Պապական նուիրակին ներկայացուցիչը, Սուրիէն Կաթողիկէ համայնքի Պէյրութի Առաջնորդ Գերպ. Ժարժուր Եպիսկոպոս, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքական փոխանորդ Թէրզեան Եպիսկոպոս եւ այլ հաստատութեանց եկեղեցական ներկայացուցիչներ :

Ներկայ էին նաեւ պետական հայ երեսփոխանները, Ազգային իշխանութեանց ներկայացուցիչներ եւ հաւատացեալներու հոծ բազմութիւն մը, որոնք լեցուցած էին եկեղեցին ու բակը, հակառակ տիրող սաստիկ ցուրտին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ (Անրի Վերնէօյլ) մաս պիտի կազմէ Քաննի շարժանկարի յառաջիկայ փառատօնին դատական մարմնին :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ տրամադիր են ամերիկեան զօրք ղրկել Կիպրոս պայմանաւ որ անիկա միջազգային ուժի մը մաս կազմէ : Միւս կողմէ Խորհ. Միութիւնը դիմում մը կատարած է ՄԱԿի ուր կը շեշտէ նաեւ թէ դէմ է միջամտութեան որեւէ փորձի Կիպրոսի ներքին գործերուն մէջ » :

ՄԱՐԵՇԱԼ Չանք Քայ Չէք միշտ Ֆըրանսայի կը թողու յարաբերութիւնները խզելու նախաձեռնութիւնը : Կը թուի թէ Թայփէի կառավարութիւնը յաջողած է նեղը դնել Փեքինն ու Փարիզը :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Ռանճըռ Զ» այերանաւը կը շարունակէ իր ճամբան դէպի լուսին ուր պիտի հասնի Կիրակի առաւօտ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ քարիւղներու ազգ. ընկերութիւն մը կրնայ կազմուիլ : Քասըմ բանակցութեան մէջ էր քարիւղի երեք ընկերութիւններուն հետ, (Իրաք Փեթրոլէըմ Քմփընի, Մուսուլ եւ Պասրա) : Ֆրանսա մօտէն շահագրգռուած է այս հարցով վասնզի ԱՑՓԻՄԻ (Իրաք Փեթրոլըըմ Քմփընի) դրամագլուխին 23,35 առ հարիւրը ունի : 1962ին Իրաքէն տասը միլիոն թոն քարիւղ ներածեց :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Թունուզ ջնջեցին վիզայի դրութիւնը երկու երկիրներու միջեւ Մարտ մէկէն սկսեալ :

ԳՐԱԳԷՏ ԱԼՖՈՆՍ ՍԷՇԷ մեռաւ առջի օր 88 տարեկանին :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը գրքոյկ մը հրապարակած է ցոյց տալու համար Ե. Հանրապետութեան իրագործութեանց հաշուեկշիռը, կոլեան վարչակարգին հինգերորդ տարեդարձին առթիւ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին փոխնախարարը՝ Եակով Մալիք Գահիրէ հասաւ :

« ՏԷՅԼԻ ՀԵՐԸԼՏ » որ լոնտոնեան վերջին օրաթերթն էր աշխատաւորական կուսակցութեան տեսակէտները արտայայտող պիտի անհետանայ տեղը տալով նոր օրաթերթի մը որ Սըն (Արեւը), որ աւելի արդիական ձեւով պիտի ներկայանայ :

ՋՈՄՊԷ Քաղաքացիական պատերազմի վրայ կը ձգէ Լումումպայի սպանութիւնը : Քաթանկայի նախկին նախագահը «յայտնեց» թէ Պրիւքէլի կառավարութիւնը երեք միլիոն պելժիական ֆրանքի կանխավճար մը ըրած էր Լումումպան մաքրելու համար : Լուրը հրատարակող պելժիական «Ինչո՞ւ Չէ» շաբաթաթերթը գրաւուեցաւ : Կը թուի թէ կառավարութեան գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է արգելք հանդիսանալ որ Զոմպէի հետ տեսակցութիւնը հրատարակող թերթը Լէոփոլտվիլ հասնի ուր «Լումումպայականութեան » նոր հով մը կը փչէ :

ՊԱՄԹԻԱՅԻ մէջ ցոյցերը կը շարունակուին թէր կամ դէմ Նայէնսի : Այս վերջինը կը պնդէ որ քիմիագէտներու ու կենսաբաններու խումբ մը կայ իրեն դէմ, խնդրոյ առարկայ չըներ Փրոֆ. Տընուան :

ԶՊԵՂՈՒԱԾԸ

Մեր հողը պեղուած չէ տակաւին :

Դարերէ ի վեր, աշխարհի բոլոր կողմերէն հաւաքուած հնագէտներ կը վերականգնեն պատմութիւնը Հին Յունաստանի, Հին Եգիպտոսի, Հին Հռոմի եւ ուրիշներու եւ սակայն կ'ընեն առաւելաբար այս երկիրներու հողային մակերեսին տակ թաղուած ու թաղուն գաղտնիքները երեւան հանելով, վերլուծելով ու վերծանելով :

Խորհրդային Հայաստանի մէջ եւս կը կատարուին մեծարժէք աշխատանքներ, որոնց շնորհիւ կը հաստատուին փաստերըն ու տուեալները անյիշատակ անցեալի մը :

Սակայն Խ. Հայաստանը միայն մէկ տոկոսն է մեր հողին, պատմական Հայաստանին, աշխարհագրական այն տարածութեան, որ քաղաքակրթութեան արշալոյսէն սկսեալ բնակավայրը եղաւ հայ ժողովուրդին եւ անոր նախնեաց :

Հոն, ուր նախապատմական շրջաններէն սկսեալ ծայր տուին մեր ազգային դիւցազներգութիւնն ու պատմութիւնը, ուր իշխեցին նայիրեան թագաւորները եւ կազմաւորուեցաւ անհեղ Ուրարտուն, ուր արմէններ եւ փռիւգիացիներ խառնուեցան տեղացի ժողովուրդին, ուր դրսեկ ու բնիկ տարրերը միշտ միաձուլուեցան, ուր կերպարանք առաւ Հայաստան՝ այս բոլոր հողերու պարագային, անոնք կը մնան ամբողջէն փակ «գիրք» :

Հայաստանի լոկ «խորհրդային» չերտին անդրադառնալով, մէջբերում մը ընենք «Հայկական ՍՍՌ Ատլաս» պատուական աշխատութենէն : Այս գործի 109րդ էջի քարտէսի խորագիրն է «Նիւթական Մշակոյթի Յուշարձաններ» : Էջին վարը դետեղուած ծանօթութեան մէջ կը կարդանք.

« Հայաստանը այնքան հարուստ է մըշակոյթի յուշարձաններով, որ իրաւամբ համարւում է բացօթեայ հոյակապ թանգարան : Հենց միայն սովետական Հայաստանի տերիտորիայում գրանցուած են 4.000ից ոչ պակաս յուշարձաններ, որոնք վերաբերւում են մարդկային հասարակութեան ծագումից մինչեւ ուշ միջնադարն ընկած ժամանակաշրջանին : Սակայն պէտք է նշել, որ դա միայն փոքըր մասն է այն ամենի, ինչ կերտել է հայ ժողովուրդի ստեղծագործ հանճարը հազարամեակների ընթացքում : Հայ ժողովուրդի պատմական յուշարձանների նշանակելի մասը գտնւում է Արեւմտեան Հայաստանում՝ Թուրքիայի տիրապետութեան տակ եւ թողնուած է բախտի քմահաճոյքին » :

Պիտի դժուարանայինք աւելի հարազատ ու ճշգրիտ կերպով բանաձեւելու հարցը : Թէեւ Խ. Հայաստանի մէջ կարելի է գտնել «միայն փոքր մի մաս այն ամէնի ինչ կերտել է հայ ժողովուրդի ստեղծագործ հանճարը հազարամեակների ընթացքում », այնուամենայնիւ, այդ չնչին տոկոսն անգամ Խորհրդային Հայաստանի հողը վերածած է «բացօթեայ թանգարան»ի, ուր կարելի է հանդիպիլ «մարդու բնակութեան ամենահին հետքերի» եւ «աշխարհի հնագոյն քաղաքակրթութեան կենտրոններից» Ուրարտու պետութեան մշակոյթի միայն սահմանային կոթողներուն :

« Նշանակալի մասը» հայ ժողովուրդի հողային հայրենիքին — Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ ըլլալով — «թողնուած է բախտի քմահաճոյքին » :

Մինչ հոն է ոչ միայն Ուրարտուն, այլ հոն է այն բոլորը, որ կերտուեցաւ Ուրարտուէն առաջ եւ այն բոլորը, որ կերտուեցաւ Ուրարտուէն ետք :

Եւ կերտուեցաւ շնորհիւ «հայ ժողովուրդի ստեղծագործ հանճարին » :

Ինչ որ կը մնայ չպեղուած Թրքահայաստանի մէջ, ինչ որ թաղուած է այդ հողին տակ, ինչ որ պահուած է աշխարհագրական այն տարածութեան մէջ, որ կ'երկարի Խ. Հայաստանի սահմաններէն մինչեւ Վասպուրական, Տարօն եւ Տիգրանակերտ, մինչեւ Կարին, Սեբաստիա եւ Զէյթուն լոկ «նիւթական մշակոյթի յուշարձան » չէ :

Ան միաժամանակ տառն ու ոգին է նաեւ մեր իրաւունքին :

Պեղել Թրքահայաստանի հողը այդ կը նշանակէ երեւան հանել ու խօսեցնել անոր ԻՐԱՒԱՏԷՐԸ :

Մէկը, որ խնդրոյ առարկայ հողին դարձած է տէր ոչ թէ ոճիրով ու բռնագրաւումով, այլ այդ հողը սիրելով, զայն բեղմնաւորելով, զայն գեղեցկացնելով, իր քրտինքն ու արիւնը անոր ընծայաբերելով, անոր նիւթեղէն կերպարին ոգի ու շունչ տալով, զայն հոգեղինացնելով :

Եթէ տիեզերքի Տէրը Արարիչն է գերագանցօրէն անոր համար, որ Ան կեանք տուաւ այդ տիեզերքին, ապա հողի մը տէրը ան է, որ կրցած է ամայի անապատները արգասաբեր դաշտերու վերածել, լերկ ժայռակոյտերը բերդ ու քաղաք դարձնել, լեռնային պատուարները ջրանցքներու եւ կամուրջներու կերպարանափոխել, մէկ խօսքով կեանք տալ հողին :

Պեղուած չէ մեր հողը տակաւին :

Եւ սակայն, արդի հնագէտներու եւ հայագէտներու յայտնաբերածը ինքնին լիովին կը բաւէ ապահով ըլլալու, որ երբ մեր հողը «խօսի» ապա հազար ձայնով, հազար փաստով, հազար վկայութեամբ պիտի հիւսէ պատմութիւնը ոչ միայն հայ անցեալի ու մշակոյթի, հայ դիւցազներգութեանց ու դիւցազնամարտերու, հայ ստեղծագործութեան ու քաղաքակրթութեան, այլեւ հայ իրաւունքին :

Նման անկողոպտելի ու անյեղլի իրաւունքին դիմաց ոչինչ են այսինչին կամ այնինչին ժամանակաւոր ու վաղանցիկ «տիրապետութիւն»ը :

Այս իրողութեան առաջին համոզումը պիտի ըլլար Թուրքը ինք, եթէ ընդունակութիւնն ու յանդգնութիւնը ունենար պեղելու այն հողը, որ աւելի մը ի վեր իր «տիրապետութեան» տակ կը գտնուի :

Եթէ կարենար ու համարձակէր նման բան ընելու, անհնար պիտի ըլլար իրեն համար կազմել ցանկը բոլոր անոնց, որոնք եկած ու անցած են Հայաստանէն այն հազարամեակներուն, երբ թուրանական ցեղերը գոյութիւն իսկ չունէին :

Եւ պիտի տեսնէր, որ ինք միայն վերջինն է անծայր այն եկուորներէն, որոնք եկած են Հայաստան, նայած են Հայաստանին ու անցած են Հայաստանէն :

Պիտի հասկնար, որ եթէ «հերթ»ը իրն է հիմա, ապա ան միայն «մի պահ» կրնայ տեւել : Պիտի հասկնար, որ ինքն ալ, իրեն նախորդող անհաշիւ ուրիշներու նման եկող - անցնող է լոկ :

1915ին Թուրքը փորձեց լռեցնել Հայաստանի հողին վրան լսուող ձայնը :

Մոռցաւ, որ ձայն մըն ալ այդ հողին տակը կայ՝ թաղուած ու պահուած, հազարամեակներու արձագանգով պերճախօս :

Այս ձայնէն է, ահա, որ Թուրքը կը սոսկայ այսօր :

Գիտէ, որ անզօր է զայն խլելու ու խեղդելու :

Գիտէ, որ իր կողմէ ամայի անապատներու վերածուած հայ հողը հազար ձայնով պիտի խօսի անգամ մը, որ անոր հպի հնագէտի պեղող բահը :

Եւ հետեւաբար, այս պայմաններու տակ ան ընդունակ է միայն մէկ բան ընելու. չպեղուած հողը ձգելու չպեղուած, որպէսզի ան չդառնայ խորհրդանացած Հայաստանի նման «բացօթեայ թանգարան» : Այլ մնայ իր ներկայ թըրքացած վիճակին մէջ. բացօթեայ գերեզման :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ՄԱՏՈՒՌԸ

Երբ 1863ին Պօղոս Ամիրայ Տատեան կը մեռնի Փարիզի մէջ՝ Հայ Լուսաւորչական քահանայ եւ մատուռ չըլլալուն՝ Փարիզի Մխիթարեան վարժարանին մէջ գործող Մխիթարեան Հայրեր կը մատուցանեն վերջին կրօնական ծառայութիւնները մեծահամբաւ եւ ազգային բարերար Պօղոս Ամիրային :

Օրուան Պատրիարքը (Պոլսոյ) անհրաժեշտ համարելով Փարիզի մէջ յատուկ մատուռ եւ մնայուն քահանայ մը ունենալ՝ պաշտօն կուտայ Յովհաննէս Հինքեարպէյէնտեան քահանային՝ Փարիզ մեկնիլ ընտանիքով : Քահանան դեռ չմեկնած՝ Պատրիարքը Ապտիւլ - Ազիզի ալերսագիր տալով կը խնդրէ որ մնայուն դրամական նպաստ մը կապուի Փարիզի հայ մատուռին : Սուլթան Ապտիւլ Ազիզ տարեկան չորս հարիւր ֆրանք կը շնորհէ :

1865 Յունիս 30 թուակիր նամակ մը կը պատմէ Փարիզի մէջ հայ առաջին մատուռին բացումը : Օրուան հայ թերթը կը գրէ .

« Փարիզէն Յունիս 30 թուով գրուած նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Արժ. Տէր Յովհաննէս Հինքեարպէյէնտեան քահանային ջանիւքը եւ հոն գտնուող բարեսէր ազգայնոց ոմանց ձեռնտուութեամբը Հայկական Մատուռ մը հաստատուեր է Փարիզի Պուլվառ Մոն Բառնաս ըսուած փողոցը թիւ 130 : Յունիս 27ին կիրակի օրը, որ էր տօն Գիւտի Տփոց Ս. Աստուածածնի, առաջին Ս. պատարագը մատուցուեր է ըստ ծեսի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ :

Մատուռն այժմ երկու տարուան համար վարձուած է 1600 ֆրանքի, զոր մեծ մասամբ Վսեմ. Ապրօ եւ Աղաթօն էֆէնտիները շնորհեր են : Իսկ եկեղեցական կահուց եւ զգեստուց մասին Գեր. Թէոդորեան Սարգիս վարդապետն իր քով գըտնուած եկեղեցական սպասները տուեր է. Փարիզ գտնուող գրեթէ բոլոր ազգայինք, Երամեան եւ Նուպարեան ընտանիք եւ երկուք ալ Գաղղիացիք ներկայ գտնուեր են առաջին Ս. պատարագին » : (Արշալոյս Արարատեան, Զմիւռնիա 1865 թ. 759, Օգոստոս 7) :

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՆՈՐԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԶԱՆԶԻՊԱՐ

Անկախ պետութիւն հռչակուելէ հազիւ ամիս մը ետք, յեղափոխութիւն մը Զանզիպարի թագաւորական կառավարութիւնը տապալեց, սուլթանը արտաքսեց եւ հանրապետական վարչաձեւ հաստատեց : Հարիւր տարիէ ի վեր Զանզիպար անգլիական գաղթավայր էր :

Ուաշինկթընի եւ աւելի շատ Լոնտոնի մէջ լուրջ կասկածներ կան, թէ նոր վարչաձեւը, քաղաքականօրէն ու տնտեսականօրէն համայնավար խմբակցութեան երկիրներուն կողմը պիտի յարի : Ամերիկացի եւ անգլիացի դիտողները կը վախնան որ Արեւելեան Ափրիկէի ափերուն մօտ եւ Բրիտանական Հասարակապետութեան մէջ «նոր Քուպա» մը պիտի ստեղծուի : Կ'ըսեն՝ թէ արեւելեան ափրիկեան ափերուն մօտ գտնուող այս փոքըր կղզին, ափրիկեան ցամաքամասին

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նոյն կրնա՞յ ըլլալ արդեօք ազգը, որ յայնժամ Սահմանադրութիւն մը ունենալու յետին ծփանաց մէջ կը յուզուէր, իսկ այսօր այդ կէտը իբր աւարտած եւ յառաջացած նկատելով՝ իրեն համար նորահաստատ դիրք մը կը բաղձայ եւ կը ըսպասէ ստանալ : Ի՞նչպէս ուրեմն պարտաւորեմք մեք այդեան երիտասարդութիւնը կապուիլ այն կանոններով՝ որովք նախընթացը կապուեցաւ : Ի՞նչպէս պարտաւորեմք արդեան երիտասարդութիւնը կապուիլ այն կանոններով՝ որովք նախընթացը կապուեցաւ : Ի՞նչպէս պարտաւորեմք արդեան երիտասարդութիւնը չատանալ այն յառաջադիմութեամբ՝ որովք նախընթացը շատացաւ : Ի՞նչպէս պարտաւորեմք արդեան երիտասարդութիւնը մխիթարուիլ այն յաջողութեամբք՝ որովք նախընթացը մխիթարուեցաւ :

Ո՞չ ապաքէն չարունակ յառաջադիմութեան եւ չարունակ զարգացման բաղձացող եմք ամէնքնիս, անտիական մանուկէն մինչեւ զառամեալ ծերունին : Եւ ի՞նչ այլ է երիտասարդական աշխուժին նորանոր գործոց ձեռնարկելը եւ նորանոր խորհրդոց հետեւիլը եւ նորանոր նպատակներ ստեղծելը, եթէ ոչ այդ բնածին զգացմանց բացատրութիւնն եւ բնական պարտուց գործադրութիւնը : Ի հարկէ բոլոր մարդկային կեանքը կարող չէր իւր ամէն հասակին եւ ամէն կացութեան մէջ հաւասարապէս այդ նպատակին աշխատիլ, եւ հետեւաբար ալ հարկ էր որ ըլլար այն հասակը, որոյ գործը ըլլայ նոր գաղափարաց ծնունդ տալ, եւ անոնց հաստատութեան համար մրցիլ, դժուարութեանց դէմ կռուիլ, եւ առաջին անյաջողութեանց մէջ չյուսահատիլ : Այդ պէտքը լեցնելու կանչուած եւ կարգըւած է երիտասարդութիւնը : Մեր հայ երիտասարդութիւն ալ, գիտնալով իւր պարտքը եւ իւր իրաւունքը, կէս դարէ ի վեր քաջաբար մատեաւ յասպարէզ, եւ կռուեցաւ արիաբար, եւ նահատակեցաւ դիւցազնաբար, եւ վերջին երիտասարդութեանց փառքը լիաբերան գովեստիւ կը յիշատակեմ ես աստէն եւ ամենայն Հայոց օրհնութեանց կը յանձնարարեմ :

Նաեւ ներկայ երիտասարդութիւնն իւր նախորդաց հետոց վրայ քալելով, ճանչնալով որչափ ինչ իւր պարտքն է, եւ ի բարին գործածելով իւր իրաւունքը, ահա կանգնեալ յասպարէզի ազգութեան, բարձրագոչ կ'աղաղակէ, եւ Հայութեան համար ընտրելագոյն վիճակ մը կը պահանջէ եւ զանձն կը յօրդորէ գործով եւ արդեամբք արժանի լինել այն փառաց, որոց կը ձգտի ըղձիւքն եւ բաղձանօք :

Իսկ ի՞նչ է նոր գործն եւ արդիւնք, եւ ի՞նչ նոր իղձքն եւ բաղձանք՝ որք իրերաց պիտի համապատասխանեն :

Ահա խնդիր մը որ շատ եւ շատ հարկ էր որ գիս եւ զձեզ զբաղեցնէր ի ներկայիս արտայայտելով մեր նպատակին կէտը, եւ մեր ազգութեան նոր դրից եղանակը, եւ ազգութեան մը զարգացման բնական եղած ասպարէզը եւ սահմանը : Սակայն բարեբախտաբար սրտէ սիրտ ալ խօսակցութեան եղանակ կայ, եւ ես չուզելով իսկ մանրամասնութեանց մէջ մըտնել, եւ այնպիսի խօսակցութեանց ձեռնարկել որք լպրծուն են եւ կեղակարծ, տակաւին ապահով եմ թէ կարեւոր գաղափարները ես ձեր մտաց մէջ զարթուցի, եւ թէ ի ներկայիս որչափ էքդ աստէն որ գիս բարեսրտաբար լսել կը բարեհաճիք, ամէնքնիդ ալ հաւասարապէս ունիք միտուըններուդ մէջ միեւնոյն գաղափարները՝ զորս եւ ես ունիմ :

Ձեր մեծամասնութիւնը հայ երիտասարդութեան անդամներէն է, եւ ձեր բոլորը ազգասիրաց խումբը կազմողներէն է, միթէ հա՞րկ է երկար խօսքերով ըսել ինչ որ չըսելով իսկ կ'իմացուի : Հայ երիտասարդութիւնը զգացած է և կը գործէ, առ իմէ՞ իբր ընդունայնապարծ վարդապետող ուսուցանել ճգնիլ ինչ որ արդէն ուսեալ է : Մէկզմէկ կը հասկնամք, եղբա՛րք իմ, փոխանակ այդ նիւթին վրայ երկննալու, աւելի օգտակար կէտերու մեկնաբանութեան ծախեմք մեր ընծ[...] ժամանակը :

Բնական կարծեմ երիտասարդութեան յառաջադիմութիւնը ըրի, եւ իւր իրաւունքը համարձակօրէն պաշտպանեցի, եւ [...] ոք կարող է կարծել թէ կարող ըլլամ [...] իւրք կորզել մեր ազգային երիտասարդութենէն իւր փառքը եւ իւր բաղձան[...] ալ ձգտումը : Մանաւանդ թէ այնչափ [...] յառաջեցի որ մինչեւ իսկ ուրիշներուն [...] առաւելութիւններ տալ համարձակեցայ [...] եւ այնպէս իմն ցուցնել, որ եթէ [...] զարգացում մը յառաջ պիտի գայ յազ[...] գիս, զայն ալ պէտք է երիտասարդութե[...] նէ սպասել, անկէց պէտք է զարգացում ակնկալել եւ անոր յանձնել զարգացմ[...] գործադրութիւնը : Կը տեսնեմ եւ կ'իմ[...] նամ թէ իմ այդչափ յառաջելս առիթ պի[...] տի տայ ոմանց կէս ծաղու եւ կէս կծ[...] հեգնութեամբ ընդդիմաբանել ինձ եւ ը[...] սել.— Եթէ այդ այդպէս իցէ՝ թողու[...] ուրեմն ազգութիւնը երիտասարդութե[...] ձեռքը, եւ կամ եթէ երիտասարդութի[...] այդչափ կարող է եւ իմաստուն, գի[...] իսկ իւր ձեռքը թողումք, եւ յայնժ[...] տաք գլուխներու եւ անփորձ անձանց [...] ռաջնորդութեամբ գործուելիք արդեա[...] ինչ ըլլալն ալ լաւ կ'իմանամք, եւ Աստ[...] ուած տայր որ մեր վնասովը չիմանա[...] յինք :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(7 Նար.)

մեկուսացած, երկար տարիներէ ի վեր համայնավարներու Թիրախն էր: Հարաւան Քենիայէն եւ Թանկանիքայէն, Չինացիներ, Քուպացիներ եւ Ափրիկեցիներ չարունակ կը հրահրէին յեղափոխութիւնը: Մոսկուա, Փեքին եւ Հաւանա, կղզիի յեղափոխական խմբակներէն շատերը կը մարզէին եւ անոնց նիւթապէս կ՚օգնէին: Այդ խմբակներէն մէկը, որ Քուպայի մէջ մարզուած էր եւ ինքզինքը «Փիտելական» անունով մկրտած՝ դեռ նոր վերադարձած էր Զանզիպար:

Դեկտեմբեր 10ին, Երբ Անգլիացիք հեռացան կղզիէն, ձգեցին պարապ մը, զոր մէկը պէտք է լեցնէր: Եւ համայնավարներուն համար կղզին, չափազանց մեծ քաղաքականութիւն ունէր, որովհետեւ, փոքրիկ Զանզիպարը լաւ խարիսխ մըն է ամբողջ Արեւելեան Ափրիկէի մէջ դաւադրական գրոհներու համար:

ՋԱԽ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐ

Զանզիպարի համայնավար դառնալու մասին Արեւմտեաններու վախերը կը հիմնուին այն իրողութեան վրայ, որ նոր վարչաձեւի ղեկավարներէն շատեր ձախ եւ ոմանց կողմէ բացորոշ կերպով համայնավար կը նկատուէին:

Զանզիպարի նոր վարչապետը՝ Ապտուլլա Հակա, Մոսկուա ուսում ստացած է եւ կինը ռուս է: Հակա ղեկավարներէն մէկն է կղզիի Ափրիկեցիներուն եւ բնիկներու ամէնէն զօրաւոր կուսակցութեան՝ որ կը ներկայացնէ Զանզիպարի ամէնէն խեղճ բնակիչները:

Վարչապետի ամէնէն մտերիմ գործակիցներէն մէկը՝ Շէյխ Ապտուլ Պապուն է, որ արտաքին գործոց նախարար է եւ ձախակողմեան Ժողովուրդի կուսակցութեան ղեկավարը: Պապու ծանօթ է ափրիկեան հարցերու մասին չինական տեսակէտներուն իր համախոհութեամբ:

Զանզիպարի նոր Հանրապետութեան նախագահը՝ Ափրիկեցիներու եւ Բնիկներու կուսակցութեան պետ Ապէյտ Քարիմն է:

Նոր նախագահը, յեղափոխութենէն անմիջապէս յետոյ յայտարարութիւններ ընելով ըսաւ. «Հին կառավարութիւնը մեռաւ ու Թաղուեցաւ: Հիմնեցինք Զանզիպարի եւ Փեմպայի Հանրապետութիւնը, (Փեմպան՝ նոր Հանրապետութեան երկրորդ կղզին է): Ամբողջ երկիրը ցնծութեան մէջ է յեղափոխութեան համար»:

Միւս կողմէ, վարչապետ Ապտուլլա Հակա իր կառավարութեան քաղաքականութիւնը պարզելով ըսաւ՝ թէ «Մեր քաղաքականութիւնն է՝ բարեկամական յարաբերութիւններ ունենալ աշխարհի բոլոր երկիրներուն հետ: Թշնամիներու եւ բարեկամներու քաղաքականութիւն չունինք: Կը փափաքինք գործակցիլ բոլորին հետ: Բնականաբար զօրավիգ կը կանգնինք բոլոր ափրիկեան ազատագրական շարժումներուն»:

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Յեղափոխութեան գլխաւոր պատճառը կը նկատուի ցեղային ատելութիւնը, որ տեղական հիւանդութիւն է Զանզիպարի քաղաքական կեանքին մէջ:

Երկրի ամբողջ բնակչութեան թիւը, վերջին մարդահամարի ընթացքին մօտաւորապէս 300 հազար հոգի էր: Ասոնցմէ 228 հազարը Ափրիկեցիներ են, 46 հազարը՝ Արաբներ, 18 հազարը՝ Հնդիկներ եւ հինգ հարիւրը՝ Եւրոպացիներ, մեծ մասամբ Անգլիացիներ:

Անցեալ Յուլիսին, տեղի ունեցած ընտրութեանց ընթացքին, Ափրիկեցիներու եւ Բնիկներու կուսակցութիւնը ստացաւ քուէներու 63 առ հարիւրը: Այսուհանդերձ, ընտրական օրէնքին պատճառով՝ Խորհրդարանի 31 աթոռներէն միայն 13ը ապահովեց: Ի վերջոյ, կառավարութիւնը կազմեց Շէյխ Ալի Մուսինի Ազգային կուսակցութիւնը: Տապալած կառավարութիւնը, շաբաթ մը առաջ, օրէնքէ դուրս հռչակեց յեղափոխութեան գլխաւոր կազմակերպիչը նկատուող այժմու արտաքին նախարար Պապուի Ժողովուրդի կուսակցութիւնը:

Յունուար 12ի գիշերը, 600ի մօտ յեղափոխականներ, կառավարական ուժերու հետ կռուելէ ետք գրաւեցին Զանզիպարի ձայնասփիւռի կայանը եւ ոստիկանատունները: Կառավարութիւնը տապալեցաւ:

Սէյիտ Եամմիտ Պէն Ապտուլլա սուլթանը, վարչապետ Համատի եւ բաւական թիւով նախարարներ սուլթանի զբօսանաւով փախան:

Քենիայի կառավարութիւնը մերժեց ապաստան տալ անոնց: Թանկանիքայի կառավարութիւնը տուաւ:

Զանզիպար 1862էն ի վեր անգլիական հովանաւորութեան տակ կը գտնուէր եւ կը կառավարուէր տեղացի սուլթանի մը կողմէ: Առաջին սուլթանը՝ արտաքսուածին մեծ հայրն էր: Հայրը՝ 52 տարի իշխեց երկրին մէջ:

Անկախ Զանզիպար կը մնայ Բրիտանական Համագործակցութեան մէջ եւ Ափրիկէի ամէնէն փոքր պետութիւնն է: Տարածութիւնն է 2644 քառակուսի քիլոմեթր: Երկրի երեք հարիւր հազարի մօտ բնակչութեան ամէնէն յառաջադէմ եւ զօրաւոր մասը յիսուն հազարի հասնող Արաբներն են:

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Գիտնականները վերջերս նկատեցին, որ գետերու մէջ ապրող կոկորդիլոսները պարբերաբար քարեր կը կլլեն: Գիտնական Գ. Սքոթի կարծիքով կոկորդիլոսները քար կը կլլեն, որպէսզի աւելի դիւրութեամբ պառկին գետին մէջ: Այլապէս գետին հոսանքը զիրենք կրնայ քշել տանիլ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ՄՇԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ). — Ամսոյս 18ին Պօմոնի գաղութը խոր վիշտով հողին յանձնեց իր եկեղեցւոյն դպրապետը եւ վաստակաւոր երաժշտագէտը յանձին Պ. Լեւոն Ճերահեանի, որ 32 տարի ծառայած է մեր եկեղեցիին, ինչպէս նաեւ հետաքրքիր գրութիւններով աշխատակցած է «Յառաջ»ին:

Նախ քան 1914ի պատերազմը եւ յետոյ տարիներ շարունակ ուսուցիչ – տնօրէնի պաշտօններով Թուրքիոյ մէջ, սերունդներ դաստիարակած է: Ինք, բնիկ Կ. Պոլսեցի, երկար տարիներ պաշտօնավարած է Էտիրնէ, Աֆիոն – Գարահիսար, Զորլու, Գավալա եւ այլուր, հմուտ հայկական եւ եւրոպական ձայնագրութեանց:

Հանգուցեալ Պալաքեան Եպիսկոպոսի Մարսէյլ առաջնորդութեան շրջանին, ամէն Կիրակի իր Դպրաց – Դասով կը մասնակցէր արարողութեանց, գնահատուելով թէ Սրբազանէն եւ թէ թաղականներէն: Մօտաւորապէս 9 տարի իր միջոցներով հրատարակեց «Գրական – Տարեցոյց»ը, օգտակար գիտելիքներով համեմուած: Բնաւորութեամբ շատ համեստ, հոգեւին փարած էր եկեղեցական երաժշտութեան, որ իրմասնագիտութիւնն էր: Աւելի քան յիսուն տարիներ պաշտօնավարած է զանազան եկեղեցիներու մէջ իբրեւ հմուտ դպրապետ:

Տարագրութեան դառն բաժակը ցմրուր քամելով իր հնարամտութեամբ կրցած է ստոյգ մահէն ազատիլ շնորհիւ իր Թուրքերէնին, 12 օր անդադար քալելով եւ աղօթելով ինքզինքը Ատանա կը ձգէ:

Պանք Օթօմանի դրամաշ ժամանակ, կը ձերբակալուի իբրեւ կուսակցական եւ կը բանտարկուի: Ամիսներ ետք միայն շնորհիւ ուժեղ միջամտութեանց՝ ազատ կ՚արձակուի, միշտ հսկողութեան տակ մնալով սակայն: Պալքանեան պատերազմին, իբրեւ «Ժամանակ» թերթի թղթակից գտնուած է ռազմաճակատին վրայ, միշտ թարմ լուրեր հաղորդելով իր թերթին, հետաքրքրական ու ճիշդ, — այդ օրերու իր կեանքէն քանի մը պատկեր տուաւ վերջերս «Յառաջ»ի մէջ:

Իր մէջ բոյն դրած անողոք հիւանդութիւնը զգետնեց զինք: Բոլոր բժշկական խնամքները մնացին անզօր փրկելու համար իր կեանքը:

Սիրելի Պ. Ճէրահեան, օտար հողը թող թեթեւ գայ յոգնաբեկ մարմնոյդ վրայ:

Երկար տարիներ Աստուծոյ տաճարներուն մէջ մատուցած ծառայութիւններուդ վարձքը այն յիշատակն է որ պիտի պահպանուի քեզ ճանչցողներուն մօտ: Մխիթարութիւն Այրի Տիկնոջդ, Տիկին Պերճուհիին, որ պահապան հրեշտակի մը նման խնամեց քեզ:

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

«Հայ – ռուս գրական կապերը ԺԹ. – Ի. դարերում» երկհատոր գործին համար, Գուրգէն Յովնան, որ գրականութեան հիմնարկութեան տնօրէնն է, վարձատրուեցաւ գիտութիւններու պսակաւորի աստիճանով: Բանասիրական գիտութիւններու պսակաւորի աստիճան ստացած է Երեւանի մանկավարժական հիմնարկութեան Հայոց լեզուի ամպիոնի վարիչը՝ Աշոտ Աբրահամեան, իր վերջին՝ «Բայը ժամանակակից հայերէնում» արժէքաւոր գործին համար:

Յ. ՆԱՒԱԿԱՏԻԿԵԱՆ

Երեւանի համալսարանի բնագիտութեան ամպիոնի հիմնադիր եւ մասնագիտական քսան գիրքերու հեղինակ փրոֆ. Յ. Նաւակատիկեանի ծննդեան 75ամեակին առթիւ կատարուած է յոբելենական հանդիսութիւն մը:

ՅԱՒՈՏ ՀԱՐՑ ՄԸ

Զորս գրագէտներ՝ Ստեփան Զօրեան, Հրաչեայ Յովհաննիսեան, Գէորգ Էմին եւ Պարոյր Սեւակ հաւաքական բաց նամակ մը ուղղած են Գրիգոր Հասրաթեանի (Նախագահ Երեւանի քաղաքային Խորհուրդի գործադիր կոմիտէի), դիտել տալու համար, թէ 620.000 բնակչութիւն ունեցող քաղաքի մը մէջ կան ընդամէնը 32 գրախանութներ, որոնք բոլորն ալ, առանց բացառութեան, «ամօթ կը զգան իրենց տեսքէն եւ ընձեռած կարելիութիւններէն»:

Բաց նամակին հեղինակները կ՚առաջարկեն վերջ տալ այս անբարեյոյս կացութեան:

ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅՈՎ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ.— «Զախորդ փանոսի հէքեաթը»:

ՍԷՐՕ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ.— «Մխիթար Սպարապետ», պատմավէպ:

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԳՈՐԾ

Այս տարի լոյս պիտի տեսնէ մասնագիտութեամբ նկարիչ, նախկին եգիպտահայ Առաքել Պատրիկի տասը տարուան աշխատանքի պտուղը եղող խիստ շահեկան աշխատութիւնը՝ «Ազգային տարազի պատմութիւն» խորագրով: 900 նկարներու միջոցաւ ներկայացուած են Ուրարտուի օրերէն մինչեւ այսօր գործածուած բոլոր տարազները, Արեւելեան եւ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ հաւասարապէս:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՆԵՐԸ

Իբրեւ տարեց, Թամօն անձամբ ճանաչում էր այդ շինականներից շատերի պապերին ու հայրերին: Գիտէր թէ նրանցից ով որ անցուդնացին կամ քանի տարի դրանից առաջ իր Ջրաղացն էր եկել, ինչ էր բերել աղալու, քանի գիշեր էր անցկացրել իր յարկի տակ եւայլն:

Թամօն Սասունցի Դաւթին համարում էր բոլոր աշխատաւոր Սասունցիների պապը, ուստի ուշի – ուշով ստուգում էր, թէ այս կամ այն մշակը ազգակցական կամ արենակցական ինչպիսի կապերով էր առնչւում Դաւթի հետ, ինչ ճիւղերով էր մօտենում կամ հեռանում նրանից: Նա շատ յաճախ Դաւիթ ասելու փոխարէն ուղղակի ասում էր մեր պապը, մեր ջոջ պապը եւ այլն:

— Չէ, քու ճիւղը հեռու է մեր պապից, — ասում էր նա մէկին:

— Դու մօտիկ ես Ձէնով Օվանի կողմից, — նկատում էր նա միւսին:

— Քուկդ քեռի Թորոսիկի ճիւղն է, — համոզում էր երրորդին:

Իրենց հերթին հայ շալակտարները խոր ակնածանքով էին վերաբերւում ծերունի Ջրաղացպանի անձնաւորութեանը: Ուշադրութեամբ ունկնդրում էին նրա ամէն մի խօսքը եւ Ծովասարի առաջ նստած, երկար – երկար զրուցում էին նրա հետ իրենց յուզող հարցերի շուրջը, ու, բեռներն առած, գոհ սրտով վերադառնում էին իրենց տեղերը:

Թամօն ստուգում էր ոչ միայն բեռնակիրների ճիւղաբանութիւնը, այլեւ իր մօտ երթեւեկող բոլոր ուղեւորներին: Նա այն համոզումն ունէր, որ Դաւթի ճիւղն անաղարտ է մնացել, ուստի սրտանց ուրախանում էր, երբ յայտաբերում էր դրա ժառանգներից մէկն ու մէկին: Ծերունին այդպիսիներին ճանաչում էր հարցուփորձ անելով եւ նրանց արեան ջերմութիւնը ստուգելով: Սովորաբար բռնում էր ուղեւորի դաստակը. ում ձեռքը տաք էր, կռահում էր, որ նա Սասնայ ծռերի տոհմին է պատկանում:

Խոդեդանի հարցաքննութիւնը շատ կարճ տեւեց:

— Քու ճիւղը Դաւիթին է դիպչում, լաօ, — հանդիսաւոր տոնով ասաց Ջրաղացպանը, մոտկանցու ազգատոհմը ոտքի վրայ պեղելուց եւ նրա դաստակը թեթեւակի շօշափելուց յետոյ: — Բոլոր տալւորիկցիք Դաւթի ճիւղին են պատկանում, բացի մի քանի տնից, որ Զէյթունից են եկել, — աւելացրեց ծերունին ծնօտը քորելով:

— Իսկ քու ճիւղը ո՞րն է, քեռի Թամօ, — հետաքրքրուեց Ասատուրը:

— Ես Ճնճղափորիկի սերնդից եմ, — հպարտութեամբ պատասխանեց նա: Մեր ցեղը առաջ իշխան էր, բայց յետոյ ջաղացպան դարձաւ:

Այդ գիշերը Խոդեդանը, Գրքօն եւ Կիրակոսը հիւր եղան Թամոյին եւ լուսացրին բեռների վրայ իրենց արաներով ծածկուած: Քնելուց առաջ Ջրաղացպանը նրանց համար բաղարջ թխեց եւ պատմեց Սանասարի եւ Բաղդասարի ճիւղը:

Վաղ արեւածագին Գրքօն շտապեց Բերդ՝ Դաւթի հիւանդ այծերին բուժելու, իսկ Կիրակոսը սկսեց հաստ մախաթով կարել մաշէ թեռը, որ գիւղ վերադառնան:

Դեռեւս առաւօտ էր, երբ երկու մշակները սրտագին հրաժեշտ տուեցին Թամոյին ու Ասատուրին եւ, իրենց բեռները շալակելով, ճանապարհ ընկան:

— Բեռս թեթեւացրու, քեռի Թամօ, — խնդրեց Կիրակոսը, դուրս գալուց առաջ: Ծախրականցին մի քանի խոշոր քար գետնից վերցնելով դրեց մշակի շալակի վրայ: Երբ բաւականաչափ հեռացել էր, Կիրակոսը տակից մի փոքրիկ ցնցում գործեց: Քարերից մէկը վայր ընկաւ: Մնացեալ քարերը նա պէտք է թափէր հետզհետէ գնալով: Քար դնելու այդ սովորութիւնը, որ շատ հին էր, համարւում էր մեծ բեռը տեղ հասցնելու կարեւոր պայման: Ամէն անգամ մի քար գլորելիս, մշակները թեթեւութիւն էին զգում եւ հեշտութեամբ էին կրում ծանր բեռները:

Առջեւից ընթանում էր սնրդչի Գրքօն, կորեկալրով լի պարկը շալակին եւ կեռ եղջիւրը գօտկում խրած: Նրա ետեւից ահագին բեռի տակ կորացած, Ծովասարի կանաչ ստորոտով, դանդաղ գնում էր Կիրակոսը: Ծանրութիւնից նրա կքած ոտները ճապաղելով դուրս էին ընկնում կողքերից՝ իրենց միջեւ թողնելով լայն տարածութիւն: Թեւի վրայով եւ թեւերի տակով անցնող հաստ պարանը, ամուր ճնշելով նրա վիզը եւ ուսերը, հարկադրում էր նրան հեւալ եւ շարունակ առաջ նայել:

Թամօն եւ Խոդեդանը Ջրաղացի մօտ կանգնած՝ երկար նայեցին նրանց ետեւից:

— Անխիղճ տանուտէր ունի: Ասաց Թամօն, կարեկցելով տառապեալ մշակին: Ապա աւելացրեց — իր տղուն պետ աղացի:

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Պերճուհի Ճերահեանի իր ամուսնոյն Լեւոն Ճերահեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Պուլ · Օտտոյի Թաղ · խորհուրդը եւ Կապ · Խաչի մասնաճիւղը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Յ · Տերոյ – եանի, Տէր եւ Տիկին Գ · Տերոյեանի եւ համայն Տերոյեան եւ Պօղոսեան ընտա – նիքներուն իրենց կնոջ , մօր , քրոջ . եւ ազգականին Հայաստան Տէրոյեանի կըս–կըծալի մահուան առթիւ : Նոյնպէս Օր · Ս · Ճէլալեանի , Տէր եւ Տիկին Օ · Ճէլալ–եանի եւ զաւակներու իրենց մօր , մեծ մօր , կեսրոջ եւ ազգականին Տիկին Վեր–գինէ Ճէլալեանի կսկծալի մահուան առ–թիւ : Ինչպէս նաեւ Այրի Տիկին Եղիա – զարեանի եւ զաւակներուն Խաչօ Եղիա – զարեանի մահուան առթիւ :

Այս առթիւ շնորհակալութեամբ ստա–ցած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ գումարները .— Տիկին Վ · Ճէլալեանի մահուան առթիւ Թաղին կողմէ 30 Ֆր · , Խ · Եղիազարեանի մահուան առթիւ, Ա · Յակոբեան 15, Տէր – Զաքարեան եղ–բարք 20, Մ · Գարլանեան 10, Ս · Տէր – տէրեան հինգ ֆրանք :

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգիանոց սենեակ · — Օրը 370 Ռ ·
2 հոգիանոց սենեակ · — Օրը 520 Ռ ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Գ · Պ · 500ական ֆրանք կը նուիրէ Սա–մուէլ Մուրատեան վարժարանին եւ Դըպ–րոցասէր Տիկնանց վարժարանին : (Ստա–նալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան ան–կարելիութեան մէջ ըլլալով առանձին պատասխանելու այն բազմաթիւ ցաւակ–ցական նամակներուն զորս կը ստանան իրենց եղբօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, կը խնդրեն իրենց բա–րեկամներէն որ հոս գտնեն իրենց երախ–տագիտական զգացումներուն արտայայ – տութիւնը :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն · Մարմնի տա–րեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսին առ – թիւ կը նուիրեն .— Պ · Պագըրճեան 100 ֆրանք, Ֆրէնկեան հաստատութիւն հա – րիւր, Տէր եւ Տիկին Ա · Աճէմեան ,Պ · Վ · Զիթունի, Պ · Հայթայեան քսանական , Պ · Շահվէրտեան 15, Տիկին Ճէվիզեան 10 , Տիկին Արմենուհի Միքայէլեան , Պ · Ս · Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Քօչեան, Պ · Պ · Գըլըճեան տասնական, Պ · Տէր – Պետրոսեան քսան ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ · Կ · ԽԱՉԻ Շրջ · վարչութիւնը, միջ–մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ , Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերը, այս Շաբաթ օր , ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուարեան ապստամբութիւնը կը տօնուի Լիոնի մէջ Մարտ 1ին Կիրակի , կէսօրէ վերջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարար մը հայկ · հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար :
Դիմել «Յառաջ»ի :

ՆՈՒԲՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ · ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

6 Փետրուար, 1964, Հինգշաբթի · — Վարդանանց ճակատամարտի պատմա – կան, կրօնական եւ ազգային տօնին ա – ռիթով պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս · պատարագ : Ժամը 10ին : Ս · պատա – րագը միաձայն, Կոմիտասեան եղանա – կաւ պիտի երգեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներ : Ի ժամ Ս · պատարագի կը կատարուի Հայրապե–տական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայ–րապետի անուանակոչութեան տօնին ա–ռիթով : Հրաւիրուած է Փարիզի եւ շըր–ջակայից դասընթացքներու աշակերտու – թիւնը : Յաւարտ պատարագի պիտի եր – գուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւն – ներ աշակերտներու կողմէ : Կը հրաւիր–ուին բոլոր հայրենակիցները իրենց ներ–կայութեամբ յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռեմ երեք եղբայրներս .— Յակոբեան Աբրահամ, ծնած 1906ին, հայրը՝ Բաղրատ : Յակոբեան Մատթէոս ծը – նած 1909ին , հայրը՝ Սարի Բէկ : Յակոբեան Մկրտիչ , ծնած 1916ին, Հայ–րը՝ Բաղրատ :

Կարգ մը լուրերու համաձայն գերի ին–կած են հայրենական պատերազմին եւ 1943 Սեպտեմբերին Մարսէյլ փոխա – դըրուած Գերմանացիներու կողմէ, ապա հոն մնացած զրաւման բանակի մեկնու – մէն ետք :

Կը փնտռեմ նաեւ բարեկամս .— Տէր - Սահակեան Շմաւոն, ծնած 1895, հայրը՝ Պետրոս որ Փարիզ կը գտնուէր 1915ին եւ նամակագրութիւն պահած է մինչեւ 1924: Վերոյիշեալ չորս անձերը ծնած են Էջ – միածնայ շրջանի Գրամբրա գիւղը :

Երնադիկ կը փնտռէ իր հայրը Շաքար–եան Համբարձում, նոր անունը՝ Գուռլին կամ Համբարձումի, ծնած 1920ին :

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդ – րուի գրել .—

ՍՄԲԱՏ ԲԱԳՐԱՏԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ, Փո – ղոց Տէր – Գաբրիէլեան Թիւ 27, Երեւան, ՀԱՅԱՍՏԱՆ, (Խորհ · Միութիւն) :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի «Մուրատ» խում–բի կողմէ :

Այս Կիրակի ժամը 17էն 24

167, Rue Montmartre — Métro : Montmartre (au sous-sol de la Cassita)

Ընկերական մթնոլորտ

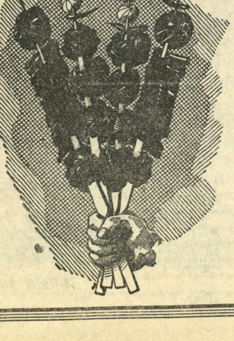
BAR DISQUES SELECTIONNES BUFFET

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Հ · Յ · Դ · Նոր Սե րունդի Հարաւ · Ֆրանսայի Շրջանային վարչութեան, կազմակերպութեամբ՝ Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քրիստա–փոր» խումբին :

Այս Շաբաթ , ժամը 21ին, Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ
Շրջ · վարչութեան անունով խօսք կ'առնէ Ընկեր ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Կազմակերպիչ խումբի ուղերձը կ'արտասանէ ընկ · ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ
Այս առթիւ կը ցուցադրուին Հալէպի մէջ տեղի ունեցած Հ · Մ · Ը · Մ ·ի մասնաճիւղային Ողիմպիականէն տեսարաններ :

Իր նոր յայտագրով Պօմոնի « ԶԱՐԵՆՑ » պարախումբը
Պիտի ցուցադրուի քըքջալի զաւեշտ մը « ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ »
Յայտագրի պաշտօնական բաժնէն վերջ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ԽՐԱԽՃԱՆՔ
Երգ, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

 Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 2 FEVRIER 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9925

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9925

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՆՆԱԴԱՏԱԲԱՐ ՎԵՐԼՈՒԾԵԼ

Հայաստանի Կոմպարտիայի կենտկոմի առաջին քարտուղարը Համագումարին ներկայացուած իր ընդարձակ Զեկուցման առաջին մասին մէջ մեծ գոհունակութեամբ եւ դրուատալից խօսքերով կը նկարագրէ այն «հսկայական փոփոխութիւններ»ը, որոնք տեղի ունեցած են «ռեսպուբլիկայի ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր ասպարէզներում»:

Զարոբեան կրնար աւելի չատ ընել ձեռք բերուած յաջողութիւններու մասին, «սակայն գործի շահը պահանջում է քննադատաբար վերլուծել սեփական աշխատանքը»:

Քննադատական բաժինը աւելի լայն տեղ կը բռնէ իր Զեկուցման մէջ: Թերութիւնները անխնայ մատնանշելով, քարտուղարը նպատակ ունեցած է «երեւան բերել բոլոր ռեզերվներն ու հնարաւորութիւնները, դրանք ակտիւօրէն օգտագործել մեր առջեւ կանգնած խնդիրները յաջողութեամբ լուծելու համար»: Զարոբեանի համաձայն արդիւնաբերութեան աշխատանքի հիմնական թերութիւնն այն է, որ կուսակցական կազմակերպութիւններն ու տնտեսական ղեկավարները «դեռ եւս չեն հասել այն բանին, որ առանց բացառութեան ամէն մի ձեռնարկութիւն անպայման կատարի պետական պլաններն ու ստանձնած պարտաւորութիւնները բոլոր ցուցանիշերով»:

Ու երբեւ փաստ կը յիշէ արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերուն մէջ նկատուած «բազմաթիւ լուրջ թերութիւններ»ը յականէ անուանէ մատնանշելով թերացող ձեռնարկութիւնները, եւ խարանելով պատասխանատուները:

Մասնաւոր «լուրջ թերութիւններ» կը նկատուին «գիւղատնտեսական արտադրութեան բնագաւառում»: Գլխաւոր պատճառն այն է, որ «չատ կոլտնտեսութիւններում եւ սովխոզներում դեռ եւս ցածր է հողագործութեան կուլտուրան, խախտւում են տարրական ագրոտեխնիկական կանոնները»:

Զարոբեան կը չեշտէ, որ անհրաժեշտ է արագօրէն յաղթահարել կոլխոզներու եւ սովխոզներու յետամնացութիւնը, կատարելագործել գիւղատնտեսութեան ղեկավարումը, աւելի լաւ օգտագործել հանքային պարարտանիւթերը եւ ոռոգելի հողերը: Գիւղատնտեսական արտադրութիւնը պէտք է կատարուի գիտական դրութեամբ, մասնագիտացուած ձեւով:

Ժողովրդական կրթութեան մարզին մէջ եւս լուրջ թերութիւններ կան: «Շատ դպրոցներում դեռ եւս ցածր մակարդակով է տարւում ուսումնա-դաստիարակչական աշխատանքը, չի ապահովւում սովորողների գիտելիքների բարձր որակը եւ կայունութիւնը, ուսուցումը որոշ չափով կտրուած է դաստիարակութիւնից»: Պատասխանատու են լուսաւորութեան մինիստր ընկ. Սիմոնեանը եւ ժողովրդական կրթութեան տեղական օրգաններ: Մեղաւոր են ասոնք ստեղծուած այն դրութեան համար, որ Հայաստանի մէջ զգալի է ուսուցիչներու, մասնաւորաբար լեզուներու, ուսողութեան եւ բնագիտութեան դասատուներու պակասը:

Կուսակցական եւ պետական օրգանները պարտաւոր են բոլոր միջոցները ձեռք առնել՝ բարելաւելու համար ժողովրդական ուսուցիչներու «կուլտուր-կենցաղային պայմանները, բարձրացնելու գործնական որակաւորումը, նրանց կուլտուրական եւ գաղափարական մակարդակը»:

Գիտական հիմնարկները չափէ դուրս կեդրոնացած են Երեւանի մէջ, անտեսուած են միւս քաղաքները:

Զարոբեան ներողամիտ չէ նաեւ իր կուսակցութեան հանդէպ: Հաստատելէ վերջ թէ Հայաստանի կոմպարտիան «Սովետական Միութեան կոմունիստական պարտիայի հաւատարիմ ու մարտական ջոկատներից մէկն է», մեծ աշխատանք կատարած է դեմոկրատական սկզբունքներու զարգացման եւ անհատի պաշտամունքի վերացման համար, ընկեր քարտուղարը կը մատնանշէ բազմաթիւ «լուրջ թերութիւններ՝ պարտիական — կազմակերպական աշխատանքում»:

1961 Հոկտեմբեր 1էն մինչեւ 1964 Յունուար մէկը 11.300 հոգի մտած են Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան մէջ, որ ներկայիս ունի եղեր 98.344 անդամ: Քարտուղարը դժգոհ է, որ սովխոզներու մէջ աշխատող կոմունիստները չատ չնչին թիւ մը կը կազմեն: Կարգ մը վայրերու մէջ կուսակցութեան որոշումները խախտող յանցագործներ չեն պատժուած:

Կացութիւնը փայլուն չէ նաեւ պետական հիմնարկութեանց մէջ: «Պէտք է ուղղակի ասել, որ պետական ապարատում դեռ եւս կան ձեւամոլութեան, բիւրոկրատիզմի, գրասենեակայնութեան եւ քաշքշուկի փաստեր: Կան նաեւ պետական կարգապահութեան խախտման, վերադաս օրգանների ցուցումները ժամանակին չկատարելու ոչ քիչ փաստեր»:

Զարոբեան այս դիտողութիւններն ընելով կը յիշեցնէ, որ անցեալ համագումարին ալ մատնանշած էր «պետական ապարատի աշխատանքի լուրջ թերութիւնները, բայց, ինչպէս երեւում է, ոչ բոլոր ղեկավարներն են դրանից պատշաճ հետեւութիւններ արել»:

Յուսա՛նք, որ ղեկավարները այս անգամ կենդկոմի քարտուղարին խօսքերը մտիկ կ'ընեն եւ պատշաճ հետեւութիւնները կը հանեն:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԷՏՔ ՉԷ ՓՈԽԵԼ

Կ'ԸՍԷ ՏԸ ԿՈԼ, ՄԱՄՈՒԼԻ ԻՐ ԱՍՈՒԼԻՍԻՆ ՄԷՋ

Չինաստանի ճանաչումը պատճառ եղած էր որ նախագահ տը Կոլի մամուլի այս ասուլիսը ամէնէն սպասուածը ըլլայ եւ համախմբէ աւելի քան 950 լրագրողներ Էլիզէի հանդիսութեանց սրահին մէջ:

Նախքան հարցումները, տը Կոլ կարճ նախաբանով մը յայտնեց թէ Ֆրանսա խաղաղութեան մէջ է ներքնապէստրուած ըլլալով որ քաղաքական պայքարները մեծ արձագանգներ չեն գտներ եւ դուրսը՝ տրուած ըլլալով որ ոչ մէկ տեղ պատերազմի մէջ է թէեւ օժտուած արդիական զէնքերով, ի հարկին գործածելի: Այս կացութիւնը որ բոլորովին նոր է Ֆրանսայի համար թոյլ կուտայ իրեն որ խաղաղ կերպով նկատի առնէ եւ կարգադրէ այն հարցերը որոնք իրեն կը վերաբերին:

Ապա հարցումները կը տեղան եւ տը Կոլ կը դասաւորէ զանոնք հետեւեալ ձեւով.— Հիմնարկութիւնները, Եւրոպա եւ Հասարակաց Շուկան, Ֆրանսայի գործակցութիւնը կարգ մը երկիրներու հետ եւ վերջապէս՝ Ֆրանսայի եւ Չինաստանի բնական յարաբերութեանց հաստատումը:

Տը Կոլ կը ջատագովէ գոյութիւն ունեցող Սահմանադրութիւնը զոր լաւագոյնը կը նկատէ Ֆրանսայի համար: Նախ կը քննէ Գ. եւ Դ. Հանրապետութեանց սահմանադրութիւնները որոնք իշխանութիւնը կուսակցութեանց ձեռքը ձգած էին: Ներկայ սահմանադրութիւնը իր ոգիին մէջ ցոյց կուտայ թէ իշխանութիւնը կուսակիցներու բանը չէ այլ պէտք է գայ ժողովուրդէն ինչ որ կը պարտադրէ Պետութեան ղեկավար մը ընտրուած՝ ժողովուրդէն:

Կը նկատէ որ ամէն մարդ գոհ չէ այս Սահմանադրութենէն, հաւանաբար անոր համար որ «հարսը չատ գեղեցիկ է» եւ կը ծանրանայ սահմանադրական այլ ձեւերու վրայ, փաստելու համար որ անոնք չեն յարմարիր Ֆրանսայի: Դէմ է օրէնսդրութեան կառավարութեան մը,— Ազգ. Ժողովը վաւերացնելէ ետք կառավարութիւն մը չի կրնար զայն տապալել: Այդ ձեւով Հանրապետութեան նախագահը միջամտելու հարկ չունենար եւ «չեմ զարմանար եթէ այդ ըլլայ պատճառներէն մէկը որ կը ներշնչէ այս առաջարկին հեղինակները» կ'աւելցնէ տը Կոլ խընդուքներ պատճառելով:

Նախագահական վարչաձեւ մը, ամերիկեան դրութեամբ, չի կրնար յարմարիլ Ֆրանսայի: Ամերիկա չատ տարբեր է Ֆրանսայէն, հոն կան միայն երկու կուսակցութիւններ որոնք հիմնական տարակարծութիւններ չունին թէեւ հոն ալ այդ վարչաձեւը «սանկ-նանկ» կը քալէ (քահէն – քահա կ'ըսէ տը Կոլ):

Անցնելով Ֆրանսայի գործակցութեան կարգ մը երկիրներու հետ, տը Կոլ կը չեշտէ թէ աշխարհի մէջ ոչ մէկ երկիր նոյն համեմատութեամբ կ'օժանդակէ նորակազմ պետութեանց: Ներկայիս տընտեսական, ելմտական, մշակութային, թեքնիք եւ զինուորական ճակատներու վրայ, այդ օժանդակութիւնը տարեկան հինգ միլիառ ներկայ ֆրանք կը ներկայացնէ (500 միլիառ հին ֆրանք): Այս օժանդակութիւնը կ'ըլլայ պետութենէ պետութիւն եւ ասկէ զատ անհատական զանազան ձեւերով, մէկ միլիառ ֆրանքի այլ օժանդակութիւն մը կ'ըլլայ: Ֆրանսայէն վերջ Ամերիկան կուգայ, բայց իր միջոցներուն համեմատ ըրած օժանդակութիւնը Ֆրանսայի ըրածին կէսը կը ներկայացնէ:

Տը Կոլ կը խօսի նաեւ Եւրոպայի մասին, թուելով դժուարութիւնները եւ խոչընդոտները: Կ'ըսէ թէ Եւրոպայի իւրաքանչիւր ժողովուրդ չուզեր որ իր ճակատագիրը գլխաւորաբար օտարներէ կազմուած մէկ խմբակի ձեռքը անցնի: Այս է Ֆրանսայի տեսակէտը եւ Անգլիա որ մեծ ժողովուրդ մըն է եւ մեծ պետութիւն մը որեւէ ուրիշ պետութենէ նուազ կրնայ հանդուրժել նման կարգադրութիւն մը:

Եւ վերջապէս տը Կոլ կը խօսի Չինաստանի մասին:

« Չինաստան՝ մեծ ժողովուրդ մը, աշխարհի ամէնէն բազմամարդը, ցեղ մը ուր մարդոց համբերող, աշխատասէր կարողութիւնը, հազարամեակներէ ի վեր փոխարինած է մեթոտի եւ հաստատակամութեան հաւաքական թերին, կառուցած է չատ յատուկ եւ չատ խոր քաղաքակրթութիւն մը »:

Ապա տը Կոլ կը գովէ Չանգ Քայ Չէ-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՅԵՐԸ

ՏՆՏԵՍԱՊԷՍ ԱՄԷՆԷՆ ԱՒԵԼԻ ՎՆԱՍՈՒՈՂԸ ՀԱՅԵՐԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆ

Նիկոսիայէն կը գրեն Յունուար 23 թուականով.—

Տողերս չսկսած, կէս ժամ առաջ, ռումբի պայթիւնի նման ձայն մը լսուեցաւ քաղաքի մէկ մասէն, եւ ահա՝ «Թավերնա» ճաշարանը եւ այլ բաց եղող խանութներու երկաթէ դռները սկսան վար քաշուիլ եւ մարդիկ, արտորանքով մը վազել դէպի իրենց տունը: Ոստիկաններ՝ հրացաններ ի ձեռին, չուարած, իրենք ալ կը վազվզեն, մինչ, անգլիացի զինուորներ դիրքեր կը բռնեն որոշ ուղղութիւններով:

Քանի մը օրէ ի վեր, ջղայնոտ վիճակ մը կը պարզեն քաղաքացիները: Թուրք մուհաճիրներու թիւը կը չատնայ՝ վրաններու տակ: Հայոց պարպուած բոլոր տուներուն մէջ, ինչպէս յիշած եմ նախորդ թղթակցութիւնովս, տեղահան Թուրք ընտանիքներ զետեղուած են: Վիքթորիա Հայոց Թաղի կիսուն քաշուած պատնէշը այժմ վերցուած է եւ Թուրքերը տակաւ կ'առաջացնեն իրենց գիծը դէպ ի Նօմէնս լէնտ: Պատնէշին մօտը գըտնուող յունական Ալֆա կօշիկի գործատան բաժնետէր՝ Պ. Յակոբ Շիրինեան, ամսոյս 21էն ասդին մէջտեղ չկայ, կորսուած է իր ինքնաշարժով միասին: Երուանդ Հայր Սուրբը, որուն բնակարանը Ս. Աստուածածին եկեղեցիէն յիսուն քայլ հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի, Վիքթորիայի մէջ, հարկադրուած է հեռանալ: Հեռացած է նաեւ ժամկոչը: Մեր եկեղեցին տեսակ մը էմլաք մէթրուքէ է՝ առայժմ: Անչուչտ կղպուած է, եւ անհրաժեշտ, օրինաւոր կարգադրութիւններ՝ տոմարներու վերաբերեալ, առենին իսկ նկատի առնուած են:

Ատեն ատեն, Նօմէնս լէնտի սահմանէն պատահաբար կամ խանութ պարպելու գացող Հայեր կը բռնուին, հարցաքննութեան կը տարուին եւ դիմումներէ վերջ կ'արձակուին: Իսկ՝ ըստ յունական թերթերու, յոյն երիտասարդներ կ'առեւանդուին եւ խոշտանգուելէ ու քանի մը օր պահուելէ վերջ, անգլիական ճնշումներու վրայ, թող կը տրուին:

Անգլիացի զինուորները բնաւ չեն միջամտեր, այսինքն ուժ չեն գործածեր երբ՝ իրենց առջեւէն մէկը բռնեն տանին ...

Թերթերը կը գրեն թէ Կիրնէ քաղաքի կուշտի բարձունքին վրայ գտնուող «Սէյնթ Հիլարիօնի» հնութիւն եղող դղեակը Թուրքերը գրաւած են եւ զինեալ պահակներ դրած են հոն, որոնք կրակ ալ կը բանան մօտեցող Յոյներուն վրայ:

Թուրքեր կը չարունակեն խառն բնակչութիւն ունեցող գիւղերէն իրենց ցեղակիցները տեղահան ընել եւ զուտ թրքաբնակ գիւղերու մէջ զետեղել:

Օրըստօրէ, յոռետեսութիւնը կ'աւելնայ Յունաց մէջ՝ Լոնտոնի համաժողովին տալիք բարերար արդիւնքի մասին եւ թերթերը կը թելադրեն, ոմանք կը պահանջեն, որ իրենց ներկայացուցիչները «պայուսակնին կապեն» հեռանան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին դիմեն:

Զօրավար Ղրիվաս, «Էօքայի» կազմակերպիչն ու վարիչը 1955 – 59ի Կիպրացիներու վարած ըմբոստութեան, մեծ թիւով Կիպրացիներ ժողովի հրաւիրած է Աթէնք՝ խորհրդակցելու համար Կիպրոսի հարցին չուրջ: Մակարիոս Սրբազան, ծանր խօսքերով, կը քննադատէ զօրավարի այս քայլը ...

Կըզգին ներկայ անորոշ եւ որոշ չափով անապահով վիճակը, խորապէս ազդած է չուկային վրայ, եւ մեր դժբախտ առեւտրական հայրենակիցները, որոնց մէկ մասը տեղահան են տունէ եւ խանութէ, տակաւ կը մտահոգուին գործի տեսակէտով:

Որքան ուչանայ յոյն եւ Թուրք համաձայնութիւնը, տնտեսապէս ամէնէն չատ վնասուողը մերինները պիտի ըլլան ...

ՏՈՔԹ. Ա. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅԵՐԷՆԻՆ ՏԱՐԻՔԸ

« Երբ շուն մը սովորութիւն դարձուց լիզել ջաղացքին սեմը, այլեւս պէտք է կա՛մ սպաննել շունը, կա՛մ քանդել ջաղացքը » :

Այսպէս կ'ըսէ Փրանսական առածը :

Եւ ո՞վ չի գիտեր թէ անպարտելի ուժմըն է սովորութիւնը ոչ միայն կենդանիներուն, այլեւ մարդոց մէջ : Առանց երբեք նահանջելու՝ այդ ուժը կը կռուի Կարքեդոնեան աւանդութեամբ, ցմա՛հ : Վասնզի սովորութիւնը ոչ իրաւունք կը ճանչնայ, ոչ ալ օրէնք, այլ կը պահանջէ ընդունիլ իր տիրապետութիւնը առանց որեւէ պայմանի : Ամէնէն հզօր եւ անագորոյն բռնակալութի՛ւնն է սովորութիւնը, կ'աւանդէ Պուբլիլիոս Սիւրոս :

Ջեխերը երկաթէ շապիկի կը նմանցնեն սովորութիւնը : Հագնելէ ետք՝ չես կրնար հանել կռնակէդ :

« Երկրորդ բնութիւն » կոչած են զայն Արիստոտէլ, Կիկերոն, Ս. Օգոստինոս եւ Յովհան Ոսկեբերան :

Ի՛նչ գեղեցիկ նիւթ… փիլիսոփայելու համար :

Կարելի է ցոյց տալ իր խնամութիւնը Պավլովեան տեսութեանց հետ : Կամ համարել պայման գոյութեան պահպանութեան՝ ռուսական առածին լոյսով, որ կը թելադրէ «վարժուի՛լ, վարժուի՛լ նոյնիսկ … դժոխքին», եւ ըստ արեւելեան ժողովուրդներու փիլիսոփայութեան, որ ճշմարիտ չէ միայն, այլ եւ մխիթարական՝ վախճանական իմաստով .— «Սալն է որ կը յաղթէ, եւ ոչ թէ մուրճը » :

Վերջապէս սովորութիւնը, այսինքն ինչ որ «ընտելեալ է սաէպ յաճախութեամբ», կարելի է համարել քաղաքակրթութեան այբուբենը, մեկնելով հոգեբանական բացատրութենէ մը, որով Ուիլեըմ Ճէյմս « մարդկային ընկերութեան վիթխարի լխեռը» կ'անուանէ սովորութիւնը :

Ուստի զարմանալի ոչինչ կայ, եթէ Պոսիւէ կը յայտարարէր, իր մուտքը կատարելով Ֆրանսական Ակադեմիային ներս .—

« Սովորութիւնը իրաւամբ կոչուած է լեզուներու հայրը » :

Արդարեւ, «սաէպ յաճախութեամբ » գործածութիւնն է, որ կ'ապրեցնէ լեզուն կամ կը յաւերժացնէ, տարօրինակ ըմբոստութեամբ մը բանականութեան դէմ, տրամաբանութեան դէմ, քերականական կանոններու դէմ, — ափսո՛ս, կ'ըսէ Վոլթէր, այդ հետաւութիւնն է որ աքացելով լեզուին գիտական օրէնքները՝ « աղքատացուցած է Ֆրանսական լեզուն, աւելի պայծառացնելով զայն քան տալով ուժգնութիւն եւ խորութիւն» :

Սովորութեան նոյն բռնակալութիւնը չէ՞ միթէ պատճառը, որ մարդիկ ամէն կը գրեն եւ ամենէն կը հոլովեն՝ ի հեճուկս քերականութեան հայ օրէնքներուն : Սովորութեան նոյն բռնակալութիւնը չէ՞ միթէ պատճառը, որ մարդիկ, գոց բրած ըլլալով դաս մը, նախակրթարանի յիշատակ, թէ արեւելահայերէնին հայրն է Խ. Աբովեան, նեղութի՛ւն կը զգան՝ երբ կ'ուզես սրբագրել իրենց սորվածը :

Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ, արեւելահայերէնը չի կրնար զաւակն ըլլալ Խ. Աբովեանի, վասնզի «զաւակը» տարիքով շատ մեծ է իր « հօրմէն » :

×

Առաջինը չեմ որ այս տեսակէտը յայտներ եմ : Յիսուն տարի առաջ, Մարտ. Յարութիւնեան կը ծիծաղէր Մանուէլեան Լեւոններու(1), Վանցեան Գրիգորներու (2), Կուսիկեան Կարապետներու(3) եւ այլ ծոյլ վարժապետներու այն յայտարարութեանց վրայ թէ Խ. Աբովեան «հիմնադիրն » է արեւելահայերէնի : Նոյն Մարտ. Յարութիւնեանը կը գրէր 1914ին (Նոր Հոսանք, Փետր. էջ 280), թէ «Վէրք Հայաստանին չէր կարող մեր աշխարհաբարը այնպէս մշակած լինել, քանի որ նրա լեզուն գաւառաբարբառ էր, իսկ մեր ինտելիգենցիան մինչեւ այդ վէպի գրութեան տարին իսկ խօսում էր եւ գրում մաքուր գրական աշխարհաբարով» : Դեռ աւելին, «կան 1831 – 1840 թիւը Մոսկւայում տպագրուած գրքեր, որոնց լեզուն շատ աւելի մաքուր աշխարհաբար է, քան նոյնիսկ յաճախ Հիւսիսափայլի լեզուն» :

Ու Մարտ. Յարութիւնեան դառնօրէն դիտել կուտայ թէ «մեզանում յաճախ կարծում են, որ քանի շատ գործեր վերագրեն մի հռչակաւոր մարդի՝ այնքան նրա նշանակութիւնը բարձրացրած կը լինեն, մոռանալով որ գոյութիւն չունեցող եւ արհեստականօրէն կամ սխալմամբ վերագրած առաքինութիւնները վաղ թէ ուշ վայր են ընկնում եւ աւելի վարկաբեկում հերոսին » :

Բայց նորութիւն չէր իմ տեսակէտս :

« Աշխատանք » թերթը կը գրէ (Զոբեքչարթի, 25 Յունուար 1917) թէ բանաստեղծ Վահան Տէրեան «անցեալ Զոբեքչարթի, Երեւանի քաղաքային ակումբի սրահին մէջ դասախօսութիւն մը կարդաց Հայոց նոր շրջանի բանաստեղծութեան ոճի ու լեզուի զարգացման մասին եւ պնդեց որ նախ քան Վէրք Հայաստանին եւ Հիւսիսափայլը, որոնք հիմնադիրները կ'ենթադրուին հայ աշխարհաբար լեզուի, դեռ 1831ին գործածուած է աշխարհաբարը » :

Նորութիւնը այն էր, իմ տեսակէտիս մէջ, որ ես հարիւր տարի աւելի տարիք կուտայի արեւելահայերէնի՝ մերժելով Խ. Աբովեանի հայրութիւնը :

Եւ ատիկա պատճառ դարձաւ որ ապուշ մը Արեւելքի մէջ, ապուշ մըն ալ Արեւմուտքի մէջ յարձակին վրաս զզուելի բառերով :

Բայց ես չպղտորեցայ, գաղութէ գաղութ, սիրամարգի պէս՝ պոչս բացած Արեւելքի եւ Արեւմուտքի դիմաց : Այլ որպէսզի ըսուի թէ գրագէ՛տ մը անցաւ այս կայքերէն, իր աշխատանքով հպարտ, այդ աշխատանքին մէջ միայն հաւատք դրած : Առաջին օրէն ըսի հրապարակաւ .

— Ես չեմ եկած առնելու, եկած եմ տալու :

Եւ ես ընծայ տարի ուր որ գացի, ընծայ տարի խանդավառութիւն եւ հաւատք, ընծայ տարի վերազնահատութեան ոգի, ընծայ տարի մտածման նորութիւն, աշխատանք :

Երբ բեմ կ'ելլեմ, նոր բան մը ըսելու համար միայն կ'ելլեմ, եւ ոչ երբեք ծամոց ծախելու : Ե՛ս եմ գրագէտը, եւ ոչ երբեք ունկնդիրը : Ե՛ս եմ գրագէտը, որ առաւօտուն կ'արթննայ գիրքերու խօսուլրտութքին մէջ եւ աչքերը կը խփէ կէսգիշերէն ետք՝ գիրքերու օրրերգով, եւ ոչ թէ ունկնդիրը, որ օրուան առեւտուրէն ետք՝ ժամանց, երեկոյեան ճաշէն ետք՝ տէսէռ կը համարի լա շոզ լիթէռէրը :

Ահա թէ ինչո՛ւ ըսի Թեհրանցիներուն .

— Երբ գրականութեան մասին է խօսքը, ձեր ժամացոյցը լարեցէք ի՛մ ժամացոյցիս վրայ, ե՛տ մնացած է ձեր ժամացոյցը :

Զարմանալին այն է որ ոմանք գրեցին թէ Աբովեան «հարթելով» ապացոյցը կուտամ հատուածամոլութեան : Ապո՞ւշ են այս մարդիկը : Աբովեանէն աւելի տարիք տալով արեւելահայերէնին եւ արեւելահայութեան մտքի էվոլիւսիոնը դնելով աւելի հին թուականի մը մէջ՝ ե՞ս կ'ըլլամ հեղինակը այն փորձին, զոր կատարեց պահպանողական Փրոֆ. Աղոնց՝ լեզուի եւ գրական ճաշակի յառաջընթացութեան պսակը դնելով… Աբովեանի գլխուն, երբ Պոլսէ տարքոսեան ձեւով մաղձայոյն զուգահեռ մը կը գծէր Հայութեան երկու հատուածներուն միջեւ :

Բայց կարելի՞ է միթէ չտեսնել թէ կը փորձուի Հայոց գարթօնքը եւ արեւելահայերէնին սկզբնաւորութիւնը կապել ռուսական «օրհնուած ոտքերուն» Կովկաս մուտքին՝ Աբովեանի ընծայուած այդ փառապսակով : Ատիկա պատճառ մը չէ՞ եթէ, մինչեւ մեր օրերը, ոչ մէկ աշխատանք կատարուած է՝ ուսումնասիրելու համար Ջուղայի գաղութին ծագումը, անշուշտ բոլորովին տարբեր չափով, ինչպէս ինծի կը ներկայացնէր մեծարժէք Ջուղայագէտ մը, Ստեփան Հաննանեան, երբ ես, քանի մը օրուան համար, վանահայր դարձած էի տեղւոյն Հայոց արքեպիսկոպոսարանին, ճիշդ տասը տարի առաջ :

Ծպուռներ շատ ունինք Հայոց գրական պարտէզին մէջ, իրենց սզոցի երգով ծանօթ : Կը թողում անոնց, որ ամառ կարծեն Ռուսերուն էջքն ի Կովկաս եւ հունձք գովեն, ինչպէս նոյն երգը կը կրկնուի հիմա՝ Կարմիր Մոյկերուն դոփիւնը լսուելէն ի վեր :

×

Եւ ահա Պէյրութի Համազգային Հրատարակչականէն կը ստանամ Թանկագին արմաղան մը, որ ինծի տուն տուաւ այս յօդուածը :

Միքայէլ Նալբանդեանցի մէկ գործն է, — Մինին խօսք միւսին հարսն :

Այս գործին մասին ծանօթութիւնս կուտայ Ե. Շահազիզէն (4) : Հաղուագիւտ գործ, ո՞ւր պիտի տեսնէի՝ եթէ Համազգայինը չվերհրատարակէր : Մատենադարանի մէջ անգամ չկայ : Ապացոյց որ Զարբհանէլեան չի յիշեր, իսկ Ղազիկեան տպագրութեան թուական ցոյց կուտայ… 1857, (ճիշդ է թէ հարցական նշանի տակ) : Հ. Քերովբէ Զրաքեան, տուղութեան նախանձախնդիր այս պայծառ հեղինակը, չեմ կարծեր թէ տեսած ըլլայ Նալբանդեանցի գիրքը, որու տպագրութեան թուականը կը դնէ՝ Ղազիկեանի հարցական նշանը նետած (Հայ Մատենագիրներ ԺԹ. դարու, էջ 81) :

Արդ, Պէյրութի հրատարակութիւնը լուսատիպ է, ուրեմն տպագրեալ պատճէնին համապատասխան .— Նալբանդեանցի այս գործը տպուած է Մոսկուա (գրուած է Մոսկվա), «Էրնեստ Բարֆքնեհթի տըպարանում», 1858ին :

Այժմ, ուշադրութիւն .— Աբովեանի « Վէրք Հայաստանին» եւ Նալբանդեանցի «Մինին խօսք միւսին հարսն» տպագրուած են նոյն տարուան մէջ : Կ'արժէ բաղդատել երկու այս վէպերուն լեզուն, — Աբովեանի լեզուն՝ ռամկօրէն, չըսելու համար գաւառային : Իսկ Նալբանդեանցի լեզուն՝ ազնուական, մաքուր, զուտ հայեցի :

Այստեղ միտք չունիմ նոյնքան մաքուր արեւելահայերէնով գրուած, բայց աւելի հին հրատարակութիւններ յիշել : Նալբանդեանցի այս մէկ հատիկ գործը ցոյց կուտայ արդէն թէ արեւելահայերէնը զարգացած էր, մշակուած էր, վէպ ու բանաստեղծութիւն գրելու ընտել եւ ընտիր լեզու մը դարձած էր նախ քան Աբովեանը :

Նալբանդեանցի գործին նիւթը պիտի չտամ, — հասարակ բարքերու պատկեր մը : Աւելորդ է վերլուծումը ըստ նիւթին, — Նալբանդեանց, տիրող իշխանութեան մօտ կասկածելի, չէր կրնար ծախել հայրենասիրութիւն, որ տենդ դարձած է Աբովեանի մօտ :

Բայց կ'արժէ փոլքլորի քննութիւն մը: Գերման ուսուցիչներու թելադրանքով կատարուածը, Աբովեանի մօտ, համեբաշխ չէ իր հայրենասիրութեան հետ, — Գերմանները չէին ճանչնար մեր արտը, ուր բուսականութիւնը, իրարու թշնամի, ներդաշնակութիւն չըծայեր մեր աչքին : Նալբանդեանցի մօտ, հաւաքումը աւելի կենդանի է, աւելի հարուստ, թէեւ ոչ բոլորովին զերծ իր միջավայրէն, — այսուհանդերձ կը ժխտէ այն տեսութիւնը թէ Գերմաններն եղան ժողովրդագրութեան առաջին ակօսը բացողները : Այլ խօսքով՝ Դորբատը չէր որ մեզի բերաւ այդ հոսանքը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1) Լ. Մանուէլեան, «Ռուսահայ Գրականութեան Պատմ. Ա. 1909, էջ 84:

(2) Գ. Վանցեան, «Հայ հեղինակներ» 1913, էջ 17:

(3) Կ. Կուսիկեան, «Գրական դէմքեր», 1912, էջ 45:

(4) Նախ Լումայի մէջ, 1903:

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏԷԶ

Ան չէր նմաներ Մարգրիտ մօրքուրենց պարտէզին, որուն մէկ ծայրը նռնենի մը կար երկու փեթակներու մէջտեղ : Միւս ծայրը Անթառամ խաթունի երդիքն էր ստուախիտ եւ լայնատարած աքասիայի մը տակ : Ողկոյզ ողկոյզ դեղին ծաղիկներ ունէր այդ ծառը՝ որուն մէկ հարազատ քոյրը կեցած էր Սերոբ վարժապետենց դրան մօտ : Ամառ ատեն մեղուները կը բզզային այդ ծառերուն մէջ. կարծես անոնց ծաղիկները բաւական չէին Մարգրիտ մօրքուրենց երկու փեթակները լեցնելու մեղրով :

Ոչ ալ իմ ծննդավայրիս այգիներուն կը նմանէր մանկութեան պարտէզը : Ընդարձակ էր ան. օտար քաղաքին սրտին վըրայ. արմաւենիներու եւ ջլարմատ ծառերու շուքին մէջ : Կարմիր ձկնիկներ անոր կանանչ ջուրով լեցուն աւազանը կը գեղեցկացնէին :

Հոն կ'երթայի գրեթէ ամէն օր կրտսեր եղբօրս, ճերմակ շունի մը եւ ձգախեժէ խոշոր գնդակի մը հետ : Շունը նուէր բերած էր մեզի մօրս բարեկամուհիներէն մէկը, որպէսզի տունը չձանձրանայինք, որովհետեւ մեր տարիքին յարմար խաղալիկներ գնելու միջոցները կը պակսէին ծնողքիս :

Երբ հոն էինք, ծովէն անդին, մեր հայրենի քաղաքը, ծիրանի կուտեր, վէգեր, գետեզերքէն հաւաքուած գոյնզգոյն խիճեր ունէինք մեր մանկութիւնը կախարդելու համար : Մանաւանդ թռուցիկ թըռցնելով լեռներու ծաղէն պլպլացող կամ խոշոր արծաթեայ ափսէի նմանող լուսընկային կ'երազէինք հասնիլ :

Հոս, այս օտար երկնին տակ կեանքի պատկերները այլափոխուած էին յանկարծ :

Հասարակաց պարտէզը կար : Շունը՝ Պոպին : Խոշոր գնդակը : Յաճախ ամբողջ օրը հոն կ'անցընէինք եղբայրս ու ես : Մայրս մեզի մէկ դահեկան կուտար կէսօրուան ճաշի համար : Յիսուն եւ հինգ տարի առաջ այդ մէկ դահեկանը առասպելական արժէք ունէր : Ոսկիին մէկ հարիւրերորդ այդ մասը կարելի էր քառասուն մանիկներու վերածել : Ինչե՛ր կըրնայինք գնել անոնցմով :

Հիմա, նստարանի մը վրայ, ծառի մը տակ, կը յիշեմ վաղուց արդէն կորսուած մանկութեանս աշխարհը : Յիշողութեանս երբեմն յանկարծ մթաքօղ պաստառին վրայ կը տեսնեմ պատանի մը՝ որ ճերմակ շունի մը ետեւէն կը վազէ. կը հասնի անոր եւ տղան ու շունը կը տապլըտկին մարգին վրայ : Ուրիշ տղայ մը խոշոր գնդակ մը կը նետէ հեռուէն : Շունը կը սկսի վազվզել ուրախութեան հաչիւններով :

Երբեմն պարտէզին ցանկապատին առջեւ, հրապարակին եզերքը, լանթեռնա նուագողներ կուգային : Կը վազէինք հոն բերկրանքի ճիչեր արձակելով : Կուգային օձ կամ կապիկ խաղցնողներ : Մեզի համար մինչեւ այն ատեն անծանօթ եւ կարծես հրաշագեղ աշխարհի մը տեսիլքները խորապէս տպաւորիչ կախարդանք մը ունէին միշտ :

Այսօր, ինչպէս ամբողջ քաղաքը, պարտէզն ալ չի պարզեր այլեւս իր հին այնքա՛ն կարօտալի պատկերը : Ցանկապատ չունի եւ լայն պողոտայ մը երկուքի կը բաժնէ զայն : Ո՞ւր է աւազանը իր կարմիր ձկնիկներով որոնց համար հացի փշրանքներ կը նետէինք հայելիին մէջ : Անոնք չնաշխարհիկ գեղեցկութիւն մը կ'աւելցնէին ծաղիկներու եւ ծառերու գեղեցկութեան :

Բազմայարկ շէնքեր բարձրացած են ամէնուրեք. եւ հոս ալ, պարտէզը անոնցմով շրջապատուած՝ խեղդուած երեւոյթ մը ունի : Ծառերը, որոնք իրենց սպիտակ ալացիկ բուներով մեհենական սիւնախումբ մը կը կազմեն, կարծես ափսոսանքով կ'օրօրեն իրենց սաղարթները՝ որոնց մէջ ատենօք աղաւնիներ կը թառէին : Դժուար պիտի ըլլայ իրականացնել կորուսեալ տեսիլքը՝ զոր անթափանցելի մառախուղ մը ծածկած է աչքերուս դէմ :

Բայց տղան՝ որ կը վազէր յիսուն եւ հինգ տարի առաջ այդ ծառերուն տակ, հոս է տակաւին եօթանասուն ամառներէ ետք : Ան այլեւս չի կրնար վազել արագօրէն : Դողդոջուն քայլերով մէկ ծառէն միւսը կ'երթայ որոնելով կարծես կեանքի մշտանորոգ տեսիլք մը՝ որ կը խուսափի շարունակ :

Բայց ան դեռ հոգիին մէջ պահած է մանկութիւնը՝ որ իրեն տուած է տեսանող ըլլալու խորհրդաւոր գաղտնիքը :

Այլակերպութիւն մը տեղի կ'ունենայ : Ահա՛ պարտէզը, անիկա՝ որուն մէջէն ինքնաշարժ կառքերը չեն անցնիր սըրնթաց : Անիկա՝ զոր չէ խաթարած մարդկային չահագիտական ընչաքաղցութիւնը : Պարտէզը իր կարմիր խայտավառ ձըկնիկներով :

Եւ ահա՛ ճերմակ շունը, Պոպին, որուն ետեւէն կը վազեմ խօլարշաւ : Կեանքը կը յառնէ յուշերու խնկաբոյր գերեզմանէն…

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

«ԱՏՐՃԱՆԱԿՍ»...

Ձմեռ առէն, Յունուարի կէսին՝ սասնկ տաքուկ արեւակ՝ կարծէք գարունէն մը – նացած օր մըն է ։

Սակայն, պէտք է ըսել, որ ասիկա արտակարգ բան մը չէ Վօքլիւզ նահանգին համար ։ Ան սասնկ անակնկալներ յաճախ սարքած է անցեալին մէջ ալ ։ Եղած է տարի, որ այս օրերուն՝ նշենիները ծաղիկ բացած են, գեղին վերեւի բլուրներուն կողերն ու այգիներուն եզերքները զարդարելով սպիտակ ։

Բայց, սասնկ աղուոր, գարնան տաքուկ օրերէն ետք տեսնուած է նաեւ՝ ձիւն ։ Վերադարձած է ձմեռը ու հիւսիսային խենթուկ քամին (Միստրալ) ալ հասնելով ձիւնին ետեւէն, նշենիներու ծաղիկներն ու տերեւները սառեցուցած, սեւցուցած ու աղբ չինելով գետին է թափած ։

Այո, մեր Վօքլիւզը ճմրան եղանակին երբեմն գարուն է բուրած ։ Յետոյ, իր անհամութիւնը ցոյց տուած ։ Բայց, ի հարկ է, ամէն անգամ սասնկ դժուեթիւններ չըներ, ինչպէս չըրաւ այս տարի ։

Ու ես, Յունուարի տաքուկ օրով մը սամօտիկ՝ ու պզտիկ գեղին նշենիներուն կ'երթամ այցելութեան ։ Գեղացիները առեն չեն ունենար գետնէն դանոնք հաւաքելու ։ Մերկացած ծառերուն վրայ կը մնան նուշերը մինչեւ ձմեռ ։ Երբեմն նոյնիսկ մինչեւ յաջորդ տարուան նշենիներուն ծաղկիլը ․․․ ։

Ծամբուս վրայ կայ խոշոր այգի մը ։ Վերի գլուխ՝ հաստարեստ, տարածուն թեւերով ու ամառ – ձմեռ դալար — ինչպէս ձիթենիները — կաղնի մը ։ Ամառ եղանակներուն երբ վերի բլուրները պըտոյտի կ'ելլեմ գիրքով մը, փոքր խրձիկ մը ձախ ուսիս՝ կ'անցնիմ այգիին քովէն, կը նստիմ այդ դալար ու զովասուն կաղնիին տակ ։ Կը հանգչիմ, կը պաղչիմ, մինչեւ որ ցամքի քրտինքս ։

Օգոստոսին երբ կը հասնի խաղողը, անոր հատիկները խոշորկեկ, գոյն կը հագնին ծիրանին մօտիկ ։ Համին, քաղցրութեանը, հաւատացէ՛ք բոլորդ ալ կը հաւնիք անպայման ։ Ես յաճախ նստած, պառկած եմ անոր տունկերուն տակ ։ Դեղնաւուն, պարարտ ողկոյզները քըսուած են դէմքիս, կախուած՝ աչուրներուս՝ բերնիս դիմացը ․․․ ։

Այգիին տիրոջ հետ ծանօթ, բարեկամներ ենք տարիներէ ի վեր ։ Ան վաթսուննոց, մազոտ, կուռ ու արծաթ պեխերով բարի այգեպան մըն է ։ Հերուան, վերջին այգեկութքին՝ հարցումներուս հետեւեալ պատասխանները տուած էր ․

— Ժիւլ, քանի՞ տարեկան են այս դաշցած (ծերացած) որթատունկերը ։

— –Հայրս տասնեւուլթ տարու է եղած՝ երբ մեծ հօրս հետ տնկած են զանոնք ։

— Աղէկ, Ժիւլ ։ Սակայն հայրդ քեզմէ քանի՞ տարու էր մեծ ։

— Երեսուն ։

— Ուրեմն շուրջ եօթանասուն տարու կ'ըլլան տունկերը ։

— Այո, այս այգին եօթանասուն տարի մեզի հաց է տուած ։ Ալ ծերացած էին, այս տարի պիտի նորոգենք ։

×

Օրը հինգշաբթի է ։ Վարժարանները՝ փակ ։ Խումբ մը գիւղացական մանուկներ կը խաղան, կը զբօսնուն քիչ անդին փետտուած խոշոր այգիին բոլորտիքը, որուն տունկերը հաւաքուած ու դէզ դէզ կը հանգչին ։ Քիչ հեռուն, ուրիշ այգիի մը մէջ ու նոյնպէս փետտուած տունկերը, «Թրաքթէօր» մը կը բանի ։ Կը հերկէ, կը դարձնէ ու կը շրջէ հողը, թարմ ու հանգչած խաւերը վրան հանելով ։ Անոր ձայնը դաշտ ու բլուր, ու մինչեւ գեղը կ'արձագանգէ, կը թնդացնէ ամէն դի ։

Ես իրենցմէ շատ հեռու չեմ ։ Քիչ անդին, նշենիի մը տակ ։

Տոկուն, հաստ կանտով մը ճաղկելէ ետք նշենին, իջած վար՝ բերքը կը հաւաքեմ ։ Մանուկները կը նշմարեն զիս ու ժողվուելով եւ, իրենց խաղերը լքելով կուգան դիս ։

Այժմ հաւաքուած ձիթենիներուն տակ ու երկու տասնեակ մը քայլի վրայ կը դիտեն զիս պահ մը, լուռ ․․ ։

Յետոյ, անդադար թեւերու շարժումներ, ետ առաջ քայլեր, փափուքներ ․․ ։

Հաւաքաբար նորէն կը դառնան, կը դիտեն զիս, կը հոտուըտան զիրար ․․․, կրկին ձեռքերու շարժումներ, գլուխներու օրօրում, փափուք ․․․ ։

Վերջապէս, իրենցմէ մէկը քաջութիւնը կ'ունենայ մինչեւ ինծի հասցնելու ձայն մը հանել ․

— Է՛ ․․․

Հազիւ ձայնը հասած, իրար տրորելով, կոխկրտելով կը փախչին ։ Կը թափին ձիթենեաց մատղաշ թփիկներուն մէջ ։

Ես ոչ ձայն կը հանեմ, ոչ տեղէս կը թնդամ ։ Գործս կը շարունակեմ անտարբեր ։

Քանի մը վայրկեան անց՝ նորէն մէջտեղ կ'ելլեն ։ Կը ժողվուին միեւնոյն տեղին վրայ ու հերոսաբար կը սկսին իրենց քիչ առաջուան շարժումները կրկնել ։ Այս անգամ ուրիշ մը «ես աւելի քաջ եմ» մտածելով ու յոխորտալով ընկերներուն, քայլ մը առաջ կ'անցնի ընկերներէն ու կը ձայնէ ․

— Մեսիէօ՛ ․․․

Պոռալն ու ընկերներուն կողմը պոռթկալը մէկ կ'ըլլայ ։ Բոլորը քրքիջներ կ'արձակեն այս «Քաջ Նազար»ին վրայ ։ Փախուստի պահուն իրենցմէն էն փոքրը գետին կը տապալի «մեսիէօ» պոռացող հերոսին ոտքերուն տակ ու կը սկսի՝ լալ ։

Այգիին մէջ բանողներէն մէկը կը փութայ լացող մանուկին քով ու կը հարցընէ՝ բարկացած ։

— Ի՞նչ եղար, ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ կուլաս ։

Մանուկները հեւ ի հեւ ու արագօրէն կը շրջապատեն երիտասարդը ու բոլորը միասին իրենց ցուցամատերը զիս ուղղած ձայն կուտան ․

— Այնտեղ մարդ մը կայ ․․․

— Ո՞ւրտեղ, ի՞նչ մարդ ։

— Այնտեղ, կունա՛, նշենիներուն տակը, կը կրկնեն իրենց պատասխանը ։

Պզտիկը մոռցած է արդէն իր ծունկին ցաւն ու լացը ․․․ ։ Թաթիկը երիտասարդին ափին՝ միւսներն ալ շուրջ–բոլորը, ոմանք նոյնիսկ երիտասարդէն քայլ մըն ալ առաջ սակայն, շարունակ ետ – ետ նայելով, ուրախ, խնդուն կուգան ու կանգ կ'առնեն շուրջ տասը քայլ հեռաւորութեան վրայ ։

Ես գործս կը շարունակեմ նշենիին բունին ետեւօքը ։

Երիտասարդը ձայն կուտայ ․

— Է՛, պարոն, ո՞վ էք ․․․

Ես, ատրճանակիս փողը ցոյց տալով ծառին ետեւէն, կը պատասխանեմ ․

— Դժբախտութիւնը ․․․, միացած՝ թշուառութեան ․․․ երիտասարդը անակընկալի կուգայ ի տես «ատրճանակիս» ու տարօրինակ պատասխանէս եւ, կը դիրքաւորուի նշենիի մը ետեւը ։ Մանուկները կողքին կը թխմուին, կը հարցնեն ․

— Փափա, ո՞վ է այդ մարդը ․․․

— Թոնթոն, ատրճանա՞կ ունէր ան․․․

×

Ուրիշ օր մը, լեռը, յանկարծ թուփի մը տակէն դուրս գալով, գեղին հովիւ Լուիճճին կը քաշեմ ատրճանակս, կեղծելով՝ ձայնս ․․․

— Ոտքի՛, ձեռքերը վե՛ր ․․․

Հովիւը զանդաղօրէն ոտքի կ'ելլէ, ծերուկ է եւ հրամանս կը կատարէ անմիջապէս ։

— Ի՞նչ կ'ուզես, կը հարցնէ կմկմալով ու աչուրին թարթելով ։

— Երկու մատղաշ ոչխար կը պատասխանեմ, խրոխտ ․․․ ։

— Զատէ առ տար, կ'ըսէ, թեւերը վար առնելով ․․․

— Ո՞ւր տանիմ, ձայն կուտամ թուփիս տակէն ։

— Անաստուած, տանելիք տե՞ղդ ալ ես պիտի յայտնեմ ։

— Անշուշտ, ես լեռնային բնակիչ եմ, տուն – տեղ չունիմ ։

Կը մօտենամ խնդալով ու բնական ձայնովս կը խօսիմ ․

— Շատ շնորհակալ եմ փէր Լուիճճի, առատաձեռնութեանդ համար ․․․

Կը ճանչնայ, կը հասնի վրաս եւ ականջըս կ'ոլորէ խնդալով ու միշտ աչուրին թարթելով ․

— Վայ քեզի անաստուած, զիս աղուոր մը վախցուցիր ․ կեցիր, շուները կանչեմ․— Տօլի, Պօպի, ո՞ւր էք, հասէք, դղեցէք, բզքտեցէք Նարսիսին ․․․ ։

×

Ատրճանակ որ կ'ըսեմ իրաւ բան մը չէ, այլ՝ «սուտերէն» ինչպէս կ'ըսեն մանուկները ։ Ժամանակին, այսինքն տասնեակ տարիներ առաջ գնած էի զայն երբ դերասանութիւն կ'ընէի պարբերաբար ․․․ ։

Անով բեմերուն վրայ մարդիկ «կը սպաննէի» երբեմն, կամ կը «վիրաւորէի» յաճախ, կը գործածէի «ինքնապաշտպանութեան» համար ։

Ու հիմակ, երբ սա օտար գեղին վերի բլուրները կ'երթամ չոր ցախ ժողվելու, նշենիներու վրայէն նուշ հաւաքելու եւ, ճռաքաղի եղանակին ալ խաղողի ժողվըտուք ընելու, գրպանս կը կրեմ զայն, սասնկ խաղեր սարքելու համար ։

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱԿԱՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՍՈՆԱ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յատուկ) — Հայկ․ Տան վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Յունուար 23ի իրիկուն, ազգային տան երդիքին տակ տեղի ունեցաւ երգչուհի Սոնա Մինասեանի երգահանդէսը ։ Յայտագիրը կը բաղկանար երկու մասէ ․ առաջին մասին մէջ յաջորդաբար տեղ գրաւած էին Կոմիտաս վարդապետը՝ «Զինար ես», Գուրգէն Մ․ Ալէմշահ «Նազեր», Բ․ Կանաչեան՝ «Ալվարդի երազը», Թ․ Մելիքեան՝ «Սոխակ մըն եմ», Ա․ Սաթեան՝ «Կ'ուզէի որ դուն գիտնայիր», Գ․ Սիւնի՝ «Մի աղաչեր» եւ Ա․ Խաչատուրեան՝ «Իմ սիրելի Արազս», երկրորդ մասին մէջ՝ Սայաթ – Նովա «Զես ըսեր ինձ որ լացած ես», Հ․ Պէրպէրեան «Կ'անձրեւէ տղաս», Է․ Աւետիսեան «Սիրելի կիթառըս», Ա․ Խաչատուրեան «Յասմիկը», Գուրգէն Մ․ Ալէմշահ՝ «Իմ երգը» եւ Ա․ Խաչատուրեանի «Մեր նուէրը» ։

Սոնա Մինասեան բոլոր կտորները երգեց խոր ըմբռնումով եւ մեկնաբանութեամբ, արժանանալով ներկաներուն ջերմ ծափահարութեանց եւ գնահատանքին ։

Յայտագրէն դուրս, ընդառաջելով ներկաներուն փափաքին՝ երգեց հայ ժողովրդական քանի մը երգեր, ապա ուսուց ընելով դէպի եւրոպական դասական երաժշտութիւնը՝ երգեց Հէնտէլէն, Վերտիէն եւ Փուչչինիէն ։

Իսկապէս, մեծ յաջողութիւն մը ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ԼԻՆՏԱ ԳԻՐԵԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յատուկ) — Քոռիէրէ Լոմպարտօ օրաթերթը մեծ գովեստով կը խօսի ամերիկահայ միջնաձիլ (մեցցօ – սոփրանօ) երգչուհի Լինտա Գիրեանի մասին, աւազանի անունով՝ Մարկոսեան ։ Առաջին կարեւոր դերով մը բեմ ելած է վերջերս Նափոլիի Սան Քարլօ թատրոնին մէջ, երգելով Ճիուզեփփէ Վերտիի «Ռիկոլէթթօ» օփերային՝ Մատտալէնայի դժուարին մասը ։ Յարդ երգած է Փալերմօ, Փարմա, Փատովա, Պոլոնիա, Մեսսինա եւ այլ քաղաքներու մէջ, միջնաձիլ այնքան քիչ եւ փնտռուած ձայնի համար գրուած դերերը ստանձնելով Վերտիի՝ «Իլ Թրովաթորէ», «Այիտա», «Ուն Պալլօ ին Մասքերա», Տոնիծէթթիի «Լա Ֆավորիթա» եւ Պելլինիի «Նորմա» օփերաներուն մէջ ։

Փետրուար 29ին կ'երգէ Հռոմ, Մուսորկսքիի գլուխ գործոցին՝ «Պորիս Կոտունով» օփերայի Մարինայի դերը ։

Իլ Մաթթինօ թերթի երաժշտական քննադատը չորս բառով՝ չորս անգամ կը գովէ հայ երգչուհին․— «Ձայն ծաւալուն եւ ներդաշնակ» ։

Վ․

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՆԵՐԸ

— Լաւ արիր, — նկատեց Աստուրը, և սրտէ ուրախանալով այդ բանի համար ։

Թամոն սովորութիւն էր դարձրել խոշոր աղալ այն հարուստ մարդկանց աղունը, որոնք անգթաբար էին վարւում իրենց մշակների հետ ։

Նրանց գնալուց յետոյ Խոդեդանը նոյնպէս ճանապարհ ընկաւ ։ Հրաժեշտի պահին Թամոն ալրոտ ձեռքը դնելով նրա ուսին՝ ասաց ․

— Բոլորին եմ ասել, քեզ էլ կ'ասեմ, լաօ․ եթէ ուզում ես անմահ լինել՝ ժառանգ ունեցիր ։ Անժառանգ անմահութիւնը անէծք է ։ Էդպէս է ասուած Դաւթի պատմութեան մէջ ։

Աստուրը համբուրեց նրա ձեռքը, լուռ նայեց նրա աչքերի մէջ ու գնաց ։ Նա գնաց իր հետ տանելով ուժգին տպաւորութիւններ Թամոյից եւ Դաւթի ջրաղացից ։ Միակ բանը, որ ճնշում էր նրա հոգին, այդ Կիրակոսի վիճակն էր, այն դժբախտ մշակի, որին նա տեսաւ ծախւում եւ որը, ահագին բեռի տակ կքած, լեռներով ճանապարհ ընկաւ դէպի Ընկուզնակ ։

Խոդեդանի աչքերի առջեւից չէին հեռանում նրա ճապաղ քայլերը, նրա ծանր տնքոցը եւ տառապանքից դուրս ընկած սեւ, խոշոր աչքերը ։

ԱՐԻՆՈՔԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

Ծովասարի հիւսիսային լանջին հասնելով, Աստուրը կանգ առաւ եւ նայեց դէպի Սեւ սար ։

Իր առջեւ առաւօտի թափանցիկ ոսկեփոշու միջից երեւում էին Բռնաշէնի գիւղերը իրենց երդիքների գալարուն ծուխով ։ Անդունդից դէպի հիւսիս – արեւելք նայելիս, Խոդեդանի աչքը հանգչեց Սիմ լերան վրայ, որի թիկունքից խոյանում էր Ծիրնկատարը՝ տիրական հայեացքը Մուշին յառած ։

Ահա եւ Խուլթը՝ հազարամեայ կաղնիների եւ կաղամախիների առասպելական աշխարհը, Սասնոյ հին քաջազունների բնակատեղին ։ Այդ խորդուբորդ երկրի անդնդախոր ձորերը ճեղքելով հոսում էր Բռնաշէնի գետը՝ Տիգրիսի արեւմտեան վտակներից մէկը, իր լուսաջուր ալիքները հրելով դէպի հարաւ, դէպի Ցըրտուտ գետի գեղատեսիլ ափերը ։ Նրա եզերքներին, Սեւ սարի սաղարթախիտ կաղնուտների մէջ նկատելի երեւում են Կոստ, Հնդկձոր, Լորդընձոր, Թաղուու եւ Թաղավանք հինաւուրց գիւղերը ։ Այստեղ ու այնտեղ, անտառների բացատներում եւ գետաբերաններին, նա տեսնում էր արածող խոշոր եզների եւ գոմէշների ցաք ու ցրիւ խմբեր, որ կազմում էին այդ աւանների հիմնական քաշող ուժը ։ Լեռնալանջերին, հովիտների եւ կիրճերի մէջ ամենուրեք կանաչին էին տալիս կորեկի, գլգլի եւ գաւառսի անհամար արտեր ։ Խուլթի եւ Բռնաշէնի չարքաշ հայ գիւղացին հերկել ու ցանել էր իւրաքանչիւր թիզ հող ։

Լուռ անցնում էր Աստուրը հայրենի սարերով՝ ճնշուած իր անձնական ու համայնական վշտի ծանրութեան տակ, գլուխը Ջրաղացպան Թամոյի ցոյց տուած պատկերներով եւ չքեղ պատմութիւններով լի ։

Լեռնային գունագեղ տեսարանները յաջորդում էին միմեանց ։ Ամենուրեք մոտկանցի հովիւը տեսնում էր գետինը ծածկուած երփներանգ ծաղիկներով ։ Զքնաղ նարգիզն ու վայրի շուշանը ժըպտում էին քարափների ծերպերից ։ Պուտըն ու պուտվարդը, ոսկեծաղիկն ու ծիլծաղը կանչում էին՝ այս կողմով անցիր ։ Այնտեղ իր դեղնափառ ծաղիկները արձակած, երազում է արջաթաթիկը ։ Այստեղ իր փշաձեւ սուր տերեւները գետնին տարածած՝ արեւի պէս վառւում է ոսկեշող պուպուռ ։ Ահա ցողաշաղախ փառչուկը, որ մտրում է գառան դմակի թանձր տերեւների կողքին ։ Մի փոքր այն կողմ երեւում է պառաւի գդալ ճաճանչաթերթ ծաղիկները բացած ։ Ահա եւ մի ուրիշ զարդարանք․ այդ մաճկալն է ։ Նրա վառ կարմիր թիթեռնածաղիկները պճնում են սքանչելի մարգագետինը ։ Արջաթաթիկների դեղնաւուն մարգերի առաջ սպիտակին են տալիս փառ – փառ ծաղկախմբերը ։

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար․)

քը, անոր արժէքը, հայրենասիրութիւնը եւ հոգիի բարձրութիւնը այն վստահու – թեամբ որ օր մը Չինաստան ու չին ժո – ղովուրդն ալ նոյն յարգանքով պիտի յի– չեն անոր անունը : «Զանք Քայ Չէք Չի– նաստանը յաղթանակի առաջնորդելէ ետք երկրորդ աշխարհամարտին փորձեց սան– ձել փոթորիկը , բայց երբ Ամերիկացիք Մառեչալը զրկեցին իրենց օգնութենէն , ստիպուեցաւ Ֆորմոզա քաշուիլ եւ հա – մայնավար վարչակարգը զոր Մաօ Ցէ Թունկ տարիներէ ի վեր կը պատրաս – տէր , հաստատեց իր մենատիրութիւնը»: Եւ տը Կոլ կ՚եզրակացնէ թէ դիւանագի– տական յարաբերութիւններ հաստատելով Փեքինի հետ, Ֆրանսա կ՚ընդունի աշ – խարհը այնպէս ինչպէս որ է :

«Օռոռ»ի խմբագիր՝ Տոմինիք Փաւօ կը հարցնէ թէ միտք ունի կրկին ներկայա – նալու Նախագահութեան իբրեւ թեկնա – ծու: Տը Կոլ կը պատասխանէ .— Ի՞նչ պիտի ընեմ երկու տարիէն: Չեմ կրնար եւ չեմ ուզեր ձեզի պատասխանել: Ուրե– մըն ձեզի համար Պ. Ք.Ն, Զօր. տը Կո– լը կ՚ըլլայ »:

Եթէ Միացեալ Նահանգները որոշ մը – տահոգութիւն կը յայտնեն, ընդհանուր կարծիքն այն է որ տը Կոլ նորութիւն մը չըրաւ :

Իւսթաւ (Վարժապետեան) ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանէ

ՏԻԿԻՆ ՊԱՅԾԱՌ ԻՒՍԹԱՏԻ
(Վարժապետեան)

կսկծալի մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Մանրամասնութիւնները մեր յաջորդ թիւով :

Յառաջ.— Մեր ցաւակցութիւնները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ամասեան Կարա– պետ Մարտիկեանի մահուան առթիւ , փոխան ծաղկեպսակի քառասուն ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յա– ռաջ»էն) եւ տասը ֆր. «Յառաջ»ի բար – գաւաճման :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խանա– սոր խումբին գեղարուեստական երե – կոյթը Շաբաթ, Փետրուար 15ին, Իսիի Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

6 Փետրուար, 1964, Հինգշաբթի. — Վարդանանց ճակատամարտի պատմա – կան, կրօնական եւ ազգային տօնին ա – ռիթով պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ: Ժամը 10ին: Ս. պատա – րագը միաձայն, Կոմիտասեան եղանա – կաւ պիտի երգեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներ: Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի Հայրապե– տական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայ– րապետի անուանակոչութեան տօնին ա– ռիթով: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ շրր– ջակայից դասընթացքներու աշակերտու – թիւնը: Յաւարտ պատարագի պիտի եր – գուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւն – ներ աշակերտներու կողմէ: Կը հրաւիր– ուին բոլոր հայրենակիցները իրենց ներ– կայութեամբ յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն :

9 Փետրուար, Կիրակի, Բուն Բարեկեն– դան: Ս. պատարագ ժամը 10ին: Այս Կի– րակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ :

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնըն – դառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :

14 Փետրուար, Ուրբաթ,, Տեառնընդ – առաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ կը մատուցու ժամը 10ին:

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգ– շաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատար– ուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօս– ուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 փետրուարի Հինգշաբթիէն :

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :

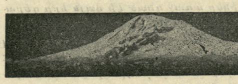
ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուարեան ապստամբութիւնը կը տօնուի Լիոնի մէջ Մարտ 1ին Կիրակի, կէսօրէ վերջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարար մը հայկ. հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար :

Դիմել «Յառաջ»ի :

HAUTES... **GAP** ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին

ՓԻԷՌ ՁԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE

Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. հիմնադիր անդամներէն

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ

մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ

կիրակի, 9 Փետրուար , կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Իվ Թուտիկ սրահին մէջ
21-23, Rue Yves Toudic — Métro : Lancry et République

Կը նախագահէ **ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ**

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին .— Տիկին Մեֆենա– ճեան (երգ), ընկեր Ե. Գրիգորեան (արտասանութիւն), հայկ. եւ եւրոպական երաժշտութիւն .—

Jacques Castagnier (flûte), Elisabeth Fontan-Binoche (harpe), Premiers Prix du Conservatoire de Musique de Paris.

Մուտքը ազատ է

33րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

ՅԱՑՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն . Մարա– թոնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին :

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտա– սանութիւն :

Թատերական ներկայացում հայերէն : Սկաուտական պարեր եւ խաղեր :

Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը :

Մուտք 5 փրանք Պիւֆէ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,

ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, քոթիյոն, թօմպօլա

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ , սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 ֆր., ուսանողներու 5 փրանք

Paris C. C. 8019-72

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԱԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԱԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 4 FEVRIER 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9926 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 40e ANNÉE — No 9926

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան «առաջնահերթ» գործն է գաղափարական դաստիարակութիւն տալ աշխատաւորներուն, որպէսզի անոնք լաւ մարսեն եւ իւրացնեն մարքս – լենինեան վարդապետութիւնը :

Այս նպատակին համար ներկայիս կը գործեն 9.113 պրոպագանտիստներ, որոնցմէ 8603ը ունին բարձրագոյն եւ թերի բարձրագոյն կրթութիւն : Ասոնցմէ զատ կուսակցական, պետական եւ տնտեսական ղեկավար աշխատողներու գրգալի մասը անմիջականօրէն կը մասնակցի եզեր քարոզչական աշխատանքին :

Հակառակ տարուած ա՛յնքան ջանքերուն, խորհրդայնացումէն աւելի քան չորս տասնամեակ վերջ տակաւին հայ բանուորներն ու գիւղացիները զուրկ են « ինտերնացիոնալ դաստիարակութենէ » :

Դժգոհ է Զարոբեան, որովհետեւ «աշխատաւորների կոմունիստական դաստիարակութեան գործում դեռ եւս շատ թերութիւններ ու բացեր կան : ... Թոյլ է գիտա – աթէիստական պրոպագանդան » :

Ուրեմն Գիտական Անաստուածութեան համալսարանն ալ արդիւնաւոր աշխատանք չէ կատարած :

Թերութիւններ կը մատնանշէ նաեւ գրականութեան մարզին մէջ : Լոյս կը տեսնեն եղեր գեղարուեստօրէն անարժէք, գորշ, երբեմն ալ գաղափարազուրկ ստեղծագործութիւններ, որոնք չեն գրաւեր ընթերցողներու ուշադրութիւնը : Այդ պատճառով ալ, կ՚ըսէ Կոմպարտիայի քարտուղարը, « գրախանութներում եւ Հայգրքի պահեստներում պառկած մնում է մեծ քանակութեամբ գրականութիւն » :

Երիտասարդութեան մէջ մարքս – լենինեան աշխարհայեացքը ձեւաւորելու համար անհրաժեշտ կը նկատէ դպրոցներու մէջ զարկ տալ «գիտական կոմունիզմի հիմունքներ»ու ուսուցման :

Յետոյ կ՚ուղղէ հետեւեալ ամբոխավարական պատգամը .

« Ընկերնե՛ր, երկու անհաշտ գաղափարախօսութիւնների՝ սոցիալիստական եւ բուրժուական գաղափարախօսութիւնների սուր պայքարի ներկայ պայմաններում ամէն մի ստեղծագործական աշխատողի վեհ պարտքն է իր տաղանդով ծառայել մեր պարտիայի մեծ գործին, իր ստեղծագործութիւններով ակտիվօրէն նպաստել կոմունիստական գաղափարների հաստատմանը, խորտակիչ հարուած հասցնել կոմունիզմի թշնամիներին, իմպերիալիզմի սպասարկուներին » :

Զարոբեանի համար կարեւորը «պարտիա»յին եւ «կոմունիստական գաղափարների հաստատման» ծառայելն է : Հայրենիքին ծառայելը երկրորդական գիծի վրայ կուգայ :

Ու կը քննադատէ գրողները, որ իրենց կոչման բարձրութեան վրայ չեն գտնուած, երբեմն շեղած են «պարտիական սկզբունքայնութենէն» : 1962 – 1963 թուականներուն գրական մամուլին մէջ լոյս են տեսած գրութիւններ, որոնց մէջ չըկայ «պարտիական մօտեցում մեր իրականութեան երեւոյթների լուսաբանման նկատմամբ » :

Եւ դեռ աւելի սարսափելի մեղք մը . «Երբեմն ստեղծագործութիւնների մէջ անցկացւում են նաեւ նացիոնալիզմի տարրեր : Նման սխալները վնասում են աշխատաւորների կոմունիստական դաստիարակութեան գործին, ուստի եւ չպէտք է տեղ գտնեն մեր մամուլի էջերում » :

« Քարտուղարը գոհ է սակայն որ վերջին տարիներս Հայաստանում աճել են երիտասարդ շատ գրողներ, որոնց ստեղծագործութիւնները շնչում են անմիջականութեամբ ու թարմութեամբ» եւ կը ձգտին «արտացոլել սովետական մարդու հոգեբանութիւնը » :

Իր զեկուցման մէջ Զարոբեան կը շօշափէ ամէն նիւթ : Գրականութենէն ետք կը խօսի երաժշտութեան, նկարչութեան, շարժանկարի, թատրոնի, ձայնասփիւռի եւ « հեռուստատեսութեան» (հեռատեսիլ) մասին, թուելով անոնց չարն ու բարին եւ թելադրելով արմատապէս բարելաւել գեղարուեստի այս զանազան ճիւղերը, զանոնք յաջողութեամբ ի սպաս դնելու համար, իր հայերէնով, «ռեսպուբլիկայի էկոնոմիայի և կուլտուրայի վերելքին » :

Կոմպարտիայի կենտկոմի Ա. քարտուղարը իր տեղեկագրի վերջին մասը յատկացուցած է սփիւռքահայերուն եւ ներգաղթին :

Կ՚արժէ առանձին խօսիլ այդ մասին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ

ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՊԱՇՏՕՆԻՆ

Երկար վիճաբանութիւններէ ետք, Կիրակի օր, ընկերվարական կուսակցութեան համագումարը միաձայնութեամբ վաւերացուց Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետ Կասթոն Տէֆէռի թեկնածութիւնը : Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւը կ՚ըսէ գլխաւորաբար թէ համագումարը կը փափաքի որ Տէֆէռի թեկնածութիւնը ստանայ բոլոր դեմոկրատներու հաւանութիւնն ու քուէարկութիւնը : Բնագիրը կը սահմանէ նաեւ ընտրութիւնները՝ նախապատուութիւն Ազգ. Կրթութեան, ժողովրդապետական ծրագիր ընկերային բաժինով յառաջդիմութեան ազգային պայմանագրութեան մը ձեւին տակ : Ինչ կը վերաբերի հիմնարկութեանց, կ՚ըսուի թէ պէտք է խուսափիլ նախարարական անկայունութեան մը վերադառնալէ, խուսափիլ նաեւ նախագահական դրութիւն մը ընտրելէ, վերջապէս խուսափիլ իսկական յեղաշրջումէ մը : Կուսակցութիւնը սակայն գործելու իր ազատութիւնը կը պահէ այն հեռաւոր օրուան համար երբ հիմնարկութեան բարեփոխման հարցը նորէն ծագի : Այս բանաձեւը ներկայացնելով Կի Մոլէ կ՚ըսէր .— Զի նուիրագործեր տեսակէտի մը յաղթանակը ուրիշի մը վրայ : Յաջող համադրութիւն մըն է զոր կը պահանջէին մարդոց բարեկամութիւնը եւ կուսակցութեան միասնականութեան կամքը : Կի Մոլէ մաղթեց նաեւ Կասթոն Տէֆէռի .— Քաջութիւն եւ յաջողութիւն : « Իր կողքին պիտի պայքարինք փրկելու համար ժողովրդապետութիւնը եւ պաշտպանելու ընկերվարութեան ճամբան : Կասթոն Տէֆէռ իր շնորհակալութիւնը յայտնեց, շեշտելով .— « Կը չափեմ պատիւն ու ծանրութիւնը այն պաշտօնին զոր կուսակցութիւնը ինծի յանձնեց » :

Նախքան այս համերաշխ լուծումը, յիշենք որ վիճաբանութիւնները երկար տեւած էին եւ Կասթոն Տէֆէռ ալ յայտնած էր առաջին վայրկեանէն թէ «որեւէ գնով թեկնածու չեմ ըլլար» : Մինչ Կի Մոլէ կը կրկնէր ընկերվարական կուսակցութեան նպատակները՝ նախ պէտք է անհետացնել կօլիզմն ու իր մեթոտները :

ՃՈՆՍԸՆ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՏԸ ԿՈԼԻ

ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԷ ԱՆՈՐ ԱՍԻԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Նախագահ տը Կոլի մամուլի ասուլիսէն, 24 ժամ ետք, նախագահ Ճոնսըն իր կարգին մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ այդ առթիւ պատասխանեց տը Կոլի : Աւելորդ է յիշել թէ Ամերիկացիք գլխաւորաբար դժգոհ են տը Կոլի կարծիքէն իրենց վարչակարգին մասին որ կը քալէ « սանկ – նանկ » :

Ճոնսըն նախ յայտնեց թէ նախագահ տը Կոլի առաջարկներուն համաձայն չէ մանաւանդ ինչ կը վերաբերի միայն հարաւային – Վիէթնամի չէզոքացման առաջարկներուն :« Եթէ կարենայինք հիւսիսային եւ հարաւային Վիէթնամը միաժամանակ չէզոքացնել, այն ատեն խնդիրը կը փոխուի եւ համակրութեամբ կարելի է քննել նման առաջարկ մը » կը շեշտէ Ճոնսըն, եւ կ՚աւելցնէ .— «Այո՛, համաձայն չեմ տը Կոլի առաջարկներուն հետ : Չեմ խորհիր թէ ազատութեան դատին շահը ուզէ որ իր տեսակէտները բաժնենք : Զօր. տը Կոլ կրնայ իր կարծիքն ունենալ : Եւ յայտնեց : Մենք ալ մերը կը յայտնենք : Կը խորհինք թէ հարաւ – արեւելեան Ասիոյ մեր քաղաքականութիւնը միակն է որու կրնանք հետեւիլ » :

Սպիտակ Տունը այս մամուլի ասուլիսէն ետք փորձած է յստակացնել Ճոնսընի ըսածները եւ պաշտօնական բնագրին մէջ Ճոնսընի բերանը կը դրուի հետեւեալ նախադասութիւնը «իրականին մէջ, չէզոքացման մը գաղափարը միայն հարաւային Վիէթնամի կը վերաբերի եւ ոչ՝ աշխարհի այդ մասին ամբողջութեան » : Ֆրանսացի թղթակիցները կը յայտնեն թէ այս ճշդումին կարեւորութիւնը շատ ցայտուն չէ եւ ինչ որ շփոթ է, կը մնայ շփոթ : Ի վերջոյ կը կարծուի թէ Միացեալ Նահանգները չեն ուզեր ձգել Վիէթնամը, նիւթապէս եւ զինուորական գետնի վրայ շատ մխրճուած ըլլալով : Շատ լաւատես չեն, ապագայի նկատմամբ : Չեն կրնար քաշուիլ առանց վարկ կորսնցնելէ Ասիոյ մէջ եւ որոշ գետնի վրայ կարելի է բաղդատել ամերիկեան դիրքը Վիէթնամի մէջ, ֆրանսական դիրքին հետ, տարիներ առաջ՝ Տիէն–Պիէն–Ֆու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՅՍԷՆՍ Փարիզ հասաւ Կիրակի օր, ուր դատական հետապնդման ենթակայ է, բժշկական եւ դեղագործի ապօրինի գործունէութեան համար, առաջին անգամ : Մերժած է որեւէ յայտարարութիւն ընել երբ Օռլի ժամանած է :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ռանճըր Զ., Կիրակի ժամը 10.24ին լուսին հասաւ, բայց նախապէս գործիքները աւրուած ըլլալով, չըկրցաւ սպասուած նկարները տալ լուսինէն :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ եւ Անգլիացիք կը փորձեն համոզել Մակարիոս Արք.ը որ ընդունի միջազգային ուժի մը ներկայութիւնը Կիպրոսի մէջ : Բայց Նախագահ Մակարիոս չի կրնար անտեսել յոյն համայնքին կարծիքը եւ այս վերջինը աւելի քան երբեք համոզուած է որ բրիտանական տեսակէտ կը պաշտպանէ եւ կողմնակից է կղզիին բաժանման : Պոլսէն հասած լուրերն ալ չեն կրնար տարբեր տպաւորութիւն թողուլ, տրուած ըլլալով որ Էրքին յայտարարած է թէ Լոնտոնի ժողովին առաջին շրջանը վերջացած է թրքական տեսակէտին վաւերացմամբ :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ կիպրացի ուսանողներ ցոյց մը կատարած են Միացեալ Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ դեսպանատուներու դէմ «Ամերիկացինե՛ր, ձեռք չդնէք Կիպրոսի վրայ», «Ձեզի պէս բարեկամ չենք ուզեր » , « Ատլանտեան զօրքը պիտի ստիպուի կռուիլ ԽՕՖԱՅԻ զօրքի դէմ» ցուցատախտակներով : ԽՕՖԱՅԻ պետն ալ զօր. Ղրիվաս ըսած է «ոչ մէկ օտար Կիպրոսի մէջ» :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ կռիւներու ընթացքին 24 հազար Ֆրանսացիներ սպաննուած են 250 հազար ուրիշ երիտասարդներ վիրաւորուած կամ հիւանդացած են : Երեք միլիոն Ֆրանսացի զինուորներ ծառայած են Ալժերիա :

ՖՐԱՆՍԱ դիւանագիտական յարաբերութիւններ կը հաստատէ Քուէյթի հետ :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ Սոմալի հասած է որ իր ափրիկեան շրջապտոյտին վերջին հանգրուանն է :

ՍԱՅԿՈՆԻ զինուորական նոր կառավարութիւնը որոշ վերապահութեամբ ընդունուած է : Մինչ ժողովուրդը անտարբեր է, Սայկոնի Ամերիկացիք եւ Ֆրանսացիք հարցականի մը առջեւ են : Նոր ղեկավարը՝ յիշած է Զօր. տը Կոլի մէկ խօսքը վերջին աշխարհամարտին՝ Շատ տկար ենք ճկուն ըլլալու համար եւ կը նախընտրենք մեռնիլ քան պատիւը կորսնցնել : Զօր. Խանհ ըսած է նաեւ թէ վստահութիւն ունի տը Կոլի դատողութեան վրայ, բայց չի կրնար չէզոքացման քաղաքականութիւն մը նախատեսել :

Հ. ԵՂԻՍ. ՎՐԴ. ՓԷՉԻԿԵԱՆ

Ինչպէս Վենետիկէն մեր ստացած վերջին լուրերը նախատեսել կուտային, Երկուշաբթի առաւօտ հեռագիր մը կը գուժէր մահը Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան վաստակաւոր մշակին՝ Հայր Եղիա վրդ. Փէչիկեանի :

Ծնած Ախալքալաք (Ալաստան) 1895 Հոկտեմբեր 4ին, աւազանի անունով Յակոբ, Վենետկոյ վանքը մտած է 1908, Յուլիս 9ին եւ ուխտելով անդամակցած 1913 Նոյեմբեր 9ին : 1916ին կ՚անցնէր Հռոմ ուր կատարելագործելով իր ուսումը, կը ստանար Իմաստասիրութեան եւ Աստուածաբանութեան տոքթորի տիտղոս :

Հմուտ գրաբարագէտ, նախանձախնդիր հայերէն լեզուի մաքրութեան, Հայր Եղիա հակառակ իր վաղաժամ մահուան, մեծ վաստակ մը ունի իր ետին եւ բացը զոր կը թողու դիւրին չի կրնար լեցուիլ :

1923էն սկսեալ պատասխանատու պաշտօններ վարած է վանքը թէ վարժարանը : Նախ կը նշանակուէր վանքի ընծայացուներու փոխ – Մեծաւոր, պաշտօն մը զոր կը վարէր 1923էն 1927 : Յաջորդ տարին (1928) կը նշանակուէր Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի ուսումնապետ, ապա 1930էն 1939 եւ 1952էն 1953 կը ստանձնէր «Բազմավէպ»ի խմբագրապետութիւնը : 1935էն 1964 ընդհ. Ատենապետ էր վանքին ինչպէս նաեւ ընդհ. Առաջնորդ 1958էն մինչեւ իր վախճանը : Վանքի ընծայացուներու մեծաւոր եղած էր 1947էն 1952 եւ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչ 1953էն 1958 : Այս պաշտօններէն զատ, Հայր Եղիա վարդապետ, ամբողջ քառասուն տարի (1923 – 63) եղած է ուսուցիչ գրաբարի, աշխարհաբարի եւ գրականութեան :

Հրատարակած է բանասիրական բազմաթիւ արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ : Ունի նաեւ քերթողական հատորիկ մը՝ «Քնարական Մրմունջներ» եւ հաւաքած ունէր հսկայ ատաղձ մը՝ հայ լեզուի պատմութեան, քերականութեան :

Հայր Եղիա Վարդապետ Փէչիկեանի վախճանումով, կ՚անհետանայ մշակ մը եւս, անխոնջ նուիրեալ մը իր ժողովուրդին ու մշակոյթին եւ օրէ օր կը նօսրանայ թիւը անոնց՝ որոնք ապրեցան ու մեռան վասն կրօնի եւ հայրենեաց :

Մեր ցաւակցութիւնները՝ Աբբահօր եւ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փորթուկալ երկար ժամանակ Հայերու համար մոռցուած երկիր մը ըլլալէ ետք, վերջին տարիներուն Հայերուն միտքին մէջ տեղ գրաւել սկսաւ նորէն, իբրեւ կեդրոնը Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, որ Հայու մը անունով միջազգային հիմնարկութիւն մըն է՝ նպաստող այլազան ազգերու մշակութային եւ մարդասիրական հաստատութեանց, ինչպէս նաեւ հայ մշակոյթին զարգացման եւ Հայերու կրթական մակարդակին բարձրացման եւ քաղաքակրթութեան ծանօթացման :

Այսպէս, կը ստեղծուին նոր յարաբերութիւններ Հայաստանի եւ Փորթուկալի միջեւ եւ կ՚արծարծուի յիշատակը վաղեմի շփումներու, որոնք ունեցած են հայ եւ փորթուկալ երկու յաջողակ վաճառական ազգերը իրենց բնաշխարհներուն մէջ եւ դուրս, համաշխարհային շուկային մէջ, ուր իրարու հանդիպած են :

Հայաստան եւ Փորթուկալ հին ժամանակներուն իրարմէ հեռու երկիրներ էին եւ իրենց բնակչութիւններն ալ նկարագրով կը ներկայացնէին հակադրութիւններ, վասնզի Փորթուկալցիները ծովային ժողովուրդ եղած են եւ Հայերը լեռնցի, իրենց բնաշխարհներուն աշխարհագրական դիրքին իբր հետեւանք :

Փորթուկալ, Եւրոպայի արեւմտեան ծայրը, «անեզր» ովկիանոսէն կախում ունեցող երկիր մը եղած է, Եւրոպայի ցամաքէն գրեթէ մեկուսացած, մինչ Հայաստան, ընդարձակ լեռնաշխարհ մը, հեռու մնացած էր ովկիանոսէն եւ ծովային ճամբաներէն, որոնց վրայ կ՚երթեւեկէին Փորթուկալցիներ իբրեւ խիզախ նաւարկուներ եւ ծովային վաճառականութեան ռահվիրաներ: Մինչ Հայերը, Փոքր Ասիոյ մէջ, հնօրեայ կարաւանին դրութեամբ կը շարունակէին ցամաքային ուղիներով կատարել իրենց ապրանքներուն փոխադրութիւնները :

Հայերը եւ Փորթուկալցիները միայն մէկ նմանութիւն ունէին. ճարպիկ առեւտրականներ էին եւ ընդարձակ տարածութեան վրայ կը գործէին ու հեռաւոր երկիրներ երթալու քաջութիւնը ունէին: Անոնք իրար հանդիպեցան մանաւանդ պէս Արեւելքի ամէնէն շատ ընչաքաղցութիւն գրգռող երկրին՝ Հնդկաստանի մէջ, ուր հայ վաճառականը ցամաքի ճամբով արդէն հասած էր, երբ փորթուկալցի վաճառականը ծովու ճամբով հասաւ հոն, եւ ուր անոնք իրարու հետ յարաբերութիւններ ունեցան :

Դժբախտաբար այս երկու ազգերուն միջեւ շփումները շատ սահմանափակ եւ առաւելաբար իրենց երկրէն հեռու, օտար հողի վրայ եղած հանդիպումներ էին, որոնք տեղի կ՚ունենային բաւական ուշ :

Այս երկու ազգերը առաւելաբար խաչակրութեանց ժամանակ իրարու ծանօթացած կրնային ըլլալ, սակայն այս մասին տեղեկութիւններ չեն հասած մեզի :

Հայերը եւ Փորթուկալցիները համաշխարհային առեւտրական շարժման մէջ կարեւոր մասնակցութիւն ունեցան ԺԷ. դարուն վերջերը, իբրեւ ձեռներէց եւ յանդուգն առեւտրականներ :

Փորթուկալցի Թագաւորներէն Հանրի Նաւարկու (մեռած 1460ին), առաջինն է, որ երկրախոյզներ կը ղրկէ զանազան վայրեր: Իր օրով կը գտնուին Ազորեան կղզիները եւ Ափրիկէի անծանօթ ծովեզերքներէն տեղեկութիւններ կ՚առնուին : Յովհան Բ. կ՚որոշէ այդ երկիրները հասնիլ եւ Էմմանուէլ Ա., որ 1469ին գահակալած էր, չորս նաւեր պատրաստել կու տայ եւ անոնց հրամանատար կը նշանակէ Վասքօ տէ Կամա, որ 1497 Յուլիս 9ին Լիզպոնէն կը մեկնի եւ չորս ամիս ետք կը հասնի Ս. Հեղինէ կղզին, ուրկէ շարունակելով ճամբան, կը հասնի Ափրիկէի հարաւը՝ Բարեյուսոյ Գլուխը եւ կը վերադառնայ Փորթուկալ :

Յաջորդ տարին, Բարեյուսոյ Գլուխէն կ՚անցնի արեւելք եւ կը հասնի Մալենդի (Քենիա), ափրիկեան ցամաքամասին արեւելեան կողմը: Անկէ դէպի արեւելք շարունակելով, 1498 Մայիս 20ին կը հասնի Հնդկաստանի ծովեզերքը Կալիկութ, Մալապար նահանգին եզերքը եւ մարմարեայ սիւն մը կը կանգնէ՝ իբրեւ նշան իրեն այնտեղ հասնելուն :

1499 Սեպտեմբերին, իր չորս նաւերով կը վերադառնայ Լիզպոն եւ մեծ պատիւներով կ՚ընդունուի, որովհետեւ Եւրոպացիները շատոնց կ՚աշխատէին Հնդկաստանի ծովային ճամբան գտնել :

Վասքօ տէ Կամայի այս մեծ յաջողութիւնը օգտագործելու համար Հնդկաստան կ՚ուղարկուի 13 նաւերէ բաղկացող տորմիղ մը, հրամանատարութեամբ Ալվարեզ Կապրալի, որ Մալապարի ծովեզերքի իշխաններուն հետ դաշինքներ կը կնքէ: Այս նաւախումբը դէպի արեւելք երկար ժամանակ ճամբորդելով, դիպուածով կը գտնէ նաեւ Պրազիլիան (1500ին), Քրիստափոր Քոլոմպոսի կողմէ Ամերիկան գտնուելէն (1492 Հոկտեմբեր) ութ տարի ետքը :

Փորթուկալցիները 1509ին Պրազիլիան կը վերածեն գաղութի, Տիէկօ Ալվարեզ Քորդեայի միջոցաւ: Փորթուկալ 1510ին կը տիրէ Հնդկաստանի Կօա նաւահանգիստին եւ զայն կը դարձնէ Փորթուկալեան Հնդկաստանի կեդրոն եւ 1598ին՝ Հնդկաստանի հիւսիս-արեւելեան ծովափին վրայ ալ կը հաստատէ արեւելեան կայան մը, արդի Կալկաթայի մօտ :

Ուրիշ Փորթուկալցիներ կը տարածուին հետզհետէ եւ կը հասնին մինչեւ Մոլուքեան կղզիները, Չինաստան եւ Ճափոն, ընդարձակ առեւտուրի ասպարէզ ստեղծելով : ԺԶ. դարուն փորթուկալեան նաւերը Հիւրմիւզէն մինչեւ Սէյլան, բոլոր ծովերու, Մալաքիայի եւ Մոլուքեաններուն, նոյնիսկ Չինաստանի եւ Ճափոնի նաւահանգիստներուն մէջ կ՚երեւային, բացառիկ արտօնութեամբ : Նոյնիսկ ուրիշ ազգերու դրօշ կրող նաւերը միայն Փորթուկալցիներու արտօնութեամբ կրնային երեւալ այդ հեռաւոր եզերքներուն վրայ :

Այս մենաշնորհեալ վիճակը Լիզպոնը դարձուց համաշխարհային գաղութային առեւտուրի կեդրոն մը եւ երկիրը՝ աշխարհի առաջնակարգ ծովային պետութիւններէն մէկը, որ յափշտակեց Վենետիկցիներէն համեմներու առեւտուրի մենաշնորհը եւ նիւթապէս բարգաւաճեցաւ :

Այս փառքի հարստութեան շրջանին է, որ Փորթուկալցիները սկսան ունենալ առեւտրական յարաբերութիւններ Հայերու հետ, որոնք ցամաքային ճամբով Հնդկաստան հասած էին եւ իրենց երկրէն հաւաքած ապրանքները կը բերէին փորթուգալեան տիրապետութեան ենթարկուած առեւտրական կեդրոնները :

Սակայն Փորթուկալի այս յաջող շրջանը երկար չտեւեց: ԺԶ. դարուն իրենց դէմ ելան Հոլանտացիները, որոնք Հնդկական արշիպեղագոսի մէջ տեղաւորուելով, ասպարէզէն հեռացուցին Փորթուկալցիները: Պատաւիոյ հիմնարկութիւնը 1619ին, եղաւ սկիզբը Փորթուկալի անկման, որովհետեւ Հոլանտացիներու գործունէութիւնը սկիզբները եղաւ զուտ առեւտրական, որ հսկայ քայլերով զարգացաւ եւ դարձաւ Եւրոպայի գաղթային մեծագոյն կայսրութիւններէն մէկը, տկարացնելով Փորթուկալը, որ տուժեց նաեւ կօրնական մոլեռանդութեան պատճառով :

Ա. ԱԼՊՈՅԱՃԵԱՆ

(Շար.) «Էջմիածին»

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ

ԽՄԲ.— Հետեւելով մեծարանքի շարժման, որ սկսաւ ամիսներ առաջ, *Յառաջ* բազմաթիւ յօդուածներ հրատարակեց հայ տաղանդաւոր բանաստեղծ – երգիչին, Սայաթ – Նովայի, իր ծննդեան 250ամեակին առթիւ: Այս անգամ կու տանք Թորոս Ազատեանի գրութիւնը, լաւագոյն յօդուածը մինչեւ այժմ հրատարակուածներուն մէջ, որ կ՚ամփոփէ ինչ որ կը վերաբերի երգիչին կեանքին, տալով նաեւ կատարուած հետազօտութեանց արդիւնքը, ինչպէս եւ վարկածները մահուան մասին :

Սայաթ – Նովա իր երգով ու սազով ժողովուրդին խօսած է, անոր հոգեկան ապրումներուն հարազատ արտայայտիչը եղած է նախնական բարբառով : Ան խօսած է բոլոր ժողովուրդներուն, որոնք այլացեղ բնակչութիւնը կը կազմեն ամբողջ Կովկասի: Ազգայնական ո՛չ մէկ չեշտ ու երանգ գոյութիւն ունին իր տաղերուն մէջ: Եւ ազգերը՝ հայ, Թուրք, վրացի, եւայլն անխտրաբար պաշտած են զինքը : Հայազգի աշուղը արդէն գրած ու երգած է երեք լեզուներով հաւասարապէս, համամարդկային ներշնչումներով եւ արտայայտութեամբ : Իրմէ ժառանգ մնացած են հայերէն, Թուրքերէն եւ վրացերէն տաղարաններ (դավթար) *եւ ներկայիս անոնք անկորուստ հարստութիւնը կը կազմեն պետական Թանգարաններուն: Սայաթ – Նովայի կեանքին եւ արուեստին նուիրուած բազմաթիւ հատորներ լոյս տեսած են նոյնպէս մէկէ աւելի լեզուներով եւ ստեղծագործութիւնները Թարգմանուած են նաեւ ռուսերէնի եւ այլ լեզուներու :*

Սայաթ – Նովայի գեղարուեստական ժառանգը յատկանշական է անով, որ իր տաղերգութեանց մէջէն ի յայտ կու գայ պայծառ դիմագիծը իր դարաշրջանին : Ժողովրդական համեստ երգիչը իր բարձր տաղանդին ու համբաւին շնորհիւ կը դառնայ գլխաւոր նուագածուն Վրաստանի արքունիքին, Թիֆլիսի երաժշտանոցին պսպղուն աստղը: Պալատական միջավայրը սակայն չի խանդավառեր զինքը, տիրող գեղխութիւնն ու չուայտութիւնը ընդվզումի կայծերով կը բոցավառեն իր անաղարտ եւ զգայուն հոգին: Զուշանար անդրադարձումը: Սայաթ-Նովա ուժգին կը հնչեցնէ ըմբոստացող իր քնարը, եւ անով կը խօսի Հերակլ Թագաւորին.

Թո՛ղ ինձ ազատ, վատ մարդ լինել չեմ ուզում.
Ռամիկ եմ, իշխան դառնալ չեմ ուզում..

Ու կը հեռանայ Վրաստանի արքունիքէն, իր հոգիին խաղաղութիւնը փնտռելու մենաստանի մը անկիւնը, անապատներու անեզրութեան խորը իր կորուստը նախընտրող Աբուլալա Մահարիին նման :

Այս յուզիչ ողբերգութեան շարունակութիւնը՝ մինչեւ անոր եղերական վախճանը, պէտք է գտնել մեծ աշուղին կենսագրութեան հետաքրքրական դրուագներուն մէջ :

Սայաթ – Նովայի ստեղծագործութիւնը, ամբողջովին, իրեն հիմնական աղբիւր ունի տեղական բարբառն ու մշակոյթը : Իր տաղերը գրի առած ու երգած է Թիֆլիսի ժողովրդական լեզուով: Իր միջավայրին ալ անհաղորդ ըլլալը պատճառ եղած է որ Սայաթ – Նովա գը-

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Այդ խօսքերը թէպէտեւ ոչ ոք այդ կերպով զրուցել ուզէ, սակայն ստոյգ եւս է թէ հասակնին լեցուցած անձանց խօսքերը եւ իրենց յարատեւ տրտունջը եւ քրթմնջիւնը այդպիսի զրուցաց վրայ կը յածին, եւ այն անարգանաց աչօք՝ որովք ոք վերէն վար կը դիտէ, տարուօք անձինք թէ ոչ անարգանօք՝ գոնէ սակաւայարգ նկատմամբ կը դիտեն տարուօք իրենցմէ նուազ եղողները: Իսկ ինձ եւ մեզ հարկ է ի բաց թողուլ ծայրայեղ պահանջողութիւնները եւ ծայրայեղ խտրութիւնները, եւ իմաստուն խոհականութեամբ՝ որոշել ինչ որ ընտիր է, եւ կատարել ինչ որ ընտիր է, թէեւ կատարեալ չէ, եւ պէտս ունի զգուշաւոր կիրառութեան եւ բանաւոր հանգամանաց պահպանութեան : Երիտասարդութեան արդիւնքները յիշեցինք եւ գովեցինք, ակնկալութիւնները նկատեցինք եւ դրուատեցինք, ձիրքերը համրեցինք եւ սխրանալով գովաբանեցինք, բայց չըսինք երբեք թէ երիտասարդութիւնն ինքնիրեն կատարեալ եւ անթերի ինչ է, որ ոչ պակասութիւն մը ունի, եւ ոչ ալ զգուշանալու վտանգ, եւ ոչ ինքզինքը կարգադրելու հարկ : Մանաւանդ թէ ի՛նչ ձիրքեր ունինք երիտասարդութեան, աշխոյժ, զօրութիւն, ազդեցութիւն, մտաց ազատութիւն, եւ ժամանակին պարագայից յարմարելու փութաջանութիւն : Կը լըմընմա՞յ արդեօք այսչափով կարեւոր ձրից պարունակը.— Ո՛չ բնաւ : Ի՞նչպէս ուրեմն կրնայինք կարծել թէ երիտասարդութիւնը չունի եւ ոչ ինչ թերի կամ նըւազ, չունի ինչ ուղղելի եւ զգուշանալի:

Ես որ երիտասարդութեան փաստաբան եւ գովաբան կը կանգնիմ, ես առաջին կը հրաւիրեմ երիտասարդութիւնը, եւ ի մասնաւորի հայ երիտասարդութիւնը, ունկնդիր լինիլ ձայնի մը՝ որ կասկածելի չէ իրեն համար եւ որ կը սիրէ զնա, բայց աւելի քան զնա կը սիրէ ճշմարտութիւն :

Եղբա՛րք իմ եւ երիտասարդակի՛ցք իմ, — եթէ չէք դժուարիր զիս ձեր դասէն համարիլ,— մեր դասը մեծ պաշտօն ունեցաւ ի բնութենէ եւ յԱրարչէն բնութեան, նոր քայլափոխներով մարդկութեան ընթացքը յառաջացնել, այլ պաշտօնն որ դրուեցաւ նմա՝ ճիշդ այն կերպով տրուեցաւ, որպէս ոք յանդուգն եւ յախուռն անձի մը վտանգաւոր եւ դըժուարակնճիռ գործեր կը յանձնէ եւ երբ այն վտանգալից գործը կ՚աւարտի՝ կը փութայ պաշտօնը ձեռքէն առնել, վասնզի արիութեան ժամանակը լրացաւ եւ խոհեմութեան ժամանակը սկսաւ, առջինին յաջողակ եղած ըլլալը երկրորդին ալ յաջողակ ըլլալը չենթադրեր :

Երիտասա՛րդք, մարդկային զարգացման ռահհո՛րդք, դժուարութեանց յաղթակա՛նք, նորութեանց հեղինակք, երիտասա՛րդք, ունիք այդ բարեմասնութիւնները, ոչ ոք անոնք ձեզմէ կը կապտէ, այլ մինչ կը ճանչնայք ինչ որ ձերն է, ձեր արդիւնքն եւ ձեր կարողութիւնն է, գիտցէք եւս ձեր փառքն ալ անաղարտ պահել, մի՛ խառնելով յիրս՝ որք ձեր կարողութենէ վերագոյն են եւ ձեր ձրից անյարմար :

Ինչ միմիայն աւելցնեմ : Ազգս շատոնցուընէ անկեալ է, աշխարհս երկար ժամանակէ աւերակ: Որպէսզի անկեալը կանգնի եւ աւերակը շինուի, բուռն մտաց, բուռն կամաց եւ բուռն զօրութեան պէտս ունիմք: Ահա պատեհ առիթներ՝ որք երիտասարդութեան հրաւէր կը կարդան ի գործ: Բայց եւ ունիմք վարչական ասպարէզ մը, ունիմք պահպանելու արժանի բարեմասնութիւններ, ունիմք խոհեմաբար քննելու պարագաներ, ահա այն կէտերը՝ որոց մէջ երիտասարդութիւնըպէտի ճանչնայ թէ վերագոյն քան զինքն դաս մը կամ հասակ մը կայ, որ այդ կէտերուն համար աւելի յարմարութիւն ունի, եւ պէտք է զայն յարգել եւ անոր տրամադրութեանցը հետեւիլ :

Սկզբունքները բացատրեցի, իւրաքանչիւր հասակին սեփականութիւնները որոշեցի, նկարագրեցի երիտասարդութիւնը իւր բարի ձրից ներքեւ, ճշդեցի իրեն գործոյն եւ ասպարէզին գիծերը, միայն ազգին մէջ աւելորդ դրից համեմատ ձեռնարկեալ եւ ձեռնարկելի գործերը չհամրեցի, կարծելով թէ իմ համրելս կրնար անկատար մնալ, մինչ ձեր մտաց ազատ տարածումը ոչ ոք կարող է սեղմել եւ ամփոփել : Հանդերձ այսու լռել անհնար է, թէ ոչ լիապէս եւ ամբողջապէս, գոնէ ըստ կարելւոյն կատարելապէս հարկ է որ ես այս կէտերը յիշատակեմ, եւ յիշատակելով երիտասարդաց գործը եւ պարտքը ցուցնեմ :

Հայ երիտասա՛րդք, չէք կարող այլեւս երկբայիլ թէ որ ձեզ կը խօսի՝ ձեր վրայ կատարեալ յարգանք կը տածէ եւ ձեզ համար կատարեալ համակրութիւն կը զգայ : Այդ վստահութեամբ, ուրեմն, ունկն դի՛ք բանիցս, եւ անկեղծաւոր բարեկամի մը անկեղծ տեսութիւնները մի՛ անարգէք : Քա՛ւ լիցի զձեզ գործունէութեան յորդորել, զձեզ գործունեայ գիտեմ ես արդէն: Քա՛ւ լիցի զձեզ արիութեան յորդորել, զձեզ քաջարիս գիտեմ ես արդէն, այլ կը յորդորեմ զձեզ գլխաւորաբար յանձնապաստանութենէ երկնչիլ, եւ այդ ախտէն զգուշանալ՝ որ ձեր հասակին է սեփական :

Երիտասարդը կը նմանի, եթէ այսպէս օրէն է ինձ ինքզինքս բացատրել, մարդու մը՝ որ թմբրութենէ արթննալով, քովը մէկ մը կը տեսնէ որ իւր դէմ ոսոխի ձեւով կայնած է, սակայն այն մարդը միայն չէ, եւ ուրիշ ընկերներ ալ ունի, որք իրեն պիտի օգնեն ըստ պատեհ ժամուն, սակայն հազիւ թէ սթափեալ մարդը կարող չէ ամէն բան մէկէն տեսնել եւ իմանալ :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(8 Շար.)

րեթէ անծանօթ դէմք մը դառնայ արեւմտահայութեան համար: Մեր երաժշտական երգացանկերէն դուրս մնացած են անոր սրտառուչ մեղեդիները: Նորահաս սերունդը մանաւանդ հազիւ իմացած է անոր անունը կամ գաղափար կազմած՝ իր կեանքին ու գործունէութեան մասին:

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱՅԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ.— Կը քաղենք Գ. Լեւոնեանի քննական ուսումնասիրութենէն: Սայաթ – Նովա իր Թուրքերէն երգերէն մէկուն մէջ կը հաստատէ թէ Թիֆլիս քաղաքը եղած է իր ծննդավայրը(*):

Վաթանըմ Թիֆլիս տուր, սամթի
Գուրջիստան,
Անամ Հավլաբարլու, աթամ Հալաբու:

Արդարեւ, ԺԸ. դարու սկիզբը Հալէպէն Վրաստանի մայրաքաղաքը բախտ որոնելու կուգայ պանդուխտ Հայ մը, Կարապետ անունով, որ յետոյ կ'ամուսնանայ Հավլաբարցի (Կուր գետէն անդին) Սառա անուն հայ աղջկան մը հետ եւ կը ծնի Արութինը, ապագայ Սայաթ-Նովան:

Մէկէ աւելի կարծիքներ գոյութիւն ունին Սայաթ – Նովայի ծննդեան թուականի մասին: Իր առաջին կենսագիրը՝ Գ. Ախվերդեան 1712 կը դնէ անոր ծնած տարին: Ուրիշ երկու բանասէրներ՝ Լ. Մելիքսէթբէգեան եւ Գ. Լէօնիձէն 1718 – 22 թուականներու միջոցին ծնած ըլլալ հաւանական կը սեպեն:

Ցայտնի չէ թէ ո՞րքան կ'ապրին Կարապետ ու իր կինը Սառան: Անոնց միակ զաւակը, Արութինը, պատանի հասակին մէջ կը գտնենք արհեստաւորի քով որպէս աշակերտ: Բայց մինչ այդ ո՞ւր առած է իր ուսումը: Ախվերդեան տեղեկութիւն չունի այս մասին: Իսկ Վրաց գրականութեան մէջ, 1870ական թուականներուն առաջին անգամ Սայաթ – Նովայի ուսումնասիրութեամբ զբաղող Զ. Մթածմինդելին, հիմնուելով իր լսած բանաւոր տեղեկութիւններուն վրայ, կը գրէ թէ անոր «հայրը զայն տուեր է Դաւիթայի վանքին՝ որդին գրագէտ դարձնելու համար»: Գ. Լէօնիձէ հաւանական կը գտնէ սակայն, այլ ուրիշ վանքի մը մէջ: Իսկ Գ. Լեւոնեան ի զուր ապացոյցներ կը փնտռէ հաստատող թէ ան հայկական վանքի մը մէջ ստացած է իր ուսումը, մանաւանդ որ Սայաթ – Նովա շատ աւելի հմուտ եղած է վրացերէնի եւ ուշ սկսած է հայերէն գրել:

Թուրքերէն լեզուով գրի առած իր ինքնակենսագրութեան մէջ, Սայաթ – Նովա կ'ըսէ. «Երբ տասներկու տարիս լրացաւ, յանձնեցին ինձ վարպետի... տասնըչորս տարիս լրացաւ վարպետին հասցրի խալաթ»: Ուրեմն երկու տարի կը մնայ վարպետին մօտ: Բայց ի՞նչ եղած է իր արհեստը:

Ախվերդեան, առանց թուական ճշդելու, կը յայտնէ թէ ան ջուլհակ էր, Գ. Լեւոնեան եւ ուրիշներ հաւանական կը գտնեն, նկատելով որ այդ շրջաններուն ջուլհակութիւնը ամէնէն ծաղկեալ արհեստը եղած է Թիֆլիսի մէջ: Իսկ Մելիքսէթբէգեան Երեւանի Գիտութեան եւ Արուեստի Ինստիտուտին մէջ իր կարդացած զեկոյցով աւելի հաւանական կը գտնէ որ Արութինը հիւսն եղած ըլլայ, քանի որ ան իր երգերէն մէկուն մէջ ըսած է, թէ ինքը «Դուլգար»է: Նոյն բանասէրը հաւանական կը գտնէ նոյնպէս որ Սայաթ – Նովան եղած ըլլայ մետաքսագործ, թանկագին կտորեղէններու մասնագէտ, վասնզի ան իր երգերուն մէջ շատ անգամ բազմաթիւ կերպասեղէններու անուն կուտայ: Այս բոլորը սակայն ենթադրութիւններէ անդին չեն անցնիր:

Ջուլհակ Արութինը ե՞րբ կը դառնայ Սայաթ – Նովա, ե՞րբ կը ստանայ աշուղական այդ անունը. յայտնի չէ: Որոշ է սակայն թէ ան «պստուց», պատանի հասակին կը տարուի երգով ու երաժշտութեամբ: Արհեստը ձգելէ յետոյ երգ ու նուագի նուիրուած աշուղը միշտ խաղերու տակ գործածած է իր իսկական անունը «Ես մուխամաղ Արութին ասած»:

Մինչեւ Սայաթ – Նովայի հռչակ հանելը եւ պալատական երգիչ սազանդարներու մէջ երեւնալը, կայ անծանօթ ժամանակաշրջան մը, որ կարծել կուտայ թէ նա իսկապէս ճամբորդած է դէպի հեռաւոր երկիրներ:

Տասնը խօթը տարիս լրացաւ, դեռ չէի
եղել ես դաստան
Տասնըինը տարիս լրացաւ, տեսայ
Հաբաշ, Հնդկաստան

Իր երգերէն մէկուն մէջ սա տողը յատկանշական է.

Սայաթ – Նովու գերեզմանը Հինդ,
Հաբաշ, Արաբ մի անի:

Իր Թուրքերէն երգերէն մէկուն մէջ գովասանքով յիշած է Պարսկաստանի Նատիր Շահը, որուն քով պատանդ գտնուած է Հերակլ Բ. Թագաւորը: Նատիր Շահը դէպի Հնդկաստան արշաւանքներուն միջոցին նուագածուներ ունեցած է բանակին մէջ եւ Սայաթ – Նովա ալ անոնց մէջ գտնուած ըլլալը հաւանական է: Ու պնդողներ եղած են թէ Թամպուրի Արութինն ու Սայաթ – Նովան նոյն անձերն են: Այն Թամպուրի Արութինը, որ Նատիր Շահի ծառայութեան մէջ գտնուած է եւ հետեւած՝ անոր Հնդկաստան մղած պատերազմներուն մէջ, օրագրութիւն մը ձգած է, հայատառ Թուրքերէն, հրատարակուած Վենետիկ, 1800ին (**):

Հերակլ Բ. Թագաւորի ժամանակ Սայաթ – Նովա, անուանի աշուղ դարձած, մուտք կը գործէ Վրաստանի արքունիքին մէջ, ուր այլեւայլ գործիքներով կը նուագէ, միաժամանակ կը ստեղծագործէ ու կ'երգէ զանազան երգեր:

Վրացերէն երգերէն մէկուն մէջ ան կ'ըսէ.

Վրաստանի թագաւորին սազանդարն
իմ ես՝
Սայաթ – Նովա, որին Արութին կ'ասեն:

ԹՈՐՈՍ ԱԶԱՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Էջմիածնի մատենադարանը գտնուող Սայաթ – Նովայի ձեռագիր մէկ ժողովածուին մէջ եւս, տեղ մը իր Թիֆլիս ծնած ըլլալուն յիշատակութիւնը կայ:

(**) Այս պատմական ուղեգրութիւնը թարգմանուած է նախ փրանսերէնի, Նագուպ Արթին Փաշայի կողմէ, Եգիպտոսի մէջ:

Մէկ երկու տարի առաջ թուրքերէն լեզուով լոյս ընծայուեցաւ Անգարայի մէջ Թիւրք Թարիհ Գուրումիին կողմէ:

Իսկ Երեւանի Պետական Մատենադարանի Ձեռագրատունը նոյն ուղեգրութիւնը՝ Մ. Խորխոռունիի թարգմանութեամբ, հայերէն լեզուով հրատարակած է «Պատմութիւն Թահմազ Ղուլու» խորագրին ներքեւ (Գիտական նիւթերի ժողովածու, 1941 թիւ 1 էջ 101 – 128):

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՏԷՎԷՃԵԱՆ

Անցեալին կառավարական բարձր պաշտօններով ալ փայլուն, Թուրքիոյ Հայ Համայնքին անձնաւորութիւններէն էր, Ցունուար ութին Պոլիս մեռնող՝ ծերունազարդ Գարեգին Տէվէճեան:

Բնիկ Խարբերդցի, ծնած էր Հարեւան Էլազիղ հայաբնակ կեդրոնը՝ 28 Փետրուար 1867ին: Իր նախնական կրթութիւնը ստացած էր Խարբերդի վարժարաններուն մէջ, ուրկէ անցած էր Պոլիս, 1890–ին, բարձրագոյն ուսման համար եւ անմիջապէս պաշտօնի կանչուած Հանրային Պարտուց վարչութեան կողմէ: Գաւառի եւ այլ քաղաքներու մէջ՝ Տարտանէլ, Սեբաստիա, Սելանիկ, Պէյրութ, 15 տարի պաշտօնավարելէ եւ իր հմտութեամբ պետական շրջանակներու ուշադրութիւնը գրաւելէ ետք, իրեն կը յանձնուի Պոլսոյ Ձկնարանին տեսչութիւնը:

Այնուհետեւ, երիտասարդ եւ միջազգային չափանիշով մասնագէտ՝ Գարեգին Տէվէճեան կը լծուի իր ծրագրած գործին.— արդիական եւ գիտական հիմերու վրայ դնել, մինչեւ այն ատեն Թուրքիոյ անդիր եւ նախնական վիճակի մէջ գտնուող ձկնարանութիւնը, ձկնորսութիւնը եւ ծովու պտուղներուն արդիւնաբերութիւնը:

Հինգ տարի բծախնդիր ուսումնասիրութիւններէ ետք, կը շարադրէ «Ձուկ եւ ձկնորսութիւն Թուրքիոյ մէջ» մեծադիր էջերով, պատկերազարդ հատոր մը, որ պատիւ կը բերէ ի'ր եւ հայ անունին:

Այս գիրքը, գլուխ գործոց մը իր տեսակին մէջ, կը պարունակէ պատմական եւ վիճակագրական մանրամասն տեղեկութիւններ Թուրքիոյ ծովային եւ անուշ ջուրերուն մէջ աճող ու բազմացող ձուկերուն եւ ջրային կենդանիներուն մասին: Ունի բաղդատական հարուստ ցուցակներ ուրիշ երկիրներու ծովու պտուղներուն հետ, մասնագէտ ձկնարանի հմտութեամբ գրուած նկարագրութիւնը ձուկերու կեանքին, գաղթին, ինչպէս եւ գործնական ճշդումներ ձկնորսութեան յարմարագոյն եղանակներուն եւ վայրերուն, ըստ տեսակին գործադրուելիք որսի միջոցները, նախընտրելի գործիքները, եւ մասնագիտական կարեւոր այլ տուեալներ: Հատորին վերջաւորութեան կայ ձկնագիտական երկլեզուեան բառարան մը, որ ա'լ աւելի կ'արժեւորէ կատարած աշխատասիրութիւնը:

Օսմանեան Հանրային Պարտուց վարչութիւնը, ի տես ձեռագրին մեծ արժէքին, եւ ի գնահատութիւն հայ ձկնարանին պատրաստած գիտական դանձարանին հեղինակը լայն վարձատրութեամբ մը քաջալերելէ ետք, պետական ծախքով կը հրատարակէ Թուրքերէն բնագիրը (1915): Տասը տարի ետք, նոյն ձեւով լոյս տեսաւ (1926) գործին Փրանսերէն թարգմանութիւնը՝ նոյնինքն հեղինակին կողմէ կատարուած եւ կարեւոր յաւելումներով վերամշակուած: Մէկն ու միւսը միջազգային գնահատանքի արժանացան, Իտալիոյ մէջ Փրոֆ. Նիննի, Գերմանիա՝ Փրոֆ. Էրընպաում եւ ուրիշներ ընդգծեցին հայ ձկնարանին կատարած գործին տեղական եւ առ հասարակ ձկնագիտական կարեւորութիւնը:

Շնորհիւ իր հմտութեան եւ մասնագէտի ամուր համբաւին, Գարեգին Տէվէճեան յաջորդաբար կոչուեցաւ Թուրքիոյ ընդհ. Ձկնարաններու վերին քննիչի, Ձկնորսութեան եւ Որսորդութեան տնօրէնի պատասխանատու պաշտօններուն: Եղած է ուսուցիչ, անդամ կաճառային Հիմնարկութեանց եւ մասնագիտական աշխատակից խմբագիր, իր պաշտօնավարած երկրին Համալսարանին:

Հանգստեան կոչուելէն ի վեր կ'ապրէր Փարիզ, ուր հաստատուած էր ընտանեօք, եւ երկարատեւ այցելութիւններ կը կատարէր Պոլիս, ուր մեռաւ այս տարի:

Գարեգին Տէվէճեան երբեմնի Պոլսոյ հին ու ծաղկեալ Հայութեան այն դէմքերէն է, որոնք իրենց արժէքաւոր գործունէութեամբ՝ միջազգային պատուոյ արժանի ըրին հայ անունը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԱՐԻՆՈՔԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

Ահա եւ Թորթեկը՝ իր բիւր աչիկները բազմաճիւղ ցողունի չուրջը բաժակած: Ահա եւ Հղհղուկը, որ պերճ ծաղկեպսակները վերեւից թեքելով զարդարել է ուրիշ անպսակ ծաղիկների ճակատները: Ահա եւ Թաւթուփ չերեփների պնդերը կախած: Որքան գեղեցիկ է հայրենի բնութիւնը, որքան սիրելի է այն:

Բայց այս ի՞նչ բան է: Մի ահագին փուշ իր թրաձեւ երկայն ասեղներով պատառոտել է չուրջը բուսած ծաղիկների եւ կանաչների ցողունները, զրկելով նրանց ազատօրէն աճելու հնարաւորութիւնից:

Խոդեդանը դրան նայելով յիշեց Շաբար աղին, որոշ նմանութիւն գտնելով այդ տատասկի եւ վայրագ բէկի միջեւ: Նա ոտքի մի ուշգին հարուածով պոկեց այդ յոխորտացին ուղտափուշը եւ զայրացած՝ անդունդ շպրտեց, ազատ ասպարէզ բանալով հրջապատի ընկճուած բոյսերի համար:

Որքան Ասատուրը մօտենում էր Արինոքին, այնքան նորանոր մտածութիւններ զբաղեցնում էին նրան: Սասունի վերջին կռիւների ժամանակ քրդական շատ ցեղեր դաւել էին Հայերին: Միայն մէկ տուն հաւատարիմ էր մնացել իր բարեկամութեան մէջ. դրանք չեկոներն էին: Սասունցի Հայը երբեք քրդի տանը ծառայ չէր մտնում. իսկ եթէ այդպիսի դէպքեր լինում էին, ապա նախապատուութիւնը տալիս էր չեկոներին: Հայերի համար Շեկօ տան քրդերի հետ կապուելը այլ կեղեքիչներից պաշտպանուելու միջոց էր: Այդ նրանք անում էին գլխաւորապէս թիւրքական հարստահարիչներից պաշտպանուելու եւ իրենց ունեցուածքը քրդական բէկերի յափշտակութիւնից փրկելու նպատակով: Ահա մի այդպիսի ազդեցիկ քրդի մօտ էր դիմում Խոդեդանը, որի համբաւը նա առել էր Մոտկանում: Սակայն ի՞նչ էր անելու, եթէ այդ քուրդը իրեն ծառայութեան չընդունէր, կամ թոյլ չտար բնակուելու իրենց գիւղում: Գուցէ այդ դէպքում նա գնար Դաշտի հայաբնակ գիւղերը, կամ անցնէր հեռաւոր Խնուս՝ որեւէ գործ որոնելու:

Երբեմն – երբեմն բարձրադնաց ճանապարհների վրայ եւ կիրճերի դժուարանցանելի արահետներում՝ հանդիպում էին սասունցի տղամարդիկ եւ կանայք, որոնք կանաչ խոտի ահագին դէզերը չալակած՝ վայր էին իջնում սարերից:

Ասատուրը ոտքը դրեց վերջին քարքարոտ անդունդի եզրին, որի կողերով դէպի Բռնաշէնի գետն էր իջնում մի վտանգաւոր արահետ: Նա մտքերով տարուած՝ պատրաստւում էր իջնել, երբ մի որոտալի ձայն խոցեց նրա ականջը: Մի ինչ որ քուրդ Արինոքի կողմից ամբողջ ուժով գոռում էր դէպի Ծովասարի լանջին գտնուող քրդական գիւղերից մէկը, որտեղից մի ուրիշ քուրդ, հաւանօրէն նրա ազգականներից, նոյնպիսի որոտընդոստ ձայնով պատասխանում էր նրան:

« Այստեղ էլ քուրդ աղաներ են տիրում », — տխրութեամբ մտածեց Խոդեդանը եւ սկսեց իջնել:

Ահա մի հուժկու տարուոր, որի կռունկները հազիւ երեւում են անդունդի եզրով դանդաղօրէն սահող դէզի տակից: Նրա ետեւից օրօրուելով եւ իր դէզի ծայրերը կողքի ժայռերին զարկելով, ընթանում էր երկրորդ լեռնականը՝ մանգաղը ծաղկաւոր խոտի մէջ խրած: Այդ նրա կինն էր:

— Ուշիկ քէլէ, Գասպար, — լսելի եղաւ ետեւից գնացող տարուորի կանչը: Այդ ազդանշանի վրայ այր հինականը դանդաղեցրեց իր գնացքը եւ սկսեց զգուշօրէն իջնելով լերան կողով: Վիհի եզերքին կանգնած՝ Ասատուրը վայր նայեց: Սարսափի մը դող անցաւ նրա մարմնով: Տղամարդու դէզի մէջ նա տեսաւ երեք տարեկան մի երեխայի, որ գլուխը հանած, բարձրից նայում էր ահռելի ձորին: Աստուած իմ, եթէ մի վտանգ պատահի եւ դէզը շուռ գա՞յ: Այս մտածութեամբ էր տարուած մօտկանցին, երբ մի ահագին կոշտ պոկուեց լեռնականի ոտքի տակից եւ նա, մարմնի հաւասարակշռութիւնը կորցնելով, թեքուեց վիհի վրայ: Մի ակնթարթ՝ եւ հայր ու որդի պէտք է ջախջախուէին ապառաժոտ անդունդի մէջ: Ասատուրը արագ մի ցատք կատարեց եւ, ետեւից հասնելով բռնեց չալակտարի պարանի երկու ծայրից: Նա աջ ոտքը մի ժայռի յենած՝ սկսեց ձգել: Դէզը վայր գնաց, իսկ տարուորը փրկուեց:

— Երեխան, — ահաբեկուած բացագանչեց Խոդեդանը: Սարսափից նրա աչքերը մթնեցին: Նրանց թուաց թէ մանուկը դէզի հետ վայր գնաց: Բայց, ով զարմանք, երեխան, հաստ պարանի ծայրից կախուած սկսեց տարուբերուել անդունդի վրայ: Նախապէս հայրը նրա մէջքից պարան էր կապել, որ փորձանքի ժամանակ խուսափէր վտանգից: Ասատուրին ուրախացրեց այդ հնարագիտութիւնը: Նա պարանը զգուշութեամբ ձեռքի վրայ փաթթեց եւ անդունդի եզրից դուրս կորզեց մանկան: Շալակտար դեղջկուհին եւ այրը սեղմեցին իրենց փրկարարի ձեռքը: Մայրը բազուկների մէջ առաւ զաւակին եւ համբուրեց նրան:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՎԵՆԵՏԻԿ.— Մխիթարեան Միաբանութիւնը ցաւով կը ծանուցանէ՝

ՀԱՅՐ ԵՂԻԱ ՎՐԴ. ՓԷՉԻԿԵԱՆԻ

վախճանը որ տեղի ունեցած է կիրակի առաւօտ, Փետրուար 2 :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ, Վենետիկի Մայրավանքը :

Պ. Պետրոս Եղիազարեան,
Պ. Յովիկ Եղիազարեան,
Պ. Միհրան Եղիազարեան,

Եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօրաքրոջ եւ քրոջ՝

ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 31ին, իր բնակարանին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Փետրուար 5) ժամը առաւօտեան 11ին Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Ռիւ Թուէն ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանթէօ–Փարիզիէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Յառաջ.— Մեր ցաւակցութիւնները ընկերներ Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեանի :

Պ. Գառնիկ Իսթաթ (Վարժապետեան), Օր. Մառի Իսթաթ, Տէր եւ Տիկ. Շահան Հաքի եւ զաւակները Շէյտա եւ Մայտա Հաքի (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Հրանտ Կիւրճեան եւ զաւակները՝ Վահրամ եւ Գառնիկ, Օր. Մաքրուհի Խաչատուրեան (Յունաստան), ինչպէս նաեւ Հաքի (Պոլիս), Այրի Տիկին Աղաւնի Կիւրճեան, Այրի Տիկին Արմենուհի Կիւրճեան եւ զաւակը (Պէյրութ), Այրի Տիկ. Սաթենիկ Շէյխիկեան (Պոլիս), Արարատ Քայ (Պոլիս), Բարսեղեան (Մարսէյլ), ընտանիքները ցաւով կը տեղեկացնեն իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՊԱՅԾԱՌ ԻՍԹԱՏԻ
(Վարժապետեան)

կսկծալի մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ցաւակցութիւն տոմարով :

Ողբացեալին փափաքին համաձայն ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, փոխան ատոնց նուիրատուութիւն բարենպատակ կազմակերպութիւններու :

ՆՈՒԷՐ

«Յառաջ»ին կը նուիրեն.— Պ. Արփիար Տէր–Արսէնեան իր նահատակ հօր Տէր Արսէն քահանայի յիշատակին 10 ֆրանք, Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեան իր ամուսնոյն Գէորգ Զաքրեանի յիշատակին քսան, Տիկին Նունուֆար Սարեան իր ամուսնոյն Սահակ Սարեանի մահուան տարելիցին համար տասը ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պերճ Թորոսեանէ երեսուն ֆրանք Միհրան Մաղլըմեանի յիշատակին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Վարդանանց ճակատամարտի տօնի առիթով պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10ին եւ հոգեհանգիստ, ի ժամ պատարագի պիտի կատարուի հայրապետական մաղթանք, Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա.ի անուանակոչութեան տօնին առթիւ : Յաւարտ պատարագի դպրաց դասի կողմէ պիտի երգուի աւուր պատշաճի երգեր : Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայութիւնը իրենց ներկայութեամբ յարգելու մեր խընկելի նահատակներու յիշատակը :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հանգանակուած Պուլ. Օտտոյի Եկեղ. վերաշինութեան առթիւ :

Բ. ՑԱՆԿ

Ժան Լուի Քէօսէեան (Փարիզ) 200 Ֆր., Տոքթ. Պրուսոն 200, Մայր եւ որդի Խօրտէքեան 300, Թոմաս Քէօսէեան 450, Մեթր Ֆուրնիէ, Սահակ Գաբրիէլեան, Կարապետ Ճանիկեան, Կապոյտ Խ. Մարսէյլի մասնաճիւղ, Ղազարոս Արսլանեան, Տիկին Ա. Նազարեան, հարիւրական, Յակոբ Գէորգեան 40 տոլար, Ռուբէն Անտոնեան, Սեդրակ Իսկէնտէրեան, Յարութիւն Շալճեան, Խաչատուր Սուլարեան, Սարգիս Խոզիկեան, Յարութիւն Դարբինեան հարիւրական, Հ. Սարգիսեան երկու հարիւր, Մ. Ծառուկեան 100, Ալեքսանեան եղբարք, Ս. Ճանիկեան 250ական, Թէրզիպաշեան ընտ. Յ. Սինանեան, Կ. Մուսայէլեան 200ական, Գ. Գէորգեան 300, Լ. Խօքսիզեան 200, Գ. Սրնտըրեան 150, Ա. Յովակիմեան, Ա. Պէրպէրեան, Ե. Մելքոնեան, Ե. Միքայէլեան հարիւրական, Ղ. Կիւլեան 200, Ա. Ջիլպաշեան, Վ. Պանտիկեան 200ական, Խ. Հասպանեան, Ա. Զաքարեան, Շ. Աւագեան, Դ. Պալեան, Պ. Կիւրճեան, Փ. Կիւրճեան, Գոմուրեան եղբարք, Ժ. Ժամկոչեան հարիւրական, Խ. Արզումանեան 150, Ժ. Օհանեան, Օ. Մարկարեան, Մ. Աթոյեան, Հ. Գործունեան, Գ. Էսմէրեան, Թ. Յովսէփեան, Օր. Ա. Գույումճեան, Վ. Էլքովանեան, Յ. Յովհաննէսեան, Յ. Ահարոնեան հարիւրական, Կորիւն Գըլըճեան 500, Ա. Ղարիպեան հարիւր, Ա. Նիկողոսեան 250 Ֆր. :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿԱՅՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme — Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy — MO 32-10
65, Rue Robert — LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սազըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41–45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տեւեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. հիմնադիր անդամներէն

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ

մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ

Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Իվ Թուտիկ սրահին մէջ
21-23, Rue Yves Toudic — Métro : Lancry et République

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսին.— ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին Մեքսեմեան (երգ), ընկեր Ե. Գրիգորեան (արտասանութիւն), հայկ. եւ եւրոպական երաժշտութիւն.—

Jacques Castagnier (flûte), Elisabeth Fontan-Binoche (harpe), Premiers Prix du Conservatoire de Musique de Paris.

Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մուրատեան եւ զաւակները հրապարակաւ իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն այն բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամներուն, որոնք Տիկին Փառանձեմ Մուրատեանի գործողութեան մը ենթարկուելու համար հիւանդանոց գտնուած միջոցին, իրենց այցելութիւններով հիւանդին բարոյական ուժը անվթար պահել տալու սատար հանդիսացան :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

6 Փետրուար, 1964, Հինգշաբթի.— Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ : Ժամը 10ին : Ս. պատարագը միաձայն, Կոմիտասեան եղանակաւ պիտի երգեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներ : Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի Հայրապետական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայրապետի անուանակոչութեան տօնին առիթով : Հրաւիրուած է Փարիզի եւ շըրջակայից դասընթացքներու աշակերտութիւնը : Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ : Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները իրենց ներկայութեամբ յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն :

9 Փետրուար, Կիրակի, Բուն Բարեկենդան : Ս. պատարագ ժամը 10ին : Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ :

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :

14 Փետրուար, Ուրբաթ, Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին :

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն :

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :

SALLE GAVEAU
45 Rue La Boëtie, PARIS (8e)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 21

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Մասնակցութեամբ

ՍԻՒԶԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ (Տաւիղ)
Premier Prix International
ԻԶԱՊԷԼ ԿԱՐՍԻՍԵԱՆՑԻ (Սոփրանօ)
ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՆԹ - ԷՕՍԹԱՇԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Président-Fondateur
R. P. EMILE MARTIN de l'Oratoire
Ղեկավար՝ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ
Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագիր.— Կոմիտաս Վարդապետ — Պատարագէն հատուածներ եւ ժողովրդական երգեր, (Կալի երգ, Սարերի վրով, Կուժն առա, Սօնա եար) :
R.P. EMILE MARTIN, BACH, MOUTON, DEBUSSY, MORTARI, MA'AYANI, PROKOFIEFF, LISZT, VICTORIA, INGEGNERI

Տոմսերու գին.— 4 – 15 ֆրանք : Կարելի է հայթայթել :

Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon. Eglise St.-Eustache (Métro Halles, porte face au métro) — Chez Durand, 4 Place de la Madeleine, 8e (OPE. 62-19), — Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, 9e (PRO. 25-46) — Salle Gaveau à partir du 10 Février.

ԾԱՆՕԹ.— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Մայրերու Օրը» նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Յունիս 14ին :

×

Փետրուարեան ապստամբութիւնը տօնուի Լիոնի մէջ Մարտ 1ին Կիրակի կէսօրէ վերջ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՕԽՈՒՄ ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
5 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9927 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 9927

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔ

Ինչպէս անցեալին, վերջին երկու տարիներու ընթացքին եւս Հայաստանի կոմպարտիայի գործունէութեան գլխաւոր ճակատներէն մէկը կազմած է արտասահմանի Հայութիւնը :

Կենտկոմը շարունակած է — ու դեռ կը շարունակէ — « մեծ ուշադրութիւն նուիրել սփիւռքահայերի հետ կապերի ամրապնդմանը» :

Զարոբեան կը ճշդէ նաեւ թէ համայնավար կուսակցութիւնը ի՛նչ տեսակ « սփիւռքահայեր»ու հետ ամրապնդած է իր կապերը : Ա՛յն սփիւռքահայերուն հետ, « որոնք, որպէս կանոն, միաւորուած են զանազան քաղաքական պարտիաների, կուլտուրական, սպորտային, երիտասարդական եւ այլ կազմակերպութիւնների մէջ » :

Գոհ է, որ 1961էն վերջ սփիւռքահայութեան մէջ զգալիօրէն ուժեղցած է տնտեսական, գիտական եւ մշակութային մարզերու մէջ Հայաստանի կատարած նուաճումներու պրոպագանդան :

ԻԲ. համագումարը 1961 Հոկտեմբերին որոշած էր մեծ աջակցութիւն ցոյց տալ « արտասահմանեան առաջադիմական կազմակերպութիւններուն » : Կենտկոմը ուժ տուած այս որոշումին՝ յաջողեր է « ուժեղացնել մեր եղբայրների եւ քոյրերի համակրանքը դէպի իրենց սոցիալիստական հայրենիքը, ամրապնդելով սփիւռքահայ առաջադիմական կազմակերպութիւնների դիրքերը եւ համախմբելով նրանց ուժերը խաղաղութեան եւ իրենց ժողովրդի երջանկութեան համար, դաշնակների ռէակցիոն, բուրժուա – նացիոնալիստական պարտիայի դէմ մղուող պայքարում » :

Զարոբեան չի ծամեր բառերը : Բաց ու յստակ կերպով կ'ըսէ թէ Հայաստանի համայնավար կուսակցութիւնը իր կապերը կ'ամրապնդէ արտասահմանի «առաջադիմական » կազմակերպութեանց հետ, որպէսզի անոնք համախմբեն իրենց ուժերը, սաստկացնելու համար պայքարը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, — զոր կ'որակէ « ռէակցիոն, բուրժուա – նացիոնալիստական պարտիա»—, անգամ մը եւս հաստատելով, որ հայ ժողովուրդի ազգային եւ քաղաքական պահանջներուն հարազատ արտայայտիչ մեծ կազմակերպութիւնը կը շարունակէ յաւիտենական մղձաւանջի մը պէս քունը փախցնել Երեւանի կարմրուկ վարիչներուն :

Անոնք փոխանակ օգտակար եւ դրական գործ կատարելու, փոխանակ ազգային շահերու պաշտպանութեան եւ ազգապահպանման համար թելադրանքներ ընելու, կը քաջալերեն «առաջադիմական » կամ « Հայաստանասէր» կոչուած մութ տարրերը, որ «համախումբ ուժերով» պայքար մղեն Դաշնակցութեան դէմ եւ պառակտեն հայկական խաղաղ գաղութները :

Կոմպարտիայի քարտուղարը կը խոստանայ «այսուհետեւ եւս ընդլայնել եւ ամրապնդել կապերը արտասահմանեան առաջադիմական կազմակերպութիւնների հետ » (ընդգծումը իր կողմէ) :

Խօսելով ներգաղթի մասին, Զարոբեան կ'ըսէ թէ 1961ին կուսակցութիւն եւ կառավարութիւն նախապատրաստական միջոցներ ձեռք առին, «աւելցուցին կապիտալ ներդրումները բնակարանային եւ կոմունալ շինարարութեան մէջ եւ մշակեցին նոր քաղաքացիներին բնակարանով եւ աշխատանքով ապահովելու կոնկրետ միջոցառումներ » :

Շնորհիւ այս կարգադրութեանց, 1962–1963 թուականներուն Իրանէն, Կիպրոսէն, Արաբ. Միացեալ Հանրապետութենէն, Յունաստանէն եւ այլ երկիրներէ Հայաստան ներգաղթած են արդէն աւելի քան երեք հազար Հայեր :

Զարոբեան կը հաւաստէ թէ « մայր Հայրենիքը մեծ հոգատարութիւն է ցուցաբերում իր նոր քաղաքացիների նկատմամբ» : Ներգաղթողները «աշխատում են գործարաններում, ֆաբրիկաներում եւ հիմնարկներում : Նրանց երախաները տեղաւորուել են դպրոցներում, մանկապարտէզներում եւ մանկամսուրներում, սովորում են բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններում » :

Աշխատանքի անընդունակ քաղաքացիները կենսաթոշակ, իսկ բազմազաւակ մայրերը նպաստ կը ստանան եղեր : Հրազդան եւ Աբովեան քաղաքներուն մէջ արհեստագիտական ուսումնարաններ բացուեր են՝ մասնագէտ երիտասարդներ պատրաստելու համար :

Դաշնակցութեան դէմ ստապատիր զրպարտութիւն մը գլտորելէ վերջ, կենտկոմի քարտուղարը կը յայտնէ թէ ներգաղթը պիտի կատարուի «ոչ թէ կամպանիոն(?) ձեւով, այլ մշտապէս» : Միայն թէ « Հայերի հայրենադարձութիւնը կատարուում է աստիճանաբար, համեմատաբար փոքր խմբերով», անոնց համար «բնակարանային եւ կենցաղային նորմալ պայմաններ» ապահովելէ վերջ :

Սակայն ներգաղթողները, որոնք բուրժուա – կապիտալիստական երկիրներէ կուգան, պէտք ունին հոգեփոխուելու : Ուստի Զարոբեան կը թելադրէ «հասարակական, երիտասարդական ու միւս կազմակերպութիւնների միջոցով ուժեղացնել գաղափարական ազդեցութիւնը մեր ընտանիքին միացած եղբայրների եւ քոյրերի վրայ, օգնել նրանց ... ըմբռնելու աշխարհում ամենաառաջաւոր գաղափարախօսութիւնը, դառնալու կոմունիստական հասարակարգի ակտիւ կառուցողներ » :

Բարի յաջողութի՛ւն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՊԱՍԵԼՈՎ ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻԼ ԱՆԳԼԵԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Երեքշաբթի առաւօտ նախագահ Մակարիոսի պատասխանը ծանօթ չէր ինչ կը վերաբերի միջազգային ուժի մը ներկայութեան Կիպրոսի մէջ : Այդ ուժը կազմուած տասը հազար հոգիէ պիտի մնայ երեք ամիս : Անգլիոյ Արտաքին նախարարը յայտնեց թէ Յունաստան եւ Թուրքիա սկզբունքով համաձայնած են այդ ուժի միջամտութեան : Միւս կողմէ Լոնտոնէն եւ Ուաշինկթընէն կը յայտնեն թէ կը շարունակեն իրենց մօտքերու փոխանակութիւնը Ատլանտեան Ուխտի զանազան երկիրներու հետ ինչ կը վերաբերի իրենց հաւանական մասնակցութեան : Տրուած ըլլալով սակայն կիպրական հանրային կարծիքին դիրազգացութիւնը եւ Խորհ. Միութեան չահագործումը քարոզչական նպատակներով, կը չեշտուի թէ որեւէ խօսք չկայ Ատլանտեան ուժի մասնակցութեան այլ միջազգային ուժ մը պիտի կազմուի Ատլանտեան Ուխտի երկիրներու զօրքին մասնակցութեամբ : Այս առթիւ յիշենք թէ Դաշնակցային Գերմանիան հակառակ իր կամքին ընդունած է մասնակցիլ այդ միջազգային ուժին : Պայման դրած է սակայն որ Մակարիոս իր համաձայնութիւնը տայ անգլեւամերիկեան ծրագրին :

Շատ սրտով չէ անշուշտ որ Գերմանիա տեղի տուած է, որովհետեւ Պոնի կառավարութիւնը այն վախն ունի որ իր բանակին (Պունտըսվէռ) ներկայութիւնը տեսակ մը գրգռութեան ձեւ առնէ :Պաշտպանութեան նախարարութիւնը շատ վերապահ է եւ մտահոգ : Գերմանացիք կ'աւելցնեն նաեւ թէ թեքնիք զէնքի վրայ, վարժ զինուորներ չունին հաւանական կեռիյաներու դէմ պաշտպանուելու համար : Այս պատճառաբանութիւնները երեւան ելան դահլիճի արտակարգ նիստի մը ընթացքին որ գումարուած էր վարչապետ Էրհարտի նախագահութեան տակ : Ի վերջոյ Արտաքին նախարարին տեսակէտը յաղթանակեց . — « Անգլիացիք եւ Ամերիկացիք մեզ կը պաշտպանեն Պերլինի մէջ եւ ատիկա դիւրին չէ իրենց համար : Զենք կրնար խուսափիլ երբ իրենք մեզ օգնութեան կը կանչեն » : Այս տեսակէտէն դուրս, Գերմանիոյ դաշնակցային Հանրապետութեան յոյսն այն է որ նախագահ Մակարիոս զիրենք կը փրկէ այս անել կացութենէն, մերժելով միջազգային ուժի միջամտութիւնը Կիպրոսի մէջ :

Նիկոսիոյ մէջ յոյն կիպրացի ուսանողներ ցոյցեր կատարած են ամերիկեան դեսպանատան առջեւ գոռալով .— « անկցի՛ Ատլանտեան Ուժը, անկցի՛ն օտար միջամտութիւնները, նոր Պերլին մը չենք ուզեր» : Ապա, խորհրդային դեսպանատուն դիմած են, ուր, ըստ արեւմտեան աղբիւրներու, վստահութիւն տրուած է իրենց թէ Խորհ. Միութեան բարոյական աջակցութիւնը պիտի վայելեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ մէջ, մամուլի «Նոր Չինաստան» գործակալութիւնը գրաքննած է տը Կոլի մամուլի ասուլիսը եւ ջնջած այն մասը ուր Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը Մաոյի «մենատիրութեան » մասին կը խօսէր : Բոլոր թերթերը խորագրած են «տը Կոլ կը զովէ Զանք Քայ Չէքը» : Աւելորդ է յիշել թէ այս անգամ ալ, տը Կոլի յայտարարութիւնները լոյս տեսած են երեք օրուան յապաղումով որ սովորական է Չինաստանի մէջ, վասնզի կուսակցութեան վերին մարմինը նախ պէտք է քննէ եւ որոշում տայ :

ՎԻԷՆԹ – ՆԱՄԻ նոր ղեկավարը Զօր. Խանհ ութ օր առաջ լուր տուած էր Ամերիկացիներուն թէ պետական հարուած մը պիտի կատարէ, ըստ Նիւ Եորք Տէյլի Հերըլտի հրատարակած լուրերուն :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆԻ յայտարարութիւններուն հակառակ, կը թուի թէ երկու Վիէթ – Նամներու չէզոքացման մը գաղափարը հող կը գտնէ Ուաշինկթընի մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Կրասնայա Զվեստա թերթը զօրաբանական յօդուած մը հրատարակած է ի յիշատակ կարմիր բանակի ղեկավարներէն մէկուն, որ ձերբակալուած էր 1937ին եւ «մեռած եղերական ձեւով»՝ Անթոսան Բուլին : Բուլին մանչալ Ուպորովիչի գործակիցն էր, ան ալ Սթալինի զոհ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նոր կանոնագիր մը հաստատեց օտար ուսանողներու համար : Կը ճշդուի թէ ուսանողները պիտի ընդունուին առանց ցեղի, սեռի եւ կրօնքի խտրութեան մինչեւ 35 տարեկան կամ 40 անոնց համար որ լիսանսիէ են :

ՍՈՒՐԻԱ կը կրկնէ իր մերժումը Իսրայէլի գոյութիւնը ճանչնալու :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր ընդունուած է Քուվ տը Միւրվիլի կողմէ : Խօսած են Հասարակաց Շուկայէն զատ համաշխարհային եւ տեղային հարցերու մասին :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ նոր այցելութիւն մը պիտի ընէ Արաբ Մ. Հանրապետութիւն :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Զայն – պատկերասփիւռը ընդհ. գործադուլ հռչակած է այսօր Չորեքշաբթի մինչեւ ժամը 19ը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ֆրանսական դեսպանը՝ Տըժան որ ութ տարի է այդ պաշտօնին գլուխն էր ուրիշ պաշտօնի կանչուեցաւ եւ Մոսկուայէն պիտի հեռանայ Փետրուար 10ին : Զինքը պիտի փոխարինէ ներկայ Զուիցերիոյ դեսպանը՝ Պոտէ :

ՊԵՐՆԻ մէջ Զուիցերացիք մերժեցին կառավարական առաջարկ մը որ ընդհ. ներում կ'ուզէր հռչակել հարկային զեղծարարութեան համար :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ 260 հազար սեւ դըպրոցականներ գործադուլ ըրին որպէսզի ձեռք ձգեն քաղաքին բոլոր դպրոցները յաճախելու իրաւունքը :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ Հէրըլտ Թրիպիւն ամերիկեան օրաթերթը կը գրէ թէ Ազգ. Չինաստանը ծախած է Ավընիւ Ժորժ . Ե. ունեցած իր շէնքը, զոր իբրեւ դեսպանատուն կը գործածէր, իր հպատակներէն մէկուն որ զայն փոխանձած է Իւնէսքոյի չինական պատուիրակութեան : Այս ձեւով Թայփէի իշխանութիւնները առաջքն առած են դատական որոշումով շէնքը Փեքինի ներկայացուցիչներուն յանձնելէ, տրուած ըլլալով որ Իւնէսքօ հողային անձեռնմըխելիութիւն կը վայելէ : Ազգ. Չինաստանի դեսպանատունը կը հերքէ այս լուրը :

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ մամուլի Ռօյթըր գործակալութեան Մոսկուայի թղթակիցը արտաքսուած է Խորհ. Միութենէն : Իրեն դէմ եղած մեղադրանքն այն է որ «զըրպարտիչ լուրեր տարածած է Խորհ. քաղաքացիներու կեանքին վերաբերեալ ինչպէս նաեւ Խորհ. Միութեան արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան շուրջ » :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ նախկին ռազմիկները «Ամերիքըն Լէճիըն» բանաձեւ մը քուէարկեցին որու մէջ կը հրաւիրեն Ամերիկացիները Ֆրանսա չերթալ մինչեւ որ Անիկա աւելի բարեկամական դիրք մը չմնէ Միացեալ Նահանգներուն նկատմամբ : Կը չեշտեն թէ այս բանաձեւը քուէարկողները նախկին ռազմիկներ են ֆրանսական հողին վրայ կատարուած երկու պատերազմներուն եւ կը ցաւին որ «Զօր. տը Կոլի յիշողութիւնը այդքան կարճ ըլլայ » :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Իռէն իշխանուհիին շուրջ զանազան լուրեր կը տարածուին, անոր կաթողիկէ հաւատքը ընդունելէն ետք : Ոմանց համար նշանուած է Սպանացի ազնուականի մը մինչ ուրիշներու կարծիքով վանք պիտի քաշուի :

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

Պրիւսէլի կարեւորագոյն օրաթերթը՝ « Լը Սուառ » , Յունուար 30ի իր թիւին գրական էջին մէջ, յօդուած մը հրատարակած է Սայաթ–Նովայի ծննդեան 250–ամեակին նուիրուած իր նկարով, Վերա Ֆոսթիի ստորագրութեան տակ : Յօդուածագիրը « Սայաթ – Նովա, Կովկասցի Մեծ Բանաստեղծը » խորագրին տակ կը ներկայացնէ բանաստեղծը իբրեւ «ծագումով հայ Վրացի մը» եւ կը ծանրանայ անոր կեանքին առասպելական բնոյթին վրայ : Կը գրէ թէ հայերէն աշուղը կը նշանակէ նաեւ սիրահար եւ կը վերլուծէ Սայաթ – Նովայի բանաստեղծութեան խորքն ու ձեւը եզրակացնելու համար .— « Սայաթ – Նովայի բազմաթիւ գործերը կը սպասեն գիտուն վերակազմութեան մը իրենց սկզբնական փայլը գտնելու համար : Թէեւ այժմէն իսկ եւրոպական զըլխաւոր լեզուներով եղած թարգմանութիւնները աշխարհի կը յայտնեն բանաստեղծի մը հանճարը որ կը դասուի մեծագոյններու կարգին» :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ.

Կաթողիկէ կղերը թելադրած էր Յովհան Գ. Պապին (1521 – 1557), որ Հնդկաստանի եւ Ափրիկէի բնիկները քրիստոնեայ դարձնէ: Այս քարոզչութիւնը, Փորթուկալի գաղութակալութեան ձրգտումին հետ մէկտեղ, պատճառ եղաւ անխորհուրդ եւ սպառիչ պատերազմներու, որոնք տկարացուցին երկիրը, ինչպէս կը հաստատէ հաւանօրէն Լիվոռնօ (Իտալիա) բնակող Հայու մը 1577ի «Ժամանակագրութիւնը»,— «1577 Թագաւորք Փորթուկալին բազում անգամ, բազում զօրօք յարեան ի վերայ Արաբացւոց, որ մերձ է առ նոսա եւ կոչին Մարօքօ եւ Ֆէսս եւ բազում պատերազմ պատերազմեցան, բայց ոչ ինչ օգտեցան եւ անկան անդրէն երեք Թագաւորք եւ զօրք բազումք իւրեանց: Երկիրն այն Աֆրիկա կոչի»:

Ուրեմն Փորթուկալ Ափրիկէի պատերազմներուն մէջ ուժ սպառած եւ տկարացած էր: Առկէ օգտուելով, Սպանիոյ Փիլիպոս Բ. Թագաւորը, որ Ամերիկան չահագործելով զօրացած էր, գրաւեց Փորթուկալը, որ Սպանիոյ գերիշխանութեան տակ փոխարքայութեան մը վերածուեցաւ 1580էն 1660ին: Սպանիա արգիլեց Հոլանտացիներուն հետ առեւտուր ընելը եւ անոնք, Փորթուկալի շուկաներէն զրկուած, դիմեցին Ծայրագոյն Արեւելք, ստանալու համար ասիական ապրանքներ, մասնաւորապէս համեմներ, իրենց արտադրավայրերէն: Ցետոյ գրաւեցան նաեւ գաղութները: 1601ին, Ճավայի մօտ, Պահրամի մէջ, Փորթուկալ պարտուեցաւ Հոլանտայէն, որ գրաւեց Մոլուքեան կղզիները եւ Սունտի արշիպեղագոսը, որուն կեդրոնը՝ Պաթավիա (Ներկայիս Ճաքարթա) գրաւեց եւ հաստատուեցաւ նաեւ Սիամ, Ճափոն, Կուինեայ եւ Կույանա:

Անգլիացիներն ալ գրաւեցին Փորթուկալի Հնդկական ստացուածքները, 1626ին առնելով Մատրաս քաղաքը, որ Փորթուկալցիները հիմնած էին 1504ին: 1650ին անոնք պաշարեցին նաեւ Պոմպէյ քաղաքը, որ 1661ին Անգլիացիները ստացան իբրեւ արքայական օժիտ եւ 1668ին կառավարական կեդրոն դարձուցին:

Այսպէս, Փորթուկալ անտեսապէս շատ տկարացաւ եւ Սպանիոյ Փիլիպոս Դ. Թագաւորին ժամանակ, 1640ին, երբ Քաթալոնիա ապստամբեցաւ, Փորթուկալ անոր օրինակին հետեւեցաւ եւ սպանացի փոխարքան վտարեց եւ անկախ Թագաւորութիւն մը դարձաւ, 25 տարի Սպանիոյ դէմ չարունակ կռուելէ ետք:

Փորթուկալցիները 1654ին իրենց ափրիկեան գաղութները եւ 1661ին Պրազիլեան վերստին գրաւեցին, սակայն Փորթուկալ այնքան տկարացած էր, որ ԺԸ. դարուն սկիզբը (1703) կնքած դաշինքով Անգլիոյ արբանեակ դարձաւ եւ ասով ապահովեց իր գոյութիւնը, իսկ տնտեսապէս վերականգնեցաւ շնորհիւ Պրազիլիոյ մէջ գտնուած ադամանդի հանքերուն եւ նոր բարգաւաճման շրջան մը ունեցաւ, որ մեզ չի շահագրգռեր, քանի որ Փորթուկալ կորսնցուցած էր իր ծովային ընդարձակ վաճառականութիւնը եւ երկրորդական դիրքի մէջ ինկած էր եւ Հայերը այլեւս հոն չէին դիմեր վաճառականութեան համար:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼՑԻՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ հաստատուած Փորթուկալցիներ գրեթէ չեն յիշուած մեր տարեգրութիւններուն մէջ: Փորթուկալցի ճանապարհորդներ եւ որոշ նպատակով Հայաստան այցելող Փորթուկալցիներ պատահական ձեւով յիշատակուած են:

Ինչպէս յայտնի է, ԺԴ. դարէն սկսեալ կրօնական գործունէութիւն ունեցած են Կաթողիկէ միաբանութիւնները, որոնք աշխարհի ամէն կողմերը, ինչպէս նաեւ Հայաստան, գացած են քարոզչութեան համար:

Մասնաւորաբար Ֆրանչիսկեան եւ Տոմինիքեան միաբանութիւններուն կազմութենէն ետք, անոնց անդամներէն ոմանք երեւցած են Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ, ուր անոնք գործել սկսած են ԺԳ. դարէն սկսեալ, կամ նոյնիսկ աւելի կանուխ:

Իննովկենտիոս Գ. Պապը (1243–1254) ութ քարոզիչներ ղրկած է Վրաստան եւ մոնղոլական տիրապետութեան տակ գտնուող երկիրները, որոնցմէ մէկն էր Հայաստան:

Հետաքրքրական է, որ Հայաստան ղրկուած պատուիրակութեան պետն էր փորթուկալցի մը՝ եղբայր Լօրենց:

Լատին միաբանութիւններու գործունէութիւնը քաջալերուած ըլլալ կը թուի Կիլիկիոյ Հայոց Թագաւորներէն, քանի որ հրաւէր ուղղած են այդ քարոզիչներուն, որոնք Կիլիկիան շրջած եւ կայաններ հաստատած են:

Բայց պէտք է ըսենք, որ քարոզչական գործը կը պատկանի հայ եւ հռոմ եւ ոչ թէ հայ եւ փորթուկալ յարաբերութիւններու պատմութեան:

Թերեւս գտնուած են քանի մը Փորթուկալցիներ, որոնք Հայաստան այցելած են առեւտրական նպատակներով ԺԵ. – ԺԷ. դարերուն, երբ Փորթուկալցիները համաշխարհային վաճառականութեան մէջ այնքան կարեւոր տեղ մը գրաւած էին:

ԺԷ. դարուն, դարձեալ պատահական կերպով, կը յիշուին փորթուկալցի երկու կրօնաւորներ՝ Հայր Կուլիելմոս Օգոստինեան միաբանութենէն եւ ուրիշ մը, որոնք Սպանիոյ Թագաւորին կողմէ Պարսից չահին ղրկուած էին: Ասոնք կու գան Էջմիածին եւ սիրով կ'ընդունուին Մելքիսեդեկ կաթողիկոսին կողմէ: Ցետոյ կը սկսին այցելել ուրիշ հայ վանքեր, գողնալու եւ Եւրոպա տանելու համար նուիրական նշխարներ, իրենց դամբարաններէն վերցնելով: Անոնք, արդարացնելու համար կատարուած գողութիւնը, կ'ըսէին, թէ այդ նշխարները կը գտնուին անշուք վայրերու մէջ եւ կամ քրիստոնեաներու անհոգութեամբ, կամ Հայաստանի՝ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի սահմաններուն միջեւ ըլլալուն պատճառով, ուստի իբր թէ բարեմտութեամբ կը բանակցին Մելքիսեդեկ կաթողիկոսին եւ այն քահանաներուն հետ, որոնք այդ նշխարներուն հոգատարութիւնը ունէին, որպէսզի թոյլ տան իրենց, որ պեղեն եւ քանի մը նշխարք դուրս հանեն: Այս թոյլտուութիւնը կը շնորհուի իրենց, եւ որովհետեւ այդ դամբարաններու պահապան քահանաները միշտ մեծ կարօտութեան մէջ կը գտնուէին թէ՛ այնտեղ նստող պաշտօնեաներու առօրեայ ծախքերուն եւ թէ՛ այն մեծամեծ հարկերուն պատճառով, որ կը վճարէին մահմետականներուն, ուստի Կուլիելմոս խորհի քանի մը Փրանք իբր ողորմութ(կամ աւելի ճիշդը՝ կաշառք) տալ ... նոնց: Սակայն չյաջողեցան, որովհետեւ Հայերը հակառակեցան իրենց ... այդ նուիրական նշխարներուն գողութեան: Կողոպտիչները կեղծաւորաբար կը գրեն այս մասին «Նախանձոտ ... կառակորդներն երբ տեսան, թէ Կուլիե... մոսի այս սիրոյ գործէն իրենց բաժ... չինկաւ, սկսան տարաձայնել, թէ Մե... քիսեդեկ Կաթողիկոս եւ իր քահանան... սրբոց նշխարները Փրանքներուն վաճա... ռած էին»:

Ա. ԱԼՊՈՅԱՃԵԱՆ

(2 Շար.)

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1740ական Թուականներուն, ըստ երեւոյթին, մեր աշուղը սազանդարական խումբերու մէջ երեւցեր է սաւինճանաբար, հասեր՝ պալատական երաժշտանոցնազարախանան: Իսկ թէ ի՞նչպէս կը պատահի որ ան յանկարծ կը դառնայ Թագաւորին երգիչ-երաժիշտը, այս մասին Սայաթ-Նովան ինք կը պատմէ.

«Ես հիանալի ջունգուր էի նուագում, որա հետ միասին ես գրել ու յարմարցրել էի վրացերէն երգեր պարսկական եղանակների վրայ: Այսպիսի բան դեռ գոյութիւն չունէր: Երբ Հերակլ Թագաւորը մեզ երաժիշտներիս մէջլիս կանչեց, ես այն ժամանակ պարսկական եղանակներով վրացերէն երգեցի: Թագաւորին շատ դուր եկաւ եւ խալաթ պարգեւեց ինձ: Դրանցից յետոյ շատերը զովեցին եւ հետեւեցին ինձ ...» (Լէօնիձէ):

Վրացական աղբիւրները կը յայտնեն հայ ջանիկներու համար բոլորովին նոր, հետաքրքրական պարագայ մը: Որպէս թէ Սայաթ-Նովան պալատական երգիչ ըլլալէ զատ, եղած է նաեւ կառակախօս (հաճաֆչի) եւ զուաճացուցած՝ բարձր դասու տէրերն ու տիկինները: Բայց չհանդուրժելով շուայտ ու անմէջ այդ մթնոլորտին ապականութեան նաեւ՝ արտաակիցներու նախանձին՝ 1758ին հեռացած է արքունիքէն:

Ցատկանշական է Թագաւորին ուղղած յետագայ քառեակը.

Թող ինձ ազատ, վատ մարդ լինել
չեմ ուզում.
Ես աշխարհում փարթամ ապրիլ չեմ
ուզում.
Քեզ մօտ մի վատ խօսք ասելը չեմ ուզ...
Ռամիկ եմ, իշխան դառնալ չեմ ուզում

Ըստ Գ. Ախվերդեանի ուսումնասիր... թեան, Սայաթ-Նովա կը թողու ... խարհիկ կեանքը ու կը մտնէ Հաղբա... Վանքը՝ որպէս աբեղայ: Նոր պրպտում... ներ սակայն երեւան կը հանեն անոր ... խապէս քահանայ ըլլալը:

Այսպէս, լեզուաբան Հրաչեայ Աճառ... եան, 1907ին Թաւրիզ եղած միջոցին ... կազմէ այնտեղի եկեղեցիներուն եւ մա... նաւորներու մօտ գտնուած հայերէն ձ... ռագրերու ցուցակը: Այդ ձեռագիրներ... մէկը՝ իր յիշատակարանով գրի առնը... ւած է Սայաթ-Նովայի ձեռքով, ան... քահանայ եղած միջոցին: Ցետագայ... այս կարեւոր պարագան ի յայտ կը բե... րանասէր Լ. Մելիքսէթբէկեանը: 1929... Սայաթ-Նովայի մասին Թիֆլիսի եւ ... րեւանի մէջ կարդացած զեկոյցներուն ... կը հաւաստէ թէ Սայաթ-Նովա քահա... նայ եղած է «Ստեփան» անունով: Վր... րացական աղբիւրներն եւս կը հաստատ... այս իրողութիւնը. «Թէյմուրազ արքա... յազնի կողմից 1837 թուին տուած տեղ... կութիւններից պարզւում է, որ Սայաթ... Նովան սկզբում եղել է հասարակ ... տէրտէր եւ յետոյ է դարձեր աբեղայ ... վանական» (Համալսարանի Հնագիտակ... թանգարանի ձեռագիր թ. 3686):

Կրօնաւոր դառնալէ ետք օր մը Հաղ... բատի Վանքը կ'այցելէ վրացի վանակ... մը ու կը հիւրասիրուի հոն: Ընտիր գի... նիով կերուխումէ վերջ, երբ մթնոլոր... կ'ոգեւորուի, վարդապետներէն մէկ... (նոյն ինքն Սայաթ-Նովա) վար կ'առ... պատէն կախ ջունգուրը ու կը սկսի նո... ւագել ու երգել հետեւեալը՝ վրացերէ...

Ի՛մ խեղճ գլուխ, նոր փորձանքի մէջ
ընկար,
Ողջ աշխարհում ծիծաղելի բան դարձա...

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Թշնամին միայն եւ անդէն կը կարծէ, եւ վրան կը խոյանայ յանձնապաստան աբիութեամբ, որ յանդիտութենէ պարագայից կը չատնայ: Հնար է որ սաստիկ յարձակմամբը թշնամին եւ իր ընկերները շուարեցնէ եւ յաղթական իսկ գտնուի, բայց այդ պարագան իրմէ չէ, այլ թշնամւոյն անգիտութենէն եւ անզգուշութենէն, ուր եթէ թշնամին արթնութեամբ եւ զգուշութեամբ պատրաստ գտնուի, յանձնապաստան ախոյեանին ընկճիլը ստոյգ է, վասնզի անհաւասար զօրութեամբ կռուի կ'ելնէ: Այդպիսի կռւոյն մէջ պարտութեան ո՛ր կողմ իյնալը ինքնին յայտնի ինչ է:

Հապա թէ երիտասարդութիւնը կը ըսթափի մանկութեան քունէն, յորում մարդկութիւնն անփորձ եւ անգէտ ամէն խաղերու՝ ձեւերու եւ գործերու, չի գիտեր ընկերական կացութեան ընթացքը իմանալ, հապա կը սթափի, եւ ահա երիտասարդութիւնը կը գտնուի ոսոխի մը դէմ, վասնզի ոսոխ է ամենայն ինչ որ իր դիմաց արձանացած չի ներեր իրեն, որ ազատաբար յառաջէ եւ բաղձացեալ յառաջդիմութեան ծայրը հասնի: Երիտասարդութիւնն չի գիտեր թէ ի՛նչ է այդ արգելիչ ոսոխաց ոյժը, թիւը եւ կարողութիւնը, եւ այն աբիութեամբ որ յանձնապաստան տգիտութեան ծնունդն է, կ'ուզէ ամէն առթի մէջ բուռն զօրութեամբ ուժգնակի յարձակիլ, զգետնել եւ յաղթահարել ամէն արգելք, եւ կարծես թէ յական քթթել՝ մօտք տեսնել եւ սրտիւ բաղձացեալ ընդարձակատարր յառաջդիմութեան ասպարէզին միւս ծայրը հասնիլ, թէեւ ամէն կերպ արգելքներ եւ խոչընդոտներ զայն լեցուցած ըլլան:

Ինչո՛ւ է որ երիտասարդութեան ձեռնարկներէն քիչը միայն իրեն վախճանին կը հասնի, եւ շատերը ձախորդութեամբ կ'աւարտին, որով ոչ ամէն առթի մէջ կարող է երիտասարդութիւնը քննել կամ իմանալ խոչընդակաց զօրութիւնը եւ թիւը:

Եթէ այնպիսի առիթներու եւ ձեռնարկներու վրայ խօսուի, որոց ձախողիլը մեծ հետեւանք մը չունենայ, ես դիւրութեամբ պիտի ներեմ երիտասարդութեան՝ որ իւր բերման համեմատ գործէ: Իւր փորձառութեամբ կը սորվի զգոյշ ըլլալ եւ խոհեմ, եւ իւր ձախողութիւնք իրեն սանդուխ կ'ըլլան յաջողութեան բարձունքը հասնելու. ինչպէս որ արդեամբ ալ կը տեսնեմք կատարեալ հասակի արանց վրայ: Սոքա երիտասարդութեան մէջ փորձառութիւն ստանալով, երբ զգուշաւորք եւ խոհեմք կը գործեն, առաւել հանդարտութեամբ, բայց առաւել ապահովութեամբ՝ նուաղ են ձեռնարկնին, բայց եւ նուաղ են ձախողութիւննին, չունին թերեւս խոստացեալ փառքեր եւ պարծանքներ, բայց եւ հեռու են մի գուցէին անակնկալ դժբախտութիւններէն:

Եթէ ըլլան այնպիսի ձեռնարկներ, որք թերեւսին չլացուցիչ տեսակէտովն եւ մի գուցէին երկիւղալից վախովն կրնան փորձուիլ, առանց ընդհանուր բարւոյն մեծ վնաս մը տալու, ես կ'ուզէի թէ հանդարտագոյն եւ խոհեմագոյն հասակներ այդպիսի ձեռնարկները երիտասարդութեան բաղձանաց եւ բերմանց թող տային, ասոնք անտնօրինելի պայմանք են փորձառութիւն ստանալու: Որք իրենց փորձառութեամբը այսօր կը պարծենան, թո՛ղ իրենք իսկ խոստովանին թէ ո՞չ ապաքէն սոյնօրինակ երկրայական եւ յանդըգնական ձեռնարկութեանց շնորհիւ ըստացան փորձառութիւնը՝ որով այսօր կը պարծենան:

Անխելքութիւն է, մանաւանդ թէեւ աններաւութիւն, մոռնալ թէ ի՛նչպէս ստացաւ ոք լինիլ ինչ որ է, եւ չշնորհել այլոց որ ըլլան ինչ որ ինքն է, այն ճամբով որով ինքն եղեւ: Որք փորձառու գիտեն ինքզինքնին, պիտի ճանչնան թէ յաջողութեամբք եւ ձախողութեամբք, իյնալով եւ ելնելով, ինչպէս ռամկօրէն բացատրութիւնը կ'ըսէ, փորձառու եղեն, նոր երիտասարդութիւնն ալ նոյն ճամ... րէն պիտի անցնի: Պէտք է ուրեմն ի... ասպարէզ մը բացուի, եւ այդ ասպարէ... մէկ մը անձնական գործողութեանց ... ջանն է, եւ մէկ մըն ալ այն ազգայ... կամ ընդհանուր գործողութիւնք, ... երկրորդական կրնան ըսուիլ, վասն... ուղղակի եւ լիապէս անոնցմէ կախու... չեն ազգային բախտը եւ ազգային յառ... ջադիմութիւնը:

Երբ մեք երիտասարդութեան այդ... ընդարձակութիւն կուտամք, երիտաս... դութիւնն ալ ամենայն դիւրութեամբ ... բոլորական յանձնառութեամբ պէտք ... մեզ շնորհէ, որ այն իրողութիւնք ... կենսական են ազգին համար եւ զօրա... նար չէ թերեւսին եւ մի՛ գուցէին ազգ... ցութեան ներքեւ թողուլ, պէտք չէ եր... տասարդութեան ազդեցութեան ենթա... կել, այլ անոնց մէջ երիտասարդութի... պիտի վարուի չափաւորութեամբ մը ... մասին որոշողութեան, եւ իւր սեփակ... մասը պիտի ըլլայ գործակցութիւն՝ ... րոշեալ շաւղին վրայ ընթանալով, եւ ... ջամարտիկ գինուորութիւն՝ հրամանա... տարին անսալով:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(9 Շար.)

Որ կողմ փախար, սայթաքեցիր վայր
բնկար,
վերջումն էլ բէդովլաթ անուն ստացար:

Բրինձ էի, գարի լինելն ինչի՞ս էր պէտք
Ես ազնւնի, լօրի լինելն ինչի՞ս էր
պէտք,
Աշխարհական էի, քահանանալն ինչի՞ս
էր պէտք,
Մի հարցնող լինի՝ աբեղայ դառնալն
ինչի՞ս էր պէտք:

(Թարգմ. Գ. Ասատուր)

Մանրամասնութիւնները կը պակսին, թէ ի՞նչ պարագաներու տակ Սայաթ–Նովա կը ձգէ եկեղեցական ասպարէզը եւ կուգայ դարձեալ Թիֆլիս, ուր տեղի կ'ունենայ իր եղերական վախճանը: Իր մահուան մասին Գ. Լեւոնեան կը գրէ. «Եթէ Սայաթ–Նովայի կեանքի ուրիշ կողմերը մթութեան մէջ են՝ մի բան գոնէ, մանաւանդ Ախվերդեանի հրատարակութիւնից յետոյ, յայտնի իրողութիւն էր համարւում, թէ նրա մահը տեղի է ունեցել Թիֆլիսում, 1795 թուին, Աղա Մահմէտ Խանի արշաւանքի օրերում ըստ պաննուելով պարսից զինուորների բերդի եկեղեցու վրայ յարձակման ժամանակ: Երգչի գերեզմանն էլ, ըստ այդ պատմական իրողութեան ճանչցուած էր նոյն եկեղեցու գաւթում, որտեղ Կովկասեան Հայ Գրողների ընկերութեան ջանքերով հին գերեզմանի վրայ դամբարան է կառուցուած 1914 թուին»:

Գ. Լեւոնեան երկու բանասէրներէ (Գ. Լէօնիձէ եւ Լ. Մելիքսէթբէգեան) մէջբերումներ կ'ընէ յայտնելով թէ Սայաթ–Նովան ոչ թէ սպաննուած՝ այլ մեռած է բնական մահով, 1801ին: Ուրիշ վարկածի մը համաձայն, երգիչը սպաննուած է 1795ին բայց ո՛չ թէ քաղաքին կամ եկեղեցիին մէջ, այլ՝ Թիֆլիսէն դուրս:

Ի վերջոյ կը բերէ վաւերական վկայութիւնը Սայաթ–Նովայի զաւկին Օհանի, որ կը հաստատէ թէ հայրը «մասմաս արին...» ինչ որ կը նշանակէ թէ սպանած են «դաժանօրէն» եւ ոչ թէ թողած, որ նա վեց տարի յետոյ մեռնի բնական մահով:

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱՅԻ ԳՐԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ.—

Ա. Դավթար. — Երեւանի Պետական Թանգարան, Գրական – Պատմական բաժին, նիւթ թ. 2367, էջ 140:

Բ. Դավթար.— Լենինկրատի Գիտութեանց Ճեմարան, Ասիական Թանգարան, Վրաց ձեռագրերի բաժին, նիւթ, թ. 222:

Գրուած է Սայաթ–Նովայի զաւկներէն Օհանի կողմէ, 1823ին, սա յիշատակարանով. «Այս մատեանը կը պատկանի Վրաստանի թագաւորի որդի Թէյմուրազին»:

Գ. Հատուկտոր նիւթեր, թղթեր, ձեռագիր երգարաններ:

Ամէնուն բովանդակութիւնն է հետեւեալը.—

Թուրքերէն երգեր.—

Ա. եւ Բ. դավթարներուն մէջ 115 հատ, որոնք անտիպ են:	
Հայերէն երգեր.—	
Ա. Դավթարին մէջ Ախվերդեանի հրատարակութեամբ	46
Գ. Ասատուրի յայտնաբերած	1
Գ. Լեւոնեան յայտնաբերած	1
Ընդամէնը	48
Բ. Դավթարի մէջ յայտնաբերուած	12
Գումար՝	60

Վրացերէն երգեր.—

Բ. Դավթարէն եւ այլ տեղերէ 34 հատ:

Երեք լեզուներով երգերու ընդհանուր գումարը կը յանգի 209ի:

Գ. Լեւոնեան թուրքերէն եւ վրացերէն երգերը թողլով ուրիշ բանասէրներու քննութեան կը զբաղի հայերէն երգերով եւ առանձին առանձին կ'ուսումնասիրէ «Սայաթ–Նովայի երգերի նիւթերը», «Երգերի լեզուն», «Երգերի հասարակական արժէքը», «Երգերի գեղարուեստական արժէքը», «Ազդեցութիւնների խնդիրը», «Ոճային պատկերների նմանութիւնների նմոյշներ», եւայլն:

Իր երգերուն մէջ Սայաթ–Նովա մէկ քանի տեղ կը յիշատակէ իր յաջող երգիչ ու նուագիչ մը ըլլալու մասին: Իր «քամէնչէ»ն գովաբանելու ատեն, համեստութեան դէմ չի նկատեր ըսել թէ իր նուագը «շատին զարթուն կու լուսացնէ» եւ շատին ալ «կու քնացնէ»:

Վրացական աղբիւրներու համաձայն, հայ աշուղին առաջացման պալատական երգիչ–երաժիշտ դառնալուն գլխաւոր պատճառ եղեր են անոր «լաւ երգահան» ըլլալն ու «լաւ խաղ ասելը»:

ԹՈՐՈՍ ԱԶԱՏԵԱՆ

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ
Ի ՏԱՔՍ ԵՒ ՓԵՐԻԿԷՕ

ՏԱՔՍ, ՓԵՐԻԿԷՕ, (Յառաջ).— Յունուար ամսուան ընթացքին «Միութեան» սահմանուած ութօրէքի առիթով, Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց առաջնորդը՝ Գերպ. Կարապետ Ամատունի Տաքս եւ Փերիկէօ հրաւիրուած էր թեմական ֆրանսացի եպիսկոպոսներէն, հայածէս ձայնաւոր պատարագով եւ բանախօսութիւններով նշելու քրիստոնեաներու միջեւ միութեան այժմէական հարցը:

Լաւագոյն կերպով կազմակերպելու համար այս ձեռնարկը, Լեւոնեան վարդապետ քանի մը օր առաջ մեկնած էր, տեղւոյն մեծ կղերանոցի ժառանգաւորներուն սորվեցնելու համար հայկական ձայնաւորի երգերը. այնպէս որ երբ, 24 Յունուարին, Առաջնորդը Տաքս հասաւ իր ղոյգ սարկաւագներով՝ արդէն իսկ երգչախումբը պատրաստ էր:

Նոյն օրն իսկ, երեկոյեան, ընտրանի բազմութեան մը առջեւ, Գերպ. Ամատունի ֆրանսերէն բանախօսութեամբ մը ներկայացուց՝ նախ արեւելեան եկեղեցիներու ծագումը, փոխադարձ յարաբերութիւնը, ազդեցութիւնը, բաժանումը, ներկայ վիճակը եւ զանազան համայնքներու թիւը, ապա՝ ծանրացաւ Քրիստոսի հիմնած միակ եկեղեցիին ընդհանրականութեան, միութեան եւ Վատիկան Բ. Ժողովին այդ ուղղութեամբ գործադրած նոր աշխատելակերպին վրայ: Հետաքրքրական ու շատ օգտակար ամփոփոյք մըն էր այս բանախօսութիւնը՝ իր անկեր, անկողմնակալ եւ մասնագիտական անդրադարձութիւններով:

Յաջորդ օրը, Յունուար 25ին, ժամը 17ին, Տաքսէն շուրջ 12 հազարամեթր հեռու Պիւկլոզի Տիրամօր սրբավայրին մէջ՝ փառաւոր հայրապետական պատարագ մը տեղի ունեցաւ, ի ներկայութեան շրջակայ աւաններէն եւ մանաւանդ Տաքսէն հաւաքուած հաւատացեալներու եւ նախագահութեամբ թեմական եպիսկոպոսին, շրջապատուած իր քահանաներով:

Նոյն օրը՝ ընթրիքէն ետք Գերպ. Ամատունի, իր փոքրիկ ծխակատար խումբով մեկնեցաւ Փերիկէօյ (Տորտոնը) ուր յաջորդ առտու, Կիրակի ժամը 11ին, քաղաքին ընդարձակ եկեղեցիներէն մէկուն մէջ որ լեցուած էր այս առթիւ, մատոյց հայրապետական երկրորդ պատարագ մը: Երեկոյեան, քաղաքական ու եկեղեցական իշխանութիւններու ինչպէս նաեւ կաթողիկէ եւ բողոքական հաւատացեալներու առջեւ՝ տուաւ երկրորդ բանախօսութիւն մը միեւնոյն նիւթին վրայ:

Հոս, գոհունակութեամբ հարկ է ըսել որ թէ՛ Տաքսի եւ թէ՛ Փերիկէօյի ֆրանսացի կղերիկոսներու երգչախումբը, մեծ յաջողութեամբ ու անսայթաք երգեցին մեր հայկական ձայնաւորի եղանակները, եւրոպական ձայնանիշերու վրայէն եւ ճարտար ղեկավարութեամբ Լեւոնեան վարդապետին, արժանանալով՝ հայածէս արարողութեանց ներկայ ֆրանսացի հոգեւորականներուն եւ հաւատացեալներուն գնահատական սքանչացումին:

Ա. Ք.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳՈՒՐԳԷՆ ՐՈՒՋԿԵԱՐԵԱՆ, տաղանդաւոր եւ հռչակաւոր լուսանկարիչ, որ կը համարուէր իրական արուեստագէտ նկարիչ մը, յանկարծամահ եղած Դեկտեմբեր 23ին, Լոս Անճելըսի մէջ: Տարաբախտ Գուրգէնը ծնած էր Երզնկա 1903ին: Տարագրութեան ընթացքին կը կորսնցնէ ծնողքը: Երկար թափառումներէ ետք Տէր–Զօրի անապատներուն մէջ, կը հասնի Հալէպ, կը մտնէ որբանոց: Ժամանակ մը կը գործէ Այնթապի մէջ, 1920ին կ'անցնի Ամերիկա, ուր կը մտնէ Հէյն համալսարանը: 1938էն ի վեր կ'ապրէր Լոս Անճելըս, ուր ունէր իր արուեստանոցը: Իր գերեզմանին վրայ դամբանականներ խօսած են գրագէտ Բիւզանդ Կոռնեան, նկարիչ Ք. Անթոյեան եւ Տոքթ. Կիկլիս:

×

ԵԹՈՎՊԻԱ ԿԸ ՄԵԾԱՐԷ ՀԱՅ ԿՐՕՆԱՒՈՐԻ ՄԸ ՑԻՇԱՏԱԿԸ

Դ. Դարուն հայ մը ներմուծած է Քրիստոնէութիւնը Եթովպիա

«Եթովպական դրոշմաթուղթեր կ'անմահացնեն կարգ մը կրօնաւորներ...»: Այս խորագրին տակ՝ Եթովպիոյ կարեւորագոյն թերթերէն անգլիատառ «Վօյս օֆ Իթիօփիա» օրաթերթը Դեկտեմբեր 14ի թիւին մէջ կուտայ լուր մը, զոր թարգմանաբար կը ներկայացնենք հայ հասարակութեան:

«Եթովպիոյ կայսերական կառավարութեան փոստ–հեռագրական նախարարութիւնը հրատարակած է դրոշմաթուղթեր, որոնք կ'անմահացնեն կարգ մը եկեղեցական ղեկավարներ՝ Եթովպիոյ երկարամեայ պատմութեան մէջ:

«Չորրորդ դարու սկիզբներուն Եթովպիոյ մէջ առաջին անգամ քրիստոնէութիւնը ներմուծող հայ եպիսկոպոսը, Ապունա Սալամա, մէկն է այդ հոգեւոր առաջնորդներէն, որ մաս կը կազմէ այս դրոշմաթուղթերուն»:

×

ՀԱՅ ԵՐԳԶՈՒՀԻԻ ՄԸ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՏԱԼԼԱՍԻ ՄԷՋ

«Տը Տալլաս Մօրնինկ Նիուզ» թերթը կը գրէ.

Տիկին Ռընէ Շերանեան–Կոց, որ քընարահար եւ միաժամանակ երգչուհի է, Տալլասի Գեղարուեստից Թանգարանին մէջ նուագահանդէս մը տուաւ:

Տիկին Շերանեան–Կոց քնարահարութիւնը ուսած է Մարսէլ Կրանճանիի մօտ՝ համաշխարհային համբաւի տէր քնարահար մը, եւ աւարտած է Նիւ Եորքի Ճիւլիըրտ վարժարանը:

Ան նմանապէս համբաւաւոր երգիչներու մօտ մարզած է իր ձայնը, եւ ապա որպէս Ֆուլպրայթ Սքոլըրշիփի սան Գերմանիա ղրկուած է, օփերային երգեցողութիւնը սորվելու համար: Աւստրիական կառավարութիւնը զինք նոյնպէս վարձատրած է:

Հայ արուեստագիտուհին նուագահանդէսներ տուած է թէ Ամերիկայի եւ թէ Եւրոպայի մէջ:

Ան, որպէս քնարահար մենակատար, մասնակցած է համաշխարհային բազմաթիւ փառատօներու:

Օփերայի որպէս գլխաւոր մեներգչուհի շրջագայած է Մ. Նահանգներու մէջ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԱՐԻՆՈՔԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

—Անունը ի՞նչ է,— հարցրեց Խոդեդանը:

— Պետրոս:

Մինչդեռ նրանք խօսում էին, սարուորն իջաւ եւ անդունդի ցից քարերին դէմ առած խոտի պատառները հաւաքելով, բերեց եւ, շալակ անելով, պատրաստուեց ուղեւորուել:

Այս շինականները Թաղվու կոչուող գիւղից էին, որ շինուած էր Բոնաչէնի գետի ձախ ափին, Խութի նշանաւոր բերդի աւերակների դիմաց:

— Ապրուստդ ծանր է երեւում, քեռի Գասպար,— նկատեց մոտկանցին:

— Ամէն քարի տակ դարդ կայ, լաօ: Էս ապրուստ չէ, որ մենք ապրում ենք,— տնքաց Թաղուեցի ծերունին իր ծանր շալակը մի ժայռի յենելով:

— Բարկացած ես երեւում:

— Մուղուռն է պատճառը:

— Ինչո՞ւ:

— Էս ձմռանը Ռաբաթից եկաւ մեր գիւղը: Ինչպէս գիտես, որ գիւղը որ գըռնալու լինի, էդ գիւղի շինականները պէտք է դոշակ ու բարձ տանեն փռեն մուղուռի տակը եւ դահուկի քթից բըռնած՝ ձիների միջով քաշեն բերեն իրենց գիւղ: Ես չգնացի. ախպեր,— ասացի,— ես դոշակ ու բարձ չունեմ, որ էստեղից տանեմ Ռաբաթ ու էնտեղից էլ մուղուռին քաշեմ բերեմ Թաղվու: Հերիք չէ՞ մուղուռը մեզ եղների պէս լծի: Էս իմ խօսքը ընկել էր նրա ականջը:

— Որ էդ գիւղացին չի եկել իմ դահուկը քաշելու եւ իմ եաեւից դոշակ ու բարձ չի բերել, կը նշանակի նա ուզում է ինձ մորթել,— ասել է մուղուռը:— Ինչպէս որ Մուսաբեկը արքայանքցի հայ գիւղացուն գիշերով կապկապեց ու գրեց բուխարիկի մէջ վառեց, էդպէս էլ ես էդ անհնազանդ Թաղուեցի Գասպարին մի օր կը բռնեմ ու կը ճխտեմ բուխարիկի ծակը:— Թուհ քու մօրուքին, սուլթան Համիդ, էս ինչ անիրաւ աշխարհ ես ստեղծել:

Հալեպայ երկրից մինչեւ Բաշ–Կալի
Քաշեցիր պատից մեր կարպետն ու
խալին,
Անասուն չթողիր մեր զոմի սալին,
Խոլոռ կը նայես մեր եղի ուխալին,
Թէ՛ գարնան կ'ուզես, թէ՛ աշնան կալին.
Էլ ի՞նչպէս պահեմ ես իմ խեղճ բալին,
Վա՛յն եկաւ անտէր գիւղացու հալին:

Բարկացած գոչեց Շինական Գասպարը: Նորից ծանր տնքաց եւ դէպը վերցնելով սկսեց ցածրանալ: Եաեւից գնում էր կինը: Ասատուրը օգնեց վտանգաւոր ճանապարհը անցնելու եւ մինչեւ գիւղի սահմանը շալակած տարաւ երեխային:

Բօրը եւ Շեկօ տան Քրդերը Մոտկանից եւ Խութից գաղթելով, հետզհետէ տարածուել էին նաեւ Բոնաչէնի գիւղերում՝ գլխաւորապէս համախմբուելով սուրբ Աղբերիկի շուրջը: Նրանցից իւրաքանչիւրը պատկանում էր մի պապի, այսինքն ծագում էր մի արմատից: Խութի Շամ–խանք եւ Ներքին Շնիստ աւաններում ապրում էին Զխլօ եւ Զմօ տան Քրդերը: Արուք, Թաղվու եւ Թաղավանք գիւղերում տիրում էր Ղասըմի տունը: Վերին Շնիստում բնակւում էին Բաբիրի Քըրդերը, Բլրիկում իշխում էր Բյալի ճիւղը:

— Էն քուրդն ո՞վ էր, որ մի քիչ առաջ գնում էր Արինոքի կողմից դէպի Ծովասար,— հարցրեց Խոդեդանը երեխային ուսից ներքեւ առնելով:

— Զատոն է:

— Ի՞նչ մարդ է:

— Բօրըցի քուրդ է, ապրում է Դաշտադէմում:

— Ինչ զօրեղ ձայն ունի անիծուածը:

— Էլ մի հարցնի, ախպէր Ասուատուր,— գանգատուեց շալակտար կինը:— Զատոն մեր գլուխը տարել է իր բռալով: Մզրէի նախրապահների վրայ է գոռում: Երեւի նորից նախիր է տեսել իր հօրեղբօր արտերի մէջ:

Նորից թնդաց այդ քրդի ահարկու ձայնը: Այս անգամ այն աւելի մօտիկից եկաւ: Խոդեդանը նոյնիսկ տեսաւ, թէ ինչպէս մի քոլոզաւոր քուրդ դիմացի գիւղում, խրճիթներից մէկի տանիքին կանգնած, բղաւում էր դէպի Ծովասար: Շատ որոշակի լսում էին նրա յանդիմանական խօսքերը նախրապահների հասցէին.

— Նախիրը հանէք իմ հօրեղբօր արտերից, անիծուածներ, քնա՞ծ էք, ինչ է,— գոռում էր նա:

— Մէկ շաբաթ առաջ էդ քրդի ձէնից մի գիւղացի փախաւ Դաշտի գիւղերը,— ասաց շինական Գասպարը:

— Ո՞րտեղից:

— Դաշտադէմից: Անունը Շինական Պօղոս է: Կռուեցին ինքն ու Զատոն: Քիչ մնաց գործը զէնքի հասնէր:

Թաղուեցի Գասպարը հրաւիրեց Ասատուրին կոխել իրենց շէմքը եւ այս գիշեր հիւր մնալ իրենց մօտ, բայց վերջինս շտապում էր տեղ հասնել:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Պ. Պետրոս Եղիազարեան,
Պ. Յովիկ Եղիազարեան,
Պ. Միհրան Եղիազարեան,

Եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօրաքրոջ եւ քրոջ՝

ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 31ին, իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Փետրուար 5) ժամը առաւօտեան 11ին Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Րիւ Թուէն ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանթէօ-Փարիզիէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ (9 Փետրուար) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն իր բոլոր ընկերներով ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերներ Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեանի իրենց հօրաքրոջ՝ Կատարինէ Եղիազարեանի *մահուան առթիւ:*

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Կարապետ Մարտիկեանի մահուան առթիւ, Լիոնէն Վաղինակ Միքճեան քսան ֆր. կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, ողբացեալ Միհրան Մալըմեանի մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Պերճուհի Մալըմեան հարիւր ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Անտոնեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անտոնեան յիսուն, Տիկին Մանուշ Տիրատուրեան երեսուն ֆրանք:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պանթէօ – Քաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նաւասարդեանէ քսան ֆրանք իր եղբօր մահուան տարելիցին առթիւ:

×

Մարսէյլի Աղք. Միութիւնը ողբ. Պ. Կարապետ Զաքարեանի մահուան քառասունքին առթիւ, տեղի ունեցած հոգեհանգստեան՝ շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Մուշեղ Քէթէնճեանէ քսան ֆր., իսկ Տիկին Սրբուհի Հայրապետեանէ 10:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պալեան, կը նուիրեն յիսուն ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգաւ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Միհրան Մալըմեանի մահուան առթիւ:

Նոյն առթիւ, հանգուցեալին թոռնիկը Րաֆֆի Թիւտարեան կը նուիրէ հարիւր ֆր., փոխան ծաղկեպսակի, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն:

Միհրան Մալըմեանի Րէնսի – Վիլմոմպլի բարեկամները կը նուիրեն երկու հարիւր ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգաւ. կայանին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Մայրերու Օրը» նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Մայիս 10ին:

×

Փետրուարեան ապստամբութիւնը *կը տօնուի Լիոնի մէջ Մարտ 1ին Կիրակի, կէսօրէ վերջ:*

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

6 Փետրուար, 1964, Հինգշաբթի. — *Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ: Ժամը 10ին: Ս. պատարագը միաձայն, Կոմիտասեան եղանակաւ պիտի երգեն* Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի *աշակերտուհիներ: Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի Հայրապետական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայրապետի անուանակոչութեան տօնին առիթով: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ շրջակայից դասընթացքներու աշակերտութիւնը: Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները իրենց ներկայութեամբ յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն:*

9 Փետրուար, Կիրակի, *Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին: Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ:*

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, *կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան:*

14 Փետրուար, Ուրբաթ, *Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն: Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին:*

× *Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն:*

× 16 *Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի* Արեւագալի *ժամերգութիւն:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Վարդանանց ճակատամարտի տօնի առիթով պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10ին եւ հոգեհանգիստ, ի ժամ պատարագի պիտի կատարուի հայրապետական մաղթանք, Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա.ի անուանակոչութեան տօնին առթիւ: Յաւարտ պատարագի դպրաց դասի կողմէ պիտի երգուի աւուր պատշաճի երգեր: Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայութիւնը իրենց ներկայութեամբ յարգելու մեր խընկելի նահատակներու յիշատակը:

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. հիմնադիր անդամներէն

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ

մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ

Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին *Իվ Թուտիկ* սրահին մէջ

21-23, Rue Yves Toudic — Métro : Lancry et République

Կը նախագահէ **ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ**

Կը խօսին — **ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**

եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին — Տիկին Մեքենեճեան *(երգ)*, ընկեր Ե. Գրիգորեան *(արտասանութիւն)*, *հայկ. եւ եւրոպական երաժշտութիւն.— Դաշնակով կ'ընկերանայ.—* Օր. Ս. Մարգարեան:

Jacques Castagnier (flûte), Elisabeth Fontan-Binoche (harpe), Premiers Prix du Conservatoire de Musique de Paris.

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,

ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, քոթիյոն, թոմպօլա

Գեղարուեստական նոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ, սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 ֆր., ուսանողներու 5 ֆրանք

Paris C. C. 8019-72

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վարդանանց տօնին առթիւ, այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամերգութիւն եւ պատարագ կը կատարուի: Ներկայ կ'ըլլայ դպրոցին աշակերտութիւնը:

Պատարագի ընթացքին պոհարանական աղօթք կը կատարուին վասն արեւշատութեան Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին:

ԾԱԽՈՒ Է

Une machine, jauge 14, 1 m. 20, talon haut et bas, état neuf, moteur inclus.
Շատ նպաստաւոր գին

Une machine bobinoire, 12 broches, grosses bobines, en parfait état de marche, avec moteur.

Տեղի չգոյութեան պատճառաւ, շատ ցած գին

Տեսնելու եւ խօսելու համար դիմել ժամը 10էն 12 եւ 15էն 18

Mon TIMCO
38, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : PRO. 93-25

EXPOSITION

D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրաւուած օր, Մարտ 14, *Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ:*

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

JEUDI 6 FEVRIER 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9928

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9928

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Աւարայրի ճակատամարտէն տասնեւհինգ դար վերջ ալ հայ ժողովուրդը հպարտութեամբ ու երախտագիտութեամբ կ'ոգեկոչէ Քաջն Վարդան Մամիկոնեանի եւ իր 1036 նահատակ ընկերներու յիշատակը :

Հինգերորդ դարը յիշատակելի շրջան մը կը կազմէ Հայոց պատմութեան մէջ : Արշակունեաց Թագաւորութիւնը իր վերջին տասնամեակները կ'ապրէր (կործանեցաւ 428ին) : Բիւզանդիոնի եւ Պարսկաստանի աքցանին մէջ ինկած՝ Հայաստան քաղաքական անստոյգ վիճակի մատնուած էր :

Այդ մռայլ օրերուն լուսաշող աստղ մը փայլեցաւ հայկական երկնակամարին վրայ : Մեսրոպ Մաշտոց հանճարեղ վարդապետը տքնաջան աշխատութեամբ հնարեց Հայոց գրերը : Սահակ Պարթեւ Հայրապետ եւ երէց ու կրտսեր Թարգմանիչները Ոսկեդար ստեղծեցին, հովանաւորութեամբ Վռամշապուհ լուսամիտ Թագաւորին :

Հայ ժողովուրդը ապահովեց իր մշակութային անկախութիւնը :

Ու մինչ կը ծաղկէր հայ գիրն ու մատենագրութիւնը, քրիստոնէական ներշնչումով, Սասանեան Պարսկաստան քաղաքական անկախութենէ զրկելէ վերջ Հայաստանը, կ'ուզէր նաեւ իր հեթանոսական կրօնքը պարտադրել անոր, ընդմիշտ ջնջելով քրիստոնէութիւնը :

Սակայն Հայը ամուր կառչած էր իր կրօնքին : Ազգութիւն եւ կրօնք շաղախուած էին իրարու հետ : «Հայ քրիստոնեայ» բացատրութիւնը իրականութեան մը արտայայտութիւնն էր :

Ոսկեդարի աննախընթաց զարթօնքը հայ ժողովուրդին մէջ ամրապնդած էր անկախութեան գաղափարը :

Ու երբ Յազկերտ Բ. սաստկացուց իր ճնշումները եւ մոգեր ղրկեց Հայաստան՝ զրադաշտական կրօնքը պարտադրելու համար Հայութեան, հայրենասէր բոլոր տարրերը, աշխարհական թէ կրօնական, ազնուական թէ շինական, մէկ սիրտ մէկ հոգի միացեալ ճակատ կազմեցին՝ պաշտպանելու համար խղճի ազատութիւնը :

Բացառութիւն կազմեց Սիւնեաց իշխանը Վասակ, որ Պարսից կողմն անցնելով կը յուսար ձեռք բերել Հայաստանի իշխանութիւնը : Սակայն չարաչար սխալեցաւ եւ եղերական վախճան մը ունեցաւ :

Սպարապետ Վարդան Մամիկոնեան իր հետ ունէր Հայաստանի նախարարները՝ իրենց զօրագունդերով, աւագ սեպուհները եւ ամբողջ կրօնական դասակարգը, Ղեւոնդ Երէցի գլխաւորութեամբ :

Յազկերտի մայրաքաղաք Տիզբոնի մէջ Վարդան եւ ընկերները առ երեսս ուրացան քրիստոնէութիւնը՝ ժամանակ շահելու եւ Հայաստան կարենալ վերադառնալու համար :

Վճիռը արձակուած էր : Կա՛մ մահ կամ ազատութիւն :

451 Մայիս 26ի Շաբաթ օրը վճռական ճակատամարտը մղուեցաւ Աւարայրի դաշտին մէջ, Տղմուտ գետի ափին : Հայկական բանակը կը բաղկանար 66 հազար հոգիէ, մինչ Պարսիկներն ունէին 200-250.000 զինուոր, պաշտպանուած փիղերով :

Հայերը կռուեցան առիւծի պէս՝ ահռելի կորուստներու ենթարկելով Պարսից բանակը : Անհաւասար կռուի մէջ դիւցազնօրէն ինկան սպարապետն ու նախարարները : Կորսնցուցին ճակատամարտը, սակայն փրկեցին Հայուն պատիւը : Ապահովեցին խղճի ազատութիւնը :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ա Ն Ք

« Վարդանանց տօնին օրը յիշատակ է Մեռելոց եւ տօն ազգային» (Խորէն աւագ քահանայ Փէհլիվանեան, Համառօտ բացատրութիւն տօնից եւ ծիսից Հայաստանեայց առաքելական ուղղափառ սուրբ եկեղեցւոյ, ի պէտս ազգային նախակրթարանաց, տպ. Պոլիս, 1898, էջ 68) :

Օրացոյցներու մէջ, առանց բացառութեան, յիշատակուած է այս պարագան, Վարդանանց յիշատակը նուիրագործուած իբրեւ ազգային տօն,— երբ բոլոր վարժարանները կը փակուին եւ համայն հայ ժողովուրդը, ձգած իր գործն ու աշխատանքը, կը ներամփոփուի իր ազգային զգացումներուն եւ մտածումներուն մէջ :

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Հայաստան չի ճանչնար այս օրը իբրեւ ազգային տօն,— կը համարի կրօնական :

Այսօր եւ դարերէ ի վեր Հայոց եկեղեցին մասնաւոր ոգեւորութեամբ մը կ'երգէ «Նորահրաշ» շարականը, զոր յօրինած է Ներսէս Շնորհալի (ԺԲ. դար), ինչպէս կը վկայեն շարականին իւրաքանչիւր տան սկզբնատառերը : Եւ իւրաքանչիւր տան մէջ կը յիշատակուին Վարդանի եւ գլխաւոր ընկերներուն անունները (Թորգոմ պատրիարք, Սուրբք եւ տօնք Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, տպ. Երուսաղէմ, 1939, էջ 232) :

Ահաւասիկ այդ շարականը.—

« Նորահրաշ պսակաւոր եւ զօրագլուխ առաքինեաց, վառեցար զինու Հոգւոյն արիաբար ընդդէմ մահու, ՎԱՐԴԱՆ քաջ նահատակ որ վանեցեր զԹշնամին, վարդագոյն արեամբդ քո պսակեցեր զեկեղեցի :

Երկնաւոր Թագաւորին զինու յաղթեալ պատերազմին, խոհական իմաստութեամբ խոհեմացեալ անճառապէս, ԽՈՐԷՆ խորհրդական եւ ծանուցեալ անուն բարի, խաչելոյն վկայ եղեալ հեղմամբ արեան պսակեցաւ :

Բենական լուսով լցեալ արիացեալն քաջն ԱՐՏԱԿ, Թաթաւեալ ի կարմրութիւն բոսորային բխեալ աղբերն, զփրկականն ըմպեալ զբաժակ եւ մկրտեալ արեամբ իւրով, դասակցեալ ընդ անմարմնոցն Երրորդութեանն երգել զփառս :

Սրբափայլ զգեստուք պճնեալք ի յերկնաւոր հանդիսադրէն, Երրորդութեամբն զօրացեալ վանեալ զամուրս բանսարկուին, ՀՄԱՅԵԱԿ հօր ընծայեալ որդւոյ զօրով չարչարակից, հոգւովն յաղթեալ պատերազմին եւ չարասէր Թագաւորին :

Էական բարւոյն զիտմամբ ընդդէմ մեղացն վառեցաւ, տարաղնաց ելիւք յերկինս պարակցեալ ընդ անմարմնոցն, ՏԱՃԱՏ զարմանալի տաճար եղեալ Երրորդութեանն, տէրունեան սուրբ խորհրդոյն տուն եւ տեղի արժանացեալ :

Ստացեալ զհաւատոյ վահան յուսոյն զրահիւք ծածկեալ, զփրկականն սաղաւարտ ի գլուխ եդեալ զնշան խաչին, ՎԱՀԱՆ վեհ երեւեալն որ մանկութեամբ նահատակեալ, խաչելոյն վկայ եղեալ պսակեցաւ արեամբն իւրով :

Ի հօտ անոյշ ողջակիզեալ մատուցանէր զինքն նուէր, բանաւոր պատարագաւ ընծայելով Հօր ի յերկինս, ԱՐՍԷՆՆ ցանկալի արդարութեամբն ճոխացեալ, իմաստութեամբ պայծառացեալ յեօթնարփեան շնորհաց Հոգւոյն :

Երկոքումբք հարազատօք ընտրելագոյն նահատակօք, յառաջեալ յամենեցունց գլուխ եւ աւարտ մարտիրոսաց, նախաշաւիղ գոլով բարեաց յառաջադէմն ԳԱՐԵԳԻՆ, ընկալեալ զբարբիոնն յաղթանակ նահատակացն :

Բամկական խումբ հազարաց եւ երեսնից թիւ ընդ վեցից որք ընդ նոսին նահատակեալ արիաբար պատերազմաւ, եւ հեղին զարիւնս իւրեանց ի նորոգումն եկեղեցւոյ, ընդ նոսին պսակելով ի յերկնաւոր հանդիսադրէն » :

Այս շարականին հետ կ'երգուի «Անճառելի բանդ Աստուած» (եւ ոչ «Անճառելի բնութիւն» սկզբնաւորութեամբ) շարականը : Մենք առինք միայն այն տուները, ուր կը յիշատակուին Վարդանանց պատերազմին նահատակները :

Ունինք Գանձ մըն ալ, Վարդանի նուիրուած .—

Բամից ազգաց Հայոցս տոհմի
Քաջն Վարդան եղեւ հանելի :
Կամօք բոլոր իշխանաց Հայի
Եւ հրամանաւ Սահակ Պարթեւի ,
Սուրբն Վարդան առ կայսրն առաքի
Եւ մեծաշուք ի Ստամպօլ մտի :
Մեծի կայսերն յանդիման նստի ,
Թէոդոսի փոքու արքայի :
Եւ ի նմանէ սիրով մեծարի
Ըստ Սահակայ սրբոյն նամակի :
Բարեխօսութեամբ սրբոցս ըղձալի
Զմերս ընկալցիս պատարագ բանի, —
Աղաչե՛մք :

Գանձ մը եւս, «բազմաց անծանօթ » , կուտայ Ալիշան (Յուշիկք, Բ. 267) : Ունինք, դարձեալ, շատ ժողովրդական եւ սիրուած երգ մը, զոր դպրոցականները մասնաւոր խանդավառութեամբ մը կ'երգէին օրուան այս տօնին՝ հանդէսներու մէջ.—

Իմ հայրենեաց հոգի Վարդան ,
Հոգիս հոգւոյդ եղնի դուրպան ,
Որ Տղմուտի ափերի քով ,
Վաթսուն հազար կտրիճներով ,
Զարկիր – զարկուար, ինկար քաջ–քաջ ,
Պարսիկք սփռած ի ձախդ ու յաջ :
Իմ հայրենեաց արեւ, Վարդան ,
Արեւս արեւուդ եղնի դուրպան :

Աւետարանն ու խաչն առիր ,
Տարիր յերկինս բարձրացուցիր ,
Եւ դուն ալ հետ թողիր գացիր ,
Անուշ արեւդ հողին տուիր,
Որ հայրենեաց շողայ արեւ
Շաւարշանայ դաշտին վերեւ :

Արիւնդ կարմիր կարմիր թափուաւ ,
Դաշտ ու ծաղիկ ներկուեցաւ ,
Լուսնակն ելաւ ամպի տակից ,
Պաղպաղ թափեց ցօղիկն յաչից
Որ հայրենեաց վարդեր բացուին
Պլպուլն երգէ դրախտի սարին :

Իմ հայրենեաց արեւ, Վարդան ,
Արեւս արեւուդ եղնի դուրպան :

Կ'արժէ ամբողջացնել ժողովածուն, այստեղ դնելով նաեւ Գամառ – Քաթիպայի յօրինած երգը, Վարդանի նուիրուած .—

Լռեց : Ամպերը եկան ծածկեցին
Երկինքն, ու լուսինն աչքէս խլեցին ,
Մնացի մենակ, հոգիս վրդոված ,
Ձեռներս ծոցիս, գլուխս քարշ արած :
Եւ այնուհետեւ ամէն իրիկուն ,
Մնում եմ լուսնի խաղաղ ծագելուն ,
Նրա տխրամած դէմքը նայելիս՝
Յիշում եմ թշուառ վիճակը ազգիս :
Ա՜խ, ցոլա՛, փայլէ՛, տխրադէմ լուսին,
Գուցէ քո փայլից փայլ տաս եւ Հային :
Պատմէ՛ շատերուն Վարդանի մահը ,
Կամ ի՛նչպէս կորաւ հայ ազգին գահը ,
Կամ ի՛նչ վեհ սիրով սիրում էր Վարդան
Մայրենի հողը,— աշխարհ Հայաստան :

Գեղեցիկ քերթուած մըն ալ ունի Ալիշան, «Պլպուլն Աւարայրի», որ կ'երգուի՝ ինչպէս Գամառ – Քաթիպայի այս մենախօսութիւնը, կամ Գարեգին վրդ. Սրուանձտեանցի «Թէ հայրենեաց պսակադիր » տաղաւորը :

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ա.

Գիշեր մը երբեք այսպէս լուռ ու լուրջ
Չէ դիզուած, հսկայ բանակի մը շուրջ :
Եւ բանակ մ'երբեք, խաւարին մէջտեղ ,
Չէ եղած այսպէս լուսազեղ, անմեղ :
Երկինքն այս գիշեր երկիրը կ'օրրէ ,
Հոգիներն Հայոց իրմով կը խմորէ :
Հո՛ս խաչեր եւ հո՛ն սաղաւարտ ու սուր՝
խաւարի ծովուն շիթերն են մաքուր :
Հրաման Վարդանի,— Ամէն կողմ ահա
Կոչնակներու կանչն հանդարտ կը
թրթռայ :
Ամէն կողմ սեղան, մոմեր, երէցներ ,
Բանակը ճաշակ կ'առնէ այս գիշեր :
Էն վերջը Վարդան գլխաբաց, հետի ,
Կուգայ հաղորդուիլ արեամբն Յիսուսի :
Եւ խաչ հանելով զինուորներն ամէն
Կը դառնան խումբ – խումբ… ու խո՛ր
կը նիրհեն …

Բ.

Դաշտն՝ արշալոյսին խունկ է, կը մըխա՛յ,
Ձէնքերու շաչիւնն իր շուրջն է ծնծղայ :
Թշնամի բանակն, ամպի պէս խաւար,
Կ'երեւայ հեռուն եւ կը մահի վար … :
«Վասն Յիսուսի, վասըն հայրենեաց՝
Յառա՛ջ» Վարդանի ձայնը հոն գոռաց .. :
Քիչ յետոյ արդէն խառնուրդն է անհուն :
Վարդան իր ճերմակ ձիով, զըրահով ,
Ամէնքէն առաջ, ամէնքին է քով :
Յաղթեցի՛նք, կ'ըսէ , պարսիկը փախաւ :
Ու կ'իյնայ տալով իր հոգին ամբաւ… :

Գ.

Սեւցած երկրնքին ներքեւ՝ երկրնքի
Ճանանչ մը յանկարծ գետնէն կը ծագի :
Վարդանի հոգին, հըրազուտ անշէջ ,
Կը մըտնէ՛ մըռայլ ապազային մէջ :
Հոգիներուն մէջ ան կ'երթա՛յ առաջ՝
Հոգիներէն դուրս ցըցած սուր ու խաչ :
Կը զարնէ խաչովն ու սուրովը գիր
Կը գըրէ, կ'օրհնէ՛ Վարդանը Կարմիր :
Դարերը կ'անցնին՝ բայց Վարդանը Քաջ,
Բայց Վարդանը Սուրբ, կ'երթա՛յ
միշտ առաջ … :

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

451 Թուականին, Յունիս ամսոյն ըսկիզբը :

Հայակոյտ բանակը չորս գունդի կամ թեւի բաժնուած, երեքն երկայնատարած շարուած են Աւարայրի դաշտին մէջ Տղմուտայ եզերքը, վասնզի դիմացը Թըշնամին այլ նոյնպէս տարածուած է : Իսկ մէկ այլն երեքին ետեւէն մէջտեղուանքը կեցած է, իբր վերջապահ և օգնական վըտանգելոյ : Հայ բանակին առաջին եւ աջ թեւն Տղմուտայ գետոյն այլ առաջակողմըն է, ուստի կու վարէ ալիքը դարվար յարեւելս յերասխ :

Այս առաջին մասին թեւապետն է հաւատարիմ Հայոց ներքին հազարապետն, աշխարհատեսուչն, որ Մալխազ կ'ըսուի, եւ է իշխանն Խորխոռունեաց Խորէն, կարգեալ փոխանակ ուրացող իշխանին Գադիշոյ, Հայկայ որդւոյն անունը եւ քաջութիւնը երեք հազար տարիէ վերջ այլ փայլեցնող : Իրեն օգնական գնդապետքն են, բաց յայլոց պայազատաց հին նախարարաց, Արսէն Ընծային եւ Ներսէհ Քաջբերունի : Ասիկա Վանայ ծովուն հիւսիսային կողմէն եկած է, առաջինն որ «արդար» կոչմամբ կու գովուի ի պատմչէն, թէեւ ամէն ցեղէ աւելի քիչ նահատակակից ընկեր ունեցաւ այս պատերազմիս մէջ, բայց զօրահանդէսին ատեն այս բանակիս մէջ գտնուող ամէն իշխանացմէ աւելի եւ անհամեմատ աւելի զօրք կուտար, չորս հազար հոգի՝ որ (եթէ սխալ չէ թիւն) կու նշանակէ կամ բազմաթիւ կամ պատերազմող ու սահմանապահ տոհմ մը, որու պատմութիւնն եւ տեղն անգամ մեզ յայտնի չէ, բայց թերեւս Վասպուրականի Ընծայից կամ Անձահից գաւառն ըլլայ, որ յետոյ յանուն գլխաւոր բերդաւանին՝ Կոտոր ըսուեցաւ, (հիմա Բիւղիւր, ի սահմանի պարսկական Հայոց) :

Միջին թեւոյն ընդհանուր հրամանատարն է Վահան Արծրունի, որ յետ սպարապետին (Վարդանայ) առաջին նախապատիւ իշխանն է, եւ ըստ կարգի ազնուութեան՝ բարձրագոյն է քան զնա այլ, (վասնզի հին Ասորեստանի տիեզերակալ թագաւորներու ցեղէն է), ըստ արդեանց այլ արժանապէս առաջին ճանչցիր զնա, թէեւ նախ յիշած պատմչաց մէջ (Եղիշէ եւ Ղազար) չգտնես անոր յիշատակները, զոր անգամ եւ խորթ ձեռք մը (Բարծումա Ասորին) վերուց ջնջեց գեղեցկադիր պատմութենէն : Վահանայ ընկեր գնդապետք են Միրշապուհ Մարդպետն կամ իշխանն Մարդպետութեան, որոյ կալուածէն էին հին ատեն Նախիջեւան գաւառին սահմանները, եւ պաշտօնն էր Հայոց թագուհւոյն եւ արքունի գանձուց հազարապետութիւնն, որ եւ գունդ մը արքունի զօրաց ունէր իր ձեռքին տակ : Ասոր հետ է եւ Արտակ նախարարն Մոկաց, որ թէեւ կոշտ ու խոշոր երկրի եւ բնակչաց տէր էր, այլ ինքն շատ կիրթ եւ ազնիւ մարդ, եւ ըստ վկայութեան ժամանակակից պատմչին՝ մտացի, համեստ, քաջ եւ երանելի, եւ Վարդան ըսպարապետին յատուկ սիրելի ու սրտակից մտերիմն, թէ ազնիւ եւ մտացի բարուցն համար, եւ թէ հին ծանօթութեանն եւ երախտեացն : (Վասնզի յետ մահուան Ս. Սահակայ երբ պարսիկ մարզպանք եկան ի Հայս՝ մեր աշխարհին կարգերը վեր վար ընելու, Վարդան թողլով իր իշխանութիւնը եւ երկիրը՝ քաշուեցաւ յաշխարհն Մոկաց, յերկիր Արտակայ, ամուր բերդ մը, եւ մեծ սէր գտաւ այս իշխանէս, այնպէս որ երբ յետ ժամանակաց՝ Հայոց նախարարք տագնապած էին Պարսից թագաւորին դուռը, իրենց բերան առին զԱրտակ, որ համոզէ զՎարդան իրենց հետ միաբանելու ի խորհուրդ ուրացութեան) : Հիմա Վարդան բանակին միջոցը դրաւ զԱրտակ : Այս երեք մեծ իշխանաց հետ կային ուրիշ մեծամեծ նախարարաց պայազատք եւ թագաւորական զօրաց գլխաւորներ :

Բանակին ձախ թեւոյն զօրավարքն էին Փափագ Առաւեղեան, (թէ ինքն եւ թէ իր ցեղն շատ ծանօթ չեն մեր պատմութեան մէջ, եւ բնակութիւննին ո՞ւր տեղ ըլլալն այլ յայտնի չէ, թէեւ կ'երեւի մեզ Այրարատայ կողմերն ըլլալ), Թաթուլ Վանանդեցի, Բասենոյ ընդարձակ դաշտերուն իշխեցողն, եւ ասոնց ընկեր Տաճատ Գնդունի «զարմանալի» մականուանեալ, գլխապետ շատ հեռու եւ օտարասկիզբն տոհմի մը, Քանանացւոց՝ Քամայ ցեղէն, որք ըստ պատմութեան՝ հալածեալք ի Յեսուայ եւ յԻսրայելացւոց՝ անցան Ափրիկէ, եւ մէջերնէն մէկն Քանանիդաս անուամբ եկաւ ի Հայս, եւ ցեղն ըսուեցաւ Գնթունիք կամ Քնդունիք : Այս ձախ թեւին դիմաց՝ Պարսից աջ թեւը կեցած էր մեծ պատրաստութեամբ եւ բազմութեամբ, անոր համար սպարապետն Վարդան ընդհանուր տեսչութենէն զատ մասնաւորապէս այս թեւին առաջնորդել կամ օգնել յանձն առաւ :

Բանակին երեք թեւերուն ետեւ չորրորդ օգնական կամ վերջապահ դրաւ քաջ եւ հաւատարիմ խումբ մը, գնդապետ կարգելով իւր հարազատ եղբայրը Համազասպեան եւ իւր սրտակից եւ նիզակակից բարեկամն ու սիրելին Արշաւիր Արշարունի, որու կալուածն էր Այրարատայ հին Երասխաձոր գաւառը : Այս երկու հաւատարմաց եւ քաջաց հետ՝ չորրորդ գնդին կ'առաջնորդէր նոյնիսկ բոլոր բանակին առաջնորդն եւ սպարապետն, ինքն Մամիկոնէից տէրն, Մեծ, Քաջ եւ Սուրբ Կարմիրն Վարդան :

Պատերազմին ատեն աւելի ձախ թեւոյն քով գտնուեցաւ Վարդան : Իսկ հիմա՝ գրեթէ ամէն տեղ, ամէն գնդի քով, ամէն մէկուն պատրաստութիւնը քննելու : Ամէն կողմ կարծես կու լսուի նոր խօսած ատենաբանութիւնն. « Ի բազում պատերազմունս մտեալ է իմ, եւ ձեր՝ ընդ իս» :

Ամէն բան կարգաւորելէն ետեւ, կու դառնայ Վարդան ուրիշ եւ աննման գնդի մը մէջ, որ առաջիններէն ոչ շատ հեռու ժողովեր էր վրանի տակ, եւ էր Հայոց եկեղեցւոյ ուխտն : Հոն էին կաթողիկոսն Յովսէփ, որ աշխարհին քաղաքական շփոթից համար դեռ հանդիսապէս չէր օծուած, եւ հոգելից եւ հրաշալից երէցն Ղեւոնդ, որ բոլոր ուխտապահ Հայոց հայր եւ բանակին երկրորդ սպարապետ մ'էր : Զօրականք, այդ երկու հոգեշունչ մարդկանց ատենաբանութենէն վառուած, յաղթութենէ վեր բանի կու պատրաստուին, մարտիրոսութեան, պսակուելու յերկինս : Եւ պահ մը զինուց պատրաստութիւնը դադրեցնելով՝ հոգւոյ պատրաստութիւնը կու սկսին : Մէջերնէն երիտասարդք ոմանք, այն ատենուան թոյլ տրուած սովորութեամբ դեռ երախայ ըլլալով, կու փութան ի սուրբ աւազան մկրտութեան, կանչելով. «Այս գիշեր ջրով, վաղը արեան արեամբ» : Տաւարշանի դաշտաց մէջ լճակ մը կու նըշանուի Սպիտակ լիճ (աք - կէօլ) անուամբ : Կու սիրեմ կարծել թէ այս լճակիս մէջ մկրտուած ըլլան այն եռանդուն երիտասարդք, որք գիշերը նորակնքոց ճերմակ պատմուճանը հագան, առտուն՝ քաջաց փայլուն զրահը, իրիկունը՝ նահատակաց կարմիր ծիրանին :

Հասարակ գիշերն անցեր է, գիւցազնական եւ քաջասրբեան օրը ծներ է : Դեռ չլուսցած՝ կու փութան քահանայքն գիշերային եկեղեցական պաշտօնը աւարտելու, աստուածային գերագոյն նահատակութեան հանդէսը կատարելու, — սուրբ պատարագը : Թերեւս Լուսաւորչի եւ Տրդատայ օրէն ի վեր այսպիսի վեհ, վսեմ, սիրալի, սրբալի հանդէս մը կատարուած չէր, — պատերազմական փողերէն առաջ լսուեցաւ եկեղեցւոյ կոչնակն, սուրբ հօտապետաց քաղցրիկ Խաղաղութեան ձայները : Եւ երբ խաղաղարարն ամենայն աշխարհի անոնց ձեռքով սուրբ հացի կերպարանօք ծածկեալ՝ բարձրացաւ ի հաճութիւն Հօր եւ ի հաշտութիւն մարդկան, վաթսուն հազար կորիւ հաւատացեալք անձամբ եւ զինուք խոնարհեցան, երկրպագեցին, հաղորդուեցան սուրբ խորհրդոյն, մարմնոյ եւ արեան Քրիստոսի Աստուծոյ, եւ դրսի գրահներէն զօրաւոր զրահ մը հագան հոգւով, եւ կանգնելով կանչեցին .

— Հաւասարեսցէ մահս մեր ընդ մահու արդարոցն ... :

Ապա փութացան իւրաքանչիւր իւր գնդին, ուժերնին կազդուրելու քիչ մը կերակրով, յառաջ քան զարեւուն երեւալըն : Ոմանք վրանաց դրան քով կամ զինուց կռթնած, աչուրնին համաստեղութեանց, լուռ մունջ երկնից եւ երկրի հետ խօսելով մտքերնէն, յանկարծ ձիերուն դոփիւը կամ խրխինջը լսելով՝ կու դառնան այն կողմը, ու սրտերնէն ինչե՛ր կ'անցնի : Կու թօթվեն վարսագեղ գլուխնին, հայկական մեծ ու պայծառ աչքերն կու թաւալին լայնալիճ յօնքերու ներքեւ, աղեղնաձիգ մատներով խարտեաշ պեւ րեւշներն շտկտելով՝ կու նային կ'եր... թան մութն ի լոյս, հովէ հովիտ, լեռ... լեռ՝ ինչուան այն տեղն, այն շէնքը, ... ընիկ հայրենի տունկն է, ուր թողուցի... իրենց սիրելիները ... ո՜հ, ո՜րքան հե... ռու իրենցմէ, եւ արդեօք ո՜րքան աւե... պիտի հեռանան քանի մը ժամէ վերջ ... Արդեօք վաղը այս դեռ երկրի՞ս վրայ ... յերկնից ի վայր պիտի նային անոնց ... զոր սուրբ սէրն չի կրնար բաժնել ... ոչ յերկրի եւ ոչ յերկինս :

Երկնցի՜ր քիչ մ'այլ, ո՜վ վերջին ժա... գիշերոյ, եւ թող մեր սիրասուն, սրբ... սուն, քաջասուն հայ երիտասարդ... այսպիսի մտածութեամբք սպասել առա... մայրդար փողերու ձայնին :

Առաւօտուն պատերազմ :

Հ. Գ. ԱԼԻՇԱ...

(Մնացեալը Կիրակիի թիւով)

ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

« ... Ահա գեղեցիկ ընդարձակ բարձ... բահովիտ մ'այլ, որ աւելի երեք հազա... տարի առաջ ընտրուած էր իբրեւ գերա... գոյն եւ հաճոյագոյն հովասուն տեղ... Հայկազն Նահապետաց, անոնց զօրաց ... ազատաց, ուր էին hովոց գետինք թագա... ւորացն Հայոց, ըստ բանից հին ազգայի... պատմչի, որոյ արեւմտեան հիւսիսայի... կողմէն՝ Արարատեան Մասեաց բարձրա... բերձ գարերն դուրանալով դաշտանան... արեւելքէն գետն Երասխ դարավազ կ... պատի, հարաւային կողմէն՝ ոչ շա... բարձր լերանց շարք կ'անջրպետեն զա... ի Կողայովտէ եւ ի պարատափէն Վանայ... Այս սահմանագրեալ դաշտահովիտս իբ... երեք – չորս հազար ոտք բարձր յերեւս... ծովու ցածագոյն Երասխայ դաշտին մէ... բնակող Հայկազն Նահապետաց ամարա... նոց եղաւ Քրիստոսէ 13 դար առաջ, եր... գրօսանքըն եւ միշտ զուարթն Շաւար... (որպէս ստուգաբանէ Գր. Մագիստրո... շինեց հոն քաղաքաւան մը, ի բնակու... թիւն ամառուան, եւ իր անուամբն կոչե... Շաւարշաւան կամ Շաւարշան, մինչե... Քրիստոսի Բ. դարուն սկիզբը այրաքաջ... Սմբատ սպարապետ Բ. Արտաշիսի Արշա... կունւոյ՝ Ալանաց Արդող կամ Արտա... գաւառէն պատերազմի գերիներ բերելով... հրամանաւ իր սանիկ թագաւորին հ... բնակեցուց, եւ անոնց հայրենի գաւա... ռին անուամբ՝ Շաւարշանն ալ ըսուեցա... Արտազ կամ Արտազական գաւառ, ի... հիմա իր անուանի եւ զարմանալի քարա... բերդ քաղաքին անուամբ կ'ըսուի Մակո...

Այս բնութեան եւ արուեստի ընտրա... եւ հրաշակերտ տեղս սրբազան եւ հին զ... րութիւն մ'այլ պատուեր է, սիրեր ... սրբեր, — կրօնքն Հայաստանեայց եկե... ղեցւոյ խորագոյն խորհրդոց եւ հրաշա... փառագոյն հանդիսից տեղ ըրեր է Շա...

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Այս մութ պատերազմը, որ Հայոց պատմագիրքին մէջ լուսանցազրական գրուագի մը ձեւն ունի՝ արձագանգը ուշացած կամ մէկ – երկու մատենագրի պարունակին մէջ ամփոփուած ըլլալով նախապէս, փորձաքար դարձած է պատմագրական ստուգութեանց հեղինակներու համար : Այսպէս, շատ «աղետաբեր» այս պատերազմին պատասխանատուներուն մասին բացուած վիճաբանութիւնները դադրած չեն տակաւին :

Վարդանանց պատերազմը ծագում առած է արտաքին եւ ներքին պատճառներէ :

Յստակ են արտաքին պատճառները ·

Սասանեան պետութիւնը, որ սկզբնաբար որոշ հանդուրժողութիւն ցոյց տըւած էր հանդէպ քրիստոնէութեան, (մեծ էր քրիստոնեաներուն թիւը Պարսկաստանի մէջ, ուր կ'ապաստանէին քրիստոնէութեան մեծագոյն եւ տաղանդաւոր տեսաբանները՝ երբ զոհ կ'երթային էնթրիկներու), իր քաղաքականութիւնը փոխեց՝ երբ Արեւմուտք պետական կրօնք հռչակեց քրիստոնէութիւնը, այն տրամաբանութեամբ թէ Հայերը, այնուհետեւ, կրօնակից դառնալով Արեւմուտքի՝ պիտի հակին Բիւզանդիոնի կողմը եւ ոչ թէ Տիզբոնի :

Հակառակ քաղաքական բախումներուն, որոնք տեղի ունեցած են ընդմէջ Հայոց եւ պարթեւական կամ սասանեան զէնքերուն, ամբողջովին սպառած չէր համակրանքը Արեւելքի մէջ, հանդէպ Հայոց, շնորհիւ լեզուական եւ աշխարհագրական կապերու, նոյնիսկ բարքերու :

Բայց Հռոմի մէջ արձակուած ուժը, որ քրիստոնէութիւնը կը հռչակէր պետական կրօնք (չա՛տ հետաքրքրական է այս պատմական աքթին վերլուծումը, որու անդրադարձած եմ յաճախ՝ յօդուածներուս մէջ), կը սարսէր Սասանեան քաղաքականութիւնը :

Սասանեան քաղաքականութեան նպատակն էր այնուհետեւ ոչ թէ ապաստան տալ քրիստոնեաներուն, այլ հալածել զանոնք՝ իբրեւ գաղափարական դաշնակիցներ Արեւմուտքի, գերազանցելով կամ ոչ հակաքրիստոնէական հալածանքները, որոնց կազմակերպութեամբ պատմութեան մէջ անցան Արեւմուտքի դահիճները՝ խատուտիկ անուններով :

Սասանեան քաղաքականութեան նպատակն եղաւ, ուրեմն, խզել հայերիբիւզանդական կրօնական կապերը՝ պահպանելու համար առաջաւոր Ասիոյ ուժերու հաւասարակշռութիւնը :

Այսքան պարզ չեն ներքին պատճառները ·—

Իւրացնելով հայկական քրմապետութեան աւանդութիւնները՝ «պետութեան մէջ պետութիւն» չափանիշով, հիմնուած՝ «աւատական իրաւունք» տարազին վրայ, Եկեղեցին արագօրէն դարձաւ երկրին մեծագոյն կալուածատէրը ի վնաս կարգ մը նախարարութեանց, որոնց շահերը կը բխէին ոչ թէ կրօնքին յաւակնութիւններէն, այլ քաղաքական հաշիւներէ : Ամէն նախարարութիւն, կալուածատիրական եւ ճորտատիրական հարստութեան աճումով՝ երբ կը հետապնդէր դէպի գերնախարարութիւն կամ պարզապէս թագաւորական գահ, կը տեսնէր խոչընդոտը զոր կը ստեղծէր Եկեղեցին իր «երկրային» իշխանութեամբ :

Մատենագրական վկայութիւններ տալէ աւելի, այս սիւնակներուն իսկ պահանջով, կը նախընտրեմ խօսքը տալ Միքայէլ փաշա Փորթուգալի, որ կազմած է նախարարական տուներու քաղաքական դաշնակցութեանց ոստայնին պատկերը · Հայ նախարարութեանց խճանկարին մէջ՝ Փորթուգալ փաշա երեւան կը հա... գիծ մը, որ երկուքի կը բաժնէ ամբո... պատկերը :

Մամիկոնեան տունը, կ'ըսէ, կը վայ... լէր ամէն ապահովութիւն եւ պաշտպա... նութիւն, զորս կուտային «դըրացի (օ... տար) ազգաց բղեաշխք եւ քրիստոնէու... թեան եւ Հայութեան սիրող տանու... տեարք» շնորհիւ խնամութեան, ազգա... կանութեան եւ բարեկամութեան կապե... րուն : Ուրեմն, Մամիկոնեանները հիւ... էին իրենց ոստայնը : Եկեղեցին եւս ըն... կան դաշնակից դարձած էր Մամիկոն... եանց : Ու « Վարդան եկեղեցական... պատուարն ու գործիքն էր » :

Սիւնեաց տունը եւս ունէր իր «հզօր ... զակակիցները, բայց սոքա այնքան ա... կեղծ եւ հաստատուն կապերով ... կապուած Վասակի, որքան հակառակո... նախարարք ընդ Վարդանայ : Սպարապե... տին (Վարդանի) դէմ ունեցած նախան... ձուն եւ ատելութեա՛նը համար միա... Բագրատունին Տիրոց բարեկամացեր ... Վասակայ հետ, եւ եթէ Վարդանայ փ... քը նուազէր, հաւանական էր որ այդ ... տելութիւնդ Սիւնեաց իշխանին ... դառնար : Արծրունեաց մէկ կարեւոր ... մը իրեն հետ էր, եւ թէպէտ սոքա լ... նատարած գաւառաց կ'իշխէին ու ... ազդեցութիւն ունէին ի հարաւոյ Հայ...

Ո՞Վ ԷՐ ՎԱՐԴԱՆ

Հր. Աճառեան կը գրէ թէ Իրանեան անուն է Վարդանը, — արդարեւ Պարթեւները ունէին թագաւորներ, որոնք կը կոչուէին Վարդան, լատինական տառադարձութեամբ՝ Վարդանէս : Վրացիները եւս փոխ առած են այս անունը, Վարդան կամ Վարդէն ձեւով: Զերքէզներու մօտ իգական անուն է :

Հայ ժողովուրդը, որ շատ կը սիրէ այս անունը, կը գործածէ Վարդօ կրճատ ձեւով: Պոլսոյ Հայոց մէջ յարգի անուն չէ եւ կը գործածուի իբրեւ գաղտնի բարբառ :

Վարդան արական անունէն առնուած՝ Հայոց մէջ ծանօթ են Վարդանոյշ եւ Վարդանուհի անունները, ինչպէս Հայկ անունէն ունինք Հայկանոյշ եւ Հայկուհի անունները:

Աճառեան մեր մատենագրութեան մէջ գտած է 291 անձ, Վարդան անունով : Բայց չէ կրցած ստուգել Վարդան անուան արմատական նշանակութիւնը :

Օրուան տօնին հերոսը, Վարդան Մամիկոնեան, ծանօթ է նաեւ Մեծն Վարդան, Քաջն Վարդան (կամ Քաջ Վարդան) եւ Կարմիր Վարդան անուններով : Զաւակն էր Համազասպ Մամիկոնեանի, թոռը Սահակ Պարթեւ մեծագործ կաթողիկոսին:

Ծննդեան թուական կը տրուի 388 տարին: Կ'աւանդուի թէ Մեսրոպ Մաշտոցի հետ մեկնած է Բիւզանդիոն 417 թուականին, երբ կը ստանայ ստրատելատ տիտղոսը : Ծանօթ տագնապին առթիւ, բազմաթիւ նախարարներու հետ կը կանչուի Յազկերտի մօտ, ուր առերես կ'ուրանայ իր հաւատքն ի Քրիստոս եւ ազատ կ'արձակուի : Յետոյ կը յարի ուխտապահներու կուսակցութեան : Կը վարէ Աւարայրի ճակատամարտը, ուր կը նահատակուի 1036 ընկերներու հետ :

Եղիշէ յաւերժացուցած է այս նահատակութիւնը, որու յիշատակը կը տօնուի Հայոց մէջ՝ դարերէ ի վեր :

Միքայէլ փաշա Փորթուգալ այսպէս կը ներկայացնէ Վարդանը.—

« Հոյակապ այր մը, որ յաղթող ելեր էր քառասուն մեծ ճակատամարտի մէջ (Ալիշան կը գրէ 42), որոց վէրքն եւ սպիքն տակաւին կը կրէր իւր մարմնոյն վրայ: Ախոյեան մը, որոյ կանգնած յաղթանակաց մեծագոյն մասին ականատես եղած էր նոյն ինքն Յազկերտ, Մերվիրոտ գետոյն եզերքը եւ Խորազմի անապատին մէջ, զոր Հոռոմոց կայսրն եւ Խաքանն Հոնաց սաստիկ ջանացեր էին հանել յարքայից արքայէն, եւ նա ամենայն Արեաց ուժովը կռուեր էր անդուլ անդադար՝ մինչեւ որ յաջողեր էր դարձնել յինքն թափելու զնա : Թէոդոս ստրատելատ եւ Վռամ սպարապետ կարգեր էին Հայոց :

Վարդան, որ այդ պաշտօնը քան տարիէ ի վեր կը վարէր, ատեն մը մինչեւ թագաւորի տեղակալութեամբ պատուեալ էր ի Յունաց եւ ի Պարսից: Տանուտէր էր արդաւանդ եւ բազմամարդն Տարօնոյ, որում յաւելցեր էին Մեծին Սահակայ սեփականութիւնքն ալ, եւ Տայոց նահանգին մեծի մասին : Երկու հարիւր տարիէ ի վեր Հայք վարժեր էին երթալ ի պատերազմ առաջնորդութեամբ Մամիկոնեան տան, որոյ գլուխը այժմ իւր եղբայրը Հմայեկայ եւ Համազասպի հետ՝ Լուսաւորչայ եւ Սահակայ յետին շառաւիղին սերունդն էր»:

Մամիկոնեանք չինական ծագում ունին՝ ըստ Խորենացիի :

ՄԱՏԵՆԱՅՈՅՑ

«Վարդանանց պատերազմ» կը նշանակէ Եղիշէ, որ անմահացաւ գրելով այս պատերազմին պատմութիւնը: Թէ ո՛րքան սիրուած հեղինակ է, թէ ո՛րքան ժողովրդականութիւն կը վայելէ, կը հաստատուի իր գործին յաճախակի տպագրութեամբ :

Հին եւ Նոր Կտակարանի գիրքերէն միայն Դաւթի Սաղմոսներն ու Չորս Աւետարանները կրցած են անոր չափ տպագրութեանց արժանանալ, բան մը որ ցոյց կուտայ թէ Սուրբ Գիրքերու չափ ժողովրդականացած է այս Ոսկի Գիրքը: Վարդանանց պատմութիւնն ալ արդէն սուրբ գիրքի մը, մանաւանդ Աւետարանի մը պէս բան մը նկատուած է: Առաջին հրատարակիչները գրքին այս յատկութիւնը լեզուական, ազգային եւ քրիստոնէական ըմբռնումի երկիւղածութեամբ դիտած են, վերջինները՝ լոկ շահագործութեամբ :

Եղիշէի գիրքին առաջին տպագրութիւնը եղած է, ըստ «Քնար Հայկականի» հաւաքողին, Ամսթերտամի մէջ: Հ. Գ. Զարբհանէլեան չէ յիշած այս տպագրութիւնը իր մատենագիտութեան մէջ : Առաջին տպագրութիւն համարուած է, սակայն, Աստապատցի Աբրահամ վարդապետին հրատարակածը Կ. Պոլսոյ մէջ 1764ին:

Յետոյ 1774ին՝ Պետրպուրկ: 1787ին՝ Նոր Նախիջեւան: 1787ին դարձեալ Պետրպուրկ: 1816ին՝ Կալկաթա: 1823ին՝ Պոլիս: 1825ին Վենետիկ : Այնուհետեւ իրարու կը յաջորդեն տպագրութիւնները, մանաւորաբար Վենետիկ :

Օտար թարգմանութիւնները եւս կը մատնեն նոյն հետաքրքրութիւնը, եթէ ոչ ժողովրդականութիւնը.

1830ին Լոնտոն՝ անգլերէն լեզուով : 1840ին՝ Վենետիկ՝ իտալերէն լեզուով : 1844ին՝ Փարիզ՝ ֆրանսերէն լեզուով : 1853ին Թիֆլիզ՝ ռուսերէն լեզուով: 1863ին Մոսկուա՝ դարձեալ ռուսերէն լեզուով: 1864ին դարձեալ ֆրանսերէն:

Արեւելահայ աշխարհաբար թարգմանութիւնը 1863ին՝ Թիֆլիզ, 1891ին՝ դարձեալ Թիֆլիզ :

Արեւմտահայ աշխարհաբար առաջին թարգմանութիւնը 1911ին, Պոլիս :

Ի՞ՆՉՈՒ ԿԸ ՀԱԼԱԾՈՒԷԻՆ ՀԱՅԵՐԸ

Յազկերտ Բ. թէպէտ իր իշխանութեան սկիզբը հետեւեցաւ իր հօրը՝ Վռամի խաղաղասէր ուղղութեան, սակայն քիչ ետքը սկսաւ իր գոյնը դուրս տալ: Ձեռք առաւ Սասանեաններու աւանդական քաղաքականութիւնը եւ նոյնիսկ քիչ մըն ալ ծայրայեղութեան տանելով՝ հալածեց իր քրիստոնեայ հպատակները, մանաւորաբար Հայերը: Քրիստոնէութիւնը չէր կրցած տարածուիլ Պարսից մէջ, բայց սկիզբէն ի վեր, թէ Պարթեւներու եւ թէ Սասանեաններու օրով, թոյլ տրուած էր քրիստոնէութեան՝ տարածուիլ երկրին մէջ: Սակայն երբ հռովմէական կայսրութիւնը քրիստոնէութիւնն ընդունեցաւ, այն ատենէն Սասանեան թագաւորները սկսան անհաշտ աչքով դիտել նոր կրօնքը: Քրիստոնեայ ըլլալը սկսաւ համարուիլ քաղաքական յանցանք, իբրեւ ապստամբութիւն մոգակրօն Սասանեան պետութեան դէմ: Շապուհ Բ. (309-379) Մեծն Կոստանդիանոսի քրիստոնէութիւն ընդունելու թուականէն սկսած մինչեւ իր մահը հալածեց քրիստոնեաները: Անկէ ետք՝ Սասանեան թագաւորները աւելի կամ պակաս ուժգնութեամբ շարունակեցին նոյն քաղաքականութիւնը, որովհետեւ պարսկական եւ հռովմէական պետութիւնները դարաւոր եւ ոխերիմ թշնամի էին իրարու:

Պարսիկները սկսան մանաւորաբար հալածել Հայերը սա գլխաւոր պատճառներով.—

1.— Հայերը հաւատակից էին Յունաց եւ իրենց աչքը միշտ Արեւմուտք կը նայէր: Սասանեաններու դէմ Հայերը իրենց բնական պաշտպան կ'ուզէին տեսնել բիւզանդական կառավարութիւնը : Պարսիկները կը խորհէին թէ ուշ կամ կանուխ Հայերը պիտի ապստամբին ու բաժնուին իրենց երկրէն, պիտի միանան Յոյներուն հետ եւ միասին պիտի կռուին Պարսից դէմ, մինչդեռ եթէ կրօնքով բաժնուած ըլլային Յոյներէն եւ կապուած ըլլային Պարսիկներուն, Սասանեան կառավարութիւնը երկիւղ մը պիտի չունենար այդ կողմէն :

2.— Հայաստան թէեւ հպատակ էր Պարսից, բայց գրեթէ անկախ եւ ինքնօրէն էր: Հայերը թէեւ թագաւոր չունէին, սակայն ինքնօրէնութեան գլխաւոր տարրերը կը պահէին: Պարսից մարզպանը տեսակ մը քաղաքային պաշտօնեայ, կուսակալ էր, մինչդեռ հազարապետութիւնը, որ տեսակ մը ներքին գործերու պաշտօնէութիւն էր՝ Հայոց ձեռքը կը գտնուէր: Հայոց հազարապետն էր Վահան Ամատունին: Նոյնպէս Հայոց ձեռքն էր սպարապետութիւնը, որ կը հրամայէր զինուորներուն: Այդ ատեն սպարապետն էր Վարդան Մամիկոնեան: Իւրաքանչիւր նախարար ունէր իր զինուորները, որոնց ընդհանուր սպարապետն էր ինքը:

Ասոնցմէ զատ ուրիշ իրաւունքներ ալ ունէին Հայերը, պետութեան տուրքերը կը գանձէին ու կը ղրկէին Պարսից Դուռը: Հայաստանի մէջ օրէնքներն ու դատարանները զուտ հայկական էին եւ կը գտնուէին եկեղեցականներուն ու նախարարներուն ձեռքը: Հայերը այս եւ ուրիշ կարեւոր իրաւունքներով կրնային դիւրութեամբ ապստամբիլ :

3.— Հայերը Պարսկաստանի հպատակ ու դրացի քրիստոնեաներուն մէջ ամէնէն կարեւոր տարրը կը կազմէին: Անոնք մեծ ազդեցութիւն ունէին Վրաց եւ Աղուանից վրայ: Եթէ Հայերը ընկճուէին, միւս ազգերն ալ դիւրութեամբ պիտի կրնային ընկճուիլ :

Այսպէս էր, որ Յազկերտ Բ. այս անգամ դիմեց արմատական միջոցներու : Նախ կռուեցաւ Յունաց կայսեր հետ, յաղթեց եւ Փոքր Թէոդոսի պարտադրեց ամօթալի դաշինք մը, որով իրաւունք կը ստանար ուզածը ընելու արեւելքի մէջ, յետոյ կռուեցաւ արեւելքի թշնամիին՝ Քուշանաց հետ, — յաղթեց դարձեալ թէեւ դժուարաւ: Այնուհետեւ զէնքը դարձուց Հայոց դէմ, — երկրէն հեռացուց հայկ. զօրագունդերը, զոր նախ տարած էր Քուշանաց դէմ, յետոյ պահակ դրաւ Դարբանդի մէջ: Ի վերջոյ Հայաստան ղրկեց Դենշապուհ Պարսիկը, որ իր խստութիւններով փութացուց Հայոց հաշուեյարդարը Աւարայրի պատերազմով :

ԳԷՈՐԳ – ՄԵՍՐՈՊ

ւարշական դաշտերը :

Վերոյիշեալ Արտաշիսի հայրն, Սանատրուկ, կ'երեւի թէ քան զհինն Արտաշատ եւ քան զիւր ձեռակերտ նորոգած Մծբինըն կամ Մծուրս սիրէր զայս տեղս, եւ անունը թողուց հոն լեռնաբլրի մը վրայ, « Սանատրուկ լեառն», որ թերեւս հիմա Տիւմէ կ'ըսուի: Ասոր քով եկաւ Քրիստոսի առաքեալն Թադէոս եւ աշակերտեց զդուստր թագաւորին զօրիորդն Սանդուխտ, առաջին կոյս վկայուհի Քրիստոսի, եւ ընդ նմին նահատակեցաւ աքանչելի վկայութեամբ, որոյ յիշատակին՝ Հայադիրն սեփականած է Քաղոց (Դեկտեմբեր) ամսոյն մէջ օր մը:

Այս երկուքին վկայարանն այլ (քրիստոնէութեան հնագոյն ուխտատեղեաց եւ տաճարաց մէկն) կու պատուի մինչեւ ցայսօր Թադէի վանք անուամբ, որ եւ ի պատիւ առաքելոյն՝ Հայոց գլխաւոր եպիսկոպոսական թեմոց մէկն եղաւ, եւ ի միջին դարս՝ մի ի չորից արքեպիսկոպոսաց, որոց հարկ էր գտնուիլ յօծման նորընտիր կաթողիկոսի :

Առաջին երեք դարուց քրիստոնեայք գաղտնապէս կու պատուէին այս սրբազան տեղս , առ ահի հեթանոս թագաւորացն Հայոց: Նախախնամութիւնն ալ այլ մասնաւոր տեսչութեամբ կու հսկէր անոր վրայ , եւ ուր Հայոց քրիստոնէութեան առաջին արեգակն ծագեցաւ, անտի երկրորդ անգամ ալ ծագել տուաւ զարեգակն Լուսաւորիչ, որ յետ երկու հարիւր տարւոյ վկայութեան սուրբ առաքելոյն եւ Սանդխտոյ եւ անոր հօրքրոջն Աւագուհեայ՝ անոնց նշխարաց հանգստարանին քով իր էութեան սկիզբն առաւ ի ծոց ուրիշ Ոգոհեայ, կնոջ Անակայ ,երբ կու գայր սա ի Պարթեւաց իբր փախստական՝ խաբել եւ սպաննել զԽոսրով թագաւորն մեր :

Այս սրբախորհուրդ դիպաց նորակերպ նման մ'այլ հանդիպեցաւ նոյն տեղւանքը, Լուսաւորչի եղելութենէն երկու հարիւր տարի ետեւ, որ թէ քաղաքական եւ թէ կրօնական կերպարանօք հռչակեցաւ: Եւ ահա այն դէպքն է զոր նշանակէ Հայադիրն այս ամսակէտիս, որ 451 թուին Յունիսի 2ին, Շաբաթ օր, Հոգեգալստեան տօնին հանդիպեցաւ Շաւարշանի երրորդ մեծ ազգային քաղաքակրօն դիպուածն, այն է Նահատակութիւն Վարդանանց» :

ՆԱՀԱՊԵՏ

ԱՐՏԱՇԱՏԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

(Յազկերտի ուղղեալ նամակէն քաղուած)

« Ահա մեր ամբողջ մարմինը քու ձեռքդ կը յանձնենք, շուտով ըրէ ինչ որ պիտի ընես, քեզմէ տանջանք եւ մեզմէ յանձնառութիւն, քու սէրդ եւ ահա մեր պարանոցը» :

Կատարեա՛լ քրիստոնէութիւն :

տանի, բայց աւելի անկախ տէրութիւն մը վարելու հետամուտ էին եւ յոյժ անտարբեր կրօնից կամ ազգին ազատութեան: Խորխոռունիք, որ արդէն բացէ ի բաց զմողական օրէնս կը դաւանէին , անշուշտ զէնքերնին Վասակայ դէմ պիտի դարձնէին, եթէ նա Սասանեանց տան հետ թշնամանար: Ծոփաց, Աղձնեաց վրայ կոթնիլ անհնար էր, որովհետեւ դոքա բաւական ժամանակէ ի վեր յունական եւ պարսկական վեհապետութեան ներքեւ ինքնիշխանութեան վարժած ըլլալով, փափաք չունէին նոր տեարց հնազանդելու եւ Հայաստանի խառնաշփոթութեանց եւ տագնապաց մասնակցելու : Իսկ Վիրք եւ Աղուանք, որք Հայոց տկարութենէն օգուտ քաղելով մերձակայ հայ գաւառներն յափշտակեր ու իշխանութիւննին առաւել եւս տարածելու ջանադիր էին , առաւել վնասաբեր պիտի լինէին երկոցունց կողմանց ալ քան օգտակար»:

Այս տեսութենէն կը պարզուի թէ ազգային միութիւն չկար նախարարական տուներու միջեւ, իւրաքանչիւրը կ'աշխատէր կալուած աւելցնել, ճորտերու թիւը շատցնել :

Միւս կողմէ՝ եկեղեցին եւս դեռ գաղափար չունէր քաղաքական ուժի մասին: Սահակի եւ Մեսրոպի յեղափոխութենէն ի վեր սահած ժամանակը, քանի մը տասնամեակ միայն, բաւական չէր մտածելու հունձքի մասին, ժողովրդական պատերազմի խմորը հասունցնելու տեսակէտով: Պատմողին այն վկայութիւնը , թէ ժողովուրդը սկսաւ հալածել մոգերը եւ այրել կրակատուները, գրական աժիթասիոն է, գործնական աժիթասիոն չէ, պարզ այն պատճառով որ Հայաստան պատերազմի դաշտ կը վազէ, ընդդէմ քոլոսին, ընդամէնը... վաթսուն հազար զինուորով: Տիգրան պիտի ըսէր.— Բանա՞կ թէ պատգամաւորութիւն :

Բայց եկեղեցին պատերազմը բերաւ մարտիրոսներու տրամաբանութեամբ , առիւծներու առջեւ նետուած սուրբերու հոգեբանութեամբ, «յերկինս պսակուելու» ըղձանքով ու բաղձանքով :

Ոչ ոք մտածեց, սակայն, թէ քրիստոնէութիւնը, հակառակ աւելի քան երկու հարիւր տարիներու բնակութեան՝ « յերկիր դրախտավայր», ոսկոր կապած չէր տակաւին: Հաւատքի, գաղափարի ոսկրացման պրոցեսը, ինչպէս կ'ըսուի , երկարաթիւ դարերու կը կարօտի :

Այս դիւցազներգութիւնը, ընդունելով իր բանաստեղծական հիւսուածքը՝ ինչպէս կ'ընդունին բոլոր բանասէրները իրապէս գեղեցիկ, տկար է իր փապիւլասիոնին մէջ:

Կարելի չէ պատերազմն ընդունիլ եւ պատերազմի երթալ ... խաչով: Ատիկա Պապ թագաւորն ալ ըրած էր Մեծն կոչուած Ներսէսին: Կարելի չէ պատերազմն ընդունիլ եւ պատերազմի երթալ ապաւինելով երկնաբնակին, որ շատ հեռու է մեզմէ, ոչ ալ ապաւինելով Բիւզանդիոնի, որ, աւա՜ղ, շատ... մօտ էր մեզի :

Վախճանը՝ յայտնի :

«Թէեւ հայրենիքին համար աղետաբեր եղաւ իր հետեւութիւններով, կը գրէ Հ. Ներսէս Ակինեան, բայց (այդ պատերազմը) ծնաւ հերոսներ, կրօնի եւ ազատութեան համար նահատակներ»: Պարբերութեան երկրորդ մասը... մխիթարելու համար է մեզ: Ժառանգութիւն որ Ալիշանէն կուգայ. «Հայք բարոյապէս յաղթեցին, Պարսք՝ աշխարհօրէն»: Յետագային մեր վարժապետները շատ չահագործեցին այդ «բարոյական յաղթանակ» տարազը: Բայց ո՞չ չի դիտեր թէ նման բարոյական երկու «յաղթանակ» եւս ու կ'ոչնչանայ ազգը, փոյթ չէ թէ ծառայէ Վարդանի սա խօսքին վկայութեան(Յազկերտի ուղղեալ). « Ցայժմ հետէ հնարիմ ամենայն զօրութեամբ գործել գործ այնպիսի , զոր ոչ միայն առաջի ձեր Արեաց, այլեւ ի կայսեր դրանն եւ յայլ ազգըս պատմեսցի համբաւն այն մինչեւ յաւիտեան» (Փարպեցի, 28):

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը Գերպ. Մակարիոս ընդունեցաւ միջազգային ուժի մը միջամտութիւնը սկզբունքով եւ բաւական վերապահութիւններով: Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Արքեպիսկոպոսին տուած պատասխանը այնքան չփոթ է որ օրեր պէտք են հասկնալու համար թէ ի՞նչ է Մակարիոս Արք.ի ըսածը: Ամէն պարագայի մէջ, բաց դուռ մըն է նոր խօսակցութեանց համար: Կ'ըսուի թէ Մակարիոս Արք. համաձայնած է այն պայմանով որ հարցը նախ դրուի Ապահովութեան խորհուրդին եւ անոր համաձայնութիւնն ալ առնուի: Հաւանական է Թուրքիա մերժէ նման միջամտութիւնը:

ՔՈՆԿՈՅԻ ջարդերը կը շարունակուին, օրէ օր աւելի մեծ ծաւալ առնելով: Ֆրանսական պատկերասփիւռի չորս լրագրողներ որոնք ղրկուած էին Քոնկօ «5 Սինակ, Առաջինի Վրայ» յայտագրին համար, ձերբակալուած են եւ Լէոփոլտվիլի ֆրանսական հիւպատոսը դիմումները կը կրկնապատկէ ազատ արձակել տալու համար:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Իռէն Իշխանուհիի հարցը կը բարդանայ եւ երկրին ամբողջ մամուլը առով կը գրաղի: Ըսուեցաւ թէ իշխանուհի Իռէն մերժած է Հոլանտա վերադառնալ հակառակ ծնողքին փափաքին եւ ուր ըլլալը յայտնի չէ: Թագուհին ճառ մը խօսեցաւ ձայնասփիւռէն եւ ըսաւ թէ իրենց աղջիկը հեռաձայնով յայտնած է թէ նշանտուքը տեղի պիտի չունենայ: Այս ձեւով նոյն ատեն կը հաղորդուէր ժողովուրդին թէ նշանտուքի հարց կար, բայց պիտի չկատարուի: Ժիւլիանա Թագուհին կոչ ըրաւ ժողովուրդին որ հասկացողութիւն ցոյց տըրուի իրենց աղջկան հանդէպ, այս պայմաններու մէջ:

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ վերջացնելով իր ափրիկեան ճամբորդութիւնը յայտարարեց թէ «մէկ Չինաստան կայ եւ ոչ՝ երկու» աւելցնելով թէ այն օրը երբ իրենց ներկայացուցիչը Փարիզ հասնի, ուրիշ մարդ չի կրնար յաւակնութիւն ունենալ Չինացիք ներկայացնելու: Միւս կողմէ Ազգ. Չինաստանը պաշտօնապէս հաղորդեց Ֆրանսական կառավարութեան թէ դեսպանատան չէնքը փոխանցած են Իւնէսքոյի: Այս ձեւով Ֆրանսա չի կրնար գըրաւել չէնքը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շընորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Թուրֆանտա Այանեանի ամուսնութեան առթիւ 180 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պոստոյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ իր դպրոցին համար հետեւեալ նուէրները.—

Վ. Վարդանեան 50 ֆրանք, Հ. Աբրահամեան քսան, Կ. Սարգիսեան 10 ֆր.:

Տիկին Եղնար Վարդանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, դպրոցին համար Կ. Վարդանեան երեսուն ֆր., Յ. Դաւիթեան քսան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան քսան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Խ. Մարգարեան, Գ. Հալաճեան, Մ. Յակոբեան, Կ Հալաճեան, Ս. Գասպարեան, Յ. Մարկոսեան, Տիկին Ռստիկեան, Պ. Քէնտէրեան 10ական:

Տէր եւ Տիկին Կարապետեան ողբ. Զ. Քէնտէրեանի մահուան յիշատակին 10, Պոստոյի Նոր Սերունդին: Նոյն անձերը Այրի Տիկին Եղնար Վարդանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսան ֆր. կը նուիրեն Փարիզի ծերանոցին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Վարդանանց ճակատամարտի տօնի առիթով պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10ին եւ հոգեհանգիստ, ի ժամ պատարագի պիտի կատարուի հայրապետական մաղթանք, Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա.ի անուանակոչութեան տօնին առթիւ: Յաւարտ պատարագի դպրաց դասի կողմէ պիտի երգուի աւուր պատշաճի երգեր: Կը հըրաւիրուի Մարսէյլի հայութիւնը իրենց ներկայութեամբ յարգելու մեր խընկելի նահատակներու յիշատակը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ (16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

(Այս հոգեհանգիստը որ պիտի կատարուէր այս Կիրակի, յետաձգուած է կամքէ անկախ պատճառներով):

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտոոյի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պուլ. Օտոոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ իրենցմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին: Ընկերուհի Քիրպիտճեան, Տուտու–Թօպուլեան, Եղիսաբէթ Հայրապետեան, Զապէլ Մուրատեան, Թամամ Սահակեան, Եղսաբէթ Յարութիւնեան, Մարիամ Միքայէլեան, Ովսաննա Ստեփանեան, Մարիամ Սիմոնեան, Ծաղիկ Ղարիպեան, Կիւլխատն Աւագեան, Սառա Անտրեան, սանուհիները՝ Երանուհի եւ Ազնիւ Հայրապետեան քոյրեր, Նաեւ Լուսընթակ Մանուէլեանի: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վիրոֆլէէն Տէր եւ Տիկին Խորէն Քոչեան, ողբացեալ Մկրտիչ Մաղսուտեանի ցաւալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Քոչեան, Այտընեան, Տեփանեան, Կէօչկարեան, Ղազարոսեան եւ Նազիկեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագիրով, ծաղկեպսակով եւ կամ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քրոջ, մօրաքրոջ, քեռկինին, խնամիին եւ ազգականին Այրի Տիկին Տիրուհի Համբարեանի (ծնեալ Քոչեան) մահուան առթիւ:

ՏԷՍԻՆ

Վարդանանցի տօնը կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, հանդիսաւոր պատարագ եւ մասնաւոր հոգեհանգիստ, Վարդանանց եւ 1036 նահատակաց յիշատակին: Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Տէր եւ Տիկին Թաթուհի Մաղաքեան (Ռոմանէն) եկեղեց. պայծառութեան համար երկու հարիւր ֆրանք: Տէր եւ Տիկին Նահապետ Նահապետեան եկեղ. լուսաւորութեան համար 200, Պ. Քէլէկեան՝ (Տիկին Փերուզ Ճնկըրեանի մահուան տարելիցին առթիւ) կը նուիրէ Լիոնի եկեղեց. աղքատախնամին եւ հիւանդանոցի աղքատներու համար 50ական ֆր., Պ. Ա. Դանիէլեան (եկեղեցիին) քսան, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Փափազեան 10:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսին առթիւ կը նուիրեն.– Պ. Կ. Ճնկըրեան 250 ֆրանք, Պ. Նահապետեան երկու հարիւր, Տէր եւ Տիկին Սէյահի եւ Տէր եւ Տիկին Յ. Տապաղեան 150ական, Տիկին Մեսրոպեան եւ Պ. Պալապանեան հարիւրական:

Ալապէեան ընտանիք, Տոքթ. Օտապաշեան, Տոքթ. Ալեանաքեան, Պ. ՏէրԳէորգեան, Տէր եւ Տիկին Տօղրամաճեան, Պ. Շապանեան, Տիկին Օհանեան, Պ. Էգնայեան, Պ. Վ. Ճէվահիրճեան, Տիկին Ասլանեան, Պ. Պահատուրեան 50ական: Իչքալացեան ընտանիք 40, Օր. Օ. Ճէվահիրճեան, Տիկին Լ. Նշանեան, Պ. Ա. Մարկոսեան, Պ. Օ. Օհանեան եւ Պ. Միքայէլեան երեսունական, Պ. Խաչիկօֆ (Անվերս) եւ Տէր եւ Տիկին Քիւթիւպեան 25ական, Պ. Պետրոսեան եւ Պ. Ղազարոսեան քսանական ֆրանք:

ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. հիմնադիր անդամներէն

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ

մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ

Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին *Իվ Թուտիկ* սրահին մէջ

21-23, Rue Yves Toudic — Métro : Lancry et République

Կը նախագահէ **ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ**

Կը խօսին.— **ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**

եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին Մեֆեճանեան (*երգ*), ընկեր Ե. Գրիգորեան (*արտասանութիւն*), *հայկ. եւ եւրոպական երաժշտութիւն*.— *Դաշնակով կ'ընկերանայ*.— Օր. Ս. Մարգարեան:

Jacques Castagnier (flûte), Elisabeth Fontan-Binoche (harpe), Premiers Prix du Conservatoire de Musique de Paris.

Մուտքը ազատ է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

9 Փետրուար, Կիրակի, Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին: Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ:

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան:

14 Փետրուար, Ուրբաթ, Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն: Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին:

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն:

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վարդանանց տօնին առթիւ, այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամերգութիւն եւ պատարագ կը կատարուի: Ներկայ կ'ըլլայ դպրոցին աշակերտութիւնը:

Պատարագի ընթացքին գոհաբանական աղօթք կը կատարուին վասն արեւշատութեան Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին:

ԾԱԽՈՒ Է

Une machine, jauge 14, 1 m. 20, talon haut et bas, état neuf, moteur inclus.

Շատ նպաստաւոր գին

Une machine bobinoire, 12 broches, grosses bobines, en parfait état de marche, avec moteur.

Տեղի չգոյութեան պատճառաւ, շատ ցած գին

Տեսնելու եւ խօսելու համար դիմել ժամը 10էն 12 եւ 15էն 18

Mon TIMCO
38, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : PRO. 93-25

L'ECLAIREUR SPORTS
13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE
Տնօրէն՝ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ Tél. : 64-28-01

Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS
SKI-BOB
FIXATIONS
LUGES
ACCESSOIRES

CHAUSSURES
ANORACKS
FUSEAUX
APRES-SKIS
PULLS

ATELIER DE CARRAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Լօխում
հէլվա
թահին

Bongoût
USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
7
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI
7 FEVRIER
1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9929
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — N° 9929

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՈԳԻՆ

Վարդանանց դիւցազնամարտը տեւեց մէկ օր, արեւածագէն մինչեւ մայրամուտ: Երկուստեք մեծ կորուստներ կրեցին հակառակորդ բանակները: Քաջ Վարդանի զինուորները Տղմուտ գետը անցնելով յարձակողական կռիւ մղեցին, սարսելով Պարսիկները նահանջել:

Ճակատամարտի ամէնէն տաք պահուն նահատակուեցաւ սպարապետը: Նոյնպէս ռազմադաշտին վրայ ինկան իր զինակից նախարարներէն շատեր: Հայ զինուորները մնացին առանց հրամանատարի: Կռիւը վերջացաւ անորոշ վիճակի մէջ: Ո՛չ պարտեալ կար, ո՛չ յաղթող:

Յազկերտ Բ. լսելով Վարդան Մամիկոնեանի մահը, մեծապէս տխրեցաւ: Հայոց սպարապետը Պարսից թշնամինեբուն դէմ մղուած պատերազմներուն մէջ իր քաջագործութիւններով մեծ համբաւ չահած էր:

Աւարայրէն վերջ Յազկերտ համոզուեցաւ, որ բռնի ուժով կարելի չէր մազդէական կրօնքը պարտադրել Հայերուն: Հայաստանի պարսիկ մարզպանը Թուլ ցուց կրօնական հալածանքը: Մոգերը վերադարձան Պարսկաստան:

Սակայն տիրապետող իշխանութեան դէմ դիմադրութիւնը շարունակուեցաւ դանազան շրջաններու մէջ, մասնաւորաբար Արցախի (Ղարաբաղ) կողմերը:

Վարդան Մամիկոնեանի եղբօրորդին՝ Վահան Մամիկոնեան շարունակեց իր անմահանուն հօրեղբօր հայրենասիրական գործը, աւելի քան երեսուն տարի:

Յազկերտ Բ. մեռած էր եւ իրեն յաջորդած Պերոզ Թագաւորը: Այս վերջինն ալ սպաննուեցաւ Փուշաններու դէմ մղուած պատերազմի ընթացքին:

Պարսից գահը բազմեցաւ Վաղարշ, որ աւելի հաշտարար դիրք մը բռնեց Հայաստանի հանդէպ:

Անկարող ըլլալու Հայոց դիմադրական, ապստամբական շարժումները, պարտաւորուեցաւ հաշտութիւն կնքել Վահան Մամիկոնեանի հետ:

484ին Նուարսակի մէջ (Խոյի մօտ) ստորագրուեցաւ դաշնագիր մը Վաղարշ Թագաւորի եւ Վահան Մամիկոնեանի միջեւ: Հայերը ապահովեցին մեծ առաւելութիւններ: Քրիստոնէական կրօնքը ազատ հռչակուեցաւ ամբողջ Հայաստանի մէջ: Վերջ գտան հալածանքները: Վահան Մամիկոնեան նշանակուեցաւ մարզպան եւ այդ պաշտօնին վրայ մնաց մինչեւ մահը:

Վարդանանց ոգին վերապրեցաւ Աւարայրէն վերջ: Ու կ՚ապրի մինչեւ այսօր:

Քրիստոնէական կրօնքի պաշտպանութիւնը ձեւական կողմն էր Վարդանանց ապստամբութեան: Խորքին մէջ անկախ ազատութեան եւ անկախութեան պատերազմ մըն էր՝ ուղղուած օտար բռնակալութեան դէմ:

«Մենք չենք ուզեր ազատ կամքի բռնութիւն», ըսին Վարդան ու իր ընկերները, որոնք քրիստոնեայ ըլլալէ առաջ Հայ էին: Կրօնքի ազատութենէն առաջ հայրենիքի անկախութիւնն էր զիրենք մտահոգողը:

Վարդանաց ոգին էր, որ 3 քառորդ դար առաջ ստեղծեց մեր յեղափոխական կուսակցութիւնները:

Այդ ոգին է, որ այսօր կը փոթորկէ հայրենասէր Հայերը ի սփիւռս աշխարհի:

Որչափ վառ ու կենդանի կը մնայ Աւարայրի ոգին, որչափ անխախտ կը մընան հաւատքն ու յոյսը մեր մէջ, այնքան կրնանք դիմաւորել լաւատեսութեամբ եւ վստահութեամբ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՄԱՍՆԱԿՑԻԼ

Մինչ Գերմանիա չուզելով ընդունած էր իր մասնակցութիւնը բերել 10·000 հոգիէ կազմուած ոստիկանական ուժին զոր Անգլիա եւ Ամերիկա կ՚ուզեն Կիպրոս ղրկել, Ֆրանսա բոլորովին մերժեց իր մասնակցութիւնը բերել այդ ուժին տրուած ըլլալով որ «իրեն չի վերաբերիր խառնուիլ գործողութեան մը որ հիմնուած է Ցիւրիխի դաշնագրին վրայ, որուն չէ մասնակցած եւ որ չի կարծեր թէ կրնայ յաւիտենապէս տեւել: Ուրեմն, կը չեշտէ տեղեկատուութեան նախարարը, հարցերը կրնային տարբեր ըլլալ եթէ նախատեսուած գործողութիւնը պատրաստուած չըլլար Ցիւրիխի կանոնադրին հիման վրայ եւ եթէ հարցը վերաբերէր դիմումի մը ուղղուած գլխաւոր շահակիցներուն կողմէ, այսինքն՝ Յոյն, Թուրք եւ Կիպրացի, ինչոր պարագան չէ»:

Անգլին, կղզիին մէջ մթնոլորտը լարուած է Յոյներուն եւ Թուրքերուն միջեւ: Ամերիկացիք որոշեցին հեռացնել իրենց հպատակները: Ամերիկեան դեսպանատան դէմ եղած յարձակումէն ետք, Գերպ. Մակարիոս խօսակցութիւն մը ունեցած է ամերիկեան դեսպանին հետ եւ ցաւ յայտնած եղածին համար: Նախագահ Մակարիոս զեկոյց մըն ալ հրատարակած է որու մէջ կը յայտնէ «այս յարձակումը վրդովեցուցիչ ոճիր մըն է: Զզուելի ոճրագործներ, այդ նողկալի արարքով ուզած են թունաւորել Կիպրոսի եւ Միացեալ Նահանգներու յարաբերութիւնները եւ անոնց վնասել: Այս անվայել յարձակումին հեղինակները միայն Ամերիկայի թշնամիները չեն այլեւ՝ կիպրացի ժողովուրդին: Դաւաճանեցին իրենց երկրին»:

Միւս կողմէ, ամերիկեան դեսպանը յայտարարեց «վատ արարք մըն է որ չի ցոլացներ կիպրական կառավարութեան դիրքը: Կը խորհիմ թէ այս արարքը յոյն - կիպրական խմբակին մէջ գոյութիւն ունեցող հակամերիկեան զգացումները կ՚արտայայտէ»:

Երկու համայնքներու մէջ ալ միջադէպերը կը շարունակուին: Կը կարծուի թէ երկու կողմերն ալ բաւական պատանդ բռնած են: Մակարիոս Արք. կոչ ըրաւ ժողովուրդին եւ առաջարկեց որ յոյն - թրքական կոմիտէներ կազմուին խառն գիւղերուն մէջ քննելու համար տարակարծութիւնները:

Կիպրոսի տագնապը պատճառ եղաւ նաեւ որ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու. Թան կէս ձգէ իր ափրիկեան շրջապտոյտը եւ Նիւ Եորք վերադառնայ:

Աթէնքի մէջ, հազարաւոր ուսանողներ ցոյցեր կը կատարեն: Գլխաւոր նշանախօսքերն են «ՕԹԱՆԸ Կիպրոսի մէջ ԷՈՔԱՑԻ կուրծքերուն պիտի հանդիպի», «Անգլիացի եւ Թո՛ւրք, դուրս Կիպրոսէն» եւն. եւն.:

Արտասանուած ճառերուն չեշտն ալ բուռն է: Ճառախօսները կը յարձակին կառավարութեան եւ քաղաքական կուսակցութեանց վրայ, զորս կը մեղադրեն իրենց տկարութեան համար: Կամաւորներ կ՚արձանագրուին երթալ Կիպրոս կռուելու համար:

×

Օտար մայրաքաղաքներու մէջ, Ֆրանսայի վերապահ դիրքը չէ զարմացուցած: Ուաշինկթընի լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտնեն թէ Ֆրանսայի որոշումը անսպասելի չէր եւ որեւէ ձեւով չի փոխեր Ամերիկայի վճռականութիւնը: Գալով նախագահ Մակարիոսի պատասխանին, Ամերիկացիներուն համար ոչ դրական, ոչ ալ բացասական պատասխան մըն է անգլեւամերիկեան առաջարկին:

Լոնտոնի մէջ չեն ծածկեր թէ յուսախաբ են Ֆրանսական պատասխանէն: Իրենց կարծիքով, Կիպրոսի տագնապը ըսպառնալիք մըն է Ատլանտեան զինակցութեան միջերկրականեան թեւին եւ Անգլիացիք կը խորհէին թէ Ֆրանսա անտարբեր պիտի չմնար նման բնոյթ ունեցող սպառնալիքի մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽԵՄԻՍԹԻԻ մարդասպանը մահուան դատապարտուեցաւ Ալժէի ժողովրդական ոճրային դատարանին կողմէ: Ծանօթ է որ Խեմիսթի, Ալժերիոյ արտաքին նախարարը սպաննուեցաւ Զենատիի կողմէ երբ դուրս կ՚ելլէր նախարարական խորհուրդէ մը: Իր փաստաբանները պնդեցին թէ խենթ է, բայց ամբաստանող փաստաբանը չընդունեցաւ այդ պարագան:

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ տը Կոլ — Լիւպքը հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 26ին, Մէսի մէջ:

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ տեսակցութիւն մը տուաւ Ֆրանս - Փրէս մամուլի գործակալութեան եւ յայտարարեց թէ յարաբերութիւնները վերահաստատելով Զինաստանի հետ, Ֆրանսա օրինակը տուաւ երկրի մը որ գիտէ իրականութիւնը դիտել դիմացէն եւ գործել անկախութեամբ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ մէջ սկսան հրատարակել Թրէյչօ Կոսթովի գործերը: Պուլկարիոյ նախկին փոխ - վարչապետը դատապարտուած եւ գնդակահարուած է 1949ին իր «Թիթիստ» ձգտումներուն համար: 1956էն ի վեր մասամբ վերադարձուած է իր վարկը եւ պաշտօնապէս հռչակուած «ստալինեան շրջանի զոհ»:

ԱՆԿԱԽ Հանրապետականները որ Վէնսէն հաւաքուած էին «քննութեանց օրուան» մը համար, կարգ մը բանաձեւեր քուէարկեցին որոնցմէ մէկուն մէջ կը մաղթեն որ տը Կոլ կրկին թեկնածու ներկայանայ Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Յունիսին, հինգ տարուան առեւտրական համաձայնագիր մը պիտի ստորագրուի Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ:

ՊՈՊ ՔԵՆԸՏԻ որ Միացեալ Նահանգներու Արդարութեան նախարարն է, յայտնեց թէ պիտի հրաժարի իր պաշտօնէն: Կը թուի թէ ողբացեալ նախագահին եղբայրը կ՚ուզէ ազատ ըլլալ իր «Նախագահութեան» ընտրապայքարը տանելու 1968ի համար: Պիտի մնայ իր պաշտօնին գլուխը մինչեւ Ճոնսընի նախագահութեան շրջանին վերջաւորութիւնը:

ԱՔՔՐԱՅԻ մէջ (Գանա) հակամերիկեան ցոյցեր տեղի ունեցած են:

ԱՅՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ եւ արհեստաւորները որոնք «իրական շահու» մը րայ տուրք կը վճարեն, կրնան մինչեւ Մարտ 31 կատարել իրենց եկամուտներու յայտարարութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ մէկ միլիոն 750 հազար պետական պաշտօնեաներ 24 ժամուան համար գործադուլ ըրած են:

ԱԼԺԷՐԻ մէջ, ընդդիմադիրներ ձերբակալուած են վերջերս:

ՈՒ ԹԱՆ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը որ Թունուզ էր վերջերս իր գոհունակութիւնը յայտնեց Թունուզի եւ Փարիզի միջեւ գոյութիւն ունեցող լաւ հասկացողութեան համար եւ այդ առթիւ շնորհաւորած երկու կառավարութիւնները:

ՓԵՐՈՒԻ մէջ, 12 գիւղացիներ սպաննուած են ոստիկանութեան հետ կռիւներու ընթացքին:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Փետրուար 2, Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, ստուար թիւով հաւատացեալներու ներկայութեամբ, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ:

Պատարագեց Յունահայոց Առաջնորդ, Սահակ Արքեպիսկոպոս:

«Հայր Մեր»էն առաջ, Իրանա-Հնդկաստանի Հայոց Առաջնորդ Ներսէս Վրդ. Բախտիկեան, Ծայրագոյն Վարդապետութեան իշխանութիւն ստացաւ ձեռամբ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի:

Ձեռնադրութենէն ետք, Վեհափառը դրուատեց արժանիքները Հայր Սուրբին: Քարոզեց եւ շնորհակալութեան խօսք ուղղեց՝ Ներսէս Ծ. Վրդ. Բախտիկեան:

Յաւարտ Պատարագի, պատարագիչ Սրբազանը թափօրով առաջնորդուեցաւ Վեհարան:

Դահլիճին մէջ, Վեհափառը շրջապատուած Տաճատ եւ Արտակ Արքեպիսկոպոսներով, Գարեգին եւ Արտաւազդ Եպիսկոպոսներով, վարդապետներով ու հաւատացեալներու հոծ բազմութեամբ, Արքութեան տիտղոսին արժանացուց Սահակ Եպիսկոպոսը:

Սրբատառ կոնդակը կարդաց Սուրէն Աբղ. Քաթարոյեան: Խանդավառ ծափերով ընդունուեցաւ Արքութեան տիտղոսին շնորհումը:

Ապա, Վեհափառ Հայրապետը դրուատելէ ետք արժանիքները Սահակ Սրբազանին, ըսաւ. «Այսօրուան ուրախութիւնս ամբողջական պիտի ըլլար, եթէ Կիպրոսի Կաթողիկոսական Փոխանորդ Երուանդ Վրդ. Աբէլեան եւս հոս գտնուէր եւ ստանար իրեն շնորհուած Ծայրագոյն Վարդապետի իշխանութիւնը:

Հայր Սուրբը, Կիպրոսի քաղաքական ներքին տագնապին եւ անորոշութեան այս օրերուն, չէ ուզած իր ժողովուրդէն հեռանալ:

Սահակ Արք., ուրախութեան այս յուզիչ պահուն, խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնեց Վեհափառ Հօր, իրեն տրուած այս պատիւին համար: Անգամ մը եւս չեշտեց իր ուխտը, հաւատարիմ մնալու Կիլիկիոյ դարաւոր Ս. Աթոռին եւ առաւել նուիրումով ծառայելու հայ ժողովուրդին:

Ընդհանուր ծափերու մէջ Սրբազանը ողջագուրուեցաւ Վեհին եւ իր Սրբազան ու միաբանակից եղբայրներուն հետ:

Ներկաները, խանդավառ այս մթնոլորտին մէջ խմբերգեցին «Կիլիկիա» երգը եւ Վեհափառ Հօր ձօնուած մաղթերգը: Այնուհետեւ, տեղի ունեցաւ աջահամբոյր եւ շնորհաւորութիւն:

ՄԱՐԱՇԻ ԱՂԷՏԻՆ 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կիրակի, Փետրուար 2, Մարաշի աղէտին 44րդ տարեդարձը, յարգուեցաւ պատշաճ հանդիսութեամբ:

Նոր Մարաշի քոյր յարանուանութեանց երեք եկեղեցիներուն մէջ տեղի ունեցան պատարագ, պաշտամունք եւ հոգեհանգստեան պաշտօնական արարողութիւն:

Մեծ թիւով հաւատացեալներ ներկայ գտնուեցան արարողութեանց, յարգելու համար յիշատակը իրենց նահատակներուն:

Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ, պաշտօնական հոգեհանգստեան արարողութեանց նախագահեց Լիբանահայոց բարեջան Առաջնորդ Տաճատ Արքեպիսկոպոս:

Պատարագեց եւ հոգեշունչ քարոզ մը խօսեցաւ, Թեհրանի Հայոց Առաջնորդ Արտակ Արքեպիսկոպոս, բնաբան ունենալով — «Անոնք կ՚երթային լալով, ու իրենց հետ կը տանէին սերմեր: Անոնք պիտի վերադառնան ցնծալով, ու իրենց հետ պիտի բերեն որաներ»:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գ.

Ջուղայեցիները, որոնք Դաւիթ Կաթողիկոսի կողմն էին, ամբաստանեցին Մելքիսեդեկը Պարսից Թագաւորին առջեւ: Շահը չարչարեց զայն եւ սկսաւ Կուլիելմոսի հետ դէչ վարուիլ :

Մելքիսեդեկ երեք հարիւր Թուման տուգանք տալով կ'ազատէ իր գլուխը, շնորհիւ Մելիք Հայկազն իշխանին : Այս դէպքը պատահած պէտք է ըլլայ 1610ին, ինչպէս կը հասկցուի Մելքիսեդեկ կաթողիկոսի Պօղոս Ե. Պապին 1613 Մարտ 22-ին գրած Թուղթէն, որ ղրկած էր Զաքարիա Նուիրակին ձեռքով : Այդ Թուղթին մէջ կը նկարագրէ իր կրած տառապանքները :

Կուլիելմոս, որ գիտէր Թուրքերէն եւ կը քարոզէր թէ Իսլամներուն եւ թէ Հայերուն, իր ընկերոջ հետ սպաննուեցաւ աւազակներու կողմէ, 1611ին, Գեղարքունի գիւղին մօտ :

Տարիներ ետք, այս երկու սպաննուած կրօնաւորներու ոսկորները Եւրոպա կը փոխադրուին «իբրեւ գնչխարս մարտիրոսի» :

Առաքել Դաւրիժեցի այս նշխարներու մասին երկար գրած է, քաղելով իր տեղեկութիւնները ականատես վկաներէ, որ քօղազերծած են լատին կրօնաւորներու կեղծուպատիր սուտերը, որոնք շատ դէչ գաղափար մը կուտան իրենց վրայ: Այպանելի էին թէ իրենց իբր թէ արդարացուցիչ պատճառաբանութիւնները եւ թէ իրենց գործելու եղանակը : Անոնք չէին վարանած այս կերպով ինքզինքնին խայտառակելու մահմետականներուն առջեւ, որոնք օգտագործելով հանդերձ այս աբարքները, կը նկատէին, թէ այդ մարդիկը զուրկ էին մաքուր հաւատքէ եւ բարձր բարոյականէ :

Լատին այդ կրօնաւորները, որոնք յաջողած էին Հռիփսիմէի նշխարները գողնալ, Երեւանի եւ Նախիջեւանի ճամբով գացած են Երնջակի Ապարանիր գիւղը, ուր ունիթոռներու կեդրոնն էր : Անկէ կ'անցնին Սպահան, ուր կը պահեն նշխարները եւ մաս մըն ալ կը տանին «ի վերայ Բանտարու, ի քաղաքն Գուայ, յերկիրն Փորթուկէշին» եւ «ի բուն իսկ ի Ֆրանկիստան» :

Այս նշխարներէն մաս մըն ալ լատին կրօնաւորները «տարեալ են ի Բանդարայ աշխարհն ի քաղաքն որ կոչի Գուայ (Կօա), շինեալ են վանք ի սմին քաղաքի եւ զմասն այն եդեալ են ի հիմունս եկեղեցւոյ այսմ վանացն» : Այսպիսով հայկական յիշատակ մը կը խառնուի Կօայի փորթուկալեան եկեղեցիի հիմնարկութեան :

Այս պատահական կերպով յիշատակուած եւ ոչ այնքան պատուաբեր արարքներով պանծացած Փորթուկալցիներէն զատ ուրիշ Փորթուկալցիներու Հայաստանի մէջ գործունէութիւն մը ունենալը չէ յիշատակուած դժբախտաբար :

ՀԱՅԵՐ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ՄԷՋ

Հայերը, առեւտրական նպատակներով, ԺԶ. դարուն կը հաստատուէին Հնդկաստան, ցամաքի ճամբով այնտեղ անցնելով Պարսկաստանէն եւ նոյն դարուն ծովի ճամբով Հնդկաստան հասնող Փորթուկալցիներուն հետ գործ կ'ունենային:

ԺԵ. դարուն վերջերը, երբ Փորթուկալցիները Ափրիկէի վրայ ուշադրութիւն դարձուցին եւ այնտեղ ազդեցիկ դիրք մը գրաւեցին, իբր ջերմեռանդ կրօնասէր, աշխատեցան Ափրիկէի բնիկները քրիստոնեայ դարձնել : Եւ այս առթիւ նախ Ափրիկէի մէջ Հայերու հետ գործ ունեցան :

Այսպէս, ԺԵ. դարուն վերջերը պատահական կերպով Ասիայէն եկած Հայեր Ափրիկէի մէջ կը հանդիպին Փորթուկալցիներու, որոնք Հնդկաստանի հետ հաղորդակցութեան մէջ մտնելու հետամուտ, 1490ին Ափրիկէի հարաւային ծայրը՝ Բարեյուսոյ հրուանդանը հասնելէ ետք, Ափրիկէի բնիկներուն հետ յարաբերութեան մէջ մտած էին :

Ափրիկեան ազգերու մէջ միակ քրիստոնեայ ազգը Հապէշներն էին, որոնց քաղաքակրթութիւնը կործանած էր միջին դարուն, արաբական յարձակումներուն հետեւանքով, եւ ափրիկեան քրիստոնէութեան միջնաբերդը թաղուած էր խաւարի մէջ:

Փորթուկալցիները Ափրիկէի մէջ դիրք գրաւելէ ետք, չահագրգռուած էին Ափրիկէի այս միակ քրիստոնեայ երկրով : Յովհան Բ. Թագաւորը (1481 – 1495) Եթովպիա ղրկած է 1490ին Փիեր Կովիլիոմը իբր դեսպան, որ յարաբերութիւն հաստատած է Հապէշիստանի հետ եւ միջնորդ եղած է ուրիշ քրիստոնեայ պետութիւններու, որ յարաբերին այս քրիստոնեայ պետութեան հետ :

Փորթուկալի Յովհաննէս Գ. Թագաւորին օգնութեան շնորհիւ, Եթովպիա ութ դարերու թմրութենէն արթնցաւ 1520ին եւ վանեց արաբները: Այսպէս, Փորթուկալ եւ Եթովպիա բարեկամացան եւ Հապէշները նպաստաւորուեցան Փորթուկալէն, անոր օգնութեամբ Արաբները վանելով :

Փորթուկալի օգնութեան բանակին ընկերացող Յիսուսեաններու քարոզչութեամբ Հապէշները կաթոլիկէ դաւանութիւնը ընդունեցան եւ Հռոմի հնազանդեցան մինչեւ 1632, երբ դարձեալ միադաւանութիւնը ընդգրկեցին: Վասիլ կայսրը երկրէն դուրս վանեց թէ Յիսուսեանները, թէ Փորթուկալցիները եւ Հապէշները ենթարկեց Աղեքսանդրիոյ Ղպտի Պատրիարքութեան :

Երբ Հապէշները Փորթուկալցիներու օգնութեամբ իրենց երկիրը շրջապատող մահմետական ժողովուրդներու դէմ կը մաքառէին, Փորթուկալի կողմէ առաջարկ ստացան դաշինք կնքելու եւ այս նպատակով դեսպան մը ղրկեցին Լիզպոն: Այդ դեսպանը եղաւ Մատթէոս անուն Հայ մը, որու ինչո՞ւ Եթովպիա գտնուիլը եւ ի՞նչպէս այսքան կարեւոր պաշտօնի մը կոչուիլը յայտնի չէ :

Այս հայ դեսպանին մասին տրուած տեղեկութիւնները շատ խառն են: Ոմանք զայն եպիսկոպոս եւ ուրիշներ վաճառական կը ներկայացնեն : Ան ղրկուած էր Էմմանուէլ Թագաւորին Եթովպիոյ Հեղինէ Թագուհիին 1509 – 1512 թուականներու ժամանակամիջոցին : Մատթէոսին կ'ընկերանար հապէշ ազնուական երիտասարդ մը, որ չտոկալով ճամբու դժուարութիւններուն, մեռաւ ճամբան եւ Մատթէոս շարունակեց իր ճամբորդութիւնը առանձին եւ հասաւ Փորթուկալ, ուր մնաց տասը տարի :

Ա. ԱԼՊՈՅԱՃԵԱՆ

(3 Շար.)

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Դ.

Եւրոպայի մէջ վարչապետներ փոխուեցան, նոր դահլիճներ կազմուեցան, Ամերիկայի մէջ Նախագահի մը եղերական մահով փոխ – Նախագահ մը յաջորդեց : Իւրաքանչիւրը յաջորդին ձգեց արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան ժառանգը: Մարդկութիւնը, հանուր երկրամասի վրայ կ'ապրի անհաստատ կացութեան մը մէջ : Հին իմաստասէր Հերակլիտէս իրաւունք ունէր ըսելու «ամէն բան ծորելի է, գետ մըն է, որ կը հոսի անդադար, նոյն ջուրին մէջ չենք լողնար» :

Ոչ մէկ լուծում սեղանի վրայ դրուած հարցերուն: Խորհ. Միութեան վարիչներ չկրցան լուծել հիմնական դժուարութիւնները բնակարանի, ուտեստեղէնի, չլուծուեցաւ չին – խորհրդային հակամարտութիւնը, առկախ մնաց յետամնաց երկիրներու օժանդակութիւնը: Հոս ալ երեւան կուգայ ցեղային հարց մը:

Միացեալ Նահանգներ չլուծեցին Հարաւ Ասիոյ խնդիրները, Եմէնի խնդիրը, առկախ Թողուցին բարեկամներու յարաբերութեանց խնդիրը, Մոսկուա... Ուաշինկթըն մերձեցումի կատարեալ հա... մաձայնութիւն մը չեղաւ: Չին – Ամերի... կա հակամարտ են: Նոր խնդիրներ Լա... տին Ամերիկայի մէջ, անլուծելի Քուպա... յի խնդիրը :

Ամերիկեան – Ֆրանսական յարաբե... րութիւնները ցրտացած են: Ֆրանքօ-գեր... ման դաշինքը հետզհետէ պատմական կը... դառնայ գերման Դահլիճի փոփոխու... թեամբ, ամերիկեան եւ անգլիական մեր... ձեցումով :

Դիւանագէտներ կը հետեւին դէպքերու հոսանքին, երբ կը կարծեն թէ կանգ... առած է հոսանք մը, ուրիշ մը կուգայ գի... բենք վարելու տարբեր ուղղութեամբ :

Իտալիոյ մէջ Ամինթորէ Ֆանֆանի... կառավարութիւնը յաջորդին կտակեց քր... իստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութեան գործակցութիւնը ընկերվարական կու... սակցութեան հետ: Ամիսներ տեւեց բա... նակցութիւնները, Դահլիճի տագնապը Նախագահը Խորհրդարանի Նախագահի... յանձնեց առժամեայ կառավարութեան կազմութիւնը, սպասելով որ ընկերվա... րականներու համագումարը որոշէ գոր... ծակցութիւնը: Նոյեմբերին գումարուած ժողովին մէջ մեծամասնութիւնը ընդու... նեցաւ գործակցիլ կառավարութեան կազ... մութեան որոշ պայմաններով, փոքրա... մասնութիւնը, հաւատարիմ ընկերվարա... կան ծրագրին՝ չգործակցիլ քաղքենի կառավարութեան մը, մնալ միշտ ընդ... դիմադիր, մերժեց խառն Դահլիճի ... կազմութիւնը :

Ընկերվարութեան հիմնադիրն եղ... Քոսթա, 1871ին կազմակերպեց «բան... ուորական ինքնաբուխ միութիւնը», ո... րուն նպատակը պիտի ըլլար «ջնջել ան... հատական սեփականութիւնը, յեղափո... խութեամբ տիրանալ իշխանութեան ... պետականացնել ամէն ձեռնարկ : 1892... ին Թուրաթիի եւ Լապրիոլայի ղեկավա... րութեամբ կը ծնի ընկերվարական յեղա... փոխական կուսակցութիւնը Ճենովայի ժողովին մէջ: Յաջորդ տարուան Բեճի... Էմիլիայի մէջ գումարուած ժողովին մի... աձայնութեամբ կ'ընդունուի օրակարգը «ոչ մէկ պարագայի տակ Խորհրդարանի կուսակցական անդամները պէտք է մա... նակցին կառավարութեան, ոչ ալ վստա... հութեան քուէ պէտք է տան»: Կուսակ... ցութիւնը հաւատարիմ մնաց օրակարգին մինչեւ Մուսոլինիի իշխանութեան տիրա... ցումը: 1912ին վերանորոգչական խումբը արտաքսուեցաւ կուսակցութենէն ձախե... րու մեծամասնութեան պնդումով: Պայ... քարեցաւ ազատական Օրլանտոյի, Նիթ... թի վարչութեանց դէմ: Աշխատեցաւ տա... պալելու Ճիոլիթթիի դահլիճը Խորհրդա... րանին մէջ եւ հրապարակի վրայ աղմը... կելով եւ ցոյցերով: Ճիոլեթթի զէնք ... ւաւ Ֆաշական կուսակցութեան եւ հրա-

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Այլ ես կ'ուզեմ թողուլ ընդհանուր սկզբանց պարունակը, եւ մօտենալով մեր ազգին վիճակին եւ անոր յառաջադիմութեան պէտքերուն եւ անոր բախտին պայմաններուն, ճշդել որչափ հնար է հայ երիտասարդութեան պարտքերը այդ վերջին նիւթերուն մէջ, որով ինքնին ի յայտ կուգայ եւս թէ ի՛նչ է որ թողուած պիտի ըլլայ իւր կատարեալ ազատութեան :

Առէ՛ք ազգային վիճակը իւր ամբողջութեամբը, ահաւասիկ մեր խօսից նպատակը: Բաժնեցէք ազգային վիճակը իւր գլխաւոր պէտքերուն, ահաւասիկ մեր խօսից նիւթերը: Այնպիսի իմն բաժանում տալ որ գիտնականաբար կատարեալ ըլլայ՝ մեր խօսից ոճոյն իսկ չի յարմարիր, վասնզի գիտնական կաճառ մը չէ այս՝ ուր իմաստասիրական ճշդութեամբ պէտք ըլլայ խօսքերը յարդարել: Ազգը կը զգայ տակաւին դաստիարակութեան պէտքը: Ազգը պիտի դիմէ տարփանօք յաւաղոյն ապագայի մը : Ազգը պիտի առաջնորդուի բնտիր վարչութենէ մը : Ազգը պիտի բարեկարգէ ընտանեկան կենաց դիրքը: Ազգը պիտի ստանայ օրինաւոր բարոյական կեանք մը: Ազգը պիտի վառուի ազգային կրօնքով մը: Եթէ եւ ուրիշ նկատողութեան արժանի նիւթեր կան, մեզ շատ է այդչափով գոհանալ, չըլլայ թէ կարի իսկ տարածուելով եւ մեր միտքը ցրուելով՝ բնաւ իսկ չամփոփուելու վտանգի մէջ իյնամք: Գիտեմ թէ դժուարին մասի մը դուռ կը բանամ, սակայն հարկը դժուարութիւնները տանելի կ'ընէ, եւ պէտք է որ մտնամ այդ դժուարին մեկնութեանց ալ, բայց նախ սուղ ինչ հանդիստ տալով խօսողիս եւ լսողացդ(*) :

×

Տեա՛րք իմ եւ Տիրուհի՛ք,

Մարդ մարդու կը նմանի արտաքին տեսքովն եւ ներքին կարողութեամբ եւ բնական կազմակերպութեամբ, այլ ունի կարողութեան աստիճանի տարբերութիւններ, որովք մարդ մարդէ կը զանազանի, այլ այդ կարողութեան աստիճանէն զատ զօրաւոր կէտ մըն ալ կայ՝ որ որոշողութեան արմատ կը սեպուի : Եւ այս ալ բնական կարողութեանց կրթութիւն ու զօրանալն է, որ դաստիարակութիւն կ'ըսուի: Ատով է գլխաւորաբար որ գիտեմք մեք մարդիկներու մէջ դասակարգութիւն մը հաստատել: Ունիմք երբեմն այնպիսի անհատներ, որք ի բնէ զօրաւոր հանճար եւ ճարպիկ միտք ստացեալ ունին, սակայն չեմք կարող այնպիսեաց գործեր յանձնել կամ այնպիսիներէն բարիք սպասել, ցորչափ դոնէ անկատար կամ չափաւոր դաստիարակութեամբ մը կրթեալ եւ գործոց յարմարութիւն ստացած չըլլան :

Հայ երիտասարդութիւնը դաստիարակեալ անուանել կը բաղձայի, եւ երբ չորս կողմս կը նայիմ, եւ կամ ինձ սովորական պարունակին մէջ կ'ամփոփեմ իմ զննութիւններս, բաւական դաստիարակեալ երիտասարդութիւն մը ունիմք ըսելու համարձակութիւնը կը զգամ : Բայց երբ իմ հետաքրքիր խուզողութիւններս մեր տեսած եւ ճանչցած պարունակէն դուրս կը հանեմ՝ կ'ելնեմ քննել այն նորեկ գաղթականները եւ որ մեր հայրենական երկրէն հոս կը պանդխտին, կը հարցնեմ ուշիմ ուղեւորաց՝ որք մեր ժառանգական հայրենիքէն կը վերադառնան, կը հաւաքեմ այն տեղեկութիւնները, որք դժուարին եւ գաղտնի չեն, ո՛հ, գի՞րդ կը լքանիմ աշխուժէս : Եւ եթէ մայրաքաղաքիս եւ գլխաւոր քաղաքաց հայ երիտասարդութիւնը դաստիարակեալ պիտի անուանեմ, սակայն ընդհանուր առմամբ հայ երիտասարդութիւնը դաստիարակեալ անուանել չեմ համարձակիր:

Դուք, երիտասա՛րդք Հայազգիք Բիւզանդեան մայրաքաղաքիս, դուք եթէ ... նաչառ ըլլալ ուզէք, եւ ոչ իսկ բովան... դակ մայրաքաղաքացի երիտասարդու... թիւնը կրնայք դաստիարակեալ կոչել ո՛ւր մնաց որ կարենայք այդպէս անուա... նել Հայաստանցի երիտասարդութիւնը :

Եթէ մեր զօրութեան եւ կարողութեան աստիճանը եւ նաեւ մարդկութեան տե... սակէտին ներքեւ մեր արժանաւորութեան աստիճանը, նոյն ինքն մեր դաստիարա... կութեան աստիճանն է, ո՞ւր կարենամ ուրեմն դնել հայ երիտասարդութիւ... նը, երբ անոր մեծ մասը անդաստիարա... է բոլորովին, նշանաւոր մէկ մասն ... այնպէս թերի դաստիարակեալ, որ գրե... թէ ոչինչ կը համրուի :

Այդ ցաւալի ճշմարտութիւնը երկու մե... ծամեծ պարտքեր կը դնէ ձեր վրայ, ... դաստիարակեալ անհա՛տք Հայ երիտա... սարդութեան, գիտցէք ուրեմն եւ ... այնմ ջանացէք գործել : Ցորչափ արդ... եան երիտասարդութեան մի փոքրիկ մա... սը դաստիարակեալ կը համրուի, բոլո... րին վրայ ծանրացած գործոց բեռը՝ փո... խանակ բոլորին վրայ հաւասարապէս բաշխուելու եւ բեռը թեթեւնալու եւ պա... տասխանատուութիւնը քիչնալու, քիչե... րու վրայ ծանրանալով կը մենայ կ'անճի :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(10 Շար.)

(*) ԾԱՆՕԹ.— Հին սովորութեամբ մը՝ բանախօսները երկու մասի կը բաժնէին իրենց տրուած ժամանակը, եւ առաջին մասէն ետք՝ կը տրուէր դադար մը, որ ընդհանրապէս հիւրասիրութեան կը յատկացուէր,— դադար՝ «լսողաց» ուշադրութիւնը հանգչեցնելու եւ «խօսողաց» բերնին չորութիւնը ··· թրջելու : Մանկավարժական, բայց ոչ գործնական: Մանաւանդ հիմա, վասնզի դադարը պիտի ծառայէր «խօսողը» ձգելու ··· մէկ «լսողով» :

հանգեց դրամատուներուն եւ գործարանատէրերուն նիւթապէս նպաստել փաշական շարժումին : Նախկին ծայրայեղ ընկերվարական Մուսոլինի ապարէզէն վրտարեց բոլոր կուսակցութիւնները :

Նախորդ պատերազմէն առաջ սիկիլիացի քահանայ մը, Տոն Ստուրցօ, կը հիմնէ «ժողովրդական կուսակցութիւնը» ընկերվարական երանգաւորումով : Կաթողիկէ գործաւորական միութիւնը վեց հարիւր հազար անդամ ունէր, ընկերվարականը երեք հարիւր քսան հազար միայն : Այս կուսակցութիւնն ալ օժանդակեց ընկերվարական շարժումին : Ազատական կուսակցութիւնը դիջումներ ըրաւ , ութ ժամուան աշխատանք հաստատեց, ծերութեան եւ անկարողութեան պարագային ապահովագրութիւն, գործազրկութեան առեն նպաստ : Խոովութիւնները շարունակուեցան, գիւղացիներ խաչակիր քահանաներու առաջնորդութեամբ գրաւեցին հողերը, կաթողիկէ եւ ընկերվարական սենտիքաներու պահանջները մերժուեցան գործարանատէրերէն :

Անցեալ տարուան տագնապը հետեւանք է անցեալի շարժումներուն, այսօր ալ քրիստոնեայ–դեմոկրատ կուսակցութիւնը կը ջանայ գործակցիլ ընկերվարական կուսակցութեան հետ ընդդէմ համայնավարութեան՝ մնայուն դաշինք մը կազմելու համար : Կուսակցութեան վարիչքարտուղարները մտան կառավարութեան մէջ, կազմեցին պատկառելի դաշինք մը, ստացան վստահութեան քուէ, բայց ձախ ընկերվարականներ հեռացան կուսակցութենէն , մօտենալու համար համայնավարներուն, որոնց գործակից էին արտաքին քաղաքականութեամբ պահանջելով Իտալիոյ հրաժարումը Ատլանտեան Ուխտէն, հեռացում ամերիկեան ուժերու: Ներքին քաղաքականութեան համար պետականացում դրամատուներու , գործարաններու, դպրոցներու : Նախորդ Դաշինքը տեղի տուած էր արդէն եւ պետականացուցած ելեկտրական ընկերութիւնները : Ընկերվարական Լոմպարտի ընդունեցաւ որ պետականացման նպատակն էր դրամատիրական դրութեան քանդումը :

Այս կացութեան մէջ ելեւմուտքը խախտեցաւ, երկու հարիւր յիսուն միլիոն տոլար փախուստ տուաւ երկրէն, առեւտրական բացը կը հասնի միլիառներու : Պետութիւնը հայթայթելու է հազար հինգ հարիւր միլիառ լիրեթ պարտքերը վճարելու համար : Պետական դրամատան վարչութիւնը կը մերժէ թղթադրամի յաւելումը, որովհետեւ կեանքը գլալիօրէն սղած է, գործողութիւնը վտանգաւոր է :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(4 Շար·)

ՈՒՐՈՒԱԿԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐ

1929 Մարտին, «Նորվեկիա» նաւը ըստանձնած էր տարօրինակ առաքելութիւն մը, այսինքն, վերագտնել կորսուած կղզի մը: Այդ կղզին, 1841ին գտնուած էր կէտ ձուկեր որսացող անգլիական «Տակերթի» նաւուն կողմէ, որուն անունը առած էր: 1859ին, ուրիշ նաւ մը խարսխած էր այդ կղզին: 1889ին, երկու ձկնորսանաւեր ճամբայ ելած էին դէպի Տակերթի կղզին, բայց, վերադարձած էին իրենց նաւահանգիստները, առանց կղզին գտնելու: Յաջորդ տարին, 1890ին, ուրիշ երկու ձկնորսանաւեր գացած էին դէպի այդ կղզին եւ վերադարձած էին առանց զայն գտնելու :

×

Ջրագրական սպասարկութիւնները ենթադրած էին, թէ այդ նաւերը սխալ ուղղութեան հետեւած էին : 1904ին, Ռոպըրթ Սքոթ, որ Հարաւային Բեւեռէն վերադարձին պիտի մահանար, փորձած էր լուծել Տակերթի կղզիին առեղծուածը: Ջանազան կէտերու վրայ փնտռած էր զայն եւ յանգած էր այն եզրակացութեան՝ թէ գոյութիւն չունէր ան: Այդ կարծիքը յայտնած էր նաեւ երկրախոյզ Սաքլեթըն :

Բայց, 1904ին, Պուլ անունով մէկը հաստատած էր, թէ Տակերթի կղզին առասպել չէր եւ անոր գտնուած տեղին մասին ճշգրիտ տուեալներ ունէր : Պուլ առանց յաջողութիւն գտնելու՝ բազմիցս փորձած էր նաեւ ընկերութիւն մը հիմնել, այդ կղզիին առատ փոկերը օգտագործելու համար: Ոչ ոք ուզած էր դրամագլուխ զետեղել ուրուական կղզիի մը մէջ :

Երբ «Նորվեկիա» նաւը կորսուած կղզին վերագտնելու պարտականութիւնը ստանձնած էր, Պուլ մերժած էր իրմէ խնդրուած տեղեկութիւնները տալ : Այսպէսով՝ նաւուն փնտռտուքները ապարդիւն անցած էին: Ի վերջոյ, Պուլ խղճի խայթ ունենալով՝ անթելով հաղորդած էր կղզիին ճշգրիտ տեղը, որ քարտէսներուն մէջ նշանակուած տեղէն 150 մղոն աւելի դէպի արեւելք կը գտնուէր :

Սակայն , երբ «Նորվեկիա» նաւը ցոյց տրուած տեղը հասած էր՝ միայն ամայի ծով մը գտած էր :

×

Տակերթի կղզիի առեղծուածը միակը չէ սակայն: Պուվէ կղզին, երեւան հանուելէն 35 տարի ետք, չէր գտնուած Քուքի կողմէ: Բայց, 19րդ դարուն, ուրիշ ծովագնացներ անոր տեղը երկու կղզիներ տեսած էին :

1898ին, գերմանական առաքելութիւն մը, միայն մէկ կղզի գտած էր Պուվէ կղզիի նախկին տեղէն 55 քիլոմեթր դէպի հիւսիսարեւմուտք իսկ «Նորվեկիա» նաւը՝ զայն գտած էր քառասուն քիլոմեթր աւելի հեռուն: Այնպէս կը թուի թէ՝ շարժական կղզի մըն էր :

Ովկիանոսին մէջ, ուրիշ ուրուական կղզիներ ալ կան: Տիմոն տ'Իւրվիլ եւ աւելի ետք Սաքլեթըն եւ Մաուսըն , երբեք չկրցան գտնել Արքայական Ընկերութեան կղզիները: Նիմրոտ արշիպեղագոսը՝ որ 1822ին գտնուած էր, անհետ կորսուեցաւ : Նոյնպէս նաեւ՝ Օրորա կղզին եւ Ժորտինոս արշիպեղագոսը :

×

Բայց ի՞նչպէս կը բացատրուին այս անհետացումները :

Շատ անգամ, այս ուրուական կղզիները տեղափոխուող սառնակոյտեր կամ բնական կերպով անհետացող ամպեր են: Երբեմն ալ, այդ կղզիներու գտնուած տեղերը սխալ կը նշուին : Կը մընան հրաբխածին կղզիները, որ ջրհեղեղով մը մէջտեղ կ'ելլեն ու կ'անհետանան: Այդպէս էին Ազորեան կղզիներէն Սապրինան եւ ուրիշ տարօրինակ կղզի մը , որ 1831ին յայտնուեցաւ Միջերկրականի մէջ եւ որուն տիրանալ կ'ուզէին Մեծն Բրիտանիա եւ երկու Սիկիլիաներու Թագաւորութիւնը : Բայց, մինչ դիւանագէտները կը վիճէին , տարօրինակ կղզին աներեւութացաւ եւ վերստին յայտնուեցաւ երեսուն տարի ետք միայն :

Քաղեց՝ Վ.Է.Ն

ՌԱՊԻՆՏՐԱՆԱԹ ԹԱԿՈՐ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայեւհնդկական գրական կապերու պատմութեան մէջ ուշագրաւ էջ մըն է Ռապինտրանաթ Թակորի անձնական ծանօթութիւնները հայ գործիչներու հետ եւ անոր կարծիքը Հայերու մասին: Ինչպէս յայտնի է, 1925 Յունուար 31ին հնդիկ գրագէտը այցելած է Վենետիկ՝ Մխիթարեաններու միաբանութիւնը : Զինքը դիմաւորողներուն մէջ եղած է նաեւ Ա. Իսահակեան, որուն «Պարտիզպանը» (հայերէն) գիրքին վրայ օտար այցելուն մակագրութիւն մը զետեղած է: Ճաշի ժամանակ Մխիթարեանները Թակորի նուիրած են «Բազմավէպ»ի Պայրընի նուիրուած թիւերը եւ հայկական գիրքեր : Իրեն հանդէպ եղած այս սիրալիր վերաբերումէն զգացուած, հնդիկ մեծ բանաստեղծը յուզումով ըսած է. «Ձեր ջերմ եւ սիրակէզ ընդունելութիւնը կը պարտադրէ, որ նորէն վերադառնամ ձեր մօտ : Պիտի վերադառնամ գարնան վարդերով, ոչ թէ իբրեւ օտարական, այլ իբրեւ մէկը՝ որ կուգայ իր տունը, մտաւորականութեան տունը »:

Թակոր կապեր ունեցած է նաեւ հնդկահայ մեծ գիտնական Սերովբ Սեթեանի հետ : «Հայերը Հնդկաստանի մէջ» անգլերէն գիրքի (1937, Կալկաթա) կապակցութեամբ, հայ գիտնականը իր նամակներէն մէկուն մէջ գրած է. «Աշխարհահռչակ Հնդիկ քերթող եւ հռետոր Տոքթէօր Ռ. Թակոր բարեհաճած է իմ երկը կոչել՝ «Արժան բազմաքերթն հետազօտութեանց »:

Թակորի երկերուն թարգմանութեան մէջ ուշագրաւ են «Գիթանջալի»ի բազմաթիւ թարգմանութիւններն եւ հրատարակութիւնները: Երկը թարգմանած են Համլիկ Թումանեան, Վրթանէս Փափազեան, Ս. Զթչեան, Տիրայր արք. Տէր–Յովհաննիսեան եւ ուրիշներ :

Թակորի ստեղծագործութիւններուն թարգմանութեան եւ հրատարակութեան երրորդ շրջանը 1950էն կը շարունակուի մինչեւ մեր օրերը: 1954ին Թեհրանի մէջ լոյս տեսաւ «Գիթանջալի» բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն նոր թարգմանութեամբ (անգլերէնէ), բանաստեղծ Երուանդ Փափազեանի թարգմանութեամբ: Հայաստանի մէջ 1955ին վերստին հրատարակուած է «Պարտիզպանը » հաւաքածոն, իսկ 1959ին, ռուսերէնէ հայերէնի թարգմանուած է «Կորա» վէպը: Բանաստեղծին ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ 1961ին նորէն լոյս տեսան « Պարտիզպանը» եւ «Գիթանջալի» հաւաքածոները մէկ գիրքով, իսկ մամուլի մէջ հրատարակուեցան բազմաթիւ յօդուածներ :

Հնդիկ բանաստեղծին արձակ գրութիւններէն հայ գրասէրը յստակ գաղափար մը կազմած է Հնդկաստանի քաղաքական կացութեան, ազգային սովորութիւններուն եւ հնդկական արձակին ազգային ձեւի առանձնայատկութիւններուն մասին: Սակայն հայ գրասէրը մասնաւորաբար հմայուած է Թակորի հոգեցունց, քերթողական բարձր կատարելութիւն ունեցող բանաստեղծութիւններ որոնք կ'արտայայտեն դարերով մշակուած ազդեցութեամբ , բանաստեղծութիւններ, հնդիկ ժողովուրդին՝ կեանքին մասին ունեցած փիլիսոփայութիւնը եւ կ'ամբողջացնեն Ռ. Թակորի՝ կեանքի, սիրոյ , մահուան, գեղեցկութեան, ազատութեան, անմահութեան, հաւատքի եւ մարդասիրութեան նկատմամբ ունեցած գաղափարները : Այնքան յուզիչ, օրինակելի եւ կատարեալ են, որ հայ միջին սերունդին պատկանող, ինչպէս նաեւ քանի մը երիտասարդ բանաստեղծներ ուղղակի կը կրեն Թակորի բանաստեղծական արուեստին բարերար ազդեցութիւնը: Ասոնք իրենց բանաստեղծութիւններուն մէջ կը հետեւին տարկային արտաքին եւ ներքին ներդաշնակ միասնութեան նկարագրական ձեւին եւ բանաստեղծութեան իւրաքանչիւր տողին եւ հատուածի կառուցուածքին տողորման ձեւին :

Ռապինտրանաթ Թակոր հնդկական գրականութեան այն բացառիկ դէմքն է, որ լայն համբաւ վայելած է Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ եւ ունի իր ընթերցողները եւ երկրպագուները :

Ս. ՌՈՒՄԱՌԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԱՐԻՆՈՔԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

— Աստուած քո գործին յաջողութիւն տայ, — ասաց շալակաւոր լեռնականը , սրտագին հրաժեշտ մաղթելով իր մօտականցի բարեկամին :

Խոդեդանը անցաւ Հարեւան գիւղը եւ ճեմի ջուրը կտրելով (այդպէս էր կոչւում Բոնաչէնի գետը), սկսեց ելնել դէպի Սեւ սար :

Երեկոյ էր , երբ նա հասաւ Արինոք :

ԵՐԿՈՒ ՔՈՒՐԴ

Արինոքը շինուած էր Սեւ սարի վրայ: Երեսունութ տունը քուրդ էր , եօթ տունը հայ: Հարեւան գիւղը Դաշտադէմն էր : Սա գերազանցապէս հայաբնակ վայր էր: Մի մեծ ձոր էր այդ շէները բաժանում իրարից : Դաշտադէմը երեք կողմից շրջապատուած էր Սեւ սարի անտառներով, իսկ հարաւային կողմից նրա առաջ բացւում էր մի ընդարձակ դաշտ, որի միջով հոսում էր Բոնաչէնի գետը:

Այդ դաշտի պատճառով էլ գիւղը կոչւում էր Դաշտադէմ :

Այս գիւղերում տիրում էին քրդական երկու տներ :

Արինոքի գլխաւորը կոչւում էր Աւեսի հաջի: Սրա տունը Բոնաչէնում յայտնի էր Նասրի տուն անունով եւ պատկանում էր շէկոների ցեղին :

Մօտ յիսուն տարեկան բարձրահասակ, քաջասեւ բեղերով մի յաղթանդամ տղամարդ էր Հաջին: Դաշտադէմում եւ հեռաւոր գիւղերում բնակուող հքաւոր քըրդերն ու Հայերը իրենց աղաներից փախչելով գնում էին Արինոք եւ աշխատանքի էին մտնում այս քրդի մօտ :

Աւեսի Հաջու տունը գտնւում էր գիւղի ներքեւ, մի բոլորակ հողաթմբի վըրայ :Դռան առաջ տարածուած էր գեղջի մի ընդարձակ արտ, որի կողքերին սպիտակին էին տալիս խոշոր դդումները թմբերի վրայ կախուած : Տան ետեւը , որ նայում էր դէպի արեւմուտք, շարուած էին Նասրի տան կաւէ փեթակները, որոնց մեղուները թռչում էին մինչեւ Ծովասար: Բակի առաջամասում կար մի տափակ որձաքար, որի վրայ կռացած էր մի ծերացած թթենի: Քարի վրայ փռուած էր մի հաստ թաղիք՝ երկու բարձերով: Իր ազատ ժամերին այդտեղ էր հանգստանում Նասրի տան քուրդը :

Շատ արտեր եւ բանջարանոցներ ունէր Աւեսի Հաջին, բայց նրա տնտեսութեան հիմնական բարիքը իր բազմաքանակ խաշներն էին, որոնց պահպանութեան համար նա փորձուած հովիւներ էր որոնում :

Իր ապարանքից դէպի հարաւ գտնւում էին Նասրի տան հինգ ընդարձակ գոմերը, որոնց մէջ ոչխարն էր փարախում ձմրան ամիսներին: Իսկ դէպի հիւսիսարեւմուտք , Սեւ սարի լանջին , երեւում էր մի աւերակ բերդ, որի փլատակների վրայով գալարուելով անցնում էր Հաջու թոնիրների կապտաւուն ծուխը : Գրեթէ ամէն օր այդ ծուխը լիզում էր կործանուած բերդի ամայացած պատերը՝ իբրեւ խնկարկութիւն անցեալի յիշատակների վրայ :

Նասրի տան քուրդն ունէր մի սպիտակ նժոյգ, որ միշտ թամբած վիճակում արածում էր մարգագետնի մէջ՝ իր տան ետեւ: Այդ ձին նա հեծնում էր սար գնալու կամ ռազմադաշտ ուղեւորուելու համար :

Հաջին յաճախակի այցելութեան էր գնում վերոյիշեալ բերդի աւերակներին: Գնում էր միայնակ, երբեմն ձին քարշ տալով ետեւից, մտքերի մէջ խորասուզուած: Պտըտւում էր բերդի շուրջը , նստում, թախծում էր որեւէ փլատակի վրայ եւ, ձին հեծնելով , դանդաղ հեռանում էր այդտեղից :

Նրան ճանաչող տեղացի բնակիչները մի տարօրինակ խորհրդաւորութիւն էին նկատում այդ քրդի մէջ: Պատմում էին, որ իբրեւ թէ նա մեծաքանակ ոսկի ունի պահած, որի տեղը կորցրել է եւ չի կարողանում գտնել: Բոլորցի Քրդերը տարածել էին, թէ նա կապուած է Հայերի հետ եւ գաղտնի օգնում է սարերում պատսպարուած հայդուկներին :

Մի բան պարզ էր , արդարեւ, որ Աւեսի Հաջին ներքուստ ատում էր Օսմանցիներին եւ իբրեւ Շեկօ տան քուրդ, շահախնդիր էր Հայերի հետ խաղաղ եւ բարեկամաբար ապրելու քաղաքականութեանը: Հայ ընտանիքների հետ սերտ յարաբերութեան մէջ էին նաեւ Հաջու եղբայր Աւեսի Սալիմը եւ Նասրի տան գրեթէ բոլոր Քրդերը : Այդ մարդիկ այն համոզումն ունէին, որ Հայերն ու Քըրդերը մէկ արիւնից առաջացած սերունդներ են՝ բաժանուած ցեղով եւ կրօնով : Նրանց մէջ պահպանուած էր մի վիպական պատմութիւն, ըստ որի Հայերն ու Քրդերը եղբայրներ են եղել: Նրանց կենցաղի երկու գլխաւոր ուժերը եղել են սուրն ու գութանը: Նրանք մի օր բաժանուել են. Հայերը վերցրել են գութանը, իսկ Քրդերը՝ սուրը :

Կար նաեւ մի ուրիշ հանգամանք :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար·)

Այրի Տիկին Միհրան Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Աբել Համբարձումեան եւ աղջիկը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ եղբօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 3ին, արկածի հետեւանքով։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

21, Րիւ Օկիւսթէն Թիէրի, Փարիզ (19)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Հայաստան Տէրոյեանի (ծնեալ Պօղոսեան) մահուան առթիւ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ու Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան ընկերները կուգան յայտնել իրենց խոր ցաւակցութիւնները Տէրոյեան, Պօղոսեան եւ Գաբրիէլեան ընտանիքներուն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ (16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

(Այս հոգեհանգիստը որ պիտի կատարուէր այս Կիրակի, յետաձգուած է կամքէ անկախ պատճառներով)։

×

Այրի Տիկին Գալուստեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գալուստեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զիլինկիրեան եւ զաւակները, Օր. Հայաստան Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Տարօն Գալուստեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

(Մշեցի)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ իրենցմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին։ Ընկերուհի Քիրպիտճեան, Տուտու-Թօպուլեան, Եղիսաբէթ Հայրապետեան, Զապէլ Մուրատեան, Թամամ Սահակեան, Եղսաբէթ Յարութիւնեան, Մարիամ Միքայէլեան, Ովսաննա Ստեփանեան, Մարիամ Սիմոնեան, Ծաղիկ Ղարիպեան, Կիւլխաթուն Աւագեան, Սառա Անտրեան, սանուհիները՝ Երանուհի եւ Ազնիւ Հայրապետեան քոյրեր, նաեւ Լուսընթագ Մանուէլեանի։ Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ս. Վարժապետեանի (Իսթաթ) յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ըլլան.— Տիկին Ի. Անտոնեան 50 փրանք, Աղքատախնամին, Տէր եւ Տիկին Ե. Պապեան յիսուն ֆր. Կարմիր Խաչին, Տիկին Լ. Պապեան յիսուն ֆր. Կապոյտ Խաչին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Տէր-Գալուստեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պետեանէ քսանական ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Տիրուհի Համբարեանի մահուան առթիւ։

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեանէ փոխան ծաղկեպսակի, Այրի Տիկին Տիրուհի Տատուրեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Տ. Ն. 10 Ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, օգնութեան նպատակի յատկացնելու համար։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ազգ. Որբախնամ Միութիւնը Տէր Խորէն քհն. Ասատուրեանի ձեռամբ, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Գաբրիէլ Թորոսեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Պ. Օննիկ Գապաքեան քսան ֆրանք, Պ. Պ. Պ. Սուճեան, Ե. Հայրապետեան եւ Ե. Պէլտօեան, 10-ական, Տիկին Վարդուհի Աճէմեան եւ Տիկին Աստղիկ Պետրոսեան տասնական, այս առթիւ միութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Թորոսեան ընտանիքի։

× Ստացուած է նոյնպէս Մայր Եկեղեցւոյ հաւատացեալ Տիկինէ մը 10 Ֆր.։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Զ Ո Մ)

ՏԷՍԻՆ

Վարդանանցի տօնը կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, հանդիսաւոր պատարագ եւ մասնաւոր հոգեհանգիստ, Վարդանանց եւ 1036 նահատակաց յիշատակին։ Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին։

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

EXPOSITION

D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

« Au Pavillon Bleu »

(BORD DE SEINE)

BAS-MEUDON

50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT

— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —

NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու խմիչքով կամ ոչ։

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. հիմնադիր անդամներէն

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ

մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ

կիրակի, 9 փետրուար, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին *Իվ Թուտիկ* սրահին մէջ

21-23, Rue Yves Toudic — Métro : Lancry et République

կը նախագահէ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

կը խօսին — ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը։

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին — Տիկին Մեֆենանեան (*երգ*), ընկեր Ե. Գրիգորեան (*արտասանութիւն*), *հայկ. եւ եւրոպական երաժշտութիւն.— Դաշնակով կ'ընկերանայ.—* Օր. Ս. Մարգարեան։

Jacques Castagnier (flûte), Elisabeth Fontan-Binoche (harpe), Premiers Prix du Conservatoire de Musique de Paris.

Մուտքը ազատ է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

9 Փետրուար, Կիրակի, *Բուն Բարեկենդան*։ *Ս. պատարագ ժամը* 10*ին*։ *Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ*։

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, *կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան*։

14 Փետրուար, Ուրբաթ, *Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն*։ *Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը* 10*ին*։

× *Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի* 13 *Փետրուարի Հինգշաբթիէն*։

× 16 *Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի* Արեւագալի *Ժամերգութիւն*։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Վարդանանց *տօնը պիտի կատարուի օրուան յատուկ երգեցողութիւններու հանդիսաւոր արարողութեամբ*։ *Պատարագի ընթացքին մասնաւոր շուքով պիտի կատարուի նաեւ Նորին Վեհափառութիւն* Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի *անուանակոչութեան տօնին առնչակից Հայրա*պետական Մաղթանք, *ինչպէս նաեւ Հո*գեհանգիստ *համօրէն ննջեցեալներու յիշատակին*։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վարդանանց տօնին առթիւ, այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամերգութիւն եւ պատարագ կը կատարուի։ *Ներկայ կ'ըլլայ գաղութին աշակերտութիւնը*։

Պատարագի ընթացքին գոհաբանական աղօթք կը կատարուին վասն արեւշատութեան Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին։

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած վարժարանի Աշակերտութեան կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ., ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ.— *Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն*։

— 2 — ԶԱՒԵՇՏ, *ֆրանսերէն*, 1 *արար*։

26, RUE TROYON SÈVRES (S. et O.)

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Հայկ. երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ MC 20172

վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած Վ.Օ.Կ. Ընկերութեան կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»

«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»

(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)

Գունաւոր շքեղ կողք

Մեներգ, խմբերգ եւ սէնֆոնիք նուագախումբ 50 հոգի

Հայկ. պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ։

1.— Կենաց երգ, 2.— Արեւելեան ցոլքեր, 3.— Երջանիկ Աշուղը, 4.— Հայկ. պարեր (*Հօյ Հէլինէ, Թամ Զարա*), 5.— Քաղհան եմ անում, 6.— Գարնան օրեր, 7.— Յոռետեսը, 8.— Հայրենի Յուշեր, 9.— Երկինքն ամպել է, *եւ* Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր։

Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթեւեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 *կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը*։ –

Երգարանը կը տրուի միասին, *Գին* 30 *ֆրանք*

(*Գաւառներու համար առաքում* contre remboursement, *խնամուած ծրարով*)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող. երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,

Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ Եկմալեան պատարագ.— 20114, *Կոմիտասեան պատարագ* 20150, 20169, *Գանձարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան*

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.	
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 8 FEVRIER 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9930 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — Nº 9930

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆ

Վաղը՝ Կիրակի՝ կէսօրէ վերջ Իվ Թուտեկ սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ յարգանքի ցերեկոյթ մը՝ նուիրուած Սիմոն Զաւարեանի յիշատակին, իր մահուան յիսունհինգերորդ տարելիցին առթիւ: (Յառաջ ամբողջ թիւ մը նուիրեց արդէն, անցեալ Հոկտեմբեր 26ին, ճիշդ այն օրերուն երբ կը լրանար Սիմոն Զաւարեանի մահուան յիսնամեակը):

Սովորական մահկանացումը չէր հայ ժողովուրդի այս ընտրեալ զաւակը: Ծնած Լոռիի ազնուական, բարեկեցիկ մէկ ընտանիքին մէջ, համալսարանական մասնագիտական ուսում ստացած, անիկա ամէն հնարաւորութիւն ունէր հանգրուանելու, երջանիկ դիրք մը ապահովելու իրեն կեանքի մէջ:

Սակայն անսալով ներքին ձայնի մը՝ ուխտեց նուիրուիլ իր տառապակոծ ազգի ցաւերը մեղմելու, անոր արդար Դատը պաշտպանելու սրբազան գործին, երբ ռուս նիհիլիստներու շրջանակէն հեռանալով վերադարձաւ հայրենիք եւ մօտէն ծանօթացաւ հայ իրականութեան:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն էր: Այսօր Հայութեան այս սքանչելի կազմակերպութեան երրորդութեան մաս կը կազմէ՝ Քրիստափորի եւ Ռոստոմի հետ: Բացառիկ պատիւ մը, որ արժանի վարձատրութիւնն է իր անբասիր ու մաքուր նկարագրին, անսահմանօրէն զոհաբերուող, նուիրուող ու անշահախնդիր ոգիին, չարքաշ, խնայասէր, ժուժկալ ու համեստ կենցաղին:

Աստուածաշնչական տիպով մարգարէ մը կամ առաքեալ մըն էր: Իր գաղափարականին նուիրեալ անձնազոհ հերոս մը, որ ժողովուրդին ծառայելու, խոնարհ գիւղացիներու օգտակար ըլլալու մէջ կը փնտռէր իր հոգեկան գոհունակութիւնը:

Հակառակ իր ֆիզիքական նուրբ, վտիտ կազմին անխոնջ աշխատող մըն էր, համակ շարժում: Խօսելէ աւելի կը սիրէր գործել: Կը վազէր ամէն տեղ, հոն՝ ուր ցաւ մը կար ամոքելիք, կնճիռ մը՝ լուծելիք:

Հազիւ հիմը դրուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան՝ փութաց Տրապիզոն իբրեւ ուսուցիչ, մօտէն ուսումնասիրելու համար ցաւերն ու կարիքները ա'յն ժողովուրդին, որուն ծառայել ուխտած էր: Կ'ուզէր իր անձը օրինակ ծառայեցնել անոնց, որոնք հայրենասիրաբար կը մտնէին կուսակցութեան սրբազան դրօշին տակ, յանուն հայրենիքի ազատութեան:

Համիտեան բռնակալութեան դաժան օրերուն յանդգնութիւնը կ'ունենար շըրջապտոյտներ կատարելու Թուրքիոյ մէջ, մինչեւ Կիլիկիա ու Լիբանան, կազմակերպչական աշխատանքներ կատարելու եւ գաղտնի հրահանգներ տալու համար: Թիֆլիզ, Տրապիզոն, Ժընեւ, Կիլիկիա, Պոլիս, Մուշ հանգրուաններն եղան իր փոթորկալից կեանքին:

Հայ Դատի լուծումն էր իր բուն նպատակակէտը: Դաշնակցութիւնը միջոց մըն էր նպատակը իրագործելու:

Պալքանեան պատերազմէն վերջ, երբ կրկին սեղանի վրայ էր դրուած Հայկ. Հարցը, մինչեւ Ռուսիոյ մայրաքաղաքը գնաց՝ Ցարի կառավարութենէն յուսալով Հայոց փրկութիւնը: Զո՜ւր յոյսեր:

Լացաւ ամբողջ ազգը անխտիր, երբ հազիւ 47 տարեկան, իր մտաւոր կարողութեանց եւ փորձառութեան լրումին մէջ, յանկարծամահ եղաւ Պոլսոյ Աշխատանքի տան առջեւ, 1913 Հոկտ. 14/27ին:

Ժողովուրդը գիտէ գնահատել իր արժանաւոր զաւակները:

Յաւէտ անթառամ պիտի մնայ Զաւարեանի մաքուր յիշատակը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

—o—

ՎԱԽ ԿԱՅ ՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱ ՅԱՐՁԱՔԱՀԱՆՈՒՄ ԸՆԷ

Կիպրոսի կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ, մեռեալներու եւ վիրաւորներու թիւը կը շատնայ մինչ կուները քաղաքացիական պատերազմի բնոյթ ստացած են արդէն: Նիկոսիայէն հասած լուրերու համաձայն, առջի գիշեր նոր հրացանաձգութիւններ տեղի ունեցած են եւ թրքական Աճիոս Սոզոմենոս գիւղը կըրակի տրուած է: Այս յունական «բռնութիւնները» իմանալով Թուրքիա ըսպառնացած է իր որոշումներուն ազատութիւնը վերստանձնել եթէ արիւնը շարունակէ հոսիլ: Լարնաքայի բնակիչները հեռագիր մը քաշած են նախագահ տը Կոլի, խնդրելով որ իրենց օգնութեան փութայ եւ պաշտպանէ թրքական յարձակման մը սպառնալիքին տակըն ըլլալով: Հեռագրին մէջ կը շեշտուի.— «Անգլեւամերիկեան առաջարկը անընդունելի է, ձեզի կը դիմենք, ձեզի որ կը միացնէք քաղաքական մեծ դէմքի մը եւ ազատութեան հերոս պաշտպանի մը առաքինութիւնները, խնդրելու համար ձեր օժանդակութիւնը մեր արդար դատին: Կը պայքարինք մեր անկախութեան համար եւ կը մերժենք բաժանումի որեւէ ձեւ, որ Մարդկանց Իրաւունքներու եւ ՄԱԿի Ուխտին դէմ լուծում մըն է»:

Կիպրոս շատ գոհ է Ֆրանսայի բռնած դիրքէն եւ Անգլիացիներուն տրուած բացասական պատասխանէն: Մոսկուայի ձայնասփիւռը թթու խօսքերով անդրադարձաւ Կիպրոսի տագնապին, մեղադրելով Անգլեւամերիկացիները որ կ'ուզեն կրկնել Քոնկոյի պատմութիւնը:

Նախագահ Մակարիոս կ'ուզէ որ Ապահովութեան Խորհուրդը քննէ այս խնդիրը անմիջապէս: Ցարդ Անգլիա եւ Ամերիկա դէմ եղած էին նման քննութեան մը վախնալով խորհրդային վէթոյէն, բայց կը թուի թէ Խորհ. Միութիւնը դէմ պիտի չըլլայ միջազգային ոստիկանական ուժի մը ղրկուելուն, պայմանաւ որ այդ ուժը կազմուած ըլլայ Ատլանտեան Ուխտի փոքր պետութիւններու զօրքէն եւ վայելէ ՄԱԿի հսկողութիւնը:

× Կիպրոսի այս ծանր կացութիւնը կը վնասէ նաեւ կիպրաբնակ Հայերուն ինչպէս քանիցս յայտնուեցաւ հոնկէ հասած թղթակցութեանց մէջ: Անձնական նամակով մը տրուած լուրերէն (նամակը կը կրէ Փետրուար 4 թուականը եւ ղրկուած է Լոնտոն հասած կիպրահայու մը կողմէ), կը քաղենք հետեւեալ լուրերը.— «Թուրքերը Հայերու տուները գրաւեցին եւ կողոպտեցին եղած - չեղածը: Ցարդ ոեւէ Հայու կեանքին վնաս չէ հասած, բայց տասնեակներով Հայեր առեւանգուած են եւ սարսափելի չարչարանքներու ենթարկուած: Բարեբախտաբար Անգլիացիներու միջամտութեամբ ազատ արձակուած են: Վերջերս Թուրքերը Հայոց եկեղեցին ու դպրոցն ալ գրաւած են եւ գերի բռնած Տէր - Քուլիկեանը եւ Հայոց Առաջնորդը, բայց վերջը ազատ արձակած են անգլիական միջամտութեան վրայ»:

—o—

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Դիւանագիտական Մամուլի ընկերութիւնը ընտրեց իր նոր դիւանը որու երկու փոխ - նախագահներն են՝ Տիկին Ժընըվիէվ Թապուի եւ Ժորժ Լըրուա (Թոփաքեան):

ՀԱԿԱԿՐՕՆԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խորհրդային Միութեան Համայնավար կուսակցութիւնը վճռած է նոր պայքար մը մղել կրօնքի դէմ, ինչպէս ցոյց կուտան Մոսկուայէն հասած վերջին լուրերը: Տիեզերագնացներն ալ խոստացած են իրենց մասնակցութիւնը բերել պայքարելու համար «կրօնք կոչուած նախապաշարումին» դէմ:

Այս պայքարին գլուխը կը գտնուի Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար՝ Իլիչեւ, որ 1963ի վերջերը նիստի հրաւիրած էր գաղափարական յանձնախումբը (որու նախագահն է), ճշդելու համար այս պայքարին բոլոր կէտերը: Իլիչեւ կը գրէ արդէն Կոմունիստի վերջին թիւին մէջ, թէ «ձգել որ իրենց ուզածը ընեն»ի քաղաքականութիւնը վնասակար է հակակրօնական պայքարի մարզին մէջ, ու կը շեշտէ թէ պատերազմին յաջորդող տասը տարիներուն ընթացքին (այսինքն «անհատի պաշտամունքի» վերջին շրջանին), օրթոտոքս եկեղեցին ամրապնդած է իր դիրքերը բռնաբարելով լենինեան օրինականութիւնը:

Այս «կարծրացումը» անսպասելի չի թուիր: Քանի մը տարի է, հակակրօնական պայքարը սաստկացած է Խորհ. Միութեան մէջ եւ օրթոտոքս Եկեղեցին կորսնցուցած է այն տեսակ մը առանձնաշնորհեալ դիրքը, զոր կը վայելէր՝ անոր համար որ պատերազմի ատեն, կոչ ըրած էր ժողովուրդին որ կռուի հայրենիքին համար: Առաջին արշաւանքը սկըսած է 1959ին, ԻԱ. համագումարի տարին: Երկրորդ արշաւի մը հանդիպատես եղանք 1962ին, ԻԲ. համագումարէն ետք: Շարքայինները հրաւիրուած են մինչեւ 1980 համայնավարութեան հիմերը կառուցանելու եւ կուսակցութիւնը բացայայտ կերպով կը փափաքի որ այդ թըւականին, կրօնքը ամէն ազդեցութիւն կորսնցուցած ըլլայ Խորհ. Միութեան մէջ:

Պաշտօնական գետնի վրայ, հակակրօնական պայքարին միջոցները կը մնան անոնք, զորս Խրուշչեւ պարզած է 1954 Նոյեմբեր 11ի իր նշանաւոր նամակին մէջ.— Պէտք է յաջողիլ հաւատացեալները համոզումով հրաժարեցնել իրենց «նախապաշարումներէն» առանց վարչական ճնշումներու եւ հալածանքի դիմելու: Արդէն պաշտօնական քաղաքականութիւնը լաւ տեղ կուտայ կուսակցութեան որ իրեն կը վերապահէ քարոզչութեան մենաշնորհը, կրօնքը ուրանալու մղելով ժողովուրդը այնպիսի ձեւով մը որ հաւատացեալները օրինաւոր կարելիութիւնը չունենան հրապարակաւ պատասխանելու: Աւելին՝ փորձը ցոյց կուտայ թէ իշխանութիւնները չեն հրաժարած վարչական միջոցներու դիմելէ՝ այդ ճամբուն մէջ:

ԱՂԵՐՍ ՄԸ՝ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐՈՒՆ

Քանի մը ամիս առաջ, ռուս եկեղեցւոյ հաւատացեալները աղերս մը գրկած էին «Երուսաղէմի, Անտիոքի, Պոլսոյ եւ այլ վայրերու արեւելեան Պատրիարքներուն»: Հոն կը յայտնէին հալածանքի պարագաներ, որոնց զոհ գացած են քրիստոնեաներ, մանաւանդ Մինսկի մէջ: Այսպէս Թէոտոսիա Վարավա, որ իր երախաներով եկեղեցի կը յաճախէր, սպառնալիք ստացած է որ դատարան պիտի յանձնուի, Մինսկի թիւ 18 դպրոցին տնօրէնուհին յայտնած են թէ հոգեբուժական մարմնի մը առջեւ պիտի կանչուի եւ զաւակները արգելանոց պիտի դրուին:

Հակակրօնական քաղաքականութիւնը կը տարուի եկեղեցիներու փակումով, մանաւանդ երկրին արեւմտեան մասին մէջ: Զանազան պարագաներ կը յիշատակուին այս առթիւ: Ըսուեցաւ թէ 10 հազար եկեղեցիներ (ինչ որ գոյութիւն ունեցող աղօթատեղիներու կէսն է) փակուած կամ ուրիշ հանգամանք ստացած են 1959էն 1963: Շատ դժուար է այս թիւը ստուգել, բայց որոշ է թէ զանազան պատրուակներով, շատ թիւով եկեղեցիներ խլուած են հաւատացեալներու ձեռքէն: Ծանօթ է նոյնիսկ թէ Քիէվի մէջ, հաւատացեալները մէկ շաբաթ Ս. Անդրէաս եկեղեցին գրաւած են՝ արգելք հանդիսանալու համար իշխանութեանց որոշումին: Անշուշտ նոր ոչ մէկ աղօթավայր կը կառուցուի նոր քաղաքներուն մէջ: Վանքերուն հետ աւելի լաւ չեն վարուիր: Զորս մենաստաններ, ծանօթ ամբողջ օրթոտոքս աշխարհին մէջ (Պեչերսկի եւ Պոչայեվսկ) փակուած են 1961ին եւ 1962ին:

Գալով կղերիկոսներուն, անդադար նեղութիւններու առարկայ են: Տասը տարի առաջ երկու կրօնական ակադեմիա կար եւ ութ դպրեվանք: Երեք դպրեվանք փակուած են: Այս պատճառաւ ուսանողներու թիւը հազարէն պակաս է, մինչ կղերական դասը 35 հազար անդամ ունի: Պատերազմէն ետք, քահանաներու վիճակը նախանձելի էր: Խորհրդ. իշխանութիւնները ներկայիս կը պահանջեն ժողովրդապետութեանց եկամուտին 80 առ հարիւրը: Շատ մը համայնքներ պարտադրանքիս տակ են գործունէութենէ դադրելու կամ օրէնքէն «չեղելու»: Քահանաներու առաքելութիւնը խիստ հսկողութեան տակ է, իրաւունք չունին գործելու իրենց ծուխէն դուրս, չեն կըրնար հաւատացեալներու այցելել եւ պէտք է պետական պաշտօնեաներուն հաղորդեն իրենց քարոզները: Զանազան վայրերու մէջ, փորձած են արգիլել քահանաներուն որ երախաներ ընդունին եկեղեցին եւ 1963 Ապրիլին, հարց եղաւ այս որոշումը տարածել ամբողջ Ռուսաստանի մէջ: Կղերին ընդդիմութեան եւ խռովութեանց սպառնալիքները պատճառ եղան որ իշխանութիւնները հրաժարին ատկէ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Կարմիր Աստղը» բուռն յարձակում մը ըրած է Մքնամարայի դէմ որու յայտարարութիւնը «կը յիշեցնէ Հիթլերը որ կ'ուզէր բոլոր Ռուսերը սպաննել» եւ կը հարցնէ «ո՞ւր է հիմա, Հիթլերը»:

ԱՆԳԼԻԱՑԻՔ եւ Ֆրանսացիք պաշտօնական որոշումը տուին թունել մը շինելու Մանշի տակ: Երկու կառավարութիւնները պիտի քննեն միասնաբար ծրագրին իրագործման պարտադրած իրաւական եւ ելմտական հարցերը:

ԺՈԶԷՖ ՔԷՍԷԼ որ ֆրանսական Ակադեմիա անդամ ընտրուած էր Ֆօրսի դուքսին աթոռը, պաշտօնապէս ընդունուեցաւ Հինդշարթի օր Անտրէ Շանսոնի կողմէ: Ակնարկելով իր նախորդին եւ իր ընտրութեան, Քէսէլ շեշտեց — «փոխարինելու համար ան որու փառաւոր անունը արձագանգած է հազարամեակ մը Ֆրանսայի պատմութեան մէջ, որու նախնիքը, մեծ զինուորականներ, մեծամեծներ, իշխաններու եւ թագաւորներու բարեկամներ փայլուն ձեւով մաս կազմած են իր Պատմութեան, ո՞վ նշանակեցիք.— Ռուս մը ծնունդով, եւ աւելին՝ հրեայ մը, Արեւելեան Եւրոպայի հրեայ մը»․․:

ՀԱՅԿ. ԼԵԳԷՈՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ

Արեւելեան Լեգէոնին մէջ ընդունուած էր, որ Ֆրանսական բանակէն եկած զինուորականները պարտաւոր չէին հնազանդիլ Հայ կամ սուրիացի ստորճանաւորներուն, որոնք ըստ Լեգէոնի կանոնագրութեան՝ կամաւոր արձանագրուած էին :

Գրուած կանոն մը չէր : Ոչ ալ ցեղական հիմք ունէր, քանի որ Օտարական Լեգէոնէն եկած հայ կամ սուրիացի ստորճանաւորները, թեպէտ ոչ Ֆրանսացի, Ֆրանսացիներու իշխանութիւնը կը վայելէին :

Կ'ենթադրեմ որ այդ կանոնը կը բխէր այն հասկացողութենէն թէ Լեգէոնականները կը նկատուէին օտար ազգային բանակի մը կորիզը, իսկ Ֆրանսացիները՝ մարզիչներ :

Այդ տարբերութիւնը կրնար, գործադրութեան մէջ, վնասել բանակին միութեան, սակայն միջադէպի տեղի չտուաւ :

Երբ որոշուեցաւ որ Լեգէոնը ճակատ զրկուի, գնդապետ Ռոմիէօ Փարիզ տեղեկագրեց թէ յիշեալ կանոնը ռազմաճակատին վրայ անընդունելի էր եւ առաջարկեց որ Լեգէոնին պատկանող զինուորականները անխտիր նոյն իրաւունքներուն տէր եւ նոյն պարտականութեանց ենթակայ ըլլային : Փարիզ դրական պատասխան տուաւ :

Լեգէոնը սկսաւ փոխադրուիլ Եգիպտոս, ուրկէ պիտի ուղեւորուէր Պաղեստինեան ճակատը : Այդ փոխադրութիւնը կը կատարուէր փոքրաթիւ խումբերով՝ գերմանական ընդծովեաներու սպառնալիքին պատճառով : Երբեմն մեկնող խումբը օրերով կը սպասէր Ֆամակուսթայի նաւահանգիստին մէջ : Նաւերու երթեւեկը գաղտնի կը պահուէր :

Անգամ մը գնդապետը կանչեց ու ըսաւ ինծի թէ Ֆամակուսթայի մէջ սպասող խումբը, իր անկարգութիւններով, տեղական իշխանութեան գանգատը կը յարուցանէր : Հրամայեց որ երթամ տեսնեմ եղելութիւնը ու հարկ եղածը կարգադրեմ :

Անչափ ալ զարմանալի չէր : Աշխարհի վրայ բանակ չկայ որ սուրբերէ կազմուած ըլլայ եւ նոյնիսկ սուրբը, երբ զինուորական դառնայ, սրբութենէն բան մը կը մոռնայ : Այն պարագան ալ կար թէ Կիպրոսի գինին ծանր էր եւ քիչով գլխի կը զարնէր :

Երբ սպայակոյտին ինքնաշարժը Ֆամակուսթա մտաւ, հանդիպեցայ խումբ մը լեգէոնականներու, որոնց երեւոյթը զեղուն զուարթութեան նշաններ կը ներկայացնէր : Ինքնաշարժը կանգ առաւ : Զայն շրջապատեցին իմ հասցէին կեցցէներով : Բայց ծափահարուելու համար չէի գացած : Վար իջայ խոժոռ դէմքով, բարեւի կանգնել տուի եւ խիստ յանդիմանական քարոզ մը կարդացի խառնելով Ֆրանսայի, Հայութեան, զինուորական համազգեստին բարդեալ պատիւները : Բաքոսեան խանդավառութիւնը զէրօ աստիճանին իջաւ : «Ո՞վ է ձեր հրամանատարը», հարցուցի : Ֆրանսացի ենթասպայի մը անունը տուին : «Գացէք կանչեցէք» ըսի : « Ահաւասիկ կուգայ» պատասխանեցին, իրարու երես նայելով, շփոթած :

Փողոցին ծայրէն կ'առաջանար Ֆրանսացի երիտասարդ, հազիւ քսան տարեկան, ենթասպայ մը : Կը յառաջանար բայց դժուարաւ պահելով ուղիղ գիծը :

Երբ մեզի հասաւ՝ ջանալով շիտակ կանգնիլ, զինքն ալ յանդիմանեցի, շեշտը դնելով իր հրամանատարի պատասխանատուութեան վրայ : Հարբեալ առոգանութեամբ՝ « Ես հայ սպայի մը հնազանդելու պարտաւոր չեմ» արտասանեց : Կայծ մը փայլեց լեգէոնականներուն աչքերուն մէջ, բայց նայուածքիս վրայ անշարժացան : Ենթասպան կրկնակի կը սըխալէր, քանի որ Ֆրանսացի սպայ էի եւ իր ակնարկած կանոնը ջնջուած էր : Աւելի խիստ խօսեցայ, ըսի թէ մարդ Ֆրանսացի կ'ըլլայ ոչ այնչափ անուան հընչումով, այլ Ֆրանսական սիրտ ունենալով : « Քանի որ այդպէս է, վերջացուցի, կորսուեցէք գացէք : Ձեզ կը զրկեմ հրամանատարութենէ » : Եւ դառնալով լեգէոնականներուն. «Ո՞վ է ձեր մէջ ամենահին ստորճանաւորը» : Մէկը յառաջացաւ : « Այլեւս դուն ես հրամանատարը, ըսի, ուրեմն պատասխանատու : Եթէ կրկին ձեր մասին աննպաստ զրոյցներ լսուին, խերերնիդ կ'անիծեմ » :

Վերադարձայ բանակատեղին : Գնդապետին պատմեցի եղածը : Լռութեամբ լսեց ու միայն հարցուց. « Ի՞նչ պատիժ արձանագրեցիք ենթասպային» : Յանցանք էր անպատիժ ձգելը ենթասպային պատասխանը : Բացատրեցի թէ այդ յանցանքը անսովոր ըլլալով՝ ուզած էի նախապէս իր խորհուրդին դիմել :

– Լաւ, պատասխանեց, ես կը կարգադրեմ :

Երկու օր ետքը Կիպրոսէն անցնող շոգենաւով մը ենթասպան Ֆրանսա ետ զրկուեցաւ :

Յետագային իմացանք թէ այդ երիտասարդ ենթասպան, Ֆրանսական ճակատին վրայ հասնելէն քիչ ետքը, պատուոյ դաշտին վրայ ինկեր էր :

Ճակատագիր :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դ.

Փորթուկալի Էմմանուէլ թագաւորը Մաթէոսը զրկեց Հռոմ, Լեւոն Պապին (1513 – 1521), որ նամակ մը տուաւ անոր 1514 Հոկտեմբեր 10 թուականով, քաջալերելու համար Եթովպիոյ Դաւիթ Դ. կայսրը եւ անոր մայրը Հեղինէն, որ խնամակալուհին էր կայսեր :

Փորթուկալի թագաւորը, Հապէշ–Փորթուկալ բարեկամութիւնը սերտացնելու եւ Ափրիկէի մէջ իր դիրքը ամրապնդելու նպատակով, որոշեց իր կողմէն նուէրներով դեսպանութիւն մը զրկել Եթովպիա Մաթէոսի հետ :

Այս դեսպանութիւնը Հնդկաստանի ճամբով 1520 Ապրիլ 16ին 24 նաւերով հասաւ Մասուա եւ անկէ ճամբորդեց դէպի մայրաքաղաք, ուր դեռ չհասած մեռաւ Մաթէոս 1520 Մայիս 28ին եւ, փորթուկալեան դեսպանութիւնը ձախողութեան մատնուեցաւ :

Մէկ կողմ ձգելով Մաթէոսի քաղաքական գործը, նշանակելի է, որ ան 10 տարի Լիզպոն բնակած է, ուր, ինչպէս կ'երեւի, ուրիշ Հայեր ալ կային, որովհետեւ 1538ին, երբ Եթովպիոյ պատրիարք կ'ընտրուի Հռոմի կողմէն կաթողիկէութիւնը ընդունող հապէշ Պիրմանտէզ եկեղեցականը, ան Լիզպոնէն ճամբայ կ'ելլէ դէպի Հապէշիստան, հետը ունենալով երկու Հայեր, Անտոն մականուանեալն Ֆերնանտէզ եւ Գասպար Մուրենօ (Սուրիանօ), թերեւս բերիացի (հալէպցի) ատորին :

Ասիկա փաստ մըն է հաստատելու համար, թէ այդ թուականին Փորթուկալի մէջ կ'ապրէին Հայեր, որոնք աննշան թիւ մը կը ներկայացնէին ապահովաբար :

Բայց ԺԶ. դարուն, երբ Հնդկաստանի ծովային ճամբուն միջոցով յարաբերութիւններ հաստատուեցան Հնդկաստանի հետ, եւ բարգաւաճման զեղեցիկ շրջան մը ունեցաւ Փորթուկալ, Հայերը, իբրեւ Հնդկաստանի ճարպիկ վաճառականներ, յարաբերութիւններ ունեցան Փորթուկալցիներուն հետ : Անոնք հնդկական ապրանքները ծովեզերք բերին եւ յանձնեցին նաւագնաց ժողովուրդներու, ինչպէս նաեւ Փորթուկալցիներու, որպէսզի սոսկական այդ ապրանքները փոխադրեն Եւրոպա եւ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները : Նոյն ժամանակ Հայերը շարունակեցին ցամաքի վրայ կարաւաններու երթեւեկութիւնները եւ Ասիոյ խորերէն ապրանքներ բերին եւրոպական տիրապետութեան ենթարկուած նաւահանգիստները, ուր կը բեռցնէին Եւրոպացիներու, ինչպէս նաեւ իրենց սեփական նաւերը :

Այսպէս, Հայերը մեծ դեր կատարեցին համաշխարհային վաճառականութեան մէջ :

Փորթուկալցիները, որ առաջին անգամ Հնդկաստանի ծովային ճամբան գտած են, մեծապէս շահագործած են իրենց այս գիւտը եւ շատ ընդարձակ գործունէութիւն ծաւալած են եւ այս առթիւ Հայերու հետ ալ շփում ունեցած են Հնդկաստանի եւ Խաղաղական ովկիանոսի նաւահանգիստներուն մէջ :

Այս յարաբերութիւնները պատճառ եղած են, որ, ինչպէս Սպանիոյ, նոյնպէս նաեւ Փորթուկալի վրայ Հայերը ուշադրութիւն դարձնեն եւ յարաբերութիւններ ունենան : Եւ գտնուած են Հայեր, որոնք հետաքրքրուած են այս երկրով, որ նախքան Ամերիկայի գիւտը՝ աշխարհի նախադուռը կամ ծանօթ աշխարհի վերջին ծայրը նկատուած էր :

Այս շրջանին, երբ նոր աշխարհներու ծանօթանալու հետաքրքրութիւնը կարծես թէ ընդհանուր էր, գտնուած են Հայեր, որոնք, նման հետաքրքրութենէ մղուած, կատարած են երկար ճամբորդութիւններ եւ թափառած են երկրէ երկիր, ծանօթութիւններ հաւաքած են Հայոց համար անծանօթ շատ մը երկիրներու վրայ, ինչպէս Փորթուկալի, որ ԺԶ. ԺԸ. դարերուն ընդարձակ գործառնութիւններ ունէր գաղթային բերքերու վրայ :

Այս աշխարհաշրջիկ Հայերէն մէկը, թերեւս ամէնէն կարեւորը, Սիմէոն Դպիր Լեհացին էր, որ Լվովէն 1608 Փետրուար 15ին ճամբայ ելած է եւ տասը տարի ետք, 1618ին վերադարձած է : Այս տասը տարուան միջոցին շրջելով Արեւելեան Եւրոպա, Թուրքիա, Իտալիա, անկէ անցած է Փոքր Ասիա եւ Արեւմտեան Հայաստան, Եգիպտոս, Պաղեստին եւ ապա Կ. Պոլիս, ուրկէ կ'երթայ Լեհաստան : Այս երկար ճամբորդութեան ընթացքին ան բազմաթիւ ձեռագիրներ ընդօրինակած է եւ այսպիսով ապահոված է իր ապրուստը :

Սիմէոն Դպիր, որ սուր դէտ մըն էր, գրի առած է իր ուղեգրութիւնը, որ շատ հետաքրքրական է եւ ունի կարեւոր տեղեկութիւններ եւ դիտողութիւններ :

Սիմէոն Դպիր, որուն ուղեւորութեան ընդարձակ շրջագիծը բաւական է գաղափար տալու համար իր լայն հետաքրքրութեան, անգէտ մէկը չէր, ինչպէս կը տեսնուի : Ան ունի նաեւ շահեկան ակնարկ մը Փորթուկալի վրայ, ուր չէ այցելած, դժբախտաբար եւ ցոյց կուտայ, թէ Հայերը կապեր ունեցած են երկրին հետ : Սիմէոն, Լվովի Հայերուն մասին խօսելով, կը գրէ. «Զկայ մէջ նոցա արուեստաւորք, այլ ամէնքն վաճառականք են, մեծ եւ անուանիք. ունին եւ վէքիլ (փոխանորդներ կամ ներկայացուցիչներ) Ստամպօլ, Անկիւրի, Սպահան, Մօսկով, Կտանսքա, Փօրթուկալ եւայլն : Կան

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Որք այդ քիչերուն մէջ գտնուելու բախտ ունին, պիտի գիտնան թէ սակաւք չատերու տեղը բռնելու համար՝ պէտք ունին անձանց վրայ բռնադատութիւն գործածել :

Ասոր հետեւանքն է եւ միւս պարտքն ալ, այս է, հանդերձեալ երիտասարդութեան կամ արդեան մանկութեան դաստիարակելուն համար զոհողութեանց յանձնառու ըլլալ : Այդ դաստիարակութիւնը հանգիստ եւ հանդարտ գործերէն մէկը չէ, եւ ոչ ալ հնար է որ չափահաս անձանց գործունէութեամբ միայն ի գլուխ ելնէ : Հազիւ թէ ասոնց գործն է համալսարանական եւ բարձր ուսմանց համար աշխատիլ եւ աշխատակցիլ, մինչ նախնական դաստիարակութիւնը, որուն մեր Հայաստանցին կը կարօտի, զինուորական մրցում մի է ճշմարտապէս, եւ որք այն չարագուշակ թշնամւոյն դէմ մարտնչիլ կը խիզախեն՝ որ է անկրթութիւն, ոչինչ նուազ վտանգաւոր եւ տաժանելի զինուորութեան մը կը գրուին, քան նոքա որ սուրերու եւ ռումբերու դէմ կռուելով կեանքերնին ի կշիռ կը դնեն :

Ծանր եւ վտանգաւոր գործոց մէջ երիտասարդութեան մասը շատ է, կ'ըսէի ի վեր անդր : Սոյն սկզբան հետեւողութեամբ կը հրաւիրեմ եւ կը յորդորեմ զձեզ, երիտասա՛րդք, Հայաստանի դաստիարակութեան հարկաւոր եղած միջոցներու գործադրութեան : Հայաստանի մէջ ուսում ծաւալել, քանի մը տարիներէ ի վեր նշանաբան եղեւ հայ երիտասարդութեան մայրաքաղաքիս, եւ գլխաւորաբար քանի մը թաղերու, որոնց մէջ կ'ուզէի ձեր թաղն ալ յիշելու բախտ ունենալ : Քանի մը ընկերութիւնք կանգնուեցան՝ որք հայաբնակ աշխարհի զանազան կողմերը իրենց ասպարէզ ընտրեցին, եւ ժրաջան աշխատութեամբ նըպաստներ հաւաքեցին, քանի մը ազգանուէր երիտասարդք դաստիարակի պաշտամամբ Հայաստան չուեցին, եւ մինչեւ ցայսօր երեսնիւ չափ վարժարանք կանգնեցան կամ նորոգուեցան շնորհիւ Արարատեան, Դպրոցասիրաց – Արեւելեան եւ Կիլիկեան ընկերութեանց : Եռամեայ ժամանակէ մը ետքը, այն եռանդը որ առաջ ընկերութիւնները շատցնելու յորդորեց, այսօր փորձառութեամբ զանոնք միացնելու եւ զօրացնելու կ'առաջնորդէ, եւ ազգին մէջ նոր զօրութիւն մը ստեղծելու : Երիտասա՛րդք, այդ զօրութիւնը ձեր բաժինն է, անոր չորս կողմը համախմբուիլ ջանացէք :

Հայաստան դաստիարակութեան կը կարօտի եւ Միացեալ Ընկերութիւնք դաստիարակութեան վառարանը պիտի ըլլան : Ազգս չունի այնպիսի զօրաւոր եւ մեծազօր նպաստներ, որովք հնար ըլլայ իսկոյն բազմաթիւ վարժարաններ կանգնել եւ օժտել : Ազգը պարտաւոր է լումաներէ դահեկան, եւ դահեկաններէ քըսակ, եւ քսակներէ դրամագլուխ կազմել եւ ըստ այնմ գործի ձեռնարկել : Յոգնեցուցիչ եւ լքուցիչ աշխատանք մի է, որուն յոգնած անձեր անբաւական են : Եթէ Համախմբեալ Հայկական Ընկերութիւնն ապագայ արդիւնք մը պիտի ունենայ, զայն երիտասարդութենէ հարկ է սպասել, որ միայն կարող է անխոնջ կերպով հաւաքմանց տաժանելի գործոյն հսկել, եւ բաժանորդագրութեանց տարածման համար ճիգն ու քիրտն չխնայել : Երիտասարդաց, եւ մանաւանդ մայրաքաղաքացի երիտասարդաց պարտքն է եւս, ցորչափ տեղացի երիտասարդութիւն կը պակսի որ տեղական դաստիարակի պարտքը կատարէ, ինքն փութայ լնուլ այդ պէտքն ալ, եւ առաքելաբար շրջի ի Հայաստան, դաստիարակի պաշտօն վարելու համար :

Ինչ որ ընկերութեանց ընթացքն է եւ ինչ որ ընկերութեանց գործն եղեւ, անաչառ քննութեան ենթարկուելով իսկ՝ գովեստի պէտք է արժանանան : Այն հըմտութեամբք զորս ստացած եմ նաեւ օտար եւրոպական ազգաց մէջ գործածուածներուն նկատմամբ, կը համարձակիմ հաստատել թէ հայ երիտասարդութեան ի մասինս ըրածը արժանի է ամենայն գովեստից, եւ երբ անօրինակ ձեռնարկ եւ յաջողութիւն կրնայ փառ... ռուիլ նոյնիսկ ամէնէն յառաջադէմ ... գաց մէջ : Փորձառութեան պակաս... թիւնը բնական է երիտասարդութեան, այլ հայ երիտասարդութիւնը ցուց... զինքն թէ՛ գործունեայ եւ եռանդուն, թէ՛ փորձառու եւ խոհեմ, ոչ միայն ը... կերութիւններ հիմնելու եւ գործե... մէջ, այլ եւ իմաստութեամբ կառավ... րելու, եւ այսօր ալ զանոնք միացնե... մէջ : Պատի՛ւ եւ յարգա՛նք ուրեմն ... ընկերութեանց վասն դաստիարակութ... հայ աշխարհի, փա՛ռք եւ պարծա... հայ երիտասարդութեան :

Հայ երիտասարդութիւնն, ոչ մի... դաստիարակ է եւ պիտի ըլլայ, այլ ինքն միւս կողմէն բարձր դաստիարակ... թեան կը կարօտի, եթէ այդպէս կը ... րէք ինծ կոչել նաեւ անձնական եւ ... հատական կրթութեան եւ կացութ... այն մասը, որով ոք իւր ապագա... պատրաստութիւնները կը կատար... Նախնական դաստիարակութիւնը ման... կութեան մէջ աւարտած երիտասարդութիւնն կարող է տալ զայն իրեն յաջորդ մանկութեան, բայց իրեն ալ բան մը պակսի տակաւին :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(11 Շար.)

մէջ նոցա խօճայք, որ ունին Ծռ. (50 հազար), Կռ. (60.000), Զռ. (80.000) եւ Ճռ. (100.000) ղուռուշ կամ աւելի : Ունին մուլքեր, պաղ ու պաղչանի, պըտղատու ծառեր, պարտէզք, բուրաստանք, ծաղկաստան եւ վարդենիք, այլեւ բարձր սարայք, տարպասնի եւ աղբերք յորդառուխք, եւ լիճք ի մէջն՝ մեծ եւ լայն, լի ձկամբ, զոր ոմանք եւ աշտարակք եւ սարայնի ունին ի վեր ջրոյն զարմանաչէն» :

Այս պերճ կեանքը ունէին Լեհաստանի Հայերը երբ «մեծ եւ անուանի» վաճառականներ, ինչպէս Սիմէոն Լեհացիի «Ուղեգրութեան» այս տողերէն յայտնի կը դառնայ, ընդարձակ վաճառականութեան մը արդիւնք էր, որ անոնք կը վարէին Կ. Պոլսոյ, Էնկիւրիի, Սպահանի, Մոսկուայի, Կաղիքսի եւ Փորթուկալի հետ: Դժբախտաբար Սիմէոն չըսեր, թէ իրենց փոխանորդները կամ ներկայացուցիչները ի՞նչ ազգէ էին :

Եթէ Հայեր էին, պէտք է ընդունիլ, թէ Փորթուկալի մէջ եւս Հայեր կային իբրեւ Լեհաստանի հայ վաճառականներու ներկայացուցիչներ, եւ ինչո՞ւ չէ, հաւանօրէն կային ուրիշ տեղերու հայ վաճառականներու ալ ներկայացուցիչները :

Բայց նոյն դարուն, եթէ ուրիշ հայ վաճառականներ Փորթուկալի հետ յարաբերութիւն ունեցած են եւ անոնցմէ ոմանք հոն գացած են, այն ատեն անառարկելի կը դառնայ, թէ Լեհաստանի հայ վաճառականներուն ալ ներկայացուցիչները Հայեր էին, ինչ որ դժբախտաբար տարակոյսի տակ կը մնայ: Բայց կարելի է ըսել, թէ շատ հաւանական էր, որ Հայեր կային Փորթուկալի մէջ ալ, որուն մայրաքաղաքը Լիզպոն մեծ կեդրոն մըն էր արեւելեան ապրանքներու վաճառականութեան, որովհետեւ ԺԷ. դարուն եւ յատկապէս 1670ին Հայերը Շահ Աբասին կ՚ըսեն, թէ «Ժողովուրդքն Ջուղայեցւոց եւ Գողթան գաւառին ... Բազումք են վաճառականութեամբ այժմ ի Ֆրանկիստան»: Փորթուկալ ալ, իբր մաս «Ֆրանկիստան»ի, Հայեր պէտք է ընդունած ըլլայ, մասնաւորապէս այն պատճառով, որ մետաքսի առեւտուրը, որ մենաշնորհի վերածուած էր եւ արտածումը Ջուղայեցիք կը կատարէին, Շահ Աբասի պաշտպանութեան տակ էր : Մետաքսը ասիական ապրանքներէն ամէնէն փնտռուածներէն մէկն էր այն ժամանակ :

Եթէ Սիմէոն Դպիր, որ առանց Փորթուկալ գացած ըլլալու, աւելի շատ բան ըսած է Փորթուկալի մասին, եթէ այնտեղ ապրող Հայերու մասին քանի մը բառ գրի առած ըլլար, թանկագին ծանօթութիւն մը տուած պիտի ըլլար մեզի, առանց անոր, որ ան աւելի շատ բան ըսած է Փորթուկալի վրայ քան Օգոստինոս Բաջենց, որ Փորթուկալ այցելած ըլլալով հանդերձ, իր ինքնակենսագրութեան մէջ կը պատմէ իր շրջագայութիւնները Ղալաթին, Արտավիլ, Շամախի, Աժդերխան, Մոսկուա, Լեհաստան, Համպուրկ, Լիզպոն, Մատրիտ, ինչպէս նաեւ Հռոմ եւ կրկին Լեհաստան :

Ան 1614ին Հռոմ կը գրկուի եւ քահանայ կը ձեռնադրուի ու կ՚երթայ Հայաստան :

Սիմէոն Դպիրի այս ժամանակակիցը դժբախտաբար ոչ մէկ շահեկան տող ունի Փորթուկալի մասին :

Ա. ԱԼՊՈՅԱՃԵԱՆ

(4 Շար.)

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Ե.

Հանրապետութեան նախագահը Ամերիկա մեկնեցաւ մասնաւոր հրաւէրով հաւաստելու թէ Իտալիա հաւատարիմ կը մնայ արեւմտեան զինակցութեան, կ՚ընդունի ամերիկեան առաջարկը հաւաքական հիւլէական ուժ ունենալու, Նիւ Եորքի ելմտական շրջանակներուն ալ հաւաստեց թէ ամէն ջանք պիտի թափուի դրամանիշը բարձր պահելու: Խորհրդարանին մէջ ալ ընկերվարական նախարարը կը վստահեցնէր թէ «կեդրոն–ձախ լուծումը աջ լուծում մըն է, Իտալիա պէտք ունի ամուր ժողովրդավարութեան մը ապահովելու համար աշխատաւորներու վերելքը եւ յառաջդիմութիւնը դէպի ընկերվարութիւն : Այս նպատակով ընկերվարականներ կը մասնակցին կառավարութեան : Զպայքարեցանք տասնեակ տարիներ նախարարական մէկ քանի աթոռներ գրաւելու համար, համոզուած ենք որ այսօր ալ կը ծառայենք մեր իտէալներուն, հաւատարիմ կը մնանք մեր աւանդութեանց» :

Անգլիոյ Արտաքին նախարարը Դեկտեմբեր 16ին Լոնտոն հրաւիրեց Իտալիոյ Արտաքին նախարար սոցիալ դեմոկրատ Սարակաթը, որ միշտ հաւատարիմ մնացած է արեւմտեան զինակցութեան, եւրոպական միութեան: Մառեչալ Թիթօն ալ Իտալիոյ վարչապետը Պելկրատ հրաւիրած էր Օգոստոս 29ին, երբ Ծերակոյտի նախագահ Մերծակորա Պելկրատ կը գտնուէր, այն օրը՝ երբ Թիթօն կ՚ընդունէր Խրուշչեւը: Իտալիա Ատլանտեան Ուխտի առաջին անդամն է որ տնտեսական համաձայնութիւն կնքած է Խորհ. Միութեան հետ :

Ձախերու պահանջումով կրթական ծրագիրը փոխուեցաւ, նոր միջին դպրոց մը հիմնուեցաւ, լատիներէնը թեթեւցնելով, կրթութիւնը ձրի եւ պարտաւորիչ դարձնելով մինչեւ 14 տարեկան: Կազմակերպութիւնը կը մնայ իրագործելի: Եօթը միլիոն աշակերտ մտան կրթական շէնքերէն ներս, կը պակսին շէնքեր եւ ուսուցիչներ, ճարտարարուեստ եւ դըպրոց կը մրցին գիտութեան ուսուցիչներ ունենալու : Կրթութեան նպատակ ընդունուած է տարրական կրթութիւնն ընդհանրացնել, նպաստաւորել վեր բարձրանալու կարող ուսանողները, նուազեցնել դասարաններու աշակերտներուն թիւը: 1928ի փաշական ծրագրով դասարան մը մինչեւ վաթսուն աշակերտ կրնար ունենալ, այժմ առաւելագոյն թիւը պիտի ըլլայ 35 :

Ձախերու եւ աջերու միջեւ վիճելի կը մնայ մասնաւոր դպրոցներու հարցը : Առաջինները կը պահանջեն պետականացում, վերջինները կը պնդեն թէ ընտանիքին իրաւունքն է տղան ղրկել ընտրած դպրոցը : Մասնաւոր երկրորդական վարժարաններ կը յաճախեն 24 հազար աշակերտներ, պետական վարժարաններ 26 հազար միայն :

Իտալիա «Վեց»երու մէջէն միակն է որ հազարաւոր անգիրներ ունի: Բարեկեցութիւնը ծաւալած է, բայց ընթերցասիրութիւնը համեմատական չէ : Իւրաքանչիւր իտալացի գրքի համար տարեկան կը յատկացնէ մէկուկէս լիր. ոսկի, մինչդեռ զուարճութեանց համար կը ծախսէ 18 լիր. ոսկի: Օրաթերթերու տպաքանակը քիչ է բնակչութեան համեմատութեամբ : Հարիւր ընտանիքներէն եօթը գիրք կը գնէ, 52ը օրաթերթ եւ պարբերաթերթ կը կարդայ : Ընթերցասիրութեան փափաքը նուազած է ամէնուրեք աւելի կամ նուազ համեմատութեամբ :

Իտալիոյ ներքին քաղաքականութեան կնճռոտ հարցն է մեծ հողատիրութիւնը, «Հարաւի Հարցը»: Իտալական միութեան տօնախմբութեան օրերուն Փասքուալէ Վիլլարի կը հրատարակէր «Հարաւային Նամակներ» ցոյց տալով հարաւի տնտեսական, ընկերային թշուառութիւնը: Այսօր ալ գրութիւնը այժմէական է, հիւսին ու հարաւը կը տարբերին տնտեսապէս, ցեղագրականօրէն: Ճարտարարուեստը կեդրոնացած է Հիւսիսը, Հարաւը մէկ քանի աւատապետներու սեփականութիւնն է, չկայ ճարտարարուեստ, թէեւ առատ աշխատաւորներ կան, որոնք կ՚աշխատին չնչին վարձատրութեամբ: Աշխատաւորը կը փախի դէպի Հիւսիս կամ կը գաղթէ: Կուսակցութիւններ համաձայն են հողատէր ընելու հողամշակը, բայց կամ հողերը գըրաւելու են կամ վճարելու են հողատիրոջ: Դրութիւնը տեւեր է դարեր: Ուսանողուհի մը հրատարակեց հողատիրոջ եւ մշակի մը միջեւ կնքուած պայմանագրութիւն մը, որ կը կրէ 821 թուականը : Հողատէրը կ՚ըսէ մշակին. «Քեզի կուտամ տուն, հող եւ մինչեւ վերջ հոն մընալու վստահութիւն: Դուն պիտի տաս աշխատանք, արտադրութեան կէսը» : Պայմանագրութիւնը կը տեւէ դարեր :

Կեդրոն – ձախ Դահլիճին առաջին ջանքը պիտի ըլլայ դարմանել տնտեսական եւ ելմտական տագնապը, անցեալ տարիէն ժառանգութիւն մնացած, հաւասարակըշռել ներածում եւ արտածում, առեւտրական կշիռը, արգիլել դրամական անկումը, պայքարիլ գիներու բարձրացման դէմ, ամէնէն աւելի շահիլ բոլորին վըստահութիւնը: Թոշակներու բարձրացումը պատճառեց գիներու բարձրացում, ներածումներն եղան Հասարակաց Շուկայէն, աւելի աժանագին, մինչդեռ ներքին արտադրութիւնը մնաց առանց սպառումի :

Երկրի մը ներքին քաղաքականութիւնը կ՚անդրադառնայ արտաքինին վրայ: Արեւմտեան ընկերվարականներ կը սպասեն յառաջիկայ ընտրութեանց իշխանութեան հասնելու եւ ընկերվարական միացեալ Եւրոպան կազմակերպելու համար: Ամէն տեղ ազատական կուսակցութիւնը կը մընայ փոքրամասնութիւն :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(5 Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ իր մահկանացուն կընքած է վերապատուելի Ենովք Հատիտեան, հայ աւետարանականական համայնքի ծանօթ դէմքերէն: Ութսունամեայ, վերապատուելի Հատիտեան բազմապիսի ծառայութիւններ մատուցած է Լիբանանի հայ գաղութին :

ԼՈՆՏՈՆԻ «Հայ Տունը» իր մշակութային գործունէութեան կարգին «Սայաթ–Նովա» մրցանակ մը հաստատած է որու արժանացած են բանաստեղծուհի Մառի Աթմաճեան եւ մաթեմատիկոս Տիգրան Թահթա :

ՄԻԼԱՆՕ — Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի շքանշանով պարգեւատրած է Պ. Ստեփան Սրապեանը, էջմիածնայ նոր վեհարանի մէկ դահլիճին կահաւորման հոգը ստանձնած ըլլալուն համար :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Սառուցեալ գօտին շուրջը, ծովուն մէջէն կը հոսի «գետ» մը, որուն լայնութիւնը տեղ – տեղ 130 քիլմ. է: Այդ «գետը» Սառուցեալ գօտին շուրջը իր մէկ պտոյտը կը կատարէ 16 տարուան ընթացքին: Այդ «գետը» իր մէջ կ՚ընդգրկէ երկրագունտին բոլոր ովկիանոսներուն մէկ 200րդը, որ կը կազմէ վեց միլիոն խորանարդ քիլոմեթր ջուր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՔՈՒՐԴ

Հայ չինականը դարաւոր բարեկամութեամբ աւելի կապուած էր քրդի հետ, քան թէ օսմանցու : Թէ հայ եւ թէ քուրդ աշխատաւորը զրկուել էին անկախութիւնից եւ հայրենիքից օսմանեան տիրապետութեան հետեւանքով : Երկուսն էլ ձգտում էին իրենց ազգային անկախութեանը: Երկուսն էլ երազում էին ազատագրուել սուլթանների եւ փաշաների լծից :

Մի ուրիշ զօրաւոր պատճառ էլ կար : Հաջին ունէր երեք կին, որոնցից ամենագեղեցիկը մի Հայուհի էր՝ Սալվարդ անունով: Քրդերը նրան Հուրի Մալաք էին ասում : Թէ ով էր այդ գեղեցկուհին, կամ ում աղջիկն էր նա, ոչ ոք չէր իմանում: Հաջին նրան իր ապարանքն էր բերել սարերի վրայով, իբրեւ չերքեզ աղջկայ, բայց թէ որտեղի՞ց մի տեսակ հանելուկ էր այդ :

Սալվարդը ամուսնութիւնից երկու օր առաջ ասել էր նրան .

— Միայն մի պայմանով ես քեզ կին կը դառնամ. երդուիր, որ չես դրժի այդ պայմանը: Քուրդը պատից վայր առնելով Նասրի տան սուրը, երդուել էր նրա վրայ :

— Իմ պայմանն այն է, — ասել էր Հուրին, — որ դու, յանուն իմ հանդէպ տածած սիրոյ, սիրես եւ օգնես այն ժողովրդին, որին պատկանում եմ ես ազգութեամբ :

— Ես Հայերին օգնել եմ եւ դարձեալ կ՚օգնեմ, — ասել էր Հաջին: — Դու յետոյ կ՚իմանաս, թէ ես ինչու պարտաւոր եմ այդ ժողովրդին օգնել : — Եւ քուրդը, բազմագուշակ ժպտալով, իր սուրը կախել էր պատից : Ասում են՝ այն օրուանից, երբ Սալվարդը ոտք էր դրել Արինոք, Նասրի տան քուրդը սկսել էր աւելի ջերմութեամբ վերաբերուել Հայերին :

Ոչ մի հայ նրա դռնով դատարկ չէր անցնում : Հուրի Մալաքը ուշի – ուշով հետեւում էր, թէ ինչպէս է իր ամուսինը կատարում նուիրական ուխտը : Այն սենեակը, որտեղ պահւում էին Հաջու զէնքերը՝ սուրը եւ հրացանը, ոչ ոք չէր համարձակւում մտնել : Միայն Սալվարդըն իրաւունք ունէր ազատ ելումուտ անել այնտեղ: Այդ միեւնոյն սենեակում գտնւում էր մի խորհրդաւոր սնդուկ, մի շատ թանկարժէք մատեան: Թէ ինչի մասին էր այն, կամ երբ էր գրուած, դրա վերաբերմամբ ոչ ոք ոչինչ չգիտէր: Աւեսի Հաջին այդ բանը այնքան ծածուկ էր պահում, որ ոչ մի մարդ չէր յանդըգնում այդ ուղղութեամբ որեւէ ակնարկ անել: Նոյնիսկ Հուրի Մալաքը չէր համարձակւում մօտենալ խորհրդաւոր գաղտնարանին : Ասում էին, թէ այդ գաղտնիքը լուծուելու է այն ժամանակ, երբ Հաջու տոհմը անհետանար աշխարհից :

Խորհրդաւոր էր ոչ միայն այդ արկղը, այլեւ այն բանալին, որով փակուած էր այն: Աշխարհում, բացի իրենից, ոչ ոք չէր իմանում, թէ որտեղ է պահուած այդ սնդուկի բանալին :

Դաշտադէմ գիւղի գլխաւորը կոչւում էր Զատօ: Սա մի ծերունի քուրդ էր, որ աշիրէթի աղայական դասին էր պատկանում: Զատօն բըրցի քուրդ էր: Նրանց տունը Բոնաշէնում կոչւում էր Ախուպի տուն :

Զատոյի պապը՝ Ախուպը, որ մի քաջ եւ ռազմաշունչ մարդ էր, ժամանակին ապրել էր Տօվասարի լանջին գտնուող քրդական Մըրէ կոչւող գիւղում: Դեռ – եւս տասնեւհինգ տարեկան հասակում Ախուպն իրենց տան անունը նշանաւորել էր մի հերոսական դրուագով, որի մասին երգ էր յօրինուած: Իրենց կորած եզը որոնելիս, նա գիշերով կալանել էր մի յաղթամարմին արջի եւ, ականջներից բռնած, քարշ էր տուել դէպի գիւղը եւ փակել ախոռի մէջ: Իսկ Զատոյի հայրը յայտնի աւազակ էր: Նա ամբողջ Սեւ սարը յայտարարել էր իր սեփականութիւնը եւ չէր ենթարկւում ոչ մի իշխանաւորի: Եւրոպացի մի ճանապարհորդ սուլթանի թուղթը ձեռքին գալիս է Սեւ սարն ուսումնասիրելու :

— Ո՞վ ես դու, ի՞նչ գործ ունես մեր սարերի վրայ, — հարցնում է այդ աւազակը՝ նրա առաջը կտրելով :

— Ճանապարհորդ մարդ եմ: Սուլթանից թուղթ ունեմ ձեռքիս :

— Էս սարերի սուլթանը ես եմ, — ասում է քուրդը եւ եւրոպացուն կողոպտելով, վտարում է Բոնաշէնից :

Զատօն իր ռազմատենչ պապի եւ հօր պատգամին հաւատարիմ, գրաւել էր հայ ընտանիքներից մէկի տունը, նրա բակն ու տոհմական ընկուզենին եւ ապրում էր այնտեղ: Պատմում էին, որ նա Մըրէից Դաշտադէմ էր եկել ընդամէնը մի փալասով եւ, Օսմանցիների հովանաւորութեամբ, Հայերին ճնշելով, իշխանաւոր որի մէջ Նասրի տան քուրդը պահում էր էր դարձել այդ գիւղում :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ժան Պօղոսեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ իր հօր՝ Յարութիւն Պօղոսեանի, էճս Ան Փրովանս :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տոքթ. Շահպազլեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց անհատ թէ կազմակերպութիւն, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԱԼԱՆԹԻՆ ՇԱՀՊԱԶԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

Տոքթ. Շահպազլեան իր կնոջ յիշատակին յիսուն փր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի զաստիարակչուհիներու ֆոնտին եւ 10ական ֆրանք «Յառաջ»ի եւ «Հայ-Բոյժ»ի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

15, Rue Marceau Delorme
Bois-Colombes

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գալուստեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գալուստեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զիլինկիրեան եւ զաւակները, Օր. Հայաստան Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Տարօն Գալուստեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ
(Մշեցի)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պուլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ իրենցմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին : Ընկերուհի Քիրպիտճեան, Տուտու-Թօպուլեան, Եղիսաբէթ Հայրապետեան, Զապէլ Մուրատեան, Թամամ Սահակեան, Եղսաբէթ Յարութիւնեան, Մարիամ Միքայէլեան, Ովսաննա Ստեփանեան, Մարիամ Սիմոնեան, Ծաղիկ Ղարիպեան, Կիւլխատուն Աւագեան, Սառա Անտրեան, ասնուհիները՝ Երանուհի եւ Աղնիւ Հայրապետեան քոյրեր, նաեւ Լուսընթակ Մանուէլեանի : Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրաւուած օր, Մարտ 14, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ. Գաբրիէլ Թորոսեանի յուղարկաւորութեան (Կառտան) առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Արշալոյս Կէմարմազեան, Վարդուհի Աճէմեան, Եղիշէ Հայրապետեան, Խորէն Թիւթիւնճեան, Ալպեռ Պառիէ, Սեդրակ Աբրահամեան, Պետրոս Պասմաճեան 10ական : Ողբացեալ Տիկին Վարսենիկ Զաքարեանի (ծն. Տէր-Խորէնեան) յուղարկաւորութեան առիթով Պ. Յուսիկ Գարակէօզեան եկեղեցիի դպրոցին նուիրած է տասը ֆրանք :

ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

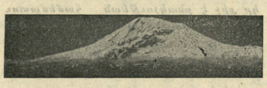
ԲԱՐԱԲԲԱ

Ողբերգութիւն 3 Արար

ԿԻՐԱԿԻ
16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 3

Մուտք 4 փր. - Մանուկները՝ 3 փր.

SALLE DES FÊTES
25, Avenue Victor Cresson
ISSY-LES-MOULINEAUX

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԼԻՌ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE
Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. հիմնադիր անդամներէն

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ

մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ

կիրակի, 9 փետրուար, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Իվ Թուտիկ սրահին մէջ

21-23, Rue Yves Toudic — Métro : Lancry et République

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսին.— ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին Մեքենաճեան (երգ), ընկեր Ե. Գրիգորեան (արտասանութիւն), Հայկ. եւ եւրոպական երաժշտութիւն.— Դաշնակով կ'ընկերանայ.— Օր. Ս. Մարգարեան :

Jacques Castagnier (flûte), Elisabeth Fon tan-Binoche (harpe), Premiers Prix du Conservatoire de Musique de Paris.

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,

ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, քոթիյոն, թոմպօլա

Գեղարուեստական նոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ, սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 փր., ուսանողներու 5 փրանք Paris C. C. 8019-72

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

9 փետրուար, Կիրակի, Բուն Բարեկենդան : Ս. պատարագ ժամը 10ին : Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ :

13 փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :

14 փետրուար, Ուրբաթ,, Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ կը մատուցու ժամը 10ին :

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 փետրուարի Հինգշաբթիէն :

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

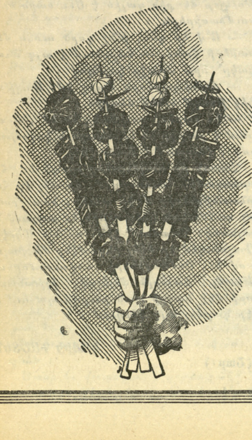
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14-18
բացի շաբաթէն,

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԷԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԷՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 9 FEVRIER 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9931

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9931

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՆՃԱՔԷՆ ՎԵՐՋ ԿԻՊՐՈ՞Ս

Մինչ Լոնտոնի բանակցութիւնները կ'երկարին առանց դրական եւ դոհացուցիչ արդիւնքի մը յանգելու, արիւնը կը չարունակէ հոսիլ Կիպրոսի փողոցներուն մէջ, օրէ օր աստիճան մը աւելի ծանրացնելով կացութիւնը :

Յոյն եւ Թուրք դարերէ ի վեր կ'ապրէին կղզիին մէջ, կողք կողքի, խաղաղ կենակցութեամբ, իբրեւ բարի դրացիներ: Թուրք փոքրամասնութիւնը կրօնքով միայն կը տարբերէր տեղացի Յոյներէն, որոնց լեզուն դարձած էր մայրենի լեզու բոլորին համար :

Օսմանեան կառավարութիւնը 1878ին Անգլիոյ նուիրած էր Կիպրոսը: Իսմէթ Ինէօնիւ 1923ին Լօզանի մէջ յանուն Թուրք հանրապետութեան ի սպառ հրաժարած էր կղզիին վրայ ամէն իրաւունքէ :

Անգլիացիք նեղ կացութեան մատնուեցան՝ երբ Կիպրոսի Յոյները ապստամբութեան դրօշ պարզեցին՝ պահանջելով կղզիին կցումը մայր հայրենիք Յունաստանի :

Հնդկաստան մաս չէր կազմեր այլեւս բրիտանական կայսրութեան, սակայն այս վերջինը տակաւին ուրիչ գաղթավայրեր ունի ծովերէն անդին :

Եգիպտոսը եւ Սուէզի Ջրանցքը ձեռքէ հանելէ վերջ, Կիպրոսի արժէքը կրկնապատկուեցաւ Մեծն Բրիտանիոյ համար, իբրեւ ռազմական կարեւոր հանգրուան մը, ուրկէ չէր կրնար դիւրաւ հրաժարիլ :

Հելլէն կառավարութիւնը ծրագրեց դիմել Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան՝ կղզիին բնակչութեան ինքնորոշման իրաւունք պահանջելու համար : Տարակոյս չկայ, որ կղզեցիք ջախջախիչ մեծամասնութեամբ պիտի քուէարկէին ի նպաստ Էնոսիսի :

Այս ծրագրին արգելք հանդիսանալու եւ կղզիին մէջ իր տիրապետութիւնը յաւերժացնելու նպատակով է, որ 1955 Յունիսին Անգլիացիք խառն ժողովի հրաւիրեցին Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչները:

Այս հրաւէրով Թուրքիոյ ոտքերը գետնէն կտրեցան: Մէնտերէսի կառավարութիւնը, որ ներքին քաղաքական տնտեսական եւ նիւթական տագնապներով անդունդի եզր հասած էր, չունչ մը առաւ: Կիպրոսը երկինքէն ինկած սրամազուխ մըն էր զոր չհապաղեց առաւելագոյն չափով :

« Կիպրոս Թուրք է » կարգախօսը խանդավառեց ազգայնամոլ երիտասարդութիւնը: Քանի մը ամիս վերջ սարքուեցաւ Սեպտեմբեր 6ի նախճիրը: Կիպրոս այլեւս անբաժանելի մասը կը կազմէր Թուրքիոյ քաղաքական պահանջներուն : Անգլիա կազմած էր իր Թիկունքը :

Ինչ որ տեղի ունեցաւ այդ Թուականէն ասդին, նպատակ ունէր ստեղծելու այնպիսի կացութիւն մը, որ յաւերժացնէր Անգլիոյ ներկայութիւնը Կիպրոսի մէջ :

1959ին Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի մէջ կնքուած դաշնագիրները անկախութիւն շնորհելով հանդերձ կղզիին, կ'ապահովէին ռազմական երկու կայաններ Անգլիոյ եւ լայն իրաւունքներ կ'ընծայէին Անգարայի կառավարութեան : 1878էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Թուրք զինուորները մուտք գործեցին կղզիին մէջ 1960ին եւ ցարդ կը մնան այնտեղ :

Այժմ աւելի առաջ երթալով, կը պատրաստուին զէնքի ուժով գրաւել զայն՝ Թուրք փոքրամասնութեան շահերը պաշտպանելու պատրուակով : Ալեքսանտրէթի առջեւ խարսխած է Թրքական նաւատորմը, պատրաստ՝ զինուոր ցամաք հանելու :

Սակայն այս անգամ պիտի չկրկնուի 1938 – 39ի պատմութիւնը:

— ★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ★ —

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

— ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ» ԴԻՄԵԼ —

Քեմալական շարժումը իր Ազգային Ուխտին մէջ ի սպառ հրաժարած էր Իսքէնտէրունի ծոցէն դէպի հարաւ գտնուող հողամասերէն: 1920 Հոկտեմբեր 21ի Անգարայի Ֆրանքօ-Թուրք դաշնագրով Կիլիկիան վերադարձուեցաւ Թուրքիոյ :

1930ական Թուականներէն սկսեալ Թրքական քարոզչութիւնը սաստկութեամբ առաջ տարուեցաւ Անտիոք – Ալեքսանտրէթ շրջանին մէջ, զոր Թուրքերը մկրտեցին Հաթայ անունով :

1938ին Թուրքերը զինուորական ուժեր համախմբեցին այդ շրջանին սահմանակից հողերուն վրայ, սպառնալով զինու զօրութեամբ գրաւել Սանճաքը, որ Սուրիոյ մաս կը կազմէր, Ֆրանսայի հոգատարութեան տակ :

Դարձեալ Անգլիան է, որ օգնութեան հասաւ Թուրքերուն եւ ստիպեց հոգատար պետութիւնը, որ Անտիոք – Ալեքսանտրէթի Սանճաքը յանձնէ Թուրքերուն :

1939 Հոկտեմբեր 19ին կնքուեցաւ համաձայնագիր մը Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ : Առանց Սուրիոյ կամքը հարցնելու, Սանճաքը նուէր տրուեցաւ Թուրքիոյ :

Այս նախընթացն է, որ այսօր յոյսեր կը ներշնչէ Թուրքերուն, Կիպրոսը գրաւելու համար :

Սակայն այդ օրը պիտի չտեսնեն երբեք :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԷՊ

Դժբախտաբար չունինք Վարդանանց պատերազմին իրական եւ ամբողջական պատմութիւնը :

Մեզի տրուածը, Եղիշէի ժառանգութիւնը, դրականութիւն է եւ ոչ երբեք պատմութիւն: «Եղիշէի գիրքը, կը գրէ Հ. Կ. Քիպարեան, պատմական տեսակէտով տկար է(*), սակայն իբր արուեստի գործ՝ անուրանալի է անոր վարկը » : Նոյն կարծիքը՝ Չամիչեանի, Աղբալեանի եւ այլ բանասէրներու մօտ(**) :

Լեզու է մեզի տրուածը, Եղիշէի ժառանգութիւնը: Աւարայրի ռազմական պահն է որ կ'արձանանայ Մեծաւքանչին մէջ՝ ուր իւրաքանչիւր բառ դարձած է սուրիչկահին, զրահի չանդին, աղեղի ճայթին, վահանի կոփին, սաղաւարտի բոմբին, նիզակի ճարճատին, տէգերու շառաչին, նետերու սուլոմ. « Երկոքեան կողմանքն լի սրտմտութեամբ եւ մեծաւ բարկութեամբ զայրանային եւ զազանացեալ զօրութեամբ յիրեարս յարձակէին, եւ ամբոխ աղաղակին յերկոցունց կողմանց իբրեւ ի մէջ ամպոյ չփոթելոյ՝ ճայթմունս գործէր, եւ հնչումն ձայնիցն զքարանձաւս լերանցն շարժէր» :

Եթէ Եղիշէ մեզի կուգայ «ականատեսի» զգեստաւորումով, թէեւ « տուպլէ » ըսել մըն է իր գործը՝ կ'ըսեն բանասէրները, ընդհակառակն Ալիշան կը յայտնուի՝ մրցելու համար կարծես «Աւարայրի պլպուլին» հետ, իր կարգին լեզու հանելով Մեծաւքանչը. « Ահա հալա՛ւ, հեծա՛ւ, զուարթացա՛ւ Վարդան, արեւէն աւելի ցանկալի ... » :

Ի՛նչ քաղցր բանաստեղծութիւն, ի՛նչ կախարդանք եւ զինովութիւն, նկարագրելու համար Շաւարշանայ դաշտին ճակատամարտը, որու կարծես երկրորդ ականատեսն ըլլար ինք: Բառերը կ'ողջըննան, կը քալեն, կ'աղաղակեն, կ'ըսեն՝ կը կրկնուի պատերազմը, զոր ուրիչ արուեստագէտ մը, տաղանդաւոր երաժիշտ՝ Գուրգէն Ալեմշահ, վերարտադրեց համանուագի մը մէջ, աշխարհավերջեան ժամու մը պատկերացումով, փողերու, պոկերու, չեփորներու, եղջիւրներու, սրինգներու, տկճորներու, Թմբուկներու եւ բազմազի նուագարաններու փոթորկումով, ուր կարելի էր զանազանել ուղտերու կառաչիւնը եւ փիղերու Թառանչիւնը, մոզերու կաղկանձիւնը եւ Հայոց անէծքն ու աղօթքը .— « Հաւասարեսցէ մահս մեր ...» :

Ափսո՛ս, բանաստեղծութիւն եւ երաժշտութիւն չէ միայն Աւարայրի ճակատամարտը, այլ եւ է մե՛ծ աղէտ ,— մեր պատմութեան մեծագոյն աղէտներէն մին: « Ցիմարութի՛ւն» կը կոչէ ծերունին Հորոյ, ակնարկելով եկեղեցականներու քաղաքական փխրուն յաւակնութեան, պարտութեան նախատրամադրութեան, «տենչալի մարտիրոսութեան », որ ստացեր էր մազոխիզմի ձեւ: Եւ եթէ նոյն բանասէրը, Հորոյ, «սահմանափակ մտքի տէր» կ'անուանէ օրուան կաթողիկոսը՝ Յովսէփ, եւ իր կարգին՝ Դենշապուհ «չգտեալ զառողջութիւն ի բժշկաց, սիրէ զմահքան զկեանս»բառերով կը ներկայացնէ զլխաւոր հրահրիչը՝ չատախօսն Ղեւոնդ Երէց, կարելի է այլեւս համոզուիլ Թէ աղէտին մեծութեան գաղափարը երբեք չյաճախեց Եղիշէի հերոսներուն հոգին, ոչ ալ գէթ Սահակի եւ Մեսրոպի գործը փրկելու պարտականութիւնը :

Մէկ օր տեւեց պատերազմը, կ'աւանդուի մեզի: Ո՛չ, 35 տարի տեւեց, կը վըկայէ Ալիշան: Եւ ի՛նչ կորուստներ պատերազմական այդ երկարատեւ վիճակին մէջ :

Երկու Հայաստան ունէինք այդ տխուր օրերուն: Յունական Հայաստան կը մնար չէզոք, ցաւը սրտին՝ հանդիսատես, հարկադրաբար : Պարսկաստան Հայաստան եւս ունէր իր չէզոք շրջանները : Ճակատամարտէն ետք՝ հայկական պարտուած բանակը ապաստանած է լեռները, իսկ ռազմաճակատին ճիշդ ետեւը կար մեր բոմիսէրութիւն ըսող ու «տենչալի մարտիրոսութեան» պատրաստուած կաթողիկոս ու երէց դէպի բերդերը փախած, մարտիրոսութեան պսակը Թողլով ...զինուորներու ու գիւղացիներու : Կը լքուին գիւղերը, կը պարպուին քաղաքները, կիներ ու մանուկներ կը Թաքնուին անտառներու մէջ: Աղբալեան կը գրէ .—

« Եղիշէ մօտ 500 ազնուական կիներ ճանչցած է յականէ յանուանէ : Ի՞նչ առիթով .— կը կարծեմ այն ժամանակ, երբ պատերազմին անյաջող ելքէն ետք՝ ազնուական ընտանիքները Թողուցին իրենց բնակավայրերը եւ ապաստանեցան Տմորիքի անկոխ աշխարհը, խաղտեաց մԹին ձորերը եւ Արցախի խիտ անտառները: Կը Թուի Թէ Եղիշէ այդ ապաստանարաններուն մէջ այցելած եւ տեսած է անոնց Թշուառ վիճակը, զոր կը նկարագրէ այնքան սրտառուչ եւ բարձր արուեստով: Ուրիշ պայմաններու մէջ դըժուար էր վարդապետի մը համար այդքան կին ճանչնալ : Ամրան սկիզբն էր, որ ազնուական ընտանիքները քաշուեցան իրենց ապաստարանները : Աշնան վերջերն այլեւս անհնարին էր բացօթեայ մնալ : Պարսիկ իշխանութեան հրաւէրին վրայ փախստականները մեծ մասով վերադարձան իրենց տեղերը, իսկ պատերազմի ականաւոր մասնակիցներն ու դըդիչները Պարսկաստան տարուեցան» :

Արդարեւ ամէն օր՝ զանգուածային ձերբակալութիւն: Ամէն օր՝ կախաղաններու վրայ : Ամէն օր՝ նահատակութիւն : Մանաւա՛նդ, մանաւանդ հրկիզում ձեռագիրներու, ազգային մշակութային մեր անփոխարինելի ժառանգութեանց : Տաճարը կը քանդուի, նորը կը չինուի: Ձեռագիր պատմութիւնը կը կորսուի ընդմիշտ :

×

Այս աղէտը Եղիշէ կը լուայ սրբութեան ջուրով, մեռելներն իսկ ողջնցնող իր կախարդական լեզուով, որ անմահութեան նախաճաշակ մը կուտայ, յաւիտենականութեան տենչ կը ստեղծէ, պարծանքի եւ հպարտութեան զգացում կ'արթընցնէ, տառապանքին մէջ անգամ դիմադրականութիւն որուն քիմիկոսի դերը կը կատարէ :

Ահա Թէ ինչո՛ւ Եղիշէի գիրքը դարձաւ, Հայոց մէջ, սուրբ աւետարան մը, ճիշդ ինչպէս Խորենացիի գիրքը:

Ահա այս բանաստեղծութիւնն է, որ Դերենիկ Դէմիրճեան վերածած է վէպի, նոր լոյսերու տակ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Պատմութիւնը ոչ բանաստեղծութիւն է, ոչ ալ ... հէքեաթ: Հ. Սահակ Տէր – Մովսէսեանի պատմութիւնը գըրուած է այն ձեւով, որ ամէն մէկ Հայ կը նմանի... Սասունցի Դաւիթի, — կը ջարդէ, հա՛ կը ջարդէ: Վարդանանց պատերազմին պատմութիւնն ալ գրուած է նոյն ձեւով, ու կարդացողը կը զարմանայ թէ ինչո՛ւ Յազկերտ ... գթութիւն չի հայցեր Վարդանէն, որ կը կոտորէ Պարսիկները անխնայ :

(**) Բաբգէն կաթողիկոս կ'ուզէ քաղաքական գոյն տալ Վարդանանց պատերազմին, առանց մոռնալու մատնանշել թէ եկեղեցականնե՛րն էին ղեկավարները, մինչեւ Տղմուտի եզերքը :

(***) « Իսկ կանայք երանելի առաքինեացն ու կապելոցն եւ անկելոցն ի պատերազմին ընդ ամենայն աշխարհն Հայոց համօրէն համարել ես ոչ կարեմ, զի բազում այն են զոր ոչ գիտեմ քան գիտիցեմ: Զի հինգ հարիւրով չափ յականէ յանուանէ ճանաչեմ, ոչ միայն որ աւազգոյնքն էին, այլ զբազումս ի կրտսեբագունից» (Եղիշէ) :

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ահա լուսացեր է պատերազմական օրն, օրն մեծ, օրն անմոռանալի :

Ահա՛ հագա՛ւ, հեծա՛ւ, զուարթացա՛ւ Վարդան, արեւէն աւելի ցանկալի եւ սպասելի այն օր՝ իր սիրելեացն: Ամէնուն աչքն՝ ոչ այնքան թշնամեաց բազմութեանը վրայ սոսկմամբ կու նայէին որքան սիրով կու դառնային այն բարձրաւոր կաթողիկէաձեւ չիկակարմիր վրանին, որոյ գլուխ վերեւ ոսկի արծուին թեւատարած, չորս բոլորն կարմիր – կանաչ – սպիտակ դրօշներ հովէն ծալլուելով ու բացուելով՝ իբր ծափ ծափի տըւած կու հրաւիրէին զՎարդան : Եւ զՎարդան հրաւիրելով՝ վրանին եղերքը պահ առած պահապան ու պատուոյ գունդն նշան տուին, եւ սկսան շարժիլ. յանկարծ վրանին փեղկերն վերնալով բացուեցան, թիկնապահք եւ սպայք, հեծեալք եւ հետեւակք՝ փայլ փայլ զէնքերով իբրեւ ամպէ մը սկսան դուրս թափիլ: Եւ խումբ մը ծաղկազգեստ կայտառ երիտասարդաց՝ 25 տարուընէ վեր՝ լռած ձայն մը ձգեցին, որոտալուր, ահաւոր, վսեմ եւ քաղցր ձայն մը, որ մեր յետին Արշակունի Արտաշէս թագաւորին սեւ օրէն վեր չէր լսուած: Արքունական երաժշտաց դասն էր, որ այն օր ի Վարդան կու ճանաչէր Հայոց թագաւորը, առաջնորդը, յոյսը եւ փառքը: Եւ երբ մեծամեծ ոսկեփայլ զալարուն եւ անդաւար պղինձներն լայնաբոլոր բերաններէն յերկինք չոկած՝ իբրեւ յետ երկայն հառաչանաց՝ հայկական պատերազմի եղանակը հնչեցին, ո՛հ, բոլոր բանակն, գետին ու լերինք թնդալով գոչելով որոտացին. «Փա՛ռք Հայոց, սուրբ սպարապետ, Վարդան քաջ» :

Եւ ահա յերեւան եկաւ քաջն այն, Կարմիրն այն Վարդան, ճառագայթներուն ետեւէն դուրս վազող արեւուն պէս, իր նախապապուն Մուշեղի նման ճերմակ, ճարտուկ, ճախրասլաց, բարձրապինչ, բարձրափոինչ ձիուն վրայ յարմարած՝ քան թէ հեծած կամ նստած, վասնզի ձին գրեթէ սանձի անկարօտ եւ տիրոջը տակ աւելի թեթեւցած քան թէ առաջ՝ չես գիտեր կու խաղա՞յ թէ կու թռչի: Իսկ տէրըն իբրեւ Եզեկիէլեան անուի մը վրայ հանգչած՝ թեթեւութեամբ ամէն դի կու դառնայ, կու թռչի, կու հասնի: Ոսկէխառն արծաթակուռ սպառազինութեան վրայ՝ ձգած է մեծ ծիրանի ու ոսկէթել սամոյր – օձիք վերարկուն, զոր արեւակերպ ականակուռ ապիզակ կամ ճարմանդ մը կուրծքէն վեր կու միացնէ, օղակներէն յակունթներ կախուած, եւ ինչուան նռնագոյն կօշիկները կ'իջնէ: Գլուխն արծաթախառն սաղաւարտ՝ ոսկեքանդակ զարդմանկաւ, որոյ կոնակէն դէպի գագաթն ոսկի արծուի մը կայ, եւ վարի եղերքը բոլորած պսակաձեւ թագ մը, անոր վրայ այլ պլլուած բոլոր դերագոյն իշխանութեան նշանը՝ աշխարհաւանդ բռուած հանդոյցը, որոյ ծայրերն ցցունապարդ՝ ուսոց վրայ կ'իջնեն: Բայց արդարեւ տեսութեան արժանի մասն՝ այն հանդուցին ներքեւ էր, բոլորակերպ, կարմրայր, գրեթէ ճառագայթարձակ, զուարթ դէմք մը, նման եղիկանն Արամազդայ, բայց Ամպրոպային աչքերով: Խաչգլուխ եւ խնձորգլուխ ձողերու եւ նիզակաց վրայ՝ բաց յեռագոյն դրօշից կու ծածանին զանազան գունով եւ նշանով վառեր, Մամիկոնէից տէրութեան, Հայոց սպարապետութեան, Յունաց ստրատելատութեան եւ Հայ թագաւորի տեղակալութեան, զորս ուրախութեամբ ողջունելով 66.000 բերան՝ Պարսից անհուն բանակին եւ անճոռնի փղերուն ձայնն այլ կու խափանեն պահ մը:

Վարդան յառաջ անցնելով իր սպայից գնդէն՝ մէկ մը ճերմակովը կու թռչի բանակին մէկ ծայրէն ինչուան մէկալը, ողջունելով, խրախուսելով, գրեթէ նոր ոյժ մը փչելով, եւ ... նշան կուտայ սկսելու զպատերազմն :

Ահա մէկէն կու սկսին զէնք ձգել վեց բիւրքն Հայոց, ոմանք սպառազէնք (այսինքն բոլոր զրահ հագած), ոմանք մերկք (այսինքն անզրահ), եւ ատոնք են աղեղնաւորքն, ոմանք վահանաւորք, հետեւակք՝ նիզակաւորք եւ սուսերաւորք, աւելի շատն հեծեալք ծանր կամ թեթեւ զրահով:

Այս մեծ ու բախտավճիռ ճակատամարտս, ուր 300.000 եւ աւելի անձինք կռուեցան գրեթէ յառաւօտէ մինչեւ յերեկոյն, որչափ նշանաւոր է սաստկութեամբն՝ նոյնչափ այլ քիչութեամբ մեռելոցն, երկու կողմէն մէկտեղ հազիւ 4 կամ 5 հազար մարդ ընկան, որոյ պատճառ մէկ մը երկուքին այլ հմտութեամբ եւ վարպետութեամբ շարժելն է, մէկ մ'այլ բանակաց մէջտեղ գետ մ'ըլլալն, որով երկայն ատեն հեռուէն նետաձգութեամբ եւ ուրիշ հեռաձիգ զէնքերով կու կռուէին: Հայք աղեղնաւորութեան մէջ շատ վարպետ էին, որով աւելի յաջողեցան Պարսից վրայ, բայց թուով նուազ ըլլալով՝ կրնային յողնիլ առանց քշելու Պարսիկները: Իսկ ասոնք թէեւ բազմաթիւ՝ չէին համարձակեր Հայ աղեղանց դէմ գետը անցնիլ, մանաւանդ առանց փղերու՝ զորոնք դժուար էր շարժել: Բայց կամաց կամաց երկու բանակն այլ սկսան մօտենալ գետեզերքը, եւ հարկ էր որ մէկն կամ մէկալն անցնի դիմացի կողմը իբր յաղթող, եւ Հայք առին այս առաջին յաղթութիւնը: Իրենց երկրին գար ու փոս դիրքն՝ զիրենք չարքաշ եւ փորձեր ըրեր էին: Յաջողութեամբ անցան ջուրը, մինչ Պարսիկք տարակուսելով կու վխտային եզերքը: Հայք ջրէն ցատկելով առաջին թափով դիմացի եզրները քշեցին: Բայց իրենք այլ սկսան Պարսից բազմութեան ոյժը իմանալ :

Հոս գրեթէ նորէն սկսաւ պատերազմն, բախտն յերեւան գալ: Բանակաց արեւմըտեան թեւքն հաւասար իրարու կ'ընդդիմանային, եւ գրեթէ ինչուան վերջը սակաւաթիւ Հայք՝ Դողվըճայ դէմ կեցան, ինչուան որ իրենց երեք գնդապետ զօրավարքն այլ՝ քաջապէս ընկան նահատակուեցան դաշտին վրայ, Խորէն, Արսէն եւ Ներսէհ: Միջին թեւքն այլ նոյնպէս սաստիկ ճգամբ եւ գրեթէ հաւասար կու կռուէին: Իսկ արեւելեան թեւերուն, ուր Հայք Հայոց դէմ էին, Վասակայ հրապոյրն զօրացաւ, եւ Վարդանանց կողմի թեւն սկսաւ տկարանալ: Այն չփոթութեան ատեն գունդ մը անկէ զատուելով՝ փախաւ կամ պատերազմէն դուրս ելաւ: Այս բանը բոլոր պատերազմը կերպարանափոխ ըրաւ :

Աւելի մեծ չփոթութենէ ազատեց իր բանակը՝ արթուն եւ երագահաս սպարապետն, որ տեսնելով ձախ թեւին ետ քաշուիլը, վերջապահ ջոկով մը հասաւ օգնութեան, նորէն կարգի մտուց հաւատարիմները, եւ ինքն առաջ անցնելով ընկաւ Պարսից աջ թեւին վրայ, յորում ուխտադրուժ Հայք եւ հիւսիսային ու ա– բեւեռեան ազգաց գունդեր կային, եւ քըշելով տարաւ ձգեց անոնց միջին թեւին եւ փղակուտին վրայ: Նոյն ատեն Վահան Արծրունի այլ Հայոց Միջին գնդաւն սաստիկ թափով յարձակելով Պարսից միջին եւ բուն գնդին վրայ՝ խռովեց, շարժեց եւ դէպ յարեւելք քշեց, որով Պարսից երկու չփոթած շարժած գնդերն այլ ընկան իրարու վրայ, ու Վարդանայ եւ Վահանայ սուրերուն մէջ: Եւ եթէ ասոնք շատուոր ըլլային, կամ նոյն ատեն վերջապահ գունդն այլ իրենց օգնութեան հասնէր, թերեւս բոլոր Պարսից բանակը պղտորէին, վասնզի Վահանայ եւ Վարդանայ բախմունքէն՝ անվանելի Մատեան գունդն անգամ պատառեցաւ, 140 անմահ պարսիկ մահացան Հայոց սպարապետին եւ Արծրունի նիզակակցին սուրերով, մէկայլներն այլ փախչելու վրայ էին:

Եւ ահա վարած կորած Վասակայ չար գլուխն տեսնուեցաւ իր յետ քշուած գնդին մէջ: Վարդան արդար վրէժխնդրութեամբ դարձաւ այդ անիծապարտին վրայ, որ իր թելադիր սատանային սիրած օձուն պէս՝ սողոսկելով սպրդեցաւ, փղերուն մէջ փախաւ պահուըտեցաւ :

Թերեւս Վարդանայ պէտք չէր այնչափ յառաջ նետուիլ կամ հոս ուշանալ: Բայց ինքն արդէն ըլլալիքը գուշակելով, աւելի երկնից նահատակ քան յերկրի յաղթող ըլլալ փափաքէր: Պարսից սպարապետն Մուշկան, որ կենաց եւ մահու, յաղթութեան կամ յաղթուելու ժամը հասած կու տեսնէր, որչափ որ տագնապեցաւ ի Վարդանայ, անոր շատ յառաջելն այլ իրեն օգուտ առաւ: Տեսաւ որ անոր եւ մնացեալ Հայոց միջին ու ձախ թեւոյն մէջ մեծ միջոց կայ: Իր չփոթեալ զօրաց դասերը եւ Մատենից գունդը ժողվեց սրտապընդեց, ու մաս մը այն հեռու մնացեալ Հայոց վրայ դարձուց, մաս մ'այլ Վարդանայ եւ Վահանայ դէմ կենալու: Եւ ասոնց ետեւէն գալու եւ մէջ փակելու՝ պատուէր տուաւ շուտով, փղից կանչեց Արտաշրի՝ որ փղերը առաջ քշէ, ինքն այլ իր յատուկ գնդով յառաջ անցաւ: Եւ այսպէս երկու երեք կողմէ պատելով զհոն, «Կորովին Վարդան, իւրովք քաջ նիզակակցօքն, ոչ սակաւ նախճիրս ի տեղւոջն գործեաց, յորում տեղւոջ եւ ինքն իսկ արժանի եղեւ առնուլ զկատարեալ նահատակութեանն պսակ» :

Վարդանայ հետ հոն պսակուեցաւ իր պատուակից եւ նիզակակիցն Վահան Արծրունի: Այս երկու պարագլխոց պէս իրենց գնդից ինչուան վերջին շունչը առաջնորդելով եւ կռուելով ընկան մեծափառ քաջութեամբ աջ թեւին երեք զօրագլուխքն, ձախ թեւին գնդապետն եւ այլ իշխանք :

Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԻՆՉՊԷՍ ՎԵՐՋԱՑԱՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Յազկերտ իր մօտ կը կանչէ հայ նախարարները, Վրաց եւ Աղուանից իշխանները :

Հայ նախարարները խոհեմութիւն կը համարեն երթալ: Արքային արքան զանոնք կ'ընդունի արհամարհանքով, եւ կը պարտադրէ ուրանալ իրենց հաւատքը: Նախարարները կը մերժեն: Մասնաւորաբար Վարդան Մամիկոնեան խիստ պատասխաններ կուտայ: Յազկերտ կը սպառնայ զանոնք աքսորել Խուժաստան եւ իրենց երկիրները աւերել :

Նախարարները խորհելու ժամանակ կ'ուզեն եւ առ երեսս կ'ուրանան իրենց կրօնքը, որպէսզի վերադառնան հայրենիք, որովհետեւ մաս մը նախարարներ Ծորայ Պահակ կը գտնուէին՝ իրենց երկրէն հեռու, այնպէս որ եթէ իրենք ալ աքսորուէին հայրենիքը պաշտպանող պիտի չմնար :

Յազկերտ տեսնելով որ սպառնալիքը լաւ արդիւնք տուաւ, կ'ուրախանայ եւ մեծ պատիւներով, 700 մոգերու եւ մոգպետի մը ընկերակցութեամբ, հրաման կուտայ վերադառնալ Հայաստան : Բայց պատանդ կը պահէ Վասակի երկու տղաքը, Բաբիկ եւ Ատրներսէհ, ինչպէս եւ Վրաց Բդեշխը՝ Աշուշա :

Տիզբոն կանչուած նախարարներու հետ կային նաեւ քահանաներ, որոնք աւելի կանուխ Հայաստան կը հասցնեն ուրացութեան լուրը: Եկեղեցական դասը եւ ժողովուրդը կը յուզուին եւ կը պատրաստուին դիմադրութեան :

Երբ նախարարներուն ընկերացող մոգերը կը հասնին Ծաղկոտն գաւառի Անգղ գիւղը, մոգպետը նախափորձ մը կը կատարէ եւ կը յարձակի, կիրակի օր մը, գիւղին եկեղեցիին վրայ, բայց Ղեւոնդ երէցի յորդորով ժողովուրդը ետ կը վանէ մոգերուն յարձակումը :

Անգղէն Շահապիվանի մէջ ժողով կը գումարեն նախարարները եւ Աւետարանի վրայ երդում կ'ընեն հաւատարիմ մնալ եկեղեցիին եւ իրենց արիւնով պաշտպանել զայն : Ջանդական անուամբ ազնուական մը կը մերժէ միանալ ուխտապահներուն, որոնք կը քարկոծեն զայն: Վասակ եւս կը ստիպուի միանալ եւ իր կնիքով նամակ կը ղրկուի Բիւզանդիոն եւ յունական բաժնի հայ նախարարներուն օգնութիւն խնդրելով: Պատգամաւոր կը ղրկուին Վահան Ամատունի եւ Հմայեակ Մամիկոնեան : Երբ պատգամաւորները կը հասնին, կը մեռնի կայսրը, Թէոդոս, որ ստորագրած էր ամօթալի դաշինքը, ազատ թողլով Յազկերտը ուզածը ընելու Արեւելքի մէջ: Յաջորդ կայսրը, Մարկիանոս, նոյնպէս կը մերժէ օգնել Հայերուն :

Երկրին մէջ, ինչպէս Աղուանից երկրին մէջ, սկսած էր արդէն կռիւը մոգերուն դէմ, կ'այրեն ատրուշանները :

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նախնական դաստիարակութիւնը առնելէ ետքը, ուսումնական կամ արուեստական կամ ճարտարական կրթութեան մը կը կարօտի, որ իւր վիճակը պիտի ըլլայ, իւր շահը պիտի հայթայթէ եւ իւր յառաջադիմութեան պիտի օգնէ: Ահա, հայ երիտասա՛րդք, ձեր ուշիմութիւնը ցուցնելու յարմար ժամանակը : Ոչ միշտ այդ որոշողութիւնը երիտասարդին վրայ կը մնայ, ինչու որ յաճախ ի մանկութենէ ծնողք եւ խնամակալք մանկանց վիճակը կ'որոշեն եւ այս ինչ կամ այն ինչ լինիլ կը սահմանեն : Սակայն դեռ այս կամ այն ինչ չեղած՝ երիտասարդութիւնը կը սկսի, եւ երիտասարդն երբեմն իրեն որոշեալ ապագայն կը փոխէ, եւ երբեմն ազատաբար իւր ապագայն կը սահմանէ, բայց միշտ ինքն է որ փութովն եւ ջանիւք իւր ապագային համար կ'աշխատի, եւ իրմէ կը կախուի թէ ոչ իւր ապագային ինչ ըլլալը, գոնէ իւր ապագային ինչպէս ըլլալը :

Ստէպ երիտասարդք փայլուն եւ շողշողուն գործոց ետեւէն կ'իյնան, եւ դժբախտաբար յաճախ իրենց նախկին որոշման կամ բերման վրայ կը զղջան, այլ որո՞ւն մեղ դնել ի մասինս: Կը խոստովանիմ որ ոչ միշտ կրնամ երիտասարդը դատապարտել: Այլ ցորչափ երիտասարդը կարող անձ մը գիտեմ, ուրիշին բարերարելու բաւական, իրաւունք կ'ունենամ իւր իսկ բարւոյն համար իրեն յանձնարարութիւններ ընել :

Գիտեմ, հայ երիտասա՛րդք, թէ բարձրագոյն ուսմանց պարապելով եւ ազատական մակածութեանց հետեւելով, ձեզի ապագայ մը պատրաստելու համար տեղական դիւրութիւն մը չունիք, ո՛չ պետութենէն եւ ո՛չ ազգէն,— բժշկութիւն, փաստաբանութիւն, ճարտարապետութիւն եւ նմանօրինակ գիտնական արուեստներ կարող չէք դիւրութեամբ ստանալ աստէն, եւ որք ասոնց կը փափաքին՝ պարտաւոր են ցեղ ցեղ դժուարութեանց յաղթել եւ այնպիսի միջոցներ ունենալ, որոց ոչ ամենայն ոք կարողութիւն ունի: Գիտեմ եւս թէ սովորական արուեստք այնպիսի անարդ վիճակի մը մէջ պահուած են, որ քիչ մը կրթեալ եւ դաստիարակեալ երիտասարդք անկէց կը փախչին: Վաճառականութեան բաղձանքը սկսած է տարածուիլ քաջալերեալ մանաւանդ է յաջողելոյ ոմանց, որք այդ ճամբով իրենց հանգիստ եւ փառաւոր վիճակ մը կրցան պատրաստել : Բայց եւ այս առթին մէջ գոնէ համեստ եւ չափաւոր դրամագլուխ կը խնդրուի, որուն ոչ ամենայն ոք արժանացած է ի բախտէն: Պետական պաշտամանց մէջ յոյս եւ պատիւ աչուընիդ կը շլացնեն եւ եռանդեամբ անոնց ետեւէն կ'ըլլաք, բայց ոչ միշտ ուրախութեամբ սոյն պաշտամանց մէջ կը մնաք, վասնզի յաճախ ակնկալութեանց ի դերեւ ելնելը եւ անհաստատութենէ յառաջ եկած հետեւանքը զձեզ կը լքուցանեն: Ահա բազմամբոխ երիտասարդութեան մէկ մասը դեռ իւր վիճակը որոշած չէ, ուրիշ մէկ մասն ընտրածին դժգոհ է, ուրիշ մաս մըն ալ փնտռածին չի հասնիր, եւ մեր հայ երիտասարդութիւնն այսօր մեծ խեղճութեան եւ չփոթութեան կը կրէ ի մասինս :

Ցորչափ երկիրը եւ ազգը եւ տէրութիւնը չեն կրնար ամէն դիւրութիւններ ընծայել, ձեր նեղութեան բոլոր պատճառը դուք չէք, եւ ես չեմ ուզեր խստ խօսիլ ձեզի հետ, ո՛ հայ երիտասարդք, կ'արդահատեմ յաւէտ զձեզ, որ յաճախ մայս կը կրէք եւ անպարտական զոհեր երկրիս յետամնաց վիճակին: Բայց որովհետեւ այդ վիճակին ալ դարմանը մեծամասամբ ձեզմէ կը սպասուի, որք արդ գործունէութեան ասպարէզին մէջ մտած էք, եւ դամ քան զգան պատասխանատուութեան ներքեւ ալ կը մտնէք, մի՛ անգործ մնայք: Ներկայ երիտասարդութիւնը պէտք է մասնաւոր պարտ մըն ալ ճանչնայ, եւ արութեամբ պէտք է գործէ :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(12 Շար.)

Յազկերտ հսկայ բանակ մը ճամբայ կը հանէ դէպի Հայաստան։ Վարդան եւ ուխտապահ նախարարները 66.000 զինուորով կը դիմաւորեն պարսկական բանակը։ Վճռական ճակատամարտը տեղի կ'ունենայ Արտազու դաշտին մէջ, Տղմուտ գետին եզերքը, Աւարայր գիւղին մօտ։

Գիշերը պատարագ կը մատուցուի, ուր ներկայ կ'ըլլան Յովսէփ Կաթողիկոս, Ղեւոնդ երէց եւ բազմաթիւ եկեղեցականներ։ Ղեւոնդ եւ Վարդան հրաշունչ ճառեր կ'արտասանեն։ Կռիւը կը սկսի առտուն կանուխ, կը տեւէ ամբողջ օրը։ Երբ Վարդան կը նահատակուի, զինուորները կը նահանջեն։ Պատերազմի դաշտին վրայ հայ նահատակներուն թիւն է 1066, Պարսիկներուն կորուստը 3544 հոգի եւ 9 զօրավար։

Ժամանակ մը ետքը Յազկերտ կը հրամայէ դադրեցնել խստութիւնները։ Վասակի տեղ մարզպան կը կարգէ Պարսիկ մը, Ատրոմիզդ, որ կը հրամայէ բանալ եկեղեցիները, բայց պատասխանատու եկեղեցականները եւ նախարարները ձերբակալելով կը ղրկէ Տիզբոն։

Ղեւոնդ երէց եւ կաթողիկոսը հայ զօրագունդի մը հետ ամրացած էին բերդի մը մէջ։ Բերդը կը պաշարուի։ Ի վերջոյ անձնատուր կ'ըլլան պաշարեալները։ Կաթողիկոսը եւ Ղեւոնդ երէց կը ձերբակալուին ու կը ղրկուին Տիզբոն։ Ուխտապահ նախարարներէն ոմանք, երկրին հիւսիսային լեռներուն մէջ, կը շարունակեն կռիւը։ Տայոց գաւառին մէջ, նման կռիւի մը ընթացքին, կը նահատակուի Հմայեակ Մամիկոնեան։ Խաբէութեամբ, Ատրոմիզդ կը յաջողի որսալ նախարարները եւ 35 հոգի նոյնպէս կը ղրկէ Տիզբոն։ Կը ձերբակալէ ատրուշան կործանող կամ խռովարար նկատուած եկեղեցականները, գլխաւորները՝ Բասենի եպիսկոպոսը՝ Թաթիկ, Արշէն երէց, Սամուէլ քահանայ, Ռշտունեաց եպիսկոպոսը՝ Սահակ, Մուշէ քահանայ, Աբրահամ ու Քաջաջ սարկաւագները։ Իբր պատանդ Տիզբոն կը ղրկէ նաեւ Մամիկոնեան եւ Կամսարական ընտանիքներու տղաքը։ Վասակ եւս կը կանչուի, կը դատուի ու կը բանտարկուի։

1036 քաջերէն զատ, որոնք ռազմադաշտին վրայ նահատակուեցան, Յազկերտի հալածանքը խլեց նաեւ բազմաթիւ ուրիշ մարտիրոսներ, ինչպէս Ատոմեանք։ Իսկ Ատոմ Գնունի եւ Մանաճիհր Ռշտունի, իրենց զինուորներով, ծորայ Պահակ ղրկուած հայ զինուորներուն նման, կը հեռացուին հայրենիքէն, կը ղրկուին Պարսկաստանի խորերը, ուր կը բռնադատուին ուրանալ իրենց կրօնքը, կը մերժեն ու կը նահատակուին։

Ամէնէն յիշատակելի նահատակները եղան Ղեւոնդեանք, ութ եկեղեցականներ, որոնք բանտարկուած կը մնային Տիզբոնի մէջ։ Յազկերտ նոր արշաւանք մը եւս կատարեց Քուշանաց երկիրը, բայց անյաջող։ Մոգերը պատճառաբանեցին թէ պատերազմին ձախողութիւնը անոր համար եղաւ, որովհետեւ ատրուշան քանդողները ողջ կը մնան տակաւին։ Յազկերտ, այն ատեն, հրամայեց չարչարանքով սպաննել ութ հայ եկեղեցականները, որոնք սոսկալի չարչարանքներու ենթարկուեցան, քաշկռտուեցան, անդամատուեցան եւ այսպէս մարտիրոսացան 454 Յուլիս 25ին Ռիւան գիւղին մօտ։

Անոնց նշխարները Խուժաստանցի պարսիկ քրիստոնեայ մը կը հաւաքէ եւ կը յանձնէ Հայոց, պատմելով նաեւ անոնց մարտիրոսութիւնը, որու միակ վկան ինք էր։

Ղեւոնդեանց հետ բանտարկուած 35 հայ նախարարները ազատ արձակուեցան Յազկերտի մահէն ետքը, Պերոզի թագաւորութեան օրով, 461ին։

ԳԷՈՐԳ – ՄԵՍՐՈՊ

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՔՆԱՐԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐԱՅԱՅՏ ՆՄՈՅՇՆԵՐԷՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ
ՄԻ ՆՈՐ ՄԵՂԵԴԻՆ

Դեռ 1941 թուականին Մատենադարանի «Գիտական նիւթերի ժողովածու»ի թիւ 1ում (էջ 174 – 175) հաղորդել էինք, թէ Ա. Տեւկանցի «Հայերգ»ում՝ ոմն Մկրտչի անունով տպագրուած փոքրիկ Մեղեդին, ըստ Մատենադարանի թիւ 8188 ձեռագրի, պատկանում է Գրիգոր Նարեկացուն։

Յետագայ որոնումների ժամանակ մի շարք ձեռագրերում երեւան եկան այդ մեղեդու նորանոր տարբերակները, որոնք նորից հաստատեցին այդ ստեղծագործութեան Գրիգոր Նարեկացուն պատկանելը։ Բացի դրանից, երեւան եկան նշուած երգի առաւել ընդարձակ տարբերակներ, որոնք տպագրութեամբ յայտնի չորս տան փոխարէն ունեն 27 տուն։ Նորայայտ նիւթերը հիմք տուին մօտաւորապէս վերականգնելու այդ մեծարժէք ստեղծագործութեան բնագիրը՝ ճշգրտելով նրա տողատումն ու տնատումը։

Թէ՛ ձեւով եւ թէ՛ բովանդակութեամբ Գրիգոր Նարեկացու այս մեղեդին արժանի է յատուկ ուշադրութեան։ Նրա ամէն տունը բաղկացած է երեք տողից. ըստ որում, տողերն էլ աչքի են ընկնում իրենց կարճութեամբ, այսպէս, առաջին եւ երրորդ տողերը բաղկացած են 5ական վանկերից, իսկ 2ը՝ եօթը։ Ճիշդ է, նրկատւում են մասնակի շեղումներ, սակայն դրանք կարող են բացատրուել ժամանակի տաղաչափութեան առանձնայատկութիւններով։ Յատկանշականն այն է, որ իւրաքանչիւր երկրորդ տողն առաջինի կրկնութիւնն է՝ վերջից մի նոր երկվանկ բառի կցումով.

Հարա՛ւ քաղցրաշունչ,
Հարա՛ւ քաղցրաշունչ շնչեալ...
Այծեմա՛ն նման,
Այծեմա՛ն նման դառնայր...

Պարզւում է, որ այս օրինաչափութիւնը, ինչպէս նաեւ նշուած մեղեդու այլ առանձնայատկութիւնները Գրիգոր Նարեկացին իւրացրել է իր ժամանակին տարածուած հայկական ժողովրդական երգերից։

Իր ամփոփ ու փոքրիկ տներով, կարճ ու մեկին տողերով, խմբ – անապեստեան բառերի փոփոխակի յաջորդականութեամբ, առանձին բառերի վարպետ կրկնութեամբ, նմանահնչիւն բառերի ներդաշն օգտագործմամբ այդ մեղեդին մեր միջնադարեան քնարերգութեան գողտրիկ ու հնչեղ նմոյշներից մէկն է։ Որքա՞ն հմայիչ եղած պիտի լինէր այդ երգը՝ իր երաժշտական եղանակով, որից միայն համր խազերն են մնացել։

Իր բովանդակութեամբ մեղեդին գըրուած է «Երգ երգոց»ի տրամադրութեամբ։ Ինչպէս յայտնի է, հրէական այդ հին ու հոյակապ սիրերգութիւնը քրիստոնէութեան կողմից յետագայում ենթարկուեց բռնազբօսիկ մեկնաբանութիւնների։ Անկախ դրանից, յաճախ բանաստեղծներն այդ բնաբանը մշակելիս առաւել շօշափելիօրէն էին մօտենում կեանքին ու բնութեանը։ Այդպիսի ներշնչման արգասիք է նաեւ Գրիգոր Նարեկացու սոյն մեղեդին։ Անշուշտ, այս երգի մէջ եւս առկայ է ժամանակի այլաբանական մտածողութիւնը, սակայն հանճարեղ բանաստեղծն այնքա՛ն հըմտօրէն է կերտել իր խօսքը, որ նրա մէջ ցոլցլում է սիրոյ եւ բնութեան գովերգութիւնը։ Տեղեր կան այդ երգի մէջ, որոնք թւում է՝ առնուած են մեր հին հարսանեկան ու սիրոյ երգերից.

խայտա՛ր խընձորով,
խայտա՛ր խընձորով սիրոյ,
խա՛ղ առնէր ի վայր։
խաղալո՛վ դառնայր,
խաղալո՛վ դառնայր եւ գայր՝
Ըզսէ՞ր իւր յայտնէր։

Ահա թէ նաեւ ինչպէս էր սկզբնաւորւում հայ աշխարհիկ քնարերգութիւնը՝ դրաւոր դպրութեան անդաստանում։

Ստորեւ ներկայացնում ենք այդ մեղեդու վերականգնուած բնագիրը, որի համար հիմք են հանդիսացել ԺԳ. – ԺԷ. դարերում ընդօրինակուած մի շարք ձեռագրեր։

ԱՍ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

«Գրական Թերթ»

×

ՄԵՂԵԴԻ ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ
ՆԱՐԵԿԱՑԻՈՅՆ ԱՍԱՑԵԱԼ

Սէ՛ր յառաւօտէ,
Սէ՛ր յառաւօտէ ճեմեալ՝
Իւր անձո՛ւկ ծագմամբ։
Ծագմա՛ն արեւելք,
Ծագմա՛ն արեւելք անուն՝
Ա՛յն Արուսեկին։
Մի՞թէ այն ի վայր,
Մի՞թէ այն ի վայր վայրին
Տափ՛ղ տարածեալ։
Կամ սիրո՛յ շրջան,
Կամ սիրո՛յ շրջան առեալ,
Աստե՛ղք բոլորեալ։
Նա ծո՛վ վաղընթաց,
Նա ծո՛վ վաղընթաց՝ ածեալ
Դո՛ւռն արեւելեան։
Ծայրարձա՛կ լերանց,
Ծայրարձա՛կ լերանց բարձանց՝
Յօ՛ղ տարածանէր։
Արեւմըտենի՛,
Արեւմըտենի՛ սեռի
Լըմա՛մբ միացեալ։
Աղե՛րս ձայնաղի,
Աղե՛րս ձայնաղի առնէր՝
Ի ծա՛յր արեւու։
Ի զա՛րդ շաւեղից,
Ի զա՛րդ շաւեղից փայլեալ՝
Ոսկէթե՛լ շողից։
Փողե՛րթն առ երփին,
Փողե՛րթն առ երփին փողով՝
Հովի՛տ շուշանի։
Զա՛րդ փայլենազարդ,
Զա՛րդ փայլենազարդ փայլից՝
Գա՛յր յարեւելից։
Մի՛ դու նուաղենար,
Մի՛ դու նուաղենար, լուսի՛ն,
Զա՛րդ գիշերայնոյ։
Ես սիրո՛յ պատգամ,
Ես սիրո՛յ պատգամ ունիմ,
Գի՛ր ողջունաբեր»։
Լերի՛ն նըմանեալ,
Լերին նըմանեալ հովիտ
Սէ՛ր եղբօրորդւոյն։
Վարսս՝ մանր անձրեւօ՛ք,
Վարսս՝ մանր անձրեւօք լըցեալ՝
Ցեռմա՛մբ մարգարտաց։
Գանգո՛ւր ոսկէփող,
Գանգո՛ւր ոսկէփող՝ կիտուած
Սափիրանափա՛յլ։
Ի մէջ բուրաստանա՛ց,
Ի մէջ բուրաստանա՛ց վարդից՝
Հի՛ւթ առ հիւթ թերթից։
Թե՛րթ վարդենի,
Թե՛րթ վարդենի՝ սօս վարդի՝
Ի փա՛յտս անտառից։
Հարա՛ւ քաղցրաշունչ,
Հարա՛ւ քաղցրաշունչ շնչեալ,
Ծո՛վ ծաւալի ի նոյն։
Այծեմա՛ն նման,
Այծեմա՛ն նման դառնայր՝
Խնկաբե՛ր լերանց։
Զանուշահոտութի՛ւն,
Զանուշահոտութի՛ւն խնկոց
Ի մէ՛ջ տարածէր։
Եզնորթո՛ւ նըման,
Եզնորթո՛ւ նըման հանգչէր՝
Ընդ վիմօ՛ք տաւղին։
Վիմի՛ն հովանեաւ,
Վիմին հովանեաւ գտի՝
Ի ծովուն յալիս։
Ի մէջօրէի՛,
Ի մէջօրէի՛ գտի
Խանդակա՛թ սիրով,
Բա՛րձր ի վեր գիտին,
Բա՛րձր ի վեր գիտին ննջէր՝
Ընդդէ՛մ փառանու։
Խայտա՛ր խընձորով,
Խայտա՛ր խընձորով սիրոյ,
Խա՛ղ առնէր ի վայր։
Խաղալո՛վ դառնայր,
Խաղալո՛վ դառնայր եւ գայր՝
Ըզսէ՞ր իւր յայտնէր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՔՈՒՐԴ

Մոսկանի եւ Խութի քրդական տների միջեւ յաճախակի բռնկւում էին արիւնահեղ կռիւներ։ Տոհմական մի այդպիսի կատաղի ընդհարման պահին, որի ժամանակ սպանուել էր նրա հայրը, Զատոն զրկուել էր ձախ աչքից։ Թշնամու գնդակը խրուել էր քրդի ակնակապիճի մէջ։ Նրա ձախ աչքը շարունակ կապուած էր սեւ կերպասով։ Արեւի տակ նստելիս, գնդակը տաքանում էր եւ գլուխը սկսում էր սաստիկ ցաւել։ Այդ պատճառով էլ Զատոն խոյս էր տալիս արեւից եւ շարունակ նստում էր իր տերեւախիտ ընկուզենու շուաքում, որ զրաւում էր ընդարձակ բակի կէսը։

Այդ ծերունի քուրդը զատապարտուած էր մի տարօրինակ գոյութեան։ Երբ գիւղից ուզում էր բացակայել, ճանապարհ էր ընկնում արեւամուտին կամ գիշերով, երբեմն էլ վաղ լուսաբացին, երբ օդը պաղ էր։ Սովորաբար քայլում էր ստուերախիտ ծառերի տակով, կամ լեռների ստուերոտ կողերով։

Զատոն հագնում էր Բիթլիսի կարմիր սոլեր եւ երկնագոյն շալէ շալվար։ Գըլխին կապում էր սեւ փուշի։ Նրա ծխամորճը այնքան երկայն էր, որ ծխելիս այն ժամերով դնում էր յենակի վրայ։ Ծխամորճի գլուխը շինուած էր կաղնեայ կաւից։

Մի սպասաւոր շարունակ կանգնած էր ծառի տակ. նրա պաշտօնն էր կրակ դնել քրդի ղալյոնին, թափել մոխիրը եւ պարբերաբար մաքրել նրա փողանցքը գոյացող կեղտից։ Դրուած կրակը պէտք է անբոծ լինէր, այսինքն կասկարմիր՝ մոխրի բարակ շերտով պատած։ Զատոյի ծխամորճի կրակից կայծ էին առնում Հարեւան գիւղերի Դաշտադէմով անցնող ու դարձող հարուստ քրդերը։ Շատերը նրա կրակով իրենց թոնիրներն էին վառում։

Ընկուզենու տակ նստած ժամանակ Զատոն ուշի – ուխով հսկում էր ոչ միայն Դաշտադէմի հանդերին, այլեւ աչք էր պահում Մզրէ գիւղի արտերի վրայ, ուր ապրում էր իր աւագ հօրեղբայրը՝ Խաոն։ Հէնց որ որեւէ նախիր կամ անասուն էր նկատւում հօրեղբօր արտերի մէջ, Զատոն Դաշտադէմից գոռում էր դէպի Ծովասար։ Նրա ձայնի վրայ Մըզրէի նախրապահները դուրս էին թափւում տներից եւ շտապում էին հանդերը՝ նախիրը արտերից հանելու համար։ Այդ ահագին տարածութեան վրայ Զատոն սովորական խօսակցութիւն էր վարում իւրայինների հետ։ Մզրէում ապրող իր ազգականներից պոռալով բանուորական ուժ էր ուզում՝ արտերը քաղելու կամ այլ գործեր կատարելու համար։ Հարեւան գիւղերի բնակիչները արդէն ընտելացել էին այդ քրդի որոտաղոչ ձայնին։ Շատերն իրենց ականջները փակում էին, երբ նա գոռում էր դէպի Ծովասար։

Զատոն ոչ միայն հետամուտ էր իր հօրեղբօր արտերի պահպանութեանը, այլեւ աչք էր պահում գիւղի ճանապարհների վրայ։ Ուշի – ուշով հետեւում էր, թէ ով է գալիս Բոնաշէն, որտեղից է գալիս եւ ինչ նպատակով։ Նա այն Քրդերից էր, որ սերտ յարաբերութեան մէջ էր օսմանեան կեղեքիչների հետ եւ, իբրեւ մոլեռանդ մահմեդական, ատում էր խաչապաշտ ժողովուրդներին։

Երբ օսմանեան պաշտօնեաները գալիս էին Դաշտադէմ, Զատոն էր նրանց ուղեկցում կամ ցուցմունքներ տալիս այս կամ այն գիւղացու վրայ։ Նա ուզած ժամանակ կարող էր ինքնակամ բաց անել այս կամ այն շինականի փակուած դուռը եւ ներս մտնել որեւէ գործիք վերցնելու կամ նրա լծկանը աշխատանքի տանելու համար։ Իսկ քուրդ ռայայի հետ Զատոն վարւում էր ցանկացածի պէս։ Քուրդ հասարակ գիւղացին նրա կատարեալ ճորտն էր։

Ըստ Զատոյի, ուժը, իշխանութիւնը եւ բախտը մի քոլոզ էր, որ այսօր իր գըլխին էր, վաղը մէկ ուրիշի։ Այդ քոլոզ կրողը պարտաւոր էր տիրաբար վարուել շրջապատի հետ։

— Որքան աստղ կայ երկնքում, այնքան մարդ կայ երկրի վրայ, — քարոզում էր Զատոն։ – Պայծառ աստղերը հարուստների եւ տիրողների աստղերն են, իսկ խաւար աստղերը՝ աղքատների եւ հպատակների։ Հայի աստղը խաւար է, որովհետեւ նա հպատակ է օսմանցուն եւ քուրդ բէկերին։

Ախուպի Զատոն սուր հակամարտութեան մէջ էր Նասրի տան հետ։ Նա ատում էր Շեկօ տան բոլոր Քրդերին, այդ թւում եւ Ալեսի Հաջուն։ Զատոն աչք էր դրել իր ախոյեանի մի քանի արտերի վրայ, որ գտնւում էին Արինոքի ձորաբերանին՝ իր հողերին կից։ Մի քանի անգամ փորձ էր արել խլել դրանք, բայց վախենալով Շեկօ տան կատաղի Քրդերից՝ ետ էր կանգնել։

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիկին Պայծառ Վարժապետեանի (Իսթաա) մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Նահապետ Ալալէմճեան հարիւր ֆր. կը նուիրեն Յառաջի բարգաւաճման, փոխան ծաղկեպսակի :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Ջ Ո Մ)

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Տրաւուած օր, Մարտ 14, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշաճի խումբին :

×

Տիկ. Միութեան Մանկանց հանդէսը, Հինգշաբթի, Մարտ 5ին, Կռան տ'Օթէլի մէջ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին :

×

Փետրուարեան ապստամբութիւնը կը տօնուի Լիոնի մէջ Մարտ 1ին կիրակի, կէսօրէ վերջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետր. 22, Սփլանտիտի մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

**

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱԽՕՍ

(Հէքեաթ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

**

ԳՐԵՑ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն. — «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար :

Գին՝ 10 ֆրանք (առաքման ծախքով 11 ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար :

Դիմել հեղինակին, «Յառաջ»ի հասցէով :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :

14 Փետրուար, Ուրբաթ, Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին :

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն :

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

✻

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած վարժարանի Աշակերտութեան կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ., ԺԱՄԸ 3.30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — *ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ.* — Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն :

— 2 — *ՋԱՒԵՇՏ*, ֆրանսերէն, 1 արար :

✻

26, Rue Troyon Sèvres (S. et O.)

EXPOSITION

D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

11, Av. du Président Wilson

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարար մը հայկ. հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար :

Դիմել «Յառաջ»ի :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette.

PARIS (9ᵉ)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,

ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, թոբիյոն, թոմպոլա

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ, սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

11, Square Alboni, PARIS (16ᵉ) Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 ֆր., ուսանողներու 5 ֆրանք Paris C. C. 8019-72

33ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7ᵉ) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն. Մարաթոնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին :

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն :

Թատերական ներկայացում հայերէն : Սկաուտական պարեր եւ խաղեր :

Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը :

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քուպայէն Շաւարշ Յովակիմեան, Լենինականի Նորաշէն գիւղէն (Հայաստան) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Սիմոն Յովակիմեան Խաչատուրի, որ մինչեւ 1941 Փարիզ եղած է եւ յարաբերութիւն պահած իրեն հետ : Պատերազմէն ետք իրմէ լուր չկայ : Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին՝

Շաւարշ Յովակիմեան,

c/o Sr. H. Halachian
Apartado 305
V. TUNAS, Cuba

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Գալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
Téléphone : 626031
Cables : 206 Tehran

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր զիճեր

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈՒՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : *ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ* վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէր», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիյլ», չոքոլա, «նուղաէթ», «լոգում», «սադըղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (ֆարավան եւ մոզա), Համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», Հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՑԱՏՈՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն. — Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

Stabilisation des Prix

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

Imprimerie Speciale du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9ᵉ)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 11 FEVRIER 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9932 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — Nº 9932

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՂԸ ՊԱՐՊՈՒԱԾ

Խորհ. Միութիւնը յուշագիր մը ներկայացուցած է երեք Մեծերուն (Անգլիա, Ամերիկա, Ֆրանսա) եւ շահակից պետութիւններուն (Թուրքիա – Յունաստան) Կիպրոսի հարցին վերաբերեալ: Մոսկուա կը գտնէ որ չի կրնար անտարբեր մնալ այն կացութեան որ կը զարգանայ արեւելեան Միջերկրականի մէջ եւ կոչ կ'ընէ շահակից բոլոր պետութեանց որպէսզի «իրատես կերպով գնահատեն զինուորական միջամտութեան մը բոլոր հետեւանքները եւ յարգեն Կիպրոսի Հանրապետութեան անկախութիւնը»: Յուշագիրը որ Խրուշչեւի ստորագրութիւնը կը կրէ կը նշէ նաեւ թէ զանազան պետութիւններ կ'ուզեն կղզիին տագնապին լուծում մը գտնել իրենց սուիններուն ուժով: Խրուշչեւ դէմ է Ատլանտեան ուժի միջամտութեան: Կ'ըսէ թէ ոչ ոք աւելի քան Կիպրացիք կրնան գիտնալ թէ Կիպրացիք կրնա՞ն անկախ ապրիլ եւ գլուխ հանել իրենց ներքին դժուարութիւնները: Ապա, Խրուշչեւ սովորական յիշատակութիւնը կ'ընէ Վեհրմախթի եւ Պունտեսվէրի (գերմանական բանակ), ապա մէկ լուծում կը գտնէ՝ հարցը տանիլ Ապահովութեան Խորհուրդին:

Կիպրոսի կացութիւնը շատ ծանր է եւ Թրքական դրդումներն կը շարունակուին: «Ժիւմհուրիէթ»ի հրատարակած լուրերուն համաձայն Անգլիացիք, Թուրքերու կողքին, կրակած են Յոյներուն վրայ: Այսպէս յայտարարած են այն հաւերուաց Յոյն վիրաւորները, զոհ Թուրքերուն: Համայնավար պաշտօնաթերթը կը գրէ նաեւ թէ Հայերը ձգած են իրենց թաղը, իրենց եկեղեցիները որոնք Թրքական գօտիին մէջ կը գտնուին: Վերջին արիւնալի բախումները սկսած են հետեւեալ ձեւով.— ամէն օրուան պէս յոյն բանուորները գործի կ'երթային երբ Թուրքերու խմբակ մը կրակ բացած է իրենց վրայ: Ոստիկան մը եւ բանուոր մը տեղն ու տեղը կը սպաննուին: Ցեղապաշտ Յոյները օգնութեան հասած են եւ կռիւները սաստկացած են:

×

Ֆրանսացիք չեն բաժներ անգլիական (իրականին մէջ Թրքական) կարծիքը, այսինքն՝ կղզիին բաժանումը: «Քոմպա» բոլորովին դէմ է բաժանումին եւ լուրջ խորհրդածութեան մը մէջ կը գտնէ թէ անիմաստ կ'ըլլայ նման լուծումի մը մասին խորհիլ: Իւրաքանչիւր հարց որ փոքրամասնութեանց կը վերաբերի պէտք է առանձին քննուի իր քաղաքական, տնտեսական եւ պատմական տուեալներով: 1960ի մարդահամարը Կիպրոսի մէջ հետեւեալ պատկերը կը պարզէ (յոյն կիպրական աղբիւրներու կողմէ տրուած).— Կղզին ունի 573·566 բնակիչ, որուն 442·138ը՝ Յոյն են, 104·320ը՝ Թուրք, 3622՝ Հայ, 2703 Մարոնի, 17·513 Բրիտանացի եւ 3271 զանազան: Եւ «Քոմպա»յի աշխատակիցը կը գտնէ որ Թուրք կիպրացիներու պահանջները— կղզիի բաժանման — իմաստ մը կ'ունենային եթէ Թուրք բնակչութիւնը համախմբուած ըլլար կղզիին մէկ որեւէ անկիւնը, ինչ որ բնաւ պարագան չէ: Օրինակ՝ Նիկոսիա–քաղաք ունի 25·530 Յոյն եւ 14·682՝ Թուրք, մինչ թաղերուն մէջ 38·023 Յոյնի դէմ կայ 7·448 Թուրք: Ֆամակուսթա ունի 24·492 յոյն եւ 6120 Թուրք: Նիկոսիոյ գիւղերը՝ 89·685 յոյն եւ 18·614 Թուրք, Քիրէնիայի գիւղերը 22·051 յոյն եւ 3602 Թուրք, Ֆամակուսթայի գիւղերը 66·627 յոյն եւ 12·846 Թուրք, Լարնաքայի շրջանը 30·220 յոյն եւ 8571 Թուրք, Լիմասոլի շրջան 54·275 յոյն եւ 7·393 Թուրք, Փաֆոսի շրջան 37·714 յոյն եւ 11·324 Թուրք:

Ասկէ կը պարզուի որ Թուրքերու համախմբումը վարչածական գօտիի մը մէջ հիմնովին անիմաստ է եւ պիտի ստիպէր հազարաւոր Կիպրացիներու որ հեռանան իրենց օճախներէն եւ «Քոմպա»յի յօդուածագիրը կ'եզրակացնէ «մտածել որ անպատասխանատու ծայրայեղներ կը փորձեն հող հասնիլ ցոյց կուտայ իրենց եսասիրութեան եւ մտքի կուրութեան չափանիշը, դէմ առ դէմ կացութեան մը որ ժառանգուած է պատմութենէն»:

Անգլիոյ վարչապետը պատասխանեց Խրուշչեւի յուշագրին, յայտնելով թէ Խորհրդային վարչապետին, «կարծիքները ոչ մէկ կապ ունին իրականութեան հետ» եւ իր մեղադրանքները «նոյնքան նախատական են որքան անարդար»: Անգլեւամերիկացիք շատ դժգոհ են խորհրդային միջամտութենէն, այնպիսի պահու մը երբ իրենք ալ նեղն են:

Անգլիա եւ Ամերիկա նոր առաջարկներ ըրած են Աթէնքի եւ Անգարայի կառավարութեանց, բաւական զիջումներ ընելով Մակարիոս Արք.ի: Նախ խօսքը չէն ըներ Ատլանտեան Ուխտին: Ապա կը նախատեսեն ոստիկանական ուժին մէջ մտցնել զօրքը այնպիսի երկիրներու որոնք մաս չեն կազմեր Ատլանտեան Ուխտին: Վերջապէս կ'ընդունին համաձայնութիւնը Ապահովութեան Խորհուրդի միաձայնութեան կանոնագրին ենթարկել:

× Յունաստան գոհ է Խրուշչեւի յուշագրէն եւ Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ «խորհրդային դիրքը դրական տարր մըն է»

Կիպրոսի մէջ արիւնալի բախումներ կը շարունակուին:

ԱՏՏԻՍ-ԱՊԱՊԱ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Եթովպիոյ եւ Սոմալիներու միջեւ կացութիւնը ծանրացաւ վերջին օրերուն: Սահմանային խնդիրները նոր չեն երկու պետութեանց միջեւ: Արդարեւ Սոմալիի մահմետական Հանրապետութեան ծնունդէն ի վեր (իտալական եւ բրիտանական Սոմալիներու միացումով), նորաստեղծ պետութիւնը յաւակնութիւններ ունի Եթովպական Օկատէն գաւառին վրայ, որ ըստ իրեն մեծամասնութեամբ Սոմալցիներով լեցուած է (450 հազար): Սոմալի նոյն յաւակնութիւններն ունի Քենիայի նկատմամբ: Հոն ալ հարիւր հազար Սոմալցիներ կրնան նեղել Նայրոպիի իշխանութիւնները:

Առաջին լուրերու համաձայն հարիւր Սոմալցիներ մեռած են եւ երկու հարիւր վիրաւորներ կան ըստ եթովպական աղբիւրներու:

ԼԱՀԷ

ՍԷՐԸ ՅԱՂԹԵՑ

Իռէն իշխանուհին ժպտադէմ վերադարձաւ իր նշանածին՝ իշխան Իւկ տը Պուրպոն – Փարմի հետ: Այսպէս վերջացաւ խորհրդաւոր պատմութիւն մը, որ ութ օրուան մէջ տակնուվրայ ըրաւ Հոլանտան եւ նոյնիսկ պատճառ դարձաւ որ խօսուի Ժիւլիանա թագուհիին հրաժարման մասին: Պարզուեցաւ թէ Իռէն իշխանուհին սիրահարած էր սպանացի կաթողիկէ իշխանի մը ինչ որ խոտոր կը համեմատէր հոլանտական սահմանադրութեան հետ, ուր հակառակ անոր որ բնակիչներու մեծամասնութիւնը կաթոլիկէ է, արքունիքը միշտ բողոքական պէտք է ըլլայ:

Ի վերջոյ, վարչապետը կը յայտնէր թէ Իռէն իշխանուհին չէ փորձած իր ամուսնութիւնը վաւերացնել տալ Խորհրդարանին կողմէ, ինչ որ կը նշանակէ թէ հրաժարած է գահաժառանգի իր իրաւունքներէն:

Իռէն, 23 տարեկան, երկրորդ աղջիկն է Ժիւլիանա թագուհիին եւ իշխան Պերնարի: Իր նշանածը՝ Իւկ Քարլոս տը Պուրպոն – Փարմ ծնած է Փարիզ 1930ին եւ անդրանիկ զաւակն է իշխան Կզավիէի որ ուղղակի կը սերի Լուտովիկոս Ժ·Դ·էն:

Ամուսնութեան թուականը չէ որոշուած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱՒՏԱ կը գրէ թէ 1934ին կուսակցութեան ԺԷ· համագումարին 1966 պատգամաւորներու 1108ը մաքրագործուեցաւ սթալինեան հալածանքներու ընթացքին: Յօդուածը ստորագրած է Լ· Շահումեան, ինք ալ պատգամաւոր այդ համագումարին, որ ծանր կերպով կը յարձակի «անհատի պաշտամունքին» քաղաքականութեան վրայ:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Ազգ· սուգ հռչակուած է Սոփոկլէս Վենիզելոսի մահուան առթիւ: Յոյն մեծ քաղաքական դէմքին դագաղը յանկարծամահ եղած է առջի օր, էլլաս նաւուն մէջ որ զինքը Աթէնք կը վերադարձնէր ընտրապայքարի հաւաքոյթէ մը ետք:

ՆԱՍԸՐ յայտարարեց թէ ուշ կամ կանուխ Իսրայէլի եւ արաբ պետութեանց միջեւ պատերազմը անխուսափելի է:

ՎԻԷԹ – ՆԱՄԻ նոր իշխանութիւնները կը շարունակեն պայքարիլ համայնավարութեան եւ չէզոքականութեան դէմ: Պետութեան նոր ղեկավարն է Զօր· Մինհ որ հեռացուած էր Յունուար 30ին իսկ վարչապետութիւնը ստանձնած է Զօր· Խանհ:

ՀԱԿԱԿՐՕՆԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Պերնար Ֆերոն, ապա, կը խօսի ծնողքներուն վրայ կատարուած ճնշումներուն մասին: Նոր կարգադրութիւնը կը ճշդէ, արդարեւ, որ երախայ մը մկրտութեան պէտք է ներկայանայ իր հօրը կողմէ, որ իր ինքնութիւնը պիտի յայտնէ եւ նաեւ իր աշխատավայրը, մինչ առաջ մեծ – մայրիկները կը ստանձնէին երախային մկրտութեան հոգը: Այս կարգադրութեան իմաստը յստակ է.— պէտք է սարսափեցնել ծնողքները եւ սպառնալ որ խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին իրենց աշխատանքին վերաբերեալ: Նկատելի է արդէն որ մկրտութեանց թիւը զգալապէս նուազած է:

Եպիսկոպոսները, անշուշտ, քանիցս բողոքած են իշխանութեանց մօտ, այն արարքներուն համար որ կը կատարուին Եկեղեցւոյ եւ Պետութեան միջեւ եղած համաձայնագրին դէմ: Ա՞յդ է արդեօք պատճառը որ եպիսկոպոսները յաճախ մէկ ծուխէն միւսը կը փոխադրուին: Նոր լոյս տեսած գրքի մը մէջ որ առաջնակարգ փաստագրութիւն մը կը բերէ Խորհ· Միութեան մէջ բնակող քրիստոնեաններու վիճակին մասին,Ն·Սթրիւվ կը նշէ թէ Մետրոպոլիտ Նիքոլա ստիպուեր է հրաժարիլ ոչ թէ Պատրիարքին ճնշումին վրայ, այլ՝ կառավարութեան, որովհետեւ Եկեղեցւոյ իրաւունքները կը պաշտպանէր: Հեղինակը կը հաստատէ թէ եկեղեցական այս առաջնորդը ձերբակալուած է եւ իր «մահը աւելի քան խորհրդաւոր է»: Շատ ուս հաւատացեալներ համոզուած են, որ նախկին մետրոպոլիտը, հակառակ անոր որ իր աջակցութիւնը չէր սակարկած երկրին արտաքին քաղաքականութեան, Հաւատքի մարտիրոս մը եղած է:

Կրօնքին հանդէպ այս կարծրացումը շատ աւելի զարմանալի կը թուի, որովհետեւ կառավարութիւնը արտօնեց օրթոտոքս Եկեղեցւոյ պետերուն, որ մօտենան տիեզերական եկեղեցւոյ շարժումին եւ Վատիկանի: Բայց եթէ Եկեղեցին կրնայ իր օժանդակութիւնը բերել միջազգային հաշտասիրութեան, զոր կառավարութիւնը կը փնտռէ, Խորհ· Միութեան մէջ կը մնայ միակ կազմակերպութիւնը, որ կրնայ արդէլք հանդիսանալ համայնավարութեան կառուցման: Ուրեմն կրօնքը կը քաջալերուի չփուռ սահեցնելու համար արտասահմանին հետ — ցոյց տալու համար որ իշխանութիւնը ազատական է — եւ նոյն ժամանակ ճիգ կը թափուի որ արագանայ անոր անհետացումը: Հակասութիւն մը խորհրդային քաղաքականութեան յատուկ: Հատ մը եւս, կ'եզրակացնէ «Լը Մոնտ»ի քրոնիկագիրը:

Ա· մաս, տես Յառաջ Փետր· 8:

ԿԱՍԹՌՆ ՏԷՖԷՐ սկսաւ իր ընտրապայքարը, Փորտոյէն, որ ինչպէս ծանօթ է Շապան – Տէլմասի քաղաքն է: Մարսէյլի քաղաքապետ – երեսփոխան թեկնածուն կ'առաջարկէ որ նախագահական պաշտօնավարութեան շրջանը հինգ տարի տեւէ առանց փոխելու Սահմանադրութիւնը:

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ վրէժ լուծելու համար Ամերիկացիներէն կտրած է անոնց ջուրը, Կուանթանամոյի կայանին համար: Ամերիկացիք կ'ըսեն թէ իրենց համար որեւէ վտանգ չկայ, բայց այդ ձեւով Քասթրօ կրնայ վեց միլիոն տոլար կորսնցնել եւ 3000 անգործ ունենալ առանց նեղած ըլլալու Ամերիկացիները:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ ի մօտոյ պատերազմական ատեանները պիտի ջնջուին Իրաքի մէջ:

ՔԱՊԸՐՈՒՆԸ պիտի չճանչնայ համայնավար Չինաստանը, յայտարարեց Ահիճօ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին:

ՊԱՍԹԻԱՅԻ մէջ մեռաւ Պերնար Ֆեռան, 15 տարեկան, որ առաջին հիւանդը եղած էր Նայլէնի զարմանումը ընդունող: «Կենսաբանը» կը հարցաքննուի Փարիզի մէջ, այս մահը աւելի կը հաստատէ չարլաթանի հանդամանքը զոր բոլորը սկսած են տալ իրեն:

ՄԱՌԵՇԱԼ ՄԱԼԻՆՈՎՍԿԻ ճառ մը խօսեցաւ զօրքին հիւսելով զինուորական հերոսութեան պաշտամունքին: Եթէ պատերազմ ծագի, ըսած է Պաշտպանութեան խորհրդային նախարարը, զինուորական բախում մը պիտի ըլլայ ընկերային երկու դրութիւններու միջեւ՝ դրամատիրութիւն եւ ընկերվարութիւն:

ՄԱՔՄԻԼԸՆ, Անգլիոյ նախկին վարչապետը իր 70ամեակը տօնեց, որոշած է քաշուիլ քաղաքական կեանքէն:

ԺԸՆԵՒԷՆ անհետացած է խորհրդային «փորձագէտ» մը՝ Եուրի Նոսէնկօ որ մաս կը կազմէր խորհրդային պատուիրակութեան որ կը մասնակցի ապազինման ժողովին:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Համպուրկ հասնելէ ետք կ'ըսէ, թէ «Նաւ ճարեցաք, մտաք նաւ, նաւեցաք դէպի Լիզպոնայ քաղաքն. Է. շաբաթ ի մեծ ծովումն կացաք, խիստ ալեկոծումն տեսաք: Աստուծոյ աջողութեամբն հասաք ի քաղաքն որ կոչի Լիզբոայ: Խիստ մեծ քաղաք է, գեղեցիկ շինած քաղաքն մեծ շատ է Ըստամբոլայ վերայ, ի մէջ Ռ եկեղեցի աւել կայ եւ վանք: Սպանից թագաւորին է քաղաքն հոն: Հոն իջեւանեցանք Ժ. աւուր. այս քաղաքէն մինչեւ թագւորին աթոռանիստ քաղաքն ԺԵ. աւուր ճանապարհ է. ամենայն ինչ պէտ էր՝ տեսաք, դուրս ելանք գնացինք դէպի Մատրիլ քաղաքն որ է թագւորանիստ»:

Ինչպէս կը տեսնուի, գրեթէ ոչինչ կ'ըսէ եւ միայն եկեղեցիները եւ վանքերը կը տեսնէ նշանակելի, իբր մոլեռանդ կաթողիկէ:

Նոյնպէս ցաւալի է, որ Քուրդանց մահտեսի Աղամիրի որդի Զաքարիա Ագուլեցին, որ 1647 – 1681 թուականներուն երկար ուղեւորութիւններ կատարած է առեւտրական նպատակներով եւ իր օրագրութիւնը գրած է պարզ եւ անպաճոյճ ոճով, կը բաւականանայ Ամսթերտամէն Իզմիր իր ճամբորդութեան օրագրութեան մէջ գրելով 1659 Դեկտեմբեր 29ին, թէ «Այսօր Փորթուկալայ սարըն երեւեցաւ, գիրայ ԻԲ. օր այ, ցամաք չէինք տեսեր, մեծ ուրախութիւն»:

Բայց կ'երեւի Փորթուկալ ցամաք ելած չէ, որովհետեւ նաւը, 1660 Յունուար 1ին Սպանիոյ Կալիս քաղաքը խարիսխ նետած է եւ ապա շարունակած է ճամբան եւ գացած է Լիվոռնօ, ուր գտած է իր հօրեղբօրորդին՝ Նիկողոսը:

Այս պատճառով Զաքարիա Փորթուկալի մասին չէ խօսած, հետեւաբար իրմէ ալ ոչ մէկ լուսաբանութիւն կարելի չէ ստանալ այնտեղ Հայեր գտնուելուն մասին:

Բայց հաւաստի է, թէ Փորթուկալը բոլորովին անծանօթ երկիր մը չէր Հայոց համար, որովհետեւ հին ժողովրդական երգի մը մէջ կը յիշուի ան.

«Կիւզէլ մի ես երէկ տեսայ
Ի քաղաքն յԱնգուրիայ,
Թագաւոր մի խնդիր ելաւ
Ի Մոսկովայ, ի Փորթուգալայ:

Այս երգը շատ երկիրներու ծանօթ վաճառական ժողովուրդի մը ներկայացուցիչը կրնար յօրինել: Անոր մէջ ինչ որ մասնաւորապէս հետաքրքրական է, այն է, որ հայ ժողովրդական երգի մը մէջ «գիւզէլ»ներու կամ գեղանիներու երկիր կը նկատուին Մոսկուան (իմա՛ Ռուսիա) եւ Փորթուկալը, որ կարծեմ թէ բաւական իրական գնահատութիւն մըն է, որ փորձառական տուեալներու վրայ հաստատուած է եւ հետեւաբար Հայերու՝ Փորթուկալի եւ Փորթուկալցիներու մասին ունեցած ծանօթութեան մէկ նշանն է, որ չեշտել պէտք է:

Այն Հայերը, որ Փորթուկալ ապրած են, շատ հաւանօրէն առեւտրականներ էին: 1667էն առաջ կը յիշուի հոն Աւետիք որդի Փանոսի Լիզպոնցի, որ մեծ գործակից էր Ֆրանչիսկօ Ջիմայի: Եթէ իրաւ լիզպոնցի էր այդ Աւետիքը, ուրեմն ունէր ծնողք մը, որ այդ քաղաքը հաստատուած էր:

ԺԸ. դարուն Հայերուն Փորթուկալը եւ Փորթուկալցիները շատ ծանօթ ըլլալուն փաստը մեզի կուտայ յայտնի գերման հայագէտ Յոհան Յովակիմ Շրօտեր (1680 – 1756), որ իր հայ – լատին քերականութեան մէջ (1718) հայ վաճառականներուն երթեւեկած երկիրներուն առաջինը կը համարի Փորթուկալը, անշուշտ ոչ առանց փաստի կամ լոկ երեւակայութեամբ:

Ուրեմն Շրօտերի վկայութիւնը մեծ արժէք կը ներկայացնէ հայ եւ փորթուկալցի ազգերու յարաբերութեանց տեսակէտէն, քանի որ կը վկայէ, որ հայ վաճառականները ամէնէն շատ կ'երթեւեկէին Փորթուկալ, անշուշտ Հնդկաստանի մէջ Փորթուկալցիներու հետ ծանօթանալէ ետք:

Այս յարաբերութեանց հետեւանքով անխուսափելի էր, որ Փորթուկալի մէջ Հայեր ալ հաստատուած ըլլային, բայց հաւանաբար շատ քիչ թիւով, որովհետեւ անյիշատակ մնացած են: Միայն կը յիշատակուի Յարութիւն կամ լատինական կոչումով Անաստաս Լեւոնեան, տիտղոսաւոր եպիսկոպոս Պաղեստինեան Կեսարիոյ (Կաղա), որ 1718 – 1720 թուականներուն վեց ամիս հիւրընկալուած էր Վարդան անուն հայ վաճառականի մը քով, որ 1685 – 1696 թուականներէն ի վեր Ալիկանտիս հաստատուած էր եւ ապրանք կը ղրկէր Մատրիտ, Պաղտասար անուն հայ վաճառականին: Յարութիւն 1721ին Կադիքսէն գացած է Լիզպոն եւ այնտեղ Փորթուկալի թագաւորին ներկայացած է: Ի՞նչ գործ ունէր Փորթուկալ եւ անոր թագաւորին հետ, չենք գիտեր:

Ինչպէս կը տեսնուի, հակառակ Շրօտերի տուած հաւաստիքին, թէ Հայերը կ'երթեւեկէին Փորթուկալ, չունինք որոշ տեղեկութիւններ այդ մասին, որովհետեւ այդ յարաբերութիւնները առեւտրական ընթացիկ գործերու հետեւանք էին եւ մասնաւոր յիշատակութեան առարկայ չեն եղած եւ, հետեւաբար, իբր բացառիկ երեւոյթներ ուշադրութիւն չեն գրաւած:

Այնքան ատեն որ Փորթուկալ Հնդկաստանի եւ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ կարեւոր դիրք ունէր, շատ հաւանական է, որ Հայեր Փորթուկալի հետ սերտ յարաբերութիւն ունեցած ըլլան, բայց երբ Հնդկաստանի մէջ Անգլիացիները եւ Ինտոնեզիոյ մէջ Հոլանտացիները ամրացան եւ Փորթուկալցիները կորսնցուցին իրենց ընդարձակ կալուածները, այն ժամանակ շատ բնական է, որ յարաբերութիւնները շատ սահմանափակուեցան եւ շատ քիչ Հայեր Փորթուկալ գացին պատահաբար:

Հիմա շատ փոքր թիւով Հայեր կը բնակին Լիզպոնի մէջ, ապահովաբար շատ մօտ թուականներու հաստատուած, այսինքն Հայոց աշխարհացրիւ ըլլալէն ետք (1914 – 1919):

Ա. ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Զ.

Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուի ապահովաբար, որովհետեւ Նախագահը կը մնայ պետութեան ղեկավարը: 1963 Յունուար 24ին յայտարարեց թէ կը մերժէր ամերիկեան «Փոլարիս» հրթիռները եւ թէ Անգլիա պատրաստ չէ եւրոպական համայնքին մէջ մտնելու: Շաբաթ մը վերջ կը հրահանգէր Պրիւսէլի մէջ գումարուող ժողովին մասնակցող Ֆրանսայի ներկայացուցչին վերջ տալ Անգլիոյ հետ բանակցութեանց: Յաջորդ օրը կը կնքուէր Ֆրանքօ–գերման գործակցութեան դաշինքը: Փետրուար 5ին Հասարակաց Շուկայի յանձնախումբին նախագահ Ուոլթըր Հալշթայն կը յայտնէր թէ Անգլիոյ հետ բանակցութեանց խզումը ծանր կացութիւն մը կը ստեղծէ:

Կուսակցութիւններ դէմ են նախագահական իշխանութեան եւ արտաքին քաղաքականութեան: Գալ տարի նախագահական ընտրութիւն պիտի ըլլայ, բայց արդէն անցնող տարուան մէջ պետութեան բարձրագոյն պաշտօնին թեկնածու կը ներկայանէին Մարսէյլի ընկերվարական քաղաքապետը: Երեսփոխանական ընտրութեանց ատեն ընկերվարական եւ համայնավար գործակցեցան: Կարգ մը ընկերվարականներ համայնավար քուէներով ընտրուեցան, համայնավար թեկնածուն հրաժարեցաւ ընկերվարական թեկնածուին համար: Ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ – քարտուղար, նախկին Վարչապետ Կի Մոլէ ըսաւ. «Հրդեհ մը մարելու համար չի հարցուիր ինքնութեան թուղթը»: Ընկերվարական վարիչներ Նոյեմբերին այցելեցին Մոսկուա, հանդիպումներ ունեցան Խրուշչեւի եւ ղեկավարներու հետ: Համայնավար քուէները անհրաժեշտ են թեկնածուին ընտրութեան յաջողութեան համար:

Ընդդիմադիրները խնջոյք մը սարքեցին պարզելու համար իրենց տեսակէտները: Այս միջոցը գործադրուեցաւ 1847ին հանրապետականներու կողմէ թագաւորին դէմ: Կամպէթթա, արմատական կուսակցութեան հռետորը, նոյն միջոցին դիմեց Մառեչալ Մաք Մահոնը տապալելու համար: Ծերակոյտի նախագահը յայտարարեց. «Պէտք է ընտրել ամէնէն արժանաւորը, մէկ պայման առաջարկելով՝ ըլլալ հանրապետական եւ պաշտպանել Հանրապետութիւնը: Երկրորդ, Ֆրանսա այժմ մեկուսացած է, այս մեկուսացումը կը յապաղէ Եւրոպայի միութիւնը: Ուրիշ մը յայտարարեց. «Մենք պիտի իրագործենք եւրոպական Խորհրդարանը՝ ընդհանուր քուէարկութեամբ»:

Նախագահը վստահ է որ բարեկեցութիւնը տարածելով, պիտի կարենայ տկարացնել համայնավար կուսակցութիւնը, ընկերվարականներու ընդդիմութիւնը, միանգամայն կը փափաքի որ Ֆրանսան անկախ զինուորական ուժ ունենայ: Նոյեմբեր 25ին կը յղէր պատգամ մը Խորհրդարանին. Պետութեան օժանդակութեամբ ապահովելով ընկերային յառաջդիմութիւններ, ինչպէս նաեւ ապահովութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն՝ Արեւմուտքի դէմ կանգնող ամբողջատիրական պետութեան պիտի ապացուցը թէ այդ դրութիւնն ալ ինքնին բեղուն է: Պիտի արագանանայ հակառակորդին ձեւափոխութիւնը, որ թերեւս արդէն սկսած է, պիտի գտնենք խաղաղութեան իսկական հեռանկարը»:

«Հասարակաց Շուկան կը գործէ արդէն, կը մնայ քաղաքական միութեան կարելիութիւնը»:

«Գերման – ֆրանսական մերձեցումը անհրաժեշտ է, բայց Ֆրանսա բարգաւաճ եւ վճռական ըլլալու է»:

Կուսակցութեան թերթը կը գրէր. «Պիտի իրագործուի առաւելագոյն արդարութիւն ընկերային ազատ տեմոքրասիի մէջ»: Հարկ պիտի ըլլար հաշտեցնել թոշակներու յաւելումը ապրուստի սղութեան հետ, արտադրութեան յաւելումը սպառումին հետ:

Իրականացնելու համար «ընկերային առաւելագոյն արդարութիւն» հաւանական կը թուի ձախակողմեան վարչապետի մը նշանակումը: Հրաժարեցաւ նոր Սահմանադրութիւնը պատրաստող վարչապետը, աթոռը տրուեցաւ բարձր ելեւմուտքի ներկայացուցիչ վարչապետի մը: Բնակչութիւնը կ'աճի, իւրաքանչիւր քառասուն վայրկեան երախայ մը կը ծնի: 18 տարուան մէջ աւելցած է ութ միլիոն, անցեալ տարի 340.000 ամուսնութիւններ կատարուած են, այսինքն երկու վայրկեանը մէկ ամուսնութիւն, բայց կատարուած են նաեւ երեսուն հազար ամուսնալուծում: Աճում եւ արտադրութիւն փոխադարձաբար կ'ազդեն, արտադրութեան

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Շլացուցիչ, արտաքնայարդար, անհաստատ եւ դիւրակեցիկ գործերու մոլութենէն խորշեցէ՛ք, ո՛հ հայ երիտասարդք, եւ ազգին բոլորովին պակաս եղող մէկ կէտը լեցունել եւ դարմանել ջանացէք: Բաւական պետական պաշտամանց նորընծաներ կան եւ պիտի ըլլան: Բաւական գրագրութեամբ զբաղմամբ կեանքերնին ճարելու հետամուտներ կան: Գիտնական զբաղանաց համար ազգին եւ երկրիս մէջ ընդարձակութիւնը շատ չէ: Իսկ արհեստից ինքզինքնին նուիրողներ խիստ քիչ են, մինչ կարի շատ պէտք էր որ ըլլային: Բայց արհեստ կ'իմանամ յառաջադիմութեան ոգւոյն համեմատ, նորահնար գործարանաց եւ մեքենայից ձեռնտուութեամբ եւ նոր դարուս ճաշակաց եւ ախորժակաց համեմատ: Այսօր արհեստաւորութիւնը կարծես թէ անկիրթ եւ անդաստիարակ անձանց միայն պահեալ կը սեպուի, եւ բնական կերպով այսպիսեաց ձեռքը մնացած արհեստը կոշտ ու բիրտ կը մնայ եւ պտուղ չի բերեր արհեստաւորին: Երբ դաստիարակութիւն առած անձեր ձեռագործի կամ արհեստի մը կը զբաղին, հնար չէ որ իրենց ստացած ճաշակէն եւ կրթութենէն մաս մըն ալ իրենց արհեստին եւ գործոյն չփոխանցեն: Այս կերպով միայն Եւրոպէ կրցաւ իւր արհեստից յառաջադիմութեամբը երջանկանալ, վասնզի կրթեալ անձեր արհեստաւորաց դասը կրնան կազմել:

Արհեստներով հարստութիւն կուգայ ազգին մէջ, արհեստներով հարստութիւն կը բխի մեր հայրենեաց մէջ, արհեստներով պիտի կարենամք մեք յաղթել այն մեծ ցաւը, որով այսօր ազգս կը տառապի ամենուրեք, — Կարօտութիւնը(*):

Հայ երիտասա՛րդք, եւ դուք ի մասնաւորի՝ որ կրթութեան սկզբունքը ընդունած էք եւ դաստիարակութեան բարիքը վայելած, մի՛ խիստ երեւնան խօսքերս ձեզի, երբ զձեզ արհեստաւորաց դասին մէջ խառնել կը յորդորեմ: Արհեստից մեր մէջ պակասութենէն է, որ մեր անձնական եւ ընտանեկան ամէն պէտքերը մեք չեմք կրնար արդիւնաւորել, եւ հարկաւոր եմք միշտ օտար աշխարհներու, անոնց ձեռօք արուեստակեալ նիւթերը գնելով, կամ հարկաւոր եմք մեզի հետ բնակակից ազգաց՝ որք իրենց արհեստիւ մեր դրամը կը հաւաքեն: Հայք, այսօր, նաեւ մայրաքաղաքիս մէջ՝ ուր կը կարծեն թէ յառաջադիմութեան բարձունքը հասած են, շարունակ իրենց անձնական եւ տնական պիտոյից համար ձեռակերտները եւ ձեռագործները կը գործածեն, եւ Հայուն դրամը Հայուն չի դառնայր, այլ միշտ օտարին ձեռք կ'անցնի: Այս նիւթին վրայ բազումք արդէն խորհեցան եւ գրեցին, եւ ծերունազարդ հայրն Պօղոս վարդապետ Պօյնուէյրեան մասնաւոր հրատարակութեամբ մեկնեց եւ հաշիւներով իսկ ցուցուց թէ ազգին մէջ «Գործ կայ, գործող չկայ»: Պէտք է որ հայ երիտասարդութիւնը ուշի ուշով քննէ այդ կէտը, ոչ իբր վերացական ճշմարտութիւն մը կամ իրմէ օտար նիւթ մը, այլ իբր ուղղակի իրեն պատասխանատուութեան ներքեւ ինկած կէտ մը:

Մեր տեղական պէտքերէն զատ, հարկ է որ ի նկատի առնուին նաեւ մեր հայրենեաց պէտքերը: Հայաստան, եղբարք, գիտէք ամէնքնիդ թէ արհեստից նշոյլն իսկ չունի: Ինչպէս նախնական դաստիարակութեան բարիքը կը փութամք տարածել, պէտք է որ արհեստական դաստիարակութեան պէտքն ալ հոգամք: Եթէ առաջնով միտքերը պիտի մշակեմք, երկրորդով ընկերական կենաց պէտքերը պիտի հայթայթեմք: Օտարք երբեք չեն մտածեր մեր հայրենեաց բարիքը, կրնան արուեստակեալ նիւթեր տանիլ եւ թանկագին վաճառելով մեր հայրենակիցները խաբել եւ թալել, սակայն արհեստը չեն տանիր երբեք: Եթէ եւ մեք չեմք հոգար արհեստ տանիլ, ի՞նչպէս կրնամք օտարազգին եպերել իւր այդ ... թացից նկատմամբ: Միւս կողմէն՝ երկիր բերրի է Հայաստան եւ երկիր ար... դիւնաւոր, ցարդ կոյս մնացած ոչ միայն արուեստական մեքենայից ժանիքներէն այլեւ նոյնիսկ հողագործական արօր... թաթերէն: Ով որ այդ երկրին մէջ ... շահը հաստատել գիտնայ, ապահով եղիր որ երկիրն ալ պիտի գիտնայ իւր բարերարին ջանքը բեղնաւորել: Երանի անոնց որք առաջին անգամ այդ գործոյն պիտի ձեռնարկեն, վասնզի ոչ միայն ազգային պարունակին մէջ գովեստ պարծանք պիտի ստանան, այլ եւ շահ... սիրական պարունակին մէջ իրենց շահ... եւ աշխատանաց արդիւնքը պիտի քաղեն...

Ապահովութեանց պակասութիւնը ... մշտատեւ չքմեղանք մեր դիմացը դրուի: Սակայն ես այդու իսկ ... չհանդուրժեմ եւ պիտի չներեմ որ դ... ալ հանդարտիք:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ
(13 Տար.)

(*) ԾՆԹ.— Այս ճառէն առաջ, զոր 24 Փետրուարին (1880) արտասանած է Սամաթիոյ մէջ, Օրմանեան ճառ մը եւս արտասանած է 10 Փետրուարին՝ Օրթաքէօյի մէջ, նիւթ ունենալով *Կարօտ եմք*, (հրատարակուած նախ *Թէրճէմանը էֆքեար* օրաթերթին մէջ, թիւ 794 – 800, յետոյ առանձին գրքոյկով՝ նոյն տարին):

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԹԱՂՈՒՄ Հ. ԵՂԻԱ ՎՐԴ. ՓԷՉԻԿԵԱՆԻ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յատուկ, Փետրուար 5) — Երբ երէկ՝ դագաղակիր մակոյկը, օրուան թանձր մշուշին ընդմէջէն, ժամը 16·45-ին, մերձեցաւ Ս. Ղազարու կղզեակի քարափին՝ յուղարկաւորներու բազմութիւնը յարգալից քաշուեցաւ մէկ կողմ, ճամբայ տալով Մխիթարեան Միաբանութեան հայրերուն, որոնք, իրենց գլուխը ունենալով Մխիթարայ Տան Ընդհ. Աբբայ Գերապայծառ Հ. Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեանը՝ յառաջացան դէպի նաւամատոյցը, իրենց խանդաղատալից դուրգուրանքին առարկայ ընելով մահուան բազուկներուն մէջ հանգչող, եւ իր կարգին դէպի եղբայրակիցները դիմող Հ. Եղիա Վրդ. Փէչիկեանը:

Թափօրը ուղղուեցաւ դէպի եկեղեցի, եւ այդ վայրկեանին է որ տեսանելի եղաւ թանձր մշուշին մէջէն հազիւ նըշմարելի անմահն Մխիթարայ պղինձեայ արձանին Աջը, որ իր անհուն խաղաղութեամբ կ'երկարէր իր վստահաւոր զաւակներէն մէկուն դագաղին վրայ:

Թաղմանական արարողութիւնները ըսկըսած էին Լիտոյի Ծովահայեաց հիւանդանոցին մէջ, ուր հանգուցեալը անդորրութեամբ տարած էր ամէն ցաւ, անընդհատ խօսելով իր պատկանած Ուխտին, Ազգին եւ երկնային հրաշալիքներուն մասին, մինչ անողոք հիւանդութիւնը հետզհետէ կը մարէր այդ աննման եկեղեցականին մէջ պլպլացող կանթեղը:

Ապրեցաւ հրդեհի մը պէս եւ շիջեցաւ որպէս մոմիկ մը:

Ահա, եկեղեցւոյն կեդրոնը կը հանգչի դագաղը, որուն վրայ, շրջանակուած ըսպիտակ մեխակներով՝ զետեղուած են հանգուցեալին սաղաւարտը, վարդապետական գաւազանն ու շուրջառը: Երկու սարկաւագ հայրեր, դպիրներ, մոմակալներ եւ խաչակիրներ, առաջնորդութեամբ Հայր Ներսէս Վրդ. Տէր-Ներսէսեանի՝ կը սկսին հանդստեան աղօթքներուն երգեցողութիւնը: Հանգուցեալին կողմէ, իր եղբայրակիցները յուզումնահար կ'երգեն անհունս տրտմեցնող աղօթքը՝ «Ողջո՜յն Քեզ...», որով մահացեալը հրաժեշտ կ'առնէ կեանքէն, եկեղեցիէն, քահանայութենէն, անընդհատ կրկնելով «Ես ճանապարհորդեցի առ Արարիչն իմ» քաղցր աստուածութիւնը, հուսկ հանգչելով Անոր գիրկը:

Ս. Ղազարու փոքրիկ գերեզմանատունը կը սկսին հողի օրհնութեան, գերեզմանի եւ թաղման արարողութիւնները: Հանգուցեալին դագաղը, որուն գլխուն վերեւ է Աբրահայրը արցունքներու մէջ, կը շրջապատեն վանքի վարդապետները, նորընծայարանի եւ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի աշակերտութիւնը եւ հազարաւոր բարեպաշտ յուղարկաւորներու բազմութիւն մը:

Վենետիկի պատրիարքը, ծիրանաւոր Ուրպանի, որու շատ սիրելի էր հանգուցեալ վարդապետը, ակամայ եւ մեծ ցաւով չէր կրցած անձամբ մասնակցիլ թաղումին: Ներկայ էին պատրիարքարանին, քաղաքապետին, կուսակալին կողմէ անձնաւորութիւններ, Վենետիկի կրօնական բոլոր հաստատութեանց պատուիրակութիւնները եւ զինուորական իշխանութեանց կողմէ բարձրաստիճան սպաներ:

Նախկին աշակերտ Արամայիս Սրապեան, դագաղին մօտ կանգնած, խոր յուզումով կ'արտասանէ վերջին հրաժեշտի խօսքեր, ուղղեալ ներկաներէն շատերուն դաստիարակ՝ հանգուցեալ վարդապետին.— «Միանձն եկեղեցականը, զոր այսօր կը յանձնենք Ս. Ղազարի Սուրբ հողին՝ Ազգին մէջ յարգուած անուն մը ունէր, ոչ միայն Մխիթարեանի իր հանգամանքով, այլեւ երկնքէն հետը բերած եւ հիմա դէպի նոյն այդ երկինքը հետը տանող բազմաճիւղ առաքինութեանց եւ յատկութիւններու ճամբով»:

«Բարեկամն էր չքաւորին, կեանքին լուսանցքին վրայ մինակ մնացած անկարներուն, որովհետեւ զերազնիւ սիրտ մըն էր եւ խորապէս աստուածավախ միտք մը»:

Նախքան դագաղին զետեղումը «Հանգստարան Մխիթարեանց»ի թիւ չորս նկուղին մէջ, յարակից Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի (22·11·1901) եւ Հայր Մանուէլ Քաջունիի (1·11·1904), Հ. Վահան Վրդ. Յովհաննէսեան, նկուղին կը յանձնէ մետաքսեայ փոքրիկ պահարան մը, որ կը պարունակէ Արարատեան դաշտի հողն ու Սեւանայ ափունքին խիճը:

Հեռացաւ այս աշխարհէն՝ մեծ հաւատացեալի մը եւ մեծ Մխիթարեանի մը վայելչութեամբ, տալով իր Ազգին, իր պատկանած դարաւոր ազգանուէր մեծ Միաբանութեան՝ իր ունեցածին լաւագոյնը, որ բարութեամբ, գթութեամբ եւ սիրով ի մի շաղախեալ հարստութիւնն էր իր գերզգայուն սրտին եւ մտքին, երկնային ընծայ՝ հողի խեղճ բնակիչներուս համար:

Ա. Ս.

—

յաւելումի համար Ֆրանսա բանուորներու պէտք ունի, Իտալիան կուտայ բայց եթէ իտալական ճարտարարուեստի զարգացումով եւ դաշնան իտալական քաղաքացիութիւնը պահող 645 հազար բանուորները՝ արտադրողները պիտի նուազին, գիւղացին արդէն կը վազէ քաղաք, մինչդեռ ջանք կը թափուի հողագործութիւնը զարգացնել արդիական մեթոտներով:

Դեկտեմբեր 23ին ընդունուած երկրագործական հասարակաց շուկան նպաստաւոր պիտի ըլլայ Ֆրանսայի հողային տնտեսութեան, բայց բերքերու գիներուն նոյնացումը պատճառ պիտի ըլլայ սղութեան եւ դժգոհութիւն պիտի պատճառէ սպառողներուն: Երկրագործական արտադրութիւններու արժէքն էր տասնեւինը միլիառ ոսկի-ֆրանք: Հողային տնտեսագէտներ կը յայտնեն թէ մասնաւոր հոգածութեամբ կարելի է բարձրացնել տասնըվեց միլիառի եւ ապահովել տարեկան վեց միլիառ ֆրանքի հասոյթ մը: Քորսիքայի մէջ անտառներ տնկելով, երկու հարիւր հազար հող մշակելի դարձնելով կարելի է հողային մեծ շահ մը ապահովել:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(6 Շար.)

—

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՔԱՐՏԷՍԸ 1300 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէր աշխարհ ասկէ 1300 տարի առաջ: Այս հարցումին պատասխանը կարելի է գտնել դիտելով Ակադ. Սուրէն Երեմեանի պատրաստած քարտէսը:

Ականաւոր քարտեսագէտը տարիներ անընդհատ ուսումնասիրած է Զ.-Է. դարերուն պատկանող «Աշխարհացոյց» գործը, որուն հեղինակը կը մնայ անծանօթ: Այդ ուսումնասիրութիւններուն հիման վրայ Ս. Երեմեան վերականգնած է այդ քարտէսը, որուն միայն բացատրութիւնները մնացած էին հազարամեայ մագաղաթի մը վրայ:

«Աշխարհացոյց»ը կը բաղկանայ 15 քարտէսներէ:

ԺԹ. դարուն կար այն կարծիքը, թէ «Աշխարհացոյց»ը համառօտ օրինակն է աշխարհահռչակ գիտնական Կղաւդիոս Պտղոմէոսի (90 – 168) ծանօթ գործին:

Հայ ակադեմիկոսին ուսումնասիրութիւններուն շնորհիւ, այժմ յայտնի կը դառնայ, թէ «Աշխարհացոյց»ը Զ.-Է. դարերուն ապրած հայ գիտնականի մը ինքնատիպ գործն է, որուն պատրաստութեան համար օգտուած է Աղեքսանդրացի մեծ գիտնականին գործէն:

Հայ անանուն քարտիսագէտը մանրամասնօրէն նկարագրած է Հայքը, Վիրքը, Աղուանքը, Ասիական Սարմատիան եւ Սասանեան Իրանը: Այս պարագան կը բարձրացնէ գործին գիտական արժէքը, քանի որ միակ աղբիւրն է, որ կուտայ այդ օրուան ծանօթ աշխարհին իսկական նկարագիրը արաբական արշաւանքներու նախօրէին: Մինչդեռ Պտղոմէոսի աշխարհագրութիւնը, ինչպէս յայտնի է, ընդհանրացումն էր հին աշխարհի մասին հին Յոյներու եւ Հռովմայեցիներու ունեցած պատկերացումներուն:

«Աշխարհացոյց»ը, որ սխալմամբ վերագրուած է Մովսէս Խորենացիի կամ Անանիա Շիրակացիի, 15 քարտէսներէ բաղկացած հաւաքածոյ մըն է:

Ս. Երեմեանի վերականգնած քարտէսը համեմատելով այսօրուան քարտէսներուն հետ, կը տեսնուի թէ Զ.-Է. դարերու հայ գիտնականին քարտէսին մէջ Մերձաւոր Արեւելքը, Եւրոպան, Միջերկրական ծովուն ափրիկեան ափերը, Արաբական թերակղզին, Հնդկաստանը, Սէյլանը, Չենաց աշխարհը (Չինաստան) գրեթէ յար եւ նման են մեր այսօրուան պատկերացումներուն հետ:

Հայ անանուն գիտնականը իր աշխատութեան մէջ ինքնատիպ ձեւով ներկայացուցած է աշխարհի երկիրները, ծովերը եւ ովկիանոսները, գետերը եւ լեռները:

Պտղոմէոսի աշխարհի քարտէսը առաջինը եղած է համաշխարհային քարտիսագրութեան մէջ: Երկրորդը գծուած է Հայաստանի մէջ, 1300 տարի առաջ: Ակադեմիկոս Երեմեանի ուսումնասիրութենէն յայտնի կը դառնայ, թէ հայ գիտնականին քարտէսէն օգտուած են Արաբները եւ ուրիշ ազգեր, նոր քարտէսներ պատրաստելու համար:

Ս. Երեմեանի ջանքերուն շնորհիւ 1300 տարուան մոռացութենէ ետք, վերստին երեւան կ'ելլէ Զ.-Է. դարերուն պատրաստուած ուշագրաւ քարտէս մը: Աշխարհի հին հայկական այս քարտէսը ցոյց կուտայ, որ Զ.-Է. դարերուն Հայաստանի մէջ զարգացած էին աշխարհագրութիւնը եւ քարտիսագրութիւնը, որոնք կը հիմնուէին հին աշխարհի գիտութեան տուեալներուն վրայ, բնագաւառ մը որ անտնուած մնաց մինչեւ Վերածնունդ, երբ Եւրոպայի մէջ յիշեցին Պտղոմէոսը եւ սկսան զարկ տալ աշխարհագրութեան եւ քարտիսագրութեան:

Հ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

—

ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյտ Ճորճ, օր մը Կալլէսի երկրին մէջ կը ճամբորդէր բարեկամի մը հետ, երբ խօսք անցաւ յարանուանական տարակարծութեանց մասին:

«Իմ պատկանած եկեղեցիս, ըսաւ Լոյտ Ճորճ, պառակտուած է շատ բուռն վէճի մը հետեւանքով: Անդամներուն մէկ մասը կ'ըսէ թէ մկրտութիւնը յանուն Հօր է, իսկ միւս մասն ալ կը պնդէ, որ անուամբ Հօր է: Ես կը պատկանիմ այս երկու կողմերէն մէկուն:

Խորապէս համաձայն եմ եւ նոյնիսկ պատրաստ եմ զոհելու կեանքս անոր համար, — բայց մոռցած եմ, թէ որն է այդ մէկ կողմը...

ՎՐԻՊԱԿ

«Յառաջ»ի Հինգշաբթի օրուան թիւով (Փետր. 6), Գ. էջ, Եղիշէէն առնուած ծանօթ խօսքին մէջ fու սուրդ վրիպակաւ տպուած է fու սէրդ:

—

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՔՈՒՐԴ

Հողերից բացի, նա աչք էր դրել Նասօի տան խաչների եւ արօտավայրերի վըրայ: Ախուպի քուրդը ամէնեւին չէր հանդուրժում Հաջու եւ նրա եղբօր Աւեսի Սալիմի բարեկամական վերաբերմունքը խաչապաշտ ժողովուրդների հանդէպ:

Զատօն զբաղւում էր նաեւ բժշկութեամբ: Նա էր քաշում հիւանդ Քրդերի ատամները: Հիւանդի ատամը թելով կապում էր ընկուզի ծառից, իսկ ինքը գընում էր իբրեւ թէ գործիքներ բերելու: Մի չամփուր շիկացնելով ետեւից թափով մօտեցնում էր հիւանդի յետոյքին: Վերջինս սարսափից գլուխը բնազդաբար արագութեամբ ետ էր դարձնում: Այդ յանկարծական ցնցումից հիւանդի ատամը դուրս էր թռչում բերանից: Ահա այս եղանակով էր Զատօն կատարում իր բըժշկութիւնը:

Շեկօ Քրդերից մէկի ատամը հանելու ժամանակ, հիւանդը մեռել էր, որի պատճառով թշնամութիւնն աւելի էր խորացել Նասրի եւ Ախուպի տան Քրդերի միջեւ:

Այդ երկու Քրդերի երկպառակութեան մէջ գլխաւոր դեր էին խաղում նաեւ Զատոյի պառաւած կանայք, որոնք թւով 7 հոգի էին եւ նախանձով էին լցուած Հաջու աւելի գեղեցիկ կանանց վերաբերմամբ: Մասնաւորապէս նրանք նախանձում էին Հուրի Մալաքին, որը, օտարազգի լինելով, իր սիրունութեամբ նըսեմացնել էր Ախուպի տան խանումներին: Նրանց ականջին հասել էր, որ Հուրին խմորի վրայ զաղտնի խաչ էր քաշում:

— Այդ գեաւուրին հարկաւոր է քշել Արինոքից կամ խեղդել, — առաջարկել էին Քրդուհիներից մի քանիսը: Բայց արթուն եւ աչալուրջ էին Շեկօ Քրդերը: Ամէն քայլափոխին նրանք զինուած հըսկում էին Ախուպի տան Քրդերի եւ նրանց կանանց տոնձգութիւնները:

Ունենալով այդքան շատ թշնամիներ, Ախուպի Զատօն, բնականաբար, ապրում էր մի տեսակ մշտնջենական տագնապի մէջ: Ամէն րոպէ ոսոխի դարանակալ գնդակը կարող էր խոցել նրան: Այդ պատճառով էլ նա երեկոները իր դրան առաջ կրակ չէր վառում, ոչ էլ թոյլ էր տալիս, որ հարեւանները ճրագներ վառեն: Մութի մէջ ծխամորճը վառելիս Զատօն հողէ յատուկ կափարիչով ծածկում էր այն, որ Շեկօ տան անցնող ու դարձող Քրդերը չնկատէին իր կրակը եւ չապանէին նրան հեռուից:

Քնելուց առաջ նա մի թաս չորրաթ էր խմում, լուանում էր ձեռները եւ մշակներից մէկին կանչելով, իր քողը նրա հետ ուղարկում էր եօթից մէկի մօտ: Որ կնոջ մօտ ուղարկէր, նրա մօտ էլ գընում էր պառկելու:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԿԱՏՈՒԱՁՈՐՈՒՄ

Այն ձորը, որ բաժանում էր Արինոքը Դաշտադէմից, կոչւում էր Արինոքի ձոր: Դրա ջուրը գալիս էր Սեւ սարի աղբիւրներից եւ գնում խառնւում էր Բռնաշէնի գետին: Ձորի հիւսիսային մասը, որտեղից անտառն էր սկսւում, կոչւում էր Կատուաձոր:

Բռնաշէնի Հայ եւ քուրդ գիւղացիները իրենց տների վնասակար կատուներին այդտեղ էին նետում: Անյիշելի ժամանակներից այնքան կատու էին գցել, որ նրանք բազմանալով տարածուել էին անտառի մէջ: Ասում էին, որ այդ նետուած կատուներից էլ գոյացել էր վայրի կատուների ցեղը Բռնաշէնում:

Արինոք հասնելով, Ասատուրը իջեւանեց իր եղբօր կնոջ՝ Ոսկեհատի տանը, որ գտնւում էր Աւեսի Հաջու մեծ արտի կողքին:

Թոնիրներ շինող էր Ոսկեհատը: Ուր գնում էր՝ ակիշը ձեռքին էր կամ թեւատակին: Այդ մէկ տարուայ մէջ նա մի քանի թոնիր էր շինել Արինոքում եւ նրա հարեւան գիւղերում: Մի թոնիր էլ շինել էր Աւեսի Հաջու տանը: Այստեղ էլ նա առաջին անգամ հանդիպել էր Սալվարդին: Աչքի տակով նկատել էր, որ Հուրի Մալաքը խմորի վրայ խաչ էր քաշում:

— Աղջի, դու հա՞յ ես, — հարցրել էր նա, երբ նրանք առանձին էին մնացել:

— Հայ եմ, նանէ, բայց Քրդերը կարծում են, թէ ես չերքէզ աղջիկ եմ, — պատասխանել էր Սալվարդը, զգուշութեամբ նայելով դրանը:

Այնուհետեւ նրանք սկսել էին հանդիպել գիւղից դուրս:

Կատուաձորի մէջ մի աղբիւր կար, որտեղից Սալվարդը փոքրիկ կժով ջուր էր վերցնում իր ամուսնու համար: Այդ աղբիւրը հռչակուած էր իր պաղ ու անուշահամ ջրով, բայց գիւղից հեռու գտնուելու պատճառով, քչերն էին օգտւում դրանից:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Միսաք Մանուկեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իր կնոջ՝
ՊԱՅԾԱՌ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
մահուան տարելիցին առթիւ:
Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգող-ները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Քէփէնէկեանի եւ իրենց խումբին (Ռոման) որոնք սիրայօժար նուիրուեցան, (նոյնիսկ մերժեցին շոգեկառքի ծախքերը) դպրոցին ի նպաստ տրուած ցերեկոյթին:

Նոյն նպատակին համար շնորհակալութեամբ ստացած է տասը ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Մարթէն Միսաքեանէ (Ֆոնթէն) (Միսաքա) իրենց մօրը կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը իր կրթական ձեռնարկներուն համար շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Պ. Գառնիկ Վարժապետեան իր կնոջ Պայծառ (Իսթաա) Վարժապետեանի (ծնեալ Խաչատուրեան) մահուան առթիւ 200 ֆրանք:

Տիկին Կասթոն Ուտօթ եւ Տիկին Շարլ քսանական ֆր., փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Վարժապետեանի մահուան առթիւ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Զ Ո Մ)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ԶՈՄ) եւ «Շանթ» Թատերախումբին, այս Կիրակի երեկոյ ժամը 21-ին, Պօմոնի Սահակ-Մեսրոպ սրահը: Հովանաւորութեամբ՝ Բժ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ կը խօսի Պ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (Փարիզէն)

Նիւթ.— Ծխախոտ եւ խլիրդը:

Բոլորը կը հրաւիրուին այս դասախօսութեան որ օրուան հրատապ հարց մը կը շօշափէ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան:

14 Փետրուար, Ուրբաթ,, Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն: Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին:

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն:

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը, այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Կարեւոր օրակարգ:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

✲

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
վարժարանի Աշակերտութեան կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ., ԺԱՄԸ 3.30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ.— Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն:

— 2 — ՉԱՒԵՇՏ, ֆրանսերէն, 1 արար:

✲

26, RUE TROYON SÈVRES (S. et O.)

ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ԲԱՐԱԲԲԱ

Ողբերգութիւն 3 Արար

ԿԻՐԱԿԻ
16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 3

Մուտք 4 ֆր. – Մանուկները՝ ձրի

SALLE DES FÊTES
25, Avenue Victor Cresson
ISSY-LES-MOULINEAUX

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չօքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սադըղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (ճարզավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաճերտա, թաքլաւա, ճատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,
ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, ճոթիյոն, թոմպօլա

Գեղարուեստական նոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ, սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

11, Square Alboni, PARIS (16e) — Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 ֆր., ուսանողներու 5 ֆրանք — Paris C. C. 8019-72

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ապրիլեան Սերունդը (ԶՈՄ) իր բոլոր անդամները կը հրաւիրէ բացառիկ ժողովի, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Նոայլ սրճարանի ներքնասրահը: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

ՆԻՍԻ մէջ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Լօզան պանդոկը, 36 Րիւ Ռոսինի: Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խառնաօր խումբին կողմէ,

Այս Շաբաթ ժամը 21ին

SALLE DES FETES D'ISSY, 25 Avenue Victor Cresson, ISSY

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ (երգ), Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ (դաշնակ), Ս. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (Արմոնիքա), Օր. Շ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Օր. Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Գ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Ա. եւ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ (արտասանութիւն): Խմբական երգ Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ զոր կը ղեկավարէ Լեւոնեան վարդապետ:

Զաւեշտ մը «Կիրակոս Աղային ճաշարանը» եւ առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոն-Տէսինի պարախումբը:

LE TRIO BERNARD DEDEDJIAN

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

L'ECLAIREUR SPORTS

13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE

Տնօրէն՝ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ Tél. : 64-28-01

Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS — SKI-BOB — FIXATIONS — LUGES — ACCESSOIRES

CHAUSSURES — ANORACKS — FUSEAUX — APRES-SKIS — PULLS

ATELIER DE CARRAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ — ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ — ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ — ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար․ 60 Ֆ․	վեցամսեայ՝	35 Ֆ․
Արտասահման՝	Տար․ 75 Ֆ․	Հատը	0․30 Ֆ․

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 12 FEVRIER 1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9933
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — Nº 9933

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Մինչ Կիպրոսի թնճուկը հետզհետէ կը ծանրանայ եւ Մոսկուա բացէ ի բաց դիրք կը ճշդէ՝ աւելի բարդացնելով կացութիւնը, անդին Թուրքիա պարտքերու տակ կը խեղդուի եւ անելի մատնուած է ։

Ահազանգ հնչեցողն է նոյնինքն վարչապետը, որ Յունուար 29ին Հալք կուսակցութեան խմբակներու խառն նիստին մէջ յայտարարած է ․

« Երկրին ամէն կողմը ընկերային թըշուառութեան մէջ կը տուայտի ։ Անգործները կ՚աւելնան ։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ ասոր վախճանը ։ Բոլորս ալ պէտք է սեղմենք մեր գօտիները ։ Այլապէս բոլոր դժուարութիւնները պիտի կուտակուին եւ ամբողջ ազգը անելի պիտի մատնուի» ։

Շուարած վիճակ ունի Իսմէթ Ինէօնիւ, որ անելէն դուրս գալու համար կը ծրագրէ խստիւ հետապնդել տուրքերու գանձումը, որովհետեւ հաստատեր է թէ ամէն տարի մէկ միլիառ ոսկիի տուրքի մաքսանենգութիւն կ՚ըլլայ ։

Այս ծրագրին հակառակ է ընդդիմադիր Ատալէթը, որուն նախագահը Րակըպ Կիւմիւշփալա յայտնած է թէ տուրքի բարեկարգութեան անունին տակ կառավարութիւնը կ՚ուզէ տուրքերու վրայ յաւելում կատարել ։ Իր կուսակցութիւնը այդպիսի օրէնքներու դէմ պիտի պայքարի խորհրդարանին մէջ ։

Հալքեան երեսփոխան մըն ալ կ՚ըսէ որ «եթէ պետական պաշտօնեաներու մսխումին եւ պերճանքին վերջ տրուի, նոր տուրք հաստատելու հարկ պիտի չմնայ» ։

Ներկայ տարուան ելմտացոյցի վիճաբանութեան առեն ելմտական գործավար Ֆէրիտ Մէլէն յայտնած է, որ հոկտեմբերի վերջը դրամական շրջաբերութիւնը 546 միլիոն ոսկիի յաւելում մը արձանագրած է ։ Դեկտեմբերի վերջաւորութեան Թուրքիոյ արտաքին պարտքը մէկ միլիառ 169 միլիոն ոսկի էր, իսկ ներքինը տասը միլիառ 510 միլիոն ոսկի ։ Նոյն թուականին արտաքին առեւտուրի բացն էր 390 միլիոն տոլար ։

Ատալէթի խմբակէն ծերակուտական Պաքի Կիւզէյ շեշտած է, որ այժմու վիճակով Թուրքիոյ ելմտական եւ տնտեսական կացութիւնը յուսահատական է ։ Ցետոյ աւելցուցած է, ճշդելով գործավարին տուած թիւերը ․

Արտաքին պարտքը երկու միլիառ տոլարի հասած է, ներքին պարտքն ալ կրկնապատկուած է ։ 1960ին մեր պարտքը 11 միլիառ էր, հիմա 28 միլիառի բարձրացած է ։ Եւրոպական քոնսորսիոմէն կատարուելիք փոխառութիւններով Թուրքիոյ պարտքը ամէն տարի առնուազն երեք միլիառ պիտի աւելնայ ։

Սնանկութիւն չէ հապա ի՞նչ է այս ։

Ելմտական գործավարը նեղ կացութեան մատնուած է պատասխանելու համար քննադատութեանց ։ Երկրին տնտեսական կացութեան անդրադառնալով ըսած է ․

— Ամէն օր ընտանիքներու սեղաններուն պատառները քիչ մը եւս կը պզտիկնան ։ Երկրագործական արտադրութիւնը մեր պահանջներուն չի բաւեր ։ Ստիպուած ենք դուրսէն ներածել մեր հացին ցորենը եւ կերակուրին իւղը ։ ․․․Թուրքիա մարդու պէս ապրելու, նոյնիսկ ապրելու կամ չապրելու պատերազմը կը մղէ ։

Ուրեմն մահու կամ կենաց պայքարին մէջ կը տապլտկի Իսմէթի երկիրը ։ Ելմտական գործավարը չի վարաներ « վիրաբուժական գործողութեան սեղանին վրայ պառկեցնելու» Թուրքիան ։

Նոյն այս մարդը քանի մը ամիս առաջ ալ խորհրդարանին մէջ կը պախարակէր իր հայրենակիցները, որոնք չեն ուզեր տուրք վճարել ու կը սպասեն որ օտար երկիրներու հարկատուները իրենց դըրամներով գոցեն Թուրքիոյ ելմտացոյցին բացը ․․․

Եւ սակայն միայն ելմտական – տնտեսական չէ տագնապը ։ Ատալէթի բանբերը կը դանգատի նաեւ, որ կարելի չըլլար ապահովել ներքին անդորրութիւնն ու ազատութիւնը ։ Պաշարման վիճակի դրութիւնը կը շարունակուի ։ «Միջոցառումներու օրէնքը» կը կապտէ մարդկային տարրական ազատութիւնները ։ Առանց դատավարութեան թերթեր կը փակուին ։ Օրուան իշխանութեան կողմնակից թերթեր պաշտպանութիւն կը գտնեն, եւայլն ։ Մէկ խօսքով ներքին տագնապն է դըլխաւոր պատճառներէն մէկը տնտեսական տագնապին ։

Ազգային ժողովին մէջ ալ Ատալէթական Քատրի էրոկան խօսք առնելով ըսեր է թէ տուներ կը քարկոծուին, «Ազգային Յեղափոխական Բանակ»ի անունով թըռուցիկներ կը ցրուուին, անդորրութիւնը կը խանգարուի, դաւառներու մէջ ձերբակալութիւններ կը կատարուին, եւայլն ։

Մէկ խօսքով կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ Թուրքիոյ մէջ ։ Ծեր աղուէսը ժողովուրդին ուշադրութիւնը ուրիշ տեղ դարձնելու համար է, որ կ՚արծարծէ Կիպրոսի խնդիրը, գիտնալով հանդերձ թէ դիւրաւ մարսուելիք որս մը չէ Միջերկրականի թագուհին ։

Թուրքիա ուղիղ ճամբով կը դիմէ դէպի սնանկութիւն ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՈՐՄՈԶԱ ԽԶԵՑ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵՏ

Ազգ․ Չինաստանի կառավարութիւնը, Երկուշաբթի օր, խզեց իր յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ ։

Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակներու կարծիքով, Չանք Քայ Չէք Յունուար 27ին արդէն պէտք է տար այս որոշումը բայց կը թուի թէ մառեշալը դառնացած էր եղածէն հակառակ տը Կոլի անձնական բացատրութեանց ։ Ճնշումներ եղած էին Թայփէի կառավարութեան վրայ որպէսզի ինք նախաձեռնարկ չըլլայ խզումի եւ Ֆրանսան «իր պատասխանատուութեանց» առջեւ դնէ ։ Թայփէ կ՚ուզէր նաեւ նեղը դնել Ֆրանսան ։

Փարիզի համար, կացութիւնը հակասական չէր ։ Ինչպէս էտկար Ֆօռ բացատրեց ֆրանսական պատկերասփիւռէն, երկու Չինաստանի հարց չկայ, տրուած ըլլալով որ միջազգային իրաւական օրէնքով նոյն պետութեան մը գլուխը երկու կառավարութիւն կարելի չէ ճանչնալ ։ Հարցը տարբեր կ՚ըլլար եթէ Չանք Քայ Չէք երկրորդ Չինաստան մը ստեղծած ըլլար Ֆորմոզայի կղզիին մէջ, բայց որովհետեւ ինք ալ յաւակնութիւնն ունի Փեքինի Չինաստանը ներկայացնելու, կացութիւնը պարզ է ֆրանսական կառավարութեան համար, Փեքինի կառավարութիւնը միայն Փեքին կրնայ ըլլալ ։

Ֆորմոզայի այս որոշումը բաւական լուծ կը քաշէ Ֆրանսայի հացին, արդարեւ Փարիզի իշխանութիւնները աւելի յստակ կացութեան մը առջեւ կը գտնուին ։

Թայփէի Արտաքին նախարարութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակած է որու մէջ կ՚ամբաստանէ ֆրանսական կառավարութիւնը որ բոլորովին վատթարացուցած է Ազգ․ Չինաստանի հետ իր յարաբերութիւնները, Փեքինի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ ստեղծելով ։ Ասկէ զատ, Թայփէի կառավարութիւնը կը մեղադրէ Ֆրանսան որ « կ՚անգիտանայ չին – ֆրանսական աւանդական բարեկամութիւնը, որ կը վնասէ ազատ աշխարհի միասնականութեան, որ խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ ազատ աշխարհի եւ Ֆրանսայի շահերը, որ կը բռնաբարէ ՄԱԿի Ուխտը համայնավար Չինաստանը ճանչնալով » ։

Յայտարարութեան մէջ, կը յիշուի թէ հակառակ այս խզումին, «երկու ժողովուրդներու աւանդական բարեկամութիւնը պիտի չվնասուի » ։ Ազգ․ Չինաստանի կառավարութիւնը կը կրկնէ թէ իր հիմնական քաղաքականութիւնն է իր իշխանութիւնը վերահաստատել ցամաքին վրայ ։

ՔԻՒՐՏԵՐԸ եւ Իրաքի կառավարութիւնը համաձայն գտնուեցան զինադուլի մը համար ։ Մառեշալ Աւէֆ ընդհ․ ներում շնորհեց բոլոր Քիւրտերուն ։ Այս լուրը հաղորդուեցաւ արաբերէն եւ քրտերէն շարադրուած զեկոյցով մը որ կարդացուած է Պաղտատի ձայնասփիւռէն ։ Իրաքի նախագահը կը ճշդէ թէ Քիւրտերուն իրաւունքները պիտի հաստատուին առժամեայ Սահմանադրութեան մէջ ։

ՏՈՄՍԵՐ

ՓԱ՛ՌՔ ԻՐԵՆ

— Նորահրաշ պսակաւոր եւ զօրավըլուխ առաքինեաց, վառեցար զինու հոգւոյն արիաբար ընդդէմ մահու ։ Վարդան քաջ նահատակ, որ վանեցեր զթշնամին ։ Վարդագոյն արեամբդ քով պսակեցեր զեկեղեցի ․․․

×

Տարին միայն մէկ օր կը յիշենք իր անունը ու տարին միայն մէկ օր կը պանծացնենք իր քաջութիւնը, իր նուիրումը, իր բազուկին ուժը ։

Երբեմն, նոյնիսկ, այդքան մը պատիւն ալ կը զլանանք իրեն ու իր ընկերներուն, որովհետեւ քիչ մը շատ առած քալած ենք արդիական երեւալու մեր ճիգին մէջ ու քմծիծաղ մը կը դնենք մեր շրթունքին վրայ, երբ կը խօսինք մէկու մը մասին, որ միայն Խաչով ու Աւետարանով չահագրգռուած է եւ մեր ժողովուրդին, մեր հայրենիքին փրկութիւնը կը փնտռէ բուրվառով ։

Կրօնական հարցերու մասնագէտ չեմ ու չեմ ալ հաւատար թէ մեր Առաքելականը կրնայ, միս – մինակը, ետ քաշել մեզ այն խորխորատէն, որուն ափը չարուած՝ կ՚երազենք ։ Կամ՝ օգնութիւն կը հայցենք անցնող դարձող ճամբորդներէն․․․

Չեմ հաւատար, նոյնիսկ, որ միայն մեր քրիստոնէական հաւատքն էր որ մեզ ապրեցուց՝ վերջին երկու հազար տարին ։ Թող չունենայինք ուրիշ շնորհներ, ուրիշ « հաւատամք»ներ, ուրիշ ուխտեր եւ արդէն հետք մնացած չէր ըլլար մեր շուքէն ։ Չկա՞ն մեզի պէս ու մեզի չափ կրօնասէր ժողովուրդներ, որոնք երէկ կային, բայց այսօր չկան ։

Պատմութեան մասնագէտները թող վիճին իրարու հետ ։ Թող անոնք արձակեն ամէնէն արդար վճիռը ։ Թող անոնք ճըշդեն Վարդանի տեղը՝ մեր երկու հազարամեայ պատմութեան մէջ ։

Վարդան միայն մեր Առաքելակա՞նն էր որ կը պաշտպանէր՝ բռնակալ իշխանաւորի մը ոտնձգութեանց դէմ թէ, ընդհակառակն, ռազմագէտ կը վարէր ազգին ֆիզիքական ու քաղաքական ինքնութիւնը փրկելու համար ։

Կարծեմ, երկուքն ալ ։

Հազար հինգ հարիւր տարի Վարդանէն առաջ ու հազար հինգ հարիւր տարի Աւարայրէն ասդին, միեւնոյն պայքարն է որ կը շարունակենք — գոյութեան կռիւ ։ Մեր եկեղեցին, մեր լեզուն, մեր մշակոյթը, մեր «դիմագիծը» ու նաեւ մեր հայրենիքը պահելու եւ պահպանելու կռիւ ։

Վարդան մեր այսօրուան պայքարն էր որ կը մղէր թշնամիին դէմ ։ Եւ կամ, մենք ենք որ կը շարունակենք իրմով եւ իրմով առաջ, Տիգրաններով, Արտաշէսներով, Արտաւազդներով սկսած պայքարը ։

Հաւատանք, վերջապէս, որ Վարդան տեսակ մը ներշնչարան եղաւ ապագայ սերունդներուն համար ։ Այդ սերունդներէն մէկն ալ սերունդը այն «գիժ»երուն, որոնք աւելի վաթսունըհինգ տարի առաջ ընդվզեցան հրէշի մը դէմ ։ Հրէշներու դէմ ։

Վարդանի զուպարը իր արդասիքը տըւաւ, սակայն ։ Փա՛ռք, ահաւասիկ եկեղեցի մը, որ մերն է ու նաեւ աստուածաշունչ աղօթքները մեր մամիկներուն ։ Այդ աղօթքներով չէ՞ր որ մամիկն ու պապիկը կ՚օրհնէին մեր Սերոբներուն ու մեր Հրայրներուն, մեր Մուրատներուն ու մեր Անդրանիկներուն ու մեր հազար հազար քաջերուն զէնքերը ։

Օտարին աղօթքներո՞վ աղօթէինք ։ Օտարին Աստուա՞ծը պաշտէինք ։ Օտարին խունկո՞վ օծէինք պատերը մեր հազարամեայ վանքերուն ու եկեղեցիներուն ։

Վարդան հերոս մըն էր, տարակոյս պիտի չունենանք այդ մասին ։ Այնքան հերոս, որքան այն քաջերը, որոնց բազուկին կը պարտինք այսօր, կորիզը, վաղուան ազատ ու անկախ հայրենիքին ։

— Զօրավըլուխ առաքինեաց․ ինչպէս կ՚ըսէ Շնորհալին ․․․

Բան մըն ալ աւելին ․

— Ջահակիրը մեր ազատամարտին, որ սկսաւ իրմէ առաջ, պարտուած Արքայի մը օրերուն, թափ ստացաւ իր օրով եւ տակաւին կը շարունակուի ․․․

Փա՛ռք իր սկսած գործին ։ Եւ իրե՛ն ։

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

«Բուռ մը տոմս»

« Vartananc », Ed. Stock, Paris.

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԲԱՆ ՄԸ ՉԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՐ

Կ՚ԸՍԷ ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

– Անգարայի կառավարութիւնը պատասխանած է անգլեւամերիկեան նոր ծրագրին, ընդունելով կարգ մը փոփոխութիւններ եւ շեշտը դնելով երեք կէտերու վրայ ․—

Ա) Կիպրոսի երկու համայնքները այլեւս չեն կրնար մէկ վարչական զեկավարութեան տակ ապրիլ ։

Բ) Նախագահ Մակարիոսի ներկայ կառավարութիւնը կորսնցուցած է իր օրինականութիւնը եւ այլեւս իրաւունք պէտք չէ ունենայ խօսելու Կիպրոսի անունով ։

Գ) Խորհ․ Միութեան միջամտութիւնը, ՄԱԿի խողովակով, խնդրի մը մէջ որ միայն յոյն եւ թուրք ժողովուրդներուն կը վերաբերի պէտք չէ իսկ հանդուրժուի ։

Միշտ թրքական տեսակէտով, պէտք է տեղական լուծում մը գտնել որ թոյլ տայ երկու համայնքներուն միասին ապրիլ, բայց մէկուն կամ միւսին տիրապետութիւնը պէտք չէ արգելք ըլլայ խաղաղութեան պահպանման ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻՆ
ԻՐԱՒԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Այս օրերուն, երբ արտասահմանեան Հայ մամուլը գրեթէ ամբողջութեամբ, այս կամ այն չափով, այս կամ այն իմաստով, կը խօսի Հայ Դատի մասին, մենք որ տարիներէ ի վեր արծարծած ենք ու կը շարունակենք արծարծել մեզի համար ճակատագրական այդ հարցը, պէտք կը զգանք անգամ մը եւս անդրադառնալու անոր, ընդգծելու համար կարգ մը մտածումներ ու հոգեբանական վիճակներ :

Իսկապէս ցաւալի է հաստատել այն տխուր փաստը թէ, ժողովուրդ մը՝ որ – պիսին է Հայը, որ իր ազատագրական պայքարի ճամբուն վրայ անհամար զոհեր տուաւ, որ գերմարդկային ճիգեր թափեց տիրանալու համար իր ազատ եւ անկախ ապրելու իրաւունքին, որ օր մըն ալ իր ամբողջական թիւին կէսը կորսնցնելէ յետոյ հասաւ յուսատու հանգրուանի մը, մէջ մինակը ձեռք բերելու Անկախ հայրենիքը իր պապենական հողին մէկ մասին վրայ, որ յաջողեցաւ միջազգային դիւանագիտութեան սեղաններուն վրայ նուիրագործել այդ իրաւունքը աւելի լայն սահմաններու մէջ, կեանքի կոչելով Սեւրի դաշնագիրը, նոյն այդ ժողովուրդը, նոր դժբախտութեանց իբրեւ հետեւանք, գրեթէ ամբողջութեամբ ձեռնթափ եղաւ եւ շուրջ կէս դարէ ի վեր քաշուած իր պատեանին մէջ կարծէք մոռացութեան տուած էր իր Դատը՝ որ շատ բնականօրէն սրբուած էր նաեւ մեր երբեմնի բարեկամներու եւ դաշնակիցներու յիշողութենէն :

Այսօր, երբ կը թուի թէ Հայութիւնը արթնցած է իր երկարատեւ ու մահացու քունէն, Հայաստանէն մինչեւ արտասահման, երբ քիչ մը ամէն տեղ եւ ամէն մարդ կը խօսի ու կը գրէ Հայ Դատը արծարծելու եւ զայն պաշտպանելու մասին, անհրաժեշտ է որ այլեւս չբաւականանք չոր խօսքով որ ջանանք մեր փափաքներն ու մտածումները գործի վերածել :

1965ին կը լրանայ Ապրիլեան աննախընթաց եւ անմարդկային Մեծ Եղեռնին յիսնամեակը : Հայութիւնը անտարակոյս որ ամէն տեղ պիտի ձայն բարձրացնէ պահանջելու համար արդար հատուցումը այն ծով արիւնին զոր թափեց, հատուցում մը՝ որ չտրուեցաւ քաղաքակիրթ կոչուած մարդկութեան կողմէ եւ որ պիտի մնայ անոր ամէնէն սեւ արատներէն մին :

Աւելին՝ այդ քաղաքակիրթ անուանուած մարդկութեան ներկայացուցիչները եղող հզօր պետութիւնները ո՛չ միայն չկատարեցին իրենց մարդկային տարրական պարտականութիւնները, այլ լքելով իրենց երէկի «փոքրիկ դաշնակից» Հայաստանը, առաջնորդուած զձուց շահերէ եղբայրացան ոճրագործին հետ, ու այսօր ալ կը շարունակեն մնալ անոր կողքին, ի վնաս հայ ժողովուրդին ու Հայաստանին :

Առաջին համաշխարհային պատերազմէն ի վեր սերունդներ փոխուեցան եւ նորերը որ կան այսօր, ըլլան անոնք օտար թէ հայ, գրեթէ անծանօթ են Հայ Դատին, հայ ժողովուրդի հերոսական պայքարներուն ու նաեւ անոր անկարագրելի ողբերգութեան :

Մեղապարտ ենք բոլորս, որ չգիտցանք օր առաջ վերջ տալ մեր անտարբերութեան, մեր լքումին, շարունակելու համար պայքարը ի խնդիր մեր ժողովուրդի ազատութեան :

Միամտութիւն պիտի ըլլար, որ մենք անտարբեր նստած սպասէինք օտար պետութիւններէն ու ժողովուրդներէն որ յիշէին մեզ, անդրադառնային մեզ հանդէպ գործուած անարդարութեան եւ հատուցանէին մեր իրաւունքը :

Ջմոռնա՛նք որ հին իմաստութիւնը այսօ՛ր ալ կը շարունակէ ի զօրու մնալ, իմաստութիւն՝ որ կ՚ըսէ՝ — իրաւունքները չեն տրուիր, այլ կը նուաճուին, կը խլուին՝ միայն ու միայն յարատեւ ու անտեղիտալի պայքարով :

Այդ իմաստութեան վաղո՛ւց հասած պէտք է ըլլար Հայութիւնը իր հազարամեակներու պատմութեան փորձով :

Բայց լաւ է անագան քան երբեք : Եկած է ժամանակը որ ազգովին, իբրեւ մէկ սիրտ, մէկ հոգի ու մէկ մտածում, աշխատինք կազմակերպել մեր Դատին քարոզչութիւնն ու պաշտպանութիւնը համուր աշխարհի առջեւ ազդարարելով մեր իրաւունքը, իբրեւ ազատ եւ անկախ ժողովուրդ ապրելու եւ ստեղծագործելու մեր պահանջը :

Հակառակ մեր հին ու նոր պատմութեան դառն փորձերուն ու դասերուն, այնուամենայնիւ մենք պէտք է բախենք ամէն դուռ, պէտք է յիշեցնենք մեր իրաւունքը աշխարհի բոլոր պետութիւններուն եւ միջազգային բոլոր դիւանագիտական ու քաղաքական հաստատութիւններուն :

Եթէ խուլ եւ համր պիտի մնան անոնք մեր կոչերուն հանդէպ, այդ պարագան իսկ պէտք չէ յուսալքէ մեզ, որովհետեւ արդարութեան ձայնը ի վերջոյ, ուշ կամ կանուխ պիտի լսելի ըլլայ : Պիտի գայ օր մը՝ երբ մարդկութիւնը լրիւ պիտի ազատի իր հին ու նոր մեղքերէն, իր հոգեկան եւ մտաւոր ժանգէն ու պիտի ապրի իբրեւ ճշմարիտ մարդ, ճանչնալով իր նմաններուն ալ անկապտելի իրաւունքները :

Միւս կողմէ պէտք չէ մոռնալ այն ճշմարտութիւնը թէ, մեր Պայքարին գըլխաւոր դերակատարը կոչուած ենք առաւելապէս մե՛նք ըլլալու :

Օտարին բարեացակամութիւնն ու նաեւ զիջումը կախում ունին մեր հաւաքական ուժէն, պայքարի ճամբուն վրայ ի յայտ բերած մեր միասնականութենէն ու միակամութենէն :

Շատ կրկնուած խօսք մըն է երբ կ՚ըսուի. — «Հայ ժողովուրդ քու փրկութիւնդ քու միութեանդ մէջ է» :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ
ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

Անցեալ տարուայ տարեմուտին ընթերցողի սեղանին երեւաց մի նոր գիրք, տարօրինակ խորագրով՝ «Մարդը ափի մէջ», որը պատկանում է Պարոյր Սեւակի գրչին :

Ցատկապէս «Անլռելի զանգակատնից» յետոյ միջին սերնդի բանաստեղծական հարուստ տան այս կրտսեր ներկայացուցիչը կարողացաւ ձեռք բերել բարի համբաւ եւ ժողովրդականութիւն :

Ասենք սկզբից, որ Պարոյր Սեւակի այս գիրքը մեծ երեւոյթ է մեր բանաստեղծութեան մէջ՝ մեծ առաւելութիւններով, ինչպէս եւ խուսափելի եւ անխուսափելի թերութիւններով : Ապա նշենք եւ այն, որ այս ժողովածուն իր ամբողջութեան մէջ պէտք չէ դիտել որպէս «Անլռելի զանգակատան» օրգանական շարունակութիւնը : Գրքում տպուած գործերից շատերը գրուած են «Զանգակատնից» առաջ, ուրիշները նրան զուգընթաց եւ միայն մի մասը՝ «Զանգակատնից» յետոյ : Անհրաժեշտ է յիշել այս պարագան, բանաստեղծի զարգացման ընթացքի մասին սխալ եզրակացութիւնների չյանգելու համար :

Անենք եւ մի վերապահութիւն. սեղմ գծերով տրուած այս քննումն ու դատումները սպառիչ լինելու յաւակնութիւնից շատ են հեռու : «Մարդը ափի մէջ» գիրքը կարիք ունի քննադատական կլոր սեղանի եւ չի կարող առիթ չտալ ժամանակակից բանաստեղծութեան մասին մեծ խօսակցութիւնների, ինչպէս գրաւոր, այնպէս էլ բանաւոր :

Ընդհանրապէս երկու տողանոց մի բանաստեղծութիւն ունի Պարոյր Սեւակը, այդ երկու տողում նա տուել է իր բանաստեղծական հաւատոյ հանգանակներից մէկը .

Ես յոգնել եմ մանրաքանդակ պաղ
խօսքերից ,
Լաւ է լինել հմուտ դարբին, քան
ոսկերիչ :

Սեւակը քաջ գիտէ ինչպէս դարբնի, այնպէս էլ ոսկերչի դերն ու տեղը : Նա այս երկտողով ուզում է ասել, որ աւելի նախընտրում է լայն, մեծ թափի գոր- ծեր, քան կոկած – սղոծած նրբագծեր, ոսկերչական բծախնդրութեամբ տրուած մանր ներդաշնակութիւններ : Գրքում ընթերցողը կը գտնի ե՛ւ ոսկերիչ, ե՛ւ դարբին Սեւակին : Բայց քանի որ բա- նաստեղծը նախապատուութիւն է տալիս դարբնութեան, տեսնենք, թէ որքանո՛վ նա ոսկերիչ է եւ որքանով՝ դարբին :

Գիրքը բացւում է «Դու» բանաստեղ- ծութեամբ .

Դու՝ երկու տառ ,
Դու՝ հասարակ մի դերանուն ...

Այս՝ բանաստեղծութեան համար բախ- տորոշ «դերանունից» էլ սկսւում է բա- նաստեղծի ոսկերչական աշխատանքը . «դերանուն»ը քաշում է իր ետեւից հա- մայանգ բառեր, տէր անում, ընտելա- նում, իմ բերանում, թերանում, ըմբե- րանում, վերանում, ընկերանում, հե- ռանում, անտէրանում, գերանում ...

Նման ոսկերչական ագնութիւններ չեն պակասում գրքում . յիշենք «Վիճում եմ» բանաստեղծութիւնը :

Վէճը գնում է բաւականին աշխոյժ եւ ազատ անբռնազատ մթնոլորտում . բա- նաստեղծը վիճում է «եւ աստղերից լա- ւերի հետ», որոնք աղօտ լոյս են տալիս, «Բայց ոչ կրակ», ապա «կանաչների ծա- ղերի հետ», որոնք «Փտում են դաշտում եւ չեն մտնում ոչ մի մարագ», յետոյ վիճում է «Ջուակի հետ», որն «Իր ձո- րը փող է տալիս դատարանով» եւ «Աւա- զի հետ», որը կրտսերին «Իր ետեւից քարշ է տալիս հաստ պարանով», Սեւակը վիճում է «Շուաքի հետ», որը «Արեւից թունդ է վառում», ապա «Նուաղի», որը «Ջի զադարում» : Վէճը տաքանում է եւ տարածւում երգի, բերքի, վէրքի, ներ- կի, կրքի, գրկի վրայ, ապա նա խօսում է պիտակի, չիտակի, դիտակի, կտակի դէմ՝ որը գնուած է, յետոյ ծառանում է «մուրթի դէմ». այս «մուրթը» բանաս- տեղծին հանում է նոյնահնչիւն բառերի նոր հանքերակի վրայ, նա վիճում բութի, կուտի, ճութի, փուտի եւ վեր- ջապէս «տուտի» դէմ : Նոյն յաջողու- թեամբ, ինչ խօսք, նա կարող էր վիճել նաեւ զութի, սուտի, թութի, խութի, պուտի, չուտի, գուտի, անգամ չութի դէմ, եթէ տեղին եւ ժամանակին չյիշէր

վիճեմ նաեւ այն վէճի դէմ ,
Որի բերած օգուտն է շատ, թէ՞ վնասը
Ես չգիտեմ ...

Ըստ երեւոյթին վնասն աւելի է շատ
Կարելի է համաձայնել Սեւակին. եթէ
նա յոգնել է այս եւ նման «ոսկերչու-

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Արդէն գիտէք, եղբա՛րք, թէ Հայաստանի մէջ ոչ ամէն կողմ եւ ամէն գաւառ անապահովութիւն կը տիրէ : Գիտէք եւս թէ աւուրս պարագաները այնպէս են, որ եթէ ուզուի քաղաք մը կամ գիւղ մը ապահովութիւն հաստատուիլ, այսօր անհնար չէ զայն հաստատել, նկատելով բարձրագոյն պետութեանս ձեռնտուութիւնը, օտար տէրութեանց հովանաւորութիւնը եւ ուրիշ միջոցներ զորս մեկնել աւելորդ է, վասնզի դուք ձեզէն զայն կ՚իմանայք : Մի՛ մոռնաք եւս յուշ բերել թէ ապահովութիւնը չի կրնար ուշանալ, եւ կը հաստատուի, եւ երբ կը հաստատուի, կարող պիտի ըլլա՞մք արդեօք անմիջապէս մեք ալ հարկաւոր անձերը գտնել եւ միջոցները ունենալ եւ հիմնարկութիւնները կատարել ի Հայաստան՝ արուեստից եւ ճարտարութեանց հաստատութեան եւ զարգացման մասին : Եթէ այդ երջանիկ օրը այսօր եղած ըլլար, եւ վաղիւ գործոյն ձեռնարկելու պարտքն եւ առիթը գգայինք, — ամօթ է խոստովանիլ, բայց եւ միանգամայն պարտք է ստոյգը խոստովանիլ, — ազգս կարողութիւն չէր ունենար իւր պարտքը կատարել : Հապա ուրեմն, երիտասա՛րդք հայազգիք, ձեր պարտքն է զգալ այդ պէտքը, ձեր պարտքն է ձեռնարկել դարմանին, ձեր պարտքն է այնպիսի գործառնութեանց ձեռնարկել որ վերջէն կարող ըլլաք սոյն նըպատակին յարմար գործողներ եւ գործաւորներ եւ գործիներ ըլլալ : Այս օրուընէ ուրեմն սնոտի եւ պաճուճազարդ զբաղանաց եւ անհիմն գործոց բաղձանքը եւ սէրը թօթափեցէք, եւ դո՛ւք որ կրթեալ էք եւ դաստիարակեալ, դուք ձեր ձեռքը առէք արհեստից մեծ զօրութիւնը, ճոխութեանց մեծ աղբիւրը, ազգային կարողութեան մեծ գաղտնիքը, եղէք ազգին ձերում բարերարք, եւ դուք ալ կը բարեբարուիք անշուշտ ձեր բարերարութենէն, նաեւ նիւթական արդեամբք եւ վայելիւք :

Ջեմ անգիտանար թէ այդպիսի մեծամեծ խողութեանց մէջ մասնաւորաց ճիգը եւ գործը կղզիացեալ մնացած ատեն ապարդիւն կ՚ըլլան : Ուստի եւ ընկերութենական զօրութիւնը կը պարտաւորի իւր հովանաւորութիւնը տարածել : Նախնական դաստիարակութեան համար ուրախութեամբ նոր մեծ կեդրոնի մը հաստատութիւնը յիշեցի Միացեալ Ընկերութեանց շնորհիւ : Այդ բարձր եւ իրական դաստիարակութեան համար ալ նոր կեդրոն մը կը ցուցուի մեզ ի հեռուստ՝ Բարեգործական, Տնտեսագիտական կամ թէ ուրիշ մէկ անուամբ մը կազմուելիք Ընկերութեան կամ Միաբանութեան հաստատութեամբ, որուն վրայ զօրաւոր միտքեր կը յոգնին 1878 տարուընէ ի վեր, այլ դեռ գործնական ձեւ եւ գործադրութիւն չստացաւ : Օրերը կ՚անցնին եւ չահաւոր ժամանակը կը սահի, կարծեմ թէ ատենը հասած է որ այդ գործոյն ալ սկզբնաւորութիւնը եւ արդիւնաւորութիւնը տեսնելու բախտ ունենամք, եւ ինչպէս որ Միացեալ Ընկերութիւնք հիմնական դաստիարակութեան կեդրոն մը ըլլալ սահմանուած են, այդպէս եւ այս միւս նոր եւ զօրաւոր Միաբանութիւնը՝ նիւթական եւ արհեստական դաստիարակութեան կեդրոն ձեւանայ :

Ազգին պէտքերը կ՚աճին աստիճանաբար՝ որչափ բարձրագոյն եւ մերձաւորագոյն ապագայ մը կը սկսիմք նշմարել մեզի համար, եւ կը յուսամք թէ Հայութիւնն ոչ եւս կրնայ անկեալ եւ կործանեալ մնալ ի վերայ երկրի :

Արդէն շարժման նշանները տուաւ, մանաւանդ թէ ներքին շարժումն ալ ըսկըսաւ : Օտարք իւր ձրից եւ կարողութեանց վկայեցին, եւ հետազննինք բարեյոյս կարծիքներ յայտնեցին իրեն վրայ : Մեք իսկ մեր վրայ սկսանք աւելի վստահութիւն ունենալ, հաստատեցինք եւ պնդեցինք յանդիման աշխարհի թէ ազգութիւն մի եմք(*) բոլոր կարեւոր ձրիւք ճոխացեալ, խնդրեցինք եւ թախանձեցինք որ մեր ազգութիւնը ձեւոյ մը ներքեւ ճանչցուի եւ ի ծայր ընդարձակ կայսրութեանս, որոյ հովանւոյն ներքեւ կը գտնուիմք, հայ ժողովուրդը գտն- իւր երջանկութիւնը, եւ վարչութեն- լեզուովն եւ անձերով սոյն կէտը ապա- հովուի, վասնզի այս է միայն հայ ժո- ղովրդեան եւ հայ գաւառաց բարօրու- թեան եւ հանդարտութեան բարիքը ․․․ նորհելու միջոցը :

Եթէ յառնէին մեր հարք եւ լսէին մե- սոյնօրինակ բարբառը, հրճուալից ապ- շութեամբ պիտի լեցուէին անշուշտ : ․․․ աշխարհ որ զմեզ լսեց՝ չզարմացաւ, ․․․ նօրինակ չդատեց, անիրաւ չվճռեց ․․․ խօսքը : Բազմազան շահերը եւ նախան- ընդդէմ պետական տեսութիւնները կը․․․ ռեց Եւրոպէ, եւ մասամբ միայն գոր- ծադրեց առայժմ մեր խնդիրը :

(*) Օրմանեան բանախօսութիւն մը ․․․ կատարած է 1879 Դեկտեմբեր 25ին, ․․․ տըբէօյի Արամեան վարժարանի լսարա- նին մէջ, (առանձին հատորիկով մը ․․․ յետոյ լոյս ընծայած), մեկնելով պատ- մական, աշխարհագրական ու մշակու- թային հաստատումներէ, թուական եւ ․․․ բանագիտական սկզբունքներու ․․․ հիմնուած, պահանջ դնելու համար ․․․ Հայը ի վիճակի է ազգ դառնալու, ․․․ տութիւն կազմելու :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵ․․․

(14 Շար.)

թիւնից», ապա ոչ միայն ինքը, ընթերցողն էլ է յոգնում, չնայած որ բանաստեղծը մեծ ճարտարութեամբ բաց է անում մեր լեզուի հարուստ հնարաւորութիւնները, սրամտութեամբ արժէքաւորում իւրաքանչիւր նոյնահնչիւն բառը, ընթերցողին ստիպում է մտածել, երբեմըն էլ գլխին զոռ տալ… Այս, յաճախ ինքնանպատակ չեն Սեւակի «ոսկերչական» աշխատանքները, եւ երբ նրան չի դաւաճանում չափի զգացումը, նա հասնում է փայլուն արդիւնքների: Այնուամենայնիւ բանաստեղծը նախապատուութիւնը տալիս է «գաղրնութեանը». միանանք նրան եւ նայենք գրքի միւս էջերը:

Ի՞նչպէս կը վարուէր Պարոյր Սեւակը, եթէ դառնար «բանաստեղծութեան օրէնսդիր». այս մասին նա խօսում է իր «Դառնում եմ» աղքում: Նկատենք, որ ամէն իսկական բանաստեղծ «օրէնսդիր» է, առանց այս մասին բարձրաձայն խօսելու. ամէն իսկական բանաստեղծ բերում է իր «օրէնքները», իր ստեղծագործական հաւատոյ հանգանակը: Պարոյր Սեւակն այս մասին խօսում է բարձրաձայն.

Դիցուք, թէ նաեւ դառնում եմ մի օր
Բանաստեղծութեան օրէնսդիր մի նոր…

Ի՞նչ կ'անէր նա.

… Ես թոյլ եմ տալիս,
Երբ տեղն է գալիս,
Բանաստեղծները բանաստեղծելիս
(Ոչ գիգի – բիգի բան ստեղծելիս),
Չափածոյ խօսքում երբեք չգրուած,
Կոպիտ համարուող,
Նոյնիսկ արգիլուած,
Բառեր ու խօսքեր թող օգտագործեն,
Թող չկարկամեն, թող վստահ փորձեն:

Ինքը Պարոյր Սեւակը առանց կարկամելու վստահօրէն փորձում է կիրառել իր այս գրուած օրէնքը: Ցիրաւի, կարդալով գիրքը, ընթերցողը հանդիպում է բազում ոչ բանաստեղծական բառերի: Ոչ միշտ է Սեւակին յաջողուել իր բանաստեղծական ուժեղ լուծոյթի մէջ «լուծել» այդ արձակ բառերը: Փորձենք բանաստեղծականացնել այսպիսի բառեր. օպտիմիզմ, խաչ, միլիցիա, սխտոր, խուլիգան, ճոթ, փոթ, ձուածեղ, պըղպեղ, կապրոն, տաքտեղ, ելեկտրական ածելի, նէյլոն, փռչոտ, թթու, լաչառ, քացախ, կնքամայր, վարտիկ, բողկ, կնքահայր, էգիզոնութիւն, կճուճ, նեգատիւ, բիճ, մարկա, կուժ ու կուլա, ֆորմուլա, իշակաթնուկ, ռեկլամ, տարթ, վալերեանի, ստամոքս եւն.:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(1 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Է.

Ֆրանսա կը ջանայ հիւլէական ուժի տիրանալ, Ամերիկա կ'ուզէ իրեն վերապահել այդ ուժին գործածութիւնը, կ'առաջարկէ զինակիցներուն տրամադրել զայն, պայմանով որ բլթակը չարժելու իրաւունքը իրեն մնայ: Տը Կոլ կը կասկածի որ Ամերիկա կը պաշտպանէ արեւմըտեան ճակատը: Միջցամաքային հրթիռները չկային՝ երբ Տըլլըս կը սպառնար, որովհետեւ միւս կողմէն վտանգ չկար: Այժմ կացութիւնը փոխուած է հրթիռներու պատճառով: Ամերիկան ալ խոցելի է: Ամերիկայի տարարախտ նախագահը Եւրոպա եկաւ եւ յայտարարեց. «Պատրաստ ենք վտանգելու մեր քաղաքները, ձեր(ի)նները պաշտպանելու համար»: Սակայն Սպարապետ Զօր. Ռէյլըր կը գրէր թէ գործածելու չէ հիւլէական ուժ, Եւրոպան պաշտպանելու է պայմանադրական զէնքերով: Արեւմուտք եւ Ամերիկա իրաւական եւ քաղաքական յարաբերութիւնները կը պահեն բայց իրողութիւնները կը փոխուին արագօրէն: Ազգեր կենդանի գործարանաւորութիւններ են, կ'աճին, կը բարգաւաճին եւ անկումի կը դիմեն: Պատերազմէն ետք Եւրոպա աղքատացած էր, պէտք ունէր Ամերիկայի օժանդակութեան, այսօր հարստացած է, տնտեսական միութիւն կազմելով կը մերժէ ամերիկեան արտադրութեանց առջեւ իր դռները լայն բանալ: Ֆրանսա կարճ ժամանակէն պիտի ըլլայ անկախ Սահարայի քարիւղին շահագործումով, մթերքը կը գնահատուի երկու միլիառ թոն, հօրերու տարեկան արտադրութիւնը եղած է անցեալ տարի վեց միլիոն թոն: Ֆրանսա պիտի հայթայթէ այլ երկիրներու քարիւղ եւ կազ, մրցակցութիւն ամերիկեան եւ ֆրանսական քարիւղի ընկերութեանց: Քարիւղէ զուրկ երկիրներ ենթակայ են հայթայթիչներուն, որոնք քարիւղը դադրեցնելով՝ կը դադրեցնեն նաեւ ճարտարարուեստը: Պողպատի, հանքածուխի համաձայնութեան նման քարիւղի համաձայնութիւն մըն ալ պիտի ըլլայ «վեց»երու միջեւ:

Ֆրանսայի նախագահը հակառակորդ մըն էր Զորրորդ Հանրապետութեան, որ պատրաստեց արեւմտեան պետութեանց տնտեսական քաղաքականութիւնը, Ֆրանքեւգերման հաշտութիւնը: Արտաքին նախարար Ռոպէր Շուման 1950, Մայիս 9ին առաջարկեց Եւրոպայի հանքածուխի եւ պողպատի արտադրութեան միացումը, նախարանը Հասարակաց Շուկայի եւ եւրոպական միութեան: Վեց պետութիւններ 1957, Մարտ 25ին ստորագրեցին միութեան Հռոմի դաշինքը, Ժան Մոնէ 1953ին Սթրազպուրկի մէջ գումարուած եւրոպական ժողովին կ'ըսէր. «Հանքածուխի եւ պողպատի արտադրութեան ընկերակցութիւնը սկիզբն է Եւրոպայի»: Նախագահը, այն ատեն քաշուած իր մենարանին մէջ հեղինակային ժխտով ընդունեցաւ յայտարարութիւնը: Վարչապետ Տըպրէ նոյնպէս հակառակորդ մըն էր դաշինքին:

Երբ նախագահ ընտրուեցաւ ըմբռնեց թէ յարգելու էր դաշինքին վաւերացումը, որովհետեւ աւելի նպաստաւոր էր Ֆրանսայի, որ պիտի կարենար կարեւոր դեր մը ստանձնել Հասարակաց Շուկայի մէջ. «Ֆրանսա չի կրնար Ֆրանսա ըլլալ առանց մեծութեան»: Կ'ընդունէր պետութեանց գործակցութիւնը, բայց կը մերժէր գերազգային մարմինի մը կազմութիւնը:

Շուման պատրաստեց Ֆրանքեւգերման մերձեցումը, որպէսզի պարտուած Գերմանիան համաձայնութիւն մը չկնքէ Խորհրդային Միութեան հետ, ինչպէս առաջին պատերազմէն ետք: Զօր. տը Կոլ բոլորովին տարբեր գաղափար ունէր՝ երբ կը վարէր Ազատ Ֆրանսայի պայքարը: 1944 Փետրուար 24ին Արտաքին նախարար Մասիլլի կը գրէր թէ Հռենոսեան բաժնելու է Գերմանիայէն, այսինքն «ռազմական նիւթերու զինարան Ռուրը միջազգային հսկողութեան տակ դնելու է կազմելով ինքնավար վարչութիւն մը»: Գերմանիան վերադառնալու էր միութենէն առաջ գոյութիւն ունեցող անկախ պետութեանց: Առաջարկները մերժուեցան իրականութեան ազդեցութեան տակ եւ Արեւմտեան Գերմանիան ստեղծուեցաւ 1949 Սեպտեմբեր 7ին եւ քանի մը տարի վերջ պիտի յայտարարէ թէ Ֆրանսացիներու եւ Գերմաններու միջեւ ուղղակի համաձայնութեան մը հիման վրայ պիտի հաստատուի եւրոպական միութիւնը, որ գերագոյն բախտն է խաղաղութեան:

Տնտեսական միութիւնն ունենալու է քաղաքական հիմ, տեւելու եւ ամրանալու համար: Նախագահը կը փափաքի «Հայրենիքներու Եւրոպան»: Չըրչիլ ալ նոյն գաղափարն ունէր, բայց Անգլիոյ նոր վարիչները կ'առաջադրեն մասնակցիլ եւրոպական շուկային եւ միութեան: 1962 Յունիսին Անգլիոյ վարչապետը այցելեց Զօրավարին եւ հաւաստեց թէ իր երկիրն ալ եւրոպական տնտեսական եւ քաղաքական միութեան կողմնակից է եւ կ'ուզէ մասնակցիլ ցամաքային վեց պետութեանց ձեռնարկած գործին: Պելժիա, Հոլանտա համաձայն եղան Անգլիոյ մասնակցութեան եւ համաձայն են նաեւ վեց պետութեանց ամբողջական միութեան, ուստի դէմ են «Հայրենիքներու Եւրոպային»: Պելժիոյ Արտաքին Նախարար Սփաաք յայտարարեց. «Համոզուած եմ «գերազգային Եւրոպայի» մը անհրաժեշտութեան, բայց դժուար պիտի ըլլայ կազմութիւնը Եւրոպայի Ֆրանսական ըմբռնումին պատճառով: Անգլիոյ ներկայութիւնը շատ կարեւոր տարր մըն է, որովհետեւ ան պիտի բերէ իր փորձառութիւնը եւ փոքր երկիրներու համար հաւասարակշռութեան կարելիութիւն մըն է»:

Եւրոպական միութեան սկիզբը պիտի ըլլար Ֆրանքեւգերման համաձայնութիւնը: 1963 Յունուար 22ին Փարիզի մէջ կնքուած դաշինքը, թէեւ վաւերացուեցաւ խորհրդարաններէն, բայց անհամաձայնութիւնն սկսաւ եւ կը շարունակուի՝ երբ նախագահը ընդդիմացաւ Անգլիոյ մուտքին եւրոպական տնտեսական համայնքին մէջ:

Նախկին վարչապետ Ֆօր այցելեց Փեքին եւ տեսակցեցաւ պատասխանատու վարիչներու հետ Ֆրանքեւչին համաձայնութիւն մը կնքելու համար: Կան համակիրներ համաձայնութեան: Նպատակն է աշխարհի ամէնէն բազմամարդ երկիրը դուրս բերել կղզիացումէ եւ բերել միջազգային ընտանիքին մէջ: Ֆրանսա հաղորդակցելով Փեքինի հետ պիտի յաջողի ընդունիլ տալ իր չէզոքութեան գաղափարները ասիացիներուն եւ պիտի վերստանայ որոշ դիրքեր եւ պատեհութիւնը պիտի ունենայ Ափրիկ – ասիական պլոքի մը ղեկավարը դառնալու, դիմադրաւելու մէկ կողմէ Ռուսերը, միւս կողմէն Ամերիկացիները: Փարիզ պիտի թելադրէ ափրիկեան երկիրներուն չին երկրագործութեան արտադրութեանց սպառումը ապահովել: Չինաստանն ալ կը բաղձայ համաձայնութեան կղզիացումէն դուրս գալու համար, տնտեսական յարաբերութիւններն ընդլայնելու, մանաւանդ պէտք ունի Սահարայի քարիւղին:

Ֆրանսայի շարժումը առաւելապէս Ամերիկայի դէմ է, նախկին Արտաքին նախարար Փինոյի համաձայն, եւ պիտի ազդէ ամերիկեան քաղաքականութեան եւ միջազգային յարաբերութեանց վրայ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(7 Շար.)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդիկ կան որ շարունակ կը խօսին, մինչեւ այն պահը՝ երբ իսկապէս ըսելիք բան մը կ'ունենան:

ՍԱՇԱ ԿԻԹՐԻ

×

Երբ կենսագրական մը կը կարդաք, յիշեցէք թէ ճշմարտութիւնը հրատարակուելու համար չէ ստեղծուած:

ՊԵՐՆԱՐ ՇՕ

×

Սրամիտ կին մը ըսաւ ինծի խօսք մը, որ կրնայ իր սեռին գաղտնիքն ըլլալ: «Իւրաքանչիւր կին, երբ սիրական մը կ'ընտրէ, նկատի կ'ունենայ ուրիշ կիներու կարծիքը, իր այդ սիրականին մասին, փոխանակ նկատի ունենալու իր կարծիքը:

ՇԱՄՖՈՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԿԱՏՈՒԱՁՈՐՈՒՄ

Գրեթէ ամէն երեկոյ Հուրի Մալաքը կուժն առած միայնակ գնում էր այնտեղ: Ճանապարհին նա ոչ մի տղամարդու հետ պիտի չտեսնուէր, ոչ ոքի հետ պիտի չխօսէր: Նասրի եւ Ախուպի տան հաւերն ու աքաղաղները մինչեւ ուշ երեկոյ քուջուջ էին անում այդ ծառերի տակ: Իրիկնապահին աղաների մշակները իջնում էին ձորը եւ նրանց ածած հաւկիթները զամբիւղների մէջ լցնելով, տուն էին տանում: Երբեմն էլ Ոսկեհատն էր գալիս հաւկիթ ժողովելու:

Թէպէտ Աւետի Հաջին բարեկամաբար էր տրամադրուած Հայերի հանդէպ, այնուամենայնիւ Աստուրը մեծ կասկածանքով էր վերաբերւում իր ընդունելութեան հարցին: Ոսկեհատը վճռեց ծածուկ միջամուխ լինել այդ գործում:

Հետեւեալ օրը, իրիկնապահին, նա գընաց Արինոքի ձորը հաւկիթ ժողովելու: Նրա նպատակն էր այնտեղ հանդիպել Սալվարդին եւ խնդրել նրան բարեխօսելու Խոդեդանի համար: Իր սովորական ժամին Հուրին եկաւ աղբիւրը ջրի: Նա կուժն ուսից վայր առնելով դրեց չռիկի տակ եւ լռիկ նստեց աղբիւրի քարին: Ջրի հանդարտիկ կարկաչի հետ նրա շուրթներից ինքնաբերաբար վայր ընկան հին եւ ծանօթ երգի բառերը.

Պարզի՛ր, աղբիւր, պարզի՛ր, քեզնից
ջուր տանեմ,
Պարզի՛ր, պարզի՛ր, բէկի տղին ջուր
տանեմ:
Աղբիւր, գիտե՞ս քուրդը մեզի ի՛նչ կ'անէ,
Կը կողոպտէ, կը հալածէ, կը սպանէ:
Կար ժամանակ, որ մենք ազատ
կ'ապրէինք,
Մեր սեփական հայրենիքը ունէինք:
Աղբիւր, հիմա սուգ է պատեր մեր
աշխարհ,
Զուլո՛ւմ, զուլո՛ւմ, ջարդ ու սարսափ,
սեւ խաւա՛ր:
Դէ շո՛ւտ պարզիր, բէկի տղին ջուր
տանեմ,
Պարզի՛ր, պարզի՛ր, խան – Մուրադին
ջուր տանեմ:

Կուժը վաղուց էր լցուել, իսկ Սալվարդը շարունակում էր երգել աղբիւրի վըրայ կռացած՝ արցունքն աչքերին: Նրա ականջների բլթակներից կախուած ոսկեփայլ օղերը եւ պարանոցի ադամանդեայ մանեակը ցոլանում էին ջրերի մէջ: Սպիտակ դաստակի ոսկեհուռ ապարանջանի շողքը անդրադարձել էր նրա հրաշագեղ դէմքին: Ձորը խաղաղ էր եւ զարմանալի ամայի: Նոյնիսկ վայրի կաքաւները որոնց մլաւոցը յաճախակի լսելի էր այդտեղ, պապանձուել էին այդ պահին: Միայն մի կին էր գաղտագողի հետեւում Հուրի Մալաքին: Այդ Ոսկեհատն էր, որ կողքի քարաժայռի ետեւից, շունչը պահած, յափշտակութեամբ ունկնդրում էր նրան: Երբ Հուրին երգելն աւարտեց եւ կռացաւ, որ կուժը վերցնի, գողնոցը ձուերով լի նրան մօտեցաւ Ոսկեհատը:

— Սալվարդ:

Հուրին ցնցուեց: Տեսնելով, որ իր կողքին կանգնած էր Ոսկեհատը, նա խաղաղուեց եւ ձեռքը կամաց ետ քաշեց կանթից:

— Էստեղ ի՞նչ ես անում, Նանէ, — հարցրեց նա՝ ոտքի կանգնելով եւ երկիւղածութեամբ շուրջը նայելով:

— Հաւկիթ եմ ժողովում, Սալվարդ:
— Դու իմ երգը լսեցի՞ր:
– Լսեցի:
— Ուրիշ ո՞վ լսեց:
— Ոչ ոք: Էս ձորում մենակ ես ու դու ենք, Սալվարդ: Մէկ էլ երգիր, Հուրի, Դու ո՞ր սարումն ես սովորել էդ երգը: Ասա, ո՞ւմ աղջիկն ես դու:

—Ես հայ եմ, Նանէ, բայց թէ ո՞ւմ աղջիկն եմ, ինքս էլ չգիտեմ: Ես էս երգը սովորել եմ սարերի վրայ, հեռու, հեռու սարերի վրայ: Բայց դու ոչինչ մի յայտնիր դրա մասին: Ես առջեւից կ'երթամ, իսկ դու կամաց արի իմ ետեւից, որ մեզ միասին չնկատեն, — պատուիրեց Հուրին եւ նորից կռացաւ կուժը վերցնելու:

— Սալվարդ, — անհամարձակ գոչեց Ոսկեհատը, — նրա թեւից թեթեւակի քաշելով:
— Ի՞նչ կայ, Նանէ:
— Քեզ մի խնդիր ունեմ, Սալվարդ:
— Ի՞նչ խնդիր է:
— Մոկանից իմ տեղը Աստուրն է եկել: Խօսիր աղա Հաջու հետ, որ ծառայութեան ընդունի նրան եւ թոյլ տայ Արինոքում ապրել:
— Սասունի կռիւներին մասնակցե՞լ է:
— Մասնակցել է:
— Մի քիչ դժուար է, բայց կը խօսեմ:
— Ինչո՞ւ է դժուար:
— Ախուպի Քրդերը հետապնդում են, թէ ո՞վ է աշխատանքի անցնում Հաջու մօտ: Օտտօն մի քանի անգամ ասել է, թէ Նասրի տան Քրդերը կապուած են Ռուսների հետ, օգնում են փախստական Հայերին:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Յովհաննէս Հայպէչեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հայպէչեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արշալոյս Մութաֆէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անտօ Քիրէմիթճեան, Տէր եւ Տիկին Ոսկիան Հայպէչեան, զաւակները եւ թոռները (Լիոն), Այրի Տիկին Ստեփանեան, զաւակները եւ թոռները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տէր-Ստեփանեան, զաւակները եւ թոռները (Հայաստան) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, աքրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի ժամը 15·45ին, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Առնուվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովի. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Ջ Ո Մ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Գառնիկ Վարժապետեան (Իսթամ) եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հայրապ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք.ի Եկեղեցւոյ վարչութեան, հոգաբարձութեան եւ դպրաց դասուն, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կողոջ եւ մօր՝ ՊԱՅԾԱՌ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ (Իսթամ) կսկծալի մահուան առթիւ։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան։

14 Փետրուար, Ուրբաթ, Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն։ Ս. պատարագ կը մատուցու ժամը 10ին։

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն։

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն։

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի պատարագ։ Յաւարտ պատարագի Արեւագալի արարողութիւն ժամը 11·30ին։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Տէր Յուսիկ քահանայ Ադամեանի եւ երեցկինին յիշատակին։

Նոյնպէս հանգուցեալ Տէր Ադդէ քահանային մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր։
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84։

Այս Կիրակի օրը, Հռոմի ժամով 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկայանէն պիտի սփռուի Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը։

Պատարագը պիտի մատուցանէ

ՅՈՎՍԷՓ Ծ. Վ. ԳԱՖԹԱՆՃԵԱՆ

Պիտի քարոզէ

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԵԹԵԱՆ

Նիւթ ունենալով «Ներսէս Շնորհալի եկեղեցւոյ միութեան առաքեալ»

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

✻

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ., ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ — Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն։

— 2 — ՁԱՒԵՇՏ, Ֆրանսերէն, 1 արար։

✻

26, Rue Troyon Sèvres (S. et O.)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՋՈՄ) եւ «Շանթ» Թատերախումբին, այս Կիրակի երեկոյ ժամը 21ին, Պօմոնի Սահակ-Մեսրոպ սրահը։ Հովանաւորութեամբ՝ Բժ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ կը խօսի Պ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (Փարիզէն) Նիւթ.— Ծխախոտ եւ խլիրդը։

Բոլորը կը հրաւիրուին այս դասախօսութեան որ օրուան հրատապ հարց մը կը շօշափէ։

SALLE GAVEAU
45 Rue La Boëtie, PARIS (8e)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 21

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Մասնակցութեամբ

ՍԻՒԶԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ (Ջութակ)
Premier Prix International
ԻԶԱՊԷԼ ԿԱՐՍԻՍԵԱՆՑԻ (Սոփրանօ)
ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՆԹ-ԷՕՍԹԱՇԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Président-Fondateur
R. P. Emile MARTIN de l'Oratoire
Ղեկավար՝ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ
Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագիր — Կոմիտաս Վարդապետ. — Պատարագէն հատուածներ եւ ժողովրդական երգեր, (Կալի երգ, Սարերի վրով, Կուժն առա, Սօնա եար)։
R.P. Emile MARTIN, BACH, MOUTON, DEBUSSY, MORTARI, MA'AYANI, PROKOFIEFF, LISZT, VICTORIA, INGEGNERI

Տոմսերու գին — 4 – 15 ֆրանք։ Կարելի է հայթայթել։
Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Eglise St.-Eustache (Métro Halles, porte face au métro) — Chez Durand, 4 Place de la Madeleine, 8e (OPE. 62-19), — Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, 9e (PRO. 25-46) — Salle Gaveau à partir du 10 Février.

ԾԱՆՕԹ — Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին։

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,

ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, ֆոքլոր, թօմպօլա

Գեղարուեստական եոյս բաժին

Խնամուած պիւֆէ, սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 փր., ուսանողներու 5 փրանք Paris C. C. 8019-72

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խանդաստ խումբին կողմէ,

Այս Շաբաթ ժամը 21ին

SALLE DES FETES D'ISSY, 25 Avenue Victor Cresson, ISSY

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին — Օր. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ (երգ), Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ (դաշնակ), Ս. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (Արմոնիքա), Օր. Ծ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Օր. Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Գ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Ա. եւ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ (արտասանութիւն)։ Խմբական երգ Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ զոր կը ղեկավարէ Լեւոնեան վարդապետ։

Ջաւէշտ մը «Կիրակոս Աղային ճաշարանը» եւ առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոն-Տէսինի պարախումբը։

LE TRIO BERNARD DEDEDJIAN

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

33րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ։

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն. Մարաթոնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին։

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն։

Թատերական ներկայացում հայերէն։ Սկաուտական պարեր եւ խաղեր։

Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը։

Մուտք 5 փրանք Պիւֆէ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ապրիլեան Սերունդը (ՋՈՄ) իր բոլոր անդամները կը հրաւիրէ բացառիկ ժողովի, այս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 21ին, Նոայլ սրճարանի ներքնասրահը։ Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը։

ՆԻՍԻ մէջ այս Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 21ին, Լօզան պանդոկը, 36 Րիւ Ռոսինի։ Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուարեան Ապստամբութեան տարեդարձը կը տօնուի Վիէնի մէջ, Փետրուար 23ին։

×

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը, այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին։

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

Կարեւոր օրակարգ։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Լօխում
Ճէլվա
Թահին

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 — C.C.P. : PARIS 15069-82

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — JEUDI 13 FEVRIER 1964

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9934 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — No 9934

Ս. ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Ասկէ յիսուն տարի առաջ, 1913 Հոկտեմբերին, Պոլսոյ Աշխատանքի Տան առջեւ յանկարծամահ կ'ըլլար համակ խանդ ու նուիրում, բարոյական ու իմացական բացառիկ արժանիքներ ունեցող «Աշխարհիկ Սուրբ» մը՝ Սիմոն Զաւարեան :

Մեծ յեղափոխականին յիշատակը ոգեկոչելու եկած էին ընկերներ եւ հայրենակիցներ, անցեալ Կիրակի, Փարիզի Իվ Թուտիկ սրահը :

Բեմին կեդրոնը, զոյգ եռագոյններու մէջտեղը՝ զետեղուած էր Երրորդութեան այս անզուգական դէմքին նկարը :

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Կ. Մեհեան իր բացման խօսքին մէջ նախ դիտել տուաւ, թէ «Հանդիսութիւնը, որ այսօր մեզ համադրած է, ո՛չ միայն յարգանքի տուրք մըն է մեր պատմութեան վերջին դարաշրջանի մեծագոյն դէմքերէն մէկուն, այլեւ ապացոյց մը, որ մեր ժողովուրդը, անցնող յիսնամեակին պարտադրած զոհերուն, տառապանքներուն եւ նոյնիսկ օրհասական կռիւներուն հակառակ, հասած է գիտակցութեան մը, որ իրեն կարելիութիւն կ'ընծայէ իր հոգեկան եւ մտաւոր ընդունակութիւններուն համադրոյթը եղող Զաւարեաններու յիշատակը ոգեկոչել յիսուն տարի վերջ իսկ : Ասիկա արժանիք մըն է, որ մեր ժողովուրդը ինք իրեն կ'ընծայէ » :

Նախագահը ապա աւելցուց .— « Ցաւալի է միանգամայն, որ մենք հասած չենք տակաւին հոգեկան այն բարձրութեան, ուր մեկուսացնելով մեր մէջ հատուածային տրամադրութիւնները, կարենայինք համազգային յարգանքի տուրք մը ընծայել բոլոր անոնց, որոնք համազգային գործի մը նուիրեալները եղան » :

Հուսկ ուրեմն, ընկ. Կ. Մեհեան հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել յիշատակը մեր մեծ առաջնորդին :

Օրուան բանախօս ընկեր Հրանտ-Սամուէլ ներկայացուց Սիմոն Զաւարեանի կեանքի եւ գործունէութեան զանազան հրջանները, սկսեալ իր դպրոցական օրերէն — Թիֆլիզի եւ Մոսկուայի մէջ : Յիշեց, որ ռուսական համալսարանը իբրեւ գիւղատնտես աւարտելէ ետք վերադարձաւ Թիֆլիզ, ուր իր ընկերներուն՝ Քրիստափորի եւ Ռոստոմի հետ հիմը դրաւ Դաշնակցութեան : Այդ օրերուն (1890) տեղի կ'ունենար Սարգիս Կուկունեանի խումբին արշաւանքը, որ ձախողեցաւ Ռուսերու հակառակութեան պատճառաւ :

1890էն մինչեւ իր մահը (1913)՝ չուրջ քառորդ դար Զաւարեան նուիրուեցաւ Հայ Դատի հետապնդման սրբազան գործին : Իբրեւ ուսուցիչ, գիւղատնտես, հանրային գործիչ մեծ եղաւ իր բերած նպաստը կուսակցութեան եւ մեր ազգային գործերուն : Կովկասէն զատ իր գործունէութեան դաշտերն եղան Թուրքիա եւ պահ մըն ալ՝ Եւրոպա :

Օժտուած բազմակողմանի շնորհներով՝ իր աշխատանքները տարաւ մեծ հեղինակութեամբ : Իբրեւ մարդ՝ տէր էր մաքուր բարոյականի : Ունէր անսահման զոհողութեան ոգի : Իր կեանքը իբրեւ օրինակ կ'ուզէր ծառայեցնել իր շրջապատին : Դաշնակցութեան խիղճն էր : Իր հմայքը կուսակցական շրջանակներէն աւելի անդին՝ տարածուած էր ամբողջ Հայութեան վրայ : Նոյնիսկ հակառակորդներ պատկառանքով կը խոնարհէին իր առջեւ : Հեղինակութիւն ունէր իր խօսքը : Իբրեւ անշահախնդիր եւ անձնուէր գործիչ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր :

Իր գործունէութեան ամէնէն սրտառուչ պահը կարելի է նկատել Մուշի մէջ անցուցած երկու տարիները : Այնտեղ Թրքահայաստանի ծոցին մէջ, հայ գիւղացիի ու մշակի կողքին՝ անիկա իսկապէս նախախնամական դեր կատարեց :

Վերջաւորութեան կոչ ուղղեց երիտասարդութեան՝ ներշնչուիլ Ս. Զաւարեանի բարոյական սկզբունքներէն :

Յանուն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութեան՝ Ընկեր Ժիրայր Միրիճեան գրաւոր կարճ ուղերձով մը շեշտեց, թէ Ս. Զաւարեանի նման անբասիր դէմքերու կեանքը ներշնչման աղբիւր դարձած է Դաշնակցական երիտասարդութեան համար, որ կը ձգտի հետեւիլ մեր ազգային հանգանակին իրագործման ուղիին :

Գեղարուեստական բաժինը խնամուած էր : Հայկական ժողովրդական քանի մը եղանակներ նուագեցին սրինգով Պ. Գասթանիէ եւ տաւիղով՝ Օր. Ն. Ֆօնթէպլօ : Ընկեր Երուանդ Գրիգորեան արտասանեց Յովհ. Թումանեանի «Հին կռիւը» : Տիկին Գ. Մեքենաճեան երգեց հայաստանեան երեք նոր երգեր : Բոլորն ալ գնահատուեցան :

Ընկեր Կ. Մեհեան, իր փակման խօսքին մէջ յայտարարեց .— « Բնութիւնը ժլատ եղած էր անոր հանդէպ : Վտիտ էր մարմնով, այսուհանդերձ այդ վտիտ մարմնին մէջ նուիրումի ոգին, կամքը, եւ զոհողութեան պատրաստակամութիւնը անդերազանցելի աստիճանին հասած էին : Իր խօսքը պարզ էր, անսեթեւեթ, բայց հզօր տրամաբանութիւն մը եւ, իր համոզումներուն զուգորդուած հաւատք մը, նոյն այդ պարզ խօսքը վերածած էր պատգամի : Տկար էր ձայնը եւ սակայն, ան ունէր ներքին ձայն, որ մեր ժողովուրդին տառապանքին եւ ձգտումներուն արտայայտութիւնը եղաւ, զոր ոչ միայն ինք լսեց տեւապէս, այլեւ իր տկար ձայնով զայն լսելի դարձուց : Ոչ մէկ ակընկալութիւն ունեցաւ, ոչ կեանքէն, ոչ մարդոցմէն եւ ոչ ալ մանաւանդ փառքէն : Բայց իր ամբողջ կեանքը, որ տեւական զոհաբերութիւն մը եղած էր, դարձաւ մարտիրոսութիւն մը» :

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ.Ի ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Մակարիոս արք. ընդունելով Իւմանիթէի թղթակիցը, իր տեսակէտը պարզած է Կիպրոսի հարցին նկատմամբ :

Կիպրոսի նախագահը կը ճշդէ թէ Դեկտեմբերի բախումներէն առաջ իսկ, Թուրք Կիպրացիները թշնամական վերաբերում ունէին կղզիին խաղաղութեան եւ կացութեան բնականոն դառնալուն դէմ եւ իրենց զօրավիգ կեցած էր Անգարայի կառավարութիւնը : Թուրքերը կ'ուզէին այդ ձեւով նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծել կղզիին բաժանումին համար : Նման լուծում մը անընդունելի է յոյն Կիպրացիներուն համար : Մակարիոս Արք. կը շեշտէ թէ որեւէ տրամադրութիւն կամ նպատակ չունին Թուրքերու վրայ յարձակելու եւ կը փափաքին խաղաղ համակեցութիւն մը ստեղծել երկու համայնքներուն միջեւ :

Խաղաղ համակեցութիւն մը ստեղծելու համար, կ'ըսէ Գերպ. Մակարիոս, պէտք է Թուրքերը տրամադիր ըլլան : Ինք առաջարկած է օրինակի համար յոյն եւ Թուրք միացեալ ջոկատներ կազմել հսկելու համար քաղաքին մէջ, ինչպէս նաեւ խառն յանձնախումբեր կազմել խառն գիւղերուն մէջ :

Երբ համայնավար պաշտօնաթերթի թղթակիցը կը հարցնէ թէ ի՞նչ կը մտածէ Խորհ. Միութեան բերած օժանդակութեան կիպրացի ժողովուրդին անկախութեան համար պայքարին, Մակարիոս Արք. կը պատասխանէ .— « Շատ կը գնահատեմ բարեկամութեան վկայութիւնները զորս ստացանք բազմաթիւ երկիրներէ : Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ըլլան ասոնց արձագանգները, բայց ամէն պարագայի մէջ թանկագին քաջալերանք մըն է Կիպրացի ժողովուրդին որ դիմագրէ որեւէ յարձակումի, քաջալերանք մըն է ազատութեան եւ արդարութեան, ապահովութիւն մը որ Կիպրացիք առանձին չեն » :

Մակարիոս Արք. կ'ըսէ նաեւ թէ պատրաստ են ապահովելու Թուրք փոքրամասնութեան իրաւունքները : Թուրքերը իրենք իսկ կրնան ներկայացնել ծրագիր մը պայմանաւ որ ատիկա չնշանակէ թէ Թուրքիա կամ ուրիշ որեւէ երկրի կրնայ զինուորական միջամտութիւն մը կատարել :

×

Ֆիկարօ *որ Թրքական տեսակէտ կը պաշտպանէ կը գրէ թէ անկարեւոր բախումներ տեղի կ'ունենան, բայց Տոքթ. Քիւչիւք յայտնած է թէ իր հայրենակիցներէն «150 հոգի ջարդուած են» :*

Լոնտոնէն հասած լուրերու համաձայն, Մակարիոս Արք. պիտի մերժէ անգլեւամերիկեան վերջին առաջարկները :

ՕՐԷ ՕՐԻՆ

ՎԱ՜Յ ԱՆՈՆՑ...

Լաւ է կոյր աչօք քան կոյր մտօք :

ԵՂԻՇԷ

Արդար չէր արեգակն իր առաւօտեան լոյսով, ցորչափ իր ցոլքին անհաղորդ բիբեր կային՝ ի ծնէ կամ ոչ :

Տեսողութենէ զրկեալներուն աչքին լոյս իջաւ, երբ ֆրանսացի հրաշագործ կոյրը Լուի Պրայլ, մեծ ու փոքր՝ ցցուն եւ շօշափելի տպակէտերով այբուբենը հնաբեց, իր մթին բախտը բաժնողներուն ընծայելով ընթերցումի անգին կարելիութիւնը :

Մութին մէջ խարխափողներուն համար այդ լուսաւոր օրէն ետք, 1852էն ի վեր, շնորհիւ Պրայլեան հուպրնթերց այբուբենին, աշխարհի կոյրերը, աչօ՛ք կոյրերը սկսան... տեսնել : Տեսան գիրը, մարդկային արարչութեան անգերազանցելի հրաշքը :

Երանի՜ այդ օրուան : Փա՜ռք Լուի Պրայլի :

Կան ու կը մնան միւս կոյրերը : Անհաւոր, անուղղայ, անբուժելի : Ոչ մէկ հրաշքով փրկելի՝ մտօ՛ք կոյրերը : Անոնք, որ աչք ունին եւ չեն տեսներ. միտք ունին եւ չեն մտածեր :

Աչքով կոյրերը քիչ են Հայոց մէջ : Բարեբախտաբար : Միւսները կը վխտան Դժբախտաբար : Մանաւանդ այս կամ այն «..... սէր» որակեալներուն մէջ :

Օրինակները չեն պակսիր : Եօթը օր եօթը գիշեր տեւող համրիչի մը հատիկներէն բազմաթիւ են : Այսօր քանի մը հատը միայն, որպէսզի հաշիւը բաց մնայ վաղուան համար :

Ա՛յսպէս.— արար աշխարհ կը տեսնէ, ամէն երկրի մէջ՝ ամէն օր անհերքելի փաստեր լոյս կը տեսնեն, թէ ի՛նչպէս եւ ինչո՛ւ խորհրդային վարչակարգի լուծին տակ, Եկեղեցին լուռ է եւ ամուլ : Ներքին եւ արտաքին առաքելութեան բեմին վրայ, խորհրդանիստ եկեղեցւոյ վիճակած դերը այն է, զոր ամենակալ բեմադիր եւ յուշարարը՝ «պարտիան» կը յուշէ եւ կը դեկավարէ : Դեր մը՝ «ի մեծագոյն փառս ...» չաստուծոյ : Այլապէս կարելի չէ բացատրել ու ներել այն մեղքերուն զորս երկարթէ վարագոյրէն անդին Հոգեւորը կը գործէ՝ ժամանակաւորին առջեւ (տես *Յառաջ*, Փետրուար 8 եւ 11) :

Թէ ինչո՛ւ, մտօք կոյրերը միայն չեն տեսներ :

Այսպէս.— վերջերս խորհրդային Միութեան մէջ ձերբակալուեցաւ, դատապարտուեցաւ եւ գնդակահարուեցաւ՝ Վլատիմիր Յովհաննէսեան անունով արիւնարբու ոճրագործ մը : Լուրը միջազգային մամուլին հաղորդող, Մոսկուայէն արձակուած հեռագիրները չվարանեցան ընդգծելու՝ թէ ոճրագործը ծագումով եւ «ազգութեամբ» Հայ մըն է : Այս առթիւ եւ քառասնամեայ ոսկի բացառութեամբ, «սովետաբար» չգոյ ազգութեան պատիւ անարժանաւորաց :

Անդին, եռոտանի աշխարհի ախոյեան, տէրտէրի թոռ՝ Իկոր Տէր - Յովհաննէսեան, ըստ նոյն աղբիւրներուն, պարզապէս «սովետական» մարզիկ մըն է :

Թէ ինչո՛ւ ոճրագործ Վլատիմիրը Հա՛յ է եւ ախոյեան Իկորը «սովե՛տ», մտօք կոյրերը միայն չեն տեսներ :

Ա՛յսպէս.— Տարիներէ ի վեր «Կարմիր Բանակի Երգչախումբը », իր կատարեալ արուեստով աշխարհի ծափն ու հիացումը կը խլէ : Եւ բանակ մը, որ իր կոկորդին մէջ այդ երգեցիկ զէնքը ունի, ձեռքին մէջ պայթուցիկ զէնք բռնելու պէտք չունի՝ վերին աշխարհ մը նուաճելու համար :

Ըսուած է միշտ, թէ «Կարմիր բանակը»՝ բանակն է բոլոր խորհ. Հանրապետութեանց, մէջն ըլլալով Հայաստանը, որ Բ. աշխարհամարտին, կերչի «հայրենական» ճակատամարտին 35.000 զոհ տուաւ : Այսուհանդերձ, «Կարմիր Բանակի Երգչախումբի» յայտագրին մէջ ոչ մէկ հայկական երգ՝ «սովետական» երգերու կարգին :

Թէ ինչո՛ւ, գնա՛ մեռի՛ր՝ եկուր լռեմ այս «սովետական» վերաբերումը, մտօք կոյրերը միայն չեն տեսներ :

Աւելի՛ն կայ : Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակի նախօրեակին, հայ նահատակին արիւնը պղծող միջազգային լիրբ աւարքի մը մեղսակից է խորհրդային Միութիւնը : Ուրիշ ազգերու կարգին, յոեղայն հիմք ալ անարգած է՝ մէկ կէսը միւս կէսին յուղարկաւոր հայ ժողովուրդը, իր մեռեալներով եւ ողջերով, յանկոյս եւ յանկոյս Արաքսի :

Այս մէկը կ'արժէ անարգութեան սիւնին գամել, առանձին եւ շատ սուր գամով մը :

Երէկ ցարական, այսօր «սովետական» Ռուսաստանի՝ «սովետական» Հայաստանի դէմ կատարած երկդիմի արարքներուն վրայ աչք գոցողներէն չենք, երբե՛ք պիտի չըլլանք, մինչեւ չկուրնանք աչօք ու մտօք :

Վա՜յ անոնց, որ այդ ամէնը չեն տեսներ, որովհետեւ կոյր են մտօք :

Վա՜յ անոնց ... :

ՇԱՀԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԻ մէջ անհետացած խորհրդային դիտականը, մէջտեղ ելաւ : Քաղաքական ապաստանի իրաւունք ուզած էր Միացեալ Նահանգներէն : Ապաքինման այս խորհրդային փորձագէտը գաղտնի ոստիկանութեան կը պատկանէր :

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը պահանջեց որ զինուորական գործողութիւնները անմիջապէս դադրին Սոմալիոյ եւ Եթովպիոյ միջեւ : Հայլէ Սելասիէ «օրինաւոր պաշտպանութեան » սկզբունքը ոգեկոչեց իսկ Սոմալիոյ կառավարութիւնը սկըզբունքով ընդունեցաւ զինադուլը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻՆ

ԻՐԱՒԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այլեւս հասարակ դարձած այս խօսքը սակայն կը շարունակէ պահել իր բովանդակ իմաստը, իր անվիճելի ճշմարտութիւն ըլլալը :

Ինչքան միացած ըլլանք՝ այնքան մեծ ըլլալու կոչուած է մեր յաջողութիւնը ազգային, համահայկական իրաւունքներու պաշտպանութեան ճամբուն վրայ :

Այս յստակ գիտակցութիւնով է որ գործի պէտք է ձեռնարկենք Հայ Դատին նուիրուած մեր ամենօրեայ աշխատանքներու ընթացքին :

Այս ազգային միասնականութիւնը պէտք է իր բացարձակ առաւելագոյնին հասնի մանաւանդ Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակին՝ երբ Հայութիւնը վերջ պէտք է տայ իր համրութեան եւ զգացնէ աշխարհին թէ, ինք չէ մոռցած իր արդար իրաւունքները, չէ հրաժարած իբրեւ ազատ եւ անկախ ժողովուրդ ապրելու անսակարկելի իրաւունքէն, եւ զայն պիտի հետապնդէ ամէն գնով :

Այն պահուն՝ երբ Սփիւռքի Հայութիւնը կը թուի վերջ տալ իր կրաւորականութեան եւ գործի ձեռնարկել յօգուտ մեր ազգային ազատագրական պայքարին, Ռամկավար օրգան մը, ինքն ալ շեշտելով հանդերձ Հայ Դատը միասնական կերպով արծարծելու եւ պաշտպանելու անհրաժեշտութիւնը, միւս կողմէ չի մոռնար ընդգծելու.—«Միայն Հայաստանի կառավարութի՛ւնն է որ կրնայ իբրեւ իրաւական տէրը ներկայանալ մեր հողերուն եւ առ այդ դիմել միջազգային շրջանակներուն» :

Այս արդէն ժխտո՛ւմն իսկ է Սփիւռքի Հայութեան իրաւատէրի հանգամանքին :

Ռամկավար խմբագիրը կը մոռնայ թէ, իր տեսակէտը ճիշդ պիտի ըլլար միայն այն ատեն՝ երբ մեր հայրենիքը անկախ եւ իրաւազօր ըլլար իր արտաքին քաղաքական յարաբերութիւններուն մէջ :

Ան կը մոռնայ թէ Հայաստանի կառավարութիւնը, հակառակ իր բաղձանքին ու կամեցողութեան, այսօր չի՛ գտնուիր իրաւատէրի դիրքին մէջ, այլ՝ մաս կազմելով Խորհրդային Միութեան եւ չունենալով անկախ արտաքին քաղաքականութիւն, կը մնայ իրաւազուրկ վիճակի մէջ:

Այս պարագան եթէ ճիշդ է ու եթէ ընդունինք նաեւ թէ Սփիւռքի Հայութիւնը չէ իր Դատին իրաւատէրը, այն ատեն ստիպուած պիտի ըլլանք ընդունելու նաեւ թէ Հայ Դատին իրաւատէրը կը հանդիսանայ Խորհրդային Միութիւնը՝ որուն բռնադատօրէն մաս կը կազմէ նաեւ մեր հայրենիքը :

Մօտաւոր անցեալին՝ եթէ ոչ Հայաստանի կառավարութիւնը պաշտօնապէս, գոնէ հայ համայնավար ղեկավարները, գիտակցութիւնը ունենալով իրենց իրաւական կախեալ դիրքին եւ անզօրութեան, կամայ թէ ակամայ կը յայտարարէին, որ «իրենք ամենայն Հայոց կառավարութիւն չեն», իսկ ռամկավար խմբագիրը դեռ մէկ հարուածով Երեւանի հայ պետական ղեկավարներուն կը շնորհէ այդ հանգամանքը, զանոնք կը յայտարարէ անկախ իրենց արտաքին քաղաքականութեան մէջ ալ, տալով անոնց ամենայն Հայոց կառավարութեան մը իրաւունքն ու հանգամանքը :

Իսկ եթէ Հայաստան անուան տակ հասկցնել կ'ուզուի մեզի Մոսկուան, մենք տեսանք թէ ի՞նչպէս ան դեռ հաւը չխօսած բազմիցս ուրացաւ Հայ Դատն ու հայ ժողովուրդին արդար պահանջները, շողոմելով Թուրքերը, միշտ նկատի ունենալով սխալ կամ շիտակ ըմբռնուած պետական ու կուսակցական իր նեղ շահերը :

Ինչպէս շուրջ կէս դարէ ի վեր, այսօր ալ Կրեմլինի մենատէրերը կը շարունակեն Թուրքիան սիրաշահիլ, զայն արեւմտեան պետութեանց ազդեցութենէն հեռացնելու քաղաքականութիւնը :

Ցարդ որեւէ շօշափելի նշան չկայ թէ, Խորհ. Միութիւնը վերադնահատութեան ենթարկած է իր քաղաքական վարքագիծը Անգարայի հանդէպ ու նաեւ տրամադիր է նուազագոյն չափով ճանչնալու եւ հետապնդելու հայ ժողովուրդին իրաւունքները իր սահմաններէն ներս եւ անկէ դուրս :

Հայը կը շարունակէ մնալ անիրաւուած ե՛ւ Թուրքին ե՛ւ Ռուսին կողմէ, հետեւաբար թշնամիէն սպասել մեր իրաւունքներու ճանաչումն ու իրագործումը, պիտի նշանակէր առնուազն քաղաքական յանցապարտ միամտութիւն :

Այո՛, եթէ Հայաստանի ժողովուրդն ու կառավարութիւնը ազատ ըլլային իրենց իղձերու եւ քաղաքական խտէալներու իրագործման ճամբուն վրայ, մենք կասկած չունինք թէ վաղո՜ւց անոնք կ'արծարծէին Հայ Դատը ամենուրեք եւ հնարաւոր ամէն միջոցներով, ըլլա՛յ միջազգային հանրային կարծիքին առջեւ, ըլլա՛յ դիւանագիտական շրջանակներու մէջ :

Բայց դժբախտաբար Հայաստան անկախ չէ եւ անոր ժողովուրդն ու վարիչները առանց Մոսկուայի կամքին հնարաւորութիւն չունին իրենց բերանը բանալու եւ խօսելու :

Այս պայմաններուն մէջ Հայ Դատին իրաւատիրութիւնը եւ այդ Դատին հետապնդման նուիրական պարտականութիւնը կ'իյնայ միայն Սփիւռքի Հայութեան վրայ :

Արտասահմանի Հայութիւնը լծուելով հայ ժողովուրդի եւ հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան քարոզչութեան եւ պաշտպանութեան, կրնայ վստահ ըլլալ թէ ան իրեն հետ ունի Հայաստանի ամբողջ ժողովուրդը՝ որ հակառակ ամէն բանի կը շարունակէ ամուր կերպով կապուած մնալ անկախ եւ ազատ հայրենիքի իր ազգային խտէալին :

Սփիւռքի Հայութիւնը կազմակերպելով ազգային ազատագրական պայքարը, պէտք է վստահ ըլլայ, թէ ան իր այդ աշխատանքին մէջ լիազօրուած է նաեւ հայրենիքի Հայութենէն :

Ազատ եւ անկախ հայրենիքի դրօշը այսօր սեփականութի՛ւնն է բովանդակ Հայութեան, Երեւանէն մինչեւ տարաշխարհի հեռաւոր անկիւնները :

Կը մնայ ուրեմն հեռո՛ւ մնալ թիւրիմացութիւններէ, սխալ դատումներէ, քաղաքական տհասութենէ ու միամտութենէ եւ մեր քաղաքական կացութիւնը ըմբռնել ու տեսնել իրականութեան լոյսին տակ :

Հայ ժողովուրդը, այսօր խօսքի շրջանը աւարտած նկատելով, գո՛րծ կը սպասէ իր քաղաքական ղեկավարութենէն :

Ան՝ պատրա՛ստ է նիւթական ու բարոյական ամէն զոհողութեան :

Աւելի՛ եւս դանդաղիլը յանցագործութիւն է :

Շարունակել ձեռնածալ մնալը համազօր է ոճիրի՝ մեր Դատին հանդէպ :

Գործի՜ ուրեմն, անձնուիրութեամբ, յարատեւութեամբ եւ միասնական ոգիով:

Ահա՛ ճամբան՝ հասնելու համար մեր ազգային խտէալներու յաղթական վախճանին :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ

ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ.

Նայենք Պարոյր Սեւակի «Ցասումնային».— Արագիլ, ցեց, հաւ, ծիտ, անգղ, արծիւ, ջայլամ, ընձուղտ, լորտու, կրկու, կատու, հորթ, արջառ, եղ, առիւծ, լու, սագ, բադ, ճնճղուկ, շուն, կաքաւ, երինջ, արջ, ձուկ, մրջիւն, տատրակ, հովատակ, մատակ, փիղ, բզեզ, ուղտ, յովազ, մեղու, իշամեղու (մեղա՛յ, մեղա՛յ... Գ. Մ.), աղուէս, ջղջիկ, սարդ, ճանճ, փայտոջիլ, սիրամարգ, ոզնի, մժղուկ ...

Հրամեցէք :

Զմոռանանք, որ Սեւակը առակագիր չէ, նա երգում է մարդուն, մեծատառ մարդուն՝ առած իր ափի մէջ: Պարոյր Սեւակը մեծ կրքերի երգիչ է. քմահաճոյք չէ «կոպիտ համարուող, նոյնիսկ արգիլուած» բառերի գործածութիւնը, ինչպէս նաեւ կենդանական կամ բուսական աշխարհի օգտագործումը : Բառը բանաստեղծի համար զէնք է, նուաճելու ընթերցողին, եւ որքան բազմաբառ, հարուստ է նրա բառարանը, այնքան հարուստ է նա ու կարող, պայմանով, որ բանաստեղծը կարողանայ հնչեցնել իր բառերը, նրանց տեղին գործածութեամբ հասնել արուեստի կատարելութեան :

Նայելով Պարոյր Սեւակի «Ցասումնային», չես կարող ակամայ չմտածել, որ այս կենդանաբանական խաժամուժից միայն կատուն է (այն էլ դրախտի ընկերակցութեամբ) կարողացել մտնել Վահան Տէրեանի մեծ բանաստեղծութեան մէջ: Իսկ Սեւակի մօտ նրանց թիւը 45ից անց է :

Բայց յիշենք, որ յանձին Սեւակի մենք գործ ունենք բոլորովին տարբեր կառուցուածքի եւ տարբեր ժամանակի բանաստեղծի հետ. վերոյիշեալ «ոչ բանաստեղծական» բառերը ոչ մի գնով եւ ոչ մի տքնութեամբ չէին ներուի Տէրեանի բանարուեստին, իսկ Սեւակի մօտ, ոչ միշտ յաջողութեամբ, գտել են իրենց տեղը խաղաղ համակեցութեամբ :

Որպէս «օրէնսդիր» ճիշդ է վարուել Սեւակը, բայց չծածկենք եւ այն, որ այս գրուած օրէնքի կիրառման ճանապարհին Պարոյր Սեւակը չի կարողացել խուսափել լուրջ եւ անլուրջ վթարներից :

Իր «Ցասումնային» բանաստեղծութեան մէջ Պարոյր Սեւակը մի նոր յայտնութիւն էլ է անում .

... Մաշուել են արդէն բառերը բոլոր.
Հասկացայ նաեւ,
Որ մինչեւ անգամ լաւ է աւելի
Բառերն իրար հետ կապ իսկ չունենան,
Քան թէ չունենան կշիռ ու արժէք ...

Սեւակը քաջ գիտէ, որ լաւագոյնն այն է, երբ բառերն իրար հետ կապուած են սերտ կապերով եւ ունեն կշիռ ու արժէք: Պէտք է ենթադրել, որ նրան մահու չափ յոգնեցրել են տաշուած, մաշուած խօսքերը, որոնք այնքան տարածուած էին մեր չափածոյ գրարուեստի այն ժամանակահատուածում, որը նշանաւորուել է անհատի պաշտամունքով, հռետորական անհոգի եւ անոգի ստեղծագործութիւններով :

Բայց... բայց միթէ՞ «կշիռ ու արժէք» կարող են ունենալ անկապ բառերը :

Թողնում ենք բանաստեղծի խղճին :

Ընդհանրապէս Պարոյր Սեւակի բանաստեղծական յայտնագործութիւնները վճռական են եւ չեն ընդունում ոչ մի առարկութիւն, ընթերցողը կամայ – ակամայ չի կարող չծառանալ այդ տոնի դէմ եւ ծանր ու թեթեւ չանել գործածուած բառերի «կշիռն ու արժէքը»: Երբ նա ասում է՝ «անխտրական եմ նուազի նման», ապա չես կարող չմտածել, որ յատկապէս «նուազ» կոչուած հասկացո–

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Մեք չկասեցանք եւ պիտի չկասիմք, մանաւանդ որ հաւատք ունիմք քաղաքական գործոց ընթացից վրայ, թէ հակառակութիւնք եւ զլացումնք ոչ թէ խնդիր մը եւ պահանջում մը կ'ոչնչացնեն, այլ մանաւանդ թէ զայն կ'աճեցնեն: Նաեւ տերեւք թափեալք եւ ոստք քանդեալք, արմատին ոյժը կ'աւելցունեն եւ ոչ թէ բոյսը կը ցամաքեցնեն :

Այդ է մեր հաւատքը, հայազգի եղբա՛րք, այդ հաւատքին համեմատ կը գործեմք ծերք եւ արք, երիտասարդք եւ մանկունք, որ եւ ազգասէր ունկնդրացդ գաղտնիք մը չէ: Այդ ապագային նըկատմամբ ալ երիտասարդութեան դիրքը եւ պարտքը մեկնաբանել կ'ուզէի, սակայն եթէ օրէն է անկեղծաւոր յայտարարութիւն մը ընել, շուարեալ եմ ինչ ձեւով խօսիլ եւ ինչ ոճով իմ բուն միտքս բացատրել, որ ոչ օրինաւորութեանց սահմաններուն դէմ մեղանչեմ, եւ ոչ ալ իմ ներքին զգածմանցս բացատրութենէն բան մը զեղչեմ :

Դժուարին գործոյ մը առջեւ երիտասարդութեան պարտքը մեծ է, վասնզի իրեն մասն է դժուարութեանց դէմ յաղթանակ կանգնել: Ի՞նչ է այսօր մեր ապագային համար բռնուելու ճամբան : Եթէ եղած հարստահարութեանց ձայնը օգոստափառ կայսեր հասցնելով, եթէ եղելութեանց վէպը հովանաւոր պետութեանց հաղորդելով, եթէ կանխատես զգուշաւորութեանց մէջ քաղաքագիտական ձեւերը պահպանելով ամենայն ինչ աւարտէր, թերեւս երիտասարդութեան գործ չէր գտնուեր, եւ ազգային վարչութիւնն իւր գլխովն եւ անդամովք եւ գործակցօք ամէն բան կարող կ'ըլլար ինքնին աւարտել : Սակայն ո՞ չի գիտեր թէ այսչափով գործն չի լմննար, եւ այդ միջոցներն՝ թէպէտ հարկաւոր, թէպէտ զօրաւոր, թէպէտ շահաւոր, սակայն մինակ մնացած ատեննին արդիւնք չեն կըրնար պտղաբերել: Սոյդ է որ ճանապարհ յօրդեցին, նախապատրաստութիւն կատարեցին, սակայն ամէն Հայուն խելքը կը հասնի՝ որ եթէ աւելի ինչ չգործուի միջոցները պատրաստելով եւ խոչընդոտները բառնալով, ելքն կեղակարծ կը մընայ :

Ի՞նչ բառ գործածեմ, որ միտքս յայտնեմ, ի՞նչպէս իմացնեմ թէ պէտք է որ իւրաքանչիւր հայ սիրտ անհատաբար զգայ իւր ազգային արժէքը, եւ անոր գործակցելու հարկը : Ի՞նչպէս զրուցեմ որ հասկցնեմ՝ թէ Հայուն սիրտէն պէտք է ելլայ յուսաբեկ զգածմանց տպաւորութիւնը, որով սոէպ իւր ձեռուըները կը կապուին եւ կարեւորը չի գործեր : Ի՞նչպէս խօսիմ որ համոզեմ թէ այդ գործերուն մէջ ամէն բան ուրիշէն յուսալ անխելքութիւն է, եւ ով որ կ'ուզէ յաջողիլ, նախ ինքնիրեն պիտի օգնէ՝ որ ուրիշի օգնութեանն ալ արժանանայ : Ի՞նչպէս բացատրեմ թէ ազգայնութեան եւ ազգային դրից առաջին տարրը այն ուժով եւ հաստատութեամբ իւր կամաց մէջ զգալն է: Ի՞նչպէս հաստատեմ թէ սրտի եւ մտաց մէջ զգացեալ եւ իմացեալ ազգային ապագայն գեղեցիկ նկարի եւ գեղեցիկ նկարագրի մը ճշմարտութենէն տարբեր իրականութիւն մը չարդիւնաւորեր: Ի՞նչպէս այդ ըներաը մեկնեմ, ունկընդի՛րք իմ, առանց օտարոտի մտաց ամբաստանութեան ներքեւ իյնալու, բայց եւ միանգամայն առանց խօսից եւ ըղձից ազգութենէ նշանախեց մը պակսեցնելու :

Արգահատեցէք իմ վիճակիս վրայ, խօսից տկարութեան դուք օգնեցէք, եւ ինչ որ ես չեմ կրնար ըստ արժանւոյն բացատրել, դուք ձեզէն իմացէք, կ'աղաչեմ, դուք ձեզէն ձեզի մեկնեցէք : Այլ հոն մի՛ դադարիք եւ մեկնութեամբ եւ իմացողութեամբ մի շատանայք, վասն զի գործելոյ ատենն է. « Ահա ժամանակ ընդունելի, ահա օր փրկութեան » :

Ունի՞ արդեօք մեր այժմեան երիտասարդութիւնը այն հոգին, զոր ընդ աղօտ գոնէ կրցայ ձեզի իմացնել: Ո՞ւր էր թէ կարենայի եւ համարձակաձայն բարբառով գոչէի.— Այո՛, այո՛, այդ հոգին ունի: Սակայն ես չեմ ուզեր ոչ ձեզ խաբել եւ ոչ ես ինքս խաբուիլ: Մեր քաղաքացի առոյգ երիտասարդները խօսից մէջ շատ եռանդով վառած կը տեսնուին, այլ ներեցէք ինձ յաւելուլ եւս, թէ ըրածնին ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ՝ ըստ առակին, «սենեկի մէջ սուր շողացուցանել» : Իսկ ուր բուն իսկ գործոյն տեղը կը գտնուին, որովհետեւ աւանդական վհատութենէ զատ ուրիշ զգածում չունին, հարըստահարող կեղեքչին թողած հետքերէն զատ բան չեն տեսած, յուղկահար աւազակին հասուցած վնասներուն դարման մը չեն նշմարած, ինքնակալ պետութեանս տուած խոստմանց եւ խօսած քաջալերութեանց ձայնն իրենց չէ հասած, քաղաքական մասին մէջ տրուած ապահովութեանց ազդեցութիւնը չեն իմացած, դարերուն փոփոխութեամբ եւ հոլովմամբ իրաւանց եւ արդարութեան ստացած արտաքին ոյժը չեն հասկցած, անցնիւր ազգայնոյ եւ քաղաքացւոյ իր երկրին խաղաղութեան եւ իւր իրաւանց պաշտպանութեան համար անձնական պարտաւորութիւններ ունենալն չեն լսած:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(15 Նար.)

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Ը.

Գերմանիոյ վարչապետը Ատընաուըր հրաժարեցաւ պաշտօնը յանձնելով Տնտեսութեան նախարար Էրհարտի, որ սակայն համամիտ չէր նախորդին քաղաքականութեան: Ատընաուըր վարչապետ եղաւ երբ հանգստեան կոչուելու տարիքին մէջն էր, Գերմանիոյ տուաւ ամուր տնտեսութիւն մը եւ քաղաքական ուժեղ դիրք մը: Կնքեց դաշնագրութիւն մը Ֆրանսայի նախագահին հետ, կը հաւատար թէ Եւրոպա համայնավար պիտի ըլլար առանց Զօրավարին գործունէութեան:

Նախատեսեց 1955ին ռուս – չին անհամաձայնութիւնը: Ֆրանսայի մերձենալով Ամերիկայի օժանդակութենէն կասկածելով, իշխանաբար կառավարելով քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութիւնն ու երկիրը, հակառակութեանց եւ դաւերու տեղի տուաւ եւ ստիպուեցաւ հրաժարիլ: Ընկերվարական ընդդիմադիր Շումախըր Խորհրդարանին մէջ կոչած էր. «Զինակիցներու վարչապետը»: Եւրոպական միութեան ձեռնարկեց քրիստոնեայ – դեմոկրատ Շումանի եւ Տէ Կասփերիի հետ, յաջողեցաւ Սարի հանքածուխի աւազանի համաձայնութիւնը կնքել:

Ատընաուըր ցաւեցաւ երբ նախագահական փոփոխութիւն եղաւ Ամերիկայի մէջ, համոզուեցաւ թէ զէնքերու արտակարգ փոփոխութեան հետեւանքով Ամերիկա պիտի չպաշտպանէ Գերմանիաներու միութեան հարցը, վիճում պիտի ընէ Պերլինի հարցին կարգադրութեան շուրջ եւ մօտեցաւ Ֆրանսայի: Այս մերձեցումն ալ կասկածելի եղաւ ամերիկեան շրջանակներուն: Ըսին թէ Ատընաուըր Պիզմարքի հողաթափները հագնիլ կ'ուզէ: Վարչապետը պատասխանեց «ատոնք շատ մեծ են իմ ոտքերուս»:

Իր հրաժարումը գոհունակութիւն պատճառեց Միացեալ Նահանգներուն, յուսալով որ յաջորդը աւելի ճկուն եւ համաձայնող պիտի ըլլայ: Արդարեւ Էրհարտ համաձայն է Անգլիոյ հետ, Ամերիկայի հետ սերտ գործակցութեան, Հասարակաց Շուկայի ընդլայնումին, Եւրոպայի քաղաքական միութեան, եւրոպական Խորհրդարանի մը կազմութեան՝ ընդհանուր քուէարկութեամբ: Ատընաուըր ժառանգութիւն ձգեց Գերմանիաներու միութեան խնդիրին լուծումը, բայց ոչ իր քաղաքականութիւնը, նպատակը կը մնայ, ուղղութիւնը կը փոխուի: Էրհարտ ամերիկեան ուղղութեան կը հետեւի, Ատընաուըր՝ ֆրանսական:

Ատընաուըր յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները պատասխանատու են Պերլինի Պատին շինութեան, Քուպայի պատերազմը յաղթանակ մը չէր, այլ իրապէս պարտութիւն մը: «Ամերիկացիները 1961 Օգոստոս 13ին վախցան, եթէ ուժ գործածած ըլլային, Ռուսերը պիտի նահանջէին եւ պատը բարձրացած պիտի չըլլար: Ռուսերը չհեռացան Քուպայէն, միշտ հոն են»: 1963 Նոյեմբեր 4ին ազատական «Կեներալ Անձայկըր» կը գրէր. «Քննադատելով Քենըտին, Ատընաուըր, որ կը մնայ նախագահ քրիստոնեայ–դեմոկրատ միութեան, կը փափաքի կոլխտ քաղաքականութիւն մը վարել: Տը Կոլի համար Ամերիկացիները զինակիցներ են, որոնց վրայ կարելի չէ վստահիլ: Այս կասկածով կը վարէ ազգային անկախ քաղաքականութիւն մը: Արտաքին նախարարը յայտարարելու է թէ Ատընաուըրի քննադատութիւնը անհատական է, գերման քաղաքականութեան սկզբունքներուն կը հակասէ»: Էրհարտ յաջորդ օր ամերիկեան հեռատեսիլի վրայ յայտարարեց իր վստահութիւնը Միացեալ Նահանգներու հանդէպ: Էրհարտ կազմեց գլխաւոր յանձնախումբ մը, որուն անդամները հակառակորդներ եղան Ատընաուըրի քաղաքականութեան:

Ազատական կուսակցութիւնն ալ համամիտ է Էրհարտի քաղաքականութեան: Կուսակցութեան ղեկավար եւ Դահլիճի անդամ Մենտէ յայտարարեց. «Եւրոպա կախում ունի Ամերիկայի երաշխաւորութենէն: Եւրոպայի բաժանումը Ամերիկայէն աղէտ մը պիտի ըլլայ: Խորհրդային ճնշումը պակսած չէ, կը նաւարկենք վտանգաւոր ջուրերու մէջ, ուստի ամրացնելու ենք կապերը, ոչ թէ քակելու: Միշտ ջանացած ենք միացեալ Եւրոպա մը կազմել Անգլիոյ հետ եւ գործել հաւասարութեան գետնի վրայ»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(8 Շար.)

ղութիւնը չափազանց խորական է. Նոյն նուագը լսելիս մէկը լցւում է բերկրութեամբ, միւսը տխրութեամբ, երրորդն անտարբերութեամբ: Երբ բանաստեղծն անառարկելի վճռականութեամբ հաւաստիացնում է, որ ինքը «անձրեւի նման հաւասարատես է», դարձեալ չես կարող չմտածել, թէ այդ ո՞ր օրուանից անձրեւը դարձաւ հաւասարատես: Պարոյր Սեւակը սիրում է վերցնել պատկերաւորումներ առօրեայ կեանքից. մեր միտքն ապացուցանելու համար հետեւենք նրա օրինակին. մի՞թէ անձրեւը «հաւասարատես» է այն հողվորի համար, որը աչքը երկնքին անձրեւի՛ է սպասում, որպէսզի բերքը չչորանայ, եւ բրուտի՝ որ իր չինած ամանները շարել է արեւի տակ՝ չորացնելու... Ի հարկէ նման մտքեր չեն ծագում ընթերցողի գլխում, երբ նա ընկնում է, ասենք, Տէրեանի անձրեւի տակ, բայց Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութիւնը, որ շատ բանով բանաւոր է, ընթերցողին մղում է շարունակ վիճելու նրա դէմ, առարկելու...

Աւելի ծանրանում է ընթերցողի դրութիւնը, երբ նա հանդիպում է մաշուած, անկապ եւ միաժամանակ կշիռ ու արժէք չունեցող բառերի. վերցնենք դիցուք «Մի պահ մեծամտում եմ» ոտանաւորը: Կարդում ես նրա 19 տողերը եւ նորից անդրադառնում վերնագրին: Ի՞նչ մեծամտելու մասին է խօսքը. 12 տողը քամուն տալուց յետոյ միայն հասնում ես բանաստեղծութեան լղարիկ իմաստին: Ահա.

Ախ, ինչ բախտ է կեանքում լինել
Ամէնքի պէս, ամէնքի հետ ·
Գիշերները հանգիստ քնել,
Լինել անդարդ, լինել հանդարտ՝
Կեանքին նայել պաղ ու անթարթ,
Չմտածել վաղուայ մասին,
Կեանքը մատնել ինքնահոսի ...

Ոչ աւելի, ոչ պակաս:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(2 Շար)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

1965 Թուականին կը լրանայ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը:

Մօտ յիսուն տարի առաջ, բարբարոս Թուրքերու ձեռամբ, ամբողջ Արեւմտահայութիւնը անճիտուեցաւ իր բնաշխարհէն եւ խողխողուեցաւ վայրագօրէն: Սպանդէն մազապուրծ ճողոպրած մասը դարձաւ Սփիւռք, հողմահալած ու ցիրուցան: Դարձաւ տարատնկուած ծառ, օտարին գութին ապաւինած, հայրենի հողին բարիքէն եւ դարաւոր մշակոյթի օջախներէն զրկուած:

Ամէն տարի, առանց դաւանական եւ կուսակցական խտրութեան, պատշաճ շուքով կը յարգուի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը: Բայց անհրաժեշտ է որ Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակը կատարուի համազգային շուքով, արժանավայել պատրաստութեամբ:

Անհրաժեշտ է որ մեր ազգային անտարազելի ողբերգութեան յիսնամեակը անգամ մը եւս դառնայ քաղաքական գործունէութեան առիթ, ցեղային արժանապատուութեան խնդիր: Անհրաժեշտ է որ դարձեալ արծարծուի մեր հողային դատը, հետապնդուի «Հայկական Հարցը»:

Յիսուն տարի առաջ ահաւոր նախճիր մը կատարուեցաւ մեր կեանքին մէջ, եւ Թուրքը յափշտակեց մեր պապենական հողերը: Հարկ է դառնալ մեր հողերու ազատագրութեան անկորնչելի դատին տէրը, բախել բոլոր դռները, շահագրգռել հասարակական կարծիքը, գործի լծել համաշխարհային մամուլը, մեր գործունէութեան մասնակից դարձնել միջազգային մարմիններն ու ժողովները, պահանջել արդարութիւն եւ հատուցում:

Միւս կողմէ, մեր գրագէտներն ու արուեստագէտները պարտին իրենց տաղանդն ու ժամանակը ի սպաս դնել ազգային մեր մեծագոյն ողբերգութեան սեւեռման: Այլեւս ատենն է գրական եւ գեղարուեստական ստեղծագործութիւններով յաւերժացնելու Մեծ Եղեռնի մեր զոհերուն յիշատակը:

Տակաւին սպառիչ կերպով չեն գրուած մեր մեծ նահատակութեան վէպը, դիւցազներգութիւնը կամ պատմութիւնը: Դեռ մեր երաժշտութիւնը չէ արտայայտուած անոր մասին, ու մեր քանդակագործութիւնն ու նկարչութիւնը չեն սեւեռած զայն:

Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը կը յառաջադրէ արժանավայել կերպով նշել Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը, ի միջի այլոց բանալով մրցումներու շարք մը պատմութեան, վէպի, պատմուածքներու, թատերգութեան, պոէմայի եւ երաժշտութեան, որոնց թեման պէտք է ըլլայ Ապրիլեան Եղեռնը:

Մասնակցողները պարտին իրենց ստեղծագործութիւնները Միութեանս հասցնել մինչեւ 1964 Դեկտեմբեր 31:

Դատական կազմերու քննութենէն եւ վճիռէն ետք առաջին մրցանակի արժանացած գործերը պիտի տպագրուին եւ պիտի բաժնուին 1965 Ապրիլին: Յիսնամեակի բացումը պիտի կատարուի մրցանակաւոր թատերախաղին ներկայացումով: Եզրափակիչ հանդիսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Պէյրութի մեծագոյն սրահներէն մէկուն մէջ, արտասահմանէն եւ հայրենիքէն հրաւիրուած անձնաւորութիւններու ներկայութեան, 1965 Ապրիլ 24ին:

Բացի մրցանակի գումարէն, մրցանակաւոր գիրքերու սպառումէն գոյացած հասոյթին 25 առ հարիւրը պիտի յատկացուի հեղինակներուն: Նոյն համեմատութեամբ պիտի տրուի նաեւ թատերախաղի ներկայացումի հասոյթէն:

Մրցանակները պիտի յատկացուին հետեւեալ ձեւով.—

	Ա. մրցանակ Լիբ. ոսկի	Բ. մրց. Լիբ. ոսկի
1. Պատմութիւն Մեծ Եղեռնի	1500	750
2. Վէպ	1500	750
3. Թատերախաղ	1000	500
4. Երաժշտութիւն (համանուագ կամ օրաթորիօ)	1000	500
6. Պոէմա	500	250
7. Ցուցեր	500	250

Մրցումներուն կրնան մասնակցիլ Արտասահմանի եւ Հայրենիքի գրողներն ու արուեստագէտները:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարչութեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հասցէ.— Գերսամ Ահարոնեան, նամակատուփ 4192, Պէյրութ, Լիբանան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԿԱՏՈՒԱԶՈՐՈՒՄ

— Սասունը փախստական չէ, Սալվարդ, նրա տունը վառել են, դրա համար է Բունաշէն եկել:

— Ինչո՞ւ չի փախել Փիդայիների մօտ:

— Մէկ անգամ փախել է, բայց նորից ետ է եկել:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ գիշերները քնի մէջ հարայ է կանչում:

— Երեւի յայտնի շուն պահող է եղել:

— Մանկութիւնից շների հետ է մեծացել: Իր սովորութիւնն է էդպէս:

— Ուրեմն հարկաւոր է օգնել նրան:

— Քու բախտն եմ, Սալվարդ, — թախանձեց Ոսկեհատը, մայրաբար փաղաքշելով նրա ուսը:

— Անպայման կը խօսեմ, նանէ, — ասաց Հուրին, սաստիկ կարեկցելով աղջկայ պառաւին: — Ինչպէս կ'անեմ, որ մի քանի ընկուզի ծառ տայ նրան, տուն շինելու իրաւունք տայ:

Մեր ուզածն էլ էդ է: Մեղք է, լաօ, մենք որ իրար չօգնենք, Զատոյի պէս աղաները մեր ազգը կ'ուտեն:

— Զատօն շուն է, ինչքան ուզում է, թող հաչի: Ճիշդ է, նա կապուած է օսմանցու մեծաւորների հետ, բայց շան պէս վախենում է չեկոներից: Չեկոները որ ուզենան, մէկ օրուան մէջ նրա ցեղը կը ջնջեն աշխարհից, — աւելացրեց Սալվարդը եւ արագ կռացաւ կուժը վերցնելու:

Նրանց ետեւում կատուի մլաւոց լսուեց: Աղբիւրին մօտեցաւ մի երկարապոչ բրդոտ կատու:

— Ինչքան շատ կատու կայ էս ձորում, նանէ, ես ուղղակի վախենում եմ մենակ էստեղ գալ, — նկատեց Սալվարդը եւ սափորը բարձրացնելով՝ դրեց ուսին:

— Ե՞րբ գանք, — հարցրեց Ոսկեհատը:

— Վաղը, — պատուիրեց Հուրին, եւ շտապեց դէպի տուն:

— Սուրբ Կարապետ ամպհովանի լինի վրադ, Սալվարդ, — շշնջաց Ոսկեհատը նրա ետեւից:

Մոռացուած հաւկիթներ կային խոտերի տակ: Նա կռացաւ հաւաքեց դրանք եւ գոգնոցի մէջ ածելով դիմեց դէպի գիւղ:

ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔ

Միւս օրը՝ Թոնրի վառէջքին, Սասունը Ոսկեհատի հետ ներկայացաւ Աւեսի Հաջուն:

Աղան նոր էր վերադարձել սարից եւ հանգստանում էր դրան առաջ: Երեք ջահել աղախիններ սպասարկում էին նրան: Նրանցից մէկը մաքրում էր նրա բրդեայ սպիտակ, երկայն քոլոզը, իսկ երկուսը ոլորում էին գոյնզգոյն խաս փուշիները: Երբ առաջինն աւարտեց իր գործը, վերջինները մօտեցան, փուշիները քրդի քոլոզի շուրջը փաթաթեցին: Նրանց գնալուց յետոյ տարբեր դռներից դուրս եկան երկու խուլամ: Առաջինը մօտեցաւ եւ մի ոսկէփող ծխամորճ երկարեց տիրոջը: Երկրորդ մշակը, որ ունելիով կրակ ունէր բռնած, առաջացաւ եւ, չոքելով, կրակը դրեց ծխամորճի վրայ: Թանձր գորշագոյն ծուխը յորդեց աղայի քթածակերից:

Խոդեդանը եւ Ոսկեհատը, որ մի կողմ կանգնած դիտում էին այդ արարողութիւնը, համարձակութիւն ունեցան մօտենալ նրան:

— Քանի՞ տարուայ հովիւ ես, — հարցրեց Հաջին ուշադրութեամբ զննելով երիտասարդ Հային:

— Տասնութ տարուայ: Հինգ տարի էլ դառնարած եմ եղել, աղա:

— Ծնողներ ունե՞ս:

— Չունեմ, — պատասխանեց Սասունը: Այդ խօսքի վրայ Ոսկեհատը գոգնոցի ծայրը բարձրացնելով սրբեց ջրակալուած աչքերը:

— Հայրս եւ եղբայրս խեղդուել են Դիարբեքիրի ձիւների մէջ, իսկ մայրս Շաբաք աղի Թոնիրն ընկաւ:

— Ինչո՞ւ եկար Մոտկանից:

— Տունս վառեցին:

Ոսկեհատը, որ արդէն իրազեկ էր դարձել Զորօ – Դաւթի տան հետ պատահած սրտաճմլիկ պատմութեանը, չկարողացաւ զսպել իր արտասուքը եւ հոնդուր հոնդուր լաց եղաւ:

— Ես քո տունը չեմ վառել, փլահ, — փոքր լռութիւնից յետոյ ասաց Հաջին: — Քանի որ դու Ոսկեհատի հետ ես եկել իմ դուռը, ես քեզ դատարկ չեմ դարձնի: Ոսկեհատն ու իր տղան անցեալ տարի եկան Արինոք: Ես նրանցից շատ գոհ եմ:

— Մենք էլ քեզնից գոհ, աղա, — պատասխանեց Ոսկեհատը, կամենալով շահել քրդի բարեսրտութիւնը:

Այդ ժամանակ դռների մէջ երեւաց Սալվարդը, որը գլխի լուռ շարժումով հասկացրեց կնոջը, թէ ինքը ամուսնու հետ խօսել է եւ կարիք չկայ անհանգստանալու:

— Վաղուանից ես քեզ թոյլ կը տամ, որ դու նոր տուն շինես Արինոքում եւ դառնաս ինձ հովիւ, — ասաց Հաջին:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

×

Պ. Միսաք Մանուկեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իր կնոջ՝

ՊԱՅԾԱՌ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն իր բոլոր ընկերներու, խումբերու եւ են-թակոմիտէներու անունով՝ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեանի, իրենց հօրաքրոջ Կատարինէ Եղիազարեանի կսկըծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Տիկին Ճիէրճեան 500 ֆրանք, Կիւլպէնկեան Հաստատութիւն 500 եւ 100 ֆրանք, Պ. Գըրըքճեան (Վէոտէօն) 200, Պ. Պ. Պալեան, Գազազեան, Ղազարեան հարիւրական, Տէր եւ Տիկին Գ. Մսարիչեան, Ազապլէյեան ընտանիք, Նշանեան (Վիզի) յիսունական, Պ. Մարկոսեան, Քաղա Սփոր 40ական, Տիկ. Բաթու 30, Տիկին Առաքել փաշա Նուպար քսան ֆրանք:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(ՁՈՄ)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան:

14 Փետրուար, Ուրբաթ,, Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն: Ս. պատարագ կը մատուցու ժամը 10ին:

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն:

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարդգայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Տէր Յուսիկ քահանայ Ադամեանի եւ երեցկինին յիշատակին:

Նոյնպէս հանգուցեալ Տէր Ադդէ քահանային մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ապրիլեան Սերունդը (ՁՈՄ) իր բոլոր անդամները կը հրաւիրէ բացառիկ ժողովի, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Նոայլ սրճարանի ներքնասրահը: Ներկայ կ՚ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

ՆԻՍԻ մէջ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Լօզան պանդոկը, 36 Րիւ Ռոսինի: Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ... ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ « ՅԱՌԱՋ »

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Վարժարանի Աշակերտութեան կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ., ԺԱՄԸ 3.30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՒՌԻՆԸ.— Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն:

— 2 — ՁԱՒԵՇՏ, ֆրանսերէն, 1 արար:

26, RUE TROYON SÈVRES (S. et O.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրաւուած օր, Մարտ 14, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ:

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շէմիի սրահը:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette. PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25.55, 19.[illegible]

Այս Կիրակի օրը, Հռոմի ժամով 10.30ին, Վատիկանի Ռատիոկայանէն պիտի սփռուի Հայկական ծէսով նուէր Ս. պատարագը:

Պատարագը պիտի մատուցանէ

ՅՈՎՍԷՓ Ծ. Վ. ԳԱՖԹԱՆՃԵԱՆ

Պիտի քարոզէ

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԵԹԵԱՆ

Նիւթ ունենալով «Ներսէս Շնորհալի եկեղեցւոյ միութեան առաքեալ»

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի պատարագ: Յաւարտ պատարագի Արեւագալի արարողութիւն մը 11.30ին:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խառնասոր խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին

SALLE DES FETES D'ISSY, 25 Avenue Victor Cresson, ISSY

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ (երգ), ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ (դաշնակ), Ս. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (Արմոնիքա), Օր. Ծ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Օր. Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Գ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Ա. եւ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ (արտասանութիւն): Խմբական երգ Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ զոր կը ղեկավարէ ԼԵՒՈՆԵԱՆ վարդապետ:

Զաւեշտ մը «Կիրակոս Աղային ճաշարանը» եւ առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոն – Տէսինի պարախումբը:

LE TRIO BERNARD DEDEDJIAN

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,

ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, քոքթէյլ, թոմպոլա

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ, սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 ֆր., ուսանողներու 5 ֆրանք Paris C. C. 8019-72

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՁՈՄ) եւ «Շանթ» թատերախումբին, այս Կիրակի երեկոյ ժամը 21ին, Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահը: Հովանաւորութեամբ՝ Բժ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ կը խօսի Պ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (Փարիզէն)

Նիւթ.— Մխախոտ եւ խլիրդը:

Բոլորը կը հրաւիրուին այս դասախօսութեան որ օրուան հրատապ հարց մը կը շօշափէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուարեան Ապստամբութեան տարեդարձը կը տօնուի Վիէնի մէջ, Փետրուար 23ին:

×

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին:

×

Թատերական ներկայացում, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Ապրիլ 23ին:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մ[illegible]եան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ու[illegible] ժամը 21ին:

Ներկայ կ՚ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Կարեւոր օրակարգ:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՕ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ԲԱՐԱԲԲԱ

Ողբերգութիւն 3 Արար

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 3

Մուտք 4 ֆր. – Մանուկները՝ [illegible]

SALLE DES FÊTES
25, Avenue Victor Cresson
ISSY-LES-MOULINEAUX

IMPRIMERIE SPECIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
14
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI
14 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9935 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — No 9935

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Իրաքի երկրորդ յեղափոխութեան առաջին տարեդարձն էր Փետրուար 8ին: Այս պատմական դէպքը հանդիսաւորապէս ոգեկոչուեցաւ երկրին մէկ ծայրէն միւսը :

Տարի մը առաջ մարէշալ Արէֆ եւ ընկերները, որոնց շարքին օդային ուժի սպաները, յանկարծակիի բերած էին զօրավար Ապտէլ Քէրիմ Քասըմը, որ ի զուր փորձած էր դիմադրել: Օդանաւերը քանդեցին պատերազմական նախարարութեան շէնքը ուր ապաստանած էր: Մենատէրը ի վերջոյ անձնատուր եղաւ եւ սպաննուեցաւ եղերական պայմաններու տակ :

Զօր. Քասըմ իշխանութեան գլուխ եկած էր 1958 Յուլիս 14ին՝ սպաննելով Իրաքի երիտասարդ Թագաւոր Ֆէյսալ Բ.ը, գահաժառանգ Ապտէլիլահը եւ վարչապետ Նուրի Սայիտ փաշան: Վերջ տուած էր Հաշէմիներու Թագաւորութեան եւ Հանրապետութիւն հաստատած :

Իրաքի մենատէրը երկրին մէջ իր դիրքը ամրապնդելու համար յենած էր մէկ կողմէ Թունդ ազգայնական, նասըրական տարրերու վրայ, որոնք կողմնակից էին Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան, միւս կողմէ համայնավարներու վրայ, որոնք Նուրի Սայիտի բռնակալ վարչաձեւին տակ ծածկամուտ եղած՝ յեղափոխութեան ներկայացուցած բացառիկ առիթէն օգտուելով հրապարակ իջած էին :

Իր այս քաղաքական ուղեգիծը սկզբնական օրերուն արդիւնաւէտ եղաւ իրեն համար: Յեղափոխութիւնը պատրաստած էր Զօր. Արէֆի հետ միասին :

Երկու զինուորականները ծրագրած էին հետեւիլ Սուրիոյ օրինակին, — Իրաքն ալ մտցնել Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մէջ, գնդապետ Ապտէլ Կամալ Նասրի մականին տակ: Հինգուկէս ամիս անցած էր միայն Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միացումէն ի վեր (1958 Փետրուար 2): Զօր. Արէֆ նկատուած էր Թունդ նասըրական եւ վարչապետի պաշտօն ստանձնած էր յեղափոխական կառավարութեան մէջ :

Իր դիրքը ամրապնդելէ վերջ Քասըմ մերժեց Իրաքը մտցնել Արաբ Միաց. Հանրապետութեան մէջ, պաշտօնանկ ըրաւ Արէֆը եւ սանձ դրաւ նասըրական երիտասարդութեան եռանդին: Տեղ տեղ ապստամբական շարժումներ փորձուեցան նոր վարչաձեւին դէմ: Արեան մէջ խեղդուեցան Մուսուլի եւ Քէրքիւքի ըմբոստութիւնները :

1959 Հոկտեմբերին Պաղտատի գլխաւոր պողոտային վրայ եղեռնափորձ մը կատարուեցաւ իր ինքնաշարժին վրայ, սակայն զօրավարին վէրքերը մահացու չէին :

Այս անյաջող մահափորձէն վերջ, Քասըմ աւելի սեղմեց օղակները եւ աւելի խիստ վարչաձեւ մը հաստատեց երկրին մէջ, ուր դժգոհներու թիւը աւելցաւ հետզհետէ :

1958ի յուլիսեան յեղափոխութեան վաղորդայնին քիւրտ ցեղապետ Շէյխ Մուսթաֆա Պարզանի իր զինակիցներու մէկ մեծ խումբով Իրաք վերադարձաւ Խ. Միութենէն, ուր ապաստանած էր տարիներ առաջ՝ Նուրի Սայիտի զինուորներուն ձեռքը չիյնալու համար : Ողջագուրուեցաւ Զօր. Քասըմի հետ, որ Իրաքի ժամանակաւոր Սահմանադրութեան մէջ մտցուց կարգ մը յօդուածներ, որոնցմով կրթական, լեզուական, մշակութային, կրօնական, նոյնիսկ ներքին ապահովութեան մարզերուն մէջ ինքնավարութեան համազօր լայն իրաւասութիւններ կը տրուէին Քիւրտերուն :

Ընդհանուր գոհունակութեան նշաններ տեսնուեցան երկրին մէջ: Իսկ արտասահմանի մէջ ազգային դատ հետապնդող մտաւորականները դադրեցուցին իրենց քարոզչութիւնը Իրաքի դէմ : Եւ սկսան նման վարչաձեւ պահանջել նաեւ Թուրքիոյ Քիւրտերուն համար :

Երկար չտեւեց սակայն այս կացութիւնը :

Քասըմ դրժելով իր յանձնառութիւնները՝ ետ առաւ Քիւրտերուն շնորհուած իրաւունքները, խափանեց քիւրտերէն թերթերը եւ սկսաւ հալածել քիւրտ վարիչները, ստեղծելով անհանդուրժելի կացութիւն մը Քիւրտերուն համար :

Բաժակը յորդեցաւ :

1961 Հոկտեմբերին Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի ապստամբութեան դրօշ պարզեց կառավարութեան դէմ եւ իր շարժումը յաջողութեամբ շարունակեց մինչեւ 1963 Փետրուար 8, երբ զինուորական նոր յեղափոխութիւն մը վերջ տուաւ Քասըմի կեանքին ու մենատիրական վարչաձեւին, որ տեւած էր յիսունհինգ ամիս :

Արէֆի իշխանութեան գլուխ գալով նոր փուլի մը մէջ կը մտնէր քրտական հարցը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Մինչ Ամերիկացիք եւ Անգլիացիք կը փորձենՊըթլըրի միջոցաւ նոր ծրագիր մը ներկայացնել Կիպրոսի համար, հաւանական կը նկատուի որ Մակարիոս Արք. բողոք մը ներկայացնէ ՄԱԿին, շեշտելով թէ Թուրքիա կը սպառնայ Կիպրոսի անկախութեան եւ միջամուխ կ'ըլլայ կղզիին ներքին հարցերուն :

Անգլիոյ արտաքին նախարարը՝ Պըթլըր Ու. Թանի ներկայացուցած է այս նոր առաջարկը որուն նպատակն է խաղաղութիւն հաստատել Կիպրոս «կապ» մը ըստեղծելով Ապահովութեան Խորհուրդին եւ խաղաղութիւնը պահպանող միջազգային ուժին միջեւ : Այս կապը «դրաւոր տեղեկագիրներ»ով պիտի գոյութիւն ունենայ: Անգլիացիք չեն ուզեր շատ առաջ երթալ առանց Մակարիոս Արք.ի կարծիքն առնելու թէեւ Պըթլըր եւ Ու. Թան նախատեսած են նաեւ թէ ի՞նչ կ'ըլլայ կացութիւնը եթէ Մակարիոս Արք. մերժէ :

Ծորճ Պըլ որ Անգարա եւ Աթէնք գըտնուեցաւ, ապա նաեւ Նիկոսիա ներկայացուց այդ առաջարկը Կիպրոսի նախագահին, բայց կը թուի թէ իրենց առաջին խօսակցութիւնները ոչ մէկ արդիւնք տուած են: Բանբերի մը համաձայն, առաջարկը չի համապատասխաներ Կիպրոսի դիմումին, այսինքն՝ կղզիին խաղաղութիւնը ապահովող միջազգային ուժը Ապահովութեան Խորհուրդին հովանաւորութիւնը վայելէ: Մակարիոս Արք. ըսած կ'ըլլայ նաեւ որ շատ կը ցաւի մարդկային կորուստներուն համար , բայց Թուրքերը սկսան յարձակիլ եւ կառավարական ուժերը պէտք է իրենք զիրենք պաշտպանեն: Կը կարծուի նաեւ թէ Մակարիոս Արք. Նիւ Եորք երթայ անձամբ ներկայացնելու համար Կիպրոսի դիմումը Ապահովութեան Խորհուրդին :

Անգարայի մէջ ամերիկացի Արտաքին փոխ – Նախարարին այցելութիւնը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է: Պըլ մէկ պատճառաբանութիւն գտած է Մակարիոս Արք.ը համոզելու համար: Արդարեւ եթէ առաջարկուած լուծումները չյաջողին, Կիպրոսի Թուրքերը կրնան իրենց անկախութիւնը հռչակել եւ կառավարութիւն մը կազմել Անգարայի հաւանութեամբ : Այդ պարագային Կիպրոսի հարցը տարբեր ձեւ կ'առնէ եւ կղզին յոյն պարագլուխներուն ձեռքէն կ'երթայ :

Այս մասին աւելի մանրամասնութիւններ կու տայ «Իւմանիթէ»ի թղթակիցը , ըստ որուն կիպրական թերթերը արձագանգ կը հանդիսանան լուրի մը որ կը կը վերաբերի Թրքական կառավարութեան մը կազմութեան: Այս «Ֆանթոշ» կառավարութիւնը, ինչպէս կը գրէ «Իւմանիթէ», անմիջապէս կոչ պիտի ընէ Անգարայի կառավարութեան որ զօրք ղրկէ: Կրնայ միայն շշուկ մը ըլլալ բայց, կը գրէ համայնավար պաշտօնաթերթը , կղզիին Թուրք ղեկավարները երբեք չեն ծածկած որ իրենց նպատակն է ամէն բան ընել որպէսզի Թուրքերը ցամաքահանում կատարեն : Անգլիական ձայնասփիւռն ալ չէ վարանած ըսելու, ըստ նոյն համայնավար աղբիւրին, որ Մակարիոս Արք. այլեւս չի կրնար Կիպրոսի ղեկավար մը նկատուիլ եւ թէ կղզին բաժանումը կատարուած իրողութիւն մըն է այլեւս : « Թուրք արկածախնդիրներուն եղած այս քաջալերանքներուն վրայ կ'աւելնան պարպումի միջոցները որոնք ստիպողաբար կ'ըլլան ամերիկացի հպատակներու համար» կը գրէ «Իւմանիթէ» :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն խորհրդային բժիշկ մը մահուան դատապարտուած է «տնտեսական ոճիրի» համար : Կատարած գեղծումները 16 միլիոն ֆրանքի հասած են: 1961էն ի վեր 150 – 200 հոգի դատապարտուած են նըման ոճիրներու համար :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱՆ

ԽՄԲ.— Նիյազի Ահմէտ Պանօղլու ստորագրութեան տակ, վերջերս «Ենի Իստանպուլ» թերթը սկսած է հրատարակել յօդուածաշարք մը՝ «Քաղաքական ոճիրներ պատմութեան ընթացքին» խորագրով: Այս յօդուածաշարքին մէջ կը պատմուի նաեւ Թալէաթի սպանութիւնը, «Թէ ի՞նչպէս սպաննեցին Թալէաթ փաշան» գլուխի մը մէջ: Կը հրատարակենք թրքական գրիչին տուածը, ոչ իբրեւ լուսաբանութիւն դէպքի մը մասին , որ ծանօթ է ամէն Հայու՝ իր դրդապատճառներով, գործադրութեան ձեւով եւ օտար դատարաններու իսկ վճիռով, այլ գաղափար մը կազմելու համար պատմութիւն գրելու թրքական ձեւին մասին որ հռեաներու աւանդութենէն կուգայ :

Շատ բաներ գրուած են Թալէաթ փաշայի մասին: Թեր գրողներ ալ եղած են, դէմ գրողներ ալ: Մեծ հայրենասէր մը նկատողներ ալ կան, զինքը հայրենադաւ հռչակողներ ալ :

Իրականութիւնը սա է.— Թալէաթ փաշա, հայրենիքին շատ դժբախտ մէկ շրջանին, բռնատիրութեան անմիջապէս յաջորդող Սահմանադրութեան օրերուն հետ կապուած ըլլալով հանդերձ՝ Թուրքիոյ պատմութեան մէջ տեղ գրաւած է իբրեւ «Պետական վարչութեան մէջ պարկեշտ ու պատուաւոր մարդ մը» եւ մարմնաւորած է օրինակելի պետական մարդու տիպարը :

Իթթիհատ վէ Թերաքքըի ընդհանուր քարտուղար Միտհաթ Շիւքրիւ Պլետա , որ Թալէաթ փաշայի ամենամտերիմներէն մէկը եղած է եւ իր բոլոր պայքարներուն ընթացքին անոր կողքին գտնուած, հետեւեալ բառերով ներկայացուց ինծի Թալէաթ փաշան .—

« Թալէաթը հանգուցեալ գատըրի մը զաւակն էր: Երբ հայրը մեռաւ, Թալէաթ, իր երկու քոյրերուն եւ մօրը հետ Էտիրնէ եկաւ եւ հոն հաստատուեցաւ: Ռիւշտիյէ եւ Ալիանս Իզրայէլիթ վարժարանները աւարտելէ ետք, ընտանիքը ապրեցնելու համար նամակատան ցրուիչ եղաւ: Թալէաթ փաշա, մինչ այս ցրուիչի պաշտօնը կը կատարէր, իր յառաջդիմական գաղափարներուն պատճառաւ ձերբակալուեցաւ եւ բանտարկուեցաւ: Երկու տարի բանտը մնալէ ետք, Սելանիկ աքսորուեցաւ : Հոն , զինքը քաղաքապետարանի պաշտօնեայ կարգեցին՝ գոհացուցիչ ամսականով մը, պաշտօն՝ որ անուանական էր եւ Թոշակը իրեն կը տրուէր առանց աշխատելու: Թալէաթ փաշա սակայն չընդունեցաւ այս առաջարկը, առարկելով որ չէր կրնար առանց աշխատելու որեւէ գումար ստանալ, եւ ըսաւ .

— Առանց աշխատելու՝ չեմ ուզեր ամսական ընդունիլ :

Աւելի ետքը , Սելանիկի կուսակալ Հասան Ֆեհմի Փաշայի աղերսագիր մը գրելով խնդրեց, որ պաշտօն մը տրուի իրեն՝ հեռագրական սպասարկութեան մէջ: Դիմումը ընդունուեցաւ եւ Թալէաթ դարձաւ Թղթատարական ցրուիչ : Միւս կողմէ, ուսանող արձանագրուած էր Սելանիկի Իրաւագիտական վարժարանին : Սահմանադրութեան հռչակուածօրերուն, ան արդէն վկայականը ստացած էր յիշեալ վարժարանէն՝ իբրեւ յաջող շրջանաւարտ մը: Ես, Թալէաթ Փաշայի չափ հայրենասէր, հայրենիքին սիրոյն անոր չափ մեծ զոհողութեանց պատրաստ բարեկամ մը տեսած չեմ: Օր մը իսկ մտածած չէ փառքի եւ հարստութեան մասին: Ապրուստի համար ծախսած դրամէն աւելցածները կը բաժնէր բարեկամներուն եւ նոյնիսկ շատերուն հագուստ կարել կուտար իր դրամով: Երբ քննութեան կը ձեռնարկէր երկրէն ներս, իրեն յատկացուած ճամբու ծախքէն նուազագոյնը կը գործածէր, մնացեալը կը վերադարձնէր եւ պետական գանձուն եկամուտ ըլլալով արձանագրել կուտար: Ան , իսկապէս առաքինութեան խորհրդանշանն էր : Երբ մեռաւ, միայն պարտքեր Թողուց իրեններուն՝ իբրեւ ժառանգ »:

Միտհաթ Շիւքրիւ Պլետայի այս վկայութեանց վրայ ոչինչ ունիմ աւելցնելիք: Այդ տողերը իրական դիմանկարը կը ներկայացնեն Թալէաթ փաշայի :

×

Առաջին Աշխարհամարտին՝ անօթութիւնը երկիրը պատած էր այնպիսի ձեւով մը, որ ժողովուրդը սկսած էր աւելի, խոտի հունտերէն պատրաստուած հաց ուտել: Ամէն ուտեստի համար հաստատուած էր պարէնատոմսի դրութիւնը եւ բաշխումը կը կատարուէր բաժնեչափով: Թալէաթ փաշա ալ իր տունը ենթարկած էր պարէնաւորումի դրութեան:

Օր մը, Զին. Պիտոյից ընդհ. նախագահ Թոփալ Իսմայիլ Հաքքը փաշա հիւր եկած էր Թալէաթ փաշայի: Երբ տեսաւ, որ տունինները սեւ հաց կ'ուտեն, հետեւեալ օր ամբողջ պարկ մը լեցուն սպիտակ հաց ղրկեց անոնց: Փաշան, իրիկուան երբ տուն վերադարձաւ, տեսաւ որ ճերմակ հաց դրած են սեղանին վրայ, հարցուց, թէ ո՞վ ղրկած է այդ հացը իրենց, եւ երբ տեղեկացաւ, փշրանքներն իսկ սեղանէն հաւաքել տալով՝ շարժավարին հետ ղրկեց զանոնք ետ ըսելով .

— Տար, ասոնք Իսմայիլ փաշայի տար եւ ըսէ թէ մենք մեր ուտելիք հացը Թագին նպարավաճառէն կ'առնենք՝ բոլորին նման: Ուրիշ հաց կարելի չէ որ մտնէ մեր տունէն ներս :

(1 Շար.)

ԱՅՆ ԼԱ՛Ւ ՕՐԵՐՈՒՆ

«ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ»Ի ՀՆԳԵԱԿԸ

(ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ՔԱՂՑՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

ԽՄԲ. — Նոր ստացանք Կարօ Գէորգեանի թանկագին գործը՝ *Ամէնուն Տարեգիրքը* (1964), ուրկէ կ'արտատպենք այս յօդուածը, լեցուն հին օրերու քաղցր յիշատակներով: Կարօ Գէորգեան կը ներկայացնէ ամբողջ շրջան մը, որու գլխաւոր դերակատարները՝ Շաւարշ Միսաքեան, Լեւոն Մոզեան, Գուրգէն Մխիթարեան չկան այլեւս :

×

Հակառակ անոր որ 42 – 45 տարիներ անցած են, կան տակաւին տարիքով ինծմէ մեծ, ինծի տարեկից կամ ինծմէ փոքր հայրենակիցներ, որոնք ինծ նման ապրեցան յետզինադադարեան Պոլսոյ խանդավառ օրերը եւ վստահօրէն կը վերյիշեն զանոնք յաճախ, յագեցումը անկարելի կարօտով ու յուզումով :

Ինչե՛ր չպատահեցան այդ տարիներու ընթացքին, — ի՛նչ դժբախտութիւններ, ի՛նչ ցնցումներ, զանգուածային կամ անհատական ի՛նչ փլուզումներ եւ ի՛նչ կորուստներ, այլեւ ասոնց զուգընթաց, կեանքի ի՛նչ նոր դասաւորումներ, նոր աճ ու նոր վերելք, կամ ընդհակառակն, ուրիշ ցաւեր եւ ուրիշ մտահոգութիւններ Սփիւռքի ամբողջ տարածութեան վրայ :

Եւ ... անցուկը մոռցո՛ւք :

Կեանքն է այսպէս: Կամ, աւելի ճիշդը, մեր կեանքը : Զեւանիի երգած ձախորդ օրերուն պէս, լաւ օրերն ալ կուգան ու կ'երթան, ինչպէս եկան ու գացին Պոլսոյ յետ–զինադադարեան անմոռանալի օրերը : Այնքան խանդավառ անցան անոնք, որ նաեւ այդ շրջանին պատահած մեծ աղնապներն ու աչքերէ հեռու, վարագոյրներուն ետին, այլոց կարգին նաեւ մեզի ու մեր գոյութեան ի վնաս նիւթուող նոր դաւերն եւ ծանրակշիռ նոր դէպքերն անգամ չկրցան կոտրել խանդավառութեան այդ թափը, մինչեւ 1922ի կէսերը, երբ մեծազդորդ ու վերջնական փլուզումը կը սկսէր Իզմիրէն մինչեւ Պոլիս: Եթէ միայն վերյիշենք Հայեւթուրք պատերազմն ու Հայաստանի անկախութեան կորուստը, Կիլիկիոյ նոր ողբերգութիւնը, մեր դարաւոր թշնամիին յաջողութիւնը եւ հունկ յետոյ, ի լրումն ամենայնի, Իզմիրի մեծ աղէտը, կարելի է միշտ ալ զարմանալ, թէ Պոլսոյ Հայութիւնը հոգեկան ի՛նչ տոկունութեամբ դիմագրաւեց այդ բոլորը եւ շարունակեց ապրիլ դարձեալ իր խանդավառ կեանքը: Ցաւը ցաւ էր անշուշտ, բայց կրցաւ ան տանիլ նաեւ ա՛յդ ցաւը, ձգտելով միշտ լաւը գտնել կամ ակնկալել, մինչեւ անգամ պէշ անցքերու յաջորդականութեան մէջ :

Ճիշդ է, անցուկը դարձաւ մոռցուկ, իբրեւ խանդավառ կեանքի եւ ողբերգական անցքերու ամբողջութիւն, բայց չդարձաւ այդպիսին իբրեւ յուշ ու անցեալի ապրում, եւ, լաւին կապակցութեամբ, իբրեւ անյագ կարօտ, մանաւանդ այդ անցեալը լեցուցած եւ այժմ մեզմէ անդարձ բաժնուած սիրելիներու յիշատակով: Ահա այդ կարօտով եւ յետզինադադարեան օրերուն հետ կապուած կարգ մը յուշերով է որ Թուղթին կը յանձնուին այս տողերը, որպէսզի, նաեւ այս պարագային, անցուկը չդառնայ մոռցուկ :

×

« Ճակատամարտ »ը բոլորելու վրայ էր արդէն իր հրատարակութեան երրորդ տարին, երբ 1921ի աշնան, հրաւիրուեցայ անդամակցելու Թերթի խմբագրական կազմին: Այդ օրերուն, խմբագրութիւնը առժամաբար կը վարէր Յ. Ճ. Սիրունին, իբրեւ փոխանորդը Շաւարշ Միսաքեանի, որ Եւրոպա գացած էր արձակուրդով: Վերադարձին, Շաւարշը կը փնտռէր անգլերէն գիտցող մնայուն խմբագիր մը Գէորգ Կառվարենցին տեղ, որ մինչ այդ, այցելու հանգամանքով կը տանէր այդ պաշտօնը : Հրաւէրը մերժելու պատճառ մը չունէի, թէեւ մինչ այդ չունէի նաեւ խմբագրական աշխատանքին փորձառութիւնը : Սուր էր սակայն Շաւարշին հոտառութիւնը :

— Սկսէ աշխատիլ եւ կը տեսնես, թէ ի՛նչպէս կը բացուիս, ըսաւ Շաւարշ, երբ վարանումս կը յայտնէի իրեն, անփորձ մը ըլլալս աչքի առջեւ ունենալով: Քանի ես հոս եմ, դժուարութիւն չես ունենար :

Յաջորդ օրն իսկ արդէն ձեռնարկած էի գործիս :

« Ճակատամարտ »ը, իր շրջապատով, անծանօթ մը չէր ինծի : Զկար միայն այն մտերմութիւնը, որ գործի անցնելէս ետքը ստեղծուեցաւ շատ բնականօրէն, խմբագրական կազմին եւ իմ միջեւ : Նախապէս, ժողովներու կամ հաւաքոյթներու առթիւ իրարու ծանօթացած ընկերներ էինք, իսկ այդ օրէն սկսեալ կը դառնայինք արդէն գործակիցներ, փոխադարձ մտերմութեամբ :

Մեր օրաթերթերը հապաւադէպօրէն ունեցած են բազմանդամ խմբագրական կազմ, ընդհանրապէս հրատարակուած են անոնք առ առաւելն երկու խմագիրներով, ինչպէս է պարագան նաեւ մեր ժամանակակից մամուլին համար : «Ճակատամարտ»ը կազմած է բացառութիւն մը այդ բոլորին մէջ, իր հինգ մնայուն խմբագիրներով : Այս պերճանքն ալ թոյլատրուած էր անշուշտ իրեն, ունեցած բարձր տպաքանակին շնորհիւ : Ամէնէն շատ սպառում ունեցող առաւօտեան Թերթն էր Պոլսոյ մէջ, այդ տարիներուն եւ կը ծախուէր օրական ութ եւ կիրակի օրերը մինչեւ տասը հազար օրինակ: Միւս օրաթերթերուն տպաքանակը, այս թիւին կէսին ալ չէր հասներ: Շատ լայն էր իր վայելած ժողովրդականութիւնը ոչ միայն իբրեւ դաշնակցական գաղափարախօսութեան եւ քաղաքականութեան արտայայտիչը, այլեւ իբրեւ շատ բծախնդիր խմբագրութեամբ հրատարակուող օրաթերթ: Ապահովուած յաջողութեան մէջ դեր կը խաղար նաեւ համրանքը իր որակաւոր աշխատակիցներուն, որոնք, իրենց կարգին, ծանրութիւն մը կուտային Թերթին բովանդակութեան :

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(1 Շար.)

ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գ.

Ի՞նչպէս է Պարոյր Սեւակը օգտւում «փաունցից»: *Յաճախ յաջող եւ երբեմըն անյաջող. հաւը չի կարող ինքնաթիռի թարգմանը լինել, — լաւ է ասուած, — աւելի լաւ է լինել բու կամ չըղջիկ՝*

Ապրել թէկուզ մթին որջում ,
Քան թէ դառնալ սիրուած… թութակ…

Համաձայնեցինք :
Բայց նայէք այստեղ .—

…Համաձայն եմ, որ սագերը նկատելի
Ինչ որ բանով ազգակից են եւ բադերին,
Բայց սագը՝ սագը
Բադը բադ է ,
Ինչո՞ւ խփուել պատեպատ էլ ,
Միթէ՛ աչքի արձակուրդ է ,
Կամ ուղեղի հանգստեան օր …

Ոչ այս, ոչ այն: Այստեղ պարզապէս մուսաների արձակուրդ է եւ բանաստեղծութեան օր …

Մի ուրիշ տեղ Պարոյր Սեւակը չորս տողի մէջ չորս անգամ արշաւում է … բայց աւելի լաւ է խօսքը տանք իրեն .

Դրսում վրնջում է սանձակոտոր քամին (*այս քամին արդէն մի ձի արժի : Գ. Մ.*)
Իր զամբիկից զրկուած հովատակի նման:
Եւ իմ կուրծքն է իջնում ու բարձրանում
շուտ–շուտ՝
Անխղճօրէն քշուած ձիու կողերի պէս…

Ինչպէս չանհանգստանայ « անխղճօրէն քշուած» բանաստեղծութիւնը :

Ոչ, ճիշդ եւ ճաշակով չի կիրառում օրէնդիր բանաստեղծն իր սահմանած օրէնքները :

Հայացործի դերը պարզունակ բառերով շարադրող նոյն դրիչը քեզ կարող է կանգնեցնել այսպիսի փապուղու առաջ :

— Անշունչ երգեհոնը տառապեալ է
դառնում
Ընկնում – վերականգնում՝ աւազանքի
ծխով
Ճշմարտում է սէրը զուգակշիռ ցաւին
Եւ անձնատար խօսքով
պատժառապարտում իրեն :

Թարգմանե՞նք: Դեռ աւելին կայ. բանաստեղծը յանկարծ իրեն բռնում է յանցանքի վայրում. լսենք .

Քո խակակութ սիրուց ատամնառու
սրտով ,
Արուգապէս խաբուած եւ մահաբեր
խոցուած՝
Ես հպարտութեանս բարձր թոշակ
տալիս,
Որով բողոքարկու նրա շուրթն եմ
փակում
Եւ… նորոգում սէրս այն ներումով ,
Որ մտովին է լոկ, ուրեմն՝ անցողակի…

Չէ, ոչ մի «բարձր թոշակով» բանաստեղծ չի կարող փակել ընթերցողի «բողոքարկու շուրթը», երբ նա ստիպուած է կարդալ նման տողեր :

Պարզագոյն պարզունակութիւնից մինչեւ «խակակութ սիրուցատամնառու սիրտը» եւ այստեղից մինչեւ արձակ խօսք չափածոյ շարուածքը մի քայլ է միայն: Կարդացէք այս արձակ պարբերութիւնը, տողերը շարէք ոտանաւորի նման եւ աշխատէք բանաստեղծութիւն ստանալ .

— Դէհ, ո՞ւմ յայտնի չէ մեր իսկ թուլութիւնը,— (ասաց Բարաղամեանը մի ծխախոտ վառելով . Գ. Մ.), — մենք բոլորս էլ մի քիչ փափուկ ենք սիրում: Իսկ գեղեցիկ սեռի դրութիւնը շատ է նախանձելի այս հարցերում : Ոմանց համար արդէն դա մի թուլութիւն է, ինչպէս ջուր խմելը, հաց ուտելը …

Շարունակե՞նք :

Այստեղից կարելի է մի դաս վերցնել, որքան արձակը շահում է բանաստեղծական պատկերաւորումից, այնքան բանաստեղծութիւնը վնասւում է, երբ արձակը միջամտում է նրա գործերին :

Կարո՞ղ է բանաստեղծը կարգաւորել իր ստեղծագործական մեծ, հարուստ բազմակողմանի փորձարանը. այս հարցի պատրաստի պատասխանը կարելի է գտնել գրքի 40րդ էջում .

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Այդ առոյգանձն երիտասարդութիւնը, կ'ըսեմ, որոյ տեսքն եւ կայտառութիւնը կ'արդարացնէ ըստ ամենայնի քաջացն Հայոց աւանդական փառաւոր անուանակոչութիւնը, որ եւ եթէ զգայր եւ գիտնայր, ոչ որպէս զայլոյն ձեռն զգօտւով կը մնայր, երկիւղալից անգիտութեան եւ տգիտական երկիւղածութեան ներքեւ անգործ կը մնայ եւ չի գործեր ըստ իւր կարողութեան, չի գործեր յօգուտ հայ ապագային :

Այսպէս գիտութիւն եւ զօրութիւն, կրթութիւն եւ կարողութիւն իրարմէ հեռու մնացած ըլլալով եւ չմիանալով, երկուքն ալ անօգուտ կը մնան հայ երիտասարդութեան ձեռքը՝ նկատմամբ հայ ազգայնութեանն մինչ իրարու խառնեալ, ազդու եւ նշանաւոր արտադրեալ մը հանել կարող էին : Այդ գործն ալ դաստիարակեալ հայ երիտասարդութեան պարտքերէն մին է, վասնզի իրեն աշխոյժը եւ իրեն տոկուն գործունէութիւնը միայն կարող են ի գործ դնել պահանջուած միջոցները: Աղէ՛, երիտասարդք հայազգիք, միթէ չէ՞ք եւ դուք սերունդք նոյն նախնեաց, միթէ եւ դուք չէ՞ք պատրաստուիլ վայելել նոյն ապագայն՝ որուն ազգն բոլոր կը սպասէ: Ի՞նչպէս կը ըսպասէք հնձել՝ եթէ չէք սերմաներ: Դուք որ կրթութիւն եւ գիտութիւն ունիք, մատի՛ք յառաջ, հաղորդեցէք ձեր ունեցածը ձեր երիտասարդակից եղբարց՝ որք զօրութիւն եւ կարողութիւն ունին: Հայաստանի հայ երիտասարդութիւնն ալ թօթափէ իւր վրայէն նկուն վիճակի փոշին, ճանչնայ զինքն՝ ինչ որ է, ճանչնայ զինքն՝ ինչպէս պիտի ըլլայ, ճանչնայ ապագայն որուն ազգն կը ցանկայ, ճանչնայ այն պարտքը՝ զոր այդ ապագային համար ունի, գիտնայ ճանչնալ, գիտնայ եւ յուսալ, գիտնայ գործել, գիտնայ եւ արդիւնաւորել, եւ այն գեղեցիկ ապագայն զոր մտօք կ'երեւակայեմք եւ որուն սրտիւ կը բաղձամք, իրօք եւս ստանամք :

Երիտասարդութեան գործունեայ դեր մը սահմանեցինք կատարել, բայց չի բաւեր ձեռս ունենալ ի գործ, պէտք է եւս գլուխ ունենալ ի խորհիլ եւ յառաջնորդել, եւ այդ դերը վարչութեան սեփական է: Վարչութիւն անուամբ չեմ ուզեր իմանալ բացառաբար կեդրոնական վարչութեան լրումը կազմող Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովոց Խառն ձեւը՝ պատրիարքի մը նախագահութեան ներքեւ, այլ կը տարածեմ այդ անունը առ այն ամենայն պաշտօնեայ կամ պաշտօնատէր, խորհուրդ կամ ժողով՝ որ ազգային մատակարարութեան ձեւոյն կը մասնակցի, ազգային ընդհանուր ժողովէն սկսեալ մինչեւ գաւառաց մէջ գիւղօրէից Թաղական Խորհուրդները, պատրիարքէն սկսեալ մինչ ցվերջին աւագերէցս՝ ի գիւղօրէս, որք տեղական վարչութեանց կը նախագահեն: Աւելցուր այս ամէնուն վրայ ընտրողական եւ ընտրելական իրաւունքները, ուստի սահմանադրական սկզբանց համեմատ վարչութիւնըն ծնունդ կ'առնու, եւ իբր թէ վերըստին ի նոյն կը վերադառնայ համարատուութեան պարտքով: Ազգային գոյութեան մէջ վարչութիւնն էական մէկ մասն է, եւ հայ երիտասարդութեան վրայ խօսած ատեննիս՝ հարկ է որ անոր, վարչութեանց հետ ունեցած յարաբերութիւններն ալ մոռացութեան մէջ չթողումք :

Յորչափ ըստ սահմանադրութեան ընտրող է քսանեւհինգամեայն եւ ընտրելի՝ երեսնամեայն, եւ ըստ մեզ երիտասարդութեան սահմանը կը փակեն քառասնամեայք, հնար չէ երիտասարդութիւնը վարչութենէ հեռու բռնել ըստ ամենայն մասանց, մանաւանդ որ շատերու բերնէն ալ կը լսեմք թէ վարչական մարմինք կը վերանորոգին երիտասարդաց մասնակցութեամբ, թէ օրէնսդիր ժողովոց եւ թէ վարիչ պաշտօնէից նկատմամբ, մինչեւ իսկ պատրիարքական բարձր իշխանութիւնը յանձնուեցաւ մեր ազգանուէր Հօրն Երանաշնորհ Տէառն Տէառն Ներսէսի, մինչդեռ յերիտասարդական հասակին կը գտնուէր, որպէսզի երիտասար դական գործունէութեան ձիրքն ալ իր հետ բարձրանայ ի բարձրաշնորհ աթո պատրիարքական, թո՛ղ զայլս՝ որ նոր իշխանութեան ժամանակ եւ նաեւ յառա ջագոյն, ուրիշ ազգային իշխանութեան եւ ատենից կոչուեցան իրենց երի տասարդական հասակին մէջ, եւ ազգայ գործոց մեծապէս ձեռնտու եղան իրե աշխուժիւ եւ իմաստութեամբ :

Ոչ ոք կ'ուրանայ երիտասարդութ կարողութիւնը եւ երիտասարդութենէ կընկալեալ աշխոյժ գործունէութիւնը եւ կ'ընդունին ամենեքին թէ մեծապ օգտակար կրնայ ըլլալ խառնել զերիտ սարդս ի գործս վարչականս : Զուգել իսկ հեռանալ այն կարծիքներէն, որ ալ սօր տարածեալ են, եւ տարածեալ ը լալովնին հեղինակութիւն կը ստանան շուգելով նաեւ նուազել իւիք երիտասա դութեան պարծանքը եւ արդիւնքը գործունէութեան ասպարէզը, տակա չեմ յորդորեր երիտասարդութիւնը նոյն բուռն զօրութեամբ՝ որով գին յորդորեցի ազգային դաստիարակութ եւ ապագայ վիճակին աշխատիլ, հետա մուտ լինի եւս վարչութեան աթոռնե եւ պաշտօնները գրաւել, եւ այդ կերպ ջանալ յօգուտ եւ ի նպաստ ազգային յ առաջդիմութեան ի պաշտօնէ գործել :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵ

(16 Շար.)

ՁԵԿՈՅՑ
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան վարչական խորհուրդը սորբեւ կը ներկայացնէ ցանկը 1963ի երկրորդ կիսամեակի ընթացքին կատարուած յատկացումներուն եւ օժանդակութեանց՝ որոնց գումարը կը հասնի 733,094 տոլարի եւ նոյն տարուան առաջին կիսամեակի յատկացումներուն հետ կը ներկայացնէ 1,021,994 տոլարի գումար մը 1963 տարեշրջանին համար :

Հիմնարկութեան կողմէ՝ յօգուտ հայկական գաղութներու ցարդ կատարուած յատկացումներուն ընդհանուր գումարն է 5,642,509 տոլար :

1.— Վահան Թէքէեան վարժարան, Պէյրութ 65,000 տոլար :

Պէյրութի ամենահամեստ թաղերէն մէկուն մէջ գտնուող այս վարժարանը ունի մօտաւորապէս 600 աշակերտ : Վարժարանին Հոգաբարձութիւնը արդէն իսկ գնած է հողը եւ պիտի հայթայթէ մէկ մասը կառուցման վերաբերեալ ծախքերուն : Հիմնարկութիւնը պիտի յատկացնէ մնացեալ գումարը՝ 65,000 տոլար :

2.— Դասագիրքերու հրատարակութիւն, Իսթանպուլ , 10,000 տոլար :

Պոլսոյ հայկական վարժարաններու մէջ գոյութիւն ունեցող դասագրքերու չեշտուած պակասը նկատի ունենալով , Ուսուցչական Միութիւնը ձեռնարկած է տեղական ծրագիրներուն համաձայն պատրաստուելիք դասագրքերու շարքի մը խմբագրութեան : Սոյն ծրագրի իրագործման համար Հիմնարկութիւնը յատկացուցած է տասը հազար տոլար : Վաճառուած օրինակներէն գոյացած գումարներով պիտի հրատարակուին նոր հատորներ :

3.— Յատկացում Նիսի Հայկական եկեղեցիին կից՝ երիցատան, 3594 տոլար :

Բացառիկ այս յատկացումը կատարուած է կարելի դարձնելու համար կեդրոնական ջեռուցիչի մը զետեղումը Նիսի հայկական եկեղեցիին կից գտնուող երիցատան մէջ՝ որ կառուցուած է մեր հիմնադիրին՝ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի բարերարութեամբ :

4.— Հայկական վարժարաններու նորոգութեան ծրագիր, 100,000 տոլար :

Որպէսզի կարելի ըլլայ ընթացք տալ հայկական վարժարաններու անհրաժեշտ նորոգութեանց համար զանազան գաղութներէ ստացուած դիմումներուն , հարիւր հազար տոլարի ներկայ յատկացումը կատարուեցաւ իբր յաւելուած՝ նախապէս, նոյն նպատակին համար յատկացուած 250,000 տոլարի գումարին :

5.— Հայկական վարժարաններու սարքաւորման եւ դաստիարակչական իրեղէններու հայթայթման ծրագիր. 100,000 տոլար :

Այս նպատակին համար 1961ին յատկացուած 250,000 տոլարի գումարը գրեթէ սպառած ըլլալով, հարիւր հազար տոլարի յաւելուածական նոր յատկացում մը եղաւ որպէսզի կարելի ըլլայ գոհացնել ներկայացուած անհրաժեշտ պահանջքները :

6.—Քարէն Եփփէ ճեմարան, Հալէպ, 33,000 տոլար :

Յատկացում՝ Քարէն Եփփէ ճեմարանին կից յաւելուածական շէնքի մը եւ այժմու շէնքին մէջ նոր դասարաններու կառուցման համար :

7.— Մեսրոպեան վարժարան, Հալէպ, 20,000 տոլար :

Սոյն վարժարանին կալուածն ու ներկայ շէնքը սեփականութիւնն են Հալէպի Ս. Գէորգ Եկեղեցիին : Հինին տեղ՝ նոր շէնքի մը շինութեան համար հարկ եղած ծախքին մէկ մասը պիտի հոգայ վարժարանին հոգաբարձութիւնը, իսկ մնացեալը՝ քսան հազար տոլար պիտի տրամադրուի Հիմնարկութեան կողմէ :

8.— Սրբոց Թարգմանչաց վարժարան, Դամասկոս, 20,000 տոլար :

Վարժարանին ներկայ շէնքն ու կալուածը ստացուածք են Առաջնորդարանին : Հիմնարկութեան քսան հազար տոլարի յատկացումը կատարուած է երկյարկանի նոր շէնքի մը շինութեան համար՝ որ պիտի գրաւէ վարժարանին ներկայ շէնքին եւ անոր կից գտնուող եկեղեցապատկան տունին տեղը :

9.— Զաւարեան վարժարան, Հալէպ, 16,000 տոլար :

Յատկացում՝ նոր շէնքի մը կառուցման համար, վարժարանին նախկին շէնքին տեղ եւ նոյն կալուածին վրայ որ Առաջնորդարանին սեփականութիւնն է : Հիմնարկութեան բերած 16,000 տոլարի մասնակցութիւնը կը ներկայացնէ շինութեան ընդհանուր ծախքին կէսը :

10.— Հայ կաթողիկէ Աղջկանց վարժարան, Մէյտան, Հալէպ, 40,000 տոլար :

Աղջկանց յատուկ միջնակարգ եւ բարձրագոյն այս նախակրթարանի կառուցման համար Հալէպի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանը պիտի հայթայթէ հողը եւ շինութեան համար հարկ եղած ծախքին մէկ մասը : Հիմնարկութիւնը պիտի մասնակցի՝ հոգալով ծախքին մնացեալ մասը՝ 40,000 տոլար :

11.— Հայկական երկրորդական վարժարաններու գրադարաններ. 50,000 տոլար :

Հիմնարկութեան 50,000 տոլարի այս յատկացումը պիտի տրամադրուի Հայկական երկրորդական վարժարաններէ ներս գրադարաններու հաստատման եւ ճոխացման ընդհանուր ծրագրի մը :

(Մնացեալը յաջորդով)

Մի տանջիր ինձ հարցով :
Լոկ այն գիտեմ հիմա ,
Որ լոտոսի համար չարժէ սարքել ճահիճ ,
Եւ ծով չորացնել՝ ակւարիումի համար :

Պարոյր Սեւակը երբեմն « լոտոսի համար » փորձում է ճահիճներ սարքել եւ « ակւարիումի համար» պատրաստ է « ծով չորացնել », ի հարկէ, ստեղծագործական իմաստով :

Մենք չգիտենք, ի՞նչ է շահում Պարոյր Սեւակի միտքը, երբ նա ուզում է արտայայտել այս ձեւով .

Այդ միտքը նորից – կրկին – վերստին
Ճչում է իմ փակ երակների մէջ ...

Մի ուրիշ տեղ՝

... Կը շահէինք մենք,
Դարձեալ – վերստին–կրկին–նորից մենք :

Ո՛վ ով, ընթերցողը ոչինչ չի շահում այս կրկնութիւններից :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(3 Շար.)

Foire de Lyon
— ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ —
(15 – 23 Մարտ)

Վարչապետ Ժորժ Փոմփիտու՝ Մարտ 15ին անձամբ պիտի կատարէ բացումը Լիոնի 46րդ Միջազգ. տօնավաճառին, որու պաշտօնական հանդիսութեան ներկայ պիտի ըլլան բազմաթիւ ազգերու դեսպանները : Այդ առթիւ վարչապետը հաշուեկշիռը պիտի ընէ, իր կառավարութեան ծրագրած եւ վեց ամիսէ ի վեր գործադրած կայուն տնտեսութեան արդիւնքներուն :

Տօնավաճառին պաշտօնապէս եւ մեծ ցուցասրահներով մասնակցող երկիրներէն են Գերմանիա, Աւստրիա, Պելժիա , Անգլիա (առաջին անգամ) , Իտալիա , Յունաստան, Հնդկաստան, Հոլանտա, Լեհաստան, Զուիցերիա, Շուէտ, Չեխոսլովաքիա, Խորհ. Միութիւն (Ինթուրիսթ), Պրազիլ եւ այլ երկիրներ :

Ցուցադրուած միջազգային արտադրութեանց ցանկին վրայ են խաղալիքները , տնական կահ–կարասիները, ձայնաւոր պատկերասփիւռի, լուսանկարի , շարժանկարի վերջին կատարելութեամբ օժտուած գործիքներ, արդիական ամէն տեսակ գործնական ու պիտանի առարկաներ, եւայլն :

Առեւտրական կարեւոր գործողութիւններ եւ այցելուներու մեծ բազմութիւն մը կ'ակնկալուի :

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՄԸ

Ծաղկարար Սահակ (Իսահակ) Եպս. Տէր – Գրիգորեանի յիշատակարանին վրայ, որ հեղինակը անուանած է «Բաղմավէպ», առաջին անգամ ուշադրութիւն դարձուց Հ. Ղ. Ալիշան, տպագրելով այդ յիշատակարանէն փոքրիկ հատուած մը « Այրարատ »ի մէջ : Այնուհետեւ երկու այլ հեղինակներ՝ Տ. Ղազանչեան եւ Վահան վրդ. Տէրեան, նոյն յիշատակարանէն մէջբերումներ կատարեցին իրենց գործերուն մէջ :

Յիշատակարանը, որ կը գտնուի Երեւանի Մատենադարանը, վերջերս ամբողջութեամբ լոյս տեսաւ «Էջմիածին» ամսաթերթին ԺԲ. թիւին մէջ : Բաղկացած է 23 էջերէ, գրուած է կապտաւուն հաստ թուղթի վրայ, սեւ մելանով, առանց զարդագրութիւններու : Լուսանցքներուն մէջ կան հեղինակին կողմէ եղած ճշդումներ եւ լրացումներ : Գրուած է Էջմիածինի վանքին մէջ, 1800էն 1843ին : Յիշատակարանը կ'ընդհատուի 1815 թըւականով եւ կը վերսկսի 1833 թուականին : 1822էն մինչեւ 1827 հեղինակը բացակայած է Էջմիածինէն (կը գտնուէր Հաղբատ) :

Սահակ Եպիսկ. Տէր – Գրիգորեան շարունակած է իր ուսուցչին՝ Յովհան Ոսկերիչեանի աւանդութիւնը՝ գրի առնել օրուան պատմական դէպքերը : Յովհան Ոսկերիչեանի ժամանակագրութիւնը , որ կ'ընդգրկէ Արարատեան աշխարհի մէջ կատարուած անց ու դարձը մինչեւ 1804, առաջին անգամ թարգմանուած եւ տպագրուած է ֆրանսերէն լեզուով Փարիզի մէջ : Ոսկերիչեանի աշակերտներէն էր նաեւ Յարութիւն Արարատեան, որուն յուշերը նոյնպէս թարգմանուած են զանազան լեզուներու : Սահակ Ծաղկարարը իր անձնական կեանքին անց ու դարձը կապած է պատմական դէպքերու հետ , գրելով պարզ լեզուով եւ համեմելով գեղարուեստական նկարագրութիւններով եւ առածներով :

Բազմազան եղած է անոր հետաքրքրութիւններուն ոլորտը : Գործնական գիտելիքներուն հանդէպ իր ունեցած սէրը պատճառ չէ եղած, որ չզբաղի նաեւ տեսական խնդիրներով : Բնագէտ եղած է : Յիշատակարանին մէջ իր քննադատութիւնները կ'ընէ որդան կարմիրին զարգացումը խանգարող երեւոյթներուն՝ տաքին, ցուրտին, խոնաւութեան, երաշտին դէմ : Իր պարտէզին մէջ ան ունեցած է ապակեպատ մարզ մը, ուր պահած է կենդանի որդան կարմիրը, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար :

Ս. Ա.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՁ»Ը

«ՑԱՌԱՁ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԿԱՏՈՒԱՁՈՐՈՒՄ

— Շնորհակալ եմ, աղա, – յարեց Խոդեդանը :

— Բայց պայման եմ կապում ,— շարունակեց քուրդը, — դու պէտք է ընտանիք կազմես : Քո կինը եւ երեխաները շաբաթական երկու օր պարտաւոր են աշխատել իմ արտերում : Կինդ պէտք է գարնանը եւ ամրանը քաղհանի իմ արտերը, անծեղներից ու ճնճղուկներից պաշտպանի իմ ցանքը : Աշնանը նա պէտք է գազպա քաշի ինձ համար, դդում չերտի, չաղդայ հորի, ձմրանը բուրդ գզի ու թել մանի :

— Համաձայն եմ, աղա :

— Դու կը լինես իմ հովիւը, բայց, երբ կարիք զգացուի, պարտաւոր ես իջնել գիւղ իմ արտերը ջրելու եւ իմ հունձը արջերից պաշտպանելու համար : Իսկ ձմրանը դու պէտք է իմ տանիքների ձիւնը թափես եւ իմ թաւը (տերեւ) սարից բերես տուն : Այդ բոլորի դիմաց ես պարտաւոր եմ քո կեանքը պաշտպանել վտանգներից : Քանի դու իմ տնտեսութեան մէջ ես, քո մազին դիպչող չի լինի :

— Իսկ վա՞րձը :

— Վարձք էլ կը ստանաս : Բայց ամենամեծ վարձքդ էն կը լինի, որ ազատ ման կը գաս քո պապերի հողի վրայ : Կը խմես Եօթակնանի աղբիւրի ջուրը, կը կթես սեւ մաքու կաթը, կը քաղես Սեւ սարի գազպան եւ վայրի ճանճի մեղրը : Արինոքի ձորում ինչքան ասես կարմիր ալուչ ու պընդուկ կայ : Իսկ ընկոյզն էնքան շատ է, որ մնում է ձիւնի տակ : Իրաւունք ունես աշնանը եւ գարնանը գնաս, հաւաքես, լցնես պարկի մէջ ու տանես Մշոյ դաշտ՝ ցորենի հետ փոխելու : Յատկապէս դրանցից հինգ խոշոր ծառ քեզ եմ յանձնում :

Ասատուրը կամենում էր հեռանալ , երբ քուրդն ասաց .

— Տեսնո՞ւմ ես էն կանաչ քարափը գիւղից վերեւ :

— Տեսնում եմ, աղա,— պատասխանեց Խոդեդանը նրա ձեռքի ուղղութեամբ դէպի հիւսիս – արեւելք նայելով :

— Վաղուանից քեզ համար տուն շինիր էդ քարափի վրայ : Անտառից փայտ կտրիր, գերաններ բեր եւ տունդ շինիր : Մինչեւ օթեւան չունենաս, թոյլ չեմ տայ բարձրանաս Սեւ սար : Էն հովիւը, որ իր առջեւը տուն չունի, իսկ ետեւը՝ չուն , իրաւունք չունի հովիւ կոչուելու :

— Ճշմարիտ է, աղա, — ասաց Ասատուրը եւ, կրկին գլուխ տալով, Ոսկեհատի հետ հեռացաւ :

— Լսիր, հետը գնայ եւ ընկոյզի ծառերը ցոյց տուր իրեն, — կարգադրեց Հաջին խուլամներից մէկին, որ ազայի ձին արօտը կապած, նոր հրամանի էր սպասում : Ծառան գլուխ տալով շտապեց նրանց ետեւից :

Աւեսի Հաջու մատնանշած քարափը գտնւում էր գիւղից դուրս, Արինոքի Զորաբերանին : Վայրը բարձրադէմ էր եւ իր դիրքով իշխում էր շրջապատի վրայ : Մեծ, սրածայր ժայռեր կային, որոնց մօտից լսւում էր ձորամիջով անցնող գետակի խշշոցը եւ երեւում էին Կատուաձորի ընկուզենիների կանաչ կատարները :

— Էս հինգ ծառերը քոնն են, — ասաց քուրդը եւ գետնից մի քանի քար վերցնելով վերեւից նետեց նրանց վրայ : Ընդամէնը նետեց հինգ քար՝ քրդերէն մինչեւ հինգը հաշուելով :

Մի քանի մեծամարմին սեւ ագռաւներ կռնչալով դուրս թռան տերեւախիտ ճիւղերի միջից եւ փախան ձորն ի վեր :

— Իմացա՞ր որոնք են քո ծառերը ,— հարցրեց քուրդը :

— Իմացայ, — ասաց Խոդեդանը, ինքն էլ մէկ անգամ դրանք հայերէն բարձրաձայն հաշուելով եւ մատով ստուգելով վերեւից : Մէկ անգամ էլ Ոսկեհատը հաշուեց :

— Անուշ ընկոյզ է : Կճեպն էնքան բարակ է, որ երկու մատը սեղմելով կարող ես ջարդել : Հիմա էլ, որ իջնես ձորը , անցեալ տարուայ ընկոյզը տակը թափուած է,— աւելացրեց ծառան : Զմոռանամ ասել, որ մէկ հատ էլ սառը աղբիւր կայ ծառերի տակ : Մեր հարս խանումը էդ աղբիւրից է ջուր տանում :

— Ռայա՞ ես, — հարցրեց Ասատուրը, նկատելով քրդի հասարակ հագնուած լինելը եւ խօսակցութեան պարզ ձեւը :

— Մշակութիւն եմ անում աղա Հաջու մօտ :

— Օրինակ, ի՞նչ ես անում :

— Մէկ – մէկ կրակ եմ դնում նրա ծըխամորճին : Ձին հեծնելիս՝ սանձն եմ բռնում, ասպանդակներն եմ պահում : Նարի տան աւելորդ կատուներն եմ ձորը գցում : Անելիք շատ կայ :

Երբ խուլամը հեռացաւ, Խոդեդանը Ոսկեհատի հետ կանգնած՝ աչք ածեց շրջապատին : Իսկապէս այդ վայրի դիրքը շատ գեղեցիկ էր, առողջարար եւ հաճելի՝ բնակութեան համար : Քարափի վրայ եւ ձորում ամէն տեսակ ծաղկունք ու բանջար կարելի է գտնել :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն:

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի պատարագ: Յաւարտ պատարագի Արեւագալի արարողութիւն ժամը 11·30ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ, ԼԻՈՆ

Լիոնի եւ շրջականներու Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան պիտի քարոզէ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ եւ այդ առթիւ հանրութեան ներկայացնէ Լիոնի նոր հոգեւոր հովիւը՝ Դաւիթ վրդ. Սահակեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Միհրան Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Աբել Համբարձումեան եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Սիսակջանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մկրտիչ Պուճուլեան զաւակները եւ թոռները, Տէր եւ Տիկին Նուպար Արապեան եւ համայն ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ՄԻՀՐԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՕ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ԲԱՐԱԲԲԱ

Ողբերգութիւն 3 Արար

ԿԻՐԱԿԻ

16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 3

Մուտք 4 ֆր. – Մանուկները՝ ձրի

SALLE DES FÊTES
25, Avenue Victor Cresson
ISSY-LES-MOULINEAUX

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Bons tailleurs pour manteaux-tailleurs. Bien payé. Se présenter avec modèle :
ROSE COUTURE
284 Rue de Vaugirard (Métro: Vaugirard)
LEC. 63-00

« Au Pavillon Bleu »
(BORD DE SEINE)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տիկին
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT
— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու խմիչքով կամ ոչ:

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէվէճեան Անիէռէն յիսուն ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Օղակ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տիկին Պայծառ Վարժապետեանի (Իւսթաա) մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

✻

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ., ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ — Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն:

— 2 — ՁԱՒԵՇՏ, ֆրանսերէն, 1 արար:

✻

26, RUE TROYON SÈVRES (S. et O.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարար մը հայկ. հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար:
Դիմել «Յառաջ»ի:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈՒԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», չօքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սազըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կու տան ամէնէն նրբաճաշակներուն. — Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի օրը, Հռոմի ժամով 10·30ին, Վատիկանի Ռատիօկայանէն պիտի սփռուի Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը:

Պատարագը պիտի մատուցանէ
ՅՈՎՍԷՓ Ծ. Վ. ԳԱՖԹԱՆՃԵԱՆ

Պիտի քարոզէ
ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԵԹԵԱՆ

Նիւթ ունենալով «Ներսէս Շնորհալի եկեղեցւոյ միութեան առաքեալ»

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Տէր Յուսիկ քահանայ Ադամեանի եւ երեցկինին յիշատակին:

Նոյնպէս հանգուցեալ Տէր Ադդէ քահանային մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Կարեւոր օրակարգ:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ապրիլեան Սերունդը (ՁՈՄ) իր բոլոր անդամները կը հրաւիրէ բացառիկ ժողովի, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Նոայլ սրճարանի ներքնասրահը: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

ՆԻՍԻ մէջ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Լօզան պանդոկը, 36 Րիւ Ռոսինի: Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՁՈՄ) եւ «Շանթ» Թատերախումբին, այս Կիրակի երեկոյ ժամը 21ին, Պոմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահը: Հովանաւորութեամբ՝ Բժ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆի կը խօսի Պ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (Փարիզէն)

Նիւթ. — Ծխախոտ եւ խլիրդը:

Բոլորը կը հրաւիրուին այս դասախօսութեան որ օրուան հրատապ հարց մը կը շօշափէ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խառնաոր խումբին կողմէ,

Այս Շաբաթ ժամը 21ին

SALLE DES FETES D'ISSY, 25 Avenue Victor Cresson, ISSY

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին. — Օր. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ (երգ), Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ (դաշնակ), Ս. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (Արմոնիքա), Օր. Շ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Օր. Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Գ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Ա. եւ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ (արտասանութիւն): Խմբական երգ Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ զոր կը ղեկավարէ ԼԵՒՈՆԵԱՆ վարդապետ:

Ջաւեշտ մը «Կիրակոս Աղային ճաշարանը» եւ առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոն – Տէսինի պարախումբը:

LE TRIO BERNARD DEDEDJIAN

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,

ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, քոթիյոն, թոմպոլա

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ, սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18
Գին 10 ֆր., ուսանողներու 5 ֆրանք Paris C. C. 8019-72

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 15 FEVRIER 1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9936

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9936

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶԻՆԱԴՈՒԼ ՔՐՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Հիւսիսային Իրաքի Քիւրտերը մէկ կողմէ կը կռուէին Զօր. Ապտէլ Քէրիմ Քասըմի զինուորներուն դէմ, ղեկավարութեամբ Մոլլա Պարզանիի, միւս կողմէ գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարէին արաբ գնդապետ եւ հակառակորդ տարրերու հետ, նոր յեղափոխութեամբ մը տապալելու համար մենատէրը :

1963 *Փետրուար 8ի «պետական հարուած»ը նոր յոյսերով ոգեւորեց քիւրտ ազգայնականները, որոնք աջակցեր էին Քասըմի տապալման :*

Զօր. Ապտէլ Սալամ Արէֆ — այժմ մարէշալ — Իրաքի ղեկը ձեռք առած օրն իսկ հանդիսաւորապէս յայտարարեց, որ պահանջում պիտի տայ Քիւրտերու պահանջներուն :

Նախ խօսք եղաւ «ինքնավարութեան» մասին : Քանի մը օր վերջ՝ յեղափոխական կառավարութեան պատասխանատու նախարարը թիւրիմացութիւնները փարատելու համար յայտարարեց, որ Քիւրտերուն շնորհուածը ինքնավարութիւն *չէ, այլ* ապակեդրոնացում*, Պաղտատի կառավարութեան գերիշխանութեան տակ :*

Պարզանի, Թալապանի եւ ընկերները վերապահ ըլլալով հանդերձ ընդունեցին «ապակեդրոնացում»ը իբրեւ նախաքայլ մը դէպի ինքնավարութիւն :

Շատ չանցած պատմութիւնը կրկնուեցաւ : Մարէշալ Արէֆի կառավարութիւնը համայնավար տարրերու մաքրագործումէն վերջ ամրապնդեց իր դիրքը երկրին մէջ :

Ու մինչ Պարզանիի կողմէ քիւրտ պատուիրակութիւն մը բանակցութիւններ կը վարէր Պաղտատի մէջ ճշդելու համար ապակեդրոնացման մանրամասնութիւնները, բանակցութիւնները յանկարծ խզուեցան եւ կռիւները վերսկսան Հիւս. Իրաքի մէջ :

Պարզանիի բանբերը Թալապանի Գահիրէի մէջ ապահոված էր նախագահ Նասըրի համաձայնութիւնը քրտական հարցի մասին : Քիւրտերը պիտի չարունակէին մնալ Իրաքի քաղաքացիներ ու Արաբներուն հետ եղբայրաբար պիտի ապրէին, վայելելով որոշ առանձնաշնորհներ, մասնաւորապէս մշակութային դետնի վրայ :

Բանակցութեանց խզումէն եւ կռիւներու վերսկսելէն վերջ Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան ներկայացուցիչները՝ Իսմիր Քեամուրան Պէտրխան եւ Թալապանի՝ դիւանագիտական ճամբով դիմումներ կատարեցին Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան, լուծում մը գտնելու համար քրտական հարցին :

Մոնկոլիոյ ներկայացուցիչը խնդիրը ներկայացուց ՄԱԿին, սակայն այժմ հրաժարեցաւ զայն հետապնդելէ, անշուշտ Մոսկուայի հրահանգով :

Խորհրդային Միութիւնը, որ պահ մը կը քաջալերէր քրտական շարժումը եւ կ'աջակցէր Պարզանիի, Թուլցուց իր չահագրգռութիւնը : Գոհացաւ միայն բողոքի ծանուցագիր մը ղրկելով Պաղտատի կառավարութեան՝ Իրաքի համայնավարներու հալածանքին դէմ :

Վերջին ամիսները կռիւները թուլցած էին : Այժմ կը հաստատուի թէ Յունուար 31էն մինչեւ Փետրուար 10 *բանակցութիւններ տեղի ունեցած են Ռուանտըզի մէջ, Իրաքի հիւսիսը, Պարզանիի ներկայացուցիչներուն եւ Սիւլէյմանիէի կառավարիչ Ապտէլ Ռազզաք Մահմուտի միջեւ :*

Համաձայնութիւն կայացած է երկուստեք զինադուլ յայտարարելու համար : Փետրուար 11*ին տեղեկատուութեանց նախարարը Ապտէլ Քէրիմ Ֆարհան Պաղտատի ձայնասփիւռէն պաշտօնապէս յայտարարած է թէ Մուսթաֆա Պարզանի կրակը դադրեցնելու հրահանգ տուած է իր մարդոց : Աւելցուցած է թէ* Իրաքի կառավարութիւնը ընդունած է Քիւրտերու ազգային իրաւունքները, որոնք պիտի արձանագրուին ժամանակաւոր Սահմանադրութեան մէջ : *Ազատ պիտի արձակուին բոլոր քիւրտ բանտարկեալներն ու գերիները, պիտի վերցուի հիւսիսային Իրաքի տնտեսական պաշարումը եւ գրաւուած գոյքերն ու կալուածները պիտի վերադարձուին իրենց բուն տէրերուն :*

Պաղտատի կայանը ձայնասփռած է նաեւ կոչ մը, որով Մոլլա Պարզանի կը հրաւիրէ իր հայրենակիցները վերադառնալու իրենց հայրենի տուները եւ պարապելու իրենց գործերով, «հնարաւորութիւն տալու համար կառավարութեան, որ անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնէ շրջանին մէջ ապահովութիւնը վերահաստատելու եւ Քիւրտերու ազգային իրաւունքները երաշխաւորելու» :

Զինադուլի լուրը գոհունակութեամբ ողջունուած է Իրաքի եւ արաբական երկիրներու մէջ : Նախագահ Նասր եւ Հապիպ Պուրկիպա շնորհաւորական հեռագիր ուղղած են մարէշալ Արէֆի :

Համաձայնութեան պայմանները չեն ծանուցուած տակաւին : Զենք գիտեր հետեւաբար թէ ի՞նչ կը նշանակէ «Քիւրտերու ազգային իրաւունքներ»ուն ճանաչումը : Ինքնավարութի՞ւն թէ պարզապէս ապակեդրոնացում :

Ինչ ալ եղած ըլլայ ձեռք բերուած արդիւնքը, ուրախալի է, որ վերջ գտած են երեսուն ամիսէ ի վեր տեւող կռիւները եւ վերահաստատուած է խաղաղութիւնը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

ԶԱՐԴ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Յոյները կ'ուզեն բնաջնջել Թուրքերը կը խորագրէ «Ֆիկարօ» մինչ «Իւմանիթէ» աւելի տրամաբանական կը թուի ըլլալ երբ առաջին էջի իբրեւ խորագիր կը դնէ «Թուրքերը կրակ կը բանան կառավարական ուժերուն վրայ, Լիմասոլի մէջ» : Ամէն պարագայի մէջ, կարելի չէ համաձայն չըլլալ «Քոմպա»յի երբ կը գրէ թէ մեծ պետութիւններն են պատասխանատուները Կիպրոսի կացութեան :

Արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցած են Լիմասոլ : Կարելի չէ յստակ գիտնալ թէ ո՞վ սկսած է, բայց կը թուի թէ Թուրքերը կրակ բացած են թէեւ անշուշտ Թրքական աղբիւրներու համաձայն Յոյները սկսած են յարձակումները : Արդիւնքն այն է որ իրար ջարդած են եւ 50 մեռեալի մասին կը խօսուի : «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ այս թիւը կրնայ նպատակաւոր կերպով ուռեցուած ըլլալ որպէսզի Անգլօամերիկացիք արդարացնեն իրենց զինեալ միջամտութիւնը :

Ծօրճ Պըլի պաշտօնն ալ ձախողած է եւ Մակարիոս Արք. տեղի չէ տուած ինչ որ բաւական ջղայնացուցած է Անգլիացիները : Բրիտանական մամուլը շատ խիստ կերպով կը յարձակի նախագահ Մակարիոսի վրայ զայն նախատելով ոչ միայն իբրեւ խեղճ դիւանագէտ մը այլեւ իբրեւ եկեղեցւոյ ծառայող մարդ մը : «Տէյլի Մէյլ» ծաղրանկարի մը մէջ կը ներկայացնէ Մակարիոս Արք.ը ժպտադէմ, նստած դահի մը վրայ եւ դիզուած դիակներ չուրջը, ու այդ ժպիտով Մակարիոս Արք. կ'ըսէ.— «Կը տեսնէք, հարցը ինքնին կարգադրուելու վրայ է» :

Կիպրոսի վիճակը աւելի քան երբեք վտանգաւոր է եւ որեւէ խաղաղ լուծում հաւանական չի թուիր այլեւս :

ԾԱՆՕԹԱՑԷՔ...

Երբ կը շրջէի Միացեալ Նահանգներուն մէջ, *Հայրենիքի* խմբագիրը փափաքեցաւ որ ես հրատարակել ամէն ճառ՝ զոր կ'արտասանէի բեմերէն եւ յետոյ կը ղրկէի *Յառաջի* :

Սկզբնաբար այդպէս ըրինք :

Երբ մեկնեցայ Ամերիկայէն, մի ոմն, Գուրգէն Գրաստ, անարգական գրութիւն մը ներկայացուցեր էր *Հայրենիքի*՝ ինծի ուղղուած : Խմբագիրը մերժեր էր : Ու Գրաստ նոյն անարգանքը հրատարակեր էր *Պայքարի* մէջ : Մեր խմբագիրը օդանաւով ինծի ղրկեր էր տպուածը : Ըստ համաձայնութեան՝ պատասխանս, որ եբեցաւ *Յառաջի* մէջ, ղրկեցի նաեւ *Հայրենիքի* : Նորէնւուկ խմբագիրը կէս առ կէս կրճատեր էր պատասխանս ու տեղը լեցուցեր էր իր *չափազանց*ութեամբ, ինչպէս սովորութիւն բրած է :

Անհանդուրժելի՜, ընդվզեցուցի՜չ բան էր բրածը : Կրնար չհրատարակել յօդուածս : Կրնար նամակով հարցնել ինծի թէ կը յօժարէի՞ նման *սեւնէթ*ի :

Ակօս շեղելու այսպիսի փորձեր անսովոր չեն խմբագիրներու մօտ, որոնք դպրոցական գրասեղաններէն կ'անցնին խմբագրական գրասեղաններու գլուխը՝ երբ կը պակսին *քարտ*երը :

Յառաջի մէջ երկու տողով յայտնեցի դժգոհութիւնս, — տեսակ մը հրաւէր զգաստութեան :

Նոյն խմբագիրը, Մինաս Թէօլէօլեան, երբ վերջերս հանդիպեցաւ Փարիզ, դիտողութիւնս կրկնեցի իրեն եւ աւելցուցի .—

1.— Այսուհետեւ կ'արգիլեմ քեզի արտատպել իմ յօդուածներս *Հայրենիքի* մէջ :

2.— Այդ մասին պիտի արտայայտուիմ նաեւ հրապարակաւ, յօդուածով մը, իբրեւ դաս՝ ի պէտս նորելուկ եւ համբակ խմբագիրներու :

Թէօլէօլեան խնդրեց, վկայ ընկերներ Կ. Մեհեանը եւ Եր. Փամպուքեանը, որ չգրեմ այդ յօդուածը, բայց խօսք տուաւ որ այլեւս պիտի չարտատպէ իմ յօդուածներս : Իր ընթացքը արդարացնելու համար՝ խօսեցաւ Ամերիկայի հայ գաղութին բարոյական աւանդութիւններուն եւ ըմբռնումներուն մասին :

— Պատուելի՞ դարձար արդէն, ըսի եւ խնդացինք :

Ես յարգեցի խոստումս, այլեւս բա՛ն չգրեցի : Նոյնիսկ չհրատարակեցի ընկերներուս պատասխանները Գրաստին դէմ :

Բայց ահա, ամիսնե՛ր ետք, *Հայրենիք* կը հրատարակէ յօդուած մը, անարգական գրութիւն մը, Գրաստին նաշաւկով, կովկասցի լրթիններու ձեւով, յատկապէս վիրաւորելո՛ւ համար զիս : Խմբագրին իսկ կողմէ շնորհուած «անկիւնէ» մը եւ ոչ թէ «անկիւնից» : Ստորագրութի՞ւնը .—

Խօսք չունիմ ըվըր - զըվըր մարդոց, որոնց ոչ երէկը յայտնի է, ոչ ալ վաղը : Հայաստանէն մեզի նուէր՝ կան երկուերեք բարի ծաղիկներ, նմոյշը՝ *Հայրենիքի* այս պարտապանաց աշխատակիցը, որոնք ոչ ընդունակ են կամ պատրաստութիւնն ունին գրական դասեր տալու, ոչ ալ բարոյական խրատներ կարդալու (հասկցողին բարեւ),— բայց թերեւս կրնան օգտակար ըլլալ *Հայրենիքի* խմբագրին, որու կը գործակցի այս մէկը՝ ըստ վկայութեան Գրաստի, որ կ'ըսէր, *Պայքարի* մէջ, թէ ոչ մէկ գաղտնիք գոյութիւն ունի *Հայրենիքի* խմբագրութեան մէջ՝ այս *քօ - ռեսպէքթէօր*ին համար :

Իմ խօսքս կ'ուղղեմ ամէն անոնց, որոնք եթէ չյաջողին նաշարանապետ ըլլալ՝ տէրտէր կ'ըլլան, եթէ չյաջողին տէրտէր ըլլալ՝ խմբագիր կ'ըլլան, առանց նոյնիսկ հետաքրքրուելու թէ իրենց խմբագրելիքը կը կոչուի *Հայրենիք* կամ *Պայքար* :

Եւ իմ խօսքս անոր համար՝ որ քննադատել ետք Դաշնակցական հին սերունդը, անո՛նք որ փենացուցին կարգ մը շընորհալի տղաք՝ շոյելով, շփացնելով ու սայթաքումէ սայթաքում գլորելով, չեմ ուզեր որ կրկնուին նոյն տխուր պատմութիւնները : Պարզ գիւղացին անգամ իր մշակած դդումները չի բանար արեւին՝ երբ բարկ է արեւը, իսկ դդումները՝ դեռ խակ : Ու մանաւանդ,

Ես, Դաշնակցական՝ առանց անդամատետրի, աւելի քան ամէն անդամատետր, ունեցող,

Ես, Դաշնակցական՝ առանց թոշակի, գործելով աւելի քան ոեւէ թոշակաւոր,

Ես, Դաշնակցական՝ որ ներկայ է ամէն պայքարի մէջ, անշուշտ գաղափարական գետնի վրայ,

Ես, Դաշնակցական՝ որ կը նամբորդէ իր նախաձեռնութեամբ, այսինքն անպաշտօն, ինչպէս կը նշդէր *Հայրենիքի* նոյն խմբագիրը՝ Պոսթըն հասած օրս,

Չե՞մ կրնար հանդուրժել որ գորշ Դաշնակցական մը, բաց գտնելով դռները, ոռնց առջեւ պոչ պիտի կապէր երէկ՝ երբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան երկնակամարը կը շողար աստղերով, ինչպէս դիտել կու տար ինծի վաստակաւոր խմբագրապետ մը՝ Պոսթընի մէջ, իր կարողութեան եւ արժանաւորութեան վերագրէ այս կամ այն աթոռին վրայ բարձրացումը, ու շփանա՛յ տտով, ու քաջալերուի՛ իր յանձնապաստանութեամբ, ու շարունակէ՛ իր *քեալլապող*ութիւնները :

Չե՞մ կրնար հանդուրժել որ Դաշնակցական թերթ մը օգտագործուի,— պատին ետեւը ապաստանելով, — անարգելու համար Դաշնակցական մշակ մը, պարտկելու նպատակով մտքի աղքատութիւնը անո՛ր՝ որ սունկ ժողվելու ձեւ մը տուած է *Հայրենիքի* աշխատակիցներու իր ցանկին, հրաւիրելով «պրոֆէսոր - նե՛ր», «պատմաբաննե՛ր», բարոյական ամէն աւանդութիւն եւ զարգանալու ամէն ընդունակութիւն կորսնցուցած խեղներ :

Բայց ես դեռ կա՛մ, ես դեռ կ'ապրի՛մ արբազան ընդվզումներովս :

Ես, գրագէտ, ամբողջակա՛ն գրագէտ, — փոյթս չէ թէ կարգ մը մարդիկ, այս տարազին իմաստը ըմբռնելու անկարող, մեծամտութիւն, եւ ամբարտաւանութիւն կը վերագրեն ինծի,— դեռ կրնա՛մ կործանել պատը՝ ի մարտ հրաւիրելու համար պատին ետեւ ապաստանած քաջ ռազմիկը :

Եւ այժմ ինծի կը մնայ սպասել որ քաջ ռազմիկը ընդունի այս մարտահրաւէրը, որպէսզի Բարեկենդան մը սարքեմ *Յառաջի* ընթերցողներուն ի հաճոյս :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— *Յառաջի* այս թիւէն պիտի տպուի հարիւր օրինակ աւելի, ձեռէ ձեռք տարածելու համար Ամերիկայի մէջ՝ ընկերներուս միջոցաւ, իբրեւ փոխադարձութիւն *Հայրենիքի* գրութեան եւ հատուցում արդարութեան :

Շ. Ն.

ԱՅՆ ԼԱ՛Ւ ՕՐԵՐՈՒՆ

«ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ»Ի ՀՆԳԵԱԿԸ

Բ.

Խմբագրական հնգամգամ կազմին հեղինակաւոր պետն էր Շաւարշը: Արթուն աչքն էր, ան մեր չորսին վրայ, հոկողութիւնը երբեմն ծայրայեղութեան հասցնող բծախնդրութեամբ: Կատարուած էր անշուշտ աշխատանքի բաժանում, բայց դարձեալ կը միջամտէր ան իւրաքանչիւրիս աշխատանքին իր կարգադրութիւններով: Աւելորդ է ըսել, թէ բոլոր պարագաներու տակ օգտակար էին իր ցուցմունքները եւ առանձնապէս ես շատ բան կը պարտիմ իրեն իբրեւ զարգացում ու փորձառութիւն, հրապարակագրական – խմբագրական կեանքին մէջ, որ մնայուն ասպարէզս եղաւ յետագային: Շաւարշը, օրուան իր խմբագրականը ամենայն արագութեամբ գրել վերջացնելէ ետք, աչքէ կ'անցընէր սեղանին վրայ դիզուած նիւթերը, – քաղաքական յօդուածներ, գրական ստեղծագործութիւններ, օտար թերթերէն թարգմանութիւններ, թղթակցութիւններ եւն. որոնց մէջ սրբագրուելիքներուն մէկ մասը ինք կը սրբագրէր, իսկ մնացածը, միեւնոյն նպատակով կը յանձնէր խմբագրութեան քարտուղարին:

Քարտուղարի այդ պաշտօնը, որ կը ծառայէր ապահովելու թերթին լեզուական յղկուած գեղեցկութիւնը եւ պակասեցնելու աւելորդաբանութիւններն ու պատահական սխալները, ստանձնած էր Լեւոն Մօզեան: Շաւարշին հետ ինքն ալ կուգար նախապատերազմեան «Ազատամարտ»էն, աշխատած ըլլալով Ռուբէն Զարդարեանի շունչին ու ձեռքին տակ, մինչեւ Ապրիլեան Եղեռնը: Մեր խմբագրած բոլոր նիւթերը կը յանձնէինք իրեն որպէսզի կոկէր – շտկէր զանոնք կամ ի հարկին ներկայացնէր Շաւարշին, անոր ալ կարծիքը ունենալու համար: Փորձառու խմբագիր էր եւ դժուար թէ որեւէ սխալ կամ թերացում վրիպէր իր աչքէն:

Խմբագրական աշխատանքին մնացեալ մասը կը տարուէր Գուրգէն Մխիթարեանի, Գուրգէն Քէլլէրեանի կամ կեղծանունով Շիրակունիի եւ իմ կողմէ:

Երկու Գուրգէններէն առաջինը ստանձնած էր հայկական կեանքին հետ կապուած անցքերու կամ նիւթերու խմբագրութիւնը: Այդ կեանքը եւ հետեւաբար իր ալ աշխատանքը կ'ընդգրկէին Պատրիարքարանի գործերէն կամ Ազգային Երեսփոխանական Ժողովի նիստերէն մինչեւ հանրային – թաղային ձեռնարկները եւ ասոնց մէջ մասնաւորաբար թատերական շարժումը, որ կը կազմէր հրապարակային ամէն կարգի հանդիսութեանց առանցքը, այդ օրերու Պոլսահայ կեանքին մէջ: Այս գետնի վրայ մանաւանդ հեղինակութիւն մը դարձած էր ան եւ իր գնահատանքի կամ քննադատութեան խօսքը կ'ըսէր Հայ Տրամաթիք Թատերախումբի իւրաքանչիւր նոր բեմադրութեան առթիւ: Յաճախ միասին կ'ըլլայինք «Ճակատամարտ»ի յատկացուած օթեակին մէջ եւ կը հետեւէինք խաղարկութեան: Իր սուր յիշողութեան ապաւինած, ոչ մէկ նոթ կ'առնէր եւ երբ յաջորդ օրը, մենք շատ մը բաներ մոռցած կ'ըլլայինք, ինք հարազատօրէն կը վերլուծէր ու կը ներկայացնէր բեմադրուած խաղն ու դերասաններու խաղարկութիւնը:

Գուրգէն Մխիթարեան դեռ այդ օրերուն յայտնուած էր գրականութեան եւ արուեստի քննադատի իր արժանիքներով, որոնք յետագային առաւել եւս զարգացան իր մօտ: Իր իսկ խոստովանութեամբ, մեծ եղած է Շաւարշին ազդեցութիւնը նաեւ իր վրայ եւ միշտ օգտուած է անոր ցուցմունքներէն, մասնաւորաբար հերթական նիւթերու ընտրութեան, ընդլայնման եւ խմբագրութեան, այլեւ լեզուական յղկումի եւ ոճի ձեւաւորման գծով:

Քաշքշուքի նիւթ կը դառնար միայն Գուրգէնի ձեռագիրներուն ընթերցման հարցը: Գուրգէնը, մինչեւ վերջն ալ պահեց՝ սխամանթօյական ոլորուած տառերով եւ ընթերցումը ոչ այնքան դիւրին բառերով գրելու իր ձեւը: Աւելի դիւրին էր ընթերցումը Շաւարշի ձեռագրին, վարժ աչքերու համար: Աւելորդ է ըսել թէ այդ վարժ աչքերը ունէին ամէնէն առաջ գրաշարները եւ մեր դժուար կարգացածը անոնք կը կարդային զարմանալի դիւրութեամբ եւ գրեթէ միշտ անսխալ: Գեղեցիկ ձեռագիր ունէր Լ. Մօզեան եւ տանելի էր նաեւ Գ. Քէլլէրեան:

Յետագայ տարիներուն, Գուրգէնը, երբ հեռացած էր Պոլսէն երեւան բերաւ նաեւ իր ընդունակութիւնը ազգային եւ միջազգային քաղաքական կեանքին մէջ կապուած հրապարակագրութեան մէջ, որուն հետ գործ չունէր «Ճակատամարտ»ի խմբագրութեամբ պայմանաւորուած շրջանին:

Խմբագրական մնայուն հիւրերն էին Յ. Օշական ու Կոստան Զարեանը: Կուգային յաճախ երկուքով մէկ կամ առանձին եւ Շաւարշին հետ սանկ ժամի մը չափ հոգեշահ զրոյց ունենալէ ետք, կէս ժամ մըն ալ կ'անցընէին նախընտրաբար Գուրգէնին մօտ: Շատ կը սիրէր ան Օշականը, իսկ Զարեանին հետ իր կապը չէր մօտենար մտերմութեան սահմաններուն, թէեւ չէր ալ դադրեր յարգելէ զայն եւ գնահատելէ անոր գրական վաստակը: Եղբայրօրէն կապուած էր բանաստեղծ Ահարոնին հետ, որ իր կարգին յաճախ կուգար խմբագրատուն: Եթէ պատահէր որ դատարկ ձեռքով եկած ըլլար, Գուրգէն կը բանտարկէր զայն այն անցքին մէջ, ուր ես կ'աշխատէի եւ դուռը վրան գոցելով, չէր ձգեր որ դուրս ելլէ, մինչեւ կիրակնօրեայ թիւին համար գրական էջ մը պատրաստելը.— «Ցիմա՛ր, յիմա՛ր» ըսելով եւ ինքն իրեն խօսելով կը նեղսրտէր Ահարոնը, բայց քիչ ետքը կը սկսէր աշխատիլ զառնուկի հեզութեամբ: Եւ արդիւնքը կ'ըլլար գեղեցիկ արձակ մը:

Փողոցին վրայ նայող այդ նեղ անցքին եւ իմ սեղանիս յաճախորդն էր նաեւ Երուանդ Օտեանը, որ երբեմն, առաւօտները կուգար եւ հոն կը գրէր իր «Առօրեան Տոմսը», յաջորդ օրուան թիւին համար: Օտեան այն գրողն էր, որ պատրաստի ոչ մէկ գրամպլուխ ունէր, ամէն ինչ, մինչեւ անգամ իբրեւ թերթօն լոյս տեսնող իր վէպերը, կը գրէր օրը օրին, երբեմն նաեւ «մամուլի տակ»: Շաբաթական վեց «Տոմս»ի համար կը ստանար տասը թրքական ոսկի, որ կը հաւասարէր մօտաւորապէս խմբագիրներուս վճարուած թոշակի երեք չորրորդին: Վեցօրեայ այս վճարումներուն առիթներով է, որ սիրուած երգիծաբանը, վարչական գործերու վարիչ Օր. Տիրուհի Ազարեանին ուղղած է՝ յետագային հրատարակուած իր այնքան սրամիտ նամակները:

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(2 Շար.)

ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դ.

Պարոյր Սեւակը կարող է կերտել ըսքանչելի պատկեր եւ տեղնուտեղը փճացնել այն. ինքներդ դիտեցէք.

Դու ի՜նչ էիր, գիտե՞ս թէ ինչ էիր,
Դու կին էիր, բայց եւ աղջիկ ու քոյր,
Սնդիկի սեան նման ուղիղ ու ջինջ էիր...

«Սնդիկի սիւն», առաջին անգամ մեր չափածոյ բանարուեստում մենք հանդիպում ենք կնոջ նման պատկերաւորման, որը կապուած է ինչ որ առարկայական, գրեթէ շօշափելի պայծառութեան հետ, եւ ընթերցողն սպասում է, որ բանաստեղծը մի նոր, անակնկալ գիւտով կ'ամրացնի գիւտը: Եւ... ահա.

Իշակաթնուկ չէիր, այլ սինձ էիր ...

Որտեղի՞ց եկաւ իշակաթնուկը, եկաւ ու կուլ տուեց «սնդիկի ուղիղ ու ջինջ սիւնը», որտեղի՞ց այս «սինձը» եւ ինչո՞ւ, այս կապակցութեամբ, ուշանում է «մաղանոս»ը ... Դրութիւնը չի փրկում եւ չարունակութիւնը.

Գինի, որ չի տալիս մրուր – տականք:

Կարդալով այս եւ նման տողեր, ընթերցողի հոգում մնում է մի գինի, որ տալիս է ե՛ւ մրուր, ե՛ւ տականք:

Ընդունուած է ասել (եւ դա, հաւանաբար, ճիշդ է), որ բանաստեղծը յոյզերի երգիչ է, բանաստեղծութիւնը՝ մարդկային յոյզերի արտայայտութիւն՝ Պարոյր Սեւակն իր բանաստեղծութեամբ՝ դուրս է այս սահմանումից. Պարոյր Սեւակը նախ եւ առաջ մեծ կրքերի երգիչ է, նա կրքով է ընկալում ամէն ինչ եւ երգում է կրքով, մինչեւ ինքնամոռացում նրա մօտ կիրք է եւ հայրենասիրութիւնը, ե՛ւ բնութիւնը, ե՛ւ սէրը: Նա մեծ կրքով որոնում է ձեւեր, ժխտելու համար ընդունուած ձեւերը. երբ նա հանդիպում է անյաջողութեան, չի նահանջում եւ աւելի մեծ կրքով շարունակում է իր որոնումները երբեմն ժխտելով, բայց աւելի յաճախ հաստատելով իր ձեռք բերած ժամանակաւոր կամ հաստատուն յաջողութիւնները:

Որպէս օրինակ կարող է ծառայել գրքում տպուած «Անձրեւային սոնատը», ինչպէս ինքն է անուանել՝ «հինգ նուագ մինոր հնչականութեամբ»: Ի՞նչ է գտնում ընթերցողն այս յոյժ լիրիկական վերնագրով եւ ենթավերնագրով զարդարուած չափածոյ գործում.— Լիրիկա՞, նուա՞գ, թէկուզ «մինոր հնչականութեամբ»... լիրիկա, ի հարկէ, կայ այս նուագում, բայց ի՞նչ է արել բանաստեղծը.

Երբ աշնանային դաշտերի վրայ
Կամ քաղաքային քոյշ փողոցներում
Ամէնքի կողմից գուցէ մոռացուած
Ինչ–որ անձրեւ է թախծում ինքն իրեն,
Ու տխրութիւնն է ներս մտնում իմ տուն
Ու դառնում տանտէր ...

Ամէն ինչ կարծես թէ տեղն է. հինգ–կէս տողում ե՛ւ աշնանային դաշտեր, ե՛ւ գորշ փողոցներ, ինչ որ անձրեւ, թախիծ, ներս մտնող տխրութիւն ... այդ տեղ է, որ տխրութեան հետ ներս է մտնում նաեւ... Մեֆիստոֆելը.— Դու... այդ ինչո՞վ ես զբաղուած,— հարցրել է նա մռայլ ու դժգոհ... — Ես, ոչինչ, այնպէս, մի քիչ քնարական սինձ ու սուսինձ որպէսզի տողերս կպչեն ընթերցողին... — Պէտք եղածից շատ է. այդքան սինձ ու սուսինձ բաւական է բանաստեղծութեան,— յուշել է դաւադիրը,— անցիր բուն գործին: — Լսում եմ, սիր ...

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Արդէն մինչեւ երեսնամեայները, որ է ըսել երիտասարդութեան առաջին կէսը, ըստ սահմանադրութեան իրենց դիմացը փակեալ կը գտնէ պաշտամանց դուռները, իսկ միւս կէսին համար ես յորդոր պիտի ըլլամ որ բաղձանքով այդ պաշտամանց ետեւէն չըլլայ: Պաշտամունք, որչափ թեթեւ եւ սովորական, տակաւին իրենց հետ պատասխանատուութիւն մը կապուած ունին, եւ հետեւանաց տեսութեամբ ձեռնարկութեանց մէջ դանդաղութիւն կը մուծանեն, ուրիշին ըսելիքը քննելու եւ նախատեսելու պարտաւորութեամբ՝ յաճախ անձնական գործունէութիւնը կը դադարի, եւ խոհեմութեան խրատները կատարելու համար՝ աշխուժին ջիղերը կը նուաղին: Երկու բան մէկտեղ ընել անհնար է: Փորձով իսկ տեսած եմ, եւ դուք ալ հարկաւ նկատած էք, թէ ամէնէն վառվռուն երիտասարդը, երբ պաշտօնի մը գլուխը կը դրուի, յանկարծ կը փոխուի, հնացեալ խոհեմ անձի բնաւորութիւնը եւ յատկութիւնները կը զգենու: Այդ ալ ամէնէն բնական հետեւանքն է, վասնզի նոյնն իսկ որ պաշտօն մը կը ստանձնէ, մէկէն պատասխանատուութեան ծանր բեռին տակ կը մտնայ, մընացեալ ծանր հետեւանքներով մէկտեղ՝ զորս այդ եւս կը համբէի:

Զեմ դժուարիր երիտասարդի մը պաշտօն յանձնուած ատեն, այլ միայն կ'ըսեմ թէ պաշտօն յանձն առնող երիտասարդը նոյնն իսկ երիտասարդութենէ դուրս կ'ելլէ եւ առն կատարելոյ գործերը եւ յատկութիւնները իրեն կը սեփականէ: Երիտասարդութեան համար կորուստ մըն է, մանաւանդ երբ երիտասարդութիւնը մերինին պէս դեռ տկար է թուով եւ զօրութեամբ եւ զարգացմամբը, եւ ոչ իսկ իւր գործոյն կը բաւականանայ, ուր քառասնամեայն անցուցած անձինք բաւական թուով, կարողք եւ փորձառուք, այլ որ ոչ կարեն երիտասարդաց գործերը կատարել, շատ աւելի դիւրութեամբ եւ յարմարութեամբ վարչական պաշտօնները կրնան ստանձնել: Գործերը կը բաժնուէին, գործողք կը շատնան, ամէն դասէ եւ հասակէ անձինք պիտանի կրնան ըլլալ, եւ աս ալ՝ երբ լոկ տնտեսագիտական սկզբան հետեւում մը նկատուած ատենն իսկ, մեծ ծանրակշռութիւն կը ստանայ եւ խոհական մտաց ընդունելութեան եւ հաւասարութեան կ'արժանանայ:

Ոմանք մեծ ինչ կը կարծեն առաջարկել, խնդրելով որ ընտրելեաց համար սահմանեալ երեսնամեայ հասակը գոնէ ցքսանեւհինգ իջեցուի, որպէսզի աւելի աշխոյժ տարր մը ազգային պաշտամանց մէջ մուծուի: Ես հակառակը կը կարծեմ բոլորովին, եւ կը գտնեմ թէ իմաստութեամբ գործուած է այդ հասակը սահմանուած ատեն, որոյ իմաստը ոչ թէ քսանեւիննամեայն կամ քսանեւհինգ կամ նաեւ քսանեմիամեայն անկարող հրատարակել է ազգային պաշտօն մը ստանձնելու, այլ յաւէտ տնտեսագիտական առմամբ եւ ընդհանուր օգտին տեսութեամբ, պատասխանատուութեան ենթարկեալ տաղտուկ եւ հանդարտ պաշտօններէն, աւելի առոյգ երիտասարդները հեռացնել՝ որ ազգային յառաջդիմութեան աշխոյժ գործաւորներ ըլլան: Իսկ օրինական արգելքը երիտասարդները փորձութենէ ալ կը պահպանէ, զի եթէ դուռը բաց ըլլար, շատ կարող երիտասարդք կրնային պաշտամանց առերեւոյթ հրապուրանքէն խաբուիլ, եւ անոնց հետամուտ ըլլալով իրենց սեփական գործունէութիւնը խափանել: Զըլլայ թէ երիտասարդութիւնը մեծ բարենորոգում մը պահանջել կարծելով՝ աշխատի սահմանադրական ընտրելիութեան տարիքին նուազումը պահանջել: Ամենայն ոք որ ճշմարիտ ազգասէր է, կարծեմ թէ իմ համարձակ խօսիցս եւ յայտարարութեանցս կը ձայնակցի, բաւական է որ երիտասարդութեան երկրորդ կէսը, այն որ աւելի այրութեան մօտ է, երեսնամեայէն ցքառասնամեայն ենթակայ է պաշտօնատէր ըլլալու, ինչ որ սահմանադրութիւնը արդէն շնորհեց ամէնուրեք մեզ ալ յարգեմք: Բայց գոնէ առաջին կէսը ամբողջաբար երիտասարդական գործունէութեան պահեմք:

Հիմա ուրեմն պահե՞մք երիտասարդութիւնը հասարակային գործոց մասնակցութենէն: Ես ինձէն կ'իմանամ այդ հարցումը բնական հետեւանք մը նախընթացաբար զրուցածներուս: Սակայն ես չեմ կարծեր թէ հասարակային գործոց մասնակցութիւնը սոսկ սահմանադրական պաշտօնավարութեան վրայ կայացեալ ըլլայ, եւ առանց ասոր չըլլայ հասարակային գործոց մասնակցիլ: Ի՞նչ են ուրեմն ազգային յառաջդիմութեան համար թափուած ճիգեր, դաստիարակութեան համար եղած աշխատութիւններ, հրատարակութեանց մամլոյ համար տրուած փոյթեր, գիտութեանց եւ մակածութեանց սատարման համար եղած ջանքեր, արհեստից զարգացման եւ տարածման համար հոգեր, քրտինքներ, ազգային հողւոյն զօրանալուն եւ իրականանալուն համար կերպ հնարքներ: Արդեօք այս ամենն եւ ասոնց նման աշխատանքներ չե՞ն բաւեր, որ հասակ մը իրեն գործունէութեան ասպարէզ, ներքին գոհունակութեան պատճառ եւ հասարակային գործոց մասնակցութեան առիթ ունենայ:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(17 Շար.)

ՁԵԿՈՅՑ
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

12.— Գալուստ Կիւլպէնկեան Հետա–խուզական կեդրոն, Ազունիէ. 10,000 տոլար:

Ցաւելուածական յատկացում՝ նոյն կեդրոնի գիտական գործիքներուն ամ–բողջացման համար:

13.— Սէն Ժոզէֆ Համալսարանի մատե–նադարանին հայկական բաժնին, Պէյ–րութ, 5000 տոլար:

Պէյրութի Սէն Ժոզէֆ Համալսարանի մատենադարանին հայկական բաժնին ըն–դարձակման եւ բարեզարդման համար Հիմնարկութիւնը յատկացուց 5000 տո–լարի գումար մը: Տարիներէ ի վեր հայ–կական գիտութեանց յատուկ ամբիոն մը գոյութիւն ունի նոյն Համալսարանին մէջ:

14.— Սահակեան – Վարդուհեան վար–ժարան, Սամաթիա, Պոլիս, 4000 տոլար:

Սամաթիոյ Սահակեան – Վարդուհեան վարժարանի վերակառուցման համար Հիմնարկութիւնը անցեալին տրամա–դրած էր 25.000 տոլար: Ներկայ յատ–կացումը կը ներկայացնէ կէսը աննա–խատեսուած, յաւելուածական ծախսե–րուն՝ որոնց ենթարկուած էր վարժարա–նին խնամակալ մարմինը:

15.— Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարա–նին՝ 6,500 տոլար:

Մասնաւոր յատկացում՝ Պոլսոյ Պատ–րիարքարանին մէջ գտնուող հին, պատ–մական թղթածրարները պարունակող պահարաններու շինութեան համար:

16.— Համալսարանական կրթաթո–շակներ, 250,000 տոլար:

1964 / 65 *տարեշրջանին համալսարա–նական կրթաթոշակներու եւ ընթացա–ւարտ համալսարանականներու ուսման կատարելագործումին ի նպաստ եղաւ* 250,000 *տոլարի նոր յատկացում մը:* 1963/64 *ուսումնական տարեշրջանին այս ծրագրէն օգտուած են* 219 *համալսարա–նական ուսանողներ՝ որոնք բարձրագոյն ուսման կը հետեւին հետեւեալ երկիրնե–րու մէջ:*

	Ուսանող
Յորդանան	1
Միացեալ Նահանգներ	22
Աւստրիա	10
Գերմանիա	8
Յունաստան	6
Ֆրանսա	26
Անգլիա	11
Եգիպտոս	4
Հայաստան	1
Պարսկաստան	4
Իտալիա	9
Արժանթին	1
Գանատա	3
Պրազիլ	7
Լիբանան	83
Սուրիա	7
Թուրքիա	16
	219

×

Յ.Գ. Հիմնարկութեան կողմէ եղած յատկացումը իւրաքանչիւր պարագային պայմանաւոր է շինութեան արտօնագրի ստացումով:

Ամփոփում Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ ցարդ կատար–ուած յատկացումներու

1.— Յուլիսէն մինչեւ 31 Դեկտ. 1963

Վահան Թէքէեան վարժարանին, Պէյ–րութ 65.000 *տոլար:*

Դասագիրքերու հրատարակութեան, Պոլիս 10,000 *տոլար:*

Նիսի Երիցատան 3,594 *տոլար:*

Հայկական վարժարաններու նորոգու–թեան 100,000 *տոլար:*

Հայկական վարժարաններու սարքա–ւորման 100,000 *տոլար:*

Քարէն Եփփէ ճեմարանին, Հալէպ 33,000 *տոլար:*

Մեսրոպեան վարժարանին, Հալէպ 20,000 *տոլար:*

Թարգմանչաց վարժարանին, Դամաս–կոս 20,000 *տոլար:*

Զաւարեան վարժարանին, Հալէպ 16 *հազար տոլար:*

Ազգկանց Հայ Կաթողիկէ վարժարա–նին, Հալէպ, 40,000 *տոլար:*

Երկրորդական վարժարաններու գրա–դարաններուն՝ 50,000 *տոլար:*

Ազունիէի Կիւլպէնկեան Հետախուզա–կան կեդրոնին 10,000 *տոլար:*

Սէն Ժոզէֆ Համալսարանին, Պէյրութ 5000 *տոլար:*

Սահակեան – Վարդուհեան վարժարա–նին, Պոլիս 4000 *տոլար:*

Պոլսոյ Պատրիարքարանին 6500 *տոլար:*

Համալսարանական կրթաթոշակներու 250,000 *տոլար:*

Ընդհ. գումար՝ 733,094 *տոլար:*

1 *Յուլիսէն մինչեւ 31 Դեկտեմբեր* 1963 *կատարուած յատկացումներ* 733,094 *տոլար:*

1 *Յունուարէն մինչեւ 30 Յունիս,* 1963 *կատարուած յատկացումներ* 288,900 *տոլար:*

Գումար՝ 1963 *տարեշրջանին կատար–ուած յատկացումներու* 1,021,994 *տոլ.:*

2.— *Մինչեւ 31 Դեկտ. 1962 կատար–ուած յատկացումներ* 4,620,515 *տոլար:*

Ընդհանուր գումար ցարդ կատարուած յատկացումներու 5,642,509 *տոլար:*

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, Յուն. 1964

Ու բսել է. այս հինգուկէս տողերն ան–նման սրբագրութեամբ զարդարել են հինգ նուագների ճակատներն այնպէս, ինչպէս հին «Բազմավէպ»երում նոյն նը–կարի քլիշէն զարդարել է տարբեր գըր–ուածքների ճակատները: Իսկ այս հինգ նուագների հիմնական միտքը բանաս–տեղծին անհանգստացնող մի հանգամանք է. ինչո՞ւ չունը հաչում է լուսնեակի, «սակայն ոչ երբեք արեւի վրայ», այլեւ այն, թէ՝

Լուսնային ախտով հիւանդներ թէ կան,
Իսկ ինչո՞ւ չկան
Արեւի ախտով տառապող մարդիկ ...

Չենք կասկածում, որ բանաստեղծին քաջ յայտնի է, որ կայ եւ «արեւախտ», արեւահարութիւն, բայց նման բարակ բաների մասին մտածելու ժամանակ ով ունի, «երբ հին անձրեւն է թախծում ին–քըն իրեն», երբ մտածում ես, որ եթէ «մեռնելն» այնպէս հեշտ լինէր, ինչպէս ծնուելը... «դարձեալ – վերստին – կըր–կին – նորից մենք կը չահէինք, ,այց ոչ մայրերը»... երբ մնում է բացականչել.

— Էյ, ընկեր երկինք,
Մի խուլիգանիր,
Թէ չէ միլիցիա կը զանգահարեմ ...

Ահա քեզ «Անձրեւային սոնատ, հինգ նուագով մինոր հնչականութեամբ», որն ըստ էութեան մի հեգնանք է եւ ծաղր «անձրեւային լիրիկայի» դէմ՝ ներշըն–չուած նոյն ժխտման ոգուց:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(4 Շար.)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քը–րիստափոր» խումբի տարեկան գեղար–ուեստական երեկոն (Փետրուար 1), իր արձանագրած յաջողութեամբ, այս մեծ շարժումին հաշուոյն նպաստաւոր յաւել–եալ վկայութիւն մը եղաւ:

Երեկոյթին բացումը կատարուեցաւ Մարսէյլի շրջանի բոլոր խումբերուն կողմէ երգուած Ֆրանսական փառերգով եւ «Մշակ Բանուոր»ով: Հուսկ ուրեմն, օրուան խօսնակ ընկեր Հայթայեան բեմ հրաւիրեց ընկեր Մասիս Գուլումեան, որ արտասանեց Յ. Թումանեանի հայրե–նաշունչ մէկ քերթուածը:

Խումբին անունով բացման խօսք ըրաւ ընկեր Գարեգին Պագըճեան: Հազիւ 19 *տարեկան այս երիտասարդին խօսքին անկեղծ շեշտը, հայերէնով արտայայ–տուելու գովելի ճիգը մեծ տպաւորու–թիւն գործեց ներկաներուն վրայ, որոնք, անգամ մը եւս, առիթը ունեցան հաս–տատելու Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կա–տարած պտղօգուտ աշխատանքը: «Սիրով եւ հաճոյքով մաս կը կազմենք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մեծ ընտանիքին, որով հետեւ հոն կը սորվինք մեր լեզուն, կը ծանօթանանք մեր հարուստ անցեալին: Մանաւանդ, որովհետեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը մեր չիրագործուած երազնե–րուն, իտէալներուն առաջնորդող ուղին կը բանայ մեր առջեւ»:*

Յաջորդաբար արտասանեցին փոքրիկն Ունճեան եւ ընկեր Յ. Հայթայեան:

Երեկոյթը, որուն հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հարաւային Ֆրանսայի Շրջ. վարչու–թիւնը, առիթ մը եղաւ, որ երիտա–սարդներ արտայայտեն իրենց մտածում–ները: Շրջանային վարչութեան անունով՝ ընկեր Կարօ Յովսէփեան յայտարարեց. — «Մեր ժողովուրդին ազգային իրա–ւունքները պաշտպանող եւ անսակարկ անոր ծառայելու ուխտած կազմակեր–պութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կող–մէ հովանաւորուած շարժում մըն է Նոր Սերունդը, որ ունի ամուր խարիսխ մը եւ բարոյական հարուստ ժառանգութիւն մը:

Մեր միութեան մէջ հայ երիտասարդն ու երիտասարդուհին հաղորդակից կ'ըլ–լայ հայ ազգային գանձերուն: Շարժու–մը,— աւելցուց ընկերը,— հրամայո–ղական պահանջի մը արդիւնք է, որ պէտք է քաջալերել եւ զօրավիգ կենալ»:

Ցուցադրուեցան Հալէպի մէջ ամէն Ապրիլին տեղի ունեցող Հ. Մ. Ը. Մ.ի միջ – մասնաճիւղային խաղերէն առ–նուած տեսարաններ: Պատկերներու ցու–ցադրութեամբ՝ սրահը պահ մը ապրե–ցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ջատկուան ողիմ–պիականներու յիշատակելի պահերը:

Կարճ դադարէ մը ետք, ներկայացուե–ցաւ փոքրիկ գաւեշտ մը, որմէ ետք, մասնաճիւղին «Զարենց» պարախումբը, իր նոր յայտագրով, հոգեթով պահեր ստեղծեց:

Գ. Պ.

ՇՓՈԹՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԻ ՉՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մարսիլիոյ ֆրանսական թերթերը վերջերս գրեցին թէ Անտրէ Պաղտասար–եան անունով հայ երիտասարդ մը չորս ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է:

Դժբախտ զուգադիպութեամբ մը նոյն անունը կը կրէ մեր ընկերոջ՝ Գրիգոր Պաղտասարեանի որդին, որ կը ստիպուի նոյն թերթերուն հաղորդել թէ նոյն ա–նունը կը կրէ, բայց ոչ մէկ կապ ունի դատապարտուած երիտասարդին հետ:

Ֆրանսական թերթերը կատարած են այդ ճշդումը ամենայն փութկոտու–թեամբ, նկատի առնելով մեր երիտասարդ ընկերոջ՝ Անտրէին վայելած դիրքը Մարսիլիոյ գաղութին մէջ եւ առեւտրա–կան հրապարակին վրայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԿԱՏՈՒԱԶՈՐՈՒՄ

Արեւը բաւական խոնարհուել էր: Սրա–ծայր ժայռերի ստուերները երկարել էին ներքեւ լուծուելով ծառերի արձակած շուաքների մէջ: Նրանք իջան ձորը, տե–սան աղբիւրը, ջուր խմեցին, լուացուե–ցին եւ բարձրանալով նորից կանգնեցին քարափի վրայ:

— Չէ, լաւ տեղ է:

— Արեւոտ, սիրուն տեղ է, լաօ: Ջուր կայ, աղբիւր կայ: Ցախը մօտիկ է: Էն ձորի պոկին էլ Օնէի տունն է, էն էլ իր տանձի ծառերն են:

— Իսկ էս ճամբեն ո՞ւր է տանում:

— Սուրբ Ազբերիկ,— պատասխանեց Ոսկեհատը, երեսը աննկատելի խաչա–կնքելով:

ՆՈՐ ՏՈՒՆ

Հետեւեալ առաւօտ Ասատուրը սկսեց իր նոր տունը շինել: Նա ընտրել էր շի–նութեան վայրը եւ ցցերն էր ամրացը–նում բարձունքին, երբ նրան մօտեցաւ մի երիտասարդ ատաղձագործ, գործիք–ներով լի տոպրակը ուսը գցած: Եկուո–րը բարեւ տուեց եւ պայուսակը թեւից հանելով նետեց գետին:

— Տո՞ւն ես ուզում շինել:

— Ուզում եմ,— ասաց Խոդեդանը, քրտինքը սրբելով:— Անունդ ի՞նչ է:

— Ուրագ Ցակոբ:

— Բարով եկար, ուստա Ցակոբ: Ա–զա՞տ ես:

— Ազատ եմ:

— Ուրեմն շինե՞նք:

— Շինենք,— ձեռքերը ոգեւորու–թեամբ իրար շփելով պատասխանեց վարպետը:

Ցակոբ դաշտադէմցի էր: Նկատելով, որ տուն շինող կայ, գործիքներ վերցնե–լով, առանց հրաւէրի, շտապել էր այդ–տեղ:

— Հազարաշէ՞ն ես ուզում, թէ՞ հա–սարակ:

— Հասարակ: Հազարաշէնը հարուստ–ների բանն է,— նկատեց հովիւը:

— Լաւ, էնպիսի մի տուն շինեմ, որ հազարաշէնից բանով պակաս չլինի, ու դու շատ գոհ մնաս:

— Քանի՞ գերան կը գնայ,— հար–ցրեց Ասատուրը:

— Մի տաս – տասնհինգ հատ: Էս ձո–րից մի քիչ վերեւ լաւ կաղնի ծառեր կան, էնտեղից կը բերենք: Մի քանի հատ էլ բարդու ծառ հարկաւոր կը լինի:

Ցակոբը ամուսնացել էր դրանից մի քանի տարի առաջ, եւ ամուսնացել էր շատ վիպական ձեւով: Նա սիրահարուել էր Մշոյ դաշտի Ծղակ գիւղի քահանայ Տէր – Աւետիսի աղջկան՝ Ծաղկանուշին: Հայրը մերժել էր աղջկան տալ, պատ–ճառաբանելով, թէ տղան աղքատ է, հարստութիւն չունի: Ուրագ Ցակոբը ո–րոշում է աղջկան փախցնել: Հաջու եղ–բայր Աւեսի Սալիմը օգնում է նրան: Սալիմը Ցակոբին տալիս է իր ձին եւ իր երկու զինուած տղաներին՝ աղջկայ փա–խուստը կազմակերպելու համար: Հան–դիպումը տեղի է ունենում գիւղի աղբիւ–րի մօտ, իրիկուայ հովին:

— Ես եկել եմ քեզ փախցնելու, Զիչօ,— ասում է երիտասարդը՝ ձիուց վայր թռչելով:

— Գնամ շորերս փոխեմ, յետոյ փախ–ցրու,— պատասխանում է աղջիկը, ակ–նարկելով իր հագի հասարակ զգեստը:

— Չէ, Զիչօ զուրբան, քո խաս ու զու–մաշ շորերը ինձ հարկաւոր չեն, դու ես ինձ հարկաւոր,— ասում է Ցակոբը եւ Ծաղկանուշին գրկելով դնում է թամբին ու փախցնում Դաշտադէմ: Ձին ամբողջ ճանապարհն անցնում է քառատրոփ վազ–քով:

Հէնց առաջին օրը Ցակոբը Խոդեդանին պատմեց. թէ ինչպէս էր փախցրել սիրած աղջկան:

— Իսկ տէրտէրը քեզ դատի չտուե՞ց:

— Ի՞նչ դատ, աղջիկը ինքը համաձայն էր: Սուտ բան է, եթէ աղջիկը համա–ձայն չլինի, նրան ոչ ոք չի կարող ձիու վրայ դնել, Աստուատուր ախպէր:

— Ուրեմն յաջողութեա՞մբ փախցրիր:

— Փախցրի, լաւ փախցրի, բայց ինչ արած, որ հայրը անիծել է աղջկան,— հառաչեց վարպետը:

– Ի՞նչպէս:

— «Քանի որ դու փախար իմ չուզած տղայի հետ, թող ուրեմն, անսերունդ մնաս ու քու երդիկից ծուխ չբարձրա–նայ»,— ասել է Տէր Աւետիսը աղջկայ ետեւից: Լաողներ են եղել:

– Քանի տեղ մի դիր էդ անէծքը, կա–րեւորը ձեր երկուսի սէրն է,— խրա–խուսեց մոտկանցին:

Ատաղձագործ Ցակոբը թէեւ երիտա–սարդ էր, բայց փորձուած մարդ էր ե–րեւում եւ համակրելի զրուցակից: Իր արհեստի բերումով նա եղել էր Հայաս–տանի զանազան գաւառներում: Բացի իր ամուսնութեան պատմութիւնը անելուց, Ուրագ Ցակոբը նոյն օրը Խոդեդանին, իբրեւ նորեկի, պատմեց թէ Հայաստանի այս կամ այն շրջանի ժողովուրդը ինչ բնաւորութիւն ունի:

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
վարժարանի Աշակերտութեան կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ. , ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ —
Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն :

— 2 — ՋԱԻԵԾՏ , ֆրանսերէն , 1 արար :

26, Rue Troyon Sèvres (S. et O.)

Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ, ԼԻՈՆ

Լիոնի եւ շրջականներու Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան պիտի քարոզէ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ եւ այդ առթիւ հանրութեան ներկայացնէ Լիոնի նոր հոգեւոր հովիւը՝ Դաւիթ վրդ. Սահակեան :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի , պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Տէր Յուսիկ քահանայ Ադամեանի եւ երեցկինին յիշատակին :

Նոյնպէս հանգուցեալ Տէր Ադդէ քահանային մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր Կրթ. ձեռնարկներուն համար :

Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Օհանեան 50 ֆրանք, Տիկին Պայծառ Վարժապետեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

Տիկին Լիւսի Մինասեան 30 Ֆր. իր զաւակներուն յաճախած Կիրակնօրեայ վարժարանին ի նպաստ :

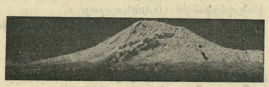
×

Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Պ. Գէորգ Պաղըրճեան իր եղբօր՝ ողբ. ՄարտիրոսՊաղըրճեանի մահուան առթիւ 260 ֆրանք , Պ. Պետրոս Սաաթճեան իր կնոջ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ 200, Պ. Արթիւր Մարկոսեան յիսուն, Պ. Ժիրայր Զիլինկիրեան տօներու առթիւ յիսուն , Պ. Յարութիւն Սարաճեան 35, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քէպապճեան, ողբ. Մարտիրոս Պագրճեանի մահուան առթիւ 20, Տէր եւ Տիկին Մինաս Յարութիւնեան (եկեղեցւոյ միջոցաւ) քսան, Ի. Թագւորոփ հինգ, Պ. Ստեփան Ստեփանեան 5 Ֆր. :

×

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները «Մանուկներու Օր»ուան առթիւ.— Գալուստ Կիւլպէնկեան Հաստատութիւն հազար ֆրանք, Պ. Բ. Գավէզ մեծաքանակ պիսքիւի, Տիկին Աքնազարեան չաքարեղէն եւ չօքօլա, Տիկին Սըրբուհի Գասպարեան չաքարեղէն , ընկերուհի Նաքշքարեան տասը ֆր., Պ. Շ. Քանեան (Ստրազպուրկ) խաղալիքներ :

Կապոյտ Խաչի կայանին Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պալեան իրենց քեռայրի՝ Միհրան Մալխեանի մահուան առթիւ՝ յիսուն ֆրանք :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խառնաոր խումբին կողմէ ,
Այս Շաբաթ ժամը 21ին

SALLE DES FETES D'ISSY, 25 Avenue Victor Cresson, ISSY

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ (երգ), Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ (դաշնակ), Ս. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (Արմոնիքա), Օր. Ծ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Օր. Մ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Գ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ , Ա. եւ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ (արտասանութիւն) : Խմբական երգ Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ զոր կը ղեկավարէ ԼԵՒՈՆԵԱՆ վարդապետ :

Զաւեշտ մը «Կիրակոս Աղային ճաշարանը» եւ առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոն – Տէսինի պարախումբը :

LE TRIO BERNARD DEDEDJIAN

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ապրիլեան Սերունդը (ՁՈՄ) իր բոլոր անդամները կը հրաւիրէ բացառիկ ժողովի, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Նոայլ սրճարանի ներքնասրահը: Ներկայ կ՚ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ՆԻՍԻ մէջ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Լօզան պանդոկը, 36 Րիւ Ռոսինի: Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի պատարագ: Ցաւարտ պատարագի Արեւագալի արարողութիւն ժամը 11·30ին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՁՈՄ) եւ «Շանթ» Թատերախումբին, այս Կիրակի երեկոյ ժամը 21ին, Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահը: Հովանաւորութեամբ՝ Բժ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆի կը խօսի Պ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (Փարիզէն)

Նիւթ.– Ծխախոտ եւ խլիրդը:

Բոլորը կը հրաւիրուին այս դասախօսութեան որ օրուան հրատապ հարց մը կը շօշափէ :

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՈ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

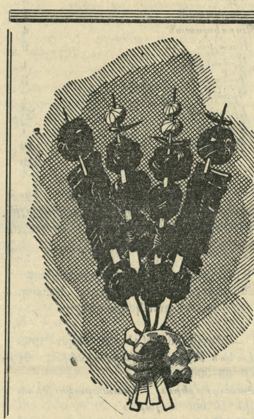
ԲԱՐԱԲԲԱ
Ողբերգութիւն 3 Արար

ԿԻՐԱԿԻ
16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 3
Մուտք 4 փր. – Մանուկները՝ ձրի

Salle des Fêtes
25, Avenue Victor Cresson
ISSY-LES-MOULINEAUX

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ
Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

HAUTES... GAP ...ALPES
HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE
Տէր եւ Տիկին
ՓԻԼԻՌ ՁԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐՄԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ
Ski — Natation — Patinage
Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք
« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
Téléphone : 086
— 1, Avenue des Alpes —
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.
Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.
ՈՎ ՈՐ ԳԱՑ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական , հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,
ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ
Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
Երկու նուագախումբ, քոթիյոն, թոմպօլա
Գեղարուեստական նոխ բաժին
Խնամուած պիւֆէ , սովորական գիներով
Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝
UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18
Գին 10 փր., ուսանողներու 5 փրանք Paris C. C. 8019-72

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 — C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 16 FEVRIER 1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9937 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — No 9937

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Տարի մը առաջ, 1963 Փետրուար 16ին Պէյրութէն հասած հեռագիր մը կը հաղորդէր, որ Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա. Փայասլեան սրտի տագնապի մը հետեւանքով սախպողաբար փոխադրուած է Պէյրութի ամերիկեան հիւանդանոցը :

Երկու օր վերջ, Փետրուար 18ին երկրորդ հեռագիր մը կը գուժէր իր անակնկալ մահը :

Զարեհ Ա. Կաթողիկոս ընտրուած էր 1956 Փետրուար 20ին եւ ամէն տարի նոյն թուականին այս սիւնակներէն արձագանգը կ'ըլլայինք իր կատարած աղօգուտ աշխատութեանց եւ ձեռք բերած կարեւոր արդիւնքներուն :

Անցեալ տարի, մինչ իր գահակալութեան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ ներբողեանը կ'ընէինք իր եօթնամեայ նուաճումներուն՝ խմբագրականի սիւնակէն, միւս սիւնակներուն վրայ, սեւ գիծերու մէջ, կը հրատարակէինք իր մահուան գոյժին հետ լուսանկարն ու կենսագրականը (Յառաջ, 20 Փետր. 1963) :

Տարօրինակ զուգադիպութիւն :

Տարաբախտ հայրապետի գահակալութիւնը կը տեւէր ճիշդ եօթը տարի :

Ամբողջ եօթը տարի անիկա քալեց Խաչի ճամբէն դէպի Գողգոթա, առանց ընկրկելու, քրիստոնէավայել համբերատարութեամբ, չարչարուեցաւ, խաչուեցաւ, ի վերջոյ յաղթանակը տարաւ իր բոլոր հակառակորդներուն եւ թշնամիներուն վրայ, որոնք «ոչ գիտէին զինչ գործեն» :

Իր անակնկալ ու վաղաժամ վախճանումով «մահուամբ զմահ կոխեաց», ինչպէս կ'ըսէ «Հաւատամք»ը :

Իր դաղաղին առջեւ փարատեցան բոլոր կիրքերն ու մախանքները, անիրաւ յարձակումներն ու թշնամական ցեխարձակումները, որոնք խորապէս խոցած էին իր զգայուն սիրտը :

Ի կենդանութեան չէին հասկցած զինքը, կուսակցական հատուածամոլական դժուձ հաշիւներէ տարուած հալածեր էին այս մեծահոգի, բարեսիրտ, անշահախնդիր, անբասիր ու տիպար եկեղեցականը, բառին իսկական առումով «վեհափառ» հայրապետը :

Երանաշնորհ Զարեհ Ա. Կաթողիկոս իր պաշտօնավարութեան եօթը տարիներու ընթացքին, կուրծք տալով անսրակելի մարդոց յարուցած անյաղթահարելի խոչընդոտներուն, ամուր հիմերու վրայ դրաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր Աթոռը, ի յուսահատութիւն բոլոր անոնց, որոնք կ'ուզէին աւազի վրայ հիմնուած տեսնել զայն :

Անխորտակելի ապառաժի մը նման կանգուն է այսօր անիկա Միջերկրականի դեղածիծաղ ափերուն վրայ իր գմբէթազարդ մայր տաճարով, փառաւոր վեհարանով, դպրեվանքով, մատենադարանով, թանգարանով, տպարանով եւ իր սաբօքն :

Ութ տարիէ ի վեր դպրեվանքը դարձած է արդշատեղ տնկարան մը, ուսկից ամէն տարի պատրաստուած, զարգացեալ երիտասարդներ դուրս կուգան, իբրեւ կուսակրօն կղերական, քահանայ կամ ուսուցիչ, բոլորն ալ կոչուած ազգին ծառայելու :

Զարեհ Կաթողիկոս՝ Կիլիկիոյ դաւակ՝ ամբողջ հոգիով պաշտպանեց իր դարաւոր Աթոռին շահերը, արհամարհելով ամէն կարգի սպառնալիք եւ վրիժառական արարք, որքան բարձրէն ալ եկած ըլլային անոնք :

Շնորհիւ իր անյողդողդ կամքին յմահ կանգուն մնաց պատնէշին վրայ : Մահէն վերջ աստիճան մը աւելի բարձրացաւ կիլիկեան աթոռին արժէքը, մեծապէս աւելցաւ անոր հմայքը յաչս բոլորին :

Երջանկայիշատակ Կաթողիկոսի հոգին կը սաւառնէր Երուսաղէմի պատրիարքական դահլիճին վերեւ անցեալ Հոկտ. 26ին՝ երբ Վազգէն եւ Խորէն Կաթողիկոսները կ'ողջագուրուէին՝ տողորուած քրիստոնէական անյիշաչար ոգիով :

Էջմիածնի եւ Անթիլիասի հաշտութեան հանդիսաւոր արարողութեան կը նախագահէր Զարեհ Ա., մարմնով աներեսանելի եւ անշօշափելի, հոգւով ու սրտով ներկայ : Զոյգ կաթողիկոսներու առաջին մտածումը՝ այդ պատմական րոպէին՝ կ'երթար դէպի երանաշնորհը :

Ցապաղած խղճահարութիւն մը էջմիածնի դահակալին ըսել կուտար .

— Որքան կ'ուզէի, որ այս ողջագուրումը տեղի ունենար Զարեհ Կաթողիկոսի օրով :

Ցետոյ նաեւ իր ակնարկութիւնը այն «պրոնտական տագնապ»ին, որ ստեղծուած էր յանուն էջմիածնի եւ որ ամբողջ եօթը տարի թունաւորած էր Զարեհ պաշտելիի կեանքը :

Ցետ մահու կատարուած այս խոստովանութիւնները Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ գերագոյն պետին կողմէ իր «սիրեցեալ Զարեհ եղբօր» մասին, արդար հատուցում մըն էին անոր խնկելի յիշատակին :

Երջանկայիշատակ կաթողիկոսին կէս մնացած գործը կը շարունակուի այսօր շնորհիւ իր սրտակից ու օծակից եղբօր՝ Խորէն Ա. Բարոյեանի, որ արժանաւորապէս գրաւած է իր թափուր ձգած Աթոռը, ի փառս եւ ի պայծառութիւնս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր կաթողիկոսութեան :

Ու նաեւ՝ շնորհիւ երիտասարդ, զարգացեալ եւ նուիրեալ միաբաններու հոյլին, որ կ'աջակցի նորընտիր կաթողիկոսին իբրեւ առաջնորդ կիլիկեան թեմերու՝ Իրանէն մինչեւ Ամերիկա, իբրեւ տեսուչ եւ ուսուցիչ դպրեվանքի, իբրեւ խմբագիր Հասկի, իբրեւ քարոզիչ ու հովուոր հոգիւ :

Զարեհ երանելիի օրինակելի կեանքը ներշնչման աղբիւր մըն է Անթիլիասի երիտասարդ միաբանութեան համար : Այս փաստն իսկ բաւական է յաւերժացնելու անոր յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ կացութիւնը շատ մտահոգիչ դարձած է : Մակարիոս Արք. վերջնականապէս մերժած է անգլեւամերիկեան նոր առաջարկները : Իրաց այս կացութեան մէջ, Անգլիացիք կը փորձեն ճնշում բանեցնել Թուրքերուն վրայ որպէսզի զինեալ միջամտութիւն մը չկատարեն իսկ Մակարիոս Արք. որոշած է ՄԱԿին դիմել : Կիպրոսի մէջ կռիւները շարունակուած են եւ միշտ անորոշ է թէ ո՞վ սկըսած է, մէկը միւսին վրայ կը ձգէ : Կը թուի թէ յունական զրահապատ ուժերը վճռական դեր խաղացած են, Թուրքերը խոստովանած են թէ յուսալքուած են երբ տեսած են այդ թեթեւ զէնքերը : Թուրք բժիշկ մը յայտնած է .— «Կ'ատենք Անգլիացիները : Զգեցին որ ջարդուինք առանց մատերնին շարժելու : Մէջտեղ եկան երբ ամէն ինչ վերջացած էր» : Իսկ Անգլիացիք ձանձրացած են ապարդիւն աշխատանք մը կատարելէ եւ պաղարիւնութեամբ կ'ըսեն .— «Մեր կարելին կ'ընենք օգնութեան փութալու համար այս մարդոց սպասելով որ մեր կռնակէն զարնեն» :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԷՐՀԱՐՏ Փարիզ հասաւ առջի օր եւ խօսակցութիւններ ունեցաւ տը Կոլի հետ կարեւոր հարցերու մասին, գլխաւորաբար Զինաստանի ճանաչումը Ֆրանսայի կողմէ : Էրհարտ Պոն վերադարձաւ նոյն օրը : Պունտըսաթը (ծերակոյտ) դիմած է Էրհարտի որ բացատրութիւն տայ «այն հետաքրքրութեան պակասին» մասին զոր կառավարութիւնը ցոյց տուած է Աւկուսի հարցին նկատմամբ :

Օրը Օրին

VARTANANC

Վարդանանց յիշատակի տօնակատարութեան ճիշդ օրերուն զուգադիպեցաւ Դերենիկ Դէմիրճեանի վէպին ֆրանսերէն հրատարակութիւնը, կարծես Ֆրանսացիներն ալ մասնակից դարձնելու համար մեր ազգային ներշնչումներուն, ինչպէս եւ այն հերոսական ոգիին, դիւցազնական մարտնչումներուն, որոնք յատուկ են Հայութեան, մէ՛կ նպատակով, —

Հայը կ'ուզէ ապրիլ, ապրի՛լ միայն կ'ուզէ Հայը, ինքնօրէն, ինքնիշխան, ինքնակամ :

Սատանան է պաշտեր թէ Եհովան, — ձեզի ի՞նչ : Արամազդն է պաշտեր թէ Աստուած, — ձեզի ի՞նչ :

Հայը կ'ուզէ տանուտէր մնալ իր հայրենիքին մէջ :

Եղիշէ կ'ուզէ տարբեր մեկնութիւն, տարբեր պատճառաբանութիւն դնել ազգային այս կամքին մէջ : Հանգամանքին խորքը կը մնայ նոյնը, յաւիտենական, — կրնամ ըսել՝ վկայութի՛ւնը ազգային հոգեբանխօսութեան մը :

Դերենիկ կ'աշխարհականացնէ Եղիշէի մեկնութիւնը՝ Աւարայրի պատերազմին փիլիսոփայութիւնը իր վէպով : Մատենացոյցի մը մէջ տեսայ թէ Դերենիկ գրած է նաեւ «դրամա» մը, «Վասակ» խորագրով, — ինծի ծանօթ չէ այդ ողբերգութեան ոգին : Ողբերգութեան ձեւով՝ շատեր ներկայացուցած են Վարդանանքը (Ս. Գնունի, Վ. Տիրացեան, Մանավեան, Հ. Սահակ Տէր - Մովսէսեան եւ ուրիշներ) : Առաջին «սովետահայ պատմական վէպը» կը կոչէ Թոփչեան այն գործը, որ այժմ թարգմանուած է ֆրանսերէնի :

×

Լուի Արակոն, երբ ձեռնարկեց «Սովետական Գրականութիւնը» ներկայացնելու իր երկրին, հետաքրքրուեցաւ նաեւ հայ գրական դաշտին բերքով : Անձամբ ծանօթ էր Չարենցի, ծանօթացած էր նաեւ Ա. Իսահակեանի հետ : Մոսկուայի մէջ, ուր գացեր էր նիւթեր հաւաքելու, զարմանք միայն կը յայտնէ՝ իր հետաքրքրութեան մասին : «Հայ գրականութի՛ւն...» : Արակոն կը մեկնի Երեւան : Այնտեղ իրեն կը յանձնուի Դէմիրճեանի «Վարդանանք»ը ռուսերէն լեզուով, — Աւ. Իսահակեան սրտագին կապերով կապուած էր Դէմիրճեանի, եւ Արակոն ռուսերէն լաւ գիտէր :

Ֆրանսացի գրագէտը կը ծրագրէ հրատարակել այս վէպը ֆրանսերէն լեզուով :

Դժբախտաբար ֆրանսացի հրատարակիչներէն ոչ մէկը յանձն կ'առնէ :

Վէպը՝ գետի պէս ծաւալուն, նիւթը՝ Ֆրանսացիներուն համար ոչ - հետաքրքրական, թարգմանութիւնը ... (այս հարցը առանձին յօդուածի նիւթ է, բացատրելու համար մերոնց թէ թարգմանութիւնը արուեստ է, *հայ* դիմացն ալ *տիփին* գրել մը չէ, — վերջերս բազմաթիւ գիրքեր լոյս տեսան թարգմանութեան այս հարցին մասին, ֆրանսերէն լեզուով, — հետաքրքրուողը թող փնտրէ) :

Ու Դերենիկի վէպը մնաց... որբ :

Երբ վէպը, հրատարակչական մէկ տունէն կ'անցնի միւսը, կուգայ կը հասնի Սթոք հրատարակչական տունը : Ամէն հրատարակչական տուն ունի իր զըննահատիչ մարմինը (*քոմիթէ տը լէքթիւռ*) : Սթոքի մարդիկը կը կշռեն վէպը երկու ձեւով .— Լեզու եւ առեւտրական հրապոյր :

Ոչ *վալէօռ լիթէռէր*, ոչ *վալէօռ քոմէրսիալ*, — ահա տեղեկագիրը :

Այստեղ կը միջամտէ Վիքթոռ Կաստոն (Վահրամ Կաքաւեան), որ կրնայ լսելի դարձնել իր ձայնը այս հրատարակչական Տան մէջ, — այստեղ հրատարակուած են իր երկու վէպերը, *Լը վէն Սոլէյ տը լա վի* եւ *Լը շըվալիէ ա լ'էմբռոտ* :

Կը խօսի Հայութեան մասին, Հայոց Պատմութեան մասին, մանաւանդ Հայ երիտասարդութեան մասին, որ կշիռ ունի այսօր Ֆրանսայի մէջ՝ իր տուած ֆրանսագիր բանաստեղծներով եւ վիպասաններով, ինչպէս եւ ֆրանսական մշակոյթի իր ծանօթութեամբ եւ մտաւորական պատրաստութեամբ :

Կ'առաջարկուի *տայճէսթի* ենթարկել վէպը, — գրական այս գործողութիւնը, զոր թարմացուցին Ամերիկացիները այս վերջին տարիներուն, աւանդութիւն մըն է որ կուգայ հինէն (*Մակարայեցւոց* գիրքին մէջ, «Աստուածաշունչ» կարդացողները կը գտնեն վկայութիւնը) :

Այսպէս է որ Դերենիկի հսկայ վէպին այսօր կը ներկայանայ մէկ երրորդը՝ ֆրանսերէն լեզուով : Այժմ մարսելի՝ ոչ միայն ֆրանսացի ժողովուրդին համար, այլ եւ արդի մարդուն համար, որ չի սիրեր... «Յայսմաւուրք» բանալ, — պատապագներն իսկ սկսած են կրճատել հիմա :

Այժմ Սթոք հրատարակչական տունը հրապարակ նետած է Դերենիկի վէպը(1) : Կարմիր Վարդանը կը տեսնուի իր կարմիր կողքով, Վարդանի նկարով եւ Մամիկոնեանց տան զինանշանով, բոլոր ֆրանսական մեծ գրատուներու ցուցափեղկին մէջ : Հայ երիտասարդութեան, հայ ընթերցող հասարակութեան կը մնայ արժեցնել Ֆրանսացիներու հետաքրքրութիւնը : Միայն մեր արիւնը չէ որ վաճառելի է (ձրի ալ տուինք), ցոյց տանք որ մեր մշակոյթն ալ վաճառելի նիւթ է : Գորգը չէ միայն որ կը ծախուի, գիրքն ալ կը ծախուի : Հիմա պատերազմը շուկաներու վրայ է որ տեղի կ'ունենայ :

Գնեցէք այս գիրքը, զնեցէք եւ նուիրեցէք ձեր ֆրանսացի բարեկամներուն, ցոյց տալու համար թէ հին ժողովուրդ ենք, քրիստոնէութեան կոխւ ենք մեր, գիր եւ արուեստ մշակեր :

Հայե՛ր, ձեր ստեղծած հետաքրքրութիւնն է որ պիտի բարձրացնէ Հայութեան գինը ֆրանսական գրական շուկային վրայ եւ միջազգային կեանքին մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

1) *Vartananc*, par Térénig Témirdjian. Editions Stocks, Paris, 1964.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Համաձայն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի կարգադրութեան, կը հրահանգենք Արեւմտեան Եւրոպայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ բոլոր Եկեղեց. մարմիններուն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել 1964 Փետրուար 23ին, ի հանգիստ Հոգելոյս Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի հոգւոյն, անոր վախճանման առաջին տարելիցին առթիւ :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակ
Եւրոպայի Հայոց

ԱՅՆ ԼԱ՛Ւ ՕՐԵՐՈՒՆ

«ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ»Ի ՀՆԳԵԱԿԸ

Գ.

Երկրորդ Գուրգէնը, Երզնկացի Բէլլէրեանը կամ Շիրակունին, առանձնած էր թերթին «Ներքին կեանք»ի բաժնին խմբագրութիւնն ու տեղական — Թուրքերէն — թերթերու խմբագրականներուն եւ երկրի ներքին կեանքին հետ կապուած լուրերուն թարգմանութիւնը: Այս գծով եւ լուրերու այժմէութիւնը ապահովելու նպատակով ունէինք նաեւ Օսման էֆէնտի անունով երիտասարդ Թուրք ռիփորթըր մը, որ երեկոները կուգար՝ զանազան պաշտօնատուներէն քաղած լուրերով բեռնաւոր եւ կը յանձնէր զանոնք Շիրակունիին:

Երեկոյ մը, հոգիով ուրախ, բայց դէմքին վրայ կեղծ տխրութեամբ մը, Օսման էֆէնտի, իբրեւ ոչ–հրատարակելի «լուր» կը տեղեկացնէր, թէ իր լսածով Միսաք Թօրլաքեան... մահուան դատապարտուած է անգլիական պատերազմական ատեանին կողմէ: Օրեր առաջ, մենք, բուն իսկ աղբիւրէն իմացած էինք Միսաքին անպարտութիւնը, այնպէս որ Շիրակունին, չգիտնալ ձեւացնելով, հարցուց թէ որքան ստոյգ է լսածը: Թուրքը չյայտնեց աղբիւրը, բայց պնդեց: Երբ լսուեցաւ որ ճիշդ չի կրնար ըլլալ գիտցածը եւ դարձեալ հակաճառեց, այն ատեն հինգ ոսկի գրաւի բռնուեցաւ Շիրակունիին հետ: Աւելորդ է ըսել, թէ քանի մը օր ետքը, քիթը կախ, խմբագրատուն եկաւ եւ վճարեց հինգնոցը, որով, նոյն իրիկունն իսկ մէկ–մէկ գաւաթ գարեջուր պարպեցինք Թօրլաքեանին կենացը:

Գուրգէնը շէն ու ընկերական տղայ էր եւ Դաշնակցական, ըստ ամենայնի: Երբ փախանք Պոլսէն, կնոջը հետ գնաց ան Փարիզ, ուր մնաց քանի մը տարի: Ետքը, զարմանքով իմացայ, որ եղած էր գաւառափոխ եւ մեկնած էր Հայաստան: Ան երթալն էր, — ա՛լ լուր մը չունեցանք իրմէ:

Խմբագրական կազմին մէջ ամէնէն նորը՝ ինծի յանձնուեցաւ թերթի միջազգային կեանքին եւ լուրերուն խմբագրութիւնը:

Ամէն առաւօտ կը մաղէի սեղանիս վրայ դիզուած անգլերէն եւ ֆրանսերէն թերթերը, եւ, յօդուածներու կամ լուրերու ձեւին տակ կը ներկայացնէի օրուան միջազգային քաղաքական կեանքը: Սկիզբները բաւական դժուար աշխատանք էր ինծի համար, մանաւանդ պիտանին եւ անպէտը զանազանելու, զատելու եւ զտելու տեսակէտով: Այդ պատճառով, նախ Շաւարշը աչքէ կ'անցընէր թերթերը, կարմիրով նշաններ կը դնէր, կը բացատրէր խտացնելու ձեւը եւ ապա կը կարդար ու կը սրբագրէր գրածս: Դժուարութիւնը ամիս մը անգամ չտեւեց եւ ես տէրը դարձայ գրչիս ու գործիս: Ճիշդ էր Շաւարշին ըսածը — «սկսէ աշխատիլ եւ կը տեսնես թէ ի՛նչպէս կը բացուիս»:

×

Շատ հաճելի կ'անցնէր կեանքը խմբագրատան մէջ, որ կը գտնուէր Գալըբխթան փողոցի թիւ 37 հինգ յարկանի շէնքին երկրորդ յարկը, Պոլսոյ ամերիկեան դեսպանատան դիմացը: Ամբողջ շէնքը վարձուած էր կուսակցութեան կողմէ: Վարի յարկը «Ռոստոմ» ակումբն էր, վերը՝ խմբագրատան քոլլէկը, փոքր սենեակի մը մէջ, Լեւոն Ղարիպեանին «Արծիւ» գրավաճառանոցը, աւելի վերը՝ Յ. Սարգիսեանի «Կիլիկիա» գրատունը, եւն.: Իսկ ամէնէն վերի յարկը, իր ժողովասրահով յատկացուած էր Հ. Յ. Դ. Պատասխանատու Մարմնոյն եւ Կեդր. Կոմիտէին գրասենեակներուն: Եւ ամբողջ շէնքը առտուընէ մինչեւ իրիկուն կը գտնուէր եռուզեռի մէջ:

Երեկոյեան ժամը վեցին կ'աւարտէր խմբագրատան աշխատանքը: Սկիւտար անցնելու համար ամէնէն կանուխ կը մեկնէր Շաւարշը: Մենք կէս ժամ, ժամ մը կը տնտնայինք, խօսակցելով ապաժամ այցելուներու հետ եւ յետոյ կը ցրուէինք Բերայի ուղղութեամբ: Մեզմէ մէկը միայն, շաբաթական հերթով, կը մնար խմբագրատունը, սպասելով որ անգլիական գրաքննութիւնը վերադարձնէ օրուան թերթը, ըստ այնմ վերջին սրբագրութիւնները ընելու եւ տպագրութեան յանձնելու համար: Թերթը յաճախ կուգար ջնջուած տողերով, հատուածներով կամ ամբողջական սիւնակներով, որոնք պէտք էր վերցուէին, տեղերը պարապ ձգուելով:

Մինչեւ 1921ի վերջը տանելի էր կացութիւնը, բայց երբ օրէ օր կը զօրանար Քեմալականներուն դիրքը, ընդհանրապէս թոյլ չէին տրուեր հակաթուրք արտայայտութիւններ, Թուրք ժողովուրդին փափո՛ւկ զգացումները չվիրաւորելու համար... Առանձնապէս կը ջարդուէին Շաւարշին կրակոտ խմբագրականները, յաճախ տող ընդ մէջ, երբեմն նաեւ ամբողջ սիւնակով: Կ'ապրէինք շրջան մը, երբ Անգլիացին եւ Ֆրանսացին դարձած էին Թուրքին ջերմ պաշտպան եւ կը ծառայէին անոր հաշիւներուն ու շահերուն: Այդպէս էր նաեւ 1922էն առաջ, բայց այն ատեն այնքան աչքի չէր զարներ Թրքասիրական կեցուածքին կամ զգացումներուն դրսեւորումը, գրաւման իշխանութեանց մօտ: Երբեմն, նոյնիսկ տեղ չէին գտներ եւ դեր մը չէին խաղար այդ զգացումները, շնորհիւ պարկեշտ ու մեգի բարեկամ, մեզի հետ կապ պահող զինուորականներու եւ մենք ասոր ապացոյցը տեսանք Միսաք Թօրլաքեանի դատավարութեան ընթացքին ու վախճանին: Եթէ այդ դատը տեղի ունեցած ըլլար, օրինակի համար, 1922ի կէսերուն, վստահօրէն ողբերգական պիտի ըլլար մեր սիրելի Միսաքին ճակատագիրը:

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(3, մնացեալը յաջորդով)

ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Յատկանշական է Սեւակի համար «Գժւում եմ» բանաստեղծութիւնը, որտեղ նա բուռն կրքով երգում է «գժութիւնը»:

Այս «գժութեանը» եթէ փորձենք աւելի բանաստեղծական տեսք տալ, բանաստեղծներին վաղածանօթ «խենթութիւնն» է.

Եւ ինձ լսելով՝ կարող են ասել :
«Գժուե՞լ է, ինչ է».

«Այդ, գժուել եմ, ինչո՞ւ չգժուել» — հաստատում է բանաստեղծը, որովհետեւ նրա կարծիքով գժուելով են սիրում ու ատում, գժուելուց է փայտը ճարճատում, գժուելով միայն կարելի է շահել մարդը, ու չի ծնուի նոր մարդը առանց գժուելու, մինչեւ ջուրը չգժուի՝ չի եռայ, եւ նոյն հատիկը չի պատռի կեղեւը, գժուելով են ծառերը փթթում, եւ պտըտւում է երկիրը, սերմերը պէտք է կարգին գժուեն, որպէսզի բերք դառնան, թաթերը ձեռքի եւ բառերը երգի փոխուեն ... Բանաստեղծը ուզում է «միշտ գիժ լինել», այսինքն լինել շարժման մէջ՝ դէպի կատարեալը, դէպի նորը, նիւթի յարափոփոխ եւ հարստացող շարժման ոլորտում: Շատ են գրքում նման կրքոտ, փայլուն էջեր, որոնց միջից նայում է անհանգիստ, անյագուրդ, նորին, լաւին, կատարեալին ձգտող նիւթի բարեշրջման կրքոտ երգչի ազնիւ կերպարանքը:

Սէրը Սեւակի բանարուեստում կարեւոր տեղ է գրաւում: Եթէ նրան հաւատանք (իսկ չհաւատալու քիչ հիմքեր կան...) ապա նա նման է «Փետրուար ամսին».

Գիտեմ կարճանալ եւ երկարանալ,
Նայած թէ սէր կա՞յ ...

Զափազանց բնորոշ է Պարոյր Սեւակի համար, որպէս սիրերգակի, «Երգ երգոց» բանաստեղծութիւնը. այս՝ փոքր թերութիւններով եւ մեծ առաւելութիւ-
ներով օժտուած գործը բանաստեղծի ա-
բային գործերի գլուխ գործոցն է: «Եր-
երգոց»ում աւելի քան մի ուրիշ գր-
ծում, շեշտուած է բանաստեղծի ինքն-
թիւնը, նրա կարողութիւնը՝ բացայ-
տելու իր ներաշխարհը, ինքն իրեն դն-
լու ընթերցողի ափի մէջ.

Գարնան աշակերտ եմ
Ու սիրոյ վարպետ ,—

Գունաղեղ է եւ տպաւորիչ Պարոյր Ս-
ւակի սիրոյ երգը, անկնկալ են եւ հ-
րուստ նրա պատկերները, շռայլ է նա
տաք, ներշնչուած ու ներշնչող:

Պարոյր Սեւակը գաղտնապահ չէ, նա
կարիք էլ չի զգում գաղտնապահ լինելու
ինչ գաղտնիք, երբ նա մարդ է՝ ափի
մէջ:

Ունի պարտութիւններ Պարոյր Սեւա-
կը, կասկածից դուրս է, բայց ուշիմ ը-
թերցողը չի կարող չնկատել, որ չա-
յաճախ, նրա պարտութիւնը մի յաղթա-
նակ կը լինէր Պառնասի ստորոտներո-
գոհ ու ինքնագոհ զբօսնող մի շարք բա-
նաստեղծների համար:

Անհատի պաշտամունքի տարիներն ի-
րենց չորս եղանակներով չէին կարո-
արձագանգ չգտնել զգայուն եւ կրք-
բանաստեղծի հոգում, եւ այդ տարիներ-
դառնութիւնը չէր կարող տեղ չգտնե-
նրա բանարուեստում:

Այդ այն ժամանակներն էին, եր-
«մուտք անելու համար ճակատ չէ-
համբուրում», երբ «ճակատն առհաւա-
րակ համբոյրի տեղ» լինելուց աւելի վ-
փորձադաշտ էր, ուր կնճիռ էին ցանում
Այդ այն ժամանակներն էին, երբ գո-
յութիւն ունէր մտածական մի վարժա-
պետութիւն, ամէն ինչի վրայ իշխող ան-
հատի չափած ու ձեւած «կաղապա-
գաղափարը»՝ պարտադիր բոլորի հա-
մար, «նեղ կօշիկների ցաւը», որ «առ-
էր մղում» մարդկանց:

Բայց անցեալի վերադնահատութե-
մռայլ էջերը չեն խաթարում գրքի -
րակը, Պարոյր Սեւակի գրարուեստ-
կենսաշունչ է եւ կենսահաստատ: Առո-
ժանկան աչքերով նա նայում է մեր ալ-
սօրուան ու գալիքին: «Մխիթարում եմ
բանաստեղծութեան մէջ բանաստեղծ-
յանգում է այս եզրակացութեանը.

Եւ իմ ապրած ժամանակը՝
Արտասաւոր եւ լուսաւոր՝
Ոչ մի բանով չի նմանւում
Այդ նզովեալ ժամանակին ...

Այս է «Մարդը ափի մէջ» գրքի բաղ-

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Բայց ուրիշ մասնակցութիւն մըն ալ կայ, այն է ընտրողութեան իրաւունք: Ամէնէն մեծ իրաւունքը՝ որով ոք ազգային պաշտօնավարութեանց կը կոչէ այն անձը, որոյ սկզբունք, գաղափարք, ձիրք, արդիւնք եւ բարոյական յատկութիւնք ոչ միայն զինքն արժանի կ'ընեն բացարձակաբար, այլեւ զինքն յարմար գտնել կուտան ժամանակին եւ հարկին պարագայից համեմատ: Ես երիտասարդութեան համար ամբողջ կ'ուզեմ այդ իրաւունքը, եւ ոչ իսկ կրնամ շատանալ քանեւհինգամեայ միայն տալով զայն, այլ կը խնդրեմ որ ամենեքին որ քսանամեայ հասակնին լրացունելով երիտասարդութեան մէջ կը մտնեն, անմիջապէս ընտրողի իրաւունք ստանան, ընտրողութեան համար դրուած ուրիշ պայմանները թեթեւնան ըստ կարի, ծանրացնելով միայն դաստիարակութեան պայմանը, որ ընտրող չկարենայ ըլլալ ոք, որ հրաւիրագիրը չի գիտեր ընթեռնուլ եւ ստորագրութիւնը չի գիտեր դնել ընտրութեանց աղիւսակին վրայ: Այդ կէտերը հոս չեմ կրնար օրինաւորապէս առաջարկել, բայց ուխտիւք կը խնդրէի որ օրինաւորապէս առաջարկուէին եւ օրէնսդիր իշխանութենէ ընդունուէին: Իմ կողմէս կը յաւելում յորդորել երիտասարդութիւնը, որ իւր ընտրողական իրաւանց նախանձախնդիր ըլլայ եւ ջերմ գործադիր: Այսու բաւական մասնակցութիւն կը ստանայ հասարակային գործոց մէջ, մասնավարութիւն մը որ չի կապեր իւր ձեռքը, չարգիլեր իւր սեփական աշխատութիւններէն, կը կրթէ զինքն խոհականութեամբ դատել ազգային գործոց ընթացքը, եւ արթուն կը պահէ պաշտօնավարները իրենց գործակալութեան մէջ: Այնչափ աւելի արթնութեամբ կը գործէ ոք, որչափ աւելի գիտէ թէ բազմաթիւ եւ արթուն աչքեր իւր վրան կը հսկեն: Անձնասիրութիւն եւ ծառայամտութիւն եւ մասնաւոր շահեր հեռի մնան քուէ–տուփերէն, միայն արժանիքը եւ հասարակային օգուտը որոշէ ընտրելիները: Երիտասարդութիւնը, որ վարժ չէ իսկ անձնական շահերու ընթացքին հետեւիլ, յարմար է ընտրողական իրաւանց գործածութեան, եւ մինչեւ իսկ պիտի ըսեմ թէ իւր մասնակցութիւնը եղանակաւ իմն հակակշիռ կը կանգնի ազդեցութեանց այրութեան եւ ծերութեան, որք աւելի հանդարտօրէն կը գործեն, բայց եւ աւելի հանդարտութեամբ շահուց հաշիւները գիտեն կատարել: Ահա յայտնապէս եւ անկեղծօրէն իմ կարծիքս երիտասարդութեան վրայ, ազգային վարչութեան հետ ունեցած կամ ունենալիք յարաբերութեանց եւ մասնակցութեանց նկատմամբ: Կը յուսամ թէ ոչ երիտասարդութիւնը վշտացուցած, եւ ո՛չ այրութիւնը նախանձեցուցած պիտի ըլլամ իմ համարձակ յայտարարութեամբքս:

Կարծեմ թէ խօսքս կատարեալ չի կրնար ըսուիլ, եթէ երիտասարդութեան հրապարակային եւ հասարակային կենաց եւ գործոց քով չդնեմ եւս ինչ որ իւրաքանչիւր երիտասարդի անձնական յատկութեանց եւ բարոյական կենաց կը վերաբերի: Մանաւանդ զի ինչ որ անձնական բարոյականութեան յատուկ է, զայն իբր լոկ անձնական եւ ազատ կամեցողութեան գործ մը նկատել հնար չէ: Իւրաքանչիւր երիտասարդի հաւասարապէս հասարակ եղող գործ մը, բազմանալովը եւ կրկնուելովը իբր անխուսափելի օրէնք կ'ըլլայ, եւ ընդհանրանալովը հասարակային գործոյ կերպարանը կը զգենու: Ինձ անհնար է բոլորովին իսկ ատենախօսի ձեւը թօթափելով յանկարծ սրբազան բեմբասացի կերպարանը զգենուլ եւ կատարելապէս բարոյականութեան ասպարէզին մէջ մտնել, ո՛չ տեղս կը ներէ ինձ զայդ, եւ ո՛չ ալ ժամը, որ բաւական ձեր ունկնդրութիւնը յոգնեցնելէս ետքը՝ այնպիսի նիւթ մըն ալ բանամ, որ ըստ ինքեան իսկ պայծառ եւ յատակ միտք եւ իմացողութիւն կը պահանջէ:

Ապահով եղէ՛ք, ունկնդի՛րք իմ, չեմ ուզեր խօսիցս ձեւէն եւ ոճէն զատուիլ, կը թողում ուրիշ աթոռի եւ տեղւոյ եւ ուրիշ ազդողագոյն խօսից տէր սրբազ-
բեմբասացից՝ քրիստոնէական եւ բարո-
յական կենաց պարտքերը բացատրել,
մի առ մի մեկնաբանել եւ հաւատ-
զայնս այն սկզբամբք եւ փաստիւք,
րովք մեր դաւանողական եւ բարոյակ-
հաւատքը կը զօրանայ եւ կը փառաւոր-
ուի: Ես միայն պիտի յիշեցնեմ ձեզ
պիտի յիշեցնեմ եւ ոչ աւելի — թէ
երիտասարդութիւնը՝ երբ իւր բնակ-
աշխուժիւ եւ նորաբորբոք եռանդեամ-
արշաւասոյր կը դիմէ ի դէմ եգեալ նպ-
տակն ազգային յառաջադիմութեան,
կրնար լոկ բնական եւ քաղաքական կեն-
եւ գործոց հետամուտ ըլլալով՝ անարգ-
եւ առ ոչինչ դրել այն բարոյական կեա-
քը, որով մարդկային ընկերութիւնք
կապուին եւ կը կազմուին: Աղէ՛, նկա-
րագրէ մտացդ մէջ մարդկային ընկեր-
թիւն մը, թէ՛ բարգաւաճեալ քաղա-
բնակութեան մէջ եւ թէ՛ վայրենի ան-
ուին հովանւոյն ներքեւ, նկարագ-
մարդկային ընկերութիւն մը՝ որ ու-
լծորդող յօդ մը չունենայ, բայց եթէ
խանական սաստը, բռնադատական մի-
ջոցները, օրինաց գիրը եւ մեքենայակ-
մարդիկ, որք չարժիչ ազդեցութեան
գրգմամբ եւ անխախտաբար՝ գծագր-
շրջանը կատարեն կամ սահմանեալ գոր-
արդիւնաւորեն:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(18 Շար.)

էջերում կրքով խարանուած աքերի կեն–սահաստատ եղրայանգումը, աքեր, ո–րոնք ուղղուած են անհատի պաշտա–մունքի մռայլ ժամանակների, նրանց արատների դէմ : Այս յստակ կենսադրա–ւորումը հնարաւորութիւն տուեց նրան յե–տագայում գրել «Հարկ հոգեկան»ը, «Մայրենի լեզու», «Խօսք հաւատոյ», «Եւ այր մի՝ Մաշտոց անուն» եւ բազում այլ գործեր, որոնք եւ կազմում են այս գրքի հիմնական ողնաշարը :

Պարոյր Սեւակը կրքոտ հայրենասէր է : «Անլռելի զանգակատնից» յետոյ նա գրեց «Խօսք հաւատոյ» աքը եւ «Այր մի՝ Մաշտոց անուն» քերթուածը :

Մենք կայինք նաեւ նրանից առաջ,
Եւ դարեր առաջ :

Քերթուածը գրուած է պատմողական չէչերով, ջղուտ ոճով, զսպուած եւ խիստ երաժշտականութեամբ, ուր չկան աւանդական կանոններ ու յանգեր, բայց ուր կայ մի ուրիշ բան, որը միայն Պա–րոյր Սեւակին է պատկանում : Նախա–մաշտոցեան շրջանի Հայոց պատմութիւ–նը, ապա Մաշտոցի յայտնութիւնն ու նրա գործի մեծ, հայրենանուէր նշանա–կութիւնը — ահա քերթուածի բովանդա–կութիւնը : Եթէ հզօր Սիամանթոյի «Սուրբ Մեսրոպ»ը մի գովք է Նարեկա–ցիական հմուտ ոճաւորումով՝ նուիրուած մեծն Մաշտոցին, ապա Պարոյր Սեւակի այս քերթուածը մի հզօր աք է Հայոց պատմութեան մի մեծ ժամանակահատ–ուածի, երգուած է ի խորոց սրտի եւ ամ–բողջ ձայնով :

Հայաստանն այն ժամանակ մի ռազմա–բեմ էր՝ պարսկական, բիւզանդական սմբակների տակ ընկած, կորցրած իր ինքնուրոյնութիւնը, «աւերակուել էր աշխարհը Հայոց», միակ հարստութիւնը նրա լեզուն էր, այն էլ գերի ու գործիք քրիստոնէական հոգեւոր իշխանաւորների ձեռքին.

…Եւ այդ պահին էր, որ աշխարհ եկաւ
Նա՝ այր մի՝ Մեսրոպ Մաշտոց անունով :

Բանաստեղծական խոր ներշնչումով եւ հայրենասիրական – քաղաքացիական վա–րակիչ պատկառանքով եւ ուժով այս ան–գամ դարերին եւ քանդակագործ բանաս–տեղծին յաջողուել է տալ իր քերթուա–ծում Մաշտոցի դէմքն ու դերը, նրան նախորդող ղարաշրջանն իր մռայլ գոյնե–րով, մինչեւ մեր օրերը.

Այս հողի վրայ օտար սմբակներ չեն
դոփում հիմա :
Եւ եթէ կաղնու անտառն է սակաւ այս
հողին վրայ,
Ապա խաղողի եւ կաղնու տերեւն
իսկապէս անչափ
Նման են իրար …

… Պարոյր Սեւակի արուեստն իր նիւ–թի, լայն ընդգրկումների եւ բազմազա–նութեան նման լայնահուն է, ճկուն ու պէսպիսուն :

Ո՞րն է Պարոյր Սեւակի գրարուեստի, յետագայ ստեղծագործութիւնների ուղ–ղութիւն ու ճանապարհը : Մեր կարծի–քով՝ բիւրեղացումը : Բիւրեղացում՝ մտքերի եւ տրամադրութիւնների, բիւ–րեղացում հնչիւնների եւ պատկերների, տողերի եւ բառերի : Դարերին թէ ոսկե–րիչ՝ արուեստագէտը պէտք է ունենայ չափի եւ ներդաշնակութեան զգացում, որով պիտի սկսուի եւ վերջանայ իւրա–քանչիւր գործի առաջին եւ վերջին բա–ռը, իւրաքանչիւր գրքի առաջին էջից մինչեւ վերջին էջը : Խառնաշփոթը բազ–մազանութեան հետ պէտք չէ շփոթել :

Իր «Հաւատոյ հանգանակ»ում բանաս–տեղծը ճիշդ է որոշել :

Լաւ է չունենալ կեանքում տուն ու տեղ,
Քան թէ արուեստում լինել անփեսայ…

Մեր նորագոյն բանարուեստում Պա–րոյր Սեւակը հարուստ տնատէր է եւ ոչ մի կարիք չի ունեցել անփեսայ լինելու :

Պարոյր Սեւակի այս գիրքը մնայուն յաղթանակների եւ ժամանակաւոր պար–տութիւնների ու նահանջների մի ռազ–մաբեմ է, մի գիրք, որի պարտութիւն–ներն ուսանելի դաս պէտք է լինեն ինչ–պէս իրեն՝ բանաստեղծի, այնպէս էլ բա–նաստեղծութեան նորակոչիկների հա–մար :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

« Գրական Թերթ »

ՍԹԷՅՆՊԷԿԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՆԱՄԱԿԸ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ.— Հայաստան այցելած էին վեր–ջերս, ամերիկացի ծանօթ գրագէտ Ճոն Սթէյնպէկ եւ իր կինը : Այդ առթիւ ներ–կայացուցած էինք ուշագրաւ գրութիւն մը, ուր միջազգային համբաւի տէր գր–րագէտը հիացումով կ'արտայայտուէր մեր երկրին եւ ժողովուրդին մասին :

Ստորեւ, ամերիկացի գրագէտին շնոր–հակալութեան նամակը, ուղղուած հայ գրողներուն :

×

Սիրելի բարեկամներ,

Մտադրած էի իւրաքանչիւրիդ առան–ձին գրել, որպէսզի շնորհակալութիւն յայտնեմ այն սիրալիր ընդունելութեան համար, որ ցոյց տուիք մեր վերջին շըր–ջապտոյտին ընթացքին : Բայց երբ միտ–քըս բերի այն բազմաթիւ անձերը, որոնք մեր բարեկամները դարձած են, անմիջա–պէս ըմբռնեցի, որ այդ տեսակ ծրագիր մը գլուխ հանելու համար քանի մը տարի պէտք էր : Կան նաեւ այլ դժուարութիւն–ներ : Անտարակոյս, պէտք է որ գրէի Մեծ Նկարիչին՝ Սարեանին եւ անոր ընտանի–քին, բայց ի՞նչ ձեւով պէտք է շնորհա–կալութիւն յայտնէի այն գիւղացի մար–դոց, որոնք անուշ սեղան փռեցին խոտին վրայ՝ լեռներուն մէջ, կամ այն զոյգին, որ մեզի պաղ եւ թարմ խաղողի հիւթով հիւրասիրեց բարձրաբերձ տաճարին քով :

Անոնց անունն անգամ չեմ գիտեր, բայց կ'ուզեմ, որ անոնք իմանան, թէ որքան կարեւոր տեղ կը գրաւեն մեր յիշատակ–ներուն մէջ :

Այնքան շատ բան կը յիշենք եւ այնքան հաճոյքով եւ սիրով … Երգերը՝ սեղա–նին շուրջ, վանքը՝ անհաւատալի, ժայ–ռափոր, վեհ գաւաւանդը՝ ծուած խոր կիրճին վրայ, ուրկէ հռոմէական լե–գէոնները անցած են, լուսաբացին տեսքը Արարատ լերան, եւ նաեւ, թէ ինչպէս այդ տեսքը կը փոխուէր յետմիջօրէին, վերջապէս Սայաթ – Նովայի երգերուն բառերը, որոնց անծանօթ էինք, բայց որքան քաղցրահնչիւն էին :

Կը վերյիշեմ Երեւանի հին փառքը՝ լե–րան չափ բարձրացած իր սերունդներով, եւ անոր յարատեւումը … Սիրելի երկիր մը, սիրելի ժողովուրդ մը, եւ յարատե–ւող … Այս է գլխաւորը, յարատեւումը :

Մենք կը յիշենք մեր ճամբորդութեան ընթացքին մեզ չարչարող այն միտքը, թէ հակառակ մեզ իրարմէ բաժնող մղոն–ներուն եւ ովկիանոսներուն, հակառակ բարքերու, գաղափարախօսութեան, ե–ղանակներու եւ մասնագիտութիւններու, պատմութիւններու եւ ծագումի, փոր–ձառութիւններու եւ յիշատակներու գա–նազանութեան, մենք իրարու աւելի շատ նման ենք, քան տարբեր :

Ազնուութիւնը համամարդկային է, միջնեղային :

Ազնուութեան համար լեզուն անհրա–ժեշտ չէ, որովհետեւ անիկա լեզու մըն է ինքնին :

Ոչ, տարբեր չեն մեր իղձերն ու կա–րիքները : Ի՞նչ են անոնք. խաղաղութիւն, բարեկամութիւն, բաւարար բարեկեցու–թիւն, որպէսզի տուայտանքը հեռու մնայ մեզմէ, ապա իրաւասութիւն, ժամանակ, ուժ եւ կամք բոլոր մարդոց համար, որ–պէսզի ապրին ու ձգտին իրենց կարողու–թիւններուն բարձրագոյն գագաթին :

Այս է որ կ'ուզենք բոլորս … Բարե–բեր աշխարհ մը, որ չաղճատուի չարա–կամութեամբ կամ տագնապալի ազմու–կով, ջոնրաց աշխարհ մը, ուր երախա–ները կարողանան արտաքնապէս ծիծաղ–կոտ մեծնալ եւ ներքնապէս՝ ոչ վիրա–ւորուած եւ ոչ ալ խոժոռ :

Եւ եթէ այդ բոլոր կէտերուն մէջ ի–րարու համաձայն ենք, ալ ինչո՞ւ զար–մանալ, որ մենք սիրալիր ընդունելու–թեան արժանացանք Երեւանի մէջ :

Հայաստան իր հետքը դրոշմեց մեր վը–րայ : Հարուստ եւ չքնաղ երկիր մըն է ան : Ալ ինչո՞ւ զարմանալ, որ դրդուած է ներխուժողներուն ագահութիւնը : Սա–կայն, եթէ Հայաստան բարեբեր երկիր մըն է, միեւնոյն ատեն բախտաւոր ալ է, որ ունի ժողովուրդ մը, որ կիրքով կը գիտակցի անոր դեղեցկութեան եւ իր սէ–րը դրոշմած է հուրի եւ ցասումի դարե–րուն մէջ :

Այդ երկաթեայ սէրն է Հայաստանի ու–ժը, այնպէս, որ երկիրը օրհնուած է իր ժողովուրդէն եւ ժողովուրդը՝ իր երկ–րէն :

Այս տպաւորութիւնը մենք ստացանք Ձեզմէ, եւ շնորհակալ ենք ատոր հա–մար, որովհետեւ գիտենք, թէ ալ երբեք օտարներ պիտի չըլլանք Հայաստանի մէջ :

Ձերդ՝
ՃՈՆ ՍԹԷՅՆՊԷԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՍՏՈՒՄՆԱԼԻ ԹԻՒԵՐ

Երեւան քաղաքի բարեզարդումի աշ–խատանքներուն մասին խօսուած է, վեր–ջերս, Երեւանի քաղաքային խորհուրդի նիստին ընթացքին :

Անցեալ տարուան արձանագրուած նը–ւաճումներու մասին հետեւեալ թիւերը ներկայացուած են.– 7360 ընտանիքներ տէր դարձած են նոր եւ յարմարաւէտ բնակարաններու : Բնական կազով օժտը–ւած են 4000, իսկ հեղուկ կազով՝ 7500 բնակարաններ : Կը պատրաստուած են 932 հազար քառ. մեթր տարածութեամբ ճամ–բաներ, մայթեր եւ բակեր, իսկ սալա–յատակուած է՝ 192.000 քառ. մեթր ճամ–բայ : Տնկուած են 211.000 ծառեր ու թուփեր, շինուած են 45 հեկտար տա–րածութեամբ ծաղկանոցներ. կանաչա–պատուած է 24 հեկտար տարածութիւն : Շինուած են արուեստական երկու լի–ճեր, մէկը օփերայի շէնքին մօտ, իսկ միւսը՝ Ցաղթանակ պարտէզին մէջ : Շին–ուած են նաեւ երեք նոր փողոցներ, 8 դպրոցներ, 8 մանկապարտէզներ, 2 նոր շարժանկարի սրահներ եւ 2 երաժշտա–նոցներ :

ՄԱՅՐԵՐ ԿԸ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԻՆ

Տասը երախայ ծնած եւ դաստիարակած հինգ մայրեր ստացան «Հերոսուհի մայր» շքանշանը : «Մայրական փառք» եւ «Մայ–րական մետալ» շքանշանները ստացան 29 այլ կիներ, որոնք հինգէն մինչեւ ութ երախայ ծնած եւ դաստիարակած են :

« ԱՐՄԵՆԻԱ » ՊԱՆԴՈԿԸ

Հայաստան այցելողներուն շատ ծա–նօթ այս պանդոկը պիտի ընդարձակուի եւ արդիականացուի : Նախագիծին հա–մաձայն, 155 յաւելեալ նոր սենեակներով եւ յարակից բաժիններով օժտուած պի–տի ըլլան նախկին շէնքին կից շինուող երկու «թեւերը» :

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԻ», գրեց Տիգրան Ս. Փափազեան, Նիւ Եորք, 1963 :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՆՈՐ ՏՈՒՆ

— Ալաշկերտցին որ պողպատէ կա–կամուրջ լինի՝ վրայով չանցնես, — ըղ–պուշացրեց նա :— Մշեցու հետ տուն չի–նիր եւ սեղան նստիր : Սասունցու հետ ճանապարհ գնա, նա քեզ ապահով կը բերի կը հասցնի տուն : Բիթլիսցու պէս հմուտ արհեստաւոր չկայ : Բուլանուխ–ցոց փաստաբան բռնիր : Խնուսցոց հետ ոչխար փախցնելու գնա, յաջողութիւն կ'ունենաս եւայլն :

— Իսկ Հայաստանի գաւառներից ո՞րն է լաւը բնակութեան համար, — հարցրեց Ասատուրը :

— Էդ էլ կ'ասեմ : Գիտակիցը պտըտեց աշխարհը եւ եռ եկաւ : Հարցրին իրե–նից, թէ որտե՞ղ է լաւը :

Ասաց՝ Էրզրումում կանը :

— Ուրիշ էլ որտե՞ղ, հարցրին :

— Գնա՛ Բասենի եաղանը,

— Ուրի՞շ

— Խնուսի Դումանը :

— Էլ ուրի՞շ :

— Մուշի Աւրանը :

— Էլ աշխարհում որտե՞ղ կայ տեսնե–լիք բան, հարցրին իմաստունին :

— Վանը, Վանը, ասաց գիտունը, էլի Վանը, դարձեալ Վանը : Զլինի՞ թէ դըժ–գոհ ես քո տեղից, — հարցրեց Ուրադ Ցակոբը, տեսնելով թէ ինչպէս այդ վայ–րերի անունները լսելիս հովիւը գլուխը բաւականութեամբ տարուբերում էր :

— Ամենալաւ տեղը Բոնաշէնն է, էս ձորի պռունկը, — շարունակեց արհես–տաւորը : — Բոնաշէնը Մոտկանից էլ ա–ռողջարար է, — մխիթարեց նա առաջին դերանի տաշէները կանաչութեան վրայ թափելով :

Ասատուրը եւ ատաղձագործ Ցակոբը ապառաժ քարերից պատեր կանգնեցրին, անտառից գերաններ բերեցին եւ Արինո–քի այդ բարձունքի վրայ պատրաստեցին մի փոքրիկ հազարաշէն խրճիթ, թմբաձեւ տանիքով, որ հեռուից ծնծեռնակի բոյնի էր նմանում : Շինութիւնն աւարտեց բոլորակ երդիկով, որ բացւում ու փակ–ւում էր երսից՝ պարանի օգնութեամբ :

Վերջին օրը դաշտադէմցին դուռը հագ–ցնելով շէմքին վրայ՝ ասաց .

— Բարի վայելում, Ասատուր ախպէր, բախտաւոր ապրես : Ինչ որ արեցի՝ օգ–նութեան կարգով արեցի : Հարուստ չես, որ քեզնից վարձատրութիւն առնեմ : Ոս–կեհատը քո մէկ տարուայ մէջ հինգ թո–նիր է շինել իմ ազգականների տներում : Էս աշխատանքն էլ նրա տեղը կը հաշ–ուեմ :

— Նստիր հաց ուտենք, ուստա Ցա–կոբ.— ասաց մոտկանցին նրա թեւից քաշելով :

Ու հէնց այդտեղ, Զորաբերանին, մի սպիտակ գերանի նստելով, Խոդեդանը եւ Ուրադ Ցակոբը վերջին անգամ միասին հաց կերան : Երկուսն էլ նստել էին մէջ–քով դէպի ձորը եւ աչխուժօրէն ծամելով երբեմն – երբեմն ուշադրութեամբ նա–յում էին իրենց շինուածքին տեսնելու, թէ պակաս բան չկա՞յ :

— Չէ, ամէն բան կարգին է, — վեր–ջին անգամ մօտենալով եւ լաւ գործա–ւորի բծախնդրութեամբ ռանդան մի քա–նի անգամ դրան մէջտեղի ռատի վրայ վար ու վեր տանելով հաւաստեղ վարպե–տը :

— Շէն կենաս, ուստա, — գոհունա–կութեամբ ասաց Խոդեդանը :

— Աշխարհը մարդով է շէն : Դու ողջ մնաս :

Այս ասելով, ուստա Ցակոբը հաւաքեց գործիքները, պայուսակը ուսը գցեց եւ մնաս բարով ասելով՝ հեռացաւ :

Նոյն օրը Ոսկեհատը Խոդեդանի նորա–շէն խրճիթի մէջտեղը մի սիրուն թոնիր դրեց, որ յատկապէս պատրաստ էր իր այդ նպատակով : Բոլորակ երդիկից ա–րեւի շողքն ընկաւ թոնրակին : Երբ տնա–կը բոլորովին պատրաստ էր, նրա քիւերի տակ դրսի կողմից բոյն դրեցին երկու ծիծեռնակ եւ սկսեցին աշխոյժ ճռււո–ղիւնով եւումուտ անել : Ասատուրն դայ բանը համարեց բախտաւորութեան նշան եւ շատ ուրախացաւ, որ հեռացել էր Մոտկանից :

Բոնաշէնում նրա համար սկսուեց բո–լորովին նոր կեանք :

Եօթերորդ օրուայ լուսաբացին Խոդե–դանը, իր նոր տնակի պահպանութիւնը ապսպրելով Ոսկեհատին, ձեռնափայտը վերցնելով, ճանապարհ ընկաւ դէպի լեռ–ներ :

ՀԱՐԵՒԱՆԻ ՇԷՄՔԻՆ

Թէպէտ Ասատուրի տունը շինուած էր Արինոքում, բայց տարածութեամբ նա աւելի մօտ էր գտնւում Դաշտադէմին : Այնքան մօտիկ էր, որ դրանը կանգնած եւ փոքր ինչ բարձրաձայն խօսելով, նոր բնակիչը կարող էր հեշտութեամբ զրու–ցել ձորի միւս եզրին ապրող հարեւան–ների հետ :

Առաջին հարեւանը Օնէն էր :

Օնէի կամ Ցովհաննէսի տունը գտնը–ւում էր Խոդեդանի նորաշէն տան դիմաց :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Գրիգորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրայր Գրիգորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վռամ Գրիգորեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արմէն Մովսէսօֆ եւ զաւակները (Թիֆլիս), Այրի Տիկին Արմենուհի Փիլոսիւրեան, Տէր եւ Տիկին Թորոյեան, Տէր եւ Տիկին Մկրեան, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ խնամիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 14 Փետրուարին իր բնակարանը, 17 Րիւ տը լա Փրովիտանս, Մարսէյլ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, (17 Փետրուար) ժամը առաւօտեան 9·30ին Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Փիէրի գերեզմանատունը՝ ընտանեկան դամբարանը :

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեանէ յիսուն ֆրանք ընկեր Սերոժա Թորոսեանի եւ յիսուն ֆրանք Օր. Կատարինէ Եդիազարեանի յիշատակին :

Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեանէ հարիւր ֆրանք Օր. Կատարինէ Եղիազարեանի մահուան առթիւ :

Ոմն՝ յիսուն ֆրանք :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

✱ ✱

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱԻՕՏ

(Հէքեաթ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

✱ ✱

ԳՐԵՑ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն — «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար :

Գին՝ 10 ֆրանք (առաքման ծախքով 11 ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար :

Դիմել հեղինակին, «Յառաջ»ի հասցէով :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ» ԴԻՄԵԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուարեան Ապստամբութեան տարեդարձը կը տօնուի Վիէնի մէջ, Փետրուար 23ին :

×

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին :

×

Թատերական ներկայացում, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Ապրիլ 23ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քուպայէն Շաւարշ Յովակիմեան, Լենինականի Նորաշէն գիւղէն (Հայաստան) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Սիմոն Յովակիմեան Խաչատուրի, որ մինչեւ 1941 Փարիզ եղած է եւ յարաբերութիւն պահած իրեն հետ : Պատերազմէն ետք իրմէ լուր չկայ : Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին՝

Շաւարշ Յովակիմեան,
c/o Sr. H. Halachian
Apartado 305
V. TUNAS, CUBA

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին :

Նախագահութեամբ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 21էն
HOTEL SPLENDID

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցի՝ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ
(Vedette des Disques Vogue)

Կ'ընկերակցի CLAUDE PELLETIER

Et la grande formation de l' Orchesestre JEAN RINAUDO

Հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր :

AMBIANCE — COTILLONS

33րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական փիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն · Մարաթոնի (Յունաստան) համաշխարհային նամբարին :

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն :

Թատերական ներկայացում հայերէն : Սկաուտական պարեր եւ խաղեր :
Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը :

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր լաթակազմ	70 Ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 7 հատոր, լաթակազմ	56 Ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, լաթակազմ	8 Ֆր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր·
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ·	8 Ֆր·
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Երկեր (Արովեան Պռօշեան, Պարոնեան)	17 Ֆր·
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր նկարներով	5 Ֆր·
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ· լաթակազմ	7·50 Ֆր·
ՄԻՔ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ· Գարունը նորից եկաւ· 296 էջ·	5 Ֆր·
ԱԲԳԱՐԵԱՆ· Մատենադարան(անգլ.) 18 գունաւոր մանրանկարներ	3 ֆր·
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ· Երգի ծնունդը· բանաստեղծութիւններ	3·85 Ֆր·
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ· Տաղեր, 200 էջ· լաթակազմ	3·50 Ֆր·
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ· Ա· 800 էջ· լթկզմ·	16 Ֆր·
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, Պէյրութ, 1963	10 Ֆր·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Լօխում
Հէլվա
Թահին

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

L'ECLAIREUR SPORTS

13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE

Տնօրէն՝ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ Tél. : 64-28-01

Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS
SKI-BOB
FIXATIONS
LUGES
ACCESSOIRES

CHAUSSURES
ANORACKS
FUSEAUX
APRES-SKIS
PULLS

ATELIER DE CARRAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 18 FEVRIER 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9938
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — Nº 9938

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

Հայ բազմաչարչար ազգի դարաւոր պատմութիւնը կարելի է բնորոշել յատկանշական մէկ պարբերութեամբ, — յարատեւ պայքար յանուն ինքնապաշտպանութեան, յանուն ազատութեան եւ անկախ հայրենիքին :

Հայկ դիւցազնէն մինչեւ Վարդան Մամիկոնեան, մինչեւ Դաւիթ Բէկ, մինչեւ Զէյթուն ու Սասուն, մինչեւ Մուսա Լեռ, Վասպուրական ու Տարօն, Շապին Գարահիսար ու Եդեսիա ազատատենչ Հայութիւնը գոյութեան կռիւ մղած է օտար, բռնակալ տիրապետութեանց դէմ :

1921 Փետրուար 18 մեր Նորագոյն պատմութեան մէջ կը կազմէ փառաւոր էջ մը : Այդ օրը հայ ժողովուրդը՝ մէկ սիրտ մէկ հոգի՝ տարերային ընդվզումով մը ծառացաւ կարմիր բռնակալութեան դէմ, որ քանի մը ամիս առաջ դաշնակցած մեր դարաւոր թշնամիին հետ, խեղդած էր Հայաստանի անկախութիւնը :

Մայիս 28ին՝ ահաւոր երկունքէ մը վերջ՝ ստեղծուած էր ազատ ու անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը : Իրագործուած էր Հայութեան դարաւոր երազը : Սեփական հայրենիք էինք կազմած մեր պապենական հողերու մէկ մասին վրայ :

Աշխարհաւասասան պատերազմի մը վաղորդայնին, նորազատ Հայաստան նուիրուած էր դարմանելու իր վէրքերը, պատսպարելու հազարաւոր որբերն ու այրիները, վերջ տալու համաճարակին եւ կարգի դնելու պետական մեքենան :

Ահա՛ այդ օրհասական օրերուն է, որ խաչապաշտ ռուս քեռին եւ ոճրագործ Թուրքը ձեռք ձեռքի տուած արշաւեցին մեր հայրենիքը եւ իրարու միջեւ բաժնեցին զայն :

Չէր բաւեր անկախութեան կործանումը : Բոլշեւիկները ահուսարսափի մթնոլորտ մը ստեղծեցին Հայաստանի մայրաքաղաքէն սկսեալ մինչեւ յետին գիւղերը : Գրաւեցին տուները՝ կարմիր զինուորները տեղաւորելու համար անոնց մէջ : Կողոպտեցին խանութները կերակրելու համար անօթի բոլշեւիկները : Գրաւեցին նոյնիսկ ամերիկեան Նպաստամատոյցի ուտեստեղէնի մթերանոցները — որբերու պարենաւորման յատկացուած —. եւ հակերով հագուստեղէն ու պարկերով ալիւր ղրկեցին Ռուսիա, իբրեւ «խորհրդային Հայաստանի նուէրը ընկեր Լէնինին» :

Հակառակ իրենց գրաւոր խոստումներուն եւ ստորագրած համաձայնագրին՝ ձերբակալեցին ու բանտարկեցին մտաւորականները, հանրային գործիչներն ու խմբապետները, տեղ չձգելով բանտերուն մէջ :

Ձերբակալեցին հարիւրաւոր հայ սպաներ՝ գլխաւորութեամբ սպարապետ զօրավար Թովմաս Նազարբէկեանի եւ ձիւնձմեռ օրով աքսորեցին դէպի Սիպերիոյ սառնամանիքները :

Բաժակը յորդեցաւ, երբ 1921 Փետր. 17ի գիշերը սկսան բանտին մէջ կացինահար սպաննել կարգ մը զինուորականներ ու մտաւորականներ :

Տարերային ընդվզումով մը ոտքի կանգնեցաւ հայ ժողովուրդը, առանց դաւանանքի խտրութեան : Տեղացի թէ «գաղթական», արեւելահայ թէ արեւմտահայ, դաշնակցական թէ ռամկավար-ժողովրդական, միացան՝ համախումբ գրոհով մը դուրս շպրտելու համար եկուոր կարմիր բանակը եւ հայ բոլշեւիկները Հայաստանի սահմաններէն :

Կազմուեցաւ «Փրկութեան Կոմիտէ» մը, որ վարեց ապստամբական շարժումը եւ ձեռք առաւ երկրի իշխանութիւնը :

Ժողովուրդը շունչ քաշեց : Յուսաց որ վերջնապէս պիտի վերահաստատուի Հայաստանի անկախութիւնը :

Քառասուն օր տեւեցին կռիւները, որոնք ետքէն շարունակուեցան Զանգեզուրի մէջ :

Կարմիր բանակը՝ Ազրբէջան ապաստանած՝ վերակազմուած ուժերով եւ թնդանօթներով սպառազինուած խորտակեց ազատատենչ ժողովուրդին յեղափոխական շարժումը :

Կրկին բոլշեւիկեան խորթ վարչաձեւը պարտադրուեցաւ մեր Հայրենիքին՝ կարմիր սուիններու ծայրով :

Կարմիր բռնակալութեան դէմ առաջին ընդվզումի պատիւը կը պատկանի հայ Հայրենաբաղձ ժողովուրդին, 1921 Փետրուար 18ին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՔ Մ.Ա.Կ-Ի ԿԸ ԴԻՄԵՆ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ. ԿԸ ՑԱՂԹԷ

Անգլիացիները կանխելով Մակարիոս Արք.ը Ապահովութեան Խորհուրդին տարին Կիպրոսի հարցը, մինչ կ'ուզէին խուսափիլ նման դիմումէ մը որ աւելի Մակարիոս Արք.ի սրտին մօտիկ էր : Բրիտանական այս յետքայլը նոր ռազմավարութիւն մըն է անշուշտ, հապճեպով պատրաստուած : Այս ձեւով Անգլիա պիտի կարենայ իր հասկցած ու ուզած ձեւով ներկայացնել Կիպրոսի հարցը Ապահովութեան Խորհուրդին անդամներուն : Ամէն պարագայի մէջ, ոչ Ուաշինկթըն, ոչ Լոնտոն հրաժարած են միջազգային ուժի մը միջամտութենէն :

Մակարիոս Արք. կրնայ յաղթանակի մասին խօսիլ, տրուած ըլլալով որ իր վճռական կեցուածքին հետեւանքն է բրիտանական այս նոր քաղաքականութիւնը : Կը թուի թէ Անգլիա եւ Ամերիկա կ'ուզեն նախ ապահովութիւններ տալ Մակարիոս Արք.ի որպէսզի առաջքն առնեն խորհրդային հաւանական վեթոյին : Արդարեւ եթէ Մակարիոս Արք.ի հաւանութիւնը վայելող առաջարկներ կարելի ըլլայ ներկայացնել, Խորհ. Միութիւնը կրնայ արգելք չըլլալ նոր կարգադրութեան մը :

Մինչ այս մինչ այն, թրքական եւ յունական նաւատորմը պատրաստ կը սպասեն : Թրքականը Իսքէնտէրունէն ճամբայ ելած է անծանօթ ուղղութեամբ :

Կիպրոսի մէջ կացութիւնը չէ փոխուած : Կ'ըսուի թէ Պոլ յաջողած էր առջի օր Մակարիոս Արք.ը համոզել որ Հասարակապետութեան զօրքը գայ Կիպրոս կարգը պահպանելու համար, բայց ի վերջոյ Գերապայծառը տեղի տուած է ծայրայեղներու ճնշումներուն եւ մերժած է ամերիկեան առաջարկը :

Լիմասոլի մէջ, Յոյները կրցած են ցոյց տալ թէ եթէ Թուրքերը անպայման կ'ուզեն զէնքի զօրութեամբ խօսիլ, Յոյները ի վիճակի են պատասխանելու : Արդարեւ Լիմասոլի կռիւը անժխտելի պարտութիւն մըն է Թուրքերուն համար, որոնք ստիպուած եղած են Յոյներու դրած բոլոր պայմանները ընդունիլ, զինադուլի մը ստորագրութենէն առաջ :

Կիրակի օր, Նիկոսիոյ մէջ ամէն տեսակ լուրեր կը շրջէին : Ոմանք կ'ըսէին թէ ամերիկեան եւ թրքական նաւատորմերը բախում ունեցած են Միջերկրականի մէջ եւ կռիւը կը շարունակուի, ըստ ուրիշ աղբիւրներու Թուրքերը արդէն իսկ ցամաք ելած էին : Ներկայիս Կիպրոսի մայրաքաղաքը աւելի հանդարտ դիմագիծ ունի, զոհերը կը թաղուին մինչ Ֆրանքեւպելժիական սահմանին վրայ երկու Թուրքեր ձերբակալուած են որոնք զէնքի մաքսանենգութիւն կ'ընէին եւ զէնք կը փոխադրէին Կիպրոսի Թուրքերուն համար :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱՆ

Թալէաթ փաշա երբ եպարքոս (սատրազամ) եղաւ, տակաւին տունէն հետը բերած պանիր - հացը կ'ուտէր կէսօրներուն : Եւ սա պատասխանը կուտար բոլոր անոնց, որոնք իրեն կը հարցնէին, թէ ինչո՞ւ այդպէս կ'ընէ .

— Մենք հարուստ չենք որ... ի՞նչ ընենք ... :

×

Պալքանեան պատերազմին՝ Իթթիհատ վէ Թէրաքքը կուսակցութիւնը իշխանութենէ հեռացած էր, երկրին ղեկը Հիւրրիյէթ վէ Իթիլաֆ կուսակցութեան ձեռքը անցած :

Ոստիկանութիւնը կը հալածէր Թալէաթ փաշան : Պիտի ձերբակալէին զինքը : Առնաւուտգիւղ, խալքի մը մէջ պահըւըտած էր : Օր մը, սապէս կ'ըսէր Միտհաթ Շիւքրիւ Պլետայի .

— Դուն սա եղածներուն նայէ : Թշնամին Պոլիս կը մտնէ ահա եւ երկրին գլուխը գտնուողները՝ փոխանակ թշնամիին հետ զբաղելու, կը տեսնես թէ մեզ կը հալածեն : Թող ձգեն մեզ ալ, որ բոլորին նման ճակատ երթանք եւ մեր պարտականութիւնը կատարենք այնտեղ :

×

Օր մը, Պատերազմական նախարար Էնվէր փաշա լուր ղրկեց Թալէաթ փաշայի եւ զայն կանչել տուաւ իր մօտ :

— Շատ կարեւոր խնդրի մը մասին պիտի խօսիմ քեզի հետ, կ'ըսէ Էնվէր փաշա անոր :

— Ի՞նչ է այդ կարեւոր խնդիրը, կը հարցնէ Թալէաթ փաշա անտարբեր :

— Եագուպ Ճեմիլ պէյ մահափորձ մը կազմակերպեր է մեզի դէմ, կը պատասխանէ Էնվէր Փաշա : Մեզ բոլորս ալ կարգաւ պիտի սպաննեն եղեր ... :

Թալէաթ փաշա չպատասխանեց : Յետոյ հարցուց Էնվէր փաշայի :

— Ուրի՞շ : Կարեւոր բան մը ունիս եղեր ինծի ըսելիք :

Պատերազմական նախարարը զարմացած էր :

— Ասկէ աւելի կարեւոր ի՞նչ կրնայ ըլլալ : Մի՞թէ կարեւոր բան մը չէր այս ըսածս :

— Կարեւոր ըլլալով կարեւոր է, պատասխանած էր Թալէաթ փաշա : Բայց անիմաստ գտայ՝ այս բանը ըսելու համար զիս մինչեւ հոս կանչելդ : Եագուպ Ճեմիլ սպայ մըն է : Դուք ալ այս երկրին պատերազմական նախարարն էք : Երկիրը կը գտնուի պատերազմական վիճակի մէջ : Այս պարագաներուն տակ երբ սպայ մը յեղափոխութիւնկազմակերպէ եւ պետական հարուածի ձեռնարկելու պատրաստութիւններ տեսնէ, դուք գիտէք, թէ զինուորականի մը պատիժը ինչ կը պահանջէ ընել : Եթէ ինծի հարցնելու ըլլաք, պէտք է, որ Եագուպ Ճեմիլը ձերբակալել տաք եւ զինուորական ատեան յանձնէք :

×

Կ'ուզեմ հակիրճ կերպով անդրադառնալ կէտի մը, որ հետեւեալն է .—

Թալէաթ փաշա, ողի ի բռնի պայքարած է Սահմանադրութիւնը իրականացնելու համար եւ ընկերներուն գործակցութեամբը՝ յաջողած ալ է իր այս նպատակին մէջ : Սուլթան Ապտիւլհամիտը, Սահմանադրութենէն ետք ալ գահուն վրայ մնաց՝ որպէս սահմանադրական վեհապետ : Թալէաթ փաշա ընդդիմացած էր զայն ուրիշով մը փոխարինելու գաղափարին, հետեւեալ պատճառաբանութեամբ .—

« Սուլթան Ապտիւլ Համիտ բացարձակ բռնապետ մըն էր : Մենք ըմբոստացանք իր դէմ եւ Սահմանադրութիւն հռչակեցինք : Եւ սակայն, որոշ առաւելութիւններ ունի ան տակաւին՝ նոր գահ բարձրացող թագաւորի մը հետ բաղդատած : Նախ՝ փորձառու է եւ երկրորդ՝ Սահմանադրութիւնը մեծ դժուարութեամբ մըն ալ պարտադրած չենք իրեն» :

Թալէաթ փաշայի այս խօսքերը առենին նկատի չառնուեցան եւ Ապտիւլ Համիտ գահընկէց եղաւ :

ՄԵԿՆՈՒՄ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Թալէաթփաշա, երբ Իթթիհատ վէ Թէրաքքը կուսակցութիւնը ցրուեցաւ որ Թուրքիա ալ Առաջին Աշխարհամարտէն ողբալի վիճակով մը դուրս եկաւ, Եւրոպա խոյս տուող միւս Իթթիհատականներուն նման երկրէն հեռացաւ, Գերմանիա գնաց ու Պերլին հաստատուեցաւ :

(2 Շար.)

(Ա. մասը, տես «Յառաջ» Փետր. 14) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետը՝ Վիլլի Պրանտ, 51 տարեկան, ընկերվարական կուսակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ 336ի վրայ 320 ձայնով :

ՊՈՒՐՈՒՆՏԻԻ վարչապետը՝ Փիէր Նըկէնտանտումվէ Փարիզ հասաւ, առջի օր : Պիտի տեսնուի Ֆրանսայի վարչապետին եւ Արտաքին նախարարին հետ եւ խօսի թէքնիք օժանդակութեան մասին որ խոստացուած է իր երկրին :

ՓԱՐԻԶԻ ալժերական դեսպանը տարօրինակ յայտարարութիւն մը ըրած է երեք հազար Ալժերացիներու առջեւ : Արդարեւ դեսպանը յայտնած է թէ «Ֆրանսայի մէջ, ներքին ալժերական ոստիկանութիւն մը պիտի ստեղծենք որ ոճրագործներն ու գողերը պիտի հետապնդէ» Նման յայտարարութիւն մը, առնուազն տարօրինակ է, եթէ չմոռնանք որ ի վերջոյ իւրաքանչիւր երկրի կարգն ու կանոնը իր ոստիկանութիւնը կ'ապահովէ, այլ խօսքով՝ ֆրանսական ոստիկանութեան պաշտօնն է :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ընտրութիւնները տաք մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցան, բայց առանց միջադէպի : Փափանտրէուի Կեդրոնի Միութիւնը կը յաղթէ ձայներու 42 առ հարիւրը ստանալով :

ՊՕՏՈՒԷՆ ԵՒ ՖԱՊԻՕԼԱ Յորդանանէն Իսրայէլ անցան ուր ընդունուեցան նախագահ Շազարի կողմէ :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ եղերնափորձ մը կատարուած է ամերիկեան սինեմայի մը վրայ : Երեք մեռեալ եւ 48 վիրաւոր կայ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ձայն - պատկերասփիւռը 24 ժամուան գործադուլ մը ըրաւ Երկուշաբթի, բողոքելու համար գործադուլի իրաւունքին դէմ բռնաբարումներուն :

ՏԻՆ ՌԸՍՔ յայտարարեց թէ Համայնավար Չինաստանը կը վտանգէ Հարաւարեւելեան Ասիոյ խաղաղութիւնը :

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳԵՂԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Ժ. – ԺԵ. դարերուն, Հայաստանի մէջ իր ծաղկման շրջանը կը բոլորէին աշխարհիկ եւ հոգեւոր երաժշտութիւնը, գիտութիւնն ու փիլիսոփայութիւնը եւ, մասնաւորապէս, երաժշտական գեղագիտութիւնը, որ, դժբախտաբար, դեռ մինչեւ այսօր չէ ուսումնասիրուած հարկ եղած չափով։

Այդ դարերուն հայ գիտնականները նախ ժառանգաբար կ'իւրացնեն Դաւիթ Անյաղթի, Դաւիթ Քերականի, Ստեփանոս Սիւնեցիի եւ ուրիշներու տեսակէտներն ու գաղափարները երաժշտութեան վերաբերեալ։ Ապա, զգալի կերպով կը խորացնեն եւ երբեմն ալ բոլորովին նոր տեսակէտներ կը յայտնեն այդ հարցերուն շուրջ։

Միջնադարեան երաժշտական գեղագիտութեան համար կարգ մը հարցեր իրարու հետ սերտ կապ ունէին եւ իրարմէ բխող խնդիրներու ամբողջական յարադրութիւն մը կը ներկայացնէին։ Ահա այդ հարցերը. — 1) Երաժշտութեան ծագումը, 2) Երաժշտութեան էութիւնը, 3) Անոր ներգործող ուժը եւ նկարագիրը, 4) Աշխարհիկ եւ հոգեւոր երաժշտութեան յարաբերութիւնը եւ 5) Երաժշտական արուեստին յարաբերութիւնը առարկայական իրականութեան հետ։

Հայաստանի մէջ մինչեւ ԺԱ. դար, իսկ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջնադարեան բոլոր երկիրներուն մէջ աւելի երկար ժամանակ, առհասարակ արուեստի եւ, մասնաւորաբար երաժշտութեան ծագումին մասին տարածուած էր կրօնական խորհրդապաշտ ըմբռնում մը, որուն համաձայն երաժշտութիւնը մարդոց մէջ մտած եւ զարգացած է «աստուածային յայտնութեան» միջոցաւ։ Վաղ միջնադարուն, Դաւիթ Անյաղթ կը հաստատէր, թէ երաժշտական արուեստը «գըտած» եւ ստեղծած են Թրակացիները, այսինքն մարդիկ։ Սակայն այսքանով անպատասխան կը մնար, թէ ի՛նչպէս մարդիկ «գտած» են այդ արուեստը։

ԺԱ. դարու հայ ականաւոր փիլիսոփայ Յովհաննէս Սարկաւագ (Իմաստասէր) Վարդապետ իր «Բան Իմաստութեան» չափածոյ ինքնատիպ գործին մէջ երաժշտութեան (եւ միջնադարուն անոր հետ սերտ կապուած, բանաստեղծութեան) ծագման մասին կը ներկայացնէ, իր էութեամբ, Դաւիթ Անյաղթի վերոյիշեալ տեսակէտը հիմնաւորող, իսկ իր ներկայացուած զգուշաւոր ձեւով՝ ժամանակակից գիտնականներէն շատ շատերուն համար ընդունելի, ամբողջական տեսութիւն մը։

Յովհաննէս Սարկաւագ Վարդապետի «Բան Իմաստութիւն»ը գեղեցիկ եւ բովանդակալից ոտանաւոր մըն է սարեակ կոչուող երգեցիկ թռչունին մասին։ Այս ոտանաւորին վրայ առաջին անգամ ուշադրութիւն դարձուցած է Հայր Ղ. Ալիշան, որ հրատարակելով քերթուածը, դիտել տուած է, թէ այդ «... Բոլորովին նոր գաղափար մը կ'ընծայէ մեր ազգին հին գրուածքներուն մէջ»։ Իսկ արուեստի ծագումին մասին Յովհաննէս Իմաստասէրի միտքը առաջին անգամ պարզաբանած է Ակադ. Մ. Աբեղեան։

Յովհաննէս Սարկաւագ Վարդապետի տեսակէտին համաձայն, երաժշտութիւնը եւ բանաստեղծութիւնը սորվելիք գեղարուեստներ են, որոնք կը ծագին եւ կը զարգանան բնութեան նմանելու եւ բնութենէն սորվելու մարդոց ձգտումին իբրեւ անմիջական արդիւնք։ Այս մասին կը վկայեն իր քերթուածին ամէնէն հիմնական մասերը։ Այսպէս, բանաստեղծութեան սկիզբը դրուատելով սարեակին արժանիքները, հեղինակը խկոյն եւեթ կը խնդրէ երգեցիկ թռչունէն, որ իր քովը գայ, որպէսզի ինքը՝ կենդանական աշխարհին գլուխը կանգնած «մեծ» արարածը, բնութեան այդ «փոքրիկ» ներկայացուցիչէն «քաջարուեստ» սորվի։

Արթուն եւ զուարթուն թռչուն հըսկող
եւ բարբառող,
Կանչող եւ կարկաչող, ըրբնուող ձայնող
պաշտօնասէր,
Արդ եկ ինձ մերձ ի գովութիւն զի
Արարչին փառք մեծացին,
Մեծն ի փոքուդ քարոզեսցի եւ
քաջարուեստն ծանեցի։

Ըստ Սարկաւագ Վարդապետի, արուեստը, որ բնութեան նմանողութենէն յառաջ կուգայ, ի վերջոյ, կրաւորական նմանողութիւն մը չէ, քանի որ իր զարգացման ճամբուն մէջ բնութեան «հասնելու» ձգտում մը ունի։ Ու եթէ խոհուն Իմաստասէրը այս կապակցութեամբ կ'եզրակացնէ, թէ արուեստը չի հասնիր եւ կամ, երբեք պիտի չհասնի բնութեան, չի նշանակեր թէ կը նսեմացնէ արուեստին արժէքը։ Ընդհակառակն, Իմաստասէրին այս եզրակացութիւնը ի վերջոյ կը խօսի արուեստի զարգացման լայն հնարաւորութիւններուն եւ անոնց մեծ գաղտնիքին մասին։

Ն. ԹԱՀՄԻԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՅՆ ԼԱ՜Ի ՕՐԵՐՈՒՆ

«ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ»Ի ՀՆԳԵԱԿԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ուրախ էր խմբագրատան մթնոլորտը, նոյնիսկ լարուած աշխատանքի ժամերուն։ Օրը կը յագենար կատակներով, զուարճախօսութիւններով, քաշքշուքներով, որոնց ընդունակութիւնը ունէին ընդհանրապէս Մխիթարեանն ու Մօղեանը։ Շաւարշը միայն անհաղորդ կը մնար յաճախ լսուած – լսուածին, որովհետեւ ունէր ան մեր նստած նախասենեակին կից իր առանձին սենեակը, որուն դուռն ալ գոց կ'ըլլար աշխատած ժամերուն։ Այդ մթնոլորտին մէջ ալ կը սահէին, կ'երթային օրերը։ Մէկ տարուան պաշտօնավարութեանս շրջանին մէկ օր իսկ անհասկացողութիւն եւ նոյնիսկ թիւրիմացութիւն չունեցանք խմբագիրներս իրարու հետ, — այնքան եղբայրական ու մտերմօրէն սիրալիր էին մեր յարաբերութիւնները։

Ուրախ ու խանդավառ էր նաեւ Պոլսահայ կեանքը, հակառակ հորիզոնին վրայ հետզհետէ կուտակուող ամպերուն։ Անպակաս էին համաժողովրդական ձեռնարկները Պոլսոյ պորտին վրայ, որ Բերան էր եւ Թաղերու կամ արուարձաններու մէջ, Սկիւտարէն մինչեւ Մաքրիգիւղ եւ Պէշիկթաշէն մինչեւ Սամաթիա կամ կղզիները։ Թատերական ներկայացումներ, գրական – գեղարուեստական երեկոյթներ, տօնակատարութիւններ, բանախօսութիւններ, դասախօսութիւններ, պարի երեկոյթներ, դաշտահանդէսներ, խմբական պտոյտներ եւ այլ ձեռնարկներ իրար կը հրմշտկէին, ընդհանրապէս Շաբաթ երեկոները կամ Կիրակի եւ տօնական օրերուն։ Ժողովուրդը, աչքերէ հեռու աստիճանաբար ձեւ ու մարմին առնող աղէտին անտեղեակ, կը տարուէր ու կ'ոգեւորուէր բոլոր այդ ձեռնարկներով եւ կը բերէր իր ամբողջական մասնակցութիւնը։

Ինչ գիտնար՝ ամիսներ ետքը գլխուն գալիքը ...

Եւ եկաւ այդ գալիքը, մէկ օրէն միւսը, 1922 Սեպտեմբերի ճակատագրական անցքերով։

Ով որ գտնուեցաւ այդ օրերուն Պոլսոյ մէջ, պէտք է մինչեւ այսօր ալ յիշէ այդ դառն ու դաժան օրերը, քեմալական բանակներու յաջողութիւններով, Իզմիրի անկումով, Պոլսոյ անխուսափելի գրաւման վտանգով եւ ստեղծուած ահաւոր, աննկարագրելի խուճապով ... ծայր տըւած էր տեղաշարժ մը, որ օրէ օր կ'ընդարձակուէր եւ կ'ընդգրկէր ժողովուրդին բոլոր խաւերը։

Համրանք չունէր Հայաստանի Հանրապետութեան Պոլսոյ Հիւպատոսարան... առջեւը պոչ կապած Հայոց բազմութ... նը։ Ժամերով եւ օրերով կը սպաս... որ անցագիրներ ստանան արտասահ... երթալու համար։ Հանրապետութեան ... ւանագիտական ներկայացուցիչ Ֆերդ... նանտ Թահթաճեանը, այլ մանաւ... Հիւպատոսի պաշտօն վարող Մաթ... Էպլիղաթեանը ամիսներով չարչարու... ցան, դիւրացնելու համար հազարա... դիմողներու ճամբորդութիւնը եւ Հա... յաստանի քաղաքացի չեղող այդ բազմ... թեանց տալու Հանրապետութեան անց... գիրը, որ ճանչցուած էր բոլոր օտ... պետութեանց կողմէ։

Նոյն խճողումը կը պարզուէր մասն... ւորաբար Յունաստանի, Ռումանիոյ ... Շուէտի հիւպատոսարաններուն առջեւ ... — շուէտականը վիզա կուտար Պուլկա... րիոյ համար, որուն հետ դաշնակիցն... դիւանագիտական յարաբերութիւն... չունէին այդ շրջանին։ Հարիւրաւոր... ամէն օր, առտուն կանուխ, յաճախ ... լոյսը չբացուած, պոչ կը կապէին հի... պատոսարաններուն առջեւը յիշեալ պե... տութեանց, որոնք լայն բացած էին ... րենց դռները, հայ գաղթական բազմ... թեանց առջեւ։ Ի վերջոյ, պոչ կապե... հերթը կուգար Կալաթայի քարափ... վրայ, Միջդաշնակցային — այդ պար... գային Ֆրանսական — հակակշռի գր... սենեակին առջեւ, ուրկէ կը ստացուէ... արտասահման անցնելու համար ելքի ... հրաժեշտ վիզաները։

Ու այսպէս, հազարներ հազարներ... վրայ հեռացան Պոլսէն, միանգամ ... միշտ, Սեպտեմբերէն մինչեւ Հոկտեմ... բի վերջը։

Բայքայուեցաւ նաեւ «Ճակատամար... տի» ընտանիքը։ Սեպտեմբերի վերջին ... Հոկտեմբերի առաջին օրերուն կոտր... սրտերով հրաժեշտ առինք իրարմէ։ ... մեկնեցայ Յունաստան, Լեւոն Մօզեան... նոյնպէս Յունաստան, Գուրգէն Մխ... թարեանը՝ Եգիպտոս եւ Գուրգէն Շիր... կունին՝ Ֆրանսա։ Շաւարշը ժաման... մըն ալ — մինչեւ Հոկտեմբերի վերջ... նաց Պոլիս եւ յետոյ անցաւ Պուլկար... թերթին խմբագրութիւնը յանձնելով Մ... նուկ Ասլանեանին, որ տակէ ետքն ... տարիներով, մնաց այնտեղ, ժաման... մը շարունակեց «Ճակատամարտին» հր... տարակութիւնը, յետոյ փոխեց — փ... խել տուին — անունը եւ դարձուց «Մ... մարա», ի վերջոյ շարունակուելու համ... «Ազդարար» անունով, մինչեւ այս թ... թին ալ խափանումն ու իր կարգին Պ... սէն հեռանալով Պէյրութ հաստատու... 1938ին։

×

Քաղցր էին այդ անցեալ օրերը, այլ... ղան յուշերով։

Քաղցր են այդ յուշերը նաեւ այսօր ... Մանաւանդ այսօր երբ չկան այլեւս ... սիրելիները։

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

———o———

Ունեցա՞ր արդեօք մարդկային ընկերութիւն մը։ Ո՛չ, եղբայրք իմ, աւելի իմաստութիւն եւ աւելի օրինապահութիւն կայ, եթէ այսպէս կրնամ խօսիլ, մեծակառոյց գործարանի մը բազմաթիւ եւ բազմազան գործեաց մէջ, որք իրարու կապակցեալ մեծահրաշ գործողութիւն մը կ'արտադրեն, անմաքուր ցորենը ընդունելով եփուն նկանակ մը դուրս կուտան, անգուտ շերամը կ'ընդունին եւ ընտիր կերպաս մը կը դարձնեն, հնոտեաց կտորները կ'առնուն, եւ մաքուր ընտիր թուղթ կ'արտադրեն, որք ձայնի մը կը կը հպատակին եւ ազդեցութեան մը ներքեւ կը գործեն, որով եւ անտեսանելի կաթսային շոգիէն ոգեւորեալ մինչեւ հեռաւոր տեղ մը զետեղուած մանր գործին՝ գիտէ ինչ պիտի ընէ եւ չի սխալիր իւր գործոյն մէջ։ Այդչափ օրինապահութիւն եւ այդչափ իմաստութիւն, այլ ոչ արդիւնք կայ եւ ոչ արժանիք, եւ բարոյական կենաց յարաբերութիւնք ի զուր կը փնտռուին։

Կրնայի ոչխարներու հօտից եւ արջառներու երամակաց օրինակներն ալ յիշել, բայց ես քիչ մը աւելի պիտի յառաջեմ, եւ պիտի նկատեմ այն մարդկային բազմութիւնը՝ որ աշխարհս կը ներգործէ եւ հիացման արժանի կը դատուի, բայց բարոյական կենաց ամբողջ ազդեցութիւնը բաւականապէս չի զգար։ Բանակ մը՝ զոր իբր նիւթական մարդաղէն մըն է իւր հրամանատարին ձեռքը, բաւական է որ նիւթական գործոյն պէս անշարժ եւ անկըրկելի մնայ, եւ արդիւնքը չի սխալիր, որչափ որ հնար է մարդն մեքենայի փոխարկել։ Որչափ եւ նուազ տեսնուի բարոյականութեան հետքը զինուորական բանակներուն մէջ, սակայն հոն իսկ զայն ջնջել հնարաւոր չէ։ Զինուորական գիտութիւնը ուզեց մարդը մարդամեքենայի փոխարկելով պատերազմական արհեստը գործարանի մը արհեստին նմանցնել, բայց չյաջողեցաւ տակաւին, վասնզի անհնար է մարդուն բնութենէն բարոյականի ազդեցութիւնը ջնջել։ Միթէ պիտի կարենա՞ն երիկեանք ոմանք իրենց նորիմաստ, չըսեմ թէ անիմաստ դրութեամբը բարոյականութիւնը աշխարհէ հալածական տանիլ, եւ բնական եւ լոկ ձեւական արտաքին օրէնքներով ընկերութիւն մը կազմել, եւ այդ ձեւերով կազմեալ ազդեցութիւնները յառաջադիմութեան փութացնել։

Խնդիրը համարողական չէ որ հաշուական ձեւերով կարող լինիմ զայն լուծել։ Զգածմանց եւ խորհրդոց, պատճառաց եւ գործոց առնչութեամբ բաղադրեալ խընդիրք են։ Իւրաքանչիւր ոք յիւր միտս եւ սրտի, յիւր խորհուրդս եւ զգացումս փնտռէ, եթէ չունի արդեօ՞ք յինքն աւելի ինչ քան զլոկ մեքենական կարողութիւն։ Փնտռէ իւր գործոց մէջ թէ միշտ նիւթական զօրութեան եւ բնութեան ազդեցութեամբը արդեօ՞ք կը շարժի։ Փընտռէ իւր կացութեան մէջ թէ միայն օրինաց զրոյն տրամադրութեանց արդեօ՞ք կը հպատակի։ Փնտռէ իւր օրինաց մէջ թէ կատարելապէս իւրաքանչիւր շարժման եւ գործոյն համար որոշ եւ յայտնի կարգադրութիւն մը կը գտնա՞յ արդեօք։ Փնտռէ իւր վայելից եւ հաճութեանց մէջ թէ միայն փոփոխակի յարաբերութիւններէ եւ այնպիսի իրերէ, որք նիւթական գոյութիւն իսկ չունին, արդեօ՞ք չազդուիր իւր գործոց ժամանակ։ Փնտռէ իր նմանեաց մէջ, որոց հետ համապատ կը կենակցի։ Զկայ անչօշափելի եւ անզգալի, այլ միշտ իմանալի եւ հասկանալի միութեան զօդ մը, որով մարդիկ իրարու միաւորուելով ընտանիք եւ ազգութիւն կը կազմեն։ Փնտռէ թող մանրակրկիտ խուզողութեամբ իւր անձը իւր ամէն մանր շարժման եւ իւր կենաց ամէն ակնթարթին մէջ, եւ ըսէ թող թէ կրնայ, թէ բարոյական կացութեան մը գոյութիւնը առեղծուած եւ առասպել է, եւ ոչ իրականութիւն եւ ճշմարտութիւն։

Եթէ բարոյականութիւնը այդպէս անբաժին է ի մէնջ, եւ բարոյական կեանքը անբաժին մեր բնական կեանքէն, միթէ հնար է այնպիսի իմն դրութիւն ստեղ... ծել, թէ ոչ խօսք գոնէ մտօք, որուն ... բարոյականութիւն ոչնչանայ եւ ... նայն ինչ բնականին վերածուի եւ ... դրութիւնն ալ կարող ըլլամք մեք ազդ... ցութեան մը պատկանեցնել, եւ կամ ... երիտասարդութիւնը կարող ըլլայ ... հայ ազգութեան պատշաճեցնել։ Երի... սա՛րդք, որք իրականութեան եւ բնա... նութեան սկզբամբք զգածեալ էք, ... ուրնիդ դարձուցէք չորս դին, ... քննեցէք որչափ եւ կարէք, երկրին ... զունդները իջէք անցելոյն յիշատակ... գտնելու, ի մի հաւաքեցէք ինչչափ ... ղեկութիւն որ ունիք աշխարհի սկիզ... մինչեւ ցայսօր, ամէն տեղ եւ ամէն ... տեն եւ ամէն ձեւի տակ բարոյական ... ճակի եւ բարոյական կենաց դրութ... իրական բան մը եղաւ եւ է, եւ առանց ... նոր մարդկային գոյութեան յիշատա... չկայ, եւ ինչչափ մարդկութիւն զարգ... ցաւ եւ ձեւակերպեցաւ, այնչափ եւ ... րոյականութիւն զօրութիւն եւ ազդեց... թիւն զգեցաւ, ի՞նչպէս ուրեմն բնակ... բարոյականէն կարենամք մեք զա... ի՞նչպէս անբարոյական մարդկութիւն ... կարող լինիմք մեք ըմբռնել։

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆ...

(19 Նար.)

———o———

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ ԵՒ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՔ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ) — Փետրուար 9ին, կիրակի, մեր «Բառասուն Մանկունք» եկեղեցիին մէջ, Ջղօն Եպիսկոպոս Տէր-Յակոբեան պատարագ մատոյց եւ քարոզեց Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց տարեդարձի առիթով, վեր հանեց 66.000 քաջերուն օրհասական մարտնչումը Յազկերտի բանակներուն դէմ, պանծացնելով անոնց հայրենասիրութիւնն ու կրօնասիրութիւնը, ապա, յիշեց թէ անուան տօնն է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի, որուն մաղթեց քաջառողջութիւն եւ արեւշատութիւն:

»Նոյն օրը, ժամը 17ին, Հայկ. Տան երդիքին տակ տեղի ունեցաւ Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց տօնակատարութեան գրական-գեղարուեստական մասը, զոր կազմակերպած էր «Բառասուն Մանկունք» եկեղեցիին հոգաբարձութիւնը, մասնակցութեամբ գաղութիս մէջ գործող բոլոր ազգային կազմակերպութեանց:

Հայկ. Տան կեդրոնական պատին վրայ զետեղուած էր Վարդան Մամիկոնեանի սգաւարտեալ մեծադիր կենդանագիրը, շրջանակուած՝ դափնիով, ու յարակից ծաղկակալի մը մէջ կարմիր վարդերու եւ մեխակներու միախառնեալ փունջ մը:

Պ. Արիս Շալճեան, իր բացման խօսքին մէջ, շեշտեց ողիին յաղթանակը բիրտ ուժին վրայ, որով մեր պապերուն հնարաւոր եղաւ մնալ ոչ միայն Հայ՝ այլեւ Հայ քրիստոնեայ:

Օրուան բանախօսն էր Պ. Ստեփան Սրապեան, որ պատմական խորքի մը վրայ մէկտեղեց Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց քաջերամին դրդապատճառները, նկարագրեց ճակատագրական մարտնչման դրուագները, եւ նշեց անոր ազգային եւ կրօնական հետապնդումներուն վերջնական յաղթանակը:

Բռնութեանց եւ կամայականութեանց շրջանի մը դէմ, ըսաւ, ծառացաւ Հայութիւնը, գլխաւորութեամբ Ս. Սահակի թոռ Կարմիրն Վարդան Մամիկոնեանի, որ իր զինակից ընկերներուն հետ եթէ ինկաւ խառնուրդին մէջ՝ այդ անկումը մենք չենք կրնար նկատել անկում, որովհետեւ այդ պարտութիւնը սկիզբն իսկ կազմեց մեր ազգային գոյութեան:

Պ. Նուպար Պօղապալեան եւ Պ. Խաչիկ Փիլիկեան ընթերցումներ կատարեցին. առաջինը՝ Դերենիկ Տէմիրճեանի «Տրդատ մուտի ափին» արձակ գրութիւնը, երկրորդը՝ Ներսէս Շնորհալիի «Նորահրաշ պսակաւորի» աշխարհաբար թարգմանութիւնը:

Ղեկավարութեամբ Պ. Հրանտ Բամպակեանի, երգչախումբը յաջողապէս երգեց Գամառ Քաթիպայի «Արաքսի Արտասուքը», Ս. Ն. Ֆէլէկեանի «Վարդան»ն ու Մ. Դ. Թաղիադեանցի «Տէ՛ր, կեցո՛ դու զՀայս»ը: դաշնաւորում՝ Գէորգ Կառվարենցի: Մեներգներու մասը կը կատարէր Պ. Երուանդ Երէցեան, դաշնակով կ'ընկերանար՝ Տիկին Արփիկ Փափազեան:

Պարտք կը զգանք նշել երգչախումբին արտակարգ յաջողութիւնը, որ ներկաներուն ջերմ փափաքին ընդառաջելով՝ ծայրէ ծայր դարձեալ երգեց «Արաքսի Արտասուքը», խանդավառելով եւ յուզելով խորապէս:

Ջղօն Եպիսկ., նախ քան արտասանելը իր փակման խօսքը, որ առաւելապէս ծանրացաւ հոգեկան եւ բարոյական ուժերու գերակշռութեանը վրայ՝ ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութեամբ յարգել մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած, Մխիթարեան Միաբանութեան վաստակաւոր մշակ, Հ. Եղիա վրդ. Փէչիկեանի յիշատակը:

Յաւարտ հանդէսին, ըստ պատշաճի հիւրամեծարութիւն տեղի ունեցաւ ի պատիւ բոլոր անոնց՝ որոնց անուան տօնն էր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Դէպի անդենական ճամբան բացաւ ըսքանչելի Շաւարշը, իր աչքերը փակելով 1957 Յունուար 26ին, 73 տարեկանին:

Ինձ համար միշտ սիրելի Լեւոն Մօզեանը մեռաւ 1958 Դեկտեմբեր 9ին, 67 տարեկանին:

Ու վերջինը, անմոռանալի Գուրգէն Մխիթարեանը փչեց իր շունչը 1962 Նոյեմբեր 25ին, 72 տարեկանին:

Գուրգէն Շիրակունիէն լուր չունենք: Վստահօրէն ան ալ փակեց իր աչքերը Հայաստանի մէջ կամ աքսորավայրի մը մէկ անկիւնը: Դաշնակցականի իր անցեալը միայն պիտի բաւէր այս մռայլ ենթադրութիւնը ընելու համար:

«Ճակատամարտ»ի աշխոյժ հնգեակէն մնացեր եմ միայն ես: Մնացեր եմ, որպէսզի մեր ամենավերջին կորուստին՝ ողբացեալ Գուրգէն Մխիթարեանի մահուան առիթով, արցունքն աչքերուս ոգեկոչեմ քաղցր յիշատակը սիրելիներուս, որոնք, տարիներ շարունակ, ամբողջական նուիրումով մը ծառայեցին հայ հրապարակագրութեան եւ լրագրութեան, եւ, անջնջելի հետք մը ձգելով իրենց ետին, հրաժեշտ տուին անցաւոր կեանքին...

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Սայաթ-Նովայի ծննդեան 250ամեակին առթիւ Հայպետհրատը հրատարակած է 16 բացիկներէ բաղկացած լրակազմ մը, որոնց մէջ ընդգրկուած են նոյնքան քառեակներ՝ Սայաթ-Նովայի զանազան բանաստեղծութիւններէն: Քառեակները ճաշակով ձեւաւորած է նկարիչ Ռաֆայէլ Իսրայէլեան:

Օտարներուն Սայաթ-Նովայի մասին գաղափար մը տալու համար Հայաստանի պետական հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է գողտրիկ հաւաքածոյ մը՝ անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, իտալերէն եւ այլ լեզուներով:

Աշուղին կեանքին եւ ստեղծագործութեան նուիրուած յառաջաբանը գրուած է հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով:

Գրականագէտ Սուրէն Ցարութիւնեանի հեղինակութեամբ լոյս տեսած է հետաքրքրական մենագրութիւն մը՝ նուիրուած հայ մեծ աշուղին կեանքին եւ գործին լուսաբանութեան: Կը վերլուծէ աշուղին գործերը իրենց ժամանակաշրջանի շրջագիծին մէջ: Առաջին գլուխը ցոյց կուտայ Սայաթնովագիտութեան զարգացումը 1850-1860, 1870-1890, 1919-1920 թուականներուն եւ անկէ ետք: Մնացած գլուխներուն մէջ ներկայացուած են ուսումնասիրութիւններ աշուղին խոհերուն, սիրոյ զգացումներուն եւ բանաստեղծական վարպետութեան մասին:

×

Ֆրանսական դասական գրականութիւնը տարուէ տարի լայն տարածում կը գտնէ Հայաստանի մէջ: Պալզաքի, Վ. Հիւկոյի, Փրոսփեր Մերիմէի, Անաթոլ Ֆրանսի եւ այլ ծանօթ գրողներուն վէպերն ու վիպակները մեծ ընդունելութիւն գտած են հայ ընթերցողներուն մօտ: Էմիլ Զոլայի «փողը», որ թարգմանուեցաւ վերջերս, ֆրանսացի գրագէտին կարեւոր գործերէն մէկը կը նկատուի:

× Արշաւիր Դարբնի մէջին սերունդի պատկանող բանաստեղծ մըն է, որ ծանօթ է իր առակներով եւ մանկական բանաստեղծութիւններով: «Բալիկներ եւ ծաղիկներ» նոր գործով կը ներկայացնէ գողտրիկ բանաստեղծութիւններու փունջ մը, որոնց հերոսները մանուշակներ, շընիկներ, փոքրիկ դերձակ մը, լուսանկարիչն ու կօշկակարն են: Երկրորդ բաժնին մէջ կան հինգ հէքեաթ թատերգութիւններ:

ՀԱԿԱԿՐՕՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Խորհրդահայ թերթերը կը հաղորդեն, թէ ռուսերէնէ հայերէնի թարգմանուած եւ լոյս տեսած են հակակրօն նկարագիր ունեցող գիրքեր: Այդ գիրքերէն մէկուն՝ «Պատասխաններ հաւատացեալներին» նուիրուած գրախօսականի մը մէջ գրուած է.— «Վերջին բաժնում մերկացւում է կրօնական բարոյականութեան հակագիտական, ռէակցիոն (յետադէմ) էութիւնը, ստապատիր, մարդատեաց բարոյական նորմերին (կանոններուն) հակադրւում են կոմունիզմ կառուցողների կոմունիստական բարոյականութեան վեհ ու ազնիւ սկզբունքները, լուսաբանւում է կրօնի եւ եկեղեցու վերաբերեալ կոմունիստական պարտիայի եւ խորհրդային պետութեան քաղաքականութիւնը»:

ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

Հայաստանի արտադրած այս տարուան առաջին հաշուիչ մեքենային «ճարտարագէտ» է երեսունամեայ երիտասարդ մը՝ Ռաֆիկ Յովակիմեան:

Գաղափար մը կազմելու համար այս մեքենաներէն ամէն մէկուն տարողութեան մասին, պէտք է նկատի առնել, թէ անոնցմէ իւրաքանչիւրը կը փոխարինէ հարիւրաւոր հաշուապահներու աշխատանքին արդիւնքը: Առանց սխալելու եւ աւելի արագ:

ՎԵՐՍՏԻՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

«Գրողների, գրականագէտների, պատմաբանների, մամուլի աշխատողների շարքերում կան մարդիկ, որոնք տուրք են տալիս ազգային սնապարծութեան կամ նիհիլիզմին: Երկու ծայրայեղութիւններն էլ հաւասարապէս վնասակար են» յայտարարած է Յունուար 31ին, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի նիստին, անոր երկրորդ քարտուղարը՝ Յովհ. Բաղդասարեան:

ՆՈՒԷՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Յեռմահու Հայաստան ղրկուած են իտալահայ նկարիչ Ժիրայր Օրաքեանի նկարներէն 25 հատը: Նոյն նկարիչին գործերէն հարիւր հատ ալ Հայաստան ղրկելու նպատակով գնած է Միլանոյի Պ. Հիւսիսեանի աղջիկը՝ Տիկին Մարի Մընտիկեան:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ԲԱԺԻՆ

Երեւանի համալսարանը ունեցաւ իր 11րդ բաժինը — ապրանքագիտութեան եւ առեւտրական տնտեսութեան ճիւղ: Նորաստեղծ բաժնին մէջ ներկայիս կ'ուսանին 540 ուսանողներ:

1964Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

ԻՆՆՍՈՒՆԱՄԵԱԿ.— Ծնունդ՝ Ռուբէն Զարդարեանի (1874):

ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿՆԵՐ.— Ծնունդ Դանիէլ Վարուժանի եւ Շաւարշ Միսաքեանի (1884):

ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆԱՄԵԱԿ.— Ծնունդ Մատթէոս Զարիֆեանի (1894) եւ մահուան քառասնամեակ (1924):

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ. ՄԱՀ՝ Նիկոլ Դումանի (1914):

ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ.— Մահ՝ Ստեփանոս Արք. Յովակիմեանի (1934), Միքայէլ Վարանդեանի (1934):

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ. Մահ՝ Արշակ Զօպանեանի (1954):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՐԵՒԱՆԻ ՇԷՄՔԻՆ

Նրա դրան 3 բարձրահասակ տանձենի կար, որոնց տանձերի մեծ մասը թափւում էր ձորը: Հին էին այդ տանձի ծառերը եւ ճիւղակոտոր: Մէջտեղի տանձենին դէպի ետ էր կռացած, իսկ կողքի ծառերը թեքուած էին անդունդի վրայ:

Երբ Ասատուրը անցնում էր Օնէի ծառերի տակով, որ Սեւ սար գնայ, տեսաւ թէ ինչպէս սարեակներից մէկը, մի սպիտակ օղակաձեւ տաշեղ կտուցի մէջ առած, թռչում էր դէպի անտառ: Նրան հետեւում էր երկրորդ սարեակը՝ դարձեալ մի տաշեղ բերանին: Դրանք անտառի հաւքեր էին, որ վաղ արթնացած, նրա տան շուրջը թափուած տաշեղները տանելով նորոգում էին իրենց հին կացարանները, կամ նոր բներ էին շինում իրենց համար: Խոդեդանը ժպտաց, մի հաճելի թեթեւութիւն զգաց իր մէջ եւ, ձեռքը մեկնելով աջակողմեան տանձենուն՝ կանգ առաւ:

Նա գտնւում էր իւր առաջին հարեւանի շէմքին:

Ունէր երեք տղայ, որոնք զբաղւում էին հողագործութեամբ, իսկ ինքը հովիւ էր սարում:

Օնէի տան դիրքն աւելի բարձր էր ու քարքարոտ: Այնտեղից երեւում էր Կատուաձորի աղբիւրը, որ կարկաչելով գընում խառնւում էր գետակի փրփրոտ ջրերին: Տան գլխաւոր մուտքը նայում էր Արինոքի վրայ: Պատի տակ ընկած էր մի ծանրաշարժ աւօր իր ամբողջական լծասարքով: Ցուիքի (տան կտուրի դուրս ընկած մասը) տակ, նուրբենու ոլորած շիւերով կախուած էր կաւակուռ խնոցին: Մի ջղուտ առողջակազմ գեղջկուհի, թեւերը մինչեւ արմունկները քշտած, հարում էր իրենց խնոցին, որի միջից լըսւում էր սառը թանի ուժգին ճղփոցը խընոցու պատերի վրայ:

Այդ Քիչոն էր, Օնէի կինը:

Ասատուրը իր հարեւանին չէր ճանաչում, բայց նրա անունը լսել էր: Իսկ Քիչոյին տեսել էր միայն հեռուից: Շինարարութեան ամբողջ ընթացքում նա նկատել էր, թէ ինչպէս ամէն առաւօտ այդ յաղթահասակ ժրաջան գեղջկուհին ցուիքի տակ կանգնած հարում էր խնոցին:

Քիչոն էր առաջին կինը, որ Ծաղկանուշի եւ Ոսկեհատի միջոցով մի քանի անգամ ամանով կերակուր էր ուղարկել իր նոր հարեւանին, անկեղծօրէն ցանկանալով, որ Մոսկուայից եկած իր անտուն հայրենակիցը շուտով մի ապաստարան ունենայ այդքան զրկանքներից ու անհարմարութիւններից յետոյ:

Օնէի բակում կանգնած նայում էր Խոդեդանը, երբ նրա ականջին թնդաց մի յաղթական ծուղրուղու, այնքան բարձրագոչ, որ նա մէջքով թեքուեց դէպի ձորը, ամուր բռնելով տանձենու ճիւղից: Այդ Օնէի կարմրակատար աքաղաղն էր, որ իր վերջին շնդալից կանչով ազդարարում էր արեւածագը: Նա կանգնել էր ձորի եզրին, մի բարձրացեց կողովի վրայ եւ, թեւերը ուղիղ նրա երեսին թափահարելով, ամբողջ կոկորդով հնչեցնում էր լուսաբացի շեփորը, կարծես կամենալով ասել. «Բարի եկար Բռնաշէն, Արինոքի նոր բնակիչ, սրանից յետոյ դու իմ կանչով պիտի արթնանաս»:

Մութը ճեղքուեց, եւ արեգակի յորդառուխ լոյսը Սեւ լեռան վրայով թափուեց Բռնաշէն՝ վարդագոյն ներկելով Օնէի տանձի ծառերը, Ասատուրի դէմքը եւ յաղթական աքաղաղին, որ մի խումբ հաւերի հետ թռաւ դէպի ձորը, ետեւից հրեղէն փետուրներ արձակելով:

Ցանկարծ մի սպիտակ դրկաչափ մշուշ Օնէի տանիքի վրայով գլորուեց բակը եւ, Քիչոյի խնոցուն քսուելով, սպիտակ ուլի պէս ցատկեց ձորի մէջ: Նրան հետեւեց մի երկրորդ մշուշ, շառագունուած արեւի հրաշափայլ լոյսով:

Խոդեդանը նայեց վերեւ: Անտառի վըրայով մերթ այստեղ, մերթ այնտեղ գըլորւում էին սպիտակ գեղեցիկ մշուշներ: Նրանք ճերմակ շղարշների պէս փաթթւում էին ծառերի կատարներին եւ ներքեւ սահելով ցնդում էին յանկարծակի: Նորից էին գոյանում եւ նորից գլորուելով՝ տեսիլների պէս չքանում էին:

Արինոքի նոր բնակիչը առաջին անգամն էր դիտում այդպիսի զարմանալի տեսարան արեւածագի դէմ:

— Ասողիկը լողանում է, երեւի նորից մարդ է գնացել նրան տեսնելու,— լըսուեց մի կանացի ձայն բակի միջից: Այդ Քիչոն էր, որ ձեռքերը գոգնոցով սրբելով ընդառաջ էր եկնում սար սնացող իր նոր հարեւանին:

— Ո՞րտեղ է լողանում:

— Սիմ լեռան ետեւ:

— Բռնաշէնից մա՞րդ է գնում նրան տեսնելու:

— Բոլոր ջահէլներն էլ գնում են: Անցեալ տարի մեր Օնէն գնաց: Ուրադ Յակոբը մինչեւ ամուսնանալը հինգ անգամ գնացել է:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեան, Պ. Միհրան Եղիազարեան, խորապէս ազդուած, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ անհատ թէ կազմակերպութիւն որոնք անձամբ, գրաւոր, մամուլով, կամ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօրաքրոջ եւ քրոջ՝
ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ
մահուան առթիւ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Բենօ Ծիհանշանեանէ (Վիէն) իր ողուն ամուսնութեան առթիւ՝ Ս. Թէհլիրեան սրահին 10 ֆրանք, «Հայ – Բոյժ»ին բարգաւաճման՝ 20, Վիէնի Կապոյտ Խաչին 20 ֆրանք: (Այս գումարները յանձնուած են իրենց տեղը) :

×

Տէր եւ Տիկին Ն. Քէօսէեան քսան ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, իրենց սիրելի հօրաքրոջ Տիկին Ռամելա Միւթէվէլեանի մահուան առթիւ :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Նիսէն Օր. Պէաթրիս Սահաթճեան եւ Պ. Նորայր Սահաթճեան 30 ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի Կարապետ Մարտիկեանի մահուան առթիւ :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Ե. Սարըկիւզէլեանի մահուան առթիւ՝ Այրի Տիկին Ա. Պապերեան քսան ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մեծատուրեան, Այրի Տիկին Շընորհիկ Փափազեան, Պ. Ս. Սէխեան 10ական ֆրանք :

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տիկին Վարժապետեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Զէլվէյեանէ 30 ֆր., Տիկին Ճէրէհեանէ 20 ֆր. :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Սէվրանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Վերսայլէն Տէր եւ Տիկին Վահրամ Խասեանէ 100 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Միհրան Խաչատուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

SALLE GAVEAU
45 Rue La Boëtie, PARIS (8e)
ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 21

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Մասնակցութեամբ
ՍԻՒԶԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ (Տաւիդ)
Premier Prix International
ԻԶԱՊԷԼ ԿԱՐՍԻՍԵԱՆՑԻ (Սոփրանօ)
ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Président-Fondateur
R. P. EMILE MARTIN de l'Oratoire
Ղեկավար՝ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ
Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագիր.— Կոմիտաս Վարդապետ. — Պատարագէն հատուածներ եւ ժողովրդական երգեր, (Կալի երգ, Սարերի վրով, Կուժն արա, Սօնա եար) :
R.P. EMILE MARTIN, BACH, MOUTON, DEBUSSY, MORTARI, MA'AYANI, PROKOFIEFF, LISZT, VICTORIA, INGEGNERI

Տոմսերու գին.— 4 – 15 ֆրանք: Կարելի է հայթայթել:
Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Eglise St.-Eustache (Métro Halles, porte face au métro) — Chez Durand, 4 Place de la Madeleine, 8e (OPE. 62-19), — Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, 9e (PRO. 25-46) — Salle Gaveau à partir du 10 Février.

ԾԱՆՕԹ.— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Վենետիկի Մխիթարեանց Մայրավանքի ընդհ. ատենադպիր՝ նորոգ վախճանեալ Հ. ԵՂԻԱ ՎՐԴ. ՓԷՉԻԿԵԱՆԻ ի յիշատակ, եւ իր սրտին մօտիկ յատկացումներու համար կատարուած նուիրատուութիւններու ցանկը, այսպէս բացուած է.— Միլանոյէն՝

Պ. Երուանդ Հիւսիսեան	25.000 լիր.
Պ. Արամայիս Սրապեան	20.000 լիր.
Պ. Զաւէն Մրճտիկեան	20.000 լիր.
Պ. Ռըմէ Պրիւէ	10.000 լիր.
Ստ. Սարաֆեան ընտանիք (Մարսէյլ)	50 ֆր.

Նուէրները յաջորդաբար պիտի հրատարակուին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Կարպիս Ճնկըրտեան իր ողբ. մօր Փէրուզ Ճնկըրտեանի (ծնեալ Քիթապճեան) մահուան տարելիցի առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին կը նուիրէ 250 ֆր., նաեւ Աղքատախնամին, կրթականին, քահանայից ու դպրաց դասուն եւս 250 ֆրանք :

Պ. Հրանդ Տէրտէրեան եկեղեցիին կը նուիրէ 40 ֆր., նաեւ մատաղի ու աղքատներու համար՝ 15, Տիկին Մարի Առաքելեան (եկեղեցիին) տասը, Տիկին Նուրիճա Ունանեան (եկեղեցիին) 10 ֆր:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Մինաս Ճիհանեան կը նուիրեն տասը ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, Միհրան Մազըրմեանի մահուան առթիւ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈՂՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիյլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սադըղ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տեւեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին :
Նախագահութեամբ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ
Շաբաթ, փետրուար 22, ժամը 21էն
HOTEL SPLENDID
Գեղարուեստական ճոխ բաժին :
Կը մասնակցի՝ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ
(Vedette des Disques Vogue)
Կ'ընկերակցի CLAUDE PELLETIER
Et la grande formation de l'Orchestre JEAN RINAUDO
Հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր :
AMBIANCE — COTILLONS

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին : Այս առթիւ կազմակերպուած խնջոյքը՝ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին «Համօ Օհանջանեան» ակումբը :
Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)
Արտասանութիւն, երգ, անակնկալներ:
Պիւֆէ Մուտքը ազատ է

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 19, ժամը 20.30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն, վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 5ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնելի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց յանձնախումբին :
Սալ Մազընօ, 88, Րիւ տ'Օպաներ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փրատոյի, Էքսի, Կառտանի, Քապիւսէլի, Սէնթ Անթուանի հայերէնի դասընթացքներու աշակերտութիւնը :
Փոքրիկները պիտի հիւրասիրուին Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց մասնախումբին կողմէ, ըմպելիներով եւ անուշեղէններով :
Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ:
Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուարեան Ապստամբութեան տարեդարձը կը տօնուի Վիէնի մէջ, Փետրուար 23ին :

×

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ 1964

Կազմեց
ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
650 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն :
ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ
Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխարներ, Մեր գաղութները (յաւելուածական) — Երգիծանք:
Դիմել
Հրանտ – Սամուէլ գրատուն :
Գին.— Թղթակազմ 16 ֆր. լաթակազմ՝ 18 ֆր. ատաքման ծախքով՝ 18 եւ 20 ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Bons tailleurs pour manteaux-tailleurs
Bien payé. Se présenter avec modèle:
ROSE COUTURE
284 Rue de Vaugirard (Métro: Vaugirard)
LEC. 63-00

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 19 FEVRIER 1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9939

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9939

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Թրքական մեքենայութիւնները նոր եւ դիւրին յաղթանակ մը եւս շահելու համար՝ ջուրն ինկան այս անգամ :

Շուրջ տասը տարիէ ի վեր, դեմոկրատներէն սկսեալ, եկող ու գացող կառավարութիւնները, կեր հայթայթելու համար թշուառութեան մէջ տուայտող իրենց հպատակներուն, արուեստական կերպով ստեղծեցին եւ հրահրեցին Կիպրոսի խնդիրը: «Սեպտեմբեր 6–7»ի կողոպուտը սարքեցին՝ Պոլսոյ Յոյներն ու Հայերը մոխիրի վրայ նստեցնելու յետին նպատակով : «Կիպրոս թուրք է» նշանաբանը հրապարակ նետեցին՝ ճիշդ ինչպէս 1908ին «Կրետէն մեր հոգին է» կը պոռային օսմանեան մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ:

Սակայն ինչպէս Կրետէ՝ Կիպրոսն ալ դիւրին կլլուելիք պատառ մը չէր : Ու չկրցան կլլել :

Թուրքերը կը յուսային Սանճաքի տարօրին հասցնել Կիպրոսը :

Կը մոռնային սակայն, որ 1938 – 39ին տարբեր էր աշխարհի կացութիւնը :

Անգլիա իր հսկայ կայսրութեամբ եւ առաջնակարգ նաւատորմով տիրական ձայն ունէր այն ատեն միջազգային քաղաքականութեան մէջ :

Ալեքսանտրէթի (Իսքէնտէրուն) ծոցը — երբեմն «Հայոց ծոց կոչուած — արեւելեան Միջերկրականի մէջ ծովային ուժերու համար ռազմագիտական կարեւոր կեդրոն մըն էր, Մեծն Բրիտանիա չէր հանդուրժեր, որ անիկա ենթակայ ըլլայ Ֆրանսայի, որ Սուրիոյ հոգատարութիւնն էր ստանձնած :

Ուստի մէկ կողմէ դրդեց Թուրքերը, որ պահանջեն Իսքէնտէրուն — Անտիոք շրջանը, զինուորական կարեւոր ուժեր համախմբելով սահմանին վրայ, միւս կողմէ համոզեց դաշնակից Ֆրանսան որ Թուրքիոյ զիջի Սանճաքը :

Կարծիքը չհարցուեցաւ Սուրիոյ, որ ցարդ պահանջատէր ըլլալէ չէ դադրած՝ վերադառնալու համար իրեն պատկանող բռնագրաւուած այդ հողերը :

Սանճաքի Թուրքիոյ միացումով տասնեակ հազարաւոր Հայեր անգամ մը եւս բռնաւեր դարձան : Լքելով տուն – տեղ, կալուած ու գոյք դարձան գաղթական, ապաստան փնտռելով Սուրիոյ եւ Լիբանանի հիւրընկալ հողերուն վրայ :

Իսքէնտէրունի, Անտիոքի եւ Հերոսական Մուսա Լերան — Սուէտիա — Հայերը իրենց համար նոր բոյներ շինեցին, հոգատար պետութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան օժանդակութեամբ: Ստեղծուեցաւ զուտ հայկական նոր գիւղ մը — Այնճար — Պէքա'այի լեռնադաշտին վրայ՝ վեց թաղերով՝ յաւերժացնելու համար իրենց հայրենի վեց գիւղերու յիշատակը :

Կիպրոսի խնդրին մէջ, դարձեալ Անգլիոյ քաջալերութեամբ, Թուրքերը որոշ յաջողութիւններ արձանագրեցին 1959ին՝ Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի դաշնագրերով : Թուրքերը իրաւունք ստացան մնայուն զինուորական պահակախումբ մը պահելու կղզիին մէջ, Յոյներուն պէս : Անգարայի կառավարութիւնը իրաւունք ստացաւ պաշտպանելու Կիպրոսի Թուրքերուն շահերը :

Այժմ այսքանը բաւ չհամարելով կը պահանջեն երկուքի բաժնել կղզին, հիւսիսային մասը դարձնելով անջատ պետութիւն մը: Ամիսներէ ի վեր քարոզչութիւններ կը կատարուին այս ուղղութեամբ: Անգլիական եւ ամերիկեան թերթերն ալ ուժ կուտան այս ծրագրին, տանց թափանցելու անոր ետեւ թաքնուած յետին մտքին :

Կիպրոսի Թրքական Թաղերուն մէջ Հանրապետութեան դրօշին տեղ Թրքական դրօշակներ կը ծածանէին Դեկտեմբերէն ի վեր :

Թուրք գործակալներու դրդումով է, որ Լիմասոլի մէջ արիւն թափեցաւ շաբաթ մը առաջ: Թուրքերը պատրուակներ կ'ուզեն ստեղծել կղզին գրաւելու համար, իբրեւ թէ Թուրք հայրենակիցներու կեանքը պաշտպանելու նպատակով ...

Իսքէնտէրուն ճամբայ հանուած Թըրքական մարտանաւերը երկրորդ անգամ ըլլալով եկած տեղերնին դարձան՝ յուսահատ :

Մակարիոս Արքեպիսկոպոս եւ Աթէնքի կառավարութիւնը անդրդուելի մնացին Թրքական սպառնալիքներուն առջեւ :

Այժմ խօսքը կը պատկանի Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին, որ կը յուսանք թէ արդար լուծում մը պիտի գտնէ Կիպրոսի թնճուկին, սանձ մը դնելով Թրքական գաւերուն :

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ՄԻՋԱՄՏԵԼ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ

Անգարայի կառավարութիւնը տեղեկացուց Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի կառավարութեանց թէ զինեալ միջամտութիւն մը պիտի կատարէ եթէ նոր կռիւներ պատահին : Նաւատորմը կազմ ու պատրաստ է:

«Իւմանիթէ»ի թղթակիցը կը գրէ Նիկոսիայէն թէ Թուրք ահաբեկիչները կը շարունակեն արինալի միջադէպեր ստեղծել : Կիրակի օր երկու Յոյն սպանուած են եւ յոյն երիտասարդ աղջիկ մը վիրաւորուած :

Անգլիական աղբիւրներու համաձայն ալ նոր կռիւներ տեղի կ'ունենան 72 ժամուան զինադուլէ մը ետք: Կացութիւնը վտանգաւոր է երկու գիւղերու մէջ.— Ալեվկա (129 բնակիչ՝ Թուրք) եւ Մոսֆիլէրի (187 բնակիչ՝ Յոյն): Այս գիւղերէն իւրաքանչիւրը ենթակայ է միւսին յարձակման: Ցարդ 15 մեռեալ կայ :

Գալով Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին, եօթը վայրկեան տեւած է և յետաձգուած Երեքշաբթի օրուան, Նորվեկիոյ պատուիրակին առաջարկին վրայ, որպէսզի խորհրդակցութիւնները շարունակուին :

Միւս կողմէ, Նախագահ տը Կոլ պատասխանած է Խրուշչեւի նամակին եւ շեշտած է թէ Ցիւրիխի համաձայնագրերը ստորագրողներուն կը պատկանի անհրաժեշ եւ ստիպողական լուծումները գտնել: Գալով Ֆրանսական կառավարութեան, կը յուսայ որ ժամ առաջ միջոցները գտնուին խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար կղզին ներսը: Բայց, հետեւելով դէպքերուն, զիտակից է որ անոնց զարգացումը կրնայ անհրաժեշտ դարձնել ուրիշ ելքերու հետապնդումը :

Մինչ այս է Կիպրոսի կացութիւնը, անդին Յունաստանի մէջ, ճշդուեցան ընտրութիւններու վերջնական արդիւնքները: Փափանտրէու ստանալով ձայներու 53 առ հարիւրը Խորհրդարանական բացարձակ մեծամասնութիւնը ունի այլեւս :

Փափանտրէու, 75 տարեկան է եւ քաղաքական ասպարէզը սկսած է լրագրութեամբ: Համոզուած ընկերվարական, 1921ին իր ղեկավարած թերթին մէջ գրած է թէ թագաւորը (այն ատեն՝ Կոնստանդէն) պէտք է հրաժարի: Ձերբակալուած է եւ Պատերազմական Ատեանի կողմէ 18 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած: Ցեղային Արտաքին Նախարար եղած է Կոնթասի յեղափոխական կառավարութեան մէջ: 1926ին աքսորուած է, պայքարած ըլլալով Փանկալոսի մենատիրութեան դէմ : Դիմադրութեան մասնակցած է պատերազմի ատեն, ձերբակալուած է Իտալացիներուն կողմէ, բայց յաջողած է փախիլ եւ Միջին Արեւելք անցնիլ: Վերջերս, Վենիզելոսի հետ բուռն պայքար մը սկսած էր տանիլ Քարամանլիսի կուսակցութեան դէմ որ վերջացաւ փայլուն յաղթանակով :

Փափանտրէուի առջեւ կայ նախ եւ առաջ Կիպրոսի հարցը: Իր ներկայութիւնը Աթէնքի կառավարութեան գլուխը նոր ուժ մը պիտի տայ Մակարիոս Արք.ի որ ապահով է այլեւս թէ Յունաստան զօրավիգ է իրեն :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱՆ

Ո՞Վ Է ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆ

1921ի Մարտ ամսուան 15ին, Երեքշաբթի առաւօտ մը, Թալէաթ փաշա տունէն ելաւ ու Պերլինի ամենաբանուկ պողոտաներէն Շարլոթենպուրկէն անցնելու ատեն՝ հայ ֆոմիթէճիներէն Սողոմոն Թեհլիրեան անուն մէկուն կողմէ սպաննուեցաւ: Նիքոլաուս Խաէն, որ ոճրագործը տեսած էր այս սպանութեան ժամանակ, վազած էր անոր ետեւէն, հետապնդեր էր զայն եւ ժողովուրդին ալ օգնութեամբ պաշարեր: Թեհլիրեան, զինքը բռնողներուն կողմէ բաւական խոշտանգուելէ ետք ոստիկանութեան յանձնուած էր:

Թեհլիրեան, Էրզինճանցի Հայ մըն է, որ իր մանկութիւնը սապէս կը պատմէ .

— 1897 Ապրիլ 2ին, Էրզինճանի Քեմախ գաւառին կապուած Պեքերիճ գիւղը ծնած եմ: Երկու եղբայրներ ունէի եւ երեք քոյրեր: Ես, որ նախապէս հաւ մը իսկ մորթելու անկարող էի: Պիտի պատմեմ ձեզի, թէ ինչպէս մարդասպան դարձայ:

Ձիս այդ բանին առաջնորդողները հայ կուսակցականները եղան : Առաջին Աշխարհամարտէն առաջ, Տերսիմցի Համբարձումը հայ դպրոցներէն քահանաները վտարեց եւ դպրոցներն ալ փակելով՝ սկսաւ մեզի լեռները բացօթեայ դասաւանդել : Այդ աւանդուածներուն դաս ալ կարելի չէր ըսել սակայն: Մեզ հոն դաշտերու մէջ կը հաւաքէր ու Աւետիս Ահարոնեանի երկերը կը կարդար մեզի ու կուսակցական քարոզութիւններ կ'ընէր, թելադրելով որ մենք ալ ֆոմիթաճիներ դառնայինք: Այդքանը միայն ըսեմ, որ բոլոր կուսակցականներն ալ ազդուած են Աւետիս Ահարոնեանի գործերէն: Համբարձումը մեզի այդ երկերը կարդալով չէր բաւականանար միայն, այլ նաեւ զինավարժութեան փորձեր ալ ընել կուտար :

Հայրս երբ տեղեկացաւ թէ կուսակցական պատրաստութիւն կը տեսնէի եւ զինավարժութեան դասեր կ'առնէի, շատ ուրախացաւ ու ըսաւ .

— Քիչ մնաց, որ տղաս աղջկան մը պէս մեծնար: Հիմա այլեւս համոզուեցայ, թէ իսկական այր մը ըլլալով պիտի մեծնայ :

Եւ սակայն, մայրս երբեք ալ խանդավառ չէր երեւեր այս ընթացքէս: Ուստի, ամէն առթիւ զիս մէկդի քաշելով կ'ըսէր .

— Տղաս, այս ընթացքդ ընթացք չէ . այս ճամբուն ելքը լաւ չէ, աղէտ է: Ջուրին կուժը ջուրի ճամբան կը կոտրի : Եթէ Աստուած մի արասցէ՝ գլխուդ փորձանք մը գալու ըլլայ, ես վիշտէս կը մեռնիմ, զաւակս: Եկուր հրաժարէ սա բանէն, զիս մտիկ ըրէ ...:

Շատ ազդուած ու յուզուած էի :

— Լաւ, մայր, ըսի: Ես երբեք քու ցոյց տուած ճամբէդ պիտի չշեղիմ :

Թէ մայրս հաւատացա՞ծ էր ըսածներուս՝ չեմ գիտեր: Եւ սակայն, կը տեսնէի թէ ամէն գիշեր ինչպէս կ'աղօթէր գլխուս վերեւ: Կ'ըսուի, թէ մայրերը տարօրինակ նախազգացում մը կ'ունենան, որ երբեք չի խաբեր: Արդարեւ, յետագային դէպքերը իրաւունք տուին մօրս եւ արդարացուցին իր նախազգացումները: Եւ սակայն ամէն ինչ անօգուտ էր այլեւս, քանի որ նետը աղեղէն արձակուած էր անգամ մը :

Քանի օրերը կ'անցնէին, կուսակցականներուն ցանած սերմերն ալ իրենց պտուղները կուտային: Տգէտ ժողովուրդը, որ ոչինչ կը հասկնար քարոզուածներէն եւ պատուաստուած գաղափարներէն, ամէն ինչ սկսած էր կիրարկել ժըխտական կողմէն եւ հակառակ ուղղութեամբ, ինչ որ ահաւոր իրարանցումի մը մէջ սկսած էր խմորել բոլոր խաւերը:

Վերջապէս Առաջին Աշխարհամարտը ծագեցաւ: Դաշնակցականները, որոնք պատերազմին սկզբնաւորութեան լաւ յարաբերութիւններ կը մշակէին Իթթիհատականներու հետ, յետոյ բաժնուեցան ժէօն Թիւրքերէն եւ երկու կողմն ալ ըլլան կասկածով նայիլ իրարու՝ մեծ անվստահութեամբ: Դաշնակ կուսակցութիւնը, երբ կռահեց կացութեան վտանգաւոր բնոյթը, Էրզրումի մէջ համագումար կայացնելով կարեւոր որոշումներ տուաւ՝ որդեգրուելիք ուղղութիւնն ու դիրքը ճշդելու համար: Շարքայիններն ալ այլեւս հակակշիռը կորսնցուցած էին, քանի որ ժամանակի ընթացքին կիրքով խմորուելով՝ արեան ծարաւի էին դարձած »:

Սպանութենէն ետք Թեհլիրեանի կատարած այս խոստովանութիւնները որոշապէս ցոյց կուտան, թէ որու ձիտն են այդ արիւնոտ պատմութեան բուն պատասխանատուութեան մեղքերը: Այս հայ ֆոմիթաճիներն են, որ օտար ուժերու դրդումներէն տարուելով, հարիւր հազարաւոր ժողովուրդի հանդիստը խըռովեցին, ինչպէս կ'ըսէ Ուիլեըմ Սարոյեանն ալ :

Երբ մեծ հայրենասէր եւ պետական մարդ Թալէաթ փաշայի նահատակումը կը պատմուի, կարելի չէ զանց առնել այս դէպքին հետ մօտէն կապակցուած կարգ մը իրողութիւններ, քանի որ առանց ատոնց՝ նիւթը պիտի ըլլար անկատար եւ կարելի պիտի չըլլար ճշդել, թէ իրականութեան մէջ ինչ նկարագիր զգեցած են դէպքերը, որոնցմէ են գործուած այս քաղաքական ոճիրները: Ահա այդ պատճառաւ է, որ մենք ալ մեր գրութեան մէջ ստիպողաբար տեղ տուինք Սողոմոն Թէհլիրեանի այս խոստովանութեանց :

(3 Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ճառ մը խօսելով Կ. Կոմիտէի նիստին, յայտարարած է թէ պէտք է գիտնան գրամատիրական գիտութիւնը օգտագործել իրենց գիւղատնտեսութիւնը զարգացնելու համար :

ՌԻՕ ՏԷ ԺԱՆԵՐՈՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Ժորժ Պիտօ կ'ուզէ Միացեալ Նահանգները անցնիլ: Կ'ըսուի թէ նախկին վարչապետը կը յուսայ քաղաքական գործունէութիւն ունենալ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, ուրկէ զրկուած է Պրազիլ: Կը թուի թէ փրանքեւպրազիլական հաշտութիւնը եւ տը Կոլի պաշտօնական այցելութեան լուրը աւելի փափուկ կը դարձնէ Ժորժ Պիտոյի դիրքը Պրազիլի մէջ:

ԻՐԱՔԻ եւ Քիւրտերու հաշտութենէն ետք, Պաղտատի կառավարութիւնը հրապարակած է այն խոստումները զորս ըրած է :

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳԵՂԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յովհաննէս Երզնկացի Պլուզ (ԺԳ. դար) մեր միջնադարեան այն մեծ դէմքերէն մէկն է, որ կը սիրէ ամէն յարմար առիթով խօսիլ երաժշտութեան մասին: «Քերականի մեկնութիւն» աշխատութեան մէջ շօշափելով երաժշտութեան էութեան հարցը, Յովհաննէս Երզնկացի նախ կը յիշատակէ իմաստուններու խօսքը, թէ երաժշտութիւնը «չարախառնութիւն ունի հոգւոյ եւ մարմնոյ», այսինքն նիւթականի եւ աննիւթականի:

Երաժշտութեան նիւթական կողմը կը կազմեն նուագարանները, ինչպէս նաեւ մարդուն մարմինը: Իսկ երաժշտութիւնը, եւ, մասնաւորապէս, երաժշտական ելեւէջը, որ Երզնկացի կ'անուանէ «ձայն», աննիւթական է: Պահուըտած ըլլալով մարդուն մէջ, անոր հոգիին մէջ, այդ ելեւէջը լսելի կը դառնայ երաժիշտներուն միջոցաւ:

Այս տեսակէտը առաջին անգամ յայտնած է Դաւիթ Անյաղթ: Յովհաննէս Երզնկացի Պլուզ իւրացնելով հանդերձ այս տեսակէտը, աւելի լայն վերլուծութիւնով մը հասած է այն եզրակացութեան, թէ երաժշտութիւնը «լողական»ին հետ կապուած եւ լողութեամբ իւրացուող իմացութիւն մըն է:

Յատուկ ուշադրութեան արժանի է այն պարագան, որ ըստ բոլոր տուեալներուն, Ժ. – ԺԵ. դարերուն Հայաստանի մէջ զարգացման բարձր աստիճանի մը հասած էին նուագարանները եւ անոնց մեկնարկութիւնները: Այս պարագան կը թելադրէր հայ գիտնականներուն՝ նուագարաններու երաժշտութիւնը դասել ձայնային եւ ձայնային – նուագարանային երաժշտութեան կողքին, իբրեւ երաժշտական արուեստի ինքնուրոյն եւ ինքնարաւ բնագաւառ մը:

Յովհաննէս Երզնկացի դիտել կուտայ, թէ այն, որ կարելի չէ պատկերացնել («ստոյգ ասել») կենդանի խօսքով, կարելի է նկարագրել եւ արտայայտել նուագարաններուն յատուկ բազմերանգ հնչիւններուն միջոցով:

Իսկ Սարկաւագ Վարդապետ բնութագրելով նուագարաններուն հնչիւնները եւ առհասարակ նուագարաններու նուագը, կ'եզրակացնէ, որ այս վերջինը մարդկային բանականութեան ուժը ունի, քանի որ կենդանի խօսքին չափ արտայայտիչ է:

Վերոյիշեալ հարցին հետ սերտ կապ ունի երաժշտութեան ազդեցութեան կամ ներգործութեան պարագան: Այս կապակցութեամբ Ժ. – ԺԵ. դարերու մեր գիտնականները եւ, մասնաւորաբար, նոյն Յովհաննէս Երզնկացին, կ'ընդգծեն մարդկային հոգիին վրայ երաժշտութեան ունեցած ներգործութեան արժէքը: Այս պարագան չեշտած էր նաեւ Դաւիթ Անյաղթ, որուն համաձայն երաժշտութիւնը կ'արտայայտէ մարդկային – հոգեկան բոլոր տրամադրութիւնները:

Յակոբ Ղրիմեցի (ԺԵ. դար) կը խօսի աշխարհիկ երաժշտութեան մասին: Նկարագրելով նուագին ազդեցութիւնը՝ ունկնդիրներուն վրայ առհասարակ եւ գինուորականներուն (ըստ երեւոյթին, իբրեւ խստաբարոյ մարդիկ) վրայ, մասնաւորապէս, դիտել կուտայ, թէ լաւ նուագը «հրաշքներ» կը գործէ, կը հմայէ ունկնդիրը, նոյնիսկ ինքնամոռացութեան աստիճանին կը հասցնէ:

Ներսէս Լամբրոնացի (ԺԲ. դար) բարիի եւ առաքինիի գաղափարը մէջտեղ կը դնէ, երբ կը խօսի երաժշտութեան ազդեցութեան մասին: Եկեղեցական երաժշտութիւնը, — դիտել կուտայ ան, — կը վերացնէ ունկնդիրը, ու այդ վերացման մէջ, անոր միտքն ու հոգին ազատելով «դիւական» խորհուրդներէն, կ'առաջնորդէ առաքինութեան:

Յատուկ կերպով պէտք է ընդգծել, թէ Հայաստանի մէջ, միջին դարերուն, երաժշտա – գեղագիտական միտքին այս բուռն ծաղկումը կը վկայէ ոչ միայն արուեստի մասին հայկական փիլիսոփայական մտքին տեսական բարձր մակարդակը, այլեւ աշխարհիկ եւ հոգեւոր երաժշտութեան դերին եւ արժէքին կարեւորութիւնը, ժողովուրդին բոլոր խաւերուն կեանքին մէջ:

Դատելով երաժշտութեան ընդհանուր պատմութեան ընձեռած տուեալներէն եւ, մասնաւորապէս, արեւելեան երաժշտութեան մասին Թամբուրի Յարութիւնի (ԺԸ. դար) աշխատասիրած հայատառ տաճկերէն «Արեւելեան երաժշտութեան ձեռնարկ»էն, ինչպէս նաեւ Վերածնունդի շրջանի յայտնի երաժիշտ – տեսաբան Ծիուզեփփէ Ցառլինոյի (ԺԶ. դար (Ներդաշնակութեան հարցերուն վերաբերող կարեւոր գործէն, միջնադարու հայկական գեղագիտութիւնը ոչ միայն ետ չէր մնար միջնադարեան քաղաքակրթուած միւս երկիրներու երաժշտական միտքէն, այլեւ աչքի կը զարնէր յոյժ ինքնատիպ կարգ մը գիծերով, եւ, իր մէջ կը համադրէր Արեւմուտքին յատուկ կարգապահութիւնը ու Արեւելքին յատուկ հարստութիւնն ու խորութիւնը:

Ն. ԹԱՀՄԻԶԵԱՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Թ.

Սոցիալ. դեմոկրատները կորուսին ղեկավար Օլլընհաուըր: Կուսակցութեան պարագլուխ ընտրուեցաւ Պերլինի քաղաքապետ Պրանտ, որ Ուլպրիխթի հետ բանակցութեան կողմնակից է, բայց Պոն արգիլեց առանձին բանակցութիւնը: Գերման ընկերվարականներ կը յուսան իշխանութեան հասնիլ յառաջիկայ ընտրութեանց մեծամասնութեան յաղթութիւնը շահելով: Ընկերվարական Քարլ Շմիտի համաձայն, Գերմանիաներու միացումը կատարուելու է փոխադարձ համաձայնութեամբ: Միացեալ Գերմանիան ըլլալու չէ խորհրդային արբանեակ մը, կամ Ամերիկայի ռազմական հրապարակը: Ատլանտեան եւ Վարշաւայի դաշինքներուն տեղ ընդունելու է եւրոպական հաւաքական ապահովութեան դրութիւն մը, երաշխաւորուած Ամերիկայէն եւ Խորհ. Միութենէն:

Ընկերվարականներն ալ համաձայն են Անգլիոյ մուտքին Հասարակաց Շուկայի մէջ: Ատընաուըր դէմ էր մուտքին հետեւելով տը Կոլի քաղաքականութեան, այլ մանաւանդ Անգլիոյ մուտքին պիտի հետեւէր Ազատ Շուկայի մուտքը, որուն անդամները՝ Շուէտ, Դանիա, Նորվեկիա, Իսլանտա ընկերվարական կառավարութիւններ ունին եւ չէզոքութեան կողմնակից են:

Ժառանգութիւն կը մնայ յառաջիկայ ընտրութիւնները, որոնք կը թուին բուռն պայքարի պատճառ դառնալ: Ընկերվարականներ Պրանտի ղեկավարութեամբ պիտի պայքարին քրիստոնեայ – դեմոկրատներու, ընկերային քրիստոնեաներու եւ ազատականներու դէմ: Կը յուսան յաղթութիւնը շահիլ ընկերային աւելի լայն խոստումներ տալով: Երհարտ պիտի ջանայ յաղթանակը շահիլ ներքին քաղաքականութիւնը հաշտեցնելու համար արտաքին քաղաքականութեան հետ:

Անգլիոյ նախորդ վարչապետը Հոկտեմբերին Լորտ Հիւմի յանձնեց աթոռը համաձայնութեամբ Թագուհիին, առանց դահլիճի անդամներուն հետ խորհրդակցելու: Լորտ մը աթոռ ունի Լորտերու Ժողովին մէջ, չի կրնար պատասխանել խորհրդարանի անդամներուն հարցապնդումին: Հրաժարելու է ազնուական տիտղոսէն անդամակցելու համար կառավարութեան ժողովուրդէն Խորհրդարանի անդամ ընտրուելէ յետոյ: Կայ նաեւ քաղաքական – ընկերային պատճառ մը՝ Անգլիացիները չեն ուզեր ղեկավար ունենալ ազնուական մը, որուն դասակարգը երկար ատեն իշխեց որպէս աստուածային իրաւունք կամ դասակարգային իրաւունքի ուժով: Հիւմ Սեպտեմբերին լրագրողի մը կը խոստովանէր, թէ ինք վարչապետ ըլլալու կարողութիւնը չունի որովհետեւ առաջին նախարար մը ներքին եւ արտաքին խնդիրներու ընդարձակ հորիզոն մը հակակշռելու կարող ըլլալու է: 1923ին ալ Լորտ Քըրզըն չկրցաւ վարչապետ ըլլալ, որովհետեւ լորտ էր:

Գոհացնելու համար քննադատները Հիւմ հրաժարեցաւ լորտութենէ: 860 լորտեր կան, բայց ժողովի ներկայ կ'ըլլան միայն 110էն 140 ազնուականներ: Ամերիկայի ծերակուտականներն ալ գոհ մնացին ընտրութենէն:

1830էն ի վեր հանրապետական գաղափարը կը շրջէր բանուոր դասակարգին մէջ, երեսփոխաններ կը հաւատային թէ միապետութեան օրերը համրուած են. Խուըրտ 7րդ որդին կը նկատէր «Անգլիոյ վերջին Թագաւորը»: 1868ին երկու հարիւր հազար բանուորներ բարենորոգումներ կը պահանջէին, պահպանողական Տիզրայէլի նոր օրէնք մը քուէարկել տալ ստիպուեցաւ: Ազատականներ յաղթանակեցին: «Փիլի օրերէն թշուառութիւն նուազած էր, աղքատներն անգամ ճարտարարուեստի յառաջդիմութեան շնորհիւ կը վայելէին սեփականութիւն մը, գործաւորները զրկուած չէին ոչ իրենց հայրերը, ոչ իր պապերը: Ի՞նչ կ'ուզէին ուրեմն բանուորները, կրօնական հաւասարութիւն դպրոցներ, մանաւանդ վերջ տալ ազնուական դասակարգի հակակշռին հանրային սպասարկութեանց վրայ»: Կլատսթըն բարոյական մեծ հեղինակութեամբ գոհացուց ամէնը: Այսօր կուսակցութիւնները կը մրցին տուրքեր նուազեցնելով, շիլինկ մը աւելցնելով օրավարձքի վրայ՝ սիրաշահիլ դասակարգները, սակայն մեծամասնութիւնը կը պահանջէ ընկերային առանձնաշնորհներու ջնջումը, ազգային կենսունակութեան ազատ զարգացումին արգելքները: Անգլիա կը կառավարուի ժառանգական ընտրանիով մը, իրարու կապուած բարեկամութեանց ցանցերով, վկայուած բարձր բաթօշակ դոլեճներէ: Պահպանողական Օքսֆորտի ուսանողներուն թերթը կը գրէր անցեալ տարի. «20րդ դարը գէշ բարեկ շրջան մըն է միապետութեան համար»:

Հակառակ քննադատութեանց ոչ աշխատաւորականներ, որոնք կը բաղձան միջակ քաղքենի դասակարգ, համարձակին իրենց ծրագրին մէջ դնել հանրապետութիւնը: Անգլիա հետզհետէ կը փոխուի յարգելով աւանդութիւնները, վարիչ դասակարգը գիտէ յարմարիլ պայմաններուն, խուսափիլ յեղաշրջումներէ:

Մաքմիլըն յաջորդին թողուց տարուան ընտրութեանց դժուարին գործը: Երեք կուսակցութիւններ կը պատրաստուին բուռն պայքար մղելու մայնքներու մէջ աթոռներ գրաւելու

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հապա ուրեմն, հայ երիտասա՛րդք, որ ազգութեան յառաջադիմութեան եռանդեամբը կը տոչորիք, հաստատութեամբ գիտցէք թէ ճշմարիտ յառաջադիմութիւն եւ զարգացում չէք կարող ձեր մտաց երեւակայել, եթէ ոչ ամբողջի մը իւրաքանչիւր մասանց հաւասարապէս զարգացման մէջ: Մեր ազգութիւնն ալ, ինչպէս բոլոր հին եւ նոր, մերձաւոր եւ հեռաւոր ազգութիւնք, բնական յառաջադիմութեան հետ՝ բարոյական յառաջադիմութիւնն ալ կը պահանջէ, եւ այնչափ աւելի կը պահանջէ, որ պատմութիւնը եւ փորձառութիւնը կը դնէ մեր աչաց առջեւ շատ զօրաւոր եւ յառաջադէմ ազգեր, որք կործանեցան եւ կը կործանին լոկ իրենց բարոյական յետադիմութեան պատճառաւ: Բարոյականի վրայ անհոգութիւնը իրենց շատ վնասակար եղաւ, բարոյականը բնականն ալ հետը քանդեց եւ կործանեց, եւ պետութիւնք եւ ազգութիւնք կործանում տեսին եւ կը տեսնեն սոսկ իրենց բարոյականի մասին ունեցած անհոգութեամբը եւ թուլութեամբը: Երիտասա՛րդք, որ մեր ազգին յառաջադիմութեան ձեռք զարկած էք, երիտասա՛րդք, որ վերին Նախախնամութենէն մեր ազգին կատարեալ յառաջադիմութիւն մը տալու պաշտօնը ընդունած էք, երիտասա՛րդք, որք աչուընիդ չգոցած Հայ ազգութիւնը յառաջադէմ տեսնելու բախտն ունենալու սահմանուած էք, երիտասա՛րդք, որ մեր լքանելու պարտաւոր եղած հասակին՝ ասպարէզը դրաւելու կը մանայք, մի՛ անարգէք զձեզ սիրող եւ ձեր վրայ զարմացող երիցագոյն եղբօր մը ձայնը, որ փորձառութեամբ կը յանձնարարէ.— Յառաջադէմ չէք կըրնար գործել Հայութիւնը, եթէ եւ բարոյական չէք գործեր զայն, յառաջադիմութիւն որ զբարոյականութիւն կ'անարգէ, իրական եւ տեւական լինիլ կարող չէ:

Հարկ է ուրեմն որ այդ բարոյական ասպարէզին մէջն ալ մտնեմ, եւ կարեւոր բացատրութիւնը եւ լուսաբանութիւնը ունկնդրացդ առջեւ դնեմ: Բայց զայդ լիապէս կատարելու համար պէտք էր որ դուք ներողամիտ ըլլայիք նոյնչափ եւս ձեր բարեսիրտ ունկնդրութիւնը շնորհել ինձ, որչափ ցարդ շնորհել բարեհաճեցայք, այնչափ ընդարձակ է այդ նոր ասպարէզը, զոր ի հեռուստ զոնէ ձեր ուշադրութեան կը ցուցնեմ: Բայց կը տեսնեմ թէ ինձ սահմանեալ ժամը եւ ժամանակը լրացուցի, եւ օրէն չէ որ առաւել եւս ձեր բարեսրտութեամբ զեղծանիմ:

Բաւական կը սեպեմ հարեւանցի նշանակել, թէ բարոյական կեանքը եւ բարոյական սկզբունքը կը գործադրէ ոք նկատմամբ իւր անձին, իւր ընտանեաց, իւր ազգին եւ իւր կրօնից:

Իւր անձին նկատմամբ՝ ուղղութիւն: Ուղիղ միտք, ուղիղ սիրտ, ուղիղ կամք, ուղիղ գործ: Մի՛ կեղծեօք երեւեցունել ինչ՝ եւ իրօք ստել: Մի՛ երեւութիւ գոհանալ՝ եւ արդեամբ անհոգ լինիլ: Մի՛ օտար նպատակներու հետեւելով՝ գործերը խառնակել: Մի՛ ճշմարիտ վախճանը մոռնալով անուղղայ հետոց վրայ քալել: Ամէն գործոց մէջ, ամէն անձի հետ, ամէն պարագայի նկատմամբ՝ ուղղութեամբ դատել պարտքը եւ իրաւունքը, եւ իրեն համար ապահով կանոն մը հետեւցունել ի համեմատութեան ընդ բնական եւ աստուածային եւ եկեղեցական եւ ազգային եւ քաղաքական օրինաց, որք յամենայնի մեր գործերը կը կարգադրեն, եւ մերթ ընդ մերթ առերեւոյթ հակառակութիւններ կ'ունենան. սակայն ուղղութեան սկզբունքը գիտէ զանոնք անհակառակ միաւորել: Ուղղութեան սկզբամբ իսկ կրնայ մարդն ուղիղ դասակարգութիւն մը հաստատել անձնականին եւ ազգայնոյն, մասնաւորին եւ ընդհանուրին մէջ, եւ այն յառաջնութեան օրինօք՝ զորս ուղղութիւնն կը թելադրէ իւր ամէն գործերը տրամադրել:

Ընտանեկան կենաց նկատմամբ՝ յարում: Այդու միայն ամենայն ինչ կը պարզէ, վասնզի եթէ ընտանեացդ յարեալ չես, ի՞նչպէս ազգին կը յարիս՝ որ ընտանեաց միաւորութիւն է: Եւ եթէ տանեկան ասպարէզին մէջ չորժեր հասարակային բարւոյն պաշտօնը, ի՞նչպէս կրնաս զայն աւելի ընդարձակ ասպարէզին մէջ գործածել: Ընտանեաց յարումը կը գործածես ծնողացդ սէր պատկառանք եւ օգնութիւն նուիրելով, բախտակից սրտի, եղբարցդ եւ քերց մխիթարութիւն եւ քաջալերութիւն ... լով, ազգակցացդ գործնական սէր տայայտելով, ընտանեկան կենաց դնելով այն քաղցր եւ կենակցութեան սփոփանքը՝ զոր վայրապար կը փնտռես օտարաց քով եւ փողոցներու վրայ: Եւ եթէ եւս աւելի ինչ պիտի յաւելում: Եթէ ընտանիք ազգութեանց տարրերն են, ... բարոյական առմամբ, այլեւ նիւթական առմամբ սերնդեան եւ յօղակցութեան, միթէ բոլորովին իսկ սխալ մեր արդի երիտասարդաց ընթացքը, կը խորշին իրենց ընտանիք կազմելու ... բնութիւնը զայն իրենցմէ կը պահանջէ, եւ յետաձգելովն կամ բոլորովին ... զրկուի եւ կը զրկէ ազգը իրական ... ական արդիւնքներէ, կամ թէ ... ման գործադրութեամբ կը զրկուի ... զրկէ ազգը օգտակար եւ պտղաբեր ... դիւնքներէ: Ո՞ւր թողումք եւս այն ... նասները, որք ցոփակեաց ընթացքն ... բաժին ընկերք են:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱ...

(20 Տար.)

մար ։ Առկախ Թողուց Հասարակաց Շուկայի մուտքին խնդիրը, Ֆրանսայի հետ յարաբերութեանց խնդիրը, միջազգային հարցերու, Ատենի, Մալեզիայի, Կիպրոսի, արեւելեան Ափրիկէի, Համայնաւոր Չինաստանի հետ տնտեսական յարաբերութեանց խնդիրը ։

Աշխատաւորականներ վստահ են, թէ պիտի յաջողին աթոռներու մեծամասնութիւնը ձեռք անցընել եւ իշխանութեան ձախ մասը երեք հանիլ։ Կուսակցութեան ձախ մասը երեք տարի առաջ պայքարեցաւ Կէյցքէլի դէմ, վերջին համագումարին մէջ հաւաքեց Ուիլսընի շուրջ։ Ղեկավարմաձայնեցան Ուիլսընի շուրջ։ Ղեկավարը խօսեցաւ արտաքին քաղաքականութեան վրայ, հիւլէական ուժի մասին, ընկերային յեղաշրջումի մասին։ Սովորական ճշմարտութիւն մըն է,— ճառեց լիկան արդէն, — թէ արտածում, տնտեսական զարգացում կախում ունի գիտական, թեքնիք յառաջդիմութենէ, որ մղումի, կարգաւորութեան, գործադրութեան պէտք ունի։ Նուազեցնելու է հիւլէական հետազօտութեան ծախքերը, յատկացնելու համար կարեւոր գումարներ գիտական հետազօտութեան աշխատանոցներու։ « Հաշուող մեքենաներու պատրաստութեան, նաւաշինութեան մէջ առաջին էինք, այժմ ուրիշներ կը գերազանցեն մեզ ։ Ամերիկայի մէջ չորս երիտասարդէն մէկը կրնայ օգտուիլ համալսարանէ, Ֆրանսայի մէջ 6էն մէկը, Աւստրալիոյ մէջ իննէն մէկը, Ռուսիոյ մէջ 12էն մէկը, Անգլիոյ մէջ քսանէն մէկը միայն։ Գիտուններ միջոցներ չունին հետազօտութեանց համար։ Պէտք է կազմակերպել ճարտարարուեստը, մասնագէտներու խորհուրդ մը հաստատել, գիտուններ պատրաստել եւ ջանալ որ Անգլիոյ մէջ աշխատին » ։

Ղեկավարը գրպանը պահեց պետականացման կեդրոնական Եւրոպայի չէգոքացման ծրագիրները։ Կրկնեց բարեկարգութեան համար շարք մը առաջարկներ, որոնք արդէն իրականանալու վրայ են եւրոպական կարգ մը երկիրներու մէջ ։ Ճառը վերջացուց Սուիֆթի խօսքով. « Մարդկութեան բարերար է ան, որ երկու հասկ կամ երկու ցողուն կը հասցընէ, երբ մէկ հասկ եւ մէկ ցողուն կար։ Շատ աւելի մեծ ծառայութիւն մը կատարած պիտի ըլլայ իր երկրին քան քաղաքական մարդոց ամբողջ բազմութիւնը » ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(9 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԻ»

Իր ծննդավայրին երբեմնի հայկական դիմագիծը եւ անցեալի փառքը ներկայացնելու գովելի մտադրութեամբ 1960ին, Տիգրան Փափազեան լոյս կ'ընծայէր « Պատմութիւն Բալու Հաւաւ գիւղի » հատորը, իսկ անցեալ տարի 1963ին՝ երկրորդ հատոր մը — «Պատմութիւն Բալահովիտի » ։

Ճոխ տպագրութեամբ եւ նկարներով հարուստ այս հատորը, որ կը բաղկանայ 225 էջերէ, իր խորքին մէջ շահեկան լրացումներով ճոխացած յաւելուածական մըն է, որ կ'ամբողջացնէ առաջին հատորին բովանդակութիւնը ։

Հեղինակը իր առաջին աշխատասիրութեամբ ներկայացուցած էր Տիգրանակերտի կուսակալութեան սահմաններուն մէջ գտնուող իր ծննդավայրին պատմութիւնը,— ներքին ազգային կեանքը մինչեւ Մեծ Եղեռն, բարքերը, մշակութային արժէքները, ինչպէս նաեւ անձնական յուշերու փունջ մը։ Գործին բովանդակութեան ու մանաւանդ արժէքին մասին վկայութիւններ կը կազմեն երկրորդ հատորին յառաջաբանը եւ առաջին գործին հրատարակութեան առիթով ներկայ հատորին կցուած գրախօսական – վերլուծականը, զոր գրած է Ակրտիչ Պարսամեան ։

Բալուի եւ շրջակայի մասին շահեկան տեղեկութիւններ կան Հ. Ս. Էփրիկեանի «Պատկերազարդ Բնաշխարհիկ բառարան»էն (Ս. Ղազար, 1900) քաղուած մասերուն մէջ։ Երբեմնի Չորրորդ Հայոց Բալահովիտ գաւառին մաս կազմող եւ Արեւելեան Եփրատի (Արածանի) հիւսիսային ափին գտնուող Բալու քաղաքը, համաձայն Վ. Քինէի 1892ի տեղեկութիւններուն, ունեցած է 7500 բնակիչ, որուն 1700ը՝ Հայ, 3500ը՝ մահմետական, մնացեալը քրիստոնեայ Ասորիներ եւ Ասորիներ։ Հ. Ս. Էփրիկեանի կարծիքով, Բալու 1880ին ունէր հինգ հազարի մօտ հայ բնակչութիւն մը։

Հայախօս քաղաքը օժտուած էր ազգային երկու կրթարաններով՝ 265է աւելի երկսեռ աշակերտութեամբ։

Այլապէս մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ Տ. Փափազեանի կազմած վիճակագրութիւնը՝ Բալուի 60 հայաբնակ գիւղերու եկեղեցիներուն եւ բնակչութեան վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ 1755էն մինչեւ 1915 հոն պաշտօնավարած առաջնորդներուն ցանկը ։

Գրքին առանցքը կարելի է նկատել գրական եւ հանրային գործունէութեամբ հարուստ վեց դէմքերու կեանքն ու գործը վերլուծող էջերը եւ իւրաքանչիւրէն մէջբերուած հատընտիրները ։ Հեղինակը այնտեղ ամբողջովին օգտուած է Ա. Զօպանեանի «Դէմքեր» ծանօթ գործէն ու յատկապէս Նահատակ Գրագէտներու Բաբկամներ մատենաշարին գործերէն ։

Ներկայացուած վեց դէմքերէն երեքը՝ Հրանդ (Մելքոն Կիւրճեան), Նշան Տէստէկիւլ եւ Տիրան Փաշալեան Բալուի շրջաններու ծնունդ են, միւսները Գրիգոր եւ Երուանդ Օտեան ու Լեւոն Բաշալեան սերած են իրենց ծննդավայրէն Պոլիս գաղթած ծնողքներէ ։

Դէմքերուն հետ ու առընթեր ներկայացուած են հատընտիր էջեր, որոնց ընթերցումը հաճելի պահեր կը ստեղծեն գիրքը Թղթատող ընթերցողներուն մօտ ։

Այլապէս յուզիչ է Արմենուհի Ճէլալեանի « Բալու – Սպանդանոց » խորագրին տակ ներկայացուած յուշերը 1915ի եղեռնի մասին։

Պատմութիւն գրելու յաւակնութիւնը ունեցած չէ յուշագրուհին։ Այլ անսեթեւեթ լեզուով, պարզ ու անպաճոյճ ոճով տուած է հազարաւոր հայ ընտանիքներէն մէկուն՝ իր ընտանիքին ու յատկապէս իր անձին վիճակուած արհաւիրքը ։

Սիրտ ճմլող կեանքի մը իրական ու ապրուած ողբերգութիւններու շարան կազմող այս գլուխը ձեւով մը վերջաբանն է նաեւ ըստ աւանդութեան երկու հազար տարուան անցեալ ունեցող, մեծ ու փառաւոր դէմքերու հոյլով փայլած ու վերջապէս հայեցի դրոշմ ու նկարագիր ունեցած շրջանի մը պատմութեան ։

Բանասիրական ու գիտական ըմբռնումով գործ մը չէ, անշուշտ, զոր մեզի հրամցուցած է Տիգրան Փափազեան։ Իր ծննդավայրին այրող կարօտովը տոչորուող հայրենակիցի մը ճիգն է, փրկելու եւ ապագայ սերունդներու ուշադրութեան յանձնելու իր քաղաքին երբեմնի փառքն ու հարստութիւնը եղող ազգային կեանքը, պատմութիւնը ։

Իր այս աշխատասիրութեան համար, հեղինակը վարձատրուած պէտք է զգայ ինքզինք ։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿ

—o—

Պօղոս Նուպար Կրթաթոշակի Հիմնարկութեան կողմէ հրատարակութեան խնդրանքով ստացած ենք հետեւեալը .—

Հայ Սաներու Հիմնարկութիւնը, որ ստեղծուեցաւ 1924ին, հանգուցեալ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախաձեռնութեամբ ու նուիրատուութեամբ, պարտականութիւն ստանձնած է նպաստել Հայերու մտաւոր զարգացումին, հնարաւորութիւն տալով իրենց ուսումը կատարելագործելու Եւրոպայի համալսարաններուն եւ բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ։

Այս ծրագրէն ներշնչուելով Հիմնարկութեան Վարչութիւնը որոշեց 1964 – 65 տարեշրջանի համար նախապատուութեամբ մէկ կամ երկու կրթաթոշակ տալ, իւրաքանչիւրը մօտաւորապէս հազար տոլարի, Միջին Արեւելքէն երիտասարդներու որոնք արդէն իսկ համալսարանէ մը կամ բարձրագոյն վարժարանէ մը վկայուած են եւ կը փափաքին մէկ կամ երկու տարի գիտական աշխատանքներ կատարել մասնագէտ վարպետի մը առաջնորդութեամբ՝ բարձրագոյն ուսմանց հաստատութեան մը կամ հետազօտութեանց կեդրոնի մը մէջ ։

Հիմնարկութեան Վարչութիւնը տրամադիր է նաեւ առաւելագոյն բարեացակամութեամբ քննելու խնդրանքները ուսուցչական ասպարէզի մէջ գտնուող անձերու՝ անոնց յատկացնելու համար կատարելագործումի Թոշակներ, որպէս զի այսպէս պատրաստուած ուժեր յառաջիկային իրենց գիտութեամբ եւ ուսմամբ օգտակար ըլլան այնպիսի անհատներու որոնք իրենց կեանքը երիտասարդութեան դաստիարակութեան պիտի նուիրեն ։

Ի վերջոյ Հիմնարկութիւնը, հաւատարիմ իր սկզբնական ծրագրին պիտի շարունակէ փոխատուութիւններ ընել հայ երիտասարդներու որոնք կը փափաքին Պելժիոյ մէջ բարձրագոյն ուսմանց հետեւիլ ։

×

Կրթաթոշակի կամ փոխատուութեան դիմումները պէտք է Յունիս 30էն առաջ ղրկուած ըլլան հետեւեալ հասցէին .—

Secrétariat de l'Oeuvre des Boursiers Arméniens
11, Rue d'Egmont, BRUXELLES 5
BELGIQUE

ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Երբ հիւանդանամ, կ'երթամ բժիշկին։ Սիրայօժար կը վճարեմ այցելինը ։ Վերջ ի վերջոյ բժիշկներն ալ պէտք է ապրին ։ Բժիշկը կը գրէ դեղագիր մը եւ կ'երթամ դեղարան ։ Սիրայօժար կը վճարեմ նաեւ դեղին դրամը ։ Դեղագործներն ալ պէտք է ապրին ։ Իսկ երբ տուն կը վերադառնամ, գնած դեղս կը Թափեմ, որովհետեւ ե՛ս ալ պէտք է ապրիմ ... ։

ԲԱՌԱՐԱՆ

Սրճարան .— Տեղ մը ուր անգործները մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան ։

Համայնագիտարան .— Գիրք մը, որ կը պարունակէ այն բոլոր բաները, զորս սորվելու պէտք չունիս ։

Երազ .— Քնացողներու շարժանկարը ։

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Որքա՜ն հրաշալի բան է երիտասարդութիւնը։ Ափսոս որ մանուկներուն տրուած է ։

Ճ. Պ. ՇՕ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՐԵՒԱՆԻ ՇԷՄՔԻՆ

— Երբ Աստղիկն իմանում է, որ անտառի ծմակներից իրեն մարդիկ են նայում, — շարունակեց Քիշօն, — նա ջրի փրփուրները դունդ – դունդ շպրտում է նրանց երեսին։ Էդ փրփուրներն են, որ Սեւ սարի վրայով գլորուելով հասնում են մինչեւ Բռնաշէն։ Մի մասն էլ Մառնիկայ սարով Թափւում է Մշոյ դաշտ ։

Աստուրը տակաւին ուշքի չէր եկել այդ գեղեցիկ պատկերից, երբ նկատեց, թէ ինչպէս մի ահագին տղամարդ մի մեծ պարկ շալակած, արագ քայլերով մօտենում էր Կատուաձորին։ Նրա բեռը անվերջ շարժւում էր։ Շալակտարի ետեւից վազում էին մի խումբ երեխաներ, բարձրաձայն գոչելով .

— Մի պարկդ բաց արա, տեսնենք ի՞նչ կայ մէջը, Արծիւ քեռի ։

– Պնտխցի Մանուկի կատուներն են, բերել եմ, որ գցեմ Կատուաձոր, — ասաց նա, շալակը ձորի պռկին իջեցնելով ։

— Էդ կատուները մեզ տուր, քեռի, մի գցիր Կատուաձոր, աղաղակեցին մանուկները շրջապատելով նրան ։

— Սրանք պահելու կատուներ չեն, ճժեր, սրանք գիշերով հորթ են կերել, — ասաց Արծիւ քեռին, եւ պարկը բաց արաւ ։

Պարկի մէջ դրուած էին հինգ խոշոր կատուներ, ամէն մէկը մի ուլի չափ։ Քեռին հանեց առաջին կատուին, նրա մազոտ պոչից բռնելով Թափահարեց օդի մէջ եւ շպրտեց ցած։ Այդ ձեւով անդունդ գլորուեցին երկրորդ եւ երրորդ կատուները։

— Իսկ էս մէկը բոռօ կատու է, խեղդել է կատուի մանր ձագերին, — ասաց նա պարկից դուրս քաշելով մի որձ, ծերացած չար կատու ։

— Դրան էլ գցիր, — գոչեցին մանուկները, ձորաբերանին կռանալով։ Արծիւ քեռին բԹնեղդ արաւ նրան եւ, բարձրացնելով օդի մէջ, շպրտեց անդունդ ։ Հերթը հասաւ հինգերորդ կատուին, որ պլշած, վախեցած աչքերով նայում էր Արծիւ քեռուն եւ պոչը շարժելով նըռում էր ։

— Իսկ էս սեւ կատուն չուռ է տուել Պնտխցի Մանուկի եղամանը ։

— Ե՞ղն խո կերի, կնռռաս, նըռ ու գըռում, — խռովլի, բարկացած ձայնով գոչեց Արծիւ քեռին եւ նրա գլխին զարկելով, գլորեց ձորը ։

Երբ պարկը դատարկուեց, քեռին Թափ տուեց շորերը եւ մանուկներին դառնալով՝ գոչեց .

— Ճժեր, մկա կրակ վառէք, որ խարկուեմ ։

Մանուկները, որ, ինչպէս երեւում էր, ծանօթ էին Արծիւ քեռու սովորութեանը, անմիջապէս դէս ու դէն վազելով մի քանի գիրկ չորացած ցախ ու խուիւ հաւաքեցին եւ պատրաստեցին մի մեծ բոց ։ Հսկան հանեց իր անԹեւ աբան եւ սկսեց մերկ իրանը շուռ ու մուռ տալ խարոյկի դէմ՝ մերԹ աջ Թիկունքը դարձնելով կրակին, մերԹ ձախ Թիկունքը ։

Ամէն անգամ, երբ նա իր աժդահա մարմինը ոլորում էր բոցերի վրայ, Թեւատակով երկար նայում էր Կատուաձորի աղբիւրին, կարծես Թէ այդ աղբիւրի մօտ ինչ որ մէկին էր որոնում ։ Վերջին անգամ նա իր խանձուած կուրծքը դէմ տուեց կրակին, աչքը երկար պահելով Աւեսի Հաջու ապարանքի կողմը, եւ, մի խոր հառաչանք արձակելով, Թեւով աննկատելի սրբեց աչքերը ։ Ապա հագաւ իր փոստը եւ, պարկը գետնից վերցնելով, ծանր քայլերով հեռացաւ ։

— Էդ ո՞ւր կ'երԹաս, Արծիւ քեռի, — բղաւեցին մանուկները նրա ետեւից ։

— Սուրբ Վանդեմիր։ Գնամ վանքի կատուներին բերեմ ձորը գցեմ ։

Խոդեդանը, որ այդ ամբողջ ժամանակ կանգնած էր իր առաջին հարեւանի չէմքին, Թեւը նրա տանձի ծառին յենած, կարծես երազանքի մէջ լինէր ։

— Ո՞վ է, — հարցրեց նա, ակնարկելով այդ տարօրինակ օտարականին, որի ոտնաձայնը լսւում էր հեռուից ։

— Ես էլ չգիտեմ, Թէ ով է, — պատասխանեց Քիշօն ։ — Վերջերս է էդ մարդը երեւացել մեր կողմերում ։ Գիւղերի անտիրական, վնասակար կատուներին է բերում գցում խորխորատ ։

Նորից լսուեց ուժգին ճխփոցը խնոցուպատերին, իսկ վարդագոյն մշուշները շարունակում էին գլորուել անտառի վրայով ։

Քիշօն մի աման պաղ Թան ձեռքին վերադարձաւ հիւրի մօտ։

Խոդեդանը խոր շունչ առաւ այդ զարմանալի իրական ու հեքիաԹային արեւածագի դէմ եւ դաւը սեղմեց շուրԹերին ։ Նա մի հանգով խմեց այդ լեռնական կազդուրիչ ըմպելին, ձեռքի ափով բաւականութեամբ շփեց սեւ ընչացքների Թրջուած ծայրերը եւ ճակատը ուղղեց դէպի Սեւ սար ։

— Եղբայր Աստուածատուր, — նրա ետեւից ամօԹխածութեամբ ձայնեց Քիշօն ։ Խոդեդանը ետ դարձաւ ։

— Մեր Օնէն հովիւ է սարում։ Մէջքից խեղճ է, մէկ – մէկ ծածկէք նրան, որ գիշերը չմրսի ։

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ. Գրիգոր Պաղտասարեան 40 ֆրանք կը նուիրէ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ընկեր Սարգիս Պօղոսեան, Ֆրէզնոյէն խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ .—

Տասը օրինակ «Սպիտակ Առաւօտ» իր զաւակներուն՝ Տիգրանին եւ Արաքսիին յիշատակին, կրթական հաստատութիւններու :

Հինգական տոլար Կապոյտ Խաչին, (Դաստիարակչուհիներու ֆոնտ), Մշա - կոյթի Տան եւ «Յառաջ»ին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է հետեւեալ նուէրը իր կրթական ձեռնարկներուն համար :

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր եւ Մարտիրոս Պօյաճեան եւ իրենց զաւակները 50 ֆր., Գրիգոր Մարգարեանի մահուան առթիւ :

×

Պ. Յարութիւն Տէրոյեան եւ Տէր եւ Տիկին Ղազար Պօղոսեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, կամ ծաղկեպսակներով, նամակներով ու հեռագիրներով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին ողբացեալ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՏԷՐՈՅԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Հայկէշեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հանգանակուած Պուլ. Օտտոյի եկեղեցիի վերաշինութեան առթիւ :

Գ. ՑԱՆԿ

Սէնթ Մարկրիթի եկեղեցին 50 ֆր., Ա. Զարգարեան 250, ուրիշ նուէր մը եկեղեցիին 80.000 հին ֆր. արժող : Ռ. Թէձիրեան, Պ. Սահակեան, Վ. Յակոբեան 200ական : Կ. Մարտիրոսեան, Մ. Սուքիասեան, Կ. Ճերանեան, Կ. Ճամպազեան, Ա. Մուրատեան, Մ. Գաբիկեան, Ս. Հայրապետեան : Ա. Նիկողոսեան, Գ. Ակայեան, Յ. Պէրպէրեան, Ե. Սարգիսեան, Ա. Գաբրիէլեան, Իւ. Ժամկոչեան, Տ. Քէօսէեան, Թ. Կօթիէ, Գ. Ահարոնեան, Ն. Վարդանեան, Կ. Դանիէլեան, Մ. Օհանեան, Գ. Սագրեան : Ն. Ակոբեան, Միսզեան, Կիւլպէնկեան, Յովակիմեան, Գ. Գալուստեան հարիւրական : Կ. Յովհաննէսեան 350, Ա. Փափազեան 150, Այրի Տիկին Ա. Քէնտիրեան 70 : Հոս կը վերջանայ ցանկը : Թաղականութիւնը կը խնդրէ որ ներողամիտ ըլլան եթէ կան մոռցուած անուններ, իսկ յիսուն ֆր. կամ պակաս գումարները չեն յայտարարուիր ցանկերը չխճողելու համար : (ԿՆԻՔ)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1964

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

650 պատկերազարդ էջեր : Ճոխ բովանդակութիւն :

ՋԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Աշխարհներ, Մեր գաղութները (յաւելուածական) — Երգիծանք :

Դիմել

Հրանտ - Սամուէլ գրատան :

Գին .— Թղթակազմ 16 ֆր. լաթակազմ՝ 18 ֆր. առաքման ծախքով՝ 18 եւ 20 ֆրանք :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ .— Այս Կիրակի (Փետր. 23) Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի հրահանգին համաձայն Տանն Կիլիկիոյ հոգելոյս

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

մահուան առաջին տարելիցի առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան արարողութիւն տեղի պիտի ունենայ :

Լիոնի Հայութիւնը հրաւիրուած է յարգելու երջանկայիշատակ Կաթողիկոսին յիշատակը :

×

Պագըրճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ,

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Եկեղեցւոյ Ազգ. Տան սրահին մէջ (295, Րիւ Պուայօ)

Հովանաւորութեամբ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ :

Նախաձեռնութեամբ Կրթական Մարմնոյ : կազմակերպութեամբ Ուսուցչական կազմին :

Հանդէսին բացումը պիտի կատարէ

ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Այս ազգային հերոսարտի տօնակատարութեան մասնակցութիւնը կը բերէ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը, աւուր պատշաճ արտասանութիւններով, տրամախօսութիւններով, խմբերգներով ու պարերով :

Պիտի ըլլան «Աւարայրի» ռազմադաշտը ներկայացնող կենդանի պատկերներ, ինչպէս նաեւ Մարտի - Կռուի դիմակաւոր պարեր : ծպտեալ հագուստներով :

Խօսք՝ Ազգ. Միութեան ներկայացուչին կողմէ :

Զեկուցում՝ Կրթ. Մարմնոյ վերջին միամեայ նիւթական - բարոյական գործունէութեան շուրջ :

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ .— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ :

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Կարպիս Ճնկըլտըեան իր ողբ. մօր Փեբուզ Ճնկըլտըեանի (ծնեալ Քիլթապճեան) մահուան տարելիցի առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին կը նուիրէ 250 ֆր., նաեւ Աղքատախնամին, կրթականին, քահանայից ու դպրաց դասուն եւս 250 ֆրանք :

Պ. Հրանդ Տէրտէրեան եկեղեցիին կը նուիրէ 40 ֆր., նաեւ մատաղի ու աղքատներու համար՝ 15, Տիկին Մարի Առաքելեան (եկեղեցիին) տասը, Տիկին Նուրիճա Ունանեան (եկեղեցիին) 10 ֆր :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 19, ժամը 20.30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն, վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 5ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնելի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին : Այս առթիւ կազմակերպուած խնջոյքը՝ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին «Համօ Օհանջանեան» ակումբը :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ս. ՍԻՄԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)

Արտասանութիւն, երգ, անակնկալներ :

Պիւֆէ Մուտքը ազատ է

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց յանձնախումբին :

Այս Հինգշաբթի ժամը 15ին :

Սալ Մազընօ, 88, Րիւ տ'Օպանեը

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փրատոյի, Էքսի, Կառտանի, Քապիւսէլի, Սէնթ Անթուանի հայերէնի դասընթացքներու աշակերտութիւնը :

Փոքրիկները պիտի հիւրասիրուին Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց մասնախումբին կողմէ, ըմպելիներով եւ անուշեղէններով :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին :

Նախագահութեամբ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 21էն

HOTEL SPLENDID

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցի՝ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ (Vedette des Disques Vogue)

Կ'ընկերակցի CLAUDE PELLETIER

Et la grande formation de l'Orchestre JEAN RINAUDO

Հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր :

AMBIANCE — COTILLONS

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերու :

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique Métro : Invalides

Հանդէսը կը սկսի ժամը 15ին

Օրուան նախագահ՝ ԲԺԻՇԿ Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Օրուան բանախօս՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝

Դասական մենապար՝ Տիկին Ա. Կորիզեան, (Լիոնի օփերայէն)

Մեներգ՝ Օր. Ա. Կարապետեան (Լիոնի երաժշտանոցէն)

Տրամախօսական արտասանութիւն՝ Օր. Լ. Թօփալեան

Ջութակ՝ Պ. Պ. Ներկարարեան Հայկական մենապար Օր. Ս. Պաքրճեան

Կապոյտ Խաչի կայանի կեանքը պատկերացնող գունաւոր շարժանկարի ցուցադրութիւն :

33րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն . Մարաթոնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին :

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն :

Թատերական ներկայացում հայերէն : Սկաուտական պարեր եւ խաղեր :

Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը :

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
20
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
20 FEVRIER
1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9940
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — No 9940

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԴԺԳՈՀ Է

ՈՒ. ԹԱՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Ու. Թան յուշագիր մը ներկայացուց Կիպրոսի հարցին շուրջ, շահակից պետութեանց: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը կ'առաջարկէ որ միջազգային ուժ մը կազմուի խաղաղութեան պահպանման համար որ Մեծն Բրիտանիոյ, Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Կիպրոսի հաւանութիւնն ունենայ: Երբ այս հաւանութիւնը ձեռք ձգուի, ընդհ. քարտուղարը տեղեկագիր մը կը ներկայացնէ Ապահովութեան Խորհուրդին որու կը մնայ միայն վաւերացնել շահակից պետութեանց համաձայնութեամբ կազմուած Ու. Թանի առաջարկը:

Այս ծրագրին շուրջ խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցած են եւ այդ պատճառաւ էր որ երկուշաբթի օրուան նիստը յետաձգուած էր Երեքշաբթիի, բայց կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Շուէտի պատուիրակը կ'ուզէր կրկին յետաձգել տալ որպէսզի հարցը չկարգադրուած, անդարմանելի միջամտութիւններ չըլլան նիստին ընթացքին որ աւելի բարդացնէ կացութիւնը:

Նիստը սակայն բացուած է Երեքշաբթի օր եւ խօսքը տրուած է Անգլիոյ ներկայացուցիչին մինչ խորհ. պատուիրակը կը միջամտէր դիտել տալով թէ Կիպրոսն է որ հարցը Ապահովութեան Խորհուրդի բերած էր Դեկտեմբերին, պէտք է անոր ներկայացուցիչը խօսք առնէ: Այս առարկութիւնը նկատի չէ առնուած եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչը շարունակած է իր տեսակէտը պարզել: Թելադրած է ծրագիր մը պատրաստել որ թոյլ տայ միջազգային ուժի մը կազմութիւնը, բոլորէն ընդունելի, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին օժանդակութեամբ: Անգլիացիներուն համար այդ ուժին մաս պէտք է կազմեն «շահակիցները», այսինքն՝ Կիպրոս, Յունաստան, Թուրքիա եւ Մեծն Բրիտանիա: Ապա խօսք կ'առնէ Կիպրոսի Արտաքին նախարարը՝ Քիփրիանու որ կը շեշտէ թէ օտար որեւէ պետութիւն իրաւունք չունի զինեալ ուժով միջամտելու, կը յիշէ թրքական դրդումները եւ յարձակումները: Կիպրացի նախարարը կը յայտնէ թէ նոյնիսկ Լոնտոնի ժողովին ատեն, Թուրքիա պատրաստութիւն կը տեսնէր Կիպրոսի վրայ յարձակելու: Քիփրիանու կ'աւելցնէ թէ ըստ թրքական փաստաթուղթերու, Թուրքիա Լոնտոնի եւ Ցիւրիխի համաձայնագրերը ընդունած է միայն իբրեւ «հանգրուաններ» որոնք կ'առաջնորդեն կղզիին բաժանման: Արտաքին նախարարը կը շեշտէ թէ Ապահովութեան Խորհուրդը ժամ առաջ պէտք է միջոցներ ձեռք առնէ ապահովելու համար Կիպրոսի անկախութիւնը եւ հողային ամբողջականութիւնը:

Անդին, Յունաստան շատ դժգոհ է անգլեւամերիկեան դիրքէն: Արտաքին նախարարը ընդունելով Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու դեսպանները յայտնած է իր կառավարութեան ցաւը որու նախապէս լուր չէր տրուած թէ Անգլիա Ապահովութեան Խորհուրդին կը տանի Կիպրոսի հարցը: Դժգոհութիւն յայտնած է նաեւ անգլիացի կարգ մը անձնաւորութեանց յայտարարութիւններէն կղզիին բաժանման վերաբերեալ:

Տեսակցութեան մը ընթացքին, զոր Մակարիոս Արք. տուած է Նուեայրքըտ Փրէսի, յայտարարած թէ միջազգային ուժը աւելորդ է: Կը բաւէ որ Ապահովութեան Խորհուրդը քուէարկէ յոյն կիպրական բանաձեւին ծրագիրը որ երաշխաւորութիւններ կը պահանջէ կղզիին վրայ որեւէ յարձակումի դէմ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱՆ

Թէհլիրեան, կազմակերպութեան անդամագրուելէ եւ գործունէութեան լծուելն ետք, իր ամենամտերիմ գործակիցներէն տեսած է այնպիսի դաւաճանութիւններ, որոնք մի առ մի կը թուէ եւ ապա կը պատմէ դրամ գանձելու պատմութիւն մը՝ Թիֆլիսի մէջ, ուր կը բախի բազմապիսի դժուարութեանց, միւս կողմէ պատմելով Ցար Նիքոլայի Հայերու հանդէպ ցուցաբերած ընթացքը հետեւեալ քանի մը դրուագներով:

ՑԱՐ ՆԻՔՈԼԱ ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷՐ ՀԱՅԵՐԸ

«Բոլոր փողոցները լեցուած էին, բոլոր տուները՝ դրօշազարդուած: Ցաղթական կամարներ կանգնուած էին Թիֆլիսի գլխաւոր հրապարակներուն վրայ: Ցար Նիքոլա Թիֆլիս պիտի այցելէր եւ այս տօնական աննախընթաց բնոյթը տրուած էր վրացական մայրաքաղաքին:

Այդ շրջանին, Կայսրը մեծ կարեւորութիւն կուտար Հայերուն: Հայ պատուիրակներուն համար մասնաւոր յարկաբաժիններ պատրաստուած էին Կովկասի կառավարիչ Վորոնցով Տաշքովի պալատին մէջ: Այս բոլորը կ'ըլլային կայսր Նիքոլայի հրամանով:

Ասկէ զատ, Դաշնակցականները մեծ ազդեցութիւն ունէին Կովկասի Հայերուն վրայ: Եւ Ցար Նիքոլա, որուն աչքէն չէր վրիպեր այս իրողութիւնը, Դաշնակցականները սիրաշահելու համար ազատ արձակել տուած էր բանտարկուած բոլոր հայ կուսակցականները:

Մեսրոպ եպիսկոպոս, Սամսոն Յարութիւնեան, ինչպէս նաեւ Ալեքսանդր Խատիսեան, որոնք կայսեր հրամանով բնակութիւն հաստատած էին Թիֆլիսի պալատը՝ որպէս Հայութեան ներկայացուցիչ, Դաշնակցական կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէէն իրենց ստացած հրահանգներուն համաձայն, բանակցութեանց սկսեր էին ռուս ղեկավարներու հետ:

Այս բանակցութիւններուն ընթացքին, պատգամաւորներ շփումներ կը կատարէին ապագայ Հայաստանի մասին, Դաշնակ պատուիրակները կը պահանջէին որ Ռիզէն ու Տրապիզոնը եւս կցուին Հայաստանի: Ու երբ տեսան որ Ռուսերը դրական կերպով կը դիմաւորեն իրենց այս պահանջքները Սեն Փեթերպուրկի ազգ. կոմիտէի ներկայացուցիչներէն իրաւաբան Ազիզբեգով յայտնեց, թէ Ռիզէն ու Տրապիզոնը բաւարար չեն, եւ պէտք է որ Իսքենտէրուն նաւահանգիստն ալ կցուի Հայաստանի եւ այս ուղղութեամբ յուշագիր մըն ալ յանձնեց ռուս կառավարութեան:

Դաշնակցական լրագրող եւ աւելի ետքը Դաշնակ իշխանութեան օրով Երեւանի մէջ կրթական նախարար Նիկոլ Աղբալեան որ սկսած էր քաջալերուիլ Ռուսերու այս բարեացակամութենէն, յօդուածներ կը հրատարակէր՝ Իրանի Սալմաստ գաւառը պահանջելով՝ Հայաստանի համար: Կովկասահայերու այս ընթացքին փոխարէն, Թրքահայերը պատուիրակութիւն մը ղրկեցին Կովկաս, ուր պահանջեցին, որ Կովկասահայութիւնը չգործէ Թրքահայերու անունով, խնդրելով միեւնոյն ատեն, որ հրաժարին կամաւորական գունդերու կազմութենէն եւ սակայն ոչ ոք լսած ունէր զիրենք:

Աւելի ետքը Թիֆլիսի Հայկ. Ազգ. Բիւրոյի բանակցութեանց ատենագրութիւններէն յայտնի կ'ըլլայ, որ պատուիրակութեան անդամներէն Քաջազնունի եւ Վռամեան փորձեր են անոնց բացատրել այն անպատեհութիւնները, որոնք կը ծագին իրենց անխորհուրդ ընթացքին հետեւանքով՝ Թրքահայերուն ի վնաս: Եւ սակայն, ամէն տեսակ քաղաք. արկածախնդրութենէ հեռու մնալու այս թելադրանքներուն՝ Դաշնակցութիւնը անդրդուելի մնաց, հակառակ բոլոր պնդումներուն: Եւ շարունակեցին ընթանալ իրենց որդեգրած վտանգաւոր ճամբէն(*):

Երեւանի եւ Կովկասի մէջ շատ քիչեր միայն համարձակած են, սակայն, Դաշնակցութիւնը քննադատելու եւ քաջութիւնը ցոյց տուած՝ պախարակելու անոնց արկածախնդրութիւնները: Արշակ Ջօհրապեանի շուրջ համախմբուած այս մարդիկը իսկոյն «հայրենադաւ» կը հռչակուէին եւ ի վերջոյ կը ստիպուէին իրենց ձայնը վար քաշել ու լռել:

Այսպէսով, Դաշնակ կուսակցութիւնը իր փափաքած ձեւով վարեց Հայ ժողովուրդի ամբողջ ճակատագիրը: Ցար Նիքոլայի Դաշնակցականներու նկատմամբ ցոյց տուած համակրանքը առաւել եւս զօրացուց այս կուսակցութեան դիրքն ու ազդեցութիւնը: Այն Դաշնակցութիւնը, որ տարիներ ամբողջ պայքար մղած էր Ռուսիոյ ցարին դէմ, այլեւս սկսած էր անոր ծառայութեան մէջ մտնել եւ հոն գործօն դեր մը կատարել:

Ամբողջ երկու օր, Դաշնակցականներ խրախճանութիւններ ըրին Թիֆլիսի մէջ՝ ցար Նիքոլայի ի պատիւ: Ապա բնականոն կեանքը վերահաստատուեցաւ եւ ես ալ դրամս փրկելու համար բռնեցի «ազգ. բիւրոյի» ճամբան:

Եւ երբ կը կարծէի թէ 4800 ոսկի առնելիքս պիտի տրուէր այս դիմումիս, բոլորովին նոր դէպք մը կը սպասէր ինծի՝ որպէս մեծ անակնկալ:

Երկու օր առաջ, «Հաճեցէք կէսօրէ վերջ հրամմել» ըսած էին ինծի, իսկ այսօր, մարդը զիս չէր ճանչնար անգամ:

— Ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուց ինծի՝ նոր տեսածի նման: Նախ, պաղարիւնս պահեցի եւ խնդիր չյարուցանելու համար՝ պատասխանեցի.

– Երկու օր առաջ եկեր էի, կարծեմ թէ չյիշեցիք:

— Հոս այնքա՜ն շատ մարդ կուգայ կ'երթայ որ... ճիշդն ըսելով չկրցայ ճանչնալ: Բա՞ն մը կ'ուզէիք:

— Ձեզի Էրզինճանէն 4800 ոսկինոց ըստացագիր մը բերած էի:

— Հա՛, այո՛, այո, դուք անցեալ օր այդպիսի բանի մը մասին էր որ կը խօսէիք, յիշեցի: Այն ատեն շատ զբաղած էինք եւ չկրցանք հետաքրքրուիլ: Տուէք նայինք սա ստացագիրը:

— Ո՞ր ստացագիրը:

— Ձեր Էրզինճանէն բերած ստացագիրը:

— Առաջին գալուս՝ ստացագիրը արդէն առին ինծմէ:

— Ոչ. ես ձեզմէ ստացագիր չառի:

— Դուք չառիք, բայց դուրը կեցող ձեր բարեկամը առաւ, անգամ մըն ալ երեւան չելաւ:

— Ուրեմն նախ սա ստացագիրի խնդիրը կարգադրենք, ըսաւ ու զանգը հնչեցնելով սպասաւորը կանչեց, որուն հրամայեց.

— Աւագ հաշուապահին մօտ գնա՛ եւ հարցուր թէ տեսնենք 4800 ոսկինոց ստացագիր մը հասե՞ր է իրենց:

Այս անակնկալ վերաբերումը շատ ջղայնացուցած էր զիս: Եւ սակայն, որոշած ըլլալով սպասել այս կատակերգութեան վերջաւորութեան, բարկութիւնս զսպեցի եւ համբերեցի:

Վերջապէս սպասաւորը վերադարձաւ եւ հետեւեալ պատասխանը բերաւ.

— Ստացագիրը հաշուակալին քով է, բայց հաշուակալը կ'ուզէ զայն բերողը տեսնել:

Այս պատասխանը համբերութիւնս սպառեց եւ ոստումով մը ցցուեցայ սպասաւորին դիմաց.

— Շուտ զիս տնօրէնին մօտ տար, պոռացի զայրացած:

Հաշուակալական դիւանի տնօրէնը յաղթանդամ մարդ մըն էր: Ցար Նիքոլայի հսկայ նկարին կռթնած, որ ամբողջ պատը կը գրաւէր, ինծի կը նայէր: Ներս մտայ բարկաճայթ եւ գոչեցի.

— Զիս կանչեր էք, ահաւասի՛կ:

Մարդը փորձեց կենցաղավարութեան դաս տալ ինծի եւ ըսաւ.

— Հոս պաշտօնական դրասենեակ մըն է: Եթէ պաշտօնական դրասենեակ իսկ չըլլայ, բարեկիրթ մարդը փակ տեղէ մը ներս մտնելու ատեն գլխարկը կը հանէ, ներս կը մտնէ ու հոն գտնուողները կը բարեւէ:

(4 Շար.)

(*) Կարինեան – «Իմպերիալիստական պատերազմը եւ Հայաստան», էջ 14–18:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահը՝ Անթոնիօ Սէնեի Փարիզ հասաւ պաշտօնական այցելութեան: Իրեն կ'ընկերանայ Արտաքին նախարար՝ Սառակաթ:

ԿԱՊՈՆԻ մէջ պետական հարուած մը տեղի ունեցած է, առանց սակայն արիւնահոսութեան: Ֆրանսախօս Ափրիկէի երիցագոյն նախագահը Լէոն Մպա եւ նախարարները ձերբակալուեցան: Յեղափոխական կոմիտէի բանբերը յայտարարեց թէ արտաքին քաղաքականութիւնը անփոփոխ կը մնայ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ձայնասփիւռի գլխաւոր աշխատակիցներէն՝ Ժորժ Փէնշընիէ անհետացած է Վիէթնամի մէջ: Կը կարծուի թէ առեւանգուած է Վիէթ – Քոնկերու կողմէ:

ՓԱՐԻԶԻ ալժերական դեսպանատունը կը հերքէ որ իր դեսպանը ալժերական ոստիկանութեան մը ստեղծման մասին խօսած ըլլայ:

ՏԸ ԿՈԼ ընդունած է Փաքիստան այցելելու հրաւէրը:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ որոշեցին դադրեցնել Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Եուկոսլաւիոյ, Մարոքի եւ Սպանիոյ եղած տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութիւնը տրուած ըլլալով այս երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւնները Քուպայի հետ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ներկայացուցիչը համայնավար Չինաստանի կառավարութեան մօտ՝ Շայէ Փեքին մեկնեցաւ առջի օր: 70 օր ետքը, բուն դեսպանը պիտի յաջորդէ իրեն:

ՊԵԼԺԻՈՅ թագաւորը եւ թագուհին Պրիւքսէլ վերադարձան առջի օր: Զիրենք դիմաւորելու եկած էին իշխան Ալպէր եւ իշխանուհի Փաօլա, ինչպէս նաեւ արքայական ամոլին այցելած երկիրներուն դեսպանները:

ՏԱԼԱՍԻ մէջ սկսած է Ճէք Ռըպիի տարօրինակ դատավարութիւնը: Օսվալտի ոճրագործին երկու փաստաբանները մերժած են զինքը խենթ նկատել եւ հրաժարած են պաշտպանութենէն, մինչ երդուեալներու խնդիր մը ծագած է առջի օր: Տալասի մէջ միայն հողատէրերը եւ ընտանիքի հայրերը կրնան երդուեալ ըլլալ, բայց պաշտպանութիւնը մերժած էր թեկնածուները:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ խորհրդային պատուիրակութիւնը մերժեց յաջորդական ապազինման արեւմտեան ծրագիրը: Ժողովը անգամ մը եւս անելի մէջ մտած է:

ՈՒ ԵՍ Կ՚ԵՐԹԱՄ...

ԱՆԳԱՐԱ

Առաւօտեան կանուխ ժամերուն՝ լաւ տրամադրութեան մէջ կ'արթննամ: Աճապարանօք դուրս կ'ելլեմ: Լայն կպրուղիներէն ինքնաշարժները կը սուրան: Մարդիկ աջ ու ձախ կը շտապեն... Մայրաքաղաքին մէջ ոգեւոր կենսունակութիւն մը կը տիրէ:

Փողոցները մաքուր՝ քաղաքացիները բարեկիրթ ու հաճոյակատար են: Անոնք օտարականները խնդումերես կը դիմաւորեն եւ օգտակար ըլլալու պատրաստակամութիւն ցոյց կուտան:

Հայրենակիցներու այս ջերմ ու մտերիմ վերաբերումը կոտրած տրամադրութիւնս բոլորովին փոխեց: Այլեւս ինքզինքս օտարութեան մէջ չեմ զգար... Համարձակ քայլերով ետիս թողած հարազատներուս խաբրիկ մը հասցնելու համար, դէպի նամակատուն, Ու ես կ'երթամ...:

Պոլիս առաջին լուրը հեռագրելէ վերջ, մայրաքաղաքին հնութեանց թանգարանը կ'ուղղուիմ:

Անգարայի բերդին պարիսպներին վրայ, հին ու փառաւոր շէնքի մը մէջ հաւաքուած շատ հին մարդոց ձեռարուեստի առարկաներուն դիմաց, դէպի հեռաւոր դարերու խորերը խոկալու. Ու ես կ'երթամ...:

Մեզմէ հազարաւոր տարիներ առաջ ապրող մարդիկ իրենց կրօնական ըմբռնումները եւ ընկերային ու ընտանեկան կենցաղի սովորութիւնները տոկուն քարերու վրայ կերպարներու վերածած են: Ճարտարութեամբ գծագրուած քանդակներու արտայայտութիւնները այնքան խօսուն են, որոնք մինչ նայուածքով այցելուներուն իրենց պատմութիւնը կը պատմեն:

Հիներու ճաշակի բարձր թռիչքը, արուեստի հիանալի նրբութիւնը եւ արտայայտութեան պարզութիւնը, մեր մէջ՝ աշխատելու եւ ստեղծագործելու փափաքը կ'արթնցնէ:

Հին դարերէն մնացած արձաններն ու արդուզարդի առարկաները գաղտնի բարբառով մը ներաշխարհին մէջ նոր հորիզոններ կը բանան... Հին յիշատակներու մտերիմ, տաղաւարէ տաղաւար. Ու ես կ'երթամ...:

Աջ ու ձախ՝ ոլոր ու մոլոր նեղ կպրուղիէն դէպի կեդրոնական բերդը կը բարձրանամ: Բրգաձեւ բլուրին կողերուն վրայ, իրարու ետին շարուած պարիսպներու աշտարակները՝ որպէս պահակներ՝ հին օրերու փառքերը կը պահպանեն: Աշտարակներու վրայ բացուած նեղ պատուհաններէն, կարծես թաքնուած աչքեր եկուորները կը լրտեսեն: Պատերու տակէն մտածկոտ կը յառաջանամ...

եւ ահա մանուկներու պոռչտուքը խոր հերդածութեանս թելը կը կտրէ: Քիչ վերջ շուրջս հաւաքուած, իրենց անմեղունակ՝ երբեմն ալ չարաճճի հարցումներով գլխս կը զբաղեցնեն:

Բերդին ամենաբարձր աշտարակին վրայ միջոց մը հանգստանալէ վերջ, այս քաղաքին մէջ ապրած եւ իր դարուն նոր աղանդ մը հիմնելով մեծ յեղաշրջում մը ըրող «Հաճը Պայրամը Վելի»ին դամբարանը, Ու ես կ'երթամ...:

Հաճը Պայրամի մզկիթին բակը բարձր պատերով եւ հոյակապ մարմարակերտ դուռով հին կռապաշտական կրակի մեհեան մը կայ: Անոր մօտիկը հին պալատի մը հիմերը կը տեսնուին:

Այս մեհեանին Արեւելեան պատին վրայ երեք պատուհաններ կան, որոնց վանդակորմերը միակտուր քարէ շինուած են: Այսպիսի ինքնատիպ լուսամուտ նոր կը տեսնեմ:

Մզկիթի բակին մէջ հայ քահանայի մը ներկայութիւնը, իսլամ հայրենակիցներու՝ նախ խորթ երեւցաւ, բայց երբ իրենց հետ միջոց մը մօտէն տեսակցութիւն մը ունեցայ, կարճ ժամանակուան մէջ մեր մէջ եղած անջրպետը վերցաւ.. Շուտ մը մտերիմ բարեկամներ եղանք:

Մեր շուրջի բազմութիւնը հետզհետէ կ'աւելնար: Կէսօրուան ժամը 12ը եղած էր: Իմամը եկած՝ պիտի քարոզէր: Իսլամ հաւատացեալները գիս ալ հրաւիրեցին, որպէսզի իրենց իմամին քարոզը մտիկ ընեմ: Իրենց ընկերացայ:

Քարոզիչը պարզ ու ժողովրդական լեզուով սկսաւ խօսիլ: Մարդուկը քարոզէ աւելի կրօնքի դաս կը սորվեցնէր: Միջոց մը խօսքը քրիստոնէութեան ուղղելով ըսաւ.

— «Սիրելիներ, մեր մէջ սխալ մտայնութիւն մը կայ, իսլամ չեղողին «կեավուր» կ'ըսենք, ինչ որ մեծ սխալ մըն է որ կ'ընենք.... Տեսէք սա ելեկտրականութիւնը քրիստոնեայ մը գտեր է եւ մենք ալ հոս նստեր այս լոյսով կ'աղօթենք... Ասոր նման շատ մը բարիքներ կը վայելենք, բայց զանոնք մեզի պարգեւողներուն «կեավուր» կ'ըսենք ու կը նախատենք... Անոնք ալ Աստուծոյ ծառաներն են, եւ մենք փոխանակ զանոնք ստորադնահատելու, երախտապարտ ըլլանք անոնց»:

Ուրախութիւնով նշմարեցի, որ նոր մայրաքաղաքին մէջ, նոր գաղափարներ ալ կը ծնին... Իսլամները քրիստոնեաներուն թշնամի ընողները, հին մոլեռանդ քարոզիչներն էին... Այլեւս այդ սխալը սրբագրուած կը տեսնուի:

Մզկիթէն ելլելէ ետք, ուղղակի ԱԹԱ-յին Ցուցադամբանը գացի: Իսկապէս անմահներու փառքին վայել կոթող մըն է ան: Հող խորհրդաւոր լռութեան մէջ վեհ գաղափարներ կը տողանցեն:

Մինչեւ ժամը չորսը քաղաքին մէջ շըրջագայելէ վերջ, երիտասարդութեան պարտէզին մէջ ուենիի մը տակ նստայ ու հանգստացայ:

Անգարայի գիշերային տեսարանը արուարձաններէն շատ աւելի գեղեցիկ է: Բարձրերէն քաղաքը աստղերով զարդարուած պայծառ երկինքի մը կը նմանի... Լոյսերու կարաւանները շարան շարան կը տողանցեն... Երբեմն շիտակ, երբեմն ոլոր ու մոլոր գիծեր, հոս ու հոն կուտակուած յարդ գողի նմանութիւնը ունին... Վառող ու մարող լոյսեր երկինքէն ինկող կայծքարերը կը յիշեցնեն:

Երկրորդ առաւօտուն՝ Քոնիա մեկնելէ առաջ, այս պատմական քաղաքին համբաւաւոր «Կարմիր Վանքը» ուխտի գացի: Դժբախտաբար այս վանքին կառոյցները դարերու յորձանքին չկարենալ տոկալով կործանած են:

Հին վանքին առջեւէն անցնող գետն ալ ցամքած է. եւ հին օրերու ծաղկեալ մենաստանը այսօր ամայի տափաստանի մը վերածուած է:

Վաղ արշալոյսին ծագող արեւուն՝ դիմացի սարէն մաղուող ճառագայթներուն հետ կը խառնեմ իմ օրհներգս... Չկայ դպրատուն, չկայ դպիր... Բայց դեղձուկ Տէրտէրը՝ երկնակամարին տակ, կ'երգէ նահապետական աղօթամատեանի տաղերը:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

(Շար.)

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Ժ.

Համագումարը վերջ գտաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, պատուիրակները միաբերան երգեցին «Այն բարի ժամանակը», այս տարի իշխանութեան հասնելու լաւատեսութեամբ: Աշխատաւորական յաղթութիւնը պիտի քաջալերէ գերման եւ իտալական Սոցիալ – Դեմոկրատները, որոնք կը մասնակցին միջազգայնականին: Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, կողմնակից ընկերային բարենորոգումներու, կը հեռանայ մարքսիզմի հաւաքապաշտութենէն, կը մնայ ժառանգորդ Ֆապիան ընկերութեան մաքրակրօն մարդասիրութեան ծրագրին: Ուիլսընի առաջարկած թեքնոքրասին ալ նախատեսուած էր ամերիկացի Պըրհէյմէն եւ տնտեսագէտներէն:

Ազատական կուսակցութիւնն ալ համագումար ունեցաւ հազար վեց հարիւր պատուիրակներու ներկայութեամբ: Ղեկավարներ քննադատեցին օրուան կառավարութեան տնտեսական, ընկերային քաղաքականութիւնները: Ազատականներ կը պահանջեն Լորտերու Ժողովին ջնջումը, ծերակոյտի հաստատութիւն ընտրութեամբ, բարեփոխում ընտրական օրէնքի, գործադրուած օրէնքը կը նպաստաւորէ մեծ կուսակցութիւնները ի վնաս տկար կուսակցութեանց, հարկային բարենորոգում, ընտրելու իրաւունք 18 տարեկանէն սկսած: Դէմ են նաեւ ծրագրային գործունէութեան, որովհետեւ Նորվէկիա 18 տարիէ ի վեր ծրագրային պետութիւն մըն է՝ բայց չէ յաջողած իրականացնել ծրագիրը, լուծել սեղանի վրայ դրուած խնդիրները: Կարելի նաեւ ծրագրի մը յարմարցնել նաւատորմը, ձկնորսութիւնը:

Գերմանիոյ մէջ Ազատականները գործակցին Քրիստոնեայ – Դեմոկրատներու հետ, Անգլիոյ մէջ ընդդիմադիր են, Իտալիոյ մէջ Քրիստոնեայ – Դեմոկրատներ կը մերժեն ազատական խումբի մասնակցութիւնը կառավարութեան, կը նախընտրեն Ընկերվարական կուսակցութեան գործակցութիւնը, բաժնելու համար Համայնավար կուսակցութենէն:

Եւրոպայի Ազատականներն ալ կը կազմեն միջազգայնական մը, պարբերաբար հանդիպումներ ունենալով: Լոնտոնի մէջ Ազատական կուսակցութեանց պարագլուխներու ժողովը որոշեց օժանդակել Էրհարտի նախաձեռնութեան եւրոպական միութիւնը փութացնելու համար: Այս միութիւնը կազմուելու է պահելով Մ. Նահանգներու բարեկամութիւնը: Հասարակաց Շուկան փակ մնալու չէ այլ երկիրներու առջեւ:

Ազատականներ համաձայն են ազատ փոխանակութեան եւ ամերիկեան արտադրութեանց մուտքին համար մաքսային սակերու նուազման: Այս կնճռոտ հարցն ալ, բանակցութեանց առարկայ եղած անցեալ տարի, լուծելի պիտի մնայ յառաջիկային:

Նորընտիր արտաքին նախարար, պահպանողական Պաթլըր յայտարարեց, թէ Արեւմուտք չի կրնար կնքել համաձայնութիւն մը, եթէ ուժերու հաւասարակշռութիւնը կը խանգարուի: Երկու ճակատներու միջեւ զինուորական հաւասարակշռութիւնը մնալու է, այլապէս կը վտանգուի մեր կեանքը: Չենք կրնար բանակցութիւն կատարել, եթէ պիտի վտանգուի Արեւմտեան զինակցութեան յարակցութիւնը: Պահելու ենք մեր դիրքը Արեւմտեան Պերլինի մէջ:

Ազատական կուսակցութիւնը յաւակնութիւն չունի իշխանութեան տիրանալու, պիտի պայքարի չէզոք ընտրական շրջանակներու մէջ կարելի թիւով աթոռներ գրաւելու: Երեք հարիւր վաթսուն ընտրական շրջանակներէն հարիւրը Պահպանողականներու, ութսունը Աշխատաւորականներու ձեռքն են: Կլատըսթըն կուսակցութիւնը տկարացաւ Պահպանողականներու յարձակումներէն, Աշխատաւորականները շահեցան: Նախորդ պատերազմէն առաջ չորս երեսփոխան ունէին խորհրդարանին մէջ եւ կէս միլիոն ընտրողներ: 1923ին ունէին 191 երեսփոխաններ, մեծ մասով Ազատականներէ վերցուած: Իշխանութեան տիրա–

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Ո՜հ, ի՜նչչափ բնական եւ բարոյական արդիւնքներ կը տեսնէր ազգը՝ եթէ ընտանեկան բարոյականութեան ազդեցութեան ներքեւ ապրէր երիտասարդութիւնը: Չեմ անգիտանար թէ պարտաւորեալ պճնութեանց եւ ակնածութեանց երկիւղը կը խուսափեցնէ երիտասարդները ընտանեկան կենաց հետամտութենէ, որոյ վասն եւ ընդհանուր բարոյականութեան շահաւէտ ձայն մըն էր պարզասիրութեան ձայնը, զոր ազգասէր Թաղիս մէջէն հնչեցուցին բարեսէր տիկնայք եւ օրիորդք, եւ որուն գովաբանական արձագանգ տըւին իշխանաւոր եւ իմաստուն սիրտեր: Ինչչափ ալ դժուարութեանց ենթակայ է գործդ, բայց ես կը յուսամ եւ կը մաղթեմ որ զայն խորհելու եւ սկզբնաւորելու պարծանքն ունեցող Հայուհիք, գործադրութեան փառքն ալ ունենալու ջանան եւ ջանքերնին ալ պսակուի:

Ունիմք եւ ազգայնական բարոյականութիւն մը, եւ ասոր սկզբունքն են արդարութիւն եւ սէր, արդարութիւն՝ չարին նկատմամբ եւ սէր՝ բարւոյն նկատմամբ: Ոչ միշտ օրէնք եւ սահմանադրութիւնք մեզի գործոց կանոնը կ'ընձեռեն, երբ զի այնչափ եւ այնպիսի են մարդկային գործոց տեսակները եւ պարագաները, որ անհնար է անոնց ամէնուն նախատեսութիւնը ունենալ, եւ դրաւոր եւ որոշ կերպով առնելոյ կանոնը օրինադրել: Բարոյական սկզբունք՝ որոնք սրտերու մէջ բնածին կերպով հաստատեալ են, գիտեն այդ պարապը լեցնել, եւ նոյնին իսկ երբ ոգի կ'ոգեւորեն օրինաց գիրը, որ ինքնիրեն մնացեալ ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ մարմին անկենդան, անգործ եւ անազդեցիկ:

Որպէսզի անխոտոր կանոն մը ունենայք ազգային գործոց մէջ, նկատեցէք ուշադրութեամբ գործերնիդ՝ թէ բարի՞ք իցէ եթէ չարիք ազգին համար: Եթէ բարիք է, սիրով վարուեցէք, եւ ինչպէս սէրը կը սորվեցնէ չափ չգիտնալ եւ կրցածը ընել, ըրէք եւ դու՛ք այնպէս: Իսկ թէ չարիք է, արդարութեամբ զինաւորուեցէք: Ակն ընդ ական եւ ատամն ընդ ատաման օրէնք է աստուածադիր: Եթէ Նորոյ Կտակին Օրէնսդիրը չարին դէմ ալ սէր ցուցնել հրամայեց, ոչ ընդհանուր բարւոյն եւ ոչ ընդհանրական շահուն ակնարկեց այսու, այլ միայն անձնական կատարելութեան աստիճանին: Կրնայք ձեր բաճկոնը յափշտակողին շապիկնիդ ալ տալ, կամ աջ ծնօտնիդ ապտակողին ձախերնիդ ալ դարձնել, բայց երբ բաճկոնը ձերը չէ, ազգինն է, ծնօտը ձերը չէ, ազգինն է, եթէ շապիկն ալ տայք կամ ձախ ծնօտն ալ դարձնէք, չարագործութեան գործակից կ'ըլլայք եւ ոչ բարեգործութեան գործադիր: Արդար եղիք ուրեմն չարին հետ, եւ բարւոյն նկատմամբ՝ սիրալիր, եւ ազգային բարոյականութեան լրումը կը կատարէք:

Կրօնից վրայ ալ ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրեցի երբ բարոյականութեան լրումն, ինչպէս ճանչցան եւ կը ճանչնան զայն ամենայն ազգք եւ ազինք, եւ ինչպէս դաւանեցին եւ կը դաւանին զայն ամենայն իմաստունք: Կրօնք ըստ նոր իմաստնոց ոմանց աւելորդ ինչ է եւ մտացածին, եւ առանց կրօնից կը կարծեն թէ ազգային յառաջադիմութիւնը լաւագոյն եւս պիտի յառաջէ: Կրօնք, կ'ըսեն, մտաց թռիչը կը կապէ, եւ զարգացման ասպարէզը կը փակէ: Կրօնք աւելորդութեամբ միտքը կը ծանրացնէ եւ աւելորդ ձեւերով սիրտը կը խառնակէ: Այլ աղէ՜, ո՞ւր երբեք տեսին ազգ մը առանց կրօնից յառաջեալ, ուր երբեք տեսին կրօնքը՝ որ ազգ մը կործանէ: Ի սկզբանէ ծանուցեալ աշխարհի կրօնիւք վարեցան ամէն ազգեր, եւ կրօնիւք յառաջացան Հրեայն եւ Հելլէնն, Ծոյն եւ Դուժը: Կրօնիւք այսօր կը պանծան ազգեր՝ որոց յառաջադիմութեան ակնկառոյց եմք եւ նախանձաբեկ իսկ, եւ ո՞ր այն յառաջադիմութիւնն է՝ որոյ գաղափարն իսկ չունիմք եւ զոր առանց կրօնից պիտի ստանամք:

Եթէ երբեմն կրօնից պաշտօնեայք կրօնից պատրուակաւ ազգութեանց շահուց եւ ձգտմանց հակառակեցան եւ իրենց ընթացիւք առելութիւն ժառանգեցին, միթէ կրօնից ի՞նչ մեղ իցէ եթէ ոք անոնց կը գեղծանի: Թո՛ղ տո՛ւք, հայ երիտասա՛րդք, թող տո՛ւք, որ ուրիշները ի մասնաւորի իրենց կրօնից եւ իրենց կրօնական կենաց նկատմամբ խնդիրներ յուզեն եւ վէճեր յարուցանեն, ձեզ բաւական ըլլայ Հայուն կրօնքը հայ ազգութեան հետ բաղդատեալ, եւ հայ կրօնականը՝ յառաջադիմութեան հետ դիմադրեալ: Ուրախ լեր, հայ երիտասարդութիւն, որ հայ ազգութեամբ կը պարծենաս, ուրախ լեր, վասնզի հայ ազգութեան առաջին պաշտպանը հայ կրօնքը եղաւ, առաջին օթեւանը՝ հայ եկեղեցին, առաջին զինուորը՝ հայ կրօնական: Ցորչափ քու կրօնքդ չունի ինչ որ ազգութեանդ վնասէ, եւ չի նուիրագործեր սկզբունք մը որ յառաջադիմութեանդ արգելք դնէ: Ցորչափ քու եկեղեցիդ է՝ ուր լեզուդ եւ ազգդ պահուեցան, եւ որոյ յարկին ներքեւ անբռնաբարելի ազգութիւն մը կը գտաս, ցորչափ քու կրօնականդ է՝ առաջին յասպարէզ կ'ելնէ եւ ազգային իրաւունքներդ միշտ յինքն կ'անձնաւորէ եւ ազգային ազատ եւ բարեկեցիկ եւ յառաջդէմ վիճակին համար կ'աղաղակէ եւ կը գործէ:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(21 Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Գեղարուեստական ձեռնարկէ աւելի՝ հոգեկան քաղցր ապրում մըն է, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի աշակերտութեան այլեւս աւանդական դարձած տարեկան թատերական ներկայացումը :

Ամսոյս 16ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, եկանք Սեւր ու վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան - Գ. Ալէմշահ սրահէն ներս մըտանք ծափահարելու հայ լեզուն՝ 14-16 տարեկան հայ պատանիներու շրթունքներուն վրայ : Զուլումի այս վըլող հողին վրայ, ուր հայ տղոց բերաններուն մէջ մահամերձ է այլեւս հայերէնը, ուրիշ, աւելի մեծ մխիթարութիւն չէր կըրնար հրամցուիլ հանդէսին ներկաներուն :

Ծնողքներու եւ բարեկամներու բազմութեամբ լեցուն էր սրահը. մխիթարական էր ներկայութիւնը մեծ թիւով երիտասարդներու, հաւանօրէն շատերը շըրջանաւարտ, եկած հաստատելու վարժարանին հետ իրենց կապն ու քաջալերելու կրտսերները :

Յայտագիրը կը բաղկանար երկու գործերէ : — Հանդէսը սկսաւ «Ան փէ տը Մէօպլը» ֆրանսերէն երգիծական խաղով, մէկ արար, հինգ դերակատարներով այս զաւեշտը աւարտական դասարանի տղաքը խաղացին ապրումով, արագ, բնական : Զգալի էր վարպետ ձեռքի մը ներկայութիւնը : Արդարեւ իր աջակցութիւնը բերած էր նաեւ Ֆրանսայի շարժանկարի աշխարհէն Պ. Միշէլ Արտան (Գազազեան) : Դերակատարներուն հընդեակին մէջ, իր դերին ալ նպաստումով, յաջող էր Ն. Սարգիսեան, բնական, համարձակ խաղարկութեամբ մը :

Հայերէն թատերախաղին նիւթը, նորութիւն մը, առնուած էր Վարանդայի հայ մելիքութեան շրջանէն : Բաղկացած չորս երկար արարներէ, իրերայաջորդ տեսարաններուն մէջ կար շունչ, փոփոխութիւն, շարժում, կեանք :

Նման պատմական գործ մը ներկայացնել դիւրին չէ, մանաւանդ վարժարանի մը մէջ : Կը կարօտի մեծ, շքեղ բեմական յարդարանքներու, դժուար է լուսաւորումը, մեծ ծախս է զգեստաւորումը, մանաւանդ որ դերակատարները քիչ չեն, 19 հոգի : Այսուհանդերձ բոլոր դըժուարութիւնները հարթուած էին յաջողութեամբ :

« Պըսամի կորիւնը» թատերախաղին առանցքը՝ Մելիքութեան աթոռի յաջորդութեան պայքարն էր երկու եղբայրներու միջեւ. կրտսերը մեծին իրաւունքը կը ջանայ ձեռք ձգել դաւադրութեամբ. չի յաջողիր. ամէն ինչ կը վերջանայ հաշտութեամբ». այսինքն՝ սիրոյ, եղբայրութեան յաղթանակով : Գլխաւոր անձը սակայն որուն շուրջ կը դառնայ ամբողջ դրամը՝ Պըսամ առիծն է, աւազակապետը, իր կորիւն զաւակով ու աւազակներու խումբով :

Երկու ժամէ աւելի տեւող չորս արարնոց այս գործին ներկայացումը դիւրին չէ, մանաւանդ երբ դերակատարները սիրողներ իսկ չեն, այլ դպրոցական աշակերտներ, շատեր առաջին անգամ բեմ բարձրացած : Արուեստին պահանջած անաչառութեամբ զանոնք մազէ անցընել շատ խիստ, անտեղի պիտի ըլլար : Դիւրին չէ երկու ժամ անընդհատ ապրիլ նիւթը՝ յուզուիլ, յուզել ու լարել նաեւ հանդիսականները. բան մը՝ որուն մէջ պատանի դերասաններ կրցան դիմանալ : Գովեստի արժանի են մանաւանդ աւազակապետի դերին մէջ Տէր - Մաթէոսեան Սեդրակ՝ որ միշտ պահեց իր աշխուժութիւնը, պալատական Ճաճիկ Միմոսի դերին մէջ Պէքմէզեան Ժիրայր եւ աւազակներէն՝ Հայրապետեան Յովհ. Շանդլուխին դերով :

Լաւ էին ու գովելի բոլորն ալ իրենց դերերուն մէջ : Արուեստի մեծ ներկայացումի մը չէինք եկած եւ դերասաններ չկան՝ զորս քննադատենք կամ գնահատենք : Եկանք հայերէնի ծարաւով եւ կարեւորը այն է որ այդ պատանիները երկու ժամ անսայթաք, սահուն հայերէնով մը մեզ կախարդեցին ուղղակի : Եւ մտածել աշխատանքին ու զոհողութեանը պատրաստող վարդապետներուն ու տղոց ամիսներով յամառ, տքնաջան փորձերուն, ուսումնական չափազանց ծանրաբեռնուած իրենց ծրագրի կողքին՝ որպէսզի լաւագոյնս ներկայանան հանդիսականներուն :

Ներկաները, իրենց կարգին, լաւագոյնս գնահատեցին թափուած ջանքը, երկար ծափերով :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ցաւ ընկերվարական Մաք Տոնալտ, որ պարպել տուաւ Ֆրանսայի Ռուրի աւազանը : Ասոր համար Ազատականներ եւ Աշխատաւորականներ զինք վարչապետ ըրին, բայց աթոռէն վար առին, երբ Խորհրդ. Միութեան հետ համաձայնութիւն մը կնքելու վրայ էր : 1929ին Ազատականներ շահեցան 59 աթոռ, հինգուկէս միլիոն քուէ, մինչդեռ Աշխատաւորականներ շահեցան 287 աթոռ եւ ութ միլիոն, չորս հարիւր հազար քուէ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(10 Շար.)

Ճ. Պ. ՇՈՅԻ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

Շօ կ'ատէր Անգլիացիները :

— Եթէ տեսնէք, թէ Անգլիացի մը կը խնդայ, կ'ըսէր ան, գիտցէք որ տարի մը առաջ տեսած է իմ մէկ թատերախաղս եւ նոր հասկցած է իմաստը :

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ԶԱՐԳԱՑՆԵԼ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին տասնեակ տարիներու ընթացքին բանահիւսութեան ճիւղին վերաբերեալ արժէքաւոր գործեր հրատարակուեցան Երեւանի մէջ : Մեծարժէք գործ մըն էր, յատկապէս, Մ. Աբեղեանի եւ Կ. Մելիք - Օհանջանեանի համատեղ ջանքերով լոյս տեսած «Սասնայ Ծռեր»ը :

Այսուհանդերձ, բանահիւսութիւնը տկար ճիւղ մըն է Հայաստանի մէջ : Այս մասին կը վկայէ բանասիրական գիտութիւններու վարդապետ՝ Գր. Գրիգորեանի յօդուածը «Սով. Հայաստան»ի մէջ :

« ... Հայ ֆոլքլորագիտութիւնը դեռ մեծ գործ ունի կատարելիք : Ծանօթ իրողութիւն է, որ «Սասնայ Ծռեր»ուն պատումներէն եւ մէկ քանի այլ ստեղծագործութիւններէն զատ, մեր բանահիւսութեան շատ հարուստ ժառանգութիւնը, որ կը գտնուի նախախորհրդային շրջանի հաւաքածոներուն, պարբերաթերթերուն, աշխարհագրական կամ այլ կարգի հրատարակութիւններուն, մեր պատմիչներուն գործերուն եւ Մատենադարանի հարիւրաւոր ձեռագիրներուն մէջ, դեռ չէ դարձած ժողովուրդին լայն խաւերուն եւ մտաւորականութեան սեփականութիւնը :

« Դրութիւնը մխիթարական չէ նաեւ ուսումնասիրութեան գործին մէջ : Արդարեւ, բացառութեամբ քանի մը գործերու, չունինք բանահիւսութեան առանձին սեռերուն եւ տեսակներուն նուիրուած լուրջ մենագրութիւններ » :

Յօդուածին շարունակութեանը մէջ, յօդուածագիրը կը թուէ այս անբարեյոյս վիճակին պատճառը.— «30ական թուականներէն մինչեւ 50ական թուականները բանահիւսութեան ճիւղը բաղկացած էր երկու կամ երեք հոգիէ, որոնցմէ մէկը զբաղած է քրտական բանահիւսութեամբ :

« Անհրաժեշտ է, — կ'եզրակացնէ Գրիգորեան,— անջատել այս ճիւղը իրեն հետ բոլորովին կապ չունեցող հնագիտութեան հիմնարկութենէն եւ ինքնուրոյն ճիւղի իրաւունքներ տալ » :

ԱՒԵԼԻ ՅԱՐՄԱՐ ՏՈՒՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Խորհրդակցական ժողովի մը ընթացքին, ճարտարապետներ խօսած են նոր տուներու շինութեան հետ կապուած թերիներու մասին : Բոլորն ալ դիտել տուած են, թէ պէտք է բարելաւել նոր բնակարաններու նախագիծերը, քանի որ չեն գոհացներ ժողովուրդին պահանջները :

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

Եգիպտական հինգ ժապաւէններ կը ներկայացուին ներկայիս Երեւանի մէջ : Խորհրդահայ թերթերը գովեստով կ'արտայայտուին այս ժապաւէններուն մասին :

ՄԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԷՋԵՐԷՆ

ՀԱՅ ԱՌԱՋԻՆ ԲԺՇԿՈՒՀԻՆ

Նոյնիսկ հազարամեակներ առաջ, երբ ընդհանրապէս կինը հնարաւորութիւն չունէր ցոյց տալու իր տաղանդն ու ընդունակութիւնները, հայ կինը փայլած է գրեթէ ամէն մարզի մէջ :

Հ. Ղեւոնդ Ալիշան իր «Յուշիկք հայրենեաց Հայոց» աշխատութեան մէջ կը ներկայացնէ կին մը, որ փայլած է իր շնորհներով :

262 թուական, Թզագարակ աւան : Լեռնալանջէն կը հոսի վճիտ առուակ մը, որ կը սկսի Արբենուտ կոչուած բարձունքէն : Աւանին տէրն է Սուրէն Իշխանը, իսկ անոր կինը՝ իշխանուհի Աղուիթա ճանչցուած էր իբրեւ մարդասէր եւ բարեսիրտ : Այդ օրերուն, Հայաստանի մէջ ծանօթ էին բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ պայքարելու միջոցներուն, բայց բորոտութիւնը, որուն դարմանումին ծանօթ չէին, կը նկատուէր վտանգաւոր հիւանդութիւն մը, իսկ բորոտները կը մեկուսացուէին : Արգիլուած չէր նոյնիսկ բորոտ սպաննելը : Իշխանուհի Աղուիթա կ'որոշէ հիմնել դարմանատուն մը եւ, այս իմաստով, կը համոզէ իր ամուսինը, որպէսզի օգնէ իրեն :

Արբենուտ աղբիւրին մօտ կը հիմնէ դարմանատուն մը եւ կը պատսպարէ բորոտները :

Այս ձեւով, հայ իշխանուհին կը դառնայ մեր առաջին բժշկուհին եւ գթութեան քոյրը :

Այնուհետեւ, Ե. դարուն, Հայաստանի զանազան վայրերուն մէջ կը հիմնուին բուժարաններ, ծերանոցներ, անկելանոցներ :

Պ. Ս.

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳՏՆՈՒԵՑԱՆ

Արթիկի քարահանքերուն մէջ վերջին երեք տարիներու ընթացքին գտնուեցան բազմաթիւ անգապղինձէ զէնքեր, աշխատանքի գործիքներ, զարդեր եւ խեցեգործական իրեր : Յայտնաբերուեցաւ նաեւ տուփաշերտերուն մէջ փորուած մեծ դամբարան մը :

Ք. Ա. 13 - 10րդ դարերուն պատկանող այս առարկաները կը վկայեն, թէ անագապղինձի դարաշրջանին Արագածի լանջերուն վրայ բնակութիւն հաստատած ցեղերը ունեցած են բարձր մշակոյթ մը :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՍԵՒ ՍԱՐԻ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԸ

Սեւ սարը կազմում է հայկական Տաւրոսի մի թեւը : Նա սկսւում է Մեղրագետի ակունքներից եւ հասնում է մինչեւ Քանասար՝ Մուշ քաղաքի մօտ : Այդ լեռը, որ Սեւ է կոչւում իր մթին անտառների համար, յայտնի էր նաեւ Բռնաշէնի կամ Խութայ սար անունով : Քրդերը նրան Խաչառաշ էին ասում :

Այնտեղ, ուր վերջանում է Սեւ սարը եւ սկսւում է Մշոյ դաշտը, լերան ապառաժոտ կողի վրայ ցցուած է մի ահռելի ժայռ, որ կոչւում է Դաւթի քար : Այդ քարի մօտից սքանչելի տեսարան է բացւում դէպի Դաւթի քար : Այդ քարի մօտից սքանչելի տեսարան է բացւում դէպի Մշոյ դաշտը : Երեւում է Մեղրագետի հովիտը՝ մեծատարած կապոյտ երկինքով :

Աւանդութիւնը պատմում է, որ երբ Դաւիթը հովիւ է եղել, լերան լանջից մի մեծ քարաժայռ պոկուելով գլորուել է դէպի հօտը : Հովիւ հսկան սարն ի վեր վազելով, իր աջ բազուկը դէմ է տուել շարժուող ժայռին եւ կասեցրել է նրա մոլեգին ընթացքը՝ փրկելով խաշներին ու կթուոր կանանց : Ուժգին հարուածեց քարը մխրճուել է գետնի մէջ եւ կանգ առել : Բնակիչները պատմում են, որ մինչեւ այսօր էլ Դաւթի ձեռքի դրոշմը նշմարւում է այդ ապառաժի վրայ : Երեւում են նրա հինգ մատների տեղերը ակօսների պէս, որոնցմով ձնհալին եւ անձրեւների ժամանակ ջուր է հոսում :

Քարաժայռն այնքան բարձր է, որ արեւոտեան կողմ նրա թանձր, լեռնային ջրի պէս պաղ ստուերը պառկում էր անտառի վրայ, իսկ երեկոյեան պահերին, աստիճանաբար երկարելով, իջնում էր մինչեւ լերան ստորոտը, նոյնիսկ մի քանի մարդահասակ տարածուելով դաշտի մէջ :

Դաւթի ժայռը հանգրուան էր այդտեղով անցնող ու դարձող բոլոր ուղեւորների համար : Սիրելի էր մանաւանդ նա դաշտեցի բանջարքաղ աղջիկների համար, որոնք խմբուելով նրա վրայ, հիւսում էին իրենց ժողոված բանջարները եւ երգելով վայր էին իջնում սարից :

Սեւ լերան միւս նշանաւոր վայրը, որ մօտ էր Դաւթի քարին, կոչւում էր Իրիցանք : Դա Արինոքի եւ Դաշտադէմի հովիւների բնակատեղն էր, նրանց գիշերային հանգստավայրը : Այդ անունը նոյնպէս առնչուած էր աւանդութեան հետ : Իբրեւ թէ մէկ անգամ Դաւիթը անտառում մոլորուելով, մի արեւոտ տեղ է փընտրում տաքանալու համար : Հանդիպելով մի արեւկող բացատի, բացագանչում է. «Խտեղ տաք է, հօրեղբայր, իրիցանք» (վառուեցինք) : Այն օրուանից այդ վայրը կոչուել է Իրիցանք :

Իրիցանքում կար Եօթակնանի մի աղբիւր, մօտը հաստաբուն մի կաղնի, որի լայն փչակի մէջ անձրեւների ժամանակ պատսպարւում էին սարի հովիւները : Պատմում էին, այդ ծեր կաղնին երկու հազար տարեկան էր, եւ նրա փչակը եղել էր դառնարած Դաւթի սիրած վայրերից մէկը :

Կաղնու վրայ բնակութիւն էր հաստատել մի զարմանալի ջանասէր փայտփորիկ, որ ամրան գիշերներին սովորութիւն էր դարձրել իր ուրագաձեւ կտուցով համաչափ հարուածել ծառի բնին : Նա իր երկայն սրածայր լեզուով այնտեղից հանում էր զանազան միջատներ եւ ուտում : Սեւ սարի բնակիչներից ոչ ոք տեսած չկար նրան, թէեւ այդ տարօրինակ թռչունը ամբողջ ժամանակ լինում էր ծառի վրայ : Հէնց որ փայտփորիկը սկսում էր հարուածել դարաւոր կաղնուն, լեռնականները իրար յետեւից քուն էին մըտնում խարոյկի առաջ :

Լուսնեակ գիշեր էր :

Եօթակնանի աղբիւրի մօտ, մի մեծ կըրակի առաջ, նստած էին երեք հովիւ : Խարոյկի բոցերը ծառանում էին մինչեւ աստղերը : Նրանցից պոկուող խոշոր կարմիր կայծերը փայլ արձակելով ընկնում էին աղբիւրի ջրերի վրայ եւ հանգչում :

Հովիւներից մէկը Օնէն էր, մի մարմնեղ լեռնաբնակ՝ մուգ - կարմիր անդրավարտիքով եւ մորթէ գդակով : Նրա բեղը կապուած էր վզի ետեւ, իսկ մէջքին, արայի տակից բրդեայ մի թանձր շալ էր փաթաթուած : Նա նստած էր խարոյկի մէջ վառուող հաստ ծայրով մի գերանի վրայ եւ, գլուխը կախած, խորին խաղաղութեան մէջ ունկնդրում էր մի սրտակեղեք երգ : Երգողը լայնաձակատ, սեւաչօն, խաժ աչքերով մի մարդ էր, որ Դարաւոր կաղնու բնին յենուած եւ գլուխը ափերի մէջ առած՝ յուզուած օրօրւում էր երգի ազդեցութեան տակ : Նա իր ձեռքի ափերը երբեմն դնում էր ականջների վրայ, փոքր ինչ կորելով դըրանք, որ արձագանգը թափ տայ երգին, — եւ հինգ անգամ Թաո՛ւ, Թաո՛ւ էր ասում, վերջին անգամ այն երկարացնելով եւ աստիճանաբար մարելով իր սրտի խորքում :

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պետրոս եւ Ցոլիկ Եղիազարեան իրենց հօրաքրոջ Օր. Կատարինէ Եղիազարեանի յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.

Հայ Մշակոյթի Տան	500
Կապոյտ խաչին	200
«Յառաջ»ի բարգաւաճման	100

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պագըրճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Պ. Յարութիւն Տէրոյեան եւ Տէր եւ Տիկին Ղազար Պօղոսեան իրենց զաւակներով կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ (Փրատօ) ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՏԷՐՈՅԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Փափազեան (Բլէամոն – Ֆեռռան) հարիւր ֆր., Տէր եւ Տիկին Ն. Սանճեան յիսուն, Տիկ. Ա. Խորէնէլեան, Տիկին Գ. Թէրզեան տասնական, փոխան ծաղկեպսակի Գ. Նազաչեանի մահուան առթիւ, (Նիս):

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ռօզ Հանըմեան իր ամուսնոյն՝ Արտաւազդ Հանըմեանի մահուան 19րդ տարելիցին առթիւ քսան ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին:

ՏԷՍԻՆ

Մեծ Պահքի եօթը շաբաթներու ընթացքին տեղի պիտի ունենան հսկումի արարողութիւններ ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը վեցին եւ Շաբաթ օրերը ժամը հինգին:

Կիրակի օրերը, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Ս. պատարագ ժամը 9.45ին, իսկ Արեւագալի արարողութիւնները ժամը 10.30ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ նշանակուած ժամերը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Աղքատախնամ – Որբախնամ միութիւնը նոր տարուոյ առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Պուռնիի (Ռիէզ) 168 ֆր., Պ. Պ. Պետրոս Սահակեան եւ Տոքթ. Պիպերեանէ յիսունական: Պ. Չիւրիւքտիշեան Ժօրժ, եւ Արութիւնեան քսանական, Պ. Մ. Աբրիկեան երեսուն, Պ. Մանուկ Գասպարեանէ (Կարտան) 15, Պ. Պ. Վահան Խարօղլեան, Գաբրիէլ Միքայէլեան, Սէֆէրեան եւ Տիկին Պատուականեանէ 10ական ֆր. գումար 393 ֆրանք:

Մայր Եկեղեցւոյ Ասատ Սարկաւագ բարեջնոր Գաբրիէլ Լուսարարեանի մօր՝ ողբացեալ Տիկին Ա. Լուսարարեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Այրի Տիկին Մարի Կարապետ Պօղոսեանէ 40 ֆր., Զարզավաթճեան ընտանիք երեսուն, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թէրզեան եւ Պ. Զաքմաճեան քսանական, Պ. Պ. Սահակ Գաբրիէլեան, Տիկին Տօնիկեան, Յակոբ Փափազեան եւ Զարմայր Ալիքսանեան տասնական, իսկ Պ. Վրէժ Ելքովանեան հարիւր ֆրանք:

Այս առթիւ Միութիւնս կը յայտնէ իր խոր ցաւակցութիւնները Լուսարարեան եւ Զարզավաթճեան ընտանիքներու:

Շնորհակալութեամբ ստացած է նոյնպէս Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան ձեռամբ Տէր եւ Տիկին Պօղոսեանէ քսան ֆր. եւ Եկեղեցասէր Տիկինէ մը 10 ֆր.:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին: Այս առթիւ կազմակերպուած խնջոյքը՝ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին «Համօ Օհանջանեան» ակումբը:

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)

Արտասանութիւն, երգ, անակնկալներ: Պիւֆէ Մուտքը ազատ է

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց յանձնախումբին:

Այս Հինգշաբթի ժամը 15ին:

Սալ Մագընօ, 88, Րիւ տ'Օպաներ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փրատոյի, Էքսի, Կառտանի, Բապիւսէյի, Սէնթ Անթուանի հայերէնի դասընթացքներու աշակերտութիւնը:

Փոքրիկները պիտի հիւրասիրուին Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց մասնախումբին կողմէ, ըմպելիներով եւ անուշեղէններով:

Մուտքը ազատ է:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ

ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

ՔԱՏԷՅԻ ՍՐԱՀԸ

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Զ Ո Մ)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին:

×

Թատերական ներկայացում, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Ապրիլ 23ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրաւուած օր, Մարտ 14, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի խումբին:

×

Տիկ. Միութեան Մանկանց հանդէսը, Հինգշաբթի, Մարտ 5ին, Կռան տ'Օթէլի մէջ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի յիշատակ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԶԱՐԵՀ Ա.Ի

Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ եւ Կաթ. Պատրիարք Սերովբէ Արք.ի հրահանգով, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, Հոգելոյս Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի վախճանման տարելիցին առթիւ, ինչպէս կը ծանուցանեն ստորեւ նշանակուած եկեղեցիներու վարչութիւնները.—

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ (Փրատօ)

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէնթ Անթուան)

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆԻՍԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ

(Հէքեաթ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

ԳՐԵՑ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն.— «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար:

Գին՝ 10 ֆրանք (առաքման ծախքով 11 ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար:

Դիմել հեղինակին, «Յառաջ»ի հասցէով:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին:

Նախագահութեամբ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 21էն

HOTEL SPLENDID

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը մասնակցի՝ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ
(Vedette des Disques Vogue)

Կ'ընկերակցի CLAUDE PELLETIER

Et la grande formation de l'Orchestre JEAN RINAUDO

Հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր:

AMBIANCE — COTILLONS

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերու:

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique Métro : Invalides

Այս Կիրակի ժամը 15ին

Օրուան նախագահ՝ ԲԺԻՇԿ Ռ. ՏԷՐ–ԴԱՒԹԵԱՆ
Օրուան բանախօս՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝

Դասական մենապար՝ Տիկին Ա. Կորիզեան, (Լիոնի օփերայէն)
Մեներգ՝ Օր. Ա. Կարապետեան (Լիոնի երաժշտանոցէն)
Տրամախօսական արտասանութիւն՝ Օր. Լ. Թօփալեան
Ջութակ՝ Պ. Պ. Ներկարարեան Հայկական մենապար Օր. Ս. Պաքրճեան

Կապոյտ Խաչի կայանի կեանքը պատկեր բացնող գունաւոր շարժանկարի ցուցադրութիւն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՏԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

Les *Vartananc,* les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 21 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9941
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — No 9941

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ԶԱՐԴԵՆ
ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Քաղաքական գետնի վրայ, դէրքերը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն.—

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏ.— Թուրքերը կ՚ըսեն. «120 հազար հոգի ենք, հսկայ ցեղասպանութեան մը սպառնալիքին տակ: Այլեւս կարելի չէ յոյն բարբարոսներուն հետ ապրիլ: Մէկ լուծում՝ բաժանումը: Մակարիոս եւ իրեններն միակ պատասխանատուներն են ներկայ խռովութեանց: 1960ի սահմանադրութիւնը ջնջել ուզելով Մակարիոս ցոյց տուաւ իր բուն նպատակը.— Թուրք համայնքը գերութեան մատնել»:

Աւելորդ է յիշել թէ «ցեղասպանութիւն» եւ «բարբարոս» բառերը շատ կը գործածուին Թուրքերուն կողմէ, հաւանաբար անոր համար որ լաւ գիտեն անոնց իմաստը...:

Անգլիացիք անգամ ձանձրացած են Թուրք պաշտպանել, ըստ տեղական մամուլի աշխատակիցներուն: Առջի օր Թուրքերը կրակ բացած են յոյն երկու գիւղերու վրայ ծանր գնդացիրներով Փափոսի շրջանը: Վաթսուն տարեկան յոյն կին մը սպաննուած է Թուրքերուն կողմէ: Նոյն շրջանին մէջ Յոյները կը յայտնեն թէ Թուրքերը թալանի տուած են իրենց խանութները եւ 25 հազար անգլիական ոսկիի արժողութեամբ ապրանք գողցած են:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ.— Յոյներու համար հարցը հետեւեալ ձեւով կը ներկայանայ: Կղզիին բաժանումին մասին կարելի չէ խօսիլ իսկ: Փոքրամասնութիւն մը որ կ՚ապրի երկրի մը մէջ որեւէ իրաւունք չունի բաժանում պահանջելու այն պատրուակով որ հաշտ չէ մեծամասնութեան հետ: Թուրքիա զանգուածային մաքրագործումներու ձեռնարկեց կախաղան հանելով մեծ թիւով Քիւրտեր: Յոյները կ՚ըսեն նաեւ որ 1960ի Սահմանադրութիւնը պէտք է ջնջուի: Անտանելի է կ՚ըսեն Յոյները, որ բնակչութեան 18 առ հարիւրը ներկայացնող համայնք մը պաշտօնական պաշտօններուն հարիւրին երեսունը եւ նոյնիսկ քառասունը ուզէ: Պէտք է ջնջուին 1960ի գինակցութեան եւ երաշխաւորութեան դաշնագրերը: Կիպրոսի հարցը մէկ ձեւով միայն կրնայ լուծուիլ, անջատ համայնքներու վարչակարգին ջնջումով:

Մակարիոս Արք.ի շրջանակներուն մէջ, կարելի կը նկատուի հաշտութիւնը եւ համակեցութիւնը: Յոյները բնաւ միտք չունին գերութեան մատնելու Թուրքերը: Միակ տկար կէտն այն է որ Մակարիոս ինք ալ ստորագրած է այն բոլոր դաշնագրերն ու համաձայնագրերը զորս կ՚ուզէ ջնջել: Այս կէտն է զոր Թուրքերը կը շահագործեն: Յոյները կ՚ըսեն թէ Մակարիոս Արք. ստիպման տակ ստորագրած է:

Որոշ է թէ Յոյները վճռած են մինչեւ ծայրը երթալ: Տեղի պիտի չտան նոյնիսկ եթէ պէտք է աւրուին արեւմտեան պետութեանց հետ: Կրնան հաշուել Խորհ. Միութեան վրայ որովհետեւ կ՚ըսեն Յոյները.— «Աւելի լաւ է համայնավարները քան Թուրքերը: Եթէ պէտք է խզել Արեւմուտքի հետ, իրենք թող մտածեն: Նոր Եգիպտոսի խնդիր մըն է որ կը պատրաստուի»:

Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ ալ խորհրդային պատուիրակը ամբաստանեց Անգլիան եւ Թուրքիան որ կ՚ուզեն Կիպրոսի վրայ յարձակիլ:

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ

Ռաշիտ Քարամէի կառավարութեան հրաժարումը պատճառ դարձաւ որ Նախագահ Ֆուատ Շէհապ լուծէ խորհրդարանը: Յաջորդ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Ապրիլ 5էն Մայիս 3: Իրականին մէջ, ներկայ երեսփոխաններու շրջանը կը վերջանար Յունիսին: Ներկայ կառավարութեան վիճակուեցաւ նաեւ զբաղիլ ընթացիկ հարցերով մինչեւ նոր դահլիճի մը կազմութիւնը որ պատրաստէ նաեւ յառաջիկայ ընտրութիւնները:

Կարելի չէ շատ տագնապի մասին խօսիլ, տրուած ըլլալով որ հիմնարկութեանց բնական ընթացքին արդիւնքն է եղածը: Լիբանանցիք 99 երեսփոխան պիտի ընտրեն, բաշխումը եղած է ծննդավայրի շրջաններու վրայ եւ ոչ՝ բնակութեան: Իւրաքանչիւր շրջան պէտք է ներկայացուի թեկնածուներու ճշգրիտ թիւով մը — քրիստոնեայ— կաթողիկէ, քրիստոնեայ - օրթոտոքս, սիւնի, շիի, տիւրզի կամ փոքրամասնութեան պատկանող (Հայերը չորս երեսփոխան ունին): Նորընտիր խորհրդարանն է որ երեք ամիս յետոյ պիտի ընտրէ Հանրապետութեան նոր Նախագահը: Այս հարցը աւելի փափուկ է: Սահմանադրութեան համաձայն Հանրապետութեան Նախագահը պէտք է քրիստոնեայ մարոնի ըլլայ: Բայց միայն Մարոնիները չեն կրնար ապահովել քուէներու մեծամասնութիւնը, ուրեմն անձը պէտք է այնպիսի մէկը ըլլայ որ Մարոնիներու թէ Մահմետականներու վստահութիւնը վայելէ: Ֆուատ Շէհապ կը լրացնէր այս պայմանները: Կը մնայ ուրեմն վերընտրել զինք թէեւ այս կէտը չէ նախատեսուած Սահմանադրութեան մէջ որ դէմ է պաշտօնավարութեանց շրջաններու երկարաձգման:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԸ դրօշազարդուած իտալական եւ ֆրանսական եռագոյններով, խանդավառութեամբ ընդունեցաւ Իտալիոյ նախագահը՝ Անթոնիօ Սէնեի: Փոխանակուած բաժակաճառերու ընթացքին, տը Կոլ դրուատեց Իտալիոյ արտակարգ բարգաւաճումը մինչ Սէնեի յայտնեց թէ Ֆրանսա եւ Իտալիա միայն բարեկամ ազգեր չեն, այլեւ մարդկայինի իրենց խոր գիտակցութիւնը զիրենք կ՚առաջնորդէ արդար եւ տեւական խաղաղութեան ճամբու մը վրայ: Կառավարութիւնը արգիլեց այն ցոյցը զոր ուսանողները կ՚ուզեն կատարել գրաւելով Սորպոնը որպէսզի նախագահ Սէնեիի ընկերացող կառավարական անդամը (հաւանաբար Նախարար Ֆուշէ) չմտնէ համալսարանէն ներս: Ուսանողները նամակով մը կը յայտնեն Սէնեիի թէ ինչու չեն ուզեր որ այցելէ իրենց համալսարանը:

ԶԱՆԶԻՊԱՐԻ նոր կառավարութիւնը որոշեց խստիւ պատժել ամուսնալուծում ուզող կիները: Ասկէ ետք, մօրակի 65 հարուածներու պիտի արժանանան:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ զօրքը միջամտեց Կապոնի մէջ եւ վերահաստատեց կարգը:

ՏԸ ԿՈԼ պաշտօնապէս Ալժերիա հրաւիրուեցաւ:

ԻՐԱՔԻ մէջ բանտարկուած Քիւրտերը ազատ արձակուեցան:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը կը հերքէ որ զէնք հայթայթած ըլլայ Եմէնի միապետական ուժերով:

ՂԱԶԱՂՍՏԱՆԻ «Փրաւտան» արձագանգ կը հանդիսանայ Ալմա - Աթայի մէջ տեղի ունեցած դատավարութեան մը որուն ամբաստանեալները կը մեղադրուին «հակախորհրդային քարոզչութեան, կրօնական պիտակի տակ կատարուած գործունէութեան համար: Ասոնք աղանդի մը անդամներն են որոնք տարիներ գաղտնի ապրած են իրենցմէ մէկուն տունը ուր հսկայ «գրականութիւն» մը գտնուած է: Բոլորը յատուկ արգելափակարաններ պիտի փոխադրուին:

ՀՈԼԼԱՆՏԱՅԻ իշխանուհին կը շարունակէ աղմուկ հանել: Հակառակ ծնողքին կամքին, զացած է Աւստրիա իր նշանածին հետ, մինչ իր փոքր քրոջը տարեդարձը կը տօնուի եւ առաջին անգամն է որ արքայական ընտանիքը լրիւ կազմով չէ:

ԻՆՍՊՐՈՒՔԻ Ողիմպիականներէն ետք, 28 հանդիսատեսներ եւ մէկ մարզիկ կին մը չեն վերադարձած արեւելեան կողմն աշխարհի:

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԿՈՆԴԱԿԸ

ԽՄԲ.— Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանէն ստացանք Վազգէն Ա. Հայրապետի 1964, Փետրուար 3 թուակիր Կոնդակին լուսատիպ նկարը, զոր ստորեւ կը հրատարակենք նոյնութեամբ:

×

Վազգէն ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի ողորմութեամբն Աստուծոյ եւ կամօքն ազգի եպիսկոպոսապետ եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց Ծայրագոյն Պատրիարք համազգական նախամեծար Աթոռոյ Արարատեան առաքելական Մայր եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի:

ՆՈՐԻՆ Ս. ՕԾՈՒԹԻՒՆ Տ. Տ. ԽՈՐԵՆԱՅ Ա. ՇՆՈՐՀԱԶԱՐԴ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ, ՔՐԻՍՏՈՍԱԽԱՆԴ ՍԻՐՈՅ ՈՂՋՈՅՆ, ՅԱՆԹԻԼԻԱՍ

Այսօր երբ Ձերդ Սրբութիւնը եւ Աթոռիդ միաբանութիւնն ու ժողովուրդը երկիւղածութեամբ կ՚ոգեկոչեն յիշատակը հանգուցեալ ԶԱՐԵՀ Ա. Կաթողիկոսին, Մենք եղբայրաբար Ձեր կողքին կը գտնուինք Ձեզի վշտակից եւ Ձեզի աղօթակից:

Մեծ վիշտ մը եղաւ, այո նաեւ Մեզի համար, վաղաժամ ու ողբերգական մահը սիրեցեալ ԶԱՐԵՀ Եղբօրը Մեր, որմէ եօթը տարիներ առաջ, տխուր օր մը, սիրոյ համբոյրիւ բաժնուած էինք, ուրախ օր մը զինքը վերստին ողջունելու յոյսով: Քանի՛ անգամներ, Մեր սրտի բովանդակ ջերմութեամբ փնտռեցինք Մենք այդ ուրախ օրը, որ սակայն աւա՜ղ ուշացաւ, եւ հոգելոյս Հայրապետը իր աչքերը փակեց տրտում, յուսաբեկ:

Այսօր, մեզի ամէնուս կը մնայ աղօթել միայն, որ Տէրը յաւերժական խաղաղութեան մէջ՝ սուրբ եւ պայծառ պահէ հանգուցեալ Հայրապետի բարի ու արդար հոգին, Հոգի մը, որ շատ սիրեց իր Մայր Եկեղեցին եւ իր ժողովուրդը համայն, Հոգի մը, որ լուռ տառապեցաւ անոնց ցաւերով, եւ անձայն շիջեցաւ, ըսելու համար բոլոր Հայերուն «Սիրեցէք զմիմեանս»:

Այսօր, Մեր աղօթքին մէջ կայ նաեւ յոյսը եւ հաւատքը վառ, թէ կենդանի է Անոր լոյս հոգին, որ այժմ բոլորին անտեսիր կը բաշխուի իբրեւ սիրոյ եւ միութեան եւ խաղաղութեան խորհուրդ:

Երանաշնորհ Հայրապետի յիշատակին առաջ, մեր Սուրբ Սեղաններուն բոլոր սպասաւորները եւ մեր ազգին բոլոր զաւակները, անգամ մը եւս թող ուխտեն՝ մէկ եւ ամբողջ ու անխռով պահպանելու Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցին եւ համայն ժողովուրդը Հայոց:

Ամենայն Հայոց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինէն եւ Հայաստանի Մայր Հողէն՝ ողջոյն եւ օրհնութիւն աստուածային՝ հանգուցեալ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի լոյս յիշատակին:

Թող Աստուած հարցն մերոց, անշարժ պահէ Քրիստոսակերտ մեր Ս. Եկեղեցին, եւ յաւէտ կենդանի ու չէն, հաւատացեալ ժողովուրդը մեր, մէկ ու անբաժան:

Փրկչի Իջման Սուրբ Տաճարի մէջ, Մեր նախագահութեամբ հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Կիրակի Փետրուար 16ին, Երջանկայիշատակ Հայրապետի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ: Հրահանգած ենք Մեր բոլոր Թեմերուն որ նոյն առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեն իրենց եկեղեցիներուն մէջ:

Ձերդ Սրբութեան աղօթակից Եղբայր,

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԾԱՅՐ. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տուաւ Կոնդակս յ3ն Փետրուարի
1964 Փրկչական ամի,
եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԺԳ,
Ի մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի:

Համր. 473

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի յիշատակ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԶԱՐԵՀ Ա.Ի

Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ եւ Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք.ի հրահանգով, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, հոգելոյս Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի վախճանման տարելիցին առթիւ, ինչպէս կը ծանուցանեն ստորեւ նշանակուած եկեղեցիներու վարչութիւնները.—

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ: Նախագահութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ (Փրատօ)

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէնթ Անթուան)

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆԻՍԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

Ցաւով կ՚իմանանք թէ Փետրուար 19ին, իր մահկանացուն կնքած է ընկեր Մարգար Բարխեան, շուրջ 80 տարեկան:

Բնիկ Մուշի Ալվառինչ գիւղէն, ողբացեալ Մարգար Բարխեան գործօն մասնակցութիւն բերած է ազատագրական կռիւներուն եւ վարած կուսակցական պատասխանատու պաշտօններ: Ֆրանսա փոխադրուած 1932ին, ժամանակ մը Վիէն հաստատուած էր, ապա Փարիզ եկած:

Կ՚աշխատակցէր «Յառաջ»ի, ուր հրատարակուած են իր յուշերը եւ զանազան յօդուածներ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին:

ՁԱՂԱՐՏԵՆՔ ՄԵՐ ՍՔԱՆՉԵԼԻ ԼԵԶՈՒՆ

ԽՄԲ. — Ուրախութեամբ կը հրատարակենք այս «յառաջդիմական» յօդուածը, ինչպէս հրատարակեցինք ուրիշ նման յօդուածներ, որոնք պարբերաբար կ'երեւին Երեւանի մամուլին մէջ, պայքար բանալով «Մեծասքանչը» աղարտող խորթ եւ օտար բառերու գործածութեան դէմ, յանուն հայ լեզուի մաքրութեան, — պայքար մը զոր կատարած է *Յառաջ*՝ առաջին օրէն:

Լեզուն ամէն մի ժողովրդի մեծագոյն հոգեւոր հարստութիւնն է, նրա կեցութեան եւ մտածութեան հայելին, նրա քաղաքակրթութեան մեծագոյն ազդակը: Անհնար է պատկերացնել մեծ կուլտուրա, (*ԽՄԲ.* — Լեզուի մաքրութեան նուիրուած խմբագրականի մը մէջ թոյլատրելի՞ է գործածել այս արտառոց բառը) *առանց հարուստ եւ գեղեցիկ լեզուի: Եթէ այսօր մենք պարծենում ենք մեր հարուստ* կուլտուրական *անցեալով, ապա առաջին հերթին նկատի ունենք մեր սքանչելի լեզուն, այն լեզուն, որով մեր ժողովուրդը ճանաչել է «գիմաստութիւն եւ զխրատ», իմացել է «զբանս հանճարոյ» լեզուն, որով ստեղծագործել են Խորենացին եւ Եղիշէն, Նարեկացին եւ Շնորհալին, Ֆրիկն ու Քուչակը, մինչեւ Թումանեանն ու Իսահակեանը, Սիամանթօն ու Վարուժանը, Աբովեանն ու Րաֆֆին, Զօհրապն ու Բակունցը, Տէրեանն ու Չարենցը, լեզուն, որ հազարամեակների միջից բիւրեղացնելով մեզ է հասցրել մարդկութեան բանարուեստի ամէնէն ազնիւ կերտուածքներից մէկը՝ Սասնայ Ծռերի դիւցազնավէպը, լեզուն, որ հայ ժողովրդին հաղորդակից է դարձրել մարդկութեան բարձր* կուլտուրայի *հարստութիւններին, որով նա ճանաչել է Հոմերոսին եւ Շէյքսփիրին, Կէօթէին եւ Պուշկինին, Տանթէին եւ Թոլսթոյին, Արիստոտէլին ու Վոլթէրին:*

Հայ լեզուն մեր ժողովրդի երեքհազարամեայ պատմութեան հանրագիտարանն է, նրա գոյատեւման անյաղթահարելի զէնքը, որի վրայ իրենց կնիքն են դրել բոլոր այն վերիվայրումները, որոնց միջով անցել է մեր ժողովուրդը:

Մեր այսօրուայ գրական եւ խօսակցական լեզուն, պետական լեզուն դեռ շատ է երիտասարդ, հարիւր տարեկանից մի քիչ աւելի: Սակայն նա ծնուել է հազարամեայ ծնողքից եւ ժառանգել նրանց հարստութիւնն ու բարեմասնութիւնները:

Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի յաղթանակով, հասարակական կեանքի կազմակերպումով, պետականութեան ստեղծմամբ մեր լեզուն ստացաւ անկաշկանդ զարգանալու, հարստանալու եւ գեղեցկանալու անսահման հնարաւորութիւններ եւ հեռանկարներ: Մեր ժողովրդի կուլտուրական *մեծագոյն յաղթանակներից մէկը գրական եւ խօսակցական լեզուների միջեւ եղած տարբերութիւնների նուազումն է, գրեթէ անհետացումը: Մի քանի տասնամեակում գրեթէ լցուած է մի անդունդ, որ բաժանում էր մեր ժողովրդի զանազան խաւերին: Այսօր մեր ընդհանուր ազգային լեզուն, պետական լեզուն, հնչում է մեր պետական բարձրագոյն* օրգաններում *եւ ամենահեռաւոր լեռնային գիւղի կոլտնտեսականի տանը, գիտութիւնների ակադեմիայում եւ տարրական դպրոցում, գիտական կաճառներում եւ բանուորական ակումբում, դպրոցական պատանու եւ ութսունամեայ գիւղացու շուրթերին: Դա մեր բանուորի խօսքն է, մեր խօսակցական լեզուն եւ միաժամանակ մեր մամուլի, մեր գրականութեան լեզուն:*

Դեռ երեսուն տարի առաջ յեղափոխութեան մեծ բանաստեղծը գրում էր, որ մեր «այսօրուայ ոգուն»

Այլեւս չի կարող լինել պատեան
Ո՛չ Տէրեանի բարբառը նուագուն,
Ո՛չ Նարեկի շշունջը մագաղաթեայ:

Ուրեմն մեր լեզուն պէտք է զարգանայ եւ բարձրանայ, հարստանայ եւ գեղեցկանայ, որպէսզի արտայայտի մեր ժողովրդի «այսօրուայ ոգին»: Լեզուն կենդանի օրգանիզմ *է չի հանդուրժում քարացում ու պատեանաւորում: Ուստի ծիծաղելի եւ վնասակար է այն* պուրիտանիզմը, *որ երբեմն միտում է մեր լեզուի զարգացումը խցկել ինչ որ կաղապարի մէջ եւ նրա հարստութեան միակ աղբիւրը որոնում է, ասենք, գրաբարի եւ ժողովրդական բարբառների մէջ: Խօսք չի կարող լինել, որ այդ անսպառ շտեմարանները, ինչպէս եւ մեր ժողովրդի արեւմտեան հատուածի մշակած նուրբ եւ ճկուն լեզուն, կարեւորագոյն ակունքներ են, որոնցից սնուել եւ սնւում է մեր պետական լեզուն, սակայն դա, կոպիտ ասած, մեր «պահածոյ» հարստութիւններն են, եւ մենք չենք կարող հրաժարուել այն «թարմ» սննդից, որ ամէն օր տալիս է կենդանի իրականութիւնը՝ իր նոր երեւոյթներով, նոր հասկացողութիւններով, գիտութեան եւ* տեխնիկայի *նոր յայտնագործութիւններով: Որքան էլ հզօր ու հարուստ լինի որեւէ լեզու, նա չի կարող գոհանալ միայն իր «ներքին» միջոցներով, «տապակուել սեփական իւղով»: Մեծ ու կարող է այն լեզուն, որ ի վիճակի է ընդունել նորամուծութիւններ, անել փոխառութիւններ եւ այդ բոլորը մարսել եւ ենթարկել իր սեփական օրէնքներին: Այն, ինչ չի մէրւում լեզուական* օրգանիզմի *մէջ, չի ենթարկւում նրա օրէնքներին, նշանակում է խորթ տարր է եւ վնասում է կենդանի մարմնին, տգեղացնում եւ ծամածռում նրան:*

Եթէ առաջ հասարակական կազմակերպուած կեանքի, պետականութեան բացակայութեան պատճառով մեր ժողովրդի լեզուն ենթակայ է եղել պատահականութիւնների եւ քմահաճոյքների, ապա ներկայումս այդ անհարդուժելի է:

Մեր պետականութիւնն ստեղծուելուց յետոյ, մօտ երկու տասնամեակ, ինչպէս մեր ամբողջ հասարակական կեանքը, այնպէս էլ կուլտուրան *եւ գրականութիւնը, ուրեմն եւ լեզուն, սկսեցին զարգանալ բնականոն հունով, մինչեւ ... մինչեւ այն օրերը, որ մենք այսօր անուանում ենք «անհատի պաշտամունքի ժամանակաշրջան»: Այդ շրջանն ի չարս այլ չարիքների, մի չարիք ստեղծեց նաեւ մեր ազգային լեզուի համար: Լեզուն, մամուլի լեզուն դրուեց իւրօրինակ կաղապարի մէջ: Քաղաքական եւ հրապարակախօսական ամէն մի միտք չափւում եւ ձեււում էր ըստ այն ճառերի, որ թղթի վրայ էր դրոշմել «աստուածամարդու» գրիչը: Եւ ահա մամուլն ու բանաւոր հրապարակային խօսքը լցուեցին այնպիսի բառերով ու դարձուածքներով, որ ոչ միայն աղարտում էին մեր հարուստ, կենդանի լեզուն, այլեւ սպառնում էին քայքայել նրա ներքին կառուցուածքը, նրա օրէնքները: «Թարգմանական» լեզուն պէտք է բառ առ բառ համընկնէր բնագրի լեզուին: Եւ ահա այդ «ապահովագրական» բառ առ բառը պատուար եղաւ մամուլի եւ գրականութեան լեզուի օրինաչափ զարգացմանը: Արդէն մի ամբողջ տասնամեակ մեր կեանքի բոլոր բնագաւառներում արմատախիլ են արւում այդ «անհատապաշտութեան» չարիքի հետեւանքները: Հսկայական գործ է կատարուած նաեւ մամուլի եւ լեզուի բնագաւառում, սակայն, մեզ թւում է, թէ դա այն բնագաւառն է դեռ եւս, ուր աւելի շատ անելիք կայ քան թէ արուած է:*

Մեր հրատարակչութիւններում եւ պարբերական մամուլի օրգաններում կան բաժնի վարիչներ, ամէն բանի համար պատասխանատու խմբագիրներ, սակայն լեզուի համար, կարծես, պատասխանատու չկայ, եւ ահա մեր մամուլի ու գրականութեան եւ յատկապէս թարգմանական գրականութեան մէջ ազատօրէն մուտք են գործում արտառոց դարձուածքներ ու բառեր, որոնք առանց նշանակութեան անգամ հարստացնելու, աղաւաղում եւ տգեղացնում են մեր լեզուն, հեռացնում մեր ժողովրդից եւ աղքատացնում: (*Ընդգծումները մեր կողմէ*):

«Ճանապարհին գտան մի ոսկէ շղթայ, ձեռքի ոսկեզօծ շրջանակ, երեք բիւրեղապակեայ մոխրամաններ եւ այլ իրեր ու վերադարձան ...»:

«Նա խմանում է, որ վերջինս կնոջից բաժանուած է, կնոջ կողմից ունի ստացական, որ կարող է ամուսնանալ ցանկացածի հետ»:

«Առանձնապէս իրենցից մեծ հետաքրքրութիւն են ներկայացնում ձեռք բերուած կճուճները, զանազան տեսակի ու... լունքները, իգական սեռին պատկան... պրոնզէ արձանիկը եւ մակոյկաձեւ ... գօրիքը»:

Այս օրինակները բերուած են մեր պարբերական մամուլից, կարելի է այդպիսի անթիւ օրինակներ բերել: Ինչպէս տեսնում էք՝ այդ օրինակներում չկայ ոչ մի օտար բառ, բոլոր բառերը հայերէն են, սակայն այդ պարբերութիւններից եւ ոչ մէկը հայերէն չէ: Դա լեզուի այլանդակութիւն է, որ մենք «խմբագրում» ենք եւ տալիս մեր ընթերցողին: Ուրեմն ոչ միայն զանազան փոխ առնուած ցեխ... պրինցիպ, հերոյիկա, ռետորիկա, սուս... կայ եւ այլ բառերով է ցեխոտւում լեզուն, այլեւ սեփական լեզուի բառերի այլանդակ գործածութեամբ:

Դժբախտաբար այդ լեզուն սկսել է թափանցել նաեւ գեղարուեստական գրականութեան մէջ: Թարգմանական երկերի լեզուի մասին երբեմն – երբեմն քննադատական դիտողութիւններ երեւում են մի... կենդրոնական օրգաններում եւ գրակա... մամուլում, սակայն ինքնուրոյն երկե... րում տեղ գտած լեզուական «վթարնե... րը» մնում են աննկատելի: Աւելին. լե... ուական խոտանը յաճախ մուտք է գոր... ծում նաեւ այնպիսի մի ասպարէզ, ինչ... պիսին մայրենի լեզուի դասագիրքն է: *Այդպիսի մի դասագրքի քննութեանն ... նուիրուած մեր թերթի այս համարում ... տպագրուած «Արժէքաւո՞ր թէ խոտե... դասագիրք» վերնագրով յօդուածը (ԽՄԲ.* — *Պիտի անդրադառնանք ա... յօդուածին):*

Վսեմ ու մեծ գաղափարները, հարուս... իրականութեան երեւոյթները, մարդկա... յին մտածողութեան եւ զգացմունքնե... անսահման հարստութիւնը կարելի է ար... տայայտել միայն յստակ, հարուստ ... գեղեցիկ լեզուով: Մեր լեզուի մաքրու... թեան, հարստութեան եւ գեղեցկու... թեան, նրա զարգացման աղբիւրների ... հեռանկարների հարցերով դժբախտաբա... քիչ ենք զբաղուել մենք, մեր գրողները, քննադատները, գրական մամուլը: Տա... րօրինակ է, որ այնպիսի պատկառե... մարմիններ, ինչպիսիք են Գիտութիւ... ների ակադեմիայի Լեզուի ինստիտու... տը, Տերմինաբանական *կոմիտէն եւ բա... ձրագոյն ուսումնական հաստատութիւ... ների լեզուի ամբիոնները, սոսկ ... նկատում, թէ ինչ է տեղի ունենում:*

Ժամանակն է, որ բոլոր հրատարակ... չութիւնները աւելի խիստ ընտրութեամ... նշանակեն իրենց խմբագիրներին, պար... բերական մամուլի խմբագրութիւննե... անպայման լինեն յատկապէս լեզուի հա... մար պատասխանատու քաջահմուտ ճաշակաւոր մարդիկ:

Պէտք է փակել բոլոր մուտքերը լեզ... ուական խոտանի առաջ:

«ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ»

Փետրուար 1964

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Մի՛ երկնչիր, հայ երիտասարդութիւն, քու կրօնքէդ, մանաւանդ թէ յարգէ եւ պատուէ՛ քու կրօնքդ, ոչ միայն աստուածային եւ հոգեւոր բարիք մըն է այն, այլ եւ ամբողջապէս եւ իսկապէս ազգային բարիք մը:

Քեզ գի՞ փոյթ աստուածաբանից նրբութեամբ անքնին խորհրդոց խելահաս լինելու աշխատիլ, քեզ գի՞ փոյթ իմաստասիրաց ճարտարամտութեամբ անզգալի իրաց զգալի կերպարանը որոնել: Գիտութիւնն լոյս կը բերէ, այլ անխոր հուրդ եւ արտաքնայարդար գիտութիւն, որ գիտութիւնն իսկ չէ, ի մոլորութիւն ածէ: Կրօնքը, Հայե՛ր, գիտութենէ չի փախչիր: Ինչ ձիրք որ քրիստոնէական կրօնքն ունեցաւ ընդհանրապէս, ունի զայն Հայն ըստ ամենայնի, վասնզի կը պահէ քրիստոնէութիւնը, ինչչափ հնար է, իւր հնաւանդ ձեւին ներքեւ, կը խորշի յամենայնէ որ նոր է եւ նորամուտ, եւ որ կամ ի կայսերական մեծվայելչութենէ կամ յաշխարհական զօրութենէ գիտէ իւր ծագումը:

Դու որ Հայ ես, եւ հայ հարցդ հետոց վրայ քալել կը սիրես, անցեալ տարիները քննէ՛, տե՛ս քու հարցդ կրօնական հաւատքը, եւ կրօնքդ սիրէ որ ազգդ զօրանայ: Ազգդ սիրէ որ կրօնքդ փառաւորուի եւ իրերաց խառնմամբ բարոյական օրինաց թագաւորութիւնը ընդարձակի ի քեզ եւ ի հայրենիս քո:

Ցորչափ ունիս դու քեզ Գրիգորներ եւ Ներսէսներ, Սահակներ եւ Մեսրովբներ, Եղիշէներ եւ Ղեւոնդներ, պաշտօնեայս կրօնից եւ պաշտօնեայս ազգի, որք կրօնքով ազգերնին փառաւորեցին, եւ ազգով կրօնքնին բարձրացուցին, ցորչափ քու այժմեան կրօնականքդ այդ դիւցազանց հետքերը կը սիրեն եւ այդպիսի հարց օրինակին կը նմանին, կրօնասէր եղիր, հայ երիտասարդութիւն, որ ազգասէր ըլլաս:

Ոչ ըստ դիպաց է ձեր անուանակոչութիւնը, Սուրբ Սահակեան սանունք, Սուրբ Սահակեան հովանաւորութիւնը կրօնական միայն չէ ի ձեզ, այլ ազգասիրութեան օրինակ եւ խթան: Ուրախ եմ որ այդ յայտարարութիւնը կ'ընեմ ընդ Սուրբ – Սահակեան հովանեաւ, ի յիշատակի տօնախմբութեան Սրբոյն Սահակայ ազգասէր հայրապետիս, աստ՝ ուր ամենայն ինչ կարծես թէ հիանալի կերպով խօսիլ հաստատութիւն կ'ընծայէ:

Հայ երիտասա՛րդք, ինքզինքս սրբազան բեմբասացի մը պարտքը կատարող չեմ կարծեր, երբ բարոյական շրջանին պարտքերը կ'երկրորդեմ, եւ կը յանձնարարեմ կրկին եւ կրկին, որ եթէ ազգերնիդ կը սիրէք եւ ազգերնուդ յառաջադիմութիւնը իրաւցնէ կ'ուզէք, բարոյական սկզբանց պաշտպան ըլլաք եւ սիրող եւ հետեւող, ուղղութիւն անձնական սահմանին մէջ, յարում ընտանեկան շրջանին մէջ, սէր եւ արդարութիւն ազգային ասպարէզին մէջ, յարդ եւ պատիւ կրօնական պարունակին մէջ: Այս է բարոյականութեան լրումը՝ որ անբաժին է ի բնականէն, ա՛յդ է յառաջադիմութեան լրումը, եթէ ճշմարիտ յառաջադիմութիւն կ'ուզէք:

Ես էի որ ձեր հասակին զովեստները խօսեցայ: Ե՛ս էի որ ազատաբերան ձեր իրաւունքը եղող պարծանքները պաշտպանեցի: Ե՛ս էի որ բնական յառաջադիմութեան պէտքերը ճանչցայ, եւ մինչեւ իսկ դրամական կարողութեան համար յանձնարարութիւններ ընել չքաշուեցայ: Ե՛ս էի որ ազգային հոգւոյն գործնականապէս արթննալուն եւ արթննցնելու համար յորդոր խօսիլ չքաշուեցայ: Նոյնինքն ե՛ս եմ որ բարոյական մասին նկատմամբ միեւնոյն սրտով ու միեւնոյն ըղձիւ յայտարարութիւններ եւ յորդորակներ կը խօսիմ:

Հայ երիտասարդութի՛ւն, քեզի խօսեցայ, հայ երիտասարդութի՛ւն, քու վրադ խօսեցայ, հայ երիտասարդութի՛ւն, քեզի համար խօսեցայ, հայ երիտասարդութի՛ւն որ եսդ այժմ, ահա իմ առ քեզ ըրման խօսքերս:

Երիտասարդութիւնք որ անցին՝ իրենց պարտքը կատարեցին, բայց դուն դ... դժգոհ ես: Կ'ուզէիր որ աւելի ինչ ըլ... ըլլային, բայց սակաւիկ մի եւս եւ գ... կը մտնես ի կարգ այրութեան եւ կը ... թափին քեզմէ երիտասարդական ոյժը ... աշխոյժը: Այն օրը նոր երիտասարդու... թիւնը որ պիտի գայ, քեզ պիտի ստղ... նէ: Եթէ առաւելին անյաղ բաղձան... յառաջ եկած ստգտանքներ ըլլան, ... քաշուիր, այլ վախցիր, չըլլայ թէ ... բաւացի ստգտանք մը կարենան գնել ... տագայք քու վրադ: Եթէ երիտասարդու... թիւնք որք անցին՝ մեծամեծ պարտ... ունեցան, այլ քուկդ անոնցմէ մեծագ... է: Քիչ մը չորս կողմդ նկատէ, քի... զրուցուածները լսէ, քիչ մը պահան... ուածները կշռէ, քիչ մը պակասութիւ... ները քննէ՛: Նկատէ՛, լսէ՛, կշռէ՛ եւ ք... նէ՛, եւ ըստ այնմ գործէ՛, գործէ՛ ժամ... նակին յարմար, գործէ՛ պարագայից ... մեմատ, գործէ՛ պահանջուածին ի դէ... գործէ կարօտութեանց ըստ կշիռ, ... արդիւնքդ չատնայ, թո՛ղ անունդ փառ... ւորուի, թող պարծանքդ աւելնայ, ... ժամանակակիցք եւ ապագայք փառօք ... չատակեն զքեզ միշտ, եւ լիարերան գ... չեն ի քեզ ակնարկելով, որպէս կը գ... եւ ես.

— Կեցցէ՛ հայ երիտասարդութիւն:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵ...

(22 եւ վերջ)

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

ԳՈՆԻԱ

5-9-1963, Հինգշաբթի՝ Անգարայէն Գոնիա երթալու համար ճամբայ ելանք: Ընդարձակ ու հարթ տարածութեան մը մէջէն երկար ժամեր կը ճամբորդենք: Միօրինակ տեսարաններ, անվերջանալի արտերու եւ դաշտերու մէջէն՝ հովէն քշուած տերեւի մը նման կը սուրանք: Երբեմն չարաճճի մրրիկը գետնէն փոշիի սիւներ կը բարձրացնէ ... Բանուորն ու մշակը բերքահաւաքի աշխատանքով զբաղած են:

Անգարայէն Գոնիա ճամբորդութիւնը գրեթէ ձանձրացուցիչ կ'անցնի: Անծայրածիր տափաստաններ, վերջ չունեցող հորիզոն մը ... կարծէք տեղքայլ կ'ընէք ... Առասպելական հէքեաթներ պատմելու բանաձեւին պէս — «Վեց ամիսներ՝ գիշեր ու ցերեկ ճամբայ գացինք, ետեւնիս նայեցանք, որ մէկ կանգուն ճամբայ հազիւ գացեր ենք ...»:

Կիզիչ արեւուն տակ, պուտ մը ջուրի կարօտ հէքեաթներու աշխարհը. Ու ես կ'երթամ ...

Փոշիի ամպերը ճեղքելով, Գոնիա կը մտնենք: Ճամբաները նեղ, տուներու մեծամասնութիւնը փայտաշէն: Հոս ալ արդիական մեծ շէնքեր կը շինուին:

Ճտապով պայուսակներս պանդոկ մը տեղաւորելէ վերջ, ուղղակի Մեվլանայի այցելութեան կ'երթամ:

Այդ մեծ իմաստասէրին դամբարանը այցելողին դէմը՝ առաջին անամ գրութիւն մը կ'ելլէ — «Եա Հազրեթի Մեվլանա». (Ո՛վ մեծափառ Մեվլանա ...):

Խորհմաստ այս գրութիւնը նպատակաւոր կերպով հոս զետեղուած է, որպէսզի ուխտաւորները այդ մեծ մարդը բարեւելով ներս մտնեն ...:

Երբեմն երգով ու պարով հոգիները վերացնող Տերվիշները, այսօր անշարժ պառկած՝ լռութեան մէջ կը խօսին ... Անոնց մրմունջները երկար ու երկար կ'արձագանգեն ... Անմահներու լեզուով այցելուին կը փսփսան ...

— Կէ՛լ կէ՛լ նէ օլուրսան տա կինէ կէլ, քեաֆիր, փութփերեսթ մէճուսի օլուրսան տա եինէ կէլ. պիզիմ տէրկեահըմըզ իւմիթսիզլէր տէրկեահը տէյիլտիր. եիւզ քէրէ թէօվպէնի պօզմուշ օլսան եինէ կէլ ...:

Սիրտերու այս մեծ իշխանը, որ սիրով բռնկած էր. իրեն եկողներուն սրտերուն մէջ սիրոյ ճրագը կը վառէր:

Այս անթաղ թագաւորը իր թագաւորութիւնը սապէս յայտարարած է.

— «Ես այն թագաւորը չեմ, որ դահէս իջնեմ եւ դագաղին մէջ մտնեմ ... իմ ազատութիւնս յաւիտենականութիւնն է ...»:

Այս համայնասէր փիլիսոփային հիացող սելճուք արքունիքի մեծ եպարքոսներէն մին, երբ կ'առաջարկէ որ մահէն վերջ իր գերեզմանին վրայ շքեղ դամբարան մը կանգնելու արտօնութիւն տայ, Մեվլանա երկինքը ցոյց տալով կ'ըսէ. «Քու ճարտարապետներդ այսքան մեծ գմբէթ մը կրնա՞ն կառուցանել ...»:

Բնութեան սիրահար այս մեծ մարդը, բնութեան ծոցին մէջ ազատ պառկիլ նախընտրած էր. բայց իր մահէն վերջ, այս հոյակապ տաճարը իր գերեզմանին վրայ կառուցուած է: Կաթողիկէի ձեւով շինուած գմբէթը, ներսէն ու դուրսէն երկնագոյն յախճապակիներով ծածկուած է, որպէսզի Մեվլանայի կտակը յարգուած ըլլայ ...:

Այսօր այս ընդարձակ տաճարին մէջ, Մեվլանայի հօր Վէլէտէն (Սուլթան Իւլիւլէմա) սկսեալ վաթսունէ աւելի Տերվիշներ արուեստի գլուխ գործոց ձեռակերտներու ներքեւ կը ննջեն:

Իրենց նէյերը լուած, պարերն ալ դադրած են. բայց այս խորհրդաւոր մթնոլորտին մէջ անոնց հոգիները կը թեւածեն:

Դամբարանին հանդիպակաց կողմը, աղօթատեղին իր հին բաժանումներով դեռ կը պահպանուի: Պարող Տերվիշներու գաւիթին շուրջ, նուագածուներու օթեակը անոր քով գլխաւոր աթոռակալին տեղը, վերը՝ կանանց յատուկ վանդակապատ վերնատունը, մեծ գմբէթին տակ հանդիսականներու քառակուսի լայն սրահը կը մնան իրենց հին կահաւորումով:

Մեվլեվիներու գործածած նուագները, զգեստները, համրիչներն ու դանազան իրեղէնները դարակներու մէջ կը պահպանուին: Այդ պահարաններէն միոյն մէջ Պապա Համբարձումի ձայնանիշերուն նմոյշներն ալ կան:

Տերվիշներու գերեզմաններուն եւ հին պար-աղօթքի սրահը իրարու կապող կամարին մէջտեղէն մարմարէ շինուած միակտուր երկու շղթաներ կախուած են: Այս շղթաներուն ծայրերը նմանապէս քարէ գունդեր կան, որոնց վրան նուրբ մոթիֆներ գծագրուած, եւ մէջն ալ փորուած են: Այս քարի նուրբ աշխատութիւնը հայուագիտ արուեստի նմոյշներէն մէկն է, որուն նմանը Պոլսոյ Այա Սոֆիայի Տաճարին պատերէն միոյն վրայ տեսած եմ:

Մեվլանայի յուղարկաւորութեան օրը, մեծ խառնակութիւն մը ծագած էր ... Իսլամ նեղմիտ փաթթոցաւորներ՝ «Մեվլանան մերն է» ըսելով քրիստոնեայ կրօնաւորներու մասնակցութեան արգելք ըլլալ ուզած էին: Բայց օրուան իմաստուն թագաւորը հանդուցեալ համայնասէր իմաստասէրին լայնախոհ ըմբռնումին քաջ տեղեակ ըլլալուն համար կ'արտօնէ որպէսզի անխտիր ամէն ոք մասնակցի յուղարկաւորութեան թափօրին: Ուստի քրիստոնեայ քահանաներն ալ իրենց կարգին թաղմանական երգեր երգելով Մեվլանայի դագաղին հետեւած են:

Այսօր հարիւրաւոր տարիներ վերջ, սրտերու իշխանին փափաքը իրականացած է ... Անոր տան դուռը բաց է, եւ ամէն մարդ ազատօրէն իրեն գերեզմանը ուխտի կուգայ ...

Գոնիայի կարեւորագոյն թանգարաններէն մէկն ալ, Իզզէթ Գոյունօղլուի անձնական հաւաքածոներուն տունն է: Այս չատ արժէքաւոր հնութիւնները փայտաշէն տունի մը մէջ պահել, մեծ համարձակութիւն է իսկապէս:

Գոյունօղլու թանգարանին մէջ, Կիլիկեան թագաւորներու պատկանող հնութիւններ ալ կան: Միւսէն բերուած՝ հայերէն տառերով եւ թրքերէն լեզուով գրուած մեծածաւալ պատմութեան հատոր մը կայ, որը դժբախտաբար հակառակ բոլոր պնդումներուս կարելի չեղաւ տեսնել: Իզզէթ պէյը խոստացաւ, ուրիշ առիթով մը ինծի տրամադրել յիշեալ ձեռագիրը:

6-9-1963, Ուրբաթ առաւօտ կանուխ Լատինաց Եկեղեցին այցելեցի ... Միջահասակ ծերունի մը դուռը բացաւ: Մարդուն հանդէպ՝ մէջս համակրանք մը արթնցաւ ... Երբ ան՝ թրքերէն լեզուով այցելութեանս պատճառը հարցուց, մինչ ես իրեն հայերէն պատասխանեցի ... ըդգացումներս գիս չէին խաբած ... Մանուէլ աղբարը շուարած, ձեռքի բանալիները մէկ կողմ նետեց, եւ վիզս փաթթուելով սկսաւ զիս համբուրել:

Տաճարը բանալու համար, բանալիներու տրցակին մէջէն դրան բանալին չէր կրնար գտնել ... ձեռքերը կը դողային, խեղճը դուռը չէր կրնար բանալ:

Ծերունիին հոգեվիճակը հասկնալուս համար, անշարժ կը սպասեմ ... Վերջապէս կրցաւ դուռը բանալ:

Ներսը՝ դիտումնաւոր կերպով բարձրաձայն սկսայ աղօթել ... Մանուէլ աղբարը՝ գլխարկը հանած, ձեռքերը վեր բարձրացուցած, շրթները դողալով, տամուկ աչքերով, վերացած բաներ մը սկըսաւ մրմռալ:

Մայրենի բարբառին կարօտ՝ ծերունիին հետ, հին օրերու ջերմեռանդութեամբ ... եւ ես կ'աղօթեմ ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

Ա Զ Ն Ա Ւ Ո Ր
ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

« ՄԻԿՈՅԵԱՆԷՆ ԶԱՏ ՄԱՐԴ ՉԵՄ ՃԱՆՉՆԱՐ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ »
Կ'ԸՍԷ ԵՐԳԻՉԸ

Ֆիկառօ, ինչպէս ֆրանսացիք բովանդակ մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ այն մեծ շրջապտոյտին զոր Շառլ Ազնաւուր կը սկսի այս օրերս դէպի Խորհ. Միութիւն, ուր 22 երգահանդէսներ պիտի տայ: Պիտի երթայ նաեւ Հայաստան եւ Թիֆլիզ ուր 92 տարեկան մեծ հայր մը ունի զոր ոչ ինք ոչ իր քոյրը՝ Այտան կը ճանչնան:

Կ'ըսէ թէ բացի Միկոյեանէն մարդ չի ճանչնար հոն:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը անգամ մը եւս արդարացուց իր կիսադարեան համբաւը: Հազարի մօտ հանդիսականներ գրաւած էին Ժորժ Ե.ի բոլոր սեղանները եւ յարակից սրահները, երբ բեմ բարձրացաւ Եւր. Կեդր. Յանձնաժողովի փոխ ատենապետ Պ. Հայկ Թօփաքեան բարի գալուստի եւ շնորհակալութեան խօսքերով:

Օրուան անակնկալ պատուոյ հիւրն էր Խորհ. Միութեան արտակարգ դեսպան Պ. Համազասպ Յարութիւնեան որ շնորհաւորեց կազմակերպիչները, յայտնեց իր ուրախութիւնը արտասահմանի մէջ հայկական տաքուկ մթնոլորտ մը գտած ըլլալուն համար եւ յորդորեց ներկաները որ ինչ որ ալ ըլլան իրենց տարբեր գաղափարականը սիրեն մայր հայրենիքը, գուրգուրան հայ լեզուին վրայ եւ ապրին միութեան ոգիով:

Գեղարուեստական բաժինը այս տարի եւս զուտ հայկական էր, մասնակցութեամբը «Սօսի» պարախումբի լման կազմին, Պ. Տէտէճեանի նուագախումբի եւ մեներգիչ երկու օրիորդներու՝ Սոնիա Նիկողոսեան եւ Պէթի Յակոբեան, բոլորն ալ յաջող:

Իր ներկայութեամբ Փարիզի հայ գաղութը անգամ մը եւս բերաւ ապացոյցը իր յարգանքին ու վստահութեան հանդէպ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Ժողովին ու աշխատակից մարմիններուն (Փարիզի մասնաճիւղ, Տիկնանց Օժանդակ, Երիտասարդաց Ակումբ):

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Ճ. Պ. ՇՈՅԻ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

Չէր ախորժեր Ամերիկացիներէն.— Ամերիկան զատուած է Անգլիայէն միեւնոյն հասարակաց լեզուով: Այդպէս ալ պիտի մնայ: Տարբերութիւնը այն է միայն, որ Անգլիացիները իրենց լեզուն կարդալ չեն գիտեր իսկ Ամերիկացիները երբեք պիտի չգիտնան:

×

Օրին մէկը, Ճ. Պ. Շօ քարտ մը ստացաւ Լորտէ մը, որ կը գրէր.— «Լորտ Ա.... տունը պիտի գտնուի Երեքշաբթի օրը ժամը 4–6»: Շօ վերադարձուց քարտը, վրան հետեւեալը գրելով.— «Ճորճ Պեռնըրտ Շօ՝ նմանապէս»:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Ապա վերստին սկսում էր երգել աւելի յուզուած եւ աւելի ոգեւորւած, իր քաղցրաձայն խաղով հմայելով համակ շրջապատը: Նրա երգի հնչիւնները գնում խառնւում էին Եօթակնանի աղբիւրի խոխոջներին, դիպչում էին կրակի խոնչոր կայծերին եւ, նրանց հետ ճախրելով, մարում էին խաղաղութեան մէջ:

Դողդոջուն լոբենիները, բացատի աջ ու ձախ կողմերում շարուած, հիացքից սեղմւում էին սիրատոչոր կաղամախիներին եւ հազարաւոր ականջներով փախցնում էին լեռնական երգչի լուսաթըրթիռ դաշնակները՝ իրենց ետեւում կանգնած տարփաւոր կաղնիների համար, որոնց լանջերը մերթ խաւարում, մերթ լուսաւորւում էին կրակի փայլեց:

Երրորդ անձը, որ նստած էր կրակի մօտ եւ ունկնդրում էր խանդավառ երգչին, տասնութամեայ մի պատանի էր, որի բոլորակ երեսը նոր էր ծածկւել աղւամազով: Պատանին մէջքը կրակին տուած եւ ձախ բազուկը նեցուկ արած գլխին, մտասոյզ նայում էր լիալուսնին: Նա հագել էր այծենուց պատրաստուած ելակ, որի մազերը կրակից տաքանալով՝ ախորժալի ջերմութիւն էին հաղորդում իր մէջքին:

— Հեղ'մ լէ երգիր, Տօնէ,— ասաց Օնէն, վառուող վերանի ծայրը խարոյկի մէջ հրելով:

— Էսօր հերիք է, վաղը կ'երգեմ, վաղը նոր հովիւ է գալիս Սեւ սար:

— Ո՞վ է,— հետաքրքրուեց Օնէն:

— Խոդեդանը:

— Իմ հօրե՞րն է գալիս,— բացականչեց լուսնին նայող երիտասարդը՝ ոտքի կանգնելով:

Մոսկանցի հովուի անունը վաղուց հռչակւած էր Սեւ սարի բնակիչների մօտ: Պատմում էին, որ նա մարդկային բարձր առաքինութիւններով օժտուած մի աղամարդ էր՝ թշնամի ամէն կարգի անարդարութեան եւ անհաւասարութեան:

Պատանի լեռնականը, որի անունը ըՍտեփան էր, ընկաւ մտածութիւնների մէջ: Ինչո՞ւ պէտք է իր հօրեղբայրը քոչած լինէր Մոսկանից: Չէ՞ որ նա հովուութիւն էր անում Շէնի հարուստ Քրդերի մօտ: Երեւի մի վատ բան էր պատահել:

— Դու ո՞րտեղից իմացար, որ գալիս է,— հարցրեց Ստեփանը:

— Վանքի վարդապետն ասաց:— Նոր տուն է շինել Արինքի ձորաբերանին եւ ճանապարհ է ընկել դէպի Իրիցանք:

Սեւ սարի հովիւները ամիսներով մարդու երես չէին տեսնում: Այդ էր պատճառը, որ երբ որեւէ հիւր էր գալիս, սիրով ընդունում էին եւ նրա պատուին ոչխար էին մորթում:

— Վաղը Աստուծոյ պատուին իմ ոչխարից մի չիշակ մորթիր, Ստեփան,— ասաց Տօնէն:

— Իսկ օղին ո՞րտեղից ճարենք,— հարցրեց Օնէն՝ արայի ծայրերը հաւաքելով մէջքին փաթթաթուած շալի վրայ:

— Վանքից կը բերեմ,— լսուեց Տօնէի պատասխանը:

Ստեփանը չների հաչ առնելով՝ գնաց դէպի հօտի մակաղատեղին: Նա ցածրացաւ դէպի ադլէղները: Սեղանաձեւ հսկայ քարերը, ալի բարակ շերտով պատած, փայլում էին լուսնի տակ: Հովիւներն արդէն քնած էին, երբ նա ետ եկաւ: Ծառի վրայ գործի էր անցել փայտփորիկը: Ուրագի հարուածների պէս հատու լսւում էին նրա համաչափ զարկերը հաստաբուն կաղնու վրայ. թա'կ. թա'կ, թա'կ:

— Նա մօտեցաւ Եօթակնանի աղբիւրին: Երկու բարձրասրունք եղջերու, լուսնի շողերի տակ պարանոցները երկարած, ջուր էին խմում: Երբ նրանք հեռացան, Ստեփանը կռացաւ եւ աղբիւրից ջուր խմեց: Ապա կանգնեց եւ նայեց Մարութայ լերան ձիւնոտ գագաթին: Սասունը քնած էր: Քնած էին Անդոկը, Կեպինը եւ Ծովասարը: Վերադառնալով գլուխը դրեց Օնէի ոտքերի մօտ եւ ամբողջ հասակով տարածուեց կրակի առաջ:

Նա նոյնպէս քուն մտաւ:

ԽՈՐՈՎԱԾԻ ԱԽԵԼՈՐԴ ՊԱՏԱՌԸ

Արեւածագին Տօնէն ուղեւորուեց Ս. Աղբերիկի վանքը օղի բերելու: Նա մի քանի կապոց սունկ էր տարել վարդապետների համար: Նոյն օրը երեկոյեան Օնէն եւ Ստեփանը բորբոքեցին մի հսկայական խարոյկ, որի բոցերը հասնում էին մինչեւ երկինք:

Գարնանային անուշ գիշեր էր: Լուսինը կախուած էր Սեւ սարի վրայ:

Խոդեդանը, որ արդէն մօտենում էր Իրիցանքին եւ վաղուց զրկուած էր հովուութիւնից, մի տեսակ խայտանք զգաց անտառից վեր խարոյկի ցոլացող բոցերը նկատելով:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկ. Աղնիւ Բարխեան, Այրի Տիկ. Լուսվարդ Զիլինկիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Բարխեան եւ զաւակները, Պ. Կորիւն Բարխեան, Այրի Տիկին Ռեհան Մխիթարեան եւ զաւակները (Երեւան), Պ. Տարիէլ Եղիազարեան (Լենինական), Տէր եւ Տիկին Արամ Սարգիսեան եւ զաւակները, սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն մահը, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Փետր. 19ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ, 21 Փետր., ժամը 15·30-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պագըրճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ,

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

SALLE GAVEAU
45 Rue La Boëtie, PARIS (8e)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 21

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Մասնակցութեամբ
ՍԻՒԶԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ (Տաւիղ)
Premier Prix International
ԻԶԱԲԷԼ ԿԱՐՍԻՍԱՆՑԻ (Սոփրանօ)
ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Président-Fondateur
R. P. EMILE MARTIN de l'Oratoire
Ղեկավար՝ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ
Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագիր — Կոմիտաս Վարդապետ. — Պատարագէն հատուածներ եւ ժողովրդական երգեր, (Կալի երգ, Սարերի վրով, Կուժն արա, Սօնա եար)։
R.P. EMILE MARTIN, BACH, MOUTON, DEBUSSY, MORTARI, MA'AYANI, PROKOFIEFF, LISZT, VICTORIA, INGEGNERI

Տոմսերու գին — 4 – 15 ֆրանք։ Կարելի է հայթայթել։
Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Eglise St.-Eustache (Métro Halles, porte face au métro) — Chez Durand, 4 Place de la Madeleine, 8e (OPE. 62-19), — Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, 9e (PRO. 25-46) — Salle Gaveau à partir du 10 Février.

ԾԱՆՕԹ — Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին։

« Au Pavillon Bleu »
(BORD DE SEINE)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT
— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու խմիչքով կամ ոչ։

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեանէ (Շաւիլ), իրենց եղբօր, ողբ. Էմմանուէլ Եսաեանի մահուան քառասունքին առթիւ, (Երեւան)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ազգ. Որբախնամ Միութիւնը ողբ. Այրի Տիկ. Վարդանոյշ Գրիգորեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.— Պ. Պ. Թէքըլիպաշեան եւ Գօճապաշեան ընտանիքներ 25 ֆր., Յակոբ Փափազեան 10, Տէր եւ Տիկին Մկրեան 20, Տիկին Բիւսիւրեան, Պ. Արսէն Տէր–Զաքարեան, Պ. Զարմայր Ալիքսանեան տասնական։

Այս առթով առիթով Ազգ. Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Գրիգորեան ընտանիքներուն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ. Տիկ. Աղաւնի Լուսաբարեանի (Ծն. Կառուկեան) յուղարկաւորութեան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Վրէժ Եկքովանեան հարիւր ֆր.։ Զավզավաթճեան ընտանիք երեսուն, Այրի Տիկին Մարի Կարապետ Պօղոսեան քառասուն, Պ. Պ. Միսաք Եմէնիճեան, Հայկազուն Մակարեան, Ժանօ Մակարեան, Պօղոս Զաչիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Մանասեան քսանական։ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տէր–Մեսրոպեան, Պ. Պ. Յարութիւն Ղազարեան, Նիկողոսեան եւ Պուխրաս 10ական ֆր.։

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ» ԴԻՄԵԼ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Եկեղեցւոյ Ազգ. Տան սրահին մէջ (295, Րիւ Պուալօ)

Հովանաւորութեամբ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ։

Նախաձեռնութեամբ Կրթական Մարմնոյ։ կազմակերպութեամբ Ուսուցչական կազմին։

Հանդէսին բացումը պիտի կատարէ
ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Այս ազգային հերոսարտի տօնակատարութեան մասնակցութիւնը կը բերէ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը, աւուր պատշաճ արտասանութիւններով, տրամախօսութիւններով, խմբերգներով ու պարերով։

Պիտի ըլլան «Աւարայրի» ռազմադաշտը ներկայացնող կենդանի պատկերներ, ինչպէս նաեւ Մարտի – Կռաւի դիմակաւոր պարեր։ ծպտեալ հագուստներով։

Խօսք՝ Ազգ. Միութեան ներկայացուչին կողմէ։

Ձեկուցում՝ Կրթ. Մարմնոյ վերջին միամեայ նիւթական – բարոյական գործունէութեան շուրջ։

Մուտքը ազատ է։

ՏԷՍԻՆ

Մեծ Պահքի եօթը չորեքշաբթիներու ընթացքին տեղի պիտի ունենան հսկումի արարողութիւններ ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը վեցին եւ Շաբաթ օրերը ժամը հինգին։

Կիրակի օրերը, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Ս. պատարագ ժամը 9·45ին, իսկ Արեւագալի արարողութիւնները ժամը 10·30ին։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ նշանակուած ժամերը։

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէի ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փօթրիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։ Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին։ Այս առթիւ կազմակերպուած խնջոյքը՝ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին «Հաճի Օհանջանեան» ակումբը։

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ, կը խօսի Ընկ. Մ. ՍԻՄԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)։ Արտասանութիւն, երգ, անակնկալներ։

Պիւֆէ. Մուտքը ազատ է։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

կազմակերպած է պարերեկոյթ մը Այս Շաբաթ, ժամը 19·30էն մինչեւ կէս գիշեր, Ռաֆֆաէլինոֆի սրահին մէջ։

Տախքի մասնակցութիւն 5 ֆրանք։ (Ակումբին անդամներուն եւ ուսանողներուն համար, իրենց քարթը ներկայացնելու պայմանով)։

Ոչ անդամներուն 9 ֆրանք։

Ջրի պար, պիւֆէ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերու։

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique Métro : Invalides

Այս Կիրակի ժամը 15ին

Օրուան նախագահ՝ ԲԺԻՇԿ Ռ. ՏԷՐ–ԴԱՒԹԵԱՆ
Օրուան բանախօս՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝
Դաշնակահարուհի՝ Տիկին Ա. Կորիզեան, (Լիոնի օփերայէն)
Մեներգ՝ Օր. Ա. Կարապետեան (Լիոնի երաժշտանոցէն)
Տրամախօսական արտասանութիւն՝ Օր. Լ. Թօփալեան
Ջութակ՝ Պ. Պ. Ներկարարեան Հայկական մենապար Օր. Ս. Պաճըճեան

Կապոյտ Խաչի կայանի կեանքը պատկերացնող գունաւոր շարժանկարի ցուցադրութիւն։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին։

Նախագահութեամբ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 21էն
HOTEL SPLENDID

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։
Կը մասնակցի՝ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ
(Vedette des Disques Vogue)
Կ'ընկերակցի CLAUDE PELLETIER
Et la grande formation de l'Orchestre JEAN RINAUDO

Հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր։

AMBIANCE — COTILLONS

33րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ։

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն Մարաթոնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին։

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն։

Թատերական ներկայացում հայերէն։ Սկաուտական պարեր եւ խաղեր։ Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը։

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

SAMEDI 22 FEVRIER 1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9942

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9942

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

1963 Փետրուար 18ին Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին կը կորսնցնէր իր նուիրապետական Աթոռներէն մէկուն ամէնէն երիտասարդ գահակալը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Վեհափառ Զարեհ Ա.ը, զոհ սրտի յանկարծական, չանթահարող տագնապի մը:

Սուգի ենթարկուեցան ո՛չ միայն Հայաստանեայց եկեղեցին ու Կիլիկեան Թեմերը, այլեւ բովանդակ հայ ժողովուրդը ի սփիւռս աշխարհի, առանց դաւանանքի խտրութեան:

Իր վաղահաս ու անակնկալ մահը ողբացին իր բարեկամներուն հետ նաեւ երէկի հակառակորդները, որոնք այս անդարմանելի կորուստին առջեւ մոռցած ոխ ու ատելութիւն՝ քրիստոնէաբար եկան խոնարհելու իր անշունչ մարմնին առջեւ: Վաթսուն հազար յուղարկաւորներ հետեւեցան իր դագաղին Լիբանանի մայրաքաղաքի պողոտաներէն դէպի Անթիլիաս:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վեհ. Վազգէն Ա. մեծապէս յուզուած սահմռկեցնող հեռագիրը ստանալուն՝ Միածնաէջ տաճարին մէջ հանդիսաւոր արարողութեամբ ոգեկոչեց իր «սիրեցեալ Զարեհ եղբօր՝» յիշատակը եւ սրտագին աղօթեց անոր հոգւոյ հանգստութեան համար:

Այժմ տարի մը վերջ, երանաշնորհ հայրապետի վախճանման առաջին տարելիցին առթիւ, Էջմիածնի գահակալը հրահանգած է՝ իր Թեմերու բոլոր եկեղեցիներուն մէջ յատուկ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել ի հանգիստ հոգելոյս Զարեհ Ա.ի հոգւոյն, վաղը՝ Կիրակի՝ 23 Փետրուար:

Յետ մահու իր յիշատակին հանդիսաւորապէս ոգեկոչումը Էջմիածնական եկեղեցիներուն մէջ, Մայր Աթոռի հայրապետին հրահանգով՝ խիկապէս յուզիչ երեւոյթ մըն է: Միաժամանակ հրապարակային խոստովանութիւն մը՝ թէ ո՛րքան արդար էր երջանկայիշատակ կաթողիկոսը եւ ո՛րքան անիրաւ էին բոլոր անոնք, որ չհասկցան զինքը ի կենդանութեան:

1962 Օգոստոսին, Էջմիածնի «սրբագումար ժողով»ի նախօրեակին, իր «սիրելի եւ պատուական զաւակներուն» ուղղուած Խօսքին մէջ, Վեհ. Զարեհ կաթողիկոս կը շեշտէր.

... Անհրաժեշտ կը համարինք, 1956 Փետրուար 20էն ասդին անգամ մը եւս ձեզի ուղղելու մեր չեշտակի խօսքը, ու ձեզի բանալու մեր սիրտը որ գիտէ՛ թէ տեւապէս տառապելու եւ արիւնելու երբեւակայելի ու աներեւակայելի ամէն պատճառ ունեցաւ, եւ ունի դժբախտաբար»:

Այսօր անդենականին մէջ իր հոգին կը հրճուի, երբ իր զգայուն սիրտը տեւապէս տառապեցնողներն ու արիւնողները լուսապսակ կը հիւսեն իր ճակտին եւ ճշմարիտ քրիստոնեայի վայել ոգիով թողութիւն կը խնդրեն լռելեայն:

Յաղթած է արդարութիւնը:

Իր գահակալութեան եօթը տարիներու ընթացքին երանաշնորհը շատ աւելի արդիւնաւէտ գործ կատարեց ի պայծառութիւն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին քան իր նախորդները տասնեակ տարիներու ընթացքին:

Իր օրով միաբանութեան թիւը բարձրացաւ 31ի, — 4 Արքեպիսկոպոս, 2 Եպիսկոպոս, 25 վարդապետ ու աբեղայ: Դպրեվանքին աշակերտներու թիւը հասաւ 60ի: Ո՛չ վանքը այսքան միաբան էր ունեցած, ո՛չ ալ դպրեվանքը՝ ա՛յսքան աշակերտ:

Իր ընտրութեան օրը Կիլիկեան Աթոռին կապուած էին միայն Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Կիպրոսի Թեմերը: Իր օրով Անթիլիասի հովանիին տակ մտան Իրանի երեք Թեմերը, Ամերիկայի ազգային Թեմը եւ Յունաստան: Շուրջ կէս միլիոն Հայեր կը ճանչնան այսօր Կիլիկեան Աթոռին հեղինակութիւնը:

Մեկնութեան չեն կարօտիր այդ պերճախօսութիւնները:

Հայ ազգը պիտի չմոռնայ երբեք իր այս մեծ զաւակը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԷՆԵԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՆ ԻՐԵՆՑ ՑՈՅՑԷՆ

Նախագահ Սէնեի, Հինգշաբթի օր ներկայ եղաւ Ֆրանսական Ակադեմիայի հերթական նիստին, մինչ կինը Լուվրի թանգարանը կ'այցելէր Տիկին Մալրոյի հետ: Նախքան այս այցելութիւնները, Տէր եւ Տիկին Սէնեի ճաշի հիւրերը եղած էին «Ճարտարարուեստի եւ Առեւտուրի Գրասենեակին»: Այս ճաշէն ետքն էր որ նախագահ Սէնեի գացած է Ֆրանսական ակադեմիայի նիստին, պէսք մը որ երկար ժամանակ է չէր պատահած: Զինքը ընդունած են Ժան Կենօ եւ Վլատիմիր տ'Օրմէսոն: Բարի գալուստի ճառ մը արտասանած է Ժան Կենօ որու քանի մը խօսքով պատասխանած է Իտալիոյ Հանրապետութեան Նախագահը, իտալերէն: Ապա, ակադեմականները որ հասած են Ֆրանսական այբուբենի երրորդ գիրին (սէ), զբաղած են fաղաfակրթութիւն եւ fաղաfակրթող բառերով, քաղաքակրթողի համար իբրեւ օրինակ նշանակած են «Մեծն Պետրոս Ռուսաստանը քաղաքակրթողը եղած է»:

Ուրբաթ օր նախագահ Սէնեի կ'այցելէր Փարիզի քաղաքապետարանը, կը ճաշէր Արտաքին Նախարարութեան մէջ, ապա Սորպոն: Երկար ու անհամ վէճերէ ետք, ուսանողական միութիւնը ջնջած էր այն ցոյցը զոր որոշած էր կատարել, դրուելով համալսարանը եւ չձգելով որ այդ այցելութիւնը կատարուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՆԻ խնդիրը կարգադրուեցաւ եւ նախագահ Լէոն Մպա իր պաշտօնին գլուխը վերադարձաւ: Երեսփոխանական ընտրութիւնները պիտի կատարուին Մարտ 1ին իսկ ապստամբութեան հեղինակները պիտի դատուին ու պատժուին:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ պատերազմական վիճակը երկու ամիսով երկարաձգուած է Թուրքիոյ մէջ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր կառավարութիւնը կազմեց Հիւսէյն Ուէյնի: Վարչական դահլիճ մըն է որու գլխաւոր գործն է յառաջիկայ ընտրութիւնները կազմակերպել:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Փոլ Թագաւորին առողջական վիճակը վատթարացած է եւ մտահոգութիւն կը պատճառէ իր շրջանակին: Ծանօթ է որ Թագաւորը առաջին անգամ հիւանդացած էր երբ նախագահը Կոլ Աթէնք էր: Ներկայիս ստամոքսի խոց ունի եւ հաւանաբար վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուի: Գահաժառանգը արդէն խնամակալ կը դառնայ, Թագաւորը հրաժարած ըլլալով ներկայիս իր պաշտօնը վարելէ:

ԿԻՊՐՈՍԻ Յոյները Թուրքերէն հրաժարելով, սկսած են անգլիացի զինուորներու վրայ կրակ բանալ: Միջադէպը շատ յատկանշական կը նկատուի:

ԶԱՐԵՀ Ա.

ԵՐՋԱՆԿԱՅԻՇԱՏԱԿ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Ծնած 1915 Փետրուար 14ին
Եպիսկոպոս ձեռնադրուած 1947 Փետրուար 16ին
Կաթողիկոս ընտրուած 1956 Փետրուար 20ին
Վախճանեցաւ 1963 Փետրուար 18ին

ՏԷ՛Ր, ԶԻ ԲԱՑՑԻՆ ԱՉՔ ՄԵՐ

Ստորեւ կուտանք հատուած մը Երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի պատմական քարոզէն, զոր արտասանած էր իր ընտրութեան առաջին տարեդարձին առթիւ, Ս. Նշան Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

« Հիմնական տարեդարձներու, ինչպէս մեր կեանքի ու կրօնքի անսայթաք զարգացման համար, ամէնէն կենսական պահանջը, հոգւոյ աչքերու առողջութիւնն է: Մեր ընտրութեան առաջին տարեդարձին առթիւ, այսօր, երբ գոհութիւն կը մատուցանենք Աստուծոյ, գոհութիւն այն բոլորի համար, զոր տեսանք, լսեցինք ու կարդացինք, մէկ տարուան կեանքին համար, որ մերը եղաւ, մեր գործունէութեամբ, յաջողութիւններով, ձախողութիւններով եւ տկարութիւններով: — Երբ Ս. խորանին առջեւ կը մատուցանենք այս պատարագը, ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԻՆՔ ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՈՒ ՀՕՏԻՆ, ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԻՆՔ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ: Ու կշռելէ եւ դատելէ յետոյ դէպքերն ու եղելութիւնները, մէկ տարուան փորձառութեամբ բեռնաւոր, մեր ի սրտէ մաղթանքը կ'ըլլայ ու կը մնայ այն — աղօթք, որ վստահաբար գիտենք թէ պիտի լսուի — թէ « Տէ՛ր, զի բացցին աչք ամենեցուն »:

Բացուի՛ն մեր բոլորին աչքերը ...

Ընտրութեան այս տարեդարձին առթիւ, կրկին ու կրկին մեր մաղթանքը եւ աղօթքն է, որ մեր մէջ տիրէ սիրոյ, համերաշխութեան եւ ազգային գիտակցութեան ոգին: Բառնանք տարակարծութիւնները, մտածենք ու դատենք մեր հոգիի աչքերով, ու դառնանք վերստին մի հօտ եւ մի հովիւ, մէկ կողմ դրած անհատական, հաւաքական եւ այլ մտածողութիւնները: Փարինք Կիլիկեան Աթոռին, փարինք Հայ Եկեղեցւոյ ոգիին, համախմբուելով հոգեկան եւ բարոյական մեր բոլոր արժէքներուն շուրջ:

Մեր աղօթքն է եւ մաղթանքը՝ մեր սկզբունքն է եւ ուղղութիւնը՝ մեր բոլոր ծառայութեանց եւ գործունէութեանց ընթացքին կարենալ ըսել. « ԵԹԷ ԱՍՏՈՒԱԾ ԸՆԴ ՄԵԶ Է, Ո՞Վ ԻՑԷ ՄԵԶ ՀԱԿԱՌԱԿ»: Եթէ Աստուած ու օրէնք մեզի հետ են, ո՞վ է մեզի հակառակ:

Աստուծոյ հետ ըլլալ, ըլլալ անոր հոգիին հետ, որպէսզի բանայ մարմնոյ եւ հոգիի մեր աչքերը, առաջնորդէ մեզ յուղղին ճանապարհ խաղաղութեան »:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի յիշատակ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԶԱՐԵՀ Ա.Ի

Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ եւ Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք.ի հրահանգով, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, Հոգելոյս Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի վախճանման տարելիցին առթիւ, ինչպէս կը ծանուցանեն ստորեւ նշանակուած եկեղեցիներու վարչութիւնները.—

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ: Նախագահութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ (Փրատօ)

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէնթ Անթուան)

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆԻՍԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ:

ԱՆՆԻՒԹԱԿԱՆ ՎԵՀԱՓԱՌԸ

Շատ են անոնք, որոնք այս գիշեր կը վերապրին այն ահաւոր անձկութիւնը՝ որով ողողացին երիտասարդ ու առաքինի Վեհափառի մը մահուան սնարին մօտ : Տարի մը առաջ, այսօր :

Մտածե՛լ թէ տարի մը արդէն սահած է այն սեւ օրէն, երբ անըմբռնելի հեւքով մը երանաշնորհ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կը դիմէր դէպի յաւիտենական հանգիստ, հաւատարիմ մնալով ի՛ր Փետրուարին, որ իր կեանքին մէջ ճակատագրական նշանակութիւն մըն էր ունեցեր, եւ հաւատարիմ մնալով իր կեանքին, որ եղեր էր թէեւ միշտ կանխահաս, բայց միշտ ալ յաղթական վազք մը դէպի շարունակական բարձրացում․․:

Տարի մը առաջ էր․ ու երէկ էր կարծես :

Դարձեալ Փետրուար էր․ ու անծանօթ քաղաքի ձիւնապատ փողոցներէն կը յառաջանայի դէպի Յաղթութեան կամարը : Սրտակից ու հոգեւոր եղբօր մը մէկ նամակին բառերն էին, որ կարծէք ուժ կու տային ճամբորդի յոգնած քայլերուս, հասնելու համար փառքի ու յաղթանակի այդ Յուշարձանին :

«․․․ Երբ Փարիզ էինք, գիշեր մը խումբ մը ընկերներով գացինք դիտելու Յաղթութեան Կամարը :Յանկարծ, ու չեմ գիտեր ինչպէս, յիշեցի Վեհափառը : Ու զգացի, որ երբեք այսքան չքեղօրէն պիտի չկարենամ երեւակայել մեր մարտիրոս Վեհափառը» կը գրէր ան, մշուշապատ քաղաքէ մը : Գիշեր մը միայն Փարիզ պիտի մնայի : Ի՞նչպէս ես ալ չունենայի գաղափարապաշտ եղբօրս փորձառութիւնը, ի՞նչպէս չուզէի ես ալ նոյն չքեղութեամբ երեւակայել մեր Վեհափառը :

Կանգնած եմ ահա դիմացը անոր, որ մտերիմ, հարազատ կը թուի ինծի : Վաղեմի՛ ծանօթութիւն մը ունիմ անոր հետ, հակառակ որ երբեք չեմ տեսած զայն : Ու ահա քանդակները կը շարժին, մշտարծարծ բոցը աւելի աշխոյժ կը լափլիզէ ցուրտ օդը, կամարը տարբեր հմայքով, տարբեր անուշութեամբ կը լեցնէ հոգիս՝ խորհուրդի մը դողը կուտայ ինծի ու ռազմական յաղթանակին չէ որ կը տանի զիս այլ «բարեաւ յաղթեսցես չարին» սկզբունքը քարոզող Վեհափառին․․

Կ'աղօթեմ բարձրաձայն, ու ձայնակից ունենալով հեռաւոր իմ եղբայրներս, կ'ուխտեմ ամբողջական ընել նուիրումս Ս. Աթոռին ու աշխատիլ այնպէս՝ որ ամէն հոգի դառնայ յաղթական կամար մը մեր Վեհափառին համար :

Ափսո՛ս, ուշ էր ․․․

Փետրուար 18ի գիշերն էր, ու Վեհափառը արդէն վախճաներ էր, խորտակելով մեր մէջ շատ բան մեր յոյսերէն եւ ուրախութիւններէն :

Տարի մը ահա թաւալեր է ու անցեր եւ այժմ, սրբազան ուխտի այդ պահուն ապրումով, հարց կուտամ ես ինծի : — Ի՞նչ փոյթ թէ խորտակուեր էր անոր մարմնեղէն անօթը, թէեւ ըլլար պերճ ու վեհ : Ի՞նչ փոյթ՝ թէ գերեզմանուեր էր ան, վշտի ծովու մը ալիքներուն տակ, ու ի՞նչ փոյթ թէ Մայրավանքի հողը գրկեր էր զայն, ագահօրէն վերստին առնելով այն, ինչ որ իրեն կը պատկանէր արդէն :

Այս բոլորը ի՞նչ փոյթ, երբ ապահով երաշխիքը ունիմ որ երկնաբնակ Հայրապետը, մահէն աննուաճ այսօր համազգային ակնածանքի արժանի հոգեւոր ու բարոյական կերպար մըն է դարձած : Երբ գիտեմ որ զինք անդենական ճամբու դընող յուղարկաւորները մահուան պէս զօրաւոր զգացումով՝ սիրով էին կապուած իրեն : Երբ գիտեմ, որ իր օրհնաբեր շրթներէն ծորող սիրոյ եւ միութեան պատգամները, իր գերեզմանէն պիտի առնէին յուռթի աւիշը, աճէին, ոստեր արձակէին ու լուսաւորէին խաւար հոգիներ, հալեցնէին ժանտ զգացումներ, ջերմացնէին եղբայրութեան եւ իրերահասկացողութեան ոգին, նոյն միւռոնով մկրտուած զաւակներուն միջեւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, ինչպէս կը սիրէր կրկնել ինք :

Ու ահա ատոր համար ալ, տարին որ փակուեցաւ լեցուն եղաւ իր ալ հոգեղէն ներկայութեամբ, որով օրհնեց դեղեւկոտ քայլերը երիտասարդ Նուիրեալներուն, որոնք ուխտեցին իր ճամբէն հետեւիլ ու իր որդիները կոչուելու գերագոյն երջանկութիւնը ունենալ : Մխիթարուեցաւ երբ իր կիսահերկ անդաստանին մըշակութեան կոչուեցաւ իր սրտակից ու աջակից եղբայրը ու հրճուեցա՛ւ երբ քրիստոսակոխ Ս. քաղաքին մէջ տեսաւ իրագործումը իր մեծագոյն տենչին, որուն առթած ցնծութեան եւ խանդավառութեան վազորդայնին, իր պաշտելի ժողովուրդը խորհեցաւ որ արդար յիշատակին առջեւ, նուիրագործեց իր չքեղ գործը եւ պանծացուց իր անմահ անունը :

Շատ տարիներ ալ պիտի գան ու անցնին : Ուրախ ու տրտում դրուագներով լեցուն տարիներ, ազգային եւ եկեղեցական չքեղ իրագործումներով լեցուն՝ շատ տարիներ պիտի գան ու անցնին : Բայց ինչ որ պիտի դիմանայ ժամանակի մաշումին, պիտի ըլլայ պայծառ դրուագը անձնդիր հովիւին : Անման ժպիտը Զարեհ Սքանչելիին : Անհուն բարութեամբ և անսահման անյիշաչարութեամբ յորդուն սիրտը աննիւթական վեհափառին :

Մ. ՎՐԴ. Ա.

18 Փետր. 1963, Փարիզ

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

ԳՈՆԻԱՅԻ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐԸ․․․

ԳՈՆԻԱ ԱՆՈՒԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

Գոնիայի մասին շատ հետաքրքրական առասպելներ կը պատմուին, որոնցմէ մէկը կը վերաբերի Գոնիա անունին դիցաբանական ծագումին :

— Հազարաւոր ու հազարաւոր տարիներ առաջ, այսօրուան Գոնիային տեղը «Տանէյէ» անունով սիրուն քաղաք մը կար : Այս քաղաքին բնակիչները այնքան երջանիկ կ'ապրէին, որ ձախորդութեան եւ կամ ցաւուն ու վշտին ի՛նչ ըլլալը չէին գիտեր․․․ Հոս ապրող երանելի մարդիկը իրենց կենաց օրերը ուրախութիւնով, երգով ու պարով կ'անցընէին : Անոնց կենաց ամէն մէկ օրը տօնական զըւարճութիւնով կ'անցնէր․․․ Ամէն մարդ իր վիճակէն գոհ, իրարու հետ փոխադարձ սիրով ու խաղաղութեամբ կ'ապրէին :

Օր մը քաղաքին Արեւմտեան կողմի «Լարօս» կոչուող լեռներուն վրայ՝ սեւ ամպ մը կ'իջնէ : Այս ամպին մէջէն «Մէտուզա» անունով ջատուկը կ'ելլէ :

Այս Մէտուզան «Կօրկօն» անունով ճանչցուած երեք քոյրերէն մէկն էր, որ «Աղէնա»ի նզովքին հանդիպած ըլլալով դեւի մը փոխակերպուեր էր :

Նախկին գեղուհիին դէմքը տգեղցեր, աղուոր մազերուն ամէն մէկ թելը օձի վերածուեր էր, աչքերուն մէջ այնպիսի ուժ մը եկեր էր, որոնց նայողը քար կը կտրէր :

Մէտուզա նզովքի եկած ըլլալուն համար, կոյս աղջիկներուն երջանկութեան կը նախանձէր եւ անոնց թշնամի եղած էր : Այս պատճառաւ՝ այս երջանիկ ոստանին շրջակայքի «Լարօս» լեռներուն վրայ բնակութիւն հաստատած՝ եւ քաղաքացիներուն գլխուն փորձանք եղած է :

«Տանէյէ»ցիները երբ այս ազիտալի լուրը կ'իմանան, ծերերը իրենց մազերը կ'ածիլեն, երիտասարդները իրենց ըղձեստները կը պատռեն, հարսներն ու մայրերը արցունք կը թափեն ․․․ Ամբողջ քաղաքը սուգին մէջ կը մտնէ : Երջանկութեան քաղաքը, տրտմութեան ու արցունքի հովիտի մը կը վերածուի :

Քաղաքացիները տուներուն մէջ կը փակուին, հրապարակները կը դատարկանան ․․․ քուրմերը այս աղէտէն ազատելու համար, կուռքերուն զոհեր կը մատուցանեն, եւ պաշտամունքներ կը կատարեն :

Մինչ Մէտուզա քաղաքին գլխուն չանթեր կը տեղեկացնէ, ամէն յետմիջօրէին քաղաք կ'իջնէ եւ երիտասարդ աղջիկ մը կ'առեւանգէ ու Լարօս լեռներու մութ քարայրները կը տանի : Ոչ ոք կը համարձակի պայքարիլ այս ջատուկին դէմ :

Ընդհանուրին վրայ մեռելային վախ մը սոսկում մը իջած է․․․ Բուխերիկներէն մուխ չելլեր, տուներէն եղերամայրերու վայնասունը միայն կը լսուի ․․․:

Երջանիկ օր մը՝ ուրախ լուր մը, տունէ տուն կը ծաւալի․․․ բոլորին երեսները ուրախութեան ժպիտ մը կը ցոլայ․․․ Գունատած դէմքերու վրայ, հին օրերու յոյսեր կը նշմարուին ․․․ «Արամազդի քաջ որդին կուգայ ․․․» :

« Պարէս » Մէտուզան կը հետապնդէ․․ Ան ուխտած է զայն սպաննել : Երիտասարդները Պարէսի օգնելու համար պատրաստութիւններ կը տեսնեն : Ժողովուրդը մեռելային յուսահատութիւնը թօթափելով, իրենց ազատարարը դիմաւորելու՝ արժանի հանդէսներ կը կազմակերպեն :

Զաստուածներն ալ, Պարէսի օգնած են ․․․ Մինէրվա իր հայելիի պէս փայլող վահանը, Մէրգիւր սուրը, Պղուտոն ալ իր գլխանոցը տուած են : Այս գլխանոցը գլուխը դնողը մարդոց անտեսանելի կը դառնայ :

Պարէսի ժամանումին, երիտասարդ աղջիկներ անոր ոտքերուն տակ ծաղիկներ կը սփռեն․ մեծերը յաջողութեան մաղթանքներ կ'ընեն :

Մէտուզայի քաղաք իջնելու ժամուն, Պարէս զինուած անոր դէմը կ'ելլէ : Մենամարտը ճակատագրական կ'ըլլայ : Ժամեր կ'անցնին : Կողմերէն ոչ մէկը կըրնայ արդիւնք մը ձեռք բերել : Միջոց մը, սաստիկ խառնակութենէ մը վերջ, Պարէս վհուկին սարսափելի տեսքով գլուխը ձեռքը, սրտատրոփ սպասող բազմութեան կը ներկայանայ :

Քաղաքացիները Մէտուզայի գլուխը ձողի մը ծայրը անցընելով մեծ հրապարակին վրայ կը ցուցադրեն :

Քաղաքը իր նախկին կենսունակութեան կը տիրանայ : Ամէն կողմ երգ ու պարը կը վերսկսի : Նուագարանները անդադար հարսանեկան մեղեդիներ կը նըւագեն ․․․ Այլեւս հարսանեկան օրեր վերադարձած են :

Տանէյէցիները իրենց ազատարարին ի երախտագիտութիւն Պարէսի արձանը կը կանգնեն : Ժողովրդային խանդավառութիւնը այնքան կը ծաւալի որ այդ արձանին պղնձեայ նմոյշները շինելով ամէն տունի մէջ պատուոյ անկիւններ կը պատրաստուին :

Այս «իգոննէրուն» (պատկեր) պատճառով Տանէյէ անունը, նախ «Իգօնիա» կօնիա» եւ ապա կ'ըլլայ «Գոնիա․․․» :

Այսօրուան Գոնիացիներն ալ, իրենց նախորդներէն ժառանգած իրենց զուարթ բնաւորութիւնով, դէմքը ժպտուն, ուրախ մեղեդի մը շրթներուն, ժիր ու աշխոյժ իրենց առօրեայ աշխատանքը կը կատարեն :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԳԻՇ ՕՐԵՐՈՒ «ԲԱՐԵԿԱՄ»Ը

Որքան աւելի շատ յարաբերութիւն կ'ունենամ մարդոց հետ, այնքան աւելի կը զարմացնեն զիս անոնց հակասութիւնները : Լաւագոյն բարեկամներուս մասին իսկ այլեւս չեմ կրնար վստահաբար ըսել, թէ զանոնք կը ճանչնա՞մ, թէ ոչ :

Այս մտածումները ունեցայ, երբ այս առաւօտեան թերթերուն մէջ կարդացի Էտուըրտ Հայտ Պըրթընի մահուան լուրը, Քոպէ քաղաքին մէջ : Ան առեւտրական մըն էր, որ երկար տարիներու ընթացքին բաւական մեծ հարստութիւն մը դիզած էր Ճափոնի մէջ : Ես զինքը շատ քիչ կը ճանչնայի, բայց ան սկսաւ հետաքրքրութիւնս շարժել այն վայրկեանէն, երբ ինք իսկ պատմեց եղելութիւն մը, որուն պիտի չհաւատայի, եթէ այդ պատմութիւնը լսած ըլլայի ուրիշէ մը :

Պըրթըն, երեւոյթով նիհարակազմ, կարճահասակ — մօտաւորապէս մէկ մեթըր վաթսունըհինգ — բայց բարեձեւ, ճերմակ մազերով, խորշոմած կարմիր թուշերով ու կապոյտ աչքերով մարդ մըն էր : Երբ ես զինքը ճանչցայ, ան գուցէ վաթսուննոց անձ մըն էր : Միշտ կը հագուէր բծախնդրութեամբ եւ լուրջ էր, ինչպէս կը պահանջէին իր տարիքն ու դիրքը :

Թէեւ Պըրթընի ձեռնարկութիւնը կը գտնուէր Ճափոնի Քոպէ քաղաքին մէջ, ան յաճախ կուգար Եոքոհամա : Պատահեցաւ, որ ես քանի մը օր մնամ այնտեղ՝ շոգենաւի մը սպասելով եւ այս առթիւ պրիճ խաղամ Պըրթընի հետ : Սակաւախօս եւ քիչ խմող մարդ էր : Երկուքս ալ կը բնակէինք նոյն Կրանտ պանդոկը եւ այս առթիւ Պըրթըն զիս ճաշի հրաւիրեց : Այսպէս, ճանչցայ նաեւ անոր ընտանիքը՝ իր հեզահամբոյր կինը եւ երկու քաղաքավար դուստրերը — սերտ կերպով միացած ընտանիք մը : Մարդը իր շրթունքներուն վրայ շարունակ ունէր բարեհաճ ժպիտ մը, կը խօսէր հանդարտ ոճով եւ այն տպաւորութիւնը կը թողուր, թէ աշխարհի մէջ չկար բան մը, որ զայրացնէր զինք : Կը սիրէր թղթախաղը, քոքթէյլը, գիտէր զուարճալի եղանակով պատմել հաճելի եւ նոյնիսկ վրան բաց պատահարներ, իսկ երիտասարդութեան տարիներուն եղած էր լաւ մարզիկ մը : Բայց հիմա, ան կը ներկայանար այնքան հիւծած, որ կարծես այլեւս ի վիճակի չէր ոչ իսկ ճանճ մը սպաննելու :

Յետ միջօրէի մը նստած էի պանդոկի սրահին մէկ անկիւնը, կաշեպատ թիկնաթոռի մը մէջ եւ պատուհանէն կը դիտէի յարաշարժ գործունէութեամբ լեցուն ընդարձակ նաւահանգիստին հեռապատկերը : Այնտեղ խարսխած էին ճամբորդական մեծ շոգենաւեր, Շանկհայ–Սինկափուր գծով երթալու համար Սան Ֆրանչիսքօ կամ Եւրոպա : Նաւահանգիստին մէջ կարելի էր տեսնել նաեւ ամէն ազգէ դատարկապորտներ, փոթորկայոյզ եղանակներու հետեւանքով կողերը մաշած առագաստանաւեր, վառ գոյներով առագաստներ ու բարձր ցռուկներ ունեցող նաւեր, նաեւ Ծայրագոյն Արեւելքի յատուկ անհամար ուրիշ առագաստանաւեր : Աչքերուս առջեւ բացուած այս տեսարանը ոգեւորիչ եւ այնուամենայնիւ հանդստացուցիչ էր :

Քիչ ետք սրահին մէջ երեւաց Պըրթըն եւ տեղ գրաւեց քովի թիկնաթոռին մէջ :

— Տրամադի՞ր ես գաւաթ մը կոնծելու, ըսաւ ան : Եւ սպասարկողի մը ապսպրեց երկու ճին – ֆիզ : Երբ սկսանք խմել բերուած քոքթէյլները, զիս բարեւեց մարդ մը, որուն պատասխանեցի :

— Ահ, ծանօ՞թ ես Թըրնըրին, հարցուց Պըրթըն :

— Ակումբին մէջ հանդիպեցայ անոր, պատասխանեցի․ ըսին թէ հաստատութեան մը ներկայացուցիչն է :

— Այո, կարծեմ, թէ այդպէս է : Անոր նման շատ մարդիկ կան այստեղ :

— Լաւ պրիճ կը խաղայ :

– Սովորաբար, այս կարգի մարդիկը լաւ կը խաղան : Անցեալ տարի, այս կողմերը կը սլքտար թիփ մը եւ զարմանալ դիպուած, ինծի հետ սեղանակից էր պրիճ խաղացող մը՝ որուն նմանը երբեք չեմ տեսած : Հաւանաբար անոր հանդիպած ես Լոնտոնի մէջ : Անունը Լե Պըրթըն էր :

— Չեմ յիշեր այդ տեսակ անուն մը :

— Թղթախաղի առաջնակարգ վարպետ մըն էր․ ունէր խաղի մասնայատուկ բնազդ մը, անհաւատալի բան մը : Շատ յաճախ կը խաղայի անոր հետ : Ժամանակ մը Քոպէ մնաց :

Պըրթըն ումպ մը եւս խմեց քոքթէյլէն ու շարունակեց․

— Բաւական տարօրինակ է պատմութիւնը : Ես շատ կը համակրէի այդ մարդուն․ միշտ անթերի հագուած, առինքնող, գռուզ մազերով ու սպիտակ – վարդագոյն թուշերով երիտասարդ մը : Կիները շարունակ կը դառնային անոր շուրջը : Գէշ տղայ չէր, բայց չէր գիտեր սանձ դնել ժամանակին, քանի որ շատ շատ կը խմէր : Անոր նման մարդիկ միշտ այսպէս կ'ըլլան : Ամէն երեք ամիսը պզտիկ գումար մը կ'ընդունէր, բայց աւելի շատ դրամ կը շահէր թղթախաղէն : Գիտեմ թէ ինծմէ շահած է ուզածին չափ :

ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈ

(1 Շար.)

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ
ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ԽՈՐԷՆ Ա., ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ԵՒ ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՈԳԵԿՈՉԵՑԻՆ ՄԵԾ ՀՈՎՈՒԱՊԵՏԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Անցեալ Կիրակի, Վեհափառ Հայրապետներու յատուկ հրահանգով, Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ նուիրապետական չորս Աթոռներու Մայր Տաճարներուն եւ Թեմական բոլոր եկեղեցիներուն մէջ անխտիր, տեղի ունեցան հանդիսաւոր պատարագ եւ պաշտօնական հոգեհանգիստ, երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ։

Ամենուրեք, հոգեշունչ քարոզներով ոգեկոչուեցաւ երանաշնորհ Հայրապետին սրբակենցաղ կեանքն ու գործունէութիւնը։

Պէյրութի բոլոր եկեղեցիները լեցուն էին հաւատացեալներով։

Ս. Նշան Մայր Եկեղեցիին մէջ արարողութեանց նախագահեց եւ քարոզեց Լիբանանահայոց Առաջնորդ Տաճատ Արք. ընդգծելով լուսահոգի հայրապետին արժանիքները։

Բազմահազար հաւատացեալներ գարձեալ լեցուած էին Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարն ու իր ընդարձակ բակը։ Եկած էին սրտի անխառն յուզումով, անգամ մը եւս յարգելու Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին յիշատակը։

Արարողութեանց նախագահեց Խորէն Ա. Կաթողիկոս։ Պատարագեց Դպրեվանքի Տեսուչ՝ Գարեգին Եպիսկոպոս։

«Հայր Մեր»էն առաջ, ընդհանուր յուզումի մէջ, ներկաները հիացումով ունկնդրեցին պատարագիչ Սրբազան Հօր քարոզը, որ բարձրախօսներով լսելի էր ամէն կողմէ։

«Եւ ի՞նչ կը ճաշակէ աշխարհ Անկէ: Անոր կամքին քաղցրութիւնը եւ սիրոյն առատութիւնը, որովհետեւ, ինչպէս ըզգալի հացը կը զօրացնէ մարմինը, այնպէս եւ անոր երախտիքի յիշատակը կը զօրացնէ հոգիները»,— ընաբանով սկըսաւ իր քարոզը. Գարեգին Սրբազան եւ բսաւ ընդհանուր գիծերու մէջ.—

«Հայ եկեղեցւոյ ամէնէն տեսլապաշտ վարդապետներէն Ներսէս Լամբրոնացիի այս բառերը ինչ գեղեցիկ պատշաճութեամբ կը ներդաշնակուին այսօրուան խորհուրդին։

«Հայ մարդը այսօր, եթէ քաղցր յուզականութեամբ մը կ'այցելուի Զարեհ անմահանուն Կաթողիկոսի յիշատակէն, հարց կուտայ ինքն իրեն. «Ի՞նչ կը ճաշակէ հայ մարդը այսօր Անկէ»: Եւ եկեղեցին Ս. Բեմէն կը պատասխանէ. «Անոր քաղցր կամքը եւ առատ սէրը»:

«Ո՞վ մեղմէ իր հոգիի խոր անկեղծութեան մէջ կը հաւատայ, որ ահա տարի մը ամբողջ սահեցաւ այն սեւ օրուան վրայէն, երբ երկինք միացեր էր երկրին յորդահոս արցունքով, ողբալու համար մահը Աստուծոյ եւ հայ ժողովուրդի սիրելագոյն մէկ զաւկին՝ երանաշնորհ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին։

«Հրեշտակներ երկինքէն եղբայրացեր էին հայ մարդերուն հետ երկրի վրայ, ըմբոստանալու համար յաւէտ ննջումին դէմ այն վեհապանծ Վեհափառին, որուն երիտասարդութիւնն ու իմաստութիւնը, մաքի պայծառութիւն ու հոգիի ազնուութիւնը, անհաւատալիին հասնող բարութիւնն ու բացառիկ հոգեկան քաջութիւնը գեղեցիկ ներդաշնակութիւն մըն էին ըստեղծած, որուն անունն էր ոսկեղէն «Զարեհ Սքանչելին»։

«Այդ Թուականէն մինչեւ այսօր, եթէ գտնուեցաւ գերեզման մը, որ ըմբոստացաւ գերեզման գաղափարին դէմ, այդ եղաւ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի գերեզմանը։

«Մենք ամէն օր տեսանք, թէ խունկն ու մոմը անպակաս եղան Իր գերեզմանին վրայէն: Կաթողիկոսարան այցելողներ, մինչեւ հեռաւոր Ամերիկայէն եւ այլեւայլ վայրերէ եկողներ, Տաճար մտնելէ առաջ, Վեհարան մտնելէ առաջ, Դպրեվանք մտնելէ առաջ խոնարհեցաւ Զարեհ Ա.ի հողակոյտին առջեւ եւ ի սրտէ աղօթեցին։

«Համազգային խոր սիրոյն եւ այս պաշտումին աղբիւրը ո՞ւր է, կը հարցնէ այսօր զիտակից հայ մարդը: Գաղտնիքը այն է, որ Ան չապրեցաւ Իր անձին համար, այլ ապրեցաւ Աստուծոյ եւ հայ ժողովուրդին համար։

«Եօթը տարիները Իր կաթողիկոսութեան, եղան այնքան ժլատ տարիներ: Դուք բոլորդ գիտէք պայմանները: Բայց իր եօթը տարիներուն մէջ, Զարեհ Կաթողիկոս իրագործեց մեծագոյնը բոլոր իրագործութիւններուն։

«Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան տուաւ այնպիսի բարոյական վեհութիւն մը, ստեղծեց այնպիսի գիմագիծ, որուն այսօր աշխարհի չորս ծագերէն մարդիկ կը նային, յոյսով լեցուն, վստահութեամբ լեցուն։

«Պահ մը մոռնանք այն ինչ որ ենք։ Պահ մը մոցէք այն ինչ որ ձեր առօրեայ կեանքն է ու զառնանք միութեան մը մէջ: Խոր լռութեան մէջ պիտի լսէք Իր պատգամ դարձած խօսքը, հաւատքի ձայնը որ եղաւ Իր խօսքը, «թէ տառապանքի ամէնէն ծանր պայմանին, Աստուածաշունչի ձայնն է որ հաւատք կուտայ»: Կը հաւատար, որովհետեւ Աստուծոյ համար կը գործէր։

«Ինք այլեւս պատգամ է, կեանքի խօսք է մեզի համար, եթէ կարենանք զինքը լսել Իր ոճով։

«Երբ դարձեալ արցունքի ալիքը կուգայ մեր աչքերուն, սրտի գոհունակութեամբ կ'անդրադառնամ, թէ ինչ որ չկրցաւ տեսնել իր կենդանութեան, զայն կը տեսնէ երկինքէն: Իր ժողովուրդը սիրոյ եւ խաղաղութեան մէջ: Իր հոգին իբրեւ լոյս կը բաշխուի մեր ժողովուրդին։

«Դարձեալ, մխիթարութեան եւ քաջութեան ուրիշ առիթ մը եւս ունինք, տեսնելով Իր գահուն վրայ բազմած Իր Վեհափառ եղբայրը: Իր գաւազանը չըկոտրած, Իր սկսած գործը կը շարունակուի– Իր սերմանած հունտերը լայն ու խոր կը բացուին, եւ ուրկէ հասկեր կը բացուին։

«Ու երբ կ'աղօթենք Իր հոգիին համար, հոգիի խորերէն պոռթկացող մաղթանք մը ունինք այսօր ալ Աստուած: Ինչ որ վեղչուեցաւ Իր օրերէն, զայն աւելցուր մեր Վեհափառի օրերուն, որպէսզի վեղչուած կեանքի մը մնացեալ մասը Անոր ուսերուն վրայ բազմի եւ Իր եղբօր ձեռքով զառնայ աւելի բարգաւաճ։

«Խունկ, աղօթք ու լոյս Իր հոգիին: Ուժ, իմաստութիւն եւ անսահման կորով մեր Վեհափառին, ի պարծանս մեր ազգին եւ ի փառաբանութիւն մեր եկեղեցւոյ: Ամէն»:

Յաւարտ Ս. Պատարագի, Վեհափառն ու պատարագիչ Սրբազանը թափօրով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու շարքերուն մէջէն անցնելով, առաջնորդուեցան հանգուցեալ հայրապետի հողակոյտին մօտ, որ ամբողջութեամբ ծածկուած էր մոմերու լոյսերուն տակ եւ ուր սկաուտներ պատուոյ պահակ կը կենային։

Խունկերամ հաւատացեալներ, խոր երկիւղածութեամբ, արցունքի ալիքներ իրենց հոգիին ու աչքերուն մէջ, լուռ, հետեւեցան հոգեհանգստեան արարողութեան։

«Ահեղ Խորհուրդ»ի այնքան տպաւորիչ եւ տխրութիւնը ալ աւելի ճնշող երգեցողութենէն ետք, Վեհափառ Հայրապետը անգամ մը եւս խոր յուզումով ոգեկոչեց յիշատակը երանաշնորհ Հայրապետին։

Վեհափառ Հօր իմաստալից ու սրտայոյզ խօսքերէն ետք, տխուր պոռթկումով խմբերգուեցաւ հանգուցեալ հայրապետին այնքան սիրած «Կիլիկիա» երգը:

Վեհափառի օրհնութենէն ետք, տեղի ունեցաւ ցաւակցական աջահամբոյր։

ԲԱՆՏԵՐՆ ՈՒ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԸ
ՇՈՒԷՏԻ ՄԷՋ

Վերջերս չատցան Շուէտի խճողուած բանտերէն փախչողները եւ անոնց կողմէ գործուած ոճիրները: Շուէտի Խորհրդարանը զբաղեցաւ այս դէպքերով եւ միջոցներ քուէարկեց՝ կացութիւնը դիմագրաւելու համար։

Ներկայիս, Շուէտի բանտերուն մէջ կը գտնուին հինգ հազար բանտարկեալներ: Այսուհանդերձ, 12 հազար հոգի ալ, տարուան մը ընթացքին, տարուան մէկ մասը կ'անցնեն բանտերուն մէջ։

1962ի ընթացքին, Շուէտի բանտերէն փախան 1200 հոգի: Անցեալ տարի, 1963ին, փախչողներու թիւը աւելցաւ: Իշխանութիւններու ուշադրութիւնը մասնաւորաբար կեդրոնացաւ այս կացութեան վրայ, երբ մէկ քանի ամիս առաջ, բանտերէն փախուստ տուած մէկը, վաճառական մը կողոպտեց եւ սպաննեց: Ձերբակալութենէ խուսափելու համար, Թաքսիի մը մէջ մտաւ, եւ տարճանակի սպառնալիքով՝ մեքենավարին ստիպեց զինք ապահով տեղ մը փոխադրել: Երբ տեղ հասաւ, փոխանակ վարձատրելու խեղճ մեքենավարը կրակեց եւ սպաննեց զայն։

Ուրիշ բանտարկուած ոճրագործներ ալ՝ յաջողեցան փախուստ տալ բանտէ մը, որ անանցանելի կը նկատուէր: Բանտին աշխատանոցէն իրենց խցիկները գործիքներ տանելով՝ պատուհաններու երկաթները կտրեցին կամ պատերը ծակեցին, իրենց հագուստներով ու ծածկոցներով սանդուխ շինեցին ու փախան: Կարգ մը պարագաներու, բախտը եւ պահակի մը անհատական քաջարտութիւնը՝ արգելք եղան ուրիշ բանտերէ բանտարկեալներու խմբական փախուստին։

ՇՈՒԷՏԻ ԲԱՆՏԵՐԸ

Բանտարկեալներու մտահոգութիւնը իր գագաթնակէտին կը հասնի ամրան ամիսներուն, մինչ հիւսիսային ձմեռուան մեռեալ շրջանը նուազ գրաւիչ կը դարձնէ ազատութիւնը: Բանտարկեալներէն անոնք՝ որ վեց ամիս բանտ մնացած եւ լաւ վարք ունեցած են, չորս ամիսը անգամ մը, 2էն 3 օրուան արձակուրդի իրաւունք ունին, իրենց տունը եւ կամ բարեկամի մը տունը երթալ – գալու համար պէտք եղած ժամանակէն զատ։

Իշխանութիւնները կը կարծեն թէ՝ այս դրութիւնը մեծ չափով կը նուազեցնէ բանտարկեալին ձանձրոյթը: Այսուհանդերձ, ուրիշներ ալ կը պնդեն, թէ այս դրութիւնը վտանգաւոր է հանրութեան համար, որովհետեւ, անոնց վերադարձման կարելիութիւնը կը դերդնահատուի եւ հանրութեան պաշտպանութիւնը անտես կ'առնուի։

Փախստականները մեծ մասով արձակուրդէն օգտուելով ետ չդարձող բանտարկեալներ են: Կառավարութիւնը պատկան ապաստարկութեան հրամայեց այդ տեսակ մարդոց արձակուրդ չտալ։

Գալով անձնակազմին, շուէտական բանտերը մեծ պակաս ունին, գլխաւորաբար գործին անախորժ պայմաններուն պատճառով։

1921էն ի վեր, երբ մահապատիժը ջնջուեցաւ, Շուէտի բանտերու պահակները զէնք չեն կրեր: Ականաւոր օրէնսգէտներ ալ կ'ըսեն, թէ զարմանալի պիտի ըլլար, եթէ պահակներուն թոյլ տրուէր զէնք կրել եւ ի հարկին կրակելով բանտարկեալ մը սպաննել երկրի մը մէջ, ուր մահապատիժը ջնջուած է։

Բանտերու Տեսչութեան ընդհանուր տնօրէն Թորսթէն Էրրիկսոն, պատերազմէն ետք շատ մը բարեփոխումներ մտցուց բանտարկեալներու հետ վերաբերումի տրընչութեամբ։

1950ի պատժական օրէնքին համաձայն, բանտապահին պարտականութիւնն է դատապարտեալին օգնել՝ որ ուղիղ ճամբան վերադառնայ եւ ոչ թէ ընկերութեան նուազ զարգացած անդամներուն հանդէպ վրէժխնդրական զգացումներ դրդելու պատճառ ըլլալ։

Ասոր համար է որ հաստատուեցաւ արձակուրդի դրութիւնը եւ աշխատանոցներ հիմնուեցան բանտերուն մէջ, որպէսզի բանտարկեալները հաճելի եւ օգտակար զբաղում մը ունենան: Նոյն իսկ ջանքեր կ'ըլլան՝ որ ազատ քաղաքացիներու կեանքի պայմանները տիրեն բանտին մէջ ալ: Կարգ մը բանտարկեալներ իրենց պատիժի շրջանը բոլորելէ ետք պաշտօնի կը կոչուին բանտին մէջ։

Բանտերու ընդհանուր տնօրէն Էրրիկսոն կ'ըսէ. «Եթէ մենք գործ չտանք նախկին բանտարկեալներուն ի՞նչպէս պիտի համոզենք միւս քաղաքացիները որ իրենց ձեռնարկներուն մէջ առնեն զանոնք»:

Քաղեց՝ Ա. Օ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Ցանկարծ հօտի շները աղմկաձայն հաջեցին: Օնէն արագօրէն զսպեց նրանց՝ խանձուողներից մէկը ծառերի միջով շըպըրտելով նրանց ետեւից: Առաջին մօտակայքի հովուին նկատեց Ստեփանը, որը համբուրուեց իր հօրեղբօր հետ եւ, դանակը հանելով, Տօնէի գեր մաքիներից մէկը անմիջապէս մորթեց նրա ոտքերի առաջ։

Վայրը շատ գրաւիչ երեւաց եկուորին: Եւ Հազարամեայ վիթխարի կաղնին, եւ Եօթակնանի աղբիւրը, եւ գարնանային գիշերուայ մէջ բուրող հրաշալի անտառը իր բազմապիսի ծառերով, այդ ամէնը խիստ տպաւորիչ ներգործութիւն արեցին նրա վրայ։

Ստեփանը մորթը կախեց ծառից եւ ըսկըսեց քերթել, իսկ Օնէն զբաղուած էր խորովածի համար շամփուրներ պատրաստելով: Երբ ամէն ինչ աւարտուած էր, պատանին մանրեց ոչխարի սեւ թոքը եւ կտորները մի երկայն ձողի անցկացնելով, պահեց կրակի վրայ: Փոքր ինչ եփելուց յետոյ նա ոչխարի փորի ապիտակ ճարպաքողը չերտեց եւ թոքի պատառները նրա մէջ փաթաթելով, շամփուրը նորից բռնեց կրակին: Խորովածի այդ տեսակը կոչւում էր ճարկաբազ եւ շատ պատուական կերակուր էր համարւում Սեւ սարի հովիւների մօտ: Այդ խորովածի համար, որ քիչ էր լինում եւ շատ համեղ էր, յաճախակի ծիծաղաշարժ վէճեր էին ծագում սարուորների մէջ։

Ընթրիքը գրեթէ պատրաստ էր, երբ Տօնէն վերադարձաւ: Նա ողջունեց նորեկ հիւրին եւ, հարանից մի փարչ օղի հանելով՝ դրեց աղբիւրի ակը։

— Ո՞րտեղից բերեցիր, — հարցրեց Ասատուրը։

— Ս. Աղբերիկից։

Երբ Խոդեդանն իմացաւ, որ Տօնէն սունկ էր տարել վարդապետների համար՝ նեղացած սաստեց.

— Մի գնացէք մեր վանքերը։

— Ինչո՞ւ,— զարմացաւ Տօնէն։

— Եթէ ուզում էք մի արժանի բան տեսնել, գնացէք տեսէք Դաւիթի ջաղացն ու Դաւիթի բերդը, — խօսքը լեռնականներին ուղղելով նկատեց Ասատուրը: Մոտկանցի հովիւը պատմեց, թէ ինչպէս ինքը ճանապարհին հիւր էր եղել Թամոյի մօտ: Եւ իր աչքով տեսել էր չկռանող քարը, Դաւիթի ալիւրը Ջրաղացի պատերի վրայ: Խորին պատկառանքով Խոդեդանը նկարագրեց իր տեսած հսկայ չիրիմները, որոնց տակ հանգչում էին Դաւիթն ու Խանդութը: Նա խորապէս հառաչեց, պատմելով այն վայրենացած այծերի մասին, որ թափառում էին Ծովասարի անտառներում։

Սեւ սարի հովիւները շունչները պահած լսում էին նրա իւրաքանչիւր խօսքը:

— Խոդեդանի կենացը,— գոչեց Օնէն օղու փարչը աղբիւրից վերցնելով եւ բարձրացնելով վեր։

Բոլորը նրան նայեցին։

— Երնէկ, հազար երնէկ, մեր թառլան Դաւիթը մէկ էլ ողջանար, հեծնէր իր Քուռկիկ Ջալալին, առնէր իր Թուր Կեծակին ու գար մեզ ազատէր էս անիրաւ Մարայ Մելիքի ձեռքից: Բայց ափսոս, Խոդեդան, մեր թըլոլ Դաւիթը էլ ետ չի գառնայ: Նրան Շմշըմ խանումի աղջիկը սպանեց եղեգնուտի մէջ։

Այդ վրայի ժամանակ, Ստեփանը մատուցեց խորովածը, նախապէս զգուշացնելով, որ ամէն մէկը պէտք է չափաւոր ուտի: Նա դեռ չէր աւարտել իր խօսքը, երբ Օնէն, ձեռքը ամանի մէջ մտցնելով, անուշահամ խորովածի երբորդ պատառը բերանը տարաւ: Տօնէն նկատելով վտանգը, ամանը քաշեց Ասատուրի եւ Ստեփանի առաջ։

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արփինէ Պուրմայեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԷ ՊՈՒՐՄԱՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա-տակը յարգողները:

SALLE GAVEAU
45 Rue La Boëtie, PARIS (8e)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 21

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Մասնակցութեամբ
ՍԻՒԶԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ (Տաւիղ)
Premier Prix International
ԻԶԱՊԷԼ ԿԱՐՍԻՍԱՆՑԻ (Սոփրանօ)
ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՆԹ-ԷՕՍԹԱՇԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Président-Fondateur
R. P. EMILE MARTIN de l'Oratoire

Ղեկավար՝ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ

Կը նախագահէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Տոմսերու գին.— 4-15 ֆրանք: Կարելի է հայթայթել:
Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Eglise St.-Eustache (Métro Halles, porte face au métro) — Chez Durand, 4 Place de la Madeleine, 8e (OPE. 62-19), — Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, 9e (PRO. 25-46) — Salle Gaveau à partir du 10 Février.

ԾԱՆՕԹ.— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14-18
բացի շաբաթէն,

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

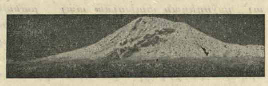
Վենետիկի Մխիթարեանց Մայրավանքի ընդհ. առենադպիր՝ նորոգ վախճանեալ Հ. ԵՂԻԱ ՎՐԴ. ՓԷՉԻԿԵԱՆԻ ի յիշա-տակ, եւ իր սրտին մօտիկ յառկացում-ներու համար կատարուած նուիրատուու-թիւններու Բ. ցանկ.—
Իտալիայէն՝

Պ. Կարպիս Գասպարեան	70.000 լիր
Պ. Գէորգ Շէրեան	5.000 լիր
Փարիզէն՝	
Օր. Թագուհի Գնդունի	50 ֆր.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Հ. Գ.— Չի հրատարկուիր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ եկեղեցիին լուսարարապետ եւ դպրապետ եւ վարչութեան անդամակից Աւագ սարկ. բարեշնորհ Գաբրիէլ Լուսարարեանի՝ իր մօր Այրի Տիկին Աղաւնի Լուսարարեանի (Ծն. Կառուկեան) մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ իր գերդաստանին սգակիր անդամներուն:

HAUTES... GAP ...ALPES

HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE
Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

« HOTEL RESTAURANT DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Ձմեռը՝	Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝	Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ոմն 1000 ֆրանք

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Կորիւն Բարխեանի, իր հօրը մահուան առթիւ:

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Մերձաւոր արուարձանի մը մէջ (Սէն-Լազարի գիծ) ծախու է յարկաբաժին մը, 3 սենեակ (մէկը՝ բնակուած), մուտք, սպասուհիի սենեակ, բաղնիք, խոհանոց, կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, ամէն յարմարութիւն, հանդարտ:

Հեռաձայնել.—
Tél. : GRE. 53-33

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կազմակերպած է պարերեկոյթ մը Այս Շաբաթ, ժամը 19.30էն մինչեւ կէս գիշեր, Ռաֆմանինոֆի սրահին մէջ:
Մուտքի մասնակցութիւն 5 ֆրանք:
(Ակումբին անդամներուն եւ ուսանողներուն համար, իրենց քարթը ներկայացնելու պայմանով):
Ոչ անդամներուն 9 ֆրանք:
Ջրի պար, պիւֆէ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերու:

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique Métro : Invalides

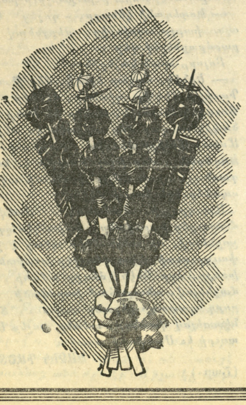
Այս Կիրակի ժամը 15ին
Օրուան նախագահ՝ ԲԺԻՇԿ Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ
Օրուան բանախօս՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝
Դասական մենապար՝ Տիկին Ա. Կորիզեան, (Լիոնի օփերայէն)
Մեներգ՝ Օր. Ա. Կարապետեան (Լիոնի երաժշտանոցէն)
Տրամախօսական արտասանութիւն՝ Օր. Լ. Թօփալեան
Ջութակ՝ Պ. Պ. Ներկարարեան Հայկական մենապար Օր. Ս. Պաքրճեան

Կապոյտ Խաչի կայանի կեանքը պատկերացնող գունաւոր շարժանկարի ցուցադրութիւն:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին:

նախագահութեամբ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ
Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 21էն
HOTEL SPLENDID
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
Կը մասնակցի՝ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ
(Vedette des Disques Vogue)
Կ'ընկերակցի CLAUDE PELLETIER
Et la grande formation de l'Orchestre JEAN RINAUDO
Հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր:
AMBIANCE — COTILLONS

ՃԱՇԱՐԱՆ
ՆԱՐ

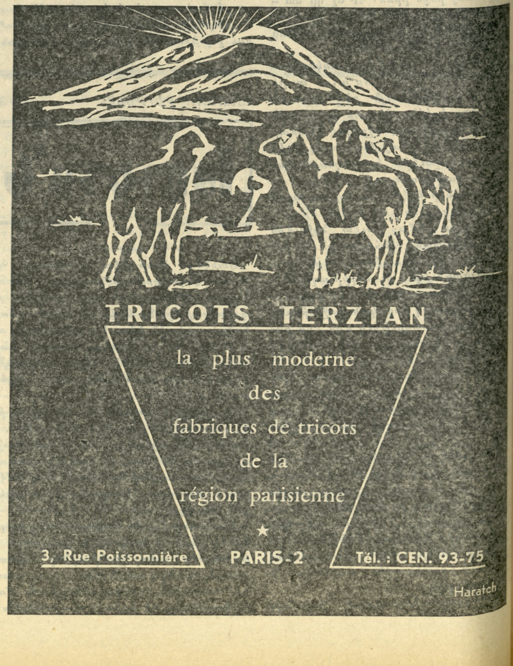
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-66 — C.C.P. : PARIS 15069-82

ՇԱԲԱԹ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — SAMEDI 22 FEVRIER 1964

ՕՐԱԹԵՐԹ — Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9943 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — Nº 9943

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՄԵԾԱՍՔԱՆՉԻՆ

Անցեալ օր հրատարակեցինք Երեւանի Գրական Թերթի Փետրուար 7ի խմբագրականը՝ Զաքարտեան մեր սքանչելի լեզուն :

Մեծ ու անխառն հաճոյքով կարդացինք խմբագրութեան այս գրութիւնը, որուն խորագիրն իսկ ամբողջ մտայնութիւն մը, վարդապետութիւն մը կ'ենթադրէ :

Կաշկանդուած լեզուներու կապանքները թուլցած են եւ մարդիկ կը յանդգնին ճերմակի վրայ սեւով արձանագրել իրենց ներքին զգացումները՝ առանց վախնալու կոմպարտիայի անխուսափելի ատեան : Կը թուի թէ Խրուշչեւի «խաղաղ համակեցութեան» քաղաքականութիւնը որոշ յեղաշրջում առաջ բերած է «սովետական մարդ»ու մտայնութեան մէջ :

Վերջին տարիներուն թոյլատրուած երթեւեկի դիւրութիւնները երկաթեայ վարագոյրէն ներս, ու փոխադարձաբար, անձէ անձ անհատական շփումներն ու գաղափարի փոխանակութիւնները, արտասահմանի հետ մշակութային կապերու աշխուժացումը, հայրենիքի մտաւորականներու ծանօթացումը սփիւռքի Հայութեան ազգապահպանման ճիգերուն եւ հայրենասիրական զգացումներուն՝ տարակոյս չկայ թէ մեծապէս տպաւորած են երկրի գրողները :

Խորհրդահայ մամուլին մէջ ուրախութեամբ կը կարդանք պարբերաբար լոյս տեսնող այնպիսի գրութիւններ, որոնք նուիրուած են հայ ժողովուրդի անցեալ փառքերու պանծացումին, Ս. Մեսրոպէն, Վարդան Մամիկոնեանէն մինչեւ Սասունցի Դաւիթ, մինչեւ Սայեաթ Նովա եւ, ինչո՞ւ չէ, երբեմն մինչեւ Սարդարապատ :

Հայկական մշակոյթն ու քաղաքակրթական արժէքները խորհրդանշող հոյակապ դէմքերու կողքին մեր ազգի ազատ ու անկախ ապրելու կամքին արտայայտիչ դիւցազունները նոյն ջերմեռանդութեամբ ու պաշտամունքով կը փառաբանուին :

Լեզուն է, որ կը բնորոշէ ազգի մը ինքնորոյնութիւնը, կը կազմէ անոր հոգեւոր դերագոյն հարստութիւնը : Լեզուի շնորհիւ է, որ ժողովուրդները պայքար կը մղեն այլասերման դէմ եւ կը յաւերժացնեն իրենց գոյութիւնը :

Հայ ազգը հպարտ է իր ոսկեղինիկ, մեծասքանչ լեզուով եւ քաղաքակիրթ աշխարհի առջեւ կը ներկայանայ բարձր ճակատով :

Դարերու ընթացքին մեր մեծասքանչը բիւրեղացաւ, զարգացաւ, դարձաւ ըսքանչելի գործիք մը՝ պարզ ու հասկնալի եղանակով արտայայտելու համար մեր մտքերը :

Խորհրդային իշխանութիւնը աններելի, ոճրապարտ, զարհուրելի հարուած մը տուաւ մեր լեզուին՝ աղճատելով Մեսրոպեան դարաւոր ու փառաւոր ուղղագրութիւնը :

Անջրպետ մը բացուեցաւ հայրենիքի եւ սփիւռքի միջեւ : Սկսանք չհասկնալ իրարու լեզուն : Երեւան յամառեցաւ իր անըմբռնելի եւ անարդարանալի սխալագրութեան մէջ, տարիներ ետք փոքրիկ սրբագրութիւններ միայն ընդունելով :

Աղարտեցաւ մեծասքանչը : Ռուսերէն ոճեր խառնուեցան հայկական մաքուր ցորենին մէջ, տեղացիներուն իսկ անհասկնալի դարձնելով բոլշեւիկեան «խոտան» հայերէնը :

Մեր սքանչելի լեզուն աղարտողներուն դէմ Գրական Թերթի ընդվզումը բարենշան երեւոյթ մըն է, արժանի շնորհաւորութեան ու գնահատանքի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱԽՈՂԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ԻՍՄԷԹԻ ԴԷՄ

ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ ՄԵՆՏԵՐԷՍԻ ԿՈՂՄՆԱԿԻՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸՆ Է

Իսմէթ Ինէօնիւ մահափորձի մը ենթարկուեցաւ Ուրբաթ առաւօտ երբ կը պատրաստուէր կառք նստիլ վարչապետարանէն դուրս ելած ատեն, բայց ոչ մէկ գնդակ դպաւ թուրք վարչապետին : Քիչ մը ետք, անձամբ պիտի պատմէր եղածը, ձայնասփիւռէն.— «Ցերեկուան մօտ, ընդհատած էի աշխատանքս եւ Խորհրդարան երթալու կը պատրաստուէի երբ անծանօթ մը, երեք – չորս մեթր անդին կրակ բացաւ իր ատրճանակով : Ապահովութեան անդամները անմիջապէս բռնեցին յարձակողը եւ յաջողեցան զայն ազատել մարդոց ձեռքէն որոնք կ'ուզէին զինքը լինչի ենթարկել : Կառքին վրայ երեք ծակեր գտնուած են : Անկէ ետք խորհրդարան գացի եւ չարունակեցի զբաղումներս : Ամէն կողմէ քաղաքացիներ հետաքրքրութեան եւ համակրանքի նշաններ ցոյց տուին : Ձեզի կը խօսիմ ըսելու համար որ ողջ – առողջ եմ եւ գործիս գլուխը, ամուր : Համաքաղաքացիներուս կը յայտնեմ անկեղծ երախտագիտութիւնս համակրանքի այն զգացումներուն համար զորս ցոյց տուին ինծի հանդէպ » :

Մահափորձին նկարագրութիւնը եղած Ինէօնիւի իսկ կողմէ մեծ յուզում պատճառած է ժողովուրդին մէջ մինչ Իսմէթ իր եղբակացութեան մէջ ըսած էր.— «Երբ մարդ քաղաքականութիւն ընէ եւ 56 տարի է կ'ընեմ, նման միջադէպերու տարկայ կրնայ ըլլալ :

Գալով անճարակ ոճրագործին, Մէսութ Սունա, ելեկտրականութեան բանուոր մըն է, Գայսերիէն եկած : Խոստովանեցաւ թէ 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ի վեր միտքը դրած էր Ինէօնիւն սպաննել, մանաւանդ Մենտերէսի մահէն ետք : 38 տարեկան է, ամուսնացած եւ չորս զաւկի տէր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Թագաւորին գործողութիւնը չորս ժամ տեւած է, Ուրբաթ օր, բայց Շաբաթ առտու Աթէնքէն հասած լուրերը կը հաստատէին թէ վտանգը անցած է ներկայիս : Գործողութեան ատեն եւ անմիջապէս յետոյ լուրերը շատ մտահոգիչ էին :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԸ երկու քուկէս միլիոնի առաջին օգնութիւն մը խոստացած է Զանզիպարի :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԷՆԵԻ իր պաշտօնական այցելութիւնը վերջացուց Շաբաթ առաւօտ : Հրաժեշտ առնելէ ետք Նախագահ տը Կոլէն, Արեւելեան կայարանէն մեկնեցաւ Տորմանս ուրկէ պիտի երթար այցելել Պլինեիի զինուորական իտալական գերեզմանատունը : Անկէ պիտի անցնի Պէնն ուր ճաշելէ ետք պիտի մեկնի դէպի Հռոմ : Իրեն կ'ընկերանան Փոմփիտու եւ ռազմիկներու նախարար՝ Սէնթընի :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՋՈՒԻՔՈՎ նոր լուսարանութիւն մը կուտայ Հիթլերի մահուան պարագաներուն մասին, իր յուշերուն մէջ կը գրէ թէ իր զինուորները առաջնորդին դիակը գտած են այրած գորգի մը մէջ, Պերլինի վարչապետարանը :

ԿԻՊՐՈՍ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐԸ

Հինգշաբթի ցերեկ, Եւրոպա Թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանի ամենօրեայ տեղեկատուութեան բաժնին մէջ (Էօրոփ – Միտի), հիւրերու կարգին երկու Հայ երիտասարդներու ներկայութիւնը պատճառ դարձաւ, որ բարձրաձայն եւ ի լուր անթիւ ունկնդիրներու՝ խօսուի հայկական ջարդերու մասին :

Ծանօթ է որ Եւրոպա Թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանը, որ առաւելագոյն ունկնդիր ունեցողը կը նկատուի, ամէն ցերեկ հիւրեր կ'ընդունի որոնք կրնան հարցումներ ընել կամ լուսաբանութիւններ ուզել հաղորդագրութեան ընթացքին տրուած լուրերու շուրջ : Հինգշաբթի օր, Քլօտ Ադամեան եւ Արմէն Խաչիկեան (երկուքն ալ անդամ Հայ Ուսմանց Կեդրոնին) բաւական «նեղը» դրին օրուան խօսնակը՝ Ժաք Փաօլի, որ կարդ մը լուրեր տուած էր Կիպրոսի մասին :

Քլօտ Ադամեան, անդրադառնալով Կիպրոսի դէպքերուն եւ Կիւրսէլի կողմէ եղած շահագործումին (երբ թուրք նախագահը կը խօսի ... ցեղասպանութեան մասին), յայտնեց թէ զեղծում է եւ առնուազն չարաչար կը գործածուի բառը, երբ այդ առթիւ Թուրքը կը խօսի իր վրայ կատարուած ցեղասպանութեան եւ ջարդի մասին, Թուրքը՝ որ յիսուն տարի առաջ մէկ միլիոն Յոյն, մէկ միլիոն Հայ եւ հինգ հարիւր հազար Քիւրտ ջարդած է : Ձայնասփիւռի լրատուն նըկատեց, որ շատ ճշգրիտ թիւեր կը տըրուին իրեն, բայց օրուան հարց մը չէ : Ադամեան ծանրացաւ սակայն հարցին վրայ, անտեղի գտնելով Թուրքերուն յայտարարութիւնը, Թուրքերուն որ շատ վարժ են ցեղասպանութեան եւ քաջ գիտեն ինչ ըլլալը եւ տարօրինակ ձգտում մը ունին չափազանցելու : Աւելցուց, որ Կիպրոսը առիթ մըն է Թուրքերուն համար «փոքրամասնութեան աչկերտութիւնը» ընելու եւ երբ խօսնակը շատ կողմնակի գտաւ երիտասարդ հայ ուսանողին խօսքերը, այս վերջինը հարցուց թէ ի՞նչ պիտի մտածէր իր խօսակիցը այսօր, եթէ Հիթլէրի արձանը կանգնէր Պերլինի մէջ, ինչպէս Թուրք ջարդարարին արձանը կանգնած է Անգարայի մէջ, յիշեց 1955ի Սեպտեմբեր վեցի դէպքերը Պոլսոյ մէջ, դտաւ որ «Յոյները իրենք զիրենք դէշ կը պաշտպանեն» եւ ըսել տուաւ խօսնակին, որ ճիշդ է թէ Պոլսոյ փոքրամասնութիւններ շատ հասկնալի վախով մը կ'ապրին :

Այս չահեկան զրոյցը տեւեց 8 – 9 վայրկեան, ինչ որ համեմատաբար շատ կարեւոր ժամանակամիջոց մըն է եւ առիթ տուաւ որ շեղելով օրուան բուն հարցէն, որ Կիպրոսն էր, խօսուի հայկ. ջարդերուն մասին, եւ խօսնակը ըսէ նոյնիսկ.— «Ինչ որ Թուրքիա կը կոչուի, վասնզի կարծեմ շատ համաձայն չէք աշխարհագրական կամ քաղաքական գետնի վրայ այսօրուան գոյութիւն ունեցող Թուրքիոյ » :

Ուրախ ենք, ինչպէս մեր կարդ մը ընթերցողները՝ որոնք գրաւոր թէ բերանացի իրենց շնորհաւորութիւնները յայտնած են մեր միջոցաւ, որ հայ երիտասարդներ, կրցան, յանպատրաստից զրոյցով մը հայկ. քարոզչութիւն ընել միլիոնաւոր ունկնդիրներու առջեւ :

Ցարդ կ'ըսուէր թէ Հիթլէր եւ Էվա Պրաուն անձնասպան եղած էին, մարմինները այրուած էին եւ մոխիրները ցանուած պարտէզը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԱՆԹՈՆԻՕ ՍԷՆԵԻ
- ANTONIO SEGNI -

Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահը՝ Անթոնիօ Սէնեի ծնած է Սասարի (Սարտենիա) 1891ին : Իրաւաբանութեան պսակաւոր, յետագային կաճառին դասախօսը եղած է Փերուճիայի համալսարանը ուր դասաւանդած է մինչեւ 1925 : Արձանագրուած «Ժողովրդ. կուսակցութեան » անոր հիմնուած օրերէն իսկ, կուսակցութեան թեկնածուն եղած է, երեսփոխանական ընտրութեանց Սասարիի գաւառին համար : Ֆաշական վարչակարգին տակ, քաշուած է քաղաքական կեանքէ եւ վերսկսած իր քաղաքական գործունէութիւնը Սարտենիայի ազատագրման ատեն, վերակազմելով նախ եւ առաջ քրիստոնեայ ժողովրդապետութիւնը (տէմօ – քրիստիանի) եւ 1943ին կուսակցութեան գլուխը գտնուած է Սարտենիայի մէջ : Երեսփոխան ընտրուած է 1946ին եւ վերընտրուած ամէն անգամ : Կառավարական պաշտօններ վարել սկսած է 1944ին, իբրեւ երկրագործական փոխ – նախարար, Պոնոմիի դահլիճին մէջ եւ այդ պաշտօնը վարած է Փառիի եւ Կասփերիի դահլիճներուն մէջ, մինչեւ 1946 եւ կը դառնար նախարար նոյն ճիւղին :

Երկրագործութեան ճիւղին մէջ իր անունը կապուած կը մնայ հողային առաջին բարեփոխման եւ անոր գործադրութեան որ կը ձգտէր վերջ դնել անմշակ կալուածային մեծ հողերու եւ իրագործել գիւղացիական փոքր կալուածներ ընկերային նոր տնտեսութեան մը ծրագրին մէջ : Սէնեին է նաեւ որ յաջողած է Հռոմը ընտրել տալ իբրեւ կեդրոնավայր ՄԱԿի հողագործութեան եւ ուտեստեղէնի կազմակերպութեան (ֆաօ–1949) :

1951էն 1954 եղած է կրթական նախարար, 1955ին Շելպայի հրաժարումէն ետք, իրեն յանձնուած է նոր կառավարութեան կազմութիւնը եւ իր պաշտօնավարութիւնը կատարած է, հաստատելով երրեակ դահլիճ մը (Տէմօ – Քրիստիանի, Ազատական եւ Ընկերային – Դեմոկրատ) :

1958ի ընտրութիւններէն ետք, Սէնեի մաս կը կազմէ Ֆանֆանիի երկրորդ դահլիճին իբրեւ փոխ – վարչապետ եւ Պաշտպանութեան նախարար : Այդ դահլիճին հրաժարումէն ետք, 1959 Փետրուարին, երկրորդ անգամ ըլլալով, կը դառնայ վարչապետ, պաշտօն մը զոր կը պահէ մինչեւ Մարտ 1960, ներքին նախարարութեան հետ, երբ նոր կառավարութիւն մը կը կազմէ Թամպրոնի եւ ինք կը ստանձնէ Արտաքին նախարարութիւնը, պաշտօն մը զոր պահած է նաեւ Ֆանֆանիի Գ. եւ Դ. դահլիճներուն մէջ :

Կատաղի պաշտպան « եւրոպական գաղափարականին», Իտալիոյ ներկայացուցիչն եղած է՝ Հռոմի դաշնագրին ստորագրութեան հանդիսաւոր արարողութեան (1957 Մարտ 25) :

Բառերը խնայող, միշտ արթուն աչքերով, կը հարցաքննէ, մտիկ կ'ընէ, եւ կը պատասխանէ ժպիտով մը կամ քանի մը խօսքով : Փաստած է որ ճարտասանութեան եւ առատաբանութեան երկրին մէջ, վերապահութիւնը եւ խորհրդապահութիւնը իրենց տեղն ունին : Ջերմեռանդ կաթողիկէ, Հռոմի դաշնագրերը ստորագրող, նախագահ Սէնեի Ատլանտեան մըն է, Եւրոպացի մըն է, համոզուած հակահամայնավար մըն է : Կ'ըսուի սակայն թէ նուազ կապուած է դաշնակցային եւ զերազգային տեսակէտներու քան բազմաթիւ իտալացի ղեկավարներ :

Հանրապետութեան նախագահ ընտրուած է 1962 Մայիս 6ին :

«ՕՐՀՆԵՍՑԻ, ՕԾՑԻ ԵՒ ՍՐԲԵՍՑԻ...»

Վերջապէս հասաւ ամանորեան արմաղանս, ամէնուն ցանկալին, Ամէնուն Տարեգիրքը :

Փոքրիկ հատոր մը, որով կը կաղնդէ մեզ Կարօ Գէորգեան, հաւատարմօրէն, երբ կը նորնայ տարին :

Թէօդիկը, որ իր վարպետն էր, հիմա դարձած է աշակերտ : Եթէ բանասիրական ու պատմագիտական բաժինը եւս ճոխացնէ քիչ մը, այս Տարեգիրքը կը դառնայ անմրցելի : Գրական հանդերձանքը նորաձեւութեան պէս է, շուտ կը հիննայ : Ակադեմական ուսումնասիրութիւններն են, որ, տարիներ ետքն իսկ, փնտռուած գիրքի մը արժէքը կուտան նման հրատարակութեանց :

Ահա թէ ինչո՛ւ ճենկըլ – ճենկըլ անցայ ոտանաւորներուն վրայէն, ցատկեցի թըռայ արձակ էջերուն վրայէն, եւ երբ կ'որոնէի թէ ի՛նչ նորութիւն կը բերէ, այս տարի, քննական ոգիով կամ իբրեւ վերագնահատութիւն ընկալեալ ծանօթութեանց, ուշադրութի՛ւնս գրաւեց նորընտիր պապին ընտրութեան, թագադրութեան կամ գահակալութեան նկարագրութիւնը, ուր բառ մը խոչեց աչքերս·

— «Պապերու օծումը տեղի կ'ունենար...» (էջ 403) :

— Ի՞նչ, պապերո՞ւն ալ օծում :

«Յառաջ»ի ընթերցողները պիտի յիշեն անշուշտ իմ կարգ մը յօդուածներս, — աւա՛ղ, շարքը անաւարտ : Օրինակ, «զգործս ձեռաց մերոց» տաղին բացատրութիւնը եւ նշանակութիւնը : «Ձեռնադրութեան» պատմութիւնը, ծագումը եւ նշանակութիւնը : «Երկրպագութեան» պատմութիւնը, ծագումը եւ նշանակութիւնը : «Հայր մեր» աղօթքին պատմութիւնը եւ խմբագրութեան քննութիւնը, (այս վերջին օրերուն՝ նոր ուսումնասիրութիւններ եւս լոյս տեսան այս աղօթքին մասին, սրբագրելով խմբագրական կարգ մը թերութիւններ՝ աստուածաբանական տեսակէտով) : Շատ հետաքրքրական են նաեւ «խաչակնքելու» սովորութեան պատմութիւնը, վէճերը, աւանդութիւնները :

Սաղմոսի ընթերցումով միայն փոր կշտացնող մարդոց պէս՝ նման հետաքրքրութեանց մէջ կեանքը հեղնելը ինծի բնաւորութիւն դարձնելէ ետք, շատ մի' տեսնէք՝ եթէ... պապը մոռնամ եւ իր «օծումով» զբաղիմ :

Բայց, ներողութի՛ւն, ձեզ ալ կրնայ զբաղեցնել, որովհետեւ պապին «օծման» արարողութիւնը կը յիշեցնէ հին վէճ մը՝ Հայոց ծիսական պատմութեան վերաբերեալ :

Փաւստոս Բիւզանդացի այսպէս կը պատմէ Մեծն կոչուած Ներսէս Պարթեւի կաթողիկոսական ընտրութիւնը .—

«Ապա գումարեցին զեպիսկոպոսս մեծամեծս, զի առցեն զցանկալին Ներսէս, եւ գնասցեն ուր սովոր էին զհայրապետսն օծանել» (Դ. 4) :

Ինչպէս գիտէք, Հայոց կաթողիկոսները սկզբնաբար Կեսարիայէն կը ստանային իրենց հայրապետական կարգը : Բայց Յոյները հայրապետական օծում չունին : Ուրեմն, Կեսարիոյ յոյն հայրապետը, ըստ Փաւստոս Բիւզանդացիի, «օծումը» կը կատարէր յատկապէս եւ միայն Հայո՞ց համար : Կամ Ներսէսի՞ն համար :

Այս մասին առաջին դիտողութիւնն ըրաւ Հորոյ, որ սրբագրելով աւծել (=օծել) բային ընթերցումը կը գրէր ածել, այսինքն տանիլ, բերել, որ կը համապատասխանէ նախադասութեան իմաստին, — Կողեանի բերած յունական վկայութեան մէջ եւս, Ներսէսի վերաբերեալ, օծում չկայ, այլ միայն ձեռնադրութիւն (Հայոց Եկեղեցին, էջ 690) :

Փաւստո՛սն է գրեր աւծել թէ ածել՝ չեմ գիտեր, բայց Փաւստոս ածեր է հաւկիթ մը, զոր Օրմանեան իսկ կը համարի ... չինովի : Արդարեւ այս պատմիչը, որու վիճակեր է գրել Հայոց Պատմութեան մէկ կարեւոր շրջանին դէպքերը, Կեսարիոյ մէջ «օծելու» կը տանի Ներսէսը, երբ «աղաւնի մը սքանչելեօք սեղանէն թռչելով առաջ Բարսեղ հայրապետին վրայ, եւ անկէ ելնելով Ներսէսի վրայ կը հանգչի», — վկայութիւն մը, որ, ըստ Օրմանեանի, «յունական մեծամտութեան հիւսուածք է» այն իմաստով որ աղաւնին հանգչեցնելով նախ Բարսեղի, յետոյ Ներսէսի վրայ, «կ'ուզուի Հայաստանը վերածել Կեսարիոյ ենթարկեալ աթոռի մը» :

Այսպէս, տիկինե՛ր եւ պարոններ, ժամանակին այսպէս օծելու տանելով եւ աղաւնի թռցնելով էր, որ «աթոռ կ'ենթարկէին», ժողովուրդ մը ուրիշ ժողովուրդի կը լծէին : Կամ դէթ նման պատմութիւններ կը հիւսէին՝ գերադասութեան խնդիր յարուցանելու համար յետագային :

Բայց Հայերը, ի հնումն, կաթողիկոսական օծում չունէին : Հայունի չի գըտներ նոյնիսկ «կաթողիկոսական ձեռնադրութեան որեւէ յիշատակ» նախ քան Թ. դար (Հայոց ծէսը, էջ 94) :

Արդարեւ, Վանանդայ եպիսկոպոսը կ'ընտրուի կաթողիկոս՝ առանց նոյնիսկ ձեռնադրութեան, որովհետեւ ձեռնադրեալ եպիսկոպոս էր Գիւտ (Կողեան, Հայոց Եկեղեցին, էջ 159) :

Իսավերտենց եւս կաթողիկոսական կարգ բարձրացման համար օծում չի դտներ (Ծէսք եւ արարողութիւնք Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, ֆրանսերէն, էջ 109) :

Վերջամուտ արարողութիւն է օծումը, զոր Հայերը փոխ առած են Լատիններէն՝ Կիլիկեան շրջանին, զայն վերածելով կրկնօծումի, — եպիսկոպոսական եւ կաթողիկոսական : Իրենց կարգին՝ Լատինները եւս փոխ առած են եպիսկոպոսական օծումը եբրայական աւանդութիւններէ :

Եբրայեցւոց մօտ օծումը կը յիշատակուի երկու բառերով .

Սուք .— Այս օծումը աշխարհիկ է, հասարակաց կեանքին յատուկ : Մարմնոյ մաքրութեան, առողջապահութեան եւ վայելչութեան համար : Զոր կլիմայի մը տակ, լոգանքէն ետք՝ կարծես անհրաժեշտութիւն դարձած էր ձէթով օծել մորթը, այն մտքով որ «իւղ առնէ զերեսս զուարթ» (Սաղմ. ՃԳ. 15) : Հարուստները այս իւղին կը խառնէին զանազան անուշահոտութիւններ (Եսթ. Բ. 12), եւ այդ անուշահոտ իւղերով կ'օծէին իրենց գլուխը (Սաղմ. ԻԲ. 5), իրենց մօրուքը (Սաղմ. ՃԼԲ. 2), ճիշդ ինչպէս յետագային՝ Հայերը (Հայ–Բոյժ, 1962, էջ 86) :

Առանց օծումի մնալը արտայայտութիւն էր սուգի (Բ. Թագ. ԺԴ. 2) : Վերջապէս, այս օծումը բժշկական եղանակ էր (Ղուկ. Ժ. 34) :

Մաշահ .— Կրօնական օծումն է ասիկա, որու իւղին պատրաստութիւնը կը տարադէ Հնգամատեանը այսպէս .— «Առ քեզ խունկս անուշունս, ծաղիկ ընտիր զմռնենեաց հինգ հարեւր սիկղ, եւ կինամոն զանոյշ զկէս այնորիկ՝ երկերիւր եւ յիսուն, եւ զխունկեղէգն զանոյշ՝ երկերիւր եւ յիսուն, եւ հիրիկ հինգ հարեւր սիկղ ըստ սրբութեանն, եւ եւղ ի ձիթենեաց հիմենաւ միով, եւ արասցես զայն եւղ յօծումն սրբութեան, եւղ եփեալ ըստ արուեստի իւղագործաց» (Ելից. Լ. 23) :

Այս իւղով հասարակաց օծումը արգիլուած էր. «Ի մարմին մարդոյ ոչ օծանիցի» : Այլապէս «սատակեսցի ի ժողովրդենէ» (Ելից, Լ. 32) :

Սրբութեան այս իւղը սահմանուած էր քահանայապետներու, մարգարէներու, ինչպէս եւ թագաւորներու :

Քրիստոնէութեան շրջանին՝ իւղին գործածութիւնը չփոթուեցաւ Ս. Հոգիին հետ : Իրականին մէջ օծումը կախարդական քաղաքակրթութեան աւանդութիւններէ մնացորդ մըն է, եւ իւղին գործածութիւնը այն նշանակութիւնն ունէր թէ ձեռնադրութեամբ (սկզբնաբար՝ համբոյրով) փոխանցուած գերբնական ու[...] կամ ոգին կը հաստատուէր, կը պարու[...] ունէր, կը հանգչէր օծեալին մարմնոյ մէջ :

Եբրայական բառն իսկ, իր կարգին, կը [...] բերէ այս վկայութիւնը : Ըսինք թէ ընդ[...] հանրապէս ձեռնադրութեամբ կը փոխանցուէր գերբնական զօրութիւնը : Արդ[...] մաշահ կը նշանակէ ոչ միայն օծել, այլ[...] եւ ձեռքով շփել : Իմաստի ընդլայնումով [...] ձեռնադրել : Իւղի գործածութիւնը, [...] կը ճոխացնէ ձեռնադրութիւնը կամ [...] ւելի կախարդանք կուտայ, ունէին Բաբելացիներն ալ, հին Եգիպտացիներն [...] (այս վերջիններուն մօտ՝ համբոյրն [...] որ ունէր ծիսական աւելի խոր ներգործութիւն) :

Իւղին հեղումը կը կատարուէր եղջ[...] րով : Հայոց եկեղեցին կը կատարէ [...] ղաւնակերպ պղինձէ անօթով մը, որ [...] ձեւընկալութեամբ կը յիշեցնէ Սուրբ Հոգիին հանգչիլը օծեալին վրայ :

Նոյն այս բառը, մաշահ, տուած է [...] սիա բառը, զոր Յոյները թարգման[...] են Քրիստոս բառով կամ անունով, [...] յերէն թարգմանութիւնը՝ Օծեալ :

Վերադառնանք մեր ոչխարներուն, [...] Պապը կ'օծուի՞ միթէ : Իմ գիտցածս [...] պապութիւնը ծիսական խորհուրդի [...] դէնուլը չէ, այլ կարգի մը բարձրա[...] ցումը, այսինքն գահակալութիւն մը [...] ըստ աւանդութեան՝ յաջորդութեան [...] նուիրագործումը : Պապը եւս եպիսկոպ[...] մըն է, անգամ մը օծուած՝ ստանալով ե[...] պիսկոպոսական աստիճան : Կրկնօծում[...] այսինքն եպիսկոպոս օծուելէ ետք պա[...] օծուիլ, այդ մասին ոչ միայն յիշատա[...] կութիւն, այլեւ բացատրութիւն չի[...] գտներ : Կայ «վերջին օծում» մըն ալ [...] Յակոբոս առաքեալին կողմէ սահման[...] ուած՝ ըստ աւանդութեան (Յակ. Ե. 14) [...] բայց կապ չունի ձեռնադրութեան հե[...] Եւ վերջապէս օծել կը թարգմանուի նա[...] եւ օրհնել :

Գիտցածս այսքան է : Աւելին՝ թող [...] նորհէ այն որ շուկաներէն հեռու, խոր[...] տիքի սեղաններէն հեռու, չոր հացը [...] րը կը թաթխէ ու կ'ուտէ : Աշխարհաճա[...] նաչութեան համը ա՛ն միայն գիտէ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒ[...]

(*) «Հռոմէական եկեղեցւոյ ընդհան[...] րական պապը եւ յունական եկեղեց[...] տիեզերական պատրիարքը օծում չեն ը[...] դունիր» (Օրմանեան, Հայոց եկեղեցի[...] տպ. Պուէնոս – Այրէս, էջ 214) : Հայ[...] ունին «կաթողիկոսական օծում», վեր[...] ջամուտ աւանդութիւն, ճիշդ ինչպէս «զարհուրելի» կրկնամկրտութիւնը վ[...] դապետական հակասութիւն :

ԳԷՇ ՕՐԵՐՈՒ

«ԲԱՐԵԿԱՄ»Ը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս ըսելով, Պըրթըն խնդաց բարեմըտօրէն : Անձնական փորձառութենէն գիտէի, թէ պրիճ թղթախաղին մէջ ան իր լաւ տրամադրութիւնը չէր կորսնցներ, նոյնիսկ եթէ մեծ գումար մը կորսնցնէր : Իր նուրբ ձեռքով, ուր երակները գրեթէ թափանցիկ երեւոյթով ուռած էին, ան շփեց ափի մը նման ածխլուած կզակը եւ շարունակեց .

— Կարծեմ ճիշդ այդ պատճառով ալ կուգար քովս՝ երբ առանց դրամի կը մնար, քանի որ լաւ խաղակից մըն էի եւ անուանակից : Օրին մէկը գրասենեակս եկաւ եւ խնդրեց, որ պաշտօն մը տամ իրեն : Քիչ մը զարմացայ : Խոստովանեցաւ, որ տունէն դրամ չէր ստանար այլեւս եւ կը գտնուէր գործ մը գտնելու ստիպողական անհրաժեշտութեան առջեւ : Հարցուցի թէ քանի՞ տարեկան է :

— Երեսունըհինգ, պատասխանեց :

— Եւ կեանքիդ մէջ ի՞նչ գործ ըրած ես մինչեւ այսօր :

— Է՛յ, մեծ բան մը չեմ ըրած, խոստովանեցաւ :

— Չկրցի զսպել քրքիջս :

— Կը ցաւիմ որ առայժմ պիտի չկըրնամ քեզի օգտակար ըլլալ, պատասխանեցի : Երեսունըհինգ տարի ետք դարձեալ եկուր եւ տեսնենք թէ ինչ կրնամ ընել քեզի համար :

Մարդը տեղէն չշարժեցաւ : Դէմքը ամբողջովին գունատեցաւ : Վայրկեան մը վարանեցաւ ու յետոյ ըսաւ, թէ ժամանակէ մը ի վեր բախտը իրեն չի ժպտիր թղթախաղին մէջ : Չէր ուզած սահմանափակուիլ միայն պրիճով, սկսեր էր փոքեր ալ խաղալ, որ կործաներ էր զայն : Գրպանը ոչ մէկ փենի ձգեր էին եւ պատանդ ձգեր էր բոլոր ունեցածը : Պարտական մնացած էր բնակած պանդոկին ալ եւ պահանջատէրերը կը մերժէին վըճարման պայմանաժամերը երկարաձգել : Բոլորովին կործանած, վախճանին հասած մարդ մըն էր : Ինծի ըսաւ, թէ եթէ աշխատանք մը չճարէ, պիտի պարտաւորուի անձնասպան ըլլալ :

Քանի մը վայրկեան նայուածքովս չափեցի զայն եւ համոզուեցայ, թէ իրապէս կործանած, խորտակուած մարդ մըն էր : Սովորականէն աւելի խմեր էր եւ ունէր յիսուն տարեկան մարդու մը երեւոյթը : Եթէ այդ վայրկեանին կիները տեսնէին զայն, վրան իսկ պիտի չուզէին նայիլ :

— Բայց, մարդ, ըսի, վերջապէս թըղթախաղէն տարբեր բան չե՞ս գիտեր :

— Լողալ գիտեմ, պատասխանեց :

Չէի ուզեր հաւատալ ականջներուս, երբ լսեցի այդ կացութեան առջեւ անոր տուած այս անմիտ պատասխանը :

– Համալսարանին մէջ, լուղորդներու խումբին մաս կը կազմէի, աւելցուց :

Հասկցայ, թէ ինչ կը հետապնդէր ան իր այս խօսքով : Բայց ես ճանչցած եմ շատ մարդիկ, որոնք համալսարան աւարտելէ ետք ալ այդ բանը մնացած է պարզ պիտակ մը, հետեւաբար այս մանրամասնութիւնը ոչ մէկ տպաւորութիւն ըրաւ վրաս :

— Երիտասարդ տարիքիս ես ա՛լ լաւ լուղորդ էի, պատասխանեցի : Եւ յանկարծ գաղափար մը ծնաւ մէջս :

Դադար մը տալով իր այս պատմութեան Պըրթըն ինծի դարձաւ եւ հարցուց·

— Կը ճանչնա՞ս Քոպէ քաղաքը :

— Ոչ, միայն մէկ անգամ անցած եմ այն տեղէն ու մնացած եմ մէկ գիշեր միայն :

— Ուրեմն չես գիտեր Ջիոյա ակումբը : Երիտասարդ տարիներուս այնտեղ ծովը կը նետուէի, կ'ընէի փարոսին շրջանը եւ կ'երթայի մինչեւ Թարումի ծոցը : Բաւական երկայն ճամբայ է, մօտաւորապէս երեք մղոն եւ շատ դժուար՝ հոսանքներուն պատճառով : Այսպէս, երիտասարդ անուանակիցիս պատմեցի այս քաջագործութիւնս եւ աւելցուցի, որ եթէ յաջողի լողալ ակումբէն մինչեւ այն ծովածոցը, իրեն պաշտօն մը պիտի տամ :

Նշմարեցի, թէ մարդը յանկարծակիի եկաւ :

— Առողջական վիճակս թոյլատու չէ, մրմնջեց :

Չպատասխանեցի : Ուսերս բարձրացուցի՝ ըսել ուզելով, թէ ուրիշ կերպ կարելի չէ : Ան ինծի նայեցաւ վայրկեան մը եւ գլխու շարժումով մը հաւանութիւն յայտնեց :

— Լաւ, ըսաւ, ե՞րբ կ'ուզես որ ընեմ այդ փորձը :

Ժամացոյցին նայեցայ : Տասը քանի մը վայրկեան անցած էր :

— Մէկ ժամ եւ մէկ քառորդէ աւելի չի տեւեր այս փորձը, ըսի : Ժամը 12ուկէսին ինքնաշարժով պիտի գամ ծովածոցին եզերքը : Այնտեղ կը հանդիպինք իրարու : Կը վերադառնաս ակումբ, հագուիս եւ յետոյ կը ճաշենք միասի[...]

— Շատ լաւ, պատասխանեց երիտասարդ Լենի :

Իրարու ձեռք սեղմեցինք, յաջողութիւն մաղթեցի եւ ան մեկնեցաւ : [...] առաւօտ բազմաթիւ գործեր ունէի կատարելիք եւ մեծ դժուարութեամբ յաջողեցայ ճիշդ ժամը 12ուկէսին հասնիլ Թարումի ծովածոցին առջեւ : Բայց ի զ[...] տեղը անապատ էր : Մարդը երեւ[...] չելաւ :

— Արդեօք վերջին պահուն հրաժարեցա՞ւ փորձելէ, խորհեցայ հետաքրքրութեամբ ... Ո՛չ չէր հրաժարած : Ան ծո[...] նետուած էր՝ վճռած ըլլալով կատար[...] իրեն առաջարկած լողագնացութիւն[...] Բայց, բնականաբար, ըմպելին եւ կոր[...] սնցուցած գիշերները կործանած էին նաեւ անոր առողջութիւնը : Փարոսին շրջակայ հոսանքները աւելի զօրաւոր եղած էին, քան այս մարդը եւ տապա[...] զայն : Երեք օր ետք միայն գտան ան[...] դիակը :

Ես քանի մը վայրկեան լուռ մնացի : Այս պատմութիւնը զիս ըմբոստացուց[...] էր, յետոյ հարցուցի Պըրթընին ·

— Երբ անոր պաշտօն մը խոստաց[...] այդ պայմաններով, չէի՞ր գիտեր թէ պ[...] տի խեղդուի :

Պըրթըն հանդարտ խնդաց եւ ինծի [...] յեցաւ իր բարեմիտ ու անմեղ աչքերով, կզակը շոյեց եւ ըսաւ .

— Պէտք է ըսեմ, թէ այդ օրերուն [...] մէկ պարապ տեղ ունէի ձեռնարկութեան[...] մէջ եւ դժուար էր մերժել այս երիտա[...] սարդը ...

ՍԸՄԸՐՍԷԹ Մ[...]

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ԱԿՈՒՄԲԻ «ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԸ»

Ամերիկայի մէջ ամէն հայաշատ կեդրոն ունի իր ակումբը եւ գրեթէ ամէն ակումբ՝ իր «դիւանագէտը»:

Հոն է ան հաւախօսին, միջօրէին, կէսգիշերին: Պահուըտած է անկիւն մը, գիշատիչ թռչունի մը նման եւ անձայն կը սպասէ, որ միամիտ զոհը ոտքը նետէ ակումբի սեմէն ներս: Եւ, եթէ անգամ մը դժբախտութիւնն ունեցար իյնալու անոր ճիրաններուն մէջ, գիտցիր որ ա՛լ ամէն բան վերջացած է: Ան ոչ մեծ կը ճանչնայ եւ ոչ պզտիկ, ոչ բարեկամ եւ ոչ ալ թշնամի: Խուլերուն անգամ չի խնայեր: Մէկ խօսքով, Աստուծոյ պատուհասն է եւ ակումբ մը ակումբ չէ եթէ անոր պէս գէթ հատ մը չունի:

Արարիչն ալ, կարծէք, օժտած է զինք պէտք եղած յատկութիւններով: Ունի քաուչուէ թոքեր, պողպատապատ կոկորդ եւ բերան մը, բերան մը, որ ոչ գոցուիլ գիտէ եւ ոչ ալ յոգնիլ, առտուընէ մինչեւ գիշեր ...

Ամէն ինչ գիտէ ան եւ ամէն ինչ կը տեսնէ ու կը նախատեսէ, բայց ոչինչ կը լսէ, որովհետեւ կորսնցուցած է լսելու կարողութիւնը: Ուզես հակաճառէ, ուզես քաշքշէ, — ոչ կ՚առնուի եւ ոչ ալ կը վիրաւորուի, կը բաւէ որ ինք կարենայ չարունակել իր չարունակելին: Բերանը գոցես՝ աչքով կը խօսի, աչքին չնայիս՝ թեւերը կ՚անցնին գործի: Եւ, ճաթիլը կուգայ, եթէ չկարենայ խօսիլ բերնով, աչքով կամ թեւերով:

Վա՜յ, եթէ ակնթարթ մը տկար գտնուեցար եւ թոյլ տուիր, որ քեզի համար խմիչք մը ապսպրէ: Ա՛լ ինկած ես ուռկանին մէջ: Ա՛լ ստիպուած ես դառնալ համբերատար ունկնդիրը անոր խօսքերու հեղեղին, որ կը ժայթքի շրթներուն մէջէն առանց դուլ ու դադարի: Ու այսպէս, մէկ խմիչքի համար օրդ ի՛րնէ հարամ:

Կը սիրես ակումբ յաճախել, ընկերներ եւ բարեկամներ տեսնելու համար, բայց սեմէն ներս կ՚անցնիս կասկածանքն ու վախը սրտիդ: Հապա եթէ հո՛ն է ... Չորս կողմդ կը նայիս, ուշի ուշով եւ կ՚ուզես որ հոն չըլլայ ... Փա՛ռք երկնաւորին, հոն չէ: Միտքդ կը հանդարտի եւ հանգիստ շունչ մը կ՚առնես: Բայց, հազիւ թէ բարեկամի մը մօտեցար կամ փորձեցիր սեղանին վրայէն թերթ մը վերցնել, աչք մը պտըտցնելու համար ու ահա, յանկարծ չես գիտեր ո՛ր ծակէն հողէն սաղայէլի մը պէս դէմքդ կը տնկուի:

— Օ՜, բարեւ, հայրենակի՛ց ... եկուր նայիմ, ի՞նչպէս ես երէկուընէ ի վեր ...

Քաղաքավարութիւնը կը պահանջէ որ մօտենաս: Թեւդ մտնելով, կը տանի եւ կը նստեցնէ քեզ սեղանի մը առջեւ: Ու կը սկսի, կը փորձէ զանազան հնարքներով քեզ ծուղակը ձգել: Ինկած ես արդէն, երբ կը վստահեցնէ քեզ թէ որոշած է այլեւս չխօսիլ այդ նիւթին շուրջ: Երդում ալ կ՚ընէ: Օդէն կը խօսի, ջուրէն կը խօսի եւ սակայն կամաց կամաց, վարպետութեամբ կը փոխէ խօսակցութիւնը, կ՚ոլորէ, կը դարձնէ եւ կը բերէ դարձեալ իր բո՛ւն ըսելիքին, որ իր «դիւանագիտական» մասնագիտութիւնն է: Ա՛լ ազատում չունիս: Ու գլուխդ է՝ կը սկսի դառնալ, վրադ ընդհանուր թուլութիւն մը կուգայ, աչքերդ կը մթագնին, ուղեղդ կը թմրի, կը սկսիս յօրանջել, կարծես քառորդ ժամ առաջ հաշիշ առած ըլլայիր ...

Կէս – քուն, կէս – արթուն այդ վիճակիդ մէջ, ականջներդ կը լենան իր չվերջանալիք խօսքերով: Արդէն իսկ սկսած է քննադատել մեծ ու պզտիկ պետութիւնները, հայկական հարցին վրայէն կը մտնէ ու տակէն կ՚ելլէ, կը լուծէ միջազգային ամենակնճռոտ խնդիրները եւ ամենա՛յն հեղինակութեամբ կը վերլուծէ անցեալը, կը քննէ ներկան եւ կը գուշակէ ապագան: Ոչ մէկ բան անհասկնալի է իրեն համար: Ընդհակառակն ամէն բան, ամէնէն պարզէն մինչեւ ամէնէն բարդը, յստակ է արեւի լոյսի պէս, նոյնիսկ այդ լոյսէն ալ աւելի:

Ամենագէտ է ան եւ ամենատես: Այլեւ ամենակարող՝ գլուխ արդուկելու մէջ: Այնպէս կը ճառէ, որ կարծէք ներկայ եղած է միջազգային ժողովներու, իսկ աշխարհի քաղաքական գործերը վարող պատասխանատու մարդիկը մտերմօրէն խոստովանած են իրեն իրենց ծրագիրները, իրենց ըսելիքներն ու չըսելիքները: Գոնէ հանէ՛ր այդ ծրագիրներուն, — ո՛չ, հանելիք ի՞նչ կայ որ ... բոլորն ալ կարճատեսներ են, ոչ իրենց ըրածը գիտեն եւ ոչ ալ ըսելիքը:

— Եթէ ե՛ս ըլլայի անոնց տեղը, տես թէ ինչե՛ր կ՚ընէի ... Մե՛ղք որ ասանկներուն ձեռքը մնացած է աշխարհին ճակատագիրը ...

Մինչդեռ ինք «ասանկներէն» չէ: Բայց ո՞վ է զինք մտիկ ընողը, ո՞վ է իրեն բան հարցնողը ... իսկ ինք ա՛յնքան համեստ է, որ չուզեր աղմուկ բարձրացնել իր շուրջը ...

Այդ համեստութիւնը սակայն, արգելք մը չէ, որ գաղտնիքներ ունենան իրեն համար պատմական, քաղաքական, ռազմագիտական, ազգային, տնտեսական, աշխարհագրական, աստուածաբանական կամ գեղարուեստական ամենադժուարին խնդիրները: Իր բերնէն «չեմ գիտեր»էն զատ ամէն բան կը լսես: Չէ՞ որ չգիտնալը ամօթ է «դիւանագէտ»ի մը համար:

Ու այսպէս, ակումբին փորձանքը ամէն օր եւ ամէն ժամ կազմ ու պատրաստ է ժպտախո՛ն սպառնալիքով դիմաւորելու ամէն անոնք, որ պատրաստ են իյնալու իր ճանկերուն մէջ:

Կիները թող բնաւ չմտահոգուին, թէ իրենց ամուսինները ակումբ կ՚երթան թուղթ խաղալու: Իսկ այն այրերը, որոնք հոն կը փութան իրենց կողակիցներու լեզուէն ազատելու համար, պիտի գիտնան որ շատ աւելի մեծ պատիժի կ՚ենթարկուին այնտեղ, իյնալով ակումբի մնայուն «դիւանագէտին» ձեռքը կամ անոր լարած ծուղակին մէջ:

Շա՛տ են անոր զոհերը: Եւ, բաց սեմ եւ ոչ ամաչեմ, անոնցմէ մէկն ալ եղած է ատենօք, այս տողերը գրողը՝

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ
«Ամէնուն Տարեգիրքը»

ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵՐ ԲԱԽՏԻ ԱՍՏՂԵՐԻ ՀԵՏ...

«Քարեր, քարեր Հայաստանի ...»
ՀԱՄՕ ՍԱՀԵԱՆ

Այս քարերը հնուց եւ դարերից մեր հին,
Եւ անգամ առաջին օրից մեր գոյութեան,
Տուել են որմնադիր արուեստը մեզ վերին,
Անդրանիկ խորհուրդը մեր քերթութեան:
Այս քարերը եկել, եկել են դարերից,
Մեր շինարար հոգու, մեր կարթի հետ,
Դարերի հետ վիճել, կռուել են եւ նորից
Անցել հազար ճամբայ եւ արահետ:
Այս քարերը որքան դարեր են տապալել
Ու շաղախուել ուժին մեր տքնութեան,
Տուն են դարձել առաջ, ապա՝ մռայլ բերդեր,
Դարձել տաճար, ապա սիրոյ մեհեան ...
Ապա սիւն են դարձել բախտին մեր ալեկոծ,
Արուեստի հմայիչ ե՛ւ ջահ, ե՛ւ ատրուշան:
Այս քարերը այնքան երազ են բռնկել,
Տնից հանել այնքան ճարտարապետ ...
Աստղերի հետ խօսել ու հեռուն նաւարկել,
Փնտռել կատարեալի ոճը երանաւէտ:
Այսօր կանգնած իմ հին եւ նոր Երեւանում,
Որի հինը՝ փոշի, լոկ փոշի է դեղին,
Որ մոռացման ճամբայ ու շաւիղ է փնտռում,
Անդարձութեան մշուշն առած իր ուսերին:
Կանգնել եմ նոր բացուող այս լճակի ափին,
Որ ծփանք է տալիս լոյսերի մէջ ահա,
Աչքս յառած մեր նոր, նոր այն աստղախմբին
Որ կերտում է Հայոց նոր մի Ակրոպոլիս:
Որ Սեւանը խլած լեռների վեհ գրկից՝
Բերել է ու թողել Երեւանի սրտում,
Ուր հիացած մարդիկ էլ հպարտ են ճայլում,
Որ դարձան փառքին այս սերնդակից:
Այս քարերը այնքան երազ են բռնկել,
Տնից հանել այնքան ճարտարապետ ...
Մինչեւ անգամ փոքրիկ Սեւան են տուն բերել,
Որ ծփայ մեր բախտի աստղերի հետ ...

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՀԻՆ ՕՐԵՐԷՆ...

Երբեմն անուն մը միայն բաւական կ՚ըլլայ մեզ տանելու անցեալի հեռաւոր յիշատակներու աղջամուղջին, հոն կենդանացնելու համար ապրումներ եւ աւանդութիւններ:

Օրմանեան պատրիարքը դարասկիզբի պոլսական ուսանողութեան համար «շաքար բաժնող պատրիարքին» յիշատակը պիտի թողուր, ինչպէս ինք կը սիրէր ըսել յաճախ:

Ժամանակին, իւրաքանչիւր թաղի եկեղեցիին տօնին առթիւ պատրիարքը անձամբ կուգար նախագահելու: Մասնաւորաբար Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ փառաւոր կը տօնուէր Խաչվերացը:

Կը յիշեմ պատկերը: Նախատօնակին, պատրիարքը վեղարաւոր հետեւորդներով շրջապատուած, եկեղեցիին մէջ, ինքն իսկ կը մասնակցէր շարականներուն, եւ երբ խունկի թանձր ոլորտներու մէջ կը սկսէր թաւ ձայներու համանուագը, «Ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ ... անըջական երազոց խոլանաց ցնորից ...» հոգեթրթիռ տաղը, հեռաւոր անցեալի մը մէջ ապրած ըլլալու զգայութիւնը կ՚ունենայինք՝ թէեւ այդ միսթիք աղօթքներուն խորախորհուրդ իմաստը ըմբռնելու անկարող ըլլայինք դեռ: Յաջորդ օրերուն, պատրիարքը դպրոցները այցելելու եւ աշակերտներուն առատօրէն շաքար բաշխելու սովորութիւնն ունէր:

Կը մտնէր իւրաքանչիւր դասարան եւ հարցաքննութիւն կը կատարէր:

Անգամ մը, Ներսէսեան վարժարանի իր այցելութիւնը պատահեցաւ մեր գրաբարի եւ մատենագրութեան դասերու պահին: Զիս կանչեց եւ պատասխաններէս գոհ մնալով անունս (Խօրաճեան) հարցուց, եւ ապրիս մը շնորհեց, «միայն թէ անունդ պէտք է հայացնել, Սալեան ընել» ըսաւ: Իրիկունը հօրս պատմեցի, բայց ան կարելիութիւնը չգտաւ փոխելու:

Շատ տարիներ ետքը, գարունի պայծառազեղ առաւօտ մը, Գընալը կղզի, — զոր Հայ կղզի կը կոչէինք — բարձունքի մը վրայ, հեռուէն տեսայ որ պատկառազդու կրօնաւոր մը, գաւազանին յեցած, կը յառաջանար: Բնական է, անմիջապէս ճանչցայ եւ մօտեցայ համբուրելու ձեռքը, ինչպէս սովորութիւն էր: — Երեսս նայեցաւ եւ ըսաւ. «Դուն այն չե՞ս, որուն անունդ փոխել առաջարկեցի»: Ապշած մնացի, այսքան սուր յիշողութի՛ւն եւ ա՛յնքան անկարեւոր խնդիրի մը առթիւ:

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՋԱՔՐԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ, Հրատարակութիւն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի, 1963:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԽՈՂԵՂԱՆ

— Էս ինչ համեղ խորոված է, — բացականչեց Օնէն եւ, ձեռքը երկարելով, հինգերորդ պատառը վերցրեց այնտեղից:

— Ցած դիր, էդ իմ բաժինն է, անցեալ անգամ էլ ես զուրկ մնացի, — ասաց Ստեփանը, որ նոր էր պատրաստւում ամանի միջից մի պատառ քաշելու:

— Դու մի՞շտ ուրիշի բաժինն ես ուտում, — հարցրեց Խողեղանը:

— Մի՛շտ ուտում է, հօրեղբայր, — գանգատուեց Ստեփանը: — Մենք դեռ մի պատառ չվերցրած, նա ամանի կէսը դատարկում է:

— Շատ ուտելը շնութիւն է, լաօ, իսկ փոր խաբելը՝ շանորդութիւն, — նկատեց Ասատուրը:

— Օնէի համար հաւասարութիւն գոյութիւն չունի, — հաստատեց Տօնէն կիսկատակով եւ ամանը նորից քաշեց Ստեփանի եւ Խողեղանի առաջ:

— Որ էդպէս է, խորովածը ցած դիր:

— Չեմ դնի, — ընդդիմացաւ Օնէն եւ եօթներորդ պատառը բերանը տարաւ:

Ասատուրին թուաց, որ սեւսարեցին իր համբերութիւնն էր փորձում: Ի՞նչպէս կարելի էր հաւասար սեղանի առաջ ուտել ընկերոջ բաժինը:

— Ցած դիր, — նորից սաստեց նա:

— Չեմ դնի, — ասաց Օնէն եւ ութերորդ պատառը մօտեցրեց բերանին:

Խողեղանը յանկարծ վեր թռաւ տեղից, բռնեց Օնէի վզից եւ, միւս հովիւների քրքջի տակ, այնպէս սեղմեց նրա կոկորդը, որ ութերորդ պատառը դուրս թռաւ բերանից:

— Ապրի, ապրի Ասատուրը, — բացականչեց Տօնէն ոգեւորութեամբ:

Օնէն այնպէս էր շշմել անակնկալ դիպուածից, որ ոչինչ չկարողացաւ պատասխանել: Կոկորդի ուժգին հպումից նրա աչքերը ջրակալուել էին: Երբ հանդարտացաւ, գնաց աղբիւրը, լուացուեց, եւ վերադառնալով նորից նստեց իր տեղը՝ գերանի ծայրին:

Խողեղանը զգուշացրեց նրան՝ ասելով.

— Քանի ես Սեւ սարի վրայ եմ, չըտեսնեմ, որ դու իմ ներկայութեան մի աւելորդ բրդուճ դնես քո բերան:

— Պիտի դնեմ, — յախորտաց Օնէն:

Խորովածի աւելորդ պատառի այս չափազանց հետաքրքրական միջադէպը կըրկին անգամ հաստատեց այն պատմութիւնը, որ սեւսարեցիները լսել էին մոտկանցի այդ զարմանալի հովուի վերաբերեալ:

— Բարի գալուստ, Խողեղան, — խօսեց Տօնէն՝ փարչը իր ձեռքը վերցնելով: — Բարով եկար Բոնաչէն: Էսօրուանից դու Եօթակնանի աղբիւրի բնակիչ ես: Տես՝ ինչքան սիրուն է մեր անտառը: Ուզո՞ւմ ես քեզ համար մի խաղ ասեմ, Խողեղան, ծառթըլխը (փայտփորիկը) դեռ քնած է:

— Երգիր, Տօնէ, երգիր, — ուրախացած գոչեցին Ստեփանը եւ Օնէն: — Դու մեզ խօսք ես տուել:

Տօնէն խմեց մի քիչ օղի, մէջքը տուեց հաստաբուն կաղնուն եւ, գլուխը առնելով ձեռքերի մէջ, սկսեց երգել:

Լուսինը դանդաղ սահում էր Սեւ սարի վրայով: Մինչեւ ուշ գիշեր Տօնէն երգեց խարոյկի առաջ նստած: Օնէն արդէն քնել էր: Ստեփանը մորթը փաթաթեց մաչկի մէջ եւ անթեղած կրակի տակ դընելով, նոյնպէս քուն մտաւ: Արթուն մնաց միայն Ասատուրը: Նա առաջին անգամն էր տեսնում այդպիսի զօրաւոր երգիչ:

Լուսնի լոյսով ողողուած կաղնու վրայ լսուեց գիշերահաւի կանչը:

— Քնենք, Խողեղան, քնենք, ծառթըլխըն ելաւ իր քնարանից:

Երգիչը քնաթաթախ նայեց իր հիւրին եւ, յօրանջելով ու ծոծրակը քորելով, տապալուեց կրակի առաջ՝ աջ թեւը կիսավառ գերանին դրած: Հակառակ կողմի վրայ փռուել եկաւ Ասատուրը:

Կէս գիշերին մոտկանցին արթնացաւ: Օնէի մէջքը բաց էր: Նա հանեց իր հաստ, տաք աբան եւ նրանով կամացուկ ծածկեց ընկերոջ մէջքը:

— Ի՞նչ ես անում, — քնից վախեցած վեր թռաւ սեւսարեցին:

— Մէջքդ բաց էր, ծածկեցի, որ չմրսես:

« Երկու պատառ խորովածի համար ինձ խայտառակ արաւ, իսկ մէջքիս մասին է մտածում », — ինքն իր մէջ խօսեց Օնէն եւ զարմացած նայելով նորեկ սասունցուն, ծանր գլուխը նորից գերանին իջեցրեց:

Խողեղանը աչքերը ուղղեց լուսնեակին, յօրանջեց եւ յոգնած թիկունքը դըրեց կողքի խանձուած կոճղի վրայ:

Գիշերահաւը երգում էր ծառին:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ
(Շար.)

Կարապները կ՚երգեն մեռնելէ առաջ: Կարգ մը մարդիկ լաւ կ՚ընէին, եթէ մեռնէին երգելէ առաջ:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔԻՆ
ԸՆԴ ԱՌԱՋ ԵՐԹԱԼՈՎ
— ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան կողմէ

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
29 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21

Պիտի ներկայացուին՝
— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ —
Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն :
— 2 — ՁԱՒԵՇՏ, *ֆրանսերէն*, 1 *արար :*
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին Համերգը Մարտ 21ին :

×

Թատերական ներկայացում, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Ապրիլ 23ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրաւուած օր, Մարտ 14, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Այս տարի երեսնամեակն է Հայ–Բոյժի հրատարակութեան : Հայ–Բոյժ 30 տարեկան :

Այս առթիւ Հայ – Բոյժ այս տարի եւս պիտի հրատարակուի երկու հատորով, ընդամէնը 256 էջ,— գրական, պատմական եւ բժշկական բովանդակութեամբ :

Առաջին հատորը լոյս կը տեսնէ մինչեւ մէկ ամիս :

Անոնք որ գաղափար մը ունին հայ թերթերու տաղնապին մասին, կը ներեն՝ երբ Հայ – Բոյժ խիստ խնայողութիւն մը ընէ ջնջելով բազմաթիւ ձրի առաքումներ եւ անպարտաճանաչ բաժանորդներու թերթերը :

Բարեկամ թերթերէ կը խնդրուի արտատպել :

×

« ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ »

Շ. Նարդունիի նոր հրատարակութենէն՝ ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ կը նուիրեն .—

Տիկին Մալաքեան տասը *օրինակ, Սարգիս Պօղոսեան* տասը *օրինակ, Յովհ. Տէր – Յովհաննէսեան* հինգ *օրինակ, Յովհ. Զալըքեան* հինգ *օրինակ, Սարգիս Ընտրիկեան* հինգ *օրինակ : Սարգիս Առաքելեան տարածած է 20 օրինակ, Աստուր Քէօսէեան 20 օրինակ, Վ. Սինանեան 20 օրինակ, Վ. Բարախեան 10 օրինակ, Սահակ Կէնճեան 10 օրինակ, Կ. Տօնէլեան 10 օրինակ, Ժիրայր Շալճեան 10 օրինակ :*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Անդաստան

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
Թիւ 14 : 1963
Խմբագիր ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ
Ճոխ բովանդակութիւն, խնամուած տպագրութիւն :
Գին 12 փր.
Դիմել Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ,
46, Rue Richer, PARIS (9e)

ԾԱԽՈՒԻ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Մերձաւոր արուարձանի մը մէջ (Սէն–Լազարի գիծ) ծախու է յարկաբաժին մը, 3 սենեակ (մէկը՝ բնակուած), մուտք, սպասուհիի սենեակ, բաղնիք, խոհանոց, կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, ամէն յարմարութիւն, հանդարտ :
Հեռաձայնել .—
Tél. : GRE. 53-33

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ
Նախաձեռնութեամբ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ
(Ջ Ո Մ)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր : Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի *կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին : Այս առթիւ կազմակերպուած խնջոյքը՝ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին «Համօ Օհանջանեան» ակումբը :*
Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)
Արտասանութիւն, երգ, անակնկալներ :
Պիւֆէ *Մուտքը ազատ է*

33րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն . Մարաթոնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին :

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն :
Թատերական ներկայացում հայերէն : Սկաուտական պարեր եւ խաղեր :
Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը :

Մուտք 5 փրանք Պիւֆէ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

Les *Vartanac*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartanac est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ... ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ « ՅԱՌԱՋ »

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ **ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ**
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 25 FEVRIER 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9944

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9944

ԶԱՐԵՀ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ՄԱՐՍԷՅԼ ԿԸ ՊԱՏԱՐԱԳԷ ... ԲԱՅՑ ՆՈՅՆ ԻՐԻԿՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶ Է, ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայութիւնը փութացած էր Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, յարգելու համար յիշատակը երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կիլիկիոյ կաթողիկոսին որուն վաղահաս մահուան տարելիցը վերջացաւ Փետրուար 18ին:

Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոս յատուկ կոնդակով (տե՛ս Յառաջ, Փետրուար 21) հրահանգած էր Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բոլոր թեմերուն որ մասնաւոր հոգեհանգիստ կատարուի Փետրուար 16ի կիրակին: Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. բացակայ ըլլալով այդ կիրակին (կը քարոզէր Լիոն), հոգեհանգիստը յետաձգուած էր այս կիրակիի որպէսզի իր ներկայութեամբ պաշտօնական փայլ ու հանդիսութիւն տայ արարողութեան: Բայց Սերովբէ Արք. բացակայ էր նաեւ այս կիրակի հակառակ անոր որ եկեղեցւոյ վարչութեան դիւանին խել տուած ազդին մէջ կը չեշտուէր թէ կը նախագահէ արարողութեան:

Մեր քաղած տեղեկութիւններէն պարզուեցաւ թէ Շաբաթ առաւօտ Կաթ. Պատուիրակը կը հրաւիրուէր պատարագելու (?) նոյն արարողութեան Մարսէյլի Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ եւ անմիջապէս կը մեկնէր Մարսէյլ:

Մեզի համար մութ կը մնան այս յանկարծակի մեկնումին բուն պատճառները, նկատի ունենալով որ Սերովբէ Արք. Կաթ. Պատուիրակ եւ «Փարիզի Առաջնորդ» չի կրնար աւելի կարեւոր գտնել հարաւային Ֆրանսայի թեմին Մայր Եկեղեցին քան հիւսիս. Ֆրանսայի թեմին Մայր եկեղեցին: Նման «անպատասխանատու» վերաբերում մը կարելի չէր ակնկալել բարձրաստիճան հոգեւորականէ մը որ այլ առիթներով շատ բծախնդիր եղած էր «պատասխանատուութեանց» մասին:

Կիրակի օրուան հոգեհանգիստը անցած է անշուք, պատարագիչ վարդապետը կարճ խօսքերով ոգեկոչած է Զարեհ Ա.ի յիշատակը:

Պիտի ուզէինք գիտնալ թէ «Պատասխանատո՞ւ» մարդիկ են անոնք որ Շաբաթ առաւօտ, մետասաներորդ ժամուն Մարսէյլ հրաւիրած են Սերովբէ Արք.ը եւ թէ Սերովբէ Արք. ո՞յդ «պատասխանատուներուն» ենթակայ է թէ Փարիզի Մայր – Եկեղեցւոյ վարչութեան:

×

Աւելցնենք թէ Սերովբէ Արք. պարտաճանաչութիւնն ունի աշխարհիկ հանդէսներու երբեւ նախագահ իր ներկայութիւնն ապահովելու եւ կիրակի իրիկուան Սալ Կավոյի հանդէսին իր ներկայութիւնը ալ աւելի զատապարտելի կը դարձնէ առաւօտեան բացակայութիւնը:

× Մարսէյլէն կը հեռաձայնեն թէ Սերովբէ Արք. «համերաշխութիւն» քարոզած է Փրատոյի եկեղեցւոյ մէջ: Միայն քարոզելը չի բաւեր ...

ՎՐԻՊԱԿ կիրակի օրուան «Յառաջ»ի թուականը թիւրիմացութեամբ Շաբաթ 22 Փետրուար մնացած է: Պէտք է ըլլար՝ կիրակի Փետրուար 23:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

ՆԱՍԸՐ ԿԻՊՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՔԻՆ Է ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Նիւ Եորքէն հասած լուրերու համաձայն Կիպրոսի բանակցութիւնները կը յառաջանան դանդաղօրէն, բայց ապահով կերպով թէեւ ՌԻ. Թանի ճիգերը բաւական դժուարութեանց կը բախին եւ շատ յոյս չկայ որ համաձայնութիւն մը գոյանայ: Կ՚ըսուի նաեւ թէ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը նոր յուշագիր մը ներկայացուցած է շահակից պետութեանց եւ կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները:

Կողմերը համաձայնած են որ միջազգային ուժի կը յանձնուի Կիպրոսի «ոստիկանութիւնը», բայց ցարդ ծանօթ չէ թէ ո՞ր պետութիւնները պիտի կազմեն այդ միջազգային ուժը: Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ միջնորդի մը նշանակումին վրայ առանց ճշդելու անոր ինքնութիւնը: Խորհ. Միութիւնը որոշած է վէթոյի իր իրաւունքը գործածել Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ եթէ առաջարկուած բանաձեւը վաւերացնէ 1960ի երրեակ համաձայնութիւնը (Անգլիա, Թուրքիա, Յունաստան) որ կ՚արտօնէ վերոյիշեալ երեք պետութեանց միջամտելու կղզիին մէջ: Խորհրդային դիւանագիտութեան համար այդ համաձայնագրերը իրաւունքներ կուտայ այդ երեք պետութեանց, Կիպրոսի մէջ, զորս Խորհ. Միութիւնը չընդունիր:

Արդարեւ Խորհ. Միութեան համար, հակառակ Կիպրոսի չէզոք հռչակուած քաղաքականութեան, այդ համաձայնագրերը աւելի Արեւմուտքի կը կապեն, մանաւանդ որ Անգլիա ռազմական կայան մը ունի հոն:

Միւս կողմէ յարաբերութիւնները կը վատթարանան Կիպրոսի եւ Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ: Նախագահ Մակարիոս պաշտօնական զեկոյցի մը մէջ բողոքած է անգլիական նոր զօրքերու հասնելուն դէմ: Առաջին անգամն է որ Մակարիոս Արք. բացէ ի բաց դիրք կը ճշդէ Անգլիոյ դէմ: Այս զեկոյցին անգլիացի մարդպանը պատասխանեց ուրիշ զեկոյցով ուր կը յայտնէ թէ «առանց հաճոյք» է որ Մեծն Բրիտանիա նման քայլեր կ՚առնէ պարզապէս կղզիին կարգը ապահովելու համար: Այս ձեւով մթնոլորտը կը տաքնայ, անհատական բախումներ կը պատահին Կիպրացիներու եւ Անգլիացիներու միջեւ, յոյն կիպրացի 26 ընկերութիւններ եւ ընկերակցութիւններ պահանջած են որ անգլիական զօրքը քաշուի: Այս պատճառաւ, ոմանք կը կարծեն թէ Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի չկարենայ լուծում մը գտնել որ ընդունուի Անգլիոյ եւ Ամերիկայի կողմէ առանց բախելու խորհրդային վէթոյին եւ նիստը պիտի յետաձգուի ցնոր տնօրինութիւն:

Գահիրէի մէջ Նասըր ճառ մը խօսելով Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միացման 6րդ տարեդարձին առթիւ շեշտեց.— «Զօրավիգ կը կենանք Կիպրոսի ժողովուրդին անգլիական զօրքին ներկայութեան դէմ իր տարած պայքարին մէջ: Անգլիական կայանները Կիպրոսի մէջ սպառնալիքներ են մեզի դէմ, արաբ ժողովուրդներուն դէմ եւ նոյնինքն Կիպրոսի ժողովուրդին դէմ: Այդ կայանները պէտք է պարպուին որովհետեւ կը բռնաբարեն ՄԱԿի ուխտը:

Մեծն Բրիտանիա կը փորձէ նորոգել այն համաձայնագիրը որ իրեն թոյլ կուտայ ռազմական կայաններ պահել Լիբիոյ մէջ: Այդ համաձայնագրին վերանորոգումը կը նշանակէ բրիտանական աշխարհակալութեան ամրապնդումը արաբական հողին վրայ: Կը մաղթենք Լիբիոյ Թագաւորին հետ տոնել ամերիկեան եւ անգլիական բոլոր կայաններու մաքրագործումը լիբիական հողին վրայ եւ բոլոր օտար զինուորներու պարպումը»:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱՆ (*)

(5 եւ վերջին մաս)

Ինչպէս կը տեսնէք, Հայ կուսակցականները անձնական նկատումներու պատճառաւ խէժալ եւայլն ալ չեն գիտեր, որեւէ նուիրականութիւն չեն ճանչնար:

Անոնցմէ շատեր, օտարներու դրդուութեամբ է որ գործած են եւ անոնց առատօրէն վճարած գումարներով ալ՝ իրենց ընկերները աղէտի առաջնորդած:

Թէհլիրեանի յիշատակները շատ պատմական իրողութիւններ կը պարզեն մեր աչքերուն առջեւ: Հայկական Դաշնակ կուսակցութիւնը, որ շատ ընդարձակ ցանցով մը կը գործէր նաեւ Պոլսոյ մէջ, օժանդակութիւն կը ստանար ամէն պետութենէ: Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները իրենց ամբողջական կազմով սատար կը հանդիսանային անոնց գործունէութեանց: Ֆրանսական ուժերու հրամանատարը, Հանրիէթ անուն ֆրանսացի աղջիկ մը տուեր էր Հայկական Դաշնակ Կոմիտէի նախագահ Հրաչի մօտ: Այս Հանրիէթն էր, որ Թալէաթ Փաշայի սպաննիչին՝ Սողոմոն Թէհլիրեանի հետ ծանօթացեր էր Պոլսոյ մէջ, իսկ աւելի ետքը Պերլինի ոճիրէն անմիջապէս ետքը, շարժման անցեր էր եւ նոյնիսկ Թեհլիրեանը կախաղանէն փրկելու յաջողեր:

Այս բանը պատմած էր Թալէաթ փաշայի կինը՝ Հայրիյէ հանըմ, որ կ՚ըսէր.

«Այդ օր, ամէն օրուան պէս, տունէն ելաւ ու ժամը 10ին վերադառնալով ըսաւ.

— Ելի՛ր Հայրիյէ, հետդ քիչ մը պտըտինք, օդ մը առած կ՚ըլլաս:

« Ես, խոհանոցը կերակուրի պատրաստութեամբ զբաղած էի:

— Չեմ կրնար, ըսի, շատ յոգնած եմ եւ յետոյ՝ կերակուրի պատրաստութիւնն ալ չեմ ուզեր սպասուհիին թողուլ:

— Դուն գիտես, ըսաւ, բայց չէր ուզեր տունէն բաժնուիլ: Մինչեւ դուռը կ՚երթար ու կրկին կը վերադառնար եւ ամէն անգամին զողդողջուն ձայնով մը կ՚ըսէր.

— Մնաս բարով:

Ու ետ կը դառնար կրկին, կը կենար դիմացս ու երկար երկար կը նայէր աչքերուս մէջ՝ մտասոյզ ու ակնապիշ:

— Փաշա՛, ըսի. այսօր տարօրինակ վիճակ մը ունիք: Տղա՞յ էք, ինչ էք, ինչո՞ւ չէք երթար, ի սէր Աստուծոյ:

— Չեմ գիտեր, Հայրիյէ, ըսաւ. Ներսս տարօրինակ նեղութիւն մը ունիմ: Երբ դուն հետս չըլլաս, ինքզինքս շատ առանձին կը զգամ:

Այսպէս ըսելով դուրս ելաւ, ես ալ խոհանոց վերադարձայ:

Չեմ գիտեր, թէ որքան ժամանակ անցեր էր, զուցէ շատ ժամանակ անցեր էր, թերեւս տասը վայրկեան, թերեւս ալ աւելի, երբ փողոցի դրան զանգը հնչեց երկար երկար: Առաջին ներս մտնողը եղաւ Սելանիկլի երեսփոխան Մազլիքայը: Անոր ետեւը կը տեսնուէր Տօքթ. Նազըմ՝ աչքերը սարսափով բացուած, գունատ ու դողդոջուն: Երբ զիս տեսաւ, անպատմելի յուզումով մը աղաղակեց.

— Հայրիյէ՛ հանըմ, Հայրիյէ հանըմ:

Այս սարսափելի տեսարանը երկար տարիներ դրոշմուած մնաց յիշողութեանս մէջ եւ երբեք պիտի չմոռնամ այն աղաղակը, զոր արձակեց Տօքթ. Նազըմ, մեր դրան առջեւ:

Խենթի պէս վազեցի եւ Տօքթ. Նազըմը դիմաւորելով գոչեցի.

— Նազը՛մ պէյ, նախատեսածս պատահեցա՞ւ:

Ուրիշ ոչինչ կը յիշեմ, նուաղեր, ինկեր եմ ...»:

ՈՃՐԱԳՈՐԾԻՆ ԵՒ ՎԿԱՆԵՐՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐԸ

Ոճրագործ Սողոմոն Թէհլիրեան իր գործած այս ոճիրը պատմած է հետեւեալ բառերով.

— Ճամբան՝ կը քալէր: Քովէն անցայ, յետոյ յանկարծ ետ դառնալով կրակեցի:

Եւ երբ ձերբակալուեցաւ, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ.

— Ես Հայ եմ, ան ալ Թուրք էր: Այս դէպքէն որեւէ վնաս չկայ Գերմանիոյ համար:

Ոճրագործը ձերբակալողներէն՝ Նիքօլաուս, երկրորդ վկան Պորխըլաւ Տիրուլիցքի, Շարլոթենպուրկի ոստիկանապետ Թաուլ Ջեքալդ, ոստիկանապետ Լեմդերկ, ուրիշ ոստիկանապետ մը՝ Քնես, ոճիրը պատմեցին իր բոլոր մանրամասնութիւններով եւ Սողոմոն Թէհլիրեան որեւէ առարկութիւն չըրաւ այս վկայութեանց դէմ:

Թալէաթ փաշա կը նախազգար իր սպանութիւնը: Անգամ մը սապէս ըսած էր բարեկամներուն.

— Զիս օր մը փողոցին մէջտեղը պիտի սպաննեն: Գետին պիտի փռուիմ արիւնլուայ՝ ճակտէս զարնուած: Անկողնի մէջ պիտի չմեռնիմ ես, այդպիսի մահ մը պիտի չվիճակի ինծի: Վնաս չունի. Թող սպաննեն զիս: Հայրենիքը բան մը չի կորսնցներ իմ մահովս: Թալէաթ մը կ՚երթայ, տեղը հազար Թալէաթներ կուգան:

Ըսածին պէս ալ եղաւ:

Հիմա, Ազատութեան Բլուրին վրայ, հայրենիքի սիրոյն զոհուողներուն հետ գիրկ –գրկի, կը ննջէ յաւիտենական քունով:

(*) Տես «Յառաջ», Փետր. 14, 18, 19 եւ 20:

ՈՃԻՐ – ԱՐԿԱԾ

Ֆրանսական թերթեր արձագանգ հանդիսացան ոճիրի մը որ տեղի ունեցած է աջէի իրիկուն Փարիզի մէկ արուարձաններէն՝ — Մալաքոֆի մէջ: Տաճատ Թաթիկեան քորսիքական դանակի երկու հարուածով սպաննած է իր 35 տարիներու կինը՝ Ժօժէնի Թաթիկեան: Նման ոճիրներով սնանող մամուլը լայն տեղ կուտայ այս ոճիրին եւ անոնց մէկը չփոթելով «Թուրքիա ծնողի» մը եւ Թուրքի մը միջեւ եղած հսկայ տարբերութիւնը կը խորագրէ «35 տարիներու ատելութիւն, 35 տարիներու հասարակաց կեանքի մը ընթացքին: Թուրք գնավաճառը ոճրագործը դարձաւ իր հայ կնոջ»:

×

Կառքի երկու ծանր արկածներ պատահած են Մարսէյլ: Առաջինին զոհ գացած է Վալպարէլի հայ գաղութին սիրուած երիտասարդներէն՝ Պոլիկեան, 22 տարեկան: Փետրուար 14ին, երիտասարդը իր երեք ընկերներով տուն կը վերադառնար երբ ճամբու եզերքը կը զարնուի ծառի մը: Տարաբախտ երիտասարդը կը մեռնի հազիւ հիւանդանոց հասած իսկ երեք ընկերներ ծանր վիճակի մէջ են:

Պոլիկեան նոր վերադարձած էր զինուորական ծառայութենէ:

× Նորէն Մարսէյլի մէջ ուրիշ արկած մը պատահած է երկու կառքերու բախումով: Անոնցմէ մէկուն մէջ կը գտնուէր Ժան Մանուկեան որ վարողին հետ տեղն ու տեղը մեռած է մինչ փոքրիկն Միշէլը Մանուկեան թեթեւ կերպով վիրաւորուած է:

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

ԳՈՆԻԱՅԻ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐԸ···

ՍՈՒԼԹԱՆ ԱԼԱԷՏՏԻՆ ԵՒ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՇԷՅԽԸ

Սուլթան Ալաէտտին շատ լուսամիտ ու կրօնասէր վեհապետ մը եղած է ։ Ան տգէտ ու անուս կրօնաւորները կը հալածէր, նոյնիսկ գլխատել կուտար ։

Հայկատակ տէրվիշներն ու ցուցամոլ կրօնաւորները չէին համարձակեր Գոնիայի մէջ ազատ համարձակ շրջիլ ։

Կրօնագիտութեան սիրահար Թագաւորին համբաւը մինչեւ հեռաւոր Փաքիստանի մէտրէսէները արձագանգ կը գտնէ ։ Մեծ Տէրվիշ մը իր աշակերտները կը հաւաքէ, եւ անոնց կը յայտնէ Ալաէտտինի կրօնաւորներու հանդէպ ցոյց տուած վարմունքը ։ Եւ կը հարցնէ, թէ ո՞վ յանձն կ'առնէ երթալ ու տէրվիշները հալածող այդ մարդը լռեցնել ։

Թէքքէին ամենակրտսեր միաբանը պատրաստակամութիւն կը յայտնէ ։ Մեծ Տէրվիշը կ'ըսէ ·

— Տղաս գիտցած ըլլաս, որ հոն ոտքով գացողը առանց գլուխի կը վերադառնայ ···։

Շէյխէտտին կը հաւանի ու ճամբայ կ'ելլէ ։

Ուրբաթ օր մը Թագաւորին աղօթած մզկիթին բակին մէջ Շէյխէտտին տէրվիշներու սովորութեան համաձայն, «Հու Ալլա՜հ, հու Ալլա՜հ···» (ով Աստուած), բարձրաձայն աղաղակներով բաբեպաշտական ձեւեր կ'ընէ··· Թագաւորը որ այդ պահուն մզկիթէն կ'ելլէր, այս օտար տէրվիշը իր մօտ կը հրաւիրէ, եւ կը սկսի անոր Քուրանէն հարցումներ ընել ։ Երբ Շէյխէտտին բոլոր հարցումներուն ճշգրիտ պատասխաններ կուտայ, Թագաւորը զոհունակ ժպիտով մը գիտնական տէրվիշը իր մօտ կը հրաւիրէ եւ ցայն կը շնորհաւորէ ·

— Ապրի՛ս տէրվիշ, կը շնորհաւորեմ ձեզ · դուք իմ երկիրս ոտքով եկած էք, բարով երթաք ···։

Տէրվիշը համարձակօրէն Թագաւորին առջեւ կենալով, կը ձայնէ ·

— Կեցիր, ո՛վ մեծազօր վեհապետ · դուն ինծի այսչափ հարցումներ ուղղեցիր եւ ես պատասխանեցի · ես ձեզի մէկ հարցում միայն պիտի ուղղեմ, հաճեցէք պատասխանել··· Ալլահ անունը հինգ տառերով կը գրուի · անոնցմէ առաջինը «էլիֆ» զատ կը գրուի, իսկ միւս չորսը իրարու միացած են, ատոր պատճառը ի՞նչ է···։

Թագաւորը այս հարցումին դիմաց կը շուարի, եւ կացութիւնը փրկելու համար ·

— Տէրվիշ, պալատ եկուր այդ հարցումիդ պատասխանը հոն կուտամ քեզի··· ըսելով երբ երթալու կը պատրաստուի, Տէրվիշը կը ծառանայ եւ կ'ըսէ ·

— Ես ձեր հարցումներուն պատասխանները ժողովուրդին ներկայութեան տուի · դուք ալ իմ հարցումիս պատասխանը պէտք է ընդհանուրին ներկայութեան տաք ···։

Ալաէտտին մատնուած կացութենէն ազատելու համար, կը հրամայէ, որպէսզի տէրվիշը պալատ տանին ···

Թագաւորը անմիջապէս տէրվիշը իր մօտ կանչելով կ'ըսէ ·

— Տղաս ես մինչեւ այսօր շատ մը կրօնաւորներ գլխատել տուած եմ իրենց տգիտութեան պատճառով··· քու հմտութեանդ հիացայ ։ Քու հարցումիդ պատասխանը ես չեմ գիտեր, կը խնդրեմ, ինծի սորվեցուր···

Տէրվիշը ·

— Թագաւորս մեր գիտութեան օճախը ձեր շքեղ պալատէն աւելի վսեմ ու նուիրական է, եթէ մեզի աշակերտել խոստանաս կը հաւանիմ այս գաղտնիքը յայտնել ձեզի··· կը պատասխանէ ։

Գիտութեան սիրահար Թագաւորը, առանց վայրկեան մը երկմտելու իր Թագաւորական պատմուճանը մէկ կողմ նետելով, տէրվիշին տալիք բացատրութեան կը սպասէ ։

— Աստուծոյ անուան ուղղագրութեան իմաստը այս է · իրարու միացած չորս գիրերը երկիրը կազմող չորս տարրերը կը խորհրդանշեն ․— Հող, ջուր, օդ եւ կրակ··· իսկ առջեւի էլիֆը Աստուածը կը խորհրդանշէ, որ բոլորին ստեղծիչն է ։

Ալաէտտինի տէրվիշի մը կողմէ պարտուիլը եւ գահէն հրաժեշտ առնելու լուրը անմիջապէս կը տարածուի ամենուրեք ։ Այս լուրը իմացող իշխան Նուրէտտին բարկութեամբ սուրը քաշելով ներս կը խոյանայ եւ Շէյխէտտինի գլուխը մարմնէն կը բաժնէ ։

Տէրվիշը իր գլուխը ձեռքերուն մէջ առնելով դէպի իր մեծաւորին երթալու համար կը սկսի վազել ··· Մեծ Տէրվիշին մարգարէութիւնը իրականացած է··։

Այս տեսարանին առջեւ Նուրէտտին իր բրածին զղջալով, ինքն ալ հօրը հետ այդ գիտուն տէրվիշներուն թէքքէն կ'ապաստանի ։

Թափուր մնացած գահուն վրայ Ալաէտտինի փեսան Օսման կը նստի ։ Այս կ'ըլլայ Օսմանեան Կայսրութեան սկզբնաւորութիւնը ։

Այս աւանդութիւնը «Սէ-Ճէրէթ-Էլ-Օսմանեան» (Օսմանեան Ծառը) անուն գիրքին հայերէն ձեռագիր թարգմանութեան մէջ կարդացած եմ ։

Այսօրուան կրօնաւորներն ալ բարեկարգելու համար Ալաէտտինի նման լուսամիտ ու Աստուածային գիտութեան սիրահար վճռական առաջնորդներու պէտքը որքա՜ն զգալի է ։

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆ · ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

ԺԱ ·

Անցեալ տարին աղետաբեր եղաւ Խորհ · Միութեան համար, երկրագործական տագնապին եւ չինական սպառնալիքին հետեւանքով ։ Խորհրդային վարչապետը մեղմացուց շեշտը, այլեւս չի մտածեր «Արեւմուտքը թաղելու», որովհետեւ ամերիկեան ահաւոր սպառազինումին կ'ընկերակցին արբանեակներու ինքնավարութեան ձգտումը, միջազգային համայնավարութեան մէջ յառաջացած ճեղքուածքը, չինական վտանգը ։ Սթալինէն դատապարտուած Մարեշալ Թիթօն համակրութիւն կը վայելէ խորհրդային վարիչներու կողմէ եւ կը հրաւիրէ անոնք իր օրինակին հետեւելու ։

Խրուշչեւ կը հաւատար, թէ հնդամեայ ծրագիրներով եւ Սիպերիոյ խոպանադաշտերը մշակել տալով տարապարհակ աշխատանքով՝ պիտի կարենար գերազանցել ամերիկեան արտադրութիւնը ։ Անցեալ տարի սպասուած արտադրութիւնը պակաս եղաւ եւ Խորհր · Միութիւնը ստիպուեցաւ դրամատէր աշխարհի դիմելու եւ ոսկի մթերքի փոխանակութեամբ տասը միլիոն թոն հացահատիկ գնելու ։ Նուազած է նաեւ ծխախոտի արտադրութիւնը, ստիպուած է ներածել ութ հազար թոն, որոնք կը մնան Օտեսայի եւ Լենինկրատի նաւահանգիստներու մէջ, որովհետեւ երկաթուղիները ցորեն կը փոխադրեն ։

Լենին արգիլեց ոսկիի արտադրութիւնը, իր մահէն ետք սկսան շարունակել եւ աւելի արտադրել թիապարտներու աշխատանքով ։ Խորհրդային ոսկիի մթերքը ենթադրաբար ութ հազար միլիոն տոլար արժէք ունի, մէկ ունցը 35 տոլար հաշուելով, ոսկիին արժէքը հաստատուն ըլլալով 1934էն ի վեր ։ Տարեկան արտադրութիւնն է չորս հարիւր միլիոն տոլար արժէքով ։ Խորհրդ · Միութիւնը տարեկան արտադրութեան կէսը Պալ եւ Ցիւրիխ փոխադրեց ամերիկեան ցորեն գնելու համար եւ եւրոպական հրապարակի վրայ նպաստեց տոլարի դիրքին ։

Երկրագործական տագնապի պատճառ կը նկատուի երաշտութիւնը, մեքենաներու պակասը եւ առաւելապէս պարարտացուցիչներու նուազութիւնը ։ Գիւղային հողը չի տանիր մեքենաներուն, չկան մթերանոցներ, մթերքը կը փճանայ ։ Դեկտեմբեր ութին կեդրոնական կոմիտէն հաստատեց պարարտարուտ արտադրելու ծրագիրը ։ Խորհրդ · Միութեան մէջ իւրաքանչիւր հեկտարի եօթանասուն քիլօ պարարտարուտ կը գործածուի, Ֆրանսայի մէջ 507 քիլօ ։ Միութիւնը պիտի տրամադրէ քսան միլիառ րուպլի ։ Խրուշչեւ պէտք ունի արեւմտեան փոխատուութեան ։ « Լը Մոնտ »ի համաձայն (12 Դեկտեմբեր) Մոսկուա կ'ուզէ Արեւմուտքէն գնել տարրաբանական կազմածներ 11 միլիոն տոլար յատկացնելով ։ Արտադրութիւնն ալ բաւական չէ, կը մնայ մուժիկը վարժեցնել պարարտարուտ գործածելու ։ « Մինչեւ որ հաւաքական մշակումները չփոխուին ինքնավար համագործակցականներու, արտադրութիւնը պիտի ըլլայ նուազ եւ պիտի մսխուի » ։

Նոյեմբեր 18ին ՕԹԱՆի անդամները բացառիկ նիստ գումարեցին առեւտրական եւ ելմտական յարաբերութիւնները ընդլայնելու արեւելեան պլոքին հետ ։ Անգլիա եւ Գերմանիա համաձայն են փոխատուութիւններ կատարել երկար պայմանաժամով, Ամերիկա կը պնդէ, որ հինգ տարիէն աւելի չըլլայ ։ Արեւմտեան երկիրներ, որոնք ոսկի եւ դրամ ունին, կրնան վճարումի երկար պայմանաժամ տալ, Ամերիկա, որ հսկայական գումարներ կը տրամադրէ բանակներու եւ նպաստներու, անկարող է հաւասարակշռելու վճարումներու կշիռը եւ աւելի երկար պայմանաժամով փոխ տալու ։

Ժողովուրդին աճումին համաձայն, Խորհրդ · Միութիւնը պէտք պիտի ունենայ աւելի արտադրութեան ։ Վերջին տասը տարիներուն աճումը եղած է 35 միլիոն, Դեկտեմբեր չորսի վիճակագրութեան համաձայն, 225 միլիոն բնակիչ ունի, բնակարաններու տագնապը աւելի սուր հանգամանք ստացած է ։

Խորհրդ · Միութիւնը, ընդարձակ եւ հարուստ երկիրը, պէտք ունի արեւմտեան օժանդակութեան, իր պէտքերուն գոհացում տալու համար ։ Վերջերս խորհրդային եւ իտալական առեւտրական համաձայնութեամբ Իտալիա պիտի ներածէ քարիւղ եւ հում նիւթեր, Խորհ · Միութեան պիտի տայ մեքենաներ, կօշիկ, գուլպայ եւ կերպաս ։ Վարիչները համոզուած են անշուշտ, թէ քառասուն տարուան յոգնաջան աշխատանքով երկիրը ճարտարարուեստական գործատուն մը դարձուցած են, բայց անկարող են իրականացնելու համայնավար սկզբունքը՝ իւրաքանչիւրին իր կարողութեան համաձայն, իւրաքանչիւրին իր պէտքերուն համաձայն, մինչդեռ Ազատ Աշխարհի մէջ, մասնաւորաբար Սքանտինաւեան երկիրներու մէջ իրականացած ընկերվարական սկզբունքը իւրաքանչիւրին իր կարողութեան համաձայն եւ իւրաքանչիւրին իր աշխատանքին համաձայն ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(11 Շար ·)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»

ՄԵՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ՈՒԹ ԿԱՄ ԻՆԸ ԵՐԱԽԱՅԻ ՀԱՆԱԾ ԱՂՄՈՒԿԻՆ ՄԷՋ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Մեր դրացիներէն Ճեննեսքաններու կտուրին կարծես սեւ բու էր թառած ։ Դժբախտութիւնը իրենց օճախէն բնաւ պակաս չեղաւ ։ Նախ անոնց երեք դեռատի աղջիկներէն Կրէյսը մեռաւ աշնան անձրեւոտ օր մը ։ Երեւութապէս հիւանդ չէր, տկար չէր, բան մը չունէր · բայց յանկարծ, բաց պատուհանի մը առջեւ տնուող վառուած մոմի մը բոցին պէս, կարծես չար հովէն մարեցաւ ։ Դեռ անոր սուգը հինցած չէր, երբ իր մեծ քրոջ՝ Նորայի ամուսինը մեռաւ կարճատեւ ու տառապալի հիւանդութենէ մը վերջ · եւ, երկու տարի վերջն ալ, ինքը՝ Նորան ։ Այս յաջորդական դժբախտութիւններէն ընկճուած, Ճեննեսքանները, «Աս տունը դժբախտ տուն է, մեր օճախը պիտի մարէ» ըսելով, իրենց բնակարանը ծախու հանեցին · առաջին հանդիպած յաճախորդին տուին զայն առանց հաստն ու բարակը փնտռելու, եւ ելան գացին մզոններով հեռու Կարտըն Սիթի բնակիլ ։

Տունին նոր տէրը, կրթուած ու բարեկեցիկ Պարսկահայ մըն էր ։ Բազմանդամ ընտանիքի տէր մարդ մը ։ Առանց իրենց բան մը ըսելու, ի սրտէ մաղթեցինք որ գէթ ասոնք բախտաւոր ըլլան, ու, կը հաւատամ թէ, եղան ալ ։ Անոնք լման երեք տարի բնակեցան մեր դրացնութեան մէջ, բայց չգիտեմ ինչու, բնաւ չմտերմացանք, մեր յարաբերութիւնները, պաշտօնական «բարեւ Աստծու - բարին»էն ու «ինչպէս էք»էն անդին չանցան ։ Այսուհանդերձ, ուրախացանք՝ տեսնելով որ այս «բախտ չբերող» տունին մէջ ապրելով հանդերձ, իրենց չարիք մը, անախորժ բան մը չպատահեցաւ ։ Ուշադրութենէս չվրիպեցաւ, սակայն, թէ այդ ժամանակամիջոցի ընթացքին, անոնք ոչ պատի մը վրայ գամ մը գամեցին, ոչ ալ՝ դրան առջեւ կամ բակին մէջ աւել մը զարկին՝ երբ մենք, մեր փողոցին մաքրութեան եւ բարեկարգութեան համար, քառասուն կտոր կ'ըլլայինք ։ Օր մըն ալ լսեցինք որ տունը ծախեր են, ուրիշ տեղ նոր մը առեր՝ ու կը պատրաստուին լքել մեր դրացնութիւնը ։ Այս լուրը ինծի տուողը Պարտիզակցի Մինաս ախպարն էր, որ այս առթիւ, ինծի պատմեց իր ու անոնց միջեւ տեղի ունեցած հետեւեալ խօսակցութիւնը ։

— Անցեալ աշուն, ըսաւ Մինասը, — ծառերէն թափած տերեւները կ'աւլէի, երբ պարոն Թադէոսը, հագուած - սըքուած, քովս եկաւ, «Ի՞նչ ես անում» դրացի, հարցուց ։ Ըսի՝ քամին փողոցի բոլոր տերեւները հաւաքեց բերաւ մեր բակը, մաքրում եմ··· ըսաւ, «Զուր ես աշխատում, հարկաւոր չէ, մի ուրիշ քամի ալ կուգայ կ'առնէ կը տանի »···

Խնդացինք այս քամիի պատմութեան վրայ ու մաղթեցինք որ տունին նոր տէրը աւելի եռանդուն ու բծախնդիր ըլլայ մեզի պէս, չորս կողմը մաքրելու համար « քամիի գալուն» չսպասէ ։

— Ատ չէ ամմա, Մինաս, լուր ունի՞ս թէ տունը գնողը ով է ··· հարցուցի ես,

— Հա՞յ է, Թո՞ւրք է, Այրի՞շ (իրլանտացի) է ···

— Չեմ գիտեր, վստահ չեմ, թէեւ բաներ մը լսեցի, բայց որքան վաւերական է լսածս՝ Աստուած միայն գիտէ ։ Լսածիս նայելով, բազմանդամ ընտանիքի տէր դեղագործ մըն է գնողը ։

— Այդ բազմանդամը շատ գործիս չեկաւ, բայց ի՞նչ կրնանք ընել ··· Ալ տեսնենք ···

— Այո, վաղը միւս օր կուգան՝ կը տեսնենք ։

— Այո, կուգան, կը տեսնենք, միայն մաղթենք որ մաքրասէր ըլլան, շուն կատու չունենան, որ մեր փողոցին լաւ անունն ու դիրքը չխախտի ։

— Ամէն, ըսաւ Մինասը ։

Որպէսզի չխորհիք թէ անհաւասարակշիռ ու քիթերնիս ուրիշներու գործերուն մէջ կոխող մարդեր ենք, պէտք հոս բացատրեմ թէ, ինչո՛ւ մտահոգ եղող գացողով ։ Մեր փողոցին ներկայանալի տեղ մը ապրող մարդ համար, ինչպէս իրենց տունին մաքրութիւնը, այնպէս ալ, փողոցինը, կարեւոր ըլլալ կը թուի ։ Կ'ուզենք որ մարդ իր մարգին ու պարտէզին լաւ տանի · բակը ծաղկազարդէ, մարգը խուզել, մոլախոտերէ մաքրել տայ ։ Աշնան, երբ ծառերը իրենց տերեւները թափել սկսին, զանոնք մաքրելու համար, «քամի»ի բերելիք օժանդակութեան չսպասէ··· Կատու չունենան որ ծաղկանոցներու հողը օրն երկու անգամ չփորփորէ··· շուն չունենան, առտու կանուխ, կամ իրիկունը ուշ տեն, աղմուկ մը լսելով, չսկսի յիմար յիմար հաչել ··· Ես գիտեմ պարագայ մը, երբ երկու դրացի, մէկուն շան հաչելուն պատճառաւ, քիչ մնաց իրար սպաննէին ։ Ի վերջոյ դատարան ու դատաւորը, երկու կողմերն ու իրենց վկաները լսելէ ետք, վճռեց որ պէտք է լռեցուի կամ հեռացուի ։

ԱՐԱՄ ՀԱՅ···

(1 Շար ·)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ, (Յառաջ).— Փետրուար 15-ին, «Փուշ Հաուզի» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Փետրուար 18»ի համաժողովրդական ապստամբութեան տօնակատարութիւնը :

Կազմակերպիչն էր Հ. Յ. Դ. Լոնտոնի «Նաւասարդեանը» :

Օրեր առաջ գաղութիս բաժնուած էր «Փետրուար 18»ի շուրջ յատուկ պատրաստուած թռուցիկ մը, եւ տօնակատարութեան յայտարարութիւնը : Գաղութիս բաժնուեցաւ նաեւ Հ. Յ. Դ. 18րդ ընդհ. ժողովի «յայտարարութիւն»ը որ մաքուր եւ գեղեցիկ ձեւով տպագրուած էր՝ փարիզ :

Երեկոն բացաւ օրուան նախագահը ընկեր Հայաստան Վարդանեան, եւ անցաւ օրուան ծրագրի գործադրութեան :

Արտասանեցին Պ. Վարուժան Խըտըշեան՝ Դ. Վարուժանի «Առկայծ Ճրագ»ը, իսկ ընկեր Ստեփան Քէրքեաշարեան, Ե. Չարենցի «Մահուան Տեսիլք»ը : Բժշկուհի Ցամիկ Դաղէօսեան երգեց «Կիլիկիա»ն :

Արտասանութիւններ եւ մեներգը յաջող էին, եւ արժանացան ներկաներու գնահատանքին :

Մեծ Թուականին պատմականն ու խորհուրդը, ներկաներուս պարզեցին, նախ՝ ընկեր Գրիշ Դաւթեան, որ խօսեցաւ Փետրուար 18ի պատմական իրադարձութիւններու մասին, նշելով բոլոր կարեւոր, եւ իրարու յաջորդող թուականները : Վաւերական փաստեր յիշելէ ետք, եկաւ այն եզրակացութեան, որ համաժողովրդական ապստամբութիւնը, բաւին բուն իմաստով հայ ժողովուրդի ազատ եւ յամառ ձայնը պոռթկումն էր ընդդէմ Ցեղկոմի իշխանութեան :

Խորհուրդին մասին խօսեցաւ ընկեր Ժիրայր Ղարիպեան, որ մեր ներկայ իրականութեան ակնոցով վերլուծեց համաժողովրդական ապստամբութիւնը, եւ շեշտեց «Փետրուար 18»ի պատմական պատգամը, որուն հայ ժողովուրդը կարչած կը մնայ այնքան ժամանակ, որ մայր հայրենիքը ազատ չէ :

Ընկեր նախագահի փակման խօսքով վերջացաւ օրուան ծրագիրը, եւ խրախճանքը սկսաւ : Օրուան թամատան էր ընկեր Մասիս Ալեքսանդրեան, որ կրցաւ ներկաներուն խանդավառութիւնը բարձր պահել :

Նուագախումբը յաջողութեամբ կը նուագէր զանազան պարանուագներ, եւ պարող զոյգերուն կը պատճառէր մեծ հաճոյք :

Խրախճանքի հայկական բաժնին մէջ ընկեր Թամատան հրաւիրեց երիտասարդ ընկեր մը, Անդրանիկ Դալաքեան, (Անճարցի), բարձրախօսին քով, ընկերը երգեց զանազան շուրջպարի երգեր, որոնք մղեցին երիտասարդութիւնը պարելու հայկական շուրջպարը : Երգուեցան նաեւ ազգային եւ յեղափոխական երգեր :

Տօնակատարութիւնը տեւեց մինչեւ առաւօտեան մէկը :

Անգլիական փառերգով եւ «Մեր Հայրենիքով» որ երգուեցան յոտնկայս, վերջ գտաւ երեկոն, եւ ներկայ հասարակութիւնը բաժնուեցաւ սրահէն բարձր տրամադրութեամբ :

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

ՀԱՆԱԹՈՒՐՔ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Ամերիկացի բեմադրիչ Էլիա Քազանի «Ամերիքա, Ամերիքա» անունը կրող ֆիլմը վերջերս սկսաւ ներկայացուիլ Նիւ Եորքի մէջ :

Այս Ֆիլմը, որ կը պատմէ 1896ին Թուրքիայէն Ամերիկա խոյս տուած Յոյնի մը արկածախնդրութիւնը, ծայրէ ի ծայր կը սեւցնէ Թուրքերը, որոնք կը ներկայացուին իբրեւ անգութ եւ բռնակալ մարդիկ : Ֆիլմը այս տեսակէտով մեծ ցաւ պատճառած է ամերիկաբնակ Թուրքերուն :

Էլիա Քազան «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթին մէջ յօդուած մը հրատարակելով կը խօսի նաեւ այն դժուարութիւններուն մասին, որոնց բախած է Թուրքիոյ մէջ՝ ֆիլմը դարձուցած միջոցին : Կը պատմէ այն խօսակցութիւնը զոր Պոլիսէն բաժնուելէ առաջ ունեցած է Թուրք պաշտօնական անձնաւորութեան մը հետ, որ իրեն ամենամեծ դժուարութիւնները յարուցած է ֆիլմին նկարահանման ընթացքին : Քազան կը պատմէ թէ այդ Թուրք իրաւասու անձը (զոր կը ներկայացնէ իբրեւ իրեն հետ շփում ունեցող կոմիտէին նախագահը) զինքը Վոսփորի իր բնակարանը հրաւիրած եւ պաշտօնական հաւաքոյթներու մէջ իր ցոյց տուած ընթացքին հակառակ՝ շատ մեղմ խօսած եւ Ամերիկա երթալու համար աջակցութիւն ուզած է Քազանէն : Այս վերջինը սապէս կը պատմէ .

« Երբ տունը գացի, իր կինը եւ զաւակը հագուած սքուած տեսայ հիւր մը մեծարելու նպատակով : Պահ մը գիս անկիւն մը քաշեց եւ մանչին ակնարկ մը նետելով մեղմօրէն ըսաւ . — « Տղաս ի՞նչ ապագայ պիտի ունենայ Թուրքիոյ մէջ : Ի՞նչ կ'ըլլայ օգնեցէք մեզի, որ Ամերիկա գանք » :

Ֆիլմին մէջ բոլոր Թուրքերը գէշ, վատ, կաշառակեր կը ներկայացուին : Մէկ հատ իսկ լաւ Թուրք չի տեսնուիր : Յոյներուն եւ Հայերուն դէմ գործուած խժդժութիւններ կը պատմուին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Առաջին անգամ ըլլալով, մէկ ամսուան համար, ամերիկեան գծագրութեան ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է Երեւանի մէջ : Արդարեւ, Փետրուար 13էն մինչեւ Մարտ 14, Հայաստանի նկարիչներու տան մէջ ցուցադրութեան կը հանուին ամերիկեան փորագրութիւններ, գեղարուեստական թռուցիկներ, գիրքերու նկարազարդուած կողքեր, սալերու պատեաններ եւայլն :

ԱՊԱԳԱՅ ՃՐԱԳԻՐՆԵՐ

Եթէ մինչեւ 1966 Երեւանի կամ շրջակայքներուն մէջ չինուի յիսուն հազար քառ. մեթր տարածութեամբ այնպիսի բանջարանոց, ուր կարելի ըլլայ առանց հողի բանջարեղէն մշակել, Երեւան հազար թոնէն աւելի բանջարեղէն պիտի ըստանայ աշնան, ձմրան եւ գարնան եղանակներուն : Բանջարեղէնին գինն ալ 24էն երեսուն առ հարիւր նուազ պիտի ըլլայ, յայտարարեցին հայ գիւղատնտեսներ :

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄ

Երեւան – Մասիս երկաթուղագիծը քանի մը ամիսէն ելեկտրականացած պիտի ըլլայ : Աշխատանքները յառաջ կը տարուին մեծ թափով :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Կեդրոնի, այլ խօսքով Մոսկուայի անմիջական հսկողութեան ենթակայ մամուլի պետական կոմիտէ մը կազմուած է Հայաստանի մէջ, որ, ըստ ծրագրի, պիտի վարէ հրատարակչական գործը — գրքին նիւթին եւ բովանդակութեան քննութենէն մինչեւ անոր հրատարակութիւնը եւ տարածումը : Վերոյիշեալ կոմիտէի կազմութեան առթիւ, խորհրդահայ մամուլը կը ներկայացնէ կարգ մը թիւեր :

Քանի մը տարիէ ի վեր, Հայաստանի մէջ տարին հազարէ աւելի գիրք հրատարակ կ'ելլէ, ութ միլիոն տպաքանակով : Յատկանշական է գիտել տալ, թէ Հայաստանի մէջ ծախուող գիրքերուն մօտաւորապէս երեք քառորդը լոյս տեսած են երկրին մէջ :

Այս տարի յաջորդաբար լոյս պիտի տեսնեն Մուրացանի, Պռօշեանի, Րաֆֆիի, Աղայեանի երկերը, իսկ ժամանակակից գրողներէն Ստ. Զօրեանի, Ս. Խանզատեանի, Հ. Սիրասի, Գ. Սեւունցի, Հր. Քոչարի, Գ. Սարեանի : Յ. Շիրազի, Հ. Սահեանի, Սարմենի, Ս. Կապուտիկեանի եւ կարգ մը սկսնակ գրողներու նոր գործերը, արձակ եւ չափածոյ :

Լոյս պիտի տեսնեն նաեւ «արտասահմանեան հայ յառաջադէմ գրողներու» կարգ մը գործերը :

Դրական գիծերուն կարգին, խորհրդահայ մամուլը կը խօսի նաեւ թերիներու մասին : Նախ, ամէն տարի, աւելի շատ գիրք կը հրատարակուի, քան կը ծախուի, եւ այս պատճառով դրապահեստներուն մէջ մեծ թիւով գիրքեր կը կուտակուին : Բազմաթիւ գիրքեր, որոնք 5էն մինչեւ երեսուն հազար տպաքանակով լոյս տեսած են տարիներ առաջ, մինչեւ այսօր դեռ կիսով իսկ չեն սպառած :

Գիրքերու նկարազարդումը եւ ընդհանրապէս նկարները գոհացուցիչ չեն : «Պատահական չէ, — կը գրէ «Սով. Հայաստան»,— որ մեծ տպաքանակով լոյս ընծայուած այն բացիկները, որոնց վրայ պատկերացուած էին Հայաստանի տեսարանները, ոչ ոք չուզեր գնել » :

Թերթը, միւս. կողմէ, անհանդուրժելի կը գտնէ, որ 170.000 օրինակով «Հայկական ժողովրդական հէքեաթներ»ը տպելու ծրագիրը, ցարդ չէ իրագործուած :

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ԹԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեծ երգիծաբանին ծննդեան 120ամեակին առիթով, Երեւանի երաժշտախաղերու թատրոնը այսուհետեւ պիտի կրէ Յ. Պարոնեանի անունը :

ԱՌԱՏ ՁԻՒՆ

Փետրուար8ին եւ 9ին առատ ձիւն տեղաց Հայաստանի մէջ : Տեղ – տեղ 15էն մինչեւ 25 սանթիմեթր թանձրութեամբ ձիւն կազմուած է : Ներկայիս Արագածի վրայ, ձիւնին շերտը մէկ մեթրի հասած է, կարգ մը տեղերու մէջ 90, 80, իսկ Երեւանի մէջ՝ 25 – 49 սանթիմեթրի :

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Երկու բարեկամներ փողոցը իրարու կը հանդիպին : Առաջինը կ'ըսէ .

— Ուրախութեամբ իմացայ՝ որ ամուսնացեր ես, բայց, տակաւին պատիւը չունեցայ տիկինդ ճանչնալու :

Երկրորդը կը պատասխանէ տխրօրէն .

— Որքան պիտի ուզէի քու տեղդ ըլլալ, բարեկամ :

×

Դատաւորը կը հարցնէ .

— Պարո՛ն, վստա՞հ էք որ ամբաստանեալը գողցած է ձեր ինքնաշարժը :

— Պարոն դատաւոր, դատը սկսելէ առաջ, վստահ էի : Բայց, ամբաստանեալին պաշտպան փաստաբանը այնպիսի հարցումներ ըրաւ, որ ինքնաշարժ ունեցած ըլլալուս ալ վստահ չեմ հիմա, կը պատասխանէ պարոնը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԲՌՆԱՇԷՆՑԻ ՀՈՎԻՒԸ

Տօնէն ապրում էր Դաշտադէմ գիւղում : Այն տունը եւ տոհմական ընկուզենին, որ գրաւել էր Ախուպի Զատոն, եղել էր սրա պապերի սեփականութիւնը :

Այնքան նշանաւոր էր այդ ծառը, որ տան հիմնադիրը ժառանգներին աւանդած կտակի մէջ գրել էր դրա մասին «... Եւ նոյնպէս իմ դրան ընկուզենին, որ սեփական ձեռքով տնկեցի : Եւ նմանապէս երեք նոյնանման ծառ, որ գտնուի Արինոքի ձորալանջին » :

Զրկուելով հօրենական տանից եւ կայքից, Տօնէն եւ իր եղբայր Շինական Պօղոսը մի նոր խրճիթ էին շինել գիւղի արեւելեան ծայրամասին, Զատոյի գրաւած տան հանդէպ : Գրեթէ բոլոր տարին այդ տան երդիկից ծուխ չէր բարձրանում : Միակ աչքի ընկնող կարասին, որ շատ գործածական էր այդ խրճիթում, փայտեայ մի հին սնդուկ էր, որի մէջ Տօնէն ընկոյզ էր պահում ձմրան համար, նաեւ վայրի տանձի եւ խնձորի չիր : Հարեւանների աքաղաղներն ու հաւերը ամբանը քուջուջ էին անում նրա պատերի տակ, այնտեղ գոյացնելով լայն անցքեր : Ձմրանը նապաստակներն ու աղուէսները կռանալով վայր էին նայում երդիկից :

Բնութեան մարդ էր Տօնէն : Մանուկ հասակից սիրտը տուել էր հովուութեանը : Մէկ ոչխարը եղան հետ չէր փոխի, այդպէս էին ասում նրա մասին : Հէնց որ գարունը գալիս էր, նա հարանը կապում էր մէջքին եւ բաց էր անում գոմի դուռը :

—Զմեռը պրծանք ,
Առնիմ զիմ իծանք
Էրթամ Իրիցանք , —

ասում էր հովիւը եւ իր մի քանի տասնեակ սպիտակ այծերն ու մաքիները վերցնելով շտապում էր դէպի Դարաւոր կաղնին :

Տարուայ մեծ մասը այդ շինականը անց էր կացնում լեռներում : Նրան հարցնողը պէտք է սար գնար : Տօնէն գիւղ էր իջնում բոլորից յետոյ, երբ անտառում դատարկւում էր : Սարից գալիս, նա իր հետ մի մեծ կոճղ էր բերում ուսին դրած :

Գիւղում եղած ժամանակ էլ Տօնէն ըզբաղուած էր լինում ընկոյզի փայտից դգալներ եւ չերեփներ շինելով գիւղացիների համար : Նրա շինած դգալներն ու չերեփները մեծ յարգ ունէին գիւղում :

— Ախպէր Տօնէ, մեզ համար մի չերեփ շինի, մեր հին չերեփը կոտրուել է, — այդպէս էին դիմում նրան Դաշտադէմի եւ Արինոքի տանտիկինները : Նրա աշխատանքի վարձը ընդամէնը մի փոքր հարիսա էր, կամ մի քանի ձուից պատրաստուած ձուածեղ :

Դգալ եւ չերեփ շինելը սակայն արհեստ էր, ձեռքի գործ : Տօնէն բնականից օժտուած էր մի աւելի զօրաւոր շնորհքով : Նա հրաշալի խաղ ասող էր : Բռնաշէնում չկար նրա պէս երգիչ : Տօնէի խաղի համբաւը հասել էր մինչեւ Մուշ ու Բաղէշ : Ձմրան ամիսներին Դաշտադէմի եւ նրա հարեւան բոլոր հայաբնակ գիւղերի հարսանիքներում նա էր միակ պատուական երգիչը : Յաճախ էր պատահում, որ աշնանը, երբ ինքը դեռ սարումն էր, նրա ետեւից մարդ էին ուղարկում, խնդրելով, որ շտապի՝ իրենց հարսանիքը զարդարելու համար :

Ի՞նչ էր երգում Տօնէն :

Նա գիտէր մի քանի քրդական սիրային վիպերգներ, իսկ մեծ մասամբ նրա երգածը հայերէն ռամիկ խաղեր էին, որ ինքն էր յօրինել կամ լսել էր պապերից : Հայ շինականի թօնիրը, նրա կանաչ կալը, հայրենի տան երդիկը, մրոտ խաչերկաթն ու պուտուկը՝ ահա նրա երգի նիւթը : Նրա խաղերից մէկը կոչւում էր « Թոնդրան երգ », միւսը՝ « Երդկան ծուխ», երրորդը՝ «Մեծ պուտուկ» եւն . :

Երբեմն Տօնէին սարից կանչում էր Զատօն, որ յատկապէս իր համար խաղ ասի :

— Էն երգի մզարային ասէք, թող մի օրով գայ, — պատուիրում էր քուրդը սար գնացողներին :

Հովուի դրանը կային մի քանի սալաքարեր, որոնց վրայ ամէն երեկոյ երկարում էին այդ տան բարդիների բարակ ստուերները : Տօնէն նստում էր մէջտեղի մեծ քարին, իր սովորական տեղը : Նրա շուրջը շարուած էին երգի կարօտ հայ շինականները եւ քուրդ մշակները : Հով երեկոյին, իր ընկուզենու տակից ելնելով, երգչի մօտ էր գնում Զատօն եւ բազմելով մի սալաքարի, հայեացքը Ծովասարին յառած, մինչեւ ուշ գիշեր ունկնդրում էր այդ զարմանալի երգչին : Մանաւանդ սաստիկ յուզւում էր նա, երբ Տօնէն երգում էր Ախուպի տան երգը, որի մէջ փառաբանւում էր նրա քաջազնական տոհմը :

Սեւ սարի բնակիչների ապրուստի մի կարեւոր մասը կազմում էր այդ սարի մանանան, որին տեղացիները զազպա էին ասում :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Աղաւնի Պարոնեանին եւ իր ընտանեկան պարագաներուն իր եղբօր էմմանուէլ Եսայեանի ցաւալի մահուան առթիւ (Երեւան)։ Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեանէ քսան ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Պերճուհի Ճէրահեան, քոյրը Ովսաննա Իսքէնտէրեան եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր ծաղկեպսակներով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականի ԼԵՒՈՆ ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ։

×

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պ. Մութաֆեանէ քսան ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Ռօպէռ — Միհրան Խաչատուրեանի (Փարիզ) մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ. Տիկին Վարդանոյշ Գրիգորեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Թէրզեան եւ Գոճապաչեան ընտանիք 25 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Մկրեան քսան (նաեւ քսան Հ. Կ. Խաչին), Տիկին Բիւսիւրեան քսան (նաեւ քսան Հ. Կ. Խաչին), Պ. Գալուստ Գալուստեան քսան, Պ. Արմէն Տէր-Զաքարեան 10։ (Աւանդղումարները ստանալ եկեղեցիին քարտուղարութենէն)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, դպրոցի սրահը, գաւաթ մը թէյի շուրջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1964

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

650 պատկերազարդ էջեր։ Ճոխ բովանդակութիւն։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Աշխարհներ, Մեր գաղութները (յաւելուածական) — Երգիծանք։

Դիմել

Հրանտ — Սամուէլ գրատուն։

Գին. — Թղթակազմ 16 ֆր. լաթակազմ՝ 18 ֆր. առաքման ծախքով՝ 18 եւ 20 ֆրանք։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Անդաստան

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Թիւ 14։ 1963

Խմբագիր ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Ճոխ բովանդակութիւն, խնամուած տպագրութիւն։

Գին 12 ֆր.

Դիմել Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ,

46, Rue Richer, PARIS (9e)

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր։

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Չ Ո Մ)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 15 Մարտ, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, ի նպաստ Սէն Ժ'Հիլէռ տիւ Թուվէի ուսանող. բուժարանին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ՝ ԺԱՆ ՌՈՇԻ եւ նախագահութեամբ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՈՇԻ։

Կը մասնակցին՝ Ֆրանսա, Ափրիկէ (Սեւամորթ), Հայերը, Պրազիլ, Քամըրուն, Յունաստան, Հունգարիա, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Լեհաստան, Ռումանիա եւ Ուկրայնիա։

Այս միջազգային փառատօնին համար մասնաւորաբար հեռուէն կուգան իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերելու՝

Ռիշառ Սաքսօն, Եառնտէէն, սեւամորթ ծանօթ պարողը։

«Լուս Ֆատէթուեն» որ կը ներկայացնէ Ֆրանսան, Լանտ նահանգի պարերը, գալով Սուսթօնէն։

Սեւամորթներու համբաւաւոր պալէն, Պիսէֆի եւ Ֆօնիի ղեկավարութեան տակ։

Ինչպէս նաեւ Սօսի պարախումբը որ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. Քիւթնէրեանի, բոլորովին նոր պարերով։

Խճողումի տեղի չտալու համար այժմէն ապահովել տոմսերը, դիմելով Սորպոնի դրամարկղներուն։

Գիները են՝ 6, 5, 3, 2 ֆրանք։

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Այս տարի երեսնամեակն է Հայ-Բոյժի հրատարակութեան։ Հայ-Բոյժ 30 տարեկան։

Այս առթիւ Հայ — Բոյժ այս տարի եւս պիտի հրատարակուի երկու հատորով, ընդամէնը 256 էջ, — գրական, պատմական եւ բժշկական բովանդակութեամբ։

Առաջին հատորը լոյս կը տեսնէ մինչեւ մէկ ամիս։

Անոնք որ գաղափար մը ունին հայ թերթերու տագնապին մասին, կը ներեն՝ երբ Հայ — Բոյժ խիստ խնայողութիւն մը ընէ ջնջելով բազմաթիւ ձրի առաքումներ եւ անպարտաճանաչ բաժանորդներու թերթերը։

Բարեկամ թերթերէ կը խնդրուի արտատպել։

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Մերձաւոր արուարձանի մը մէջ (Սէն-Լազարի գիծ) ծախու է յարկաբաժին մը, 3 սենեակ (մէկը՝ բնակուած), մուտք, սպասուհիի սենեակ, բաղնիք, խոհանոց, կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, ամէն յարմարութիւն, հանդարտ։

Հեռաձայնել. —

Tél. : GRE. 53-33

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին։

×

Թատերական ներկայացում, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Ապրիլ 23ին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Գրաւուած օր, Մարտ 14, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ։

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ — Քաշանի խումբին։

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔԻՆ
ԸՆԴ ԱՌԱՋ ԵՐԹԱԼՈՎ
— ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Վարժարանի Աշակերտութեան կողմէ

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
29 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻԻՆԸ. —

Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն։

— 2 — ԶԱՒԵՇՏ, ֆրանսերէն, 1 արար։

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։ ժամը 16ին

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՇՈՏ ԽՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսին Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ, Ընկ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (ֆրանսերէն)։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ։

Կերուխում Ազատ մուտք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին։

Կը նախագահէ Ընկ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ։

33րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ։

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն Մարաթոնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին։

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն։

Թատերական ներկայացում Հայերէն։ Սկաուտական պարեր եւ խաղեր։ Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը։

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր լաթակազմ	70 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 7 հատոր, լաթակազմ	56 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, լաթակազմ	8 Ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր.
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ.	8 Ֆր.
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Երկեր (Աբովեան Պռօշեան, Պարոնեան)	17 Ֆր.
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր նկարներով	5 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ. լաթակազմ	7·50 Ֆր.
ՄԻՔ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ. Գարունը նորից եկաւ. 296 էջ.	5 Ֆր.
ԱԲԳԱՐԵԱՆ. Մատենադարան(անգլ.) 18 գունաւոր մանրանկարներ	3 Ֆր.
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ. Երգի ծնունդը. բանաստեղծութիւններ	3·85 Ֆր.
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ. Տաղեր, 200 էջ. լաթակազմ	3·50 Ֆր.
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Ա. 800 էջ. լթկզմ.	16 Ֆր.
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, Պէյրութ, 1963	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Լոխում
Հէլվա
Թահին
Bongoût
USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE
★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 C.C.P. : PARIS 15069-82

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 26 FEVRIER 1964

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9945

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9945

ՇԱՀ ՈՒ ՋԵՆ

Հակառակ Արժանթինահայ ու նաեւ Ուրուկուահայ գաղութի բոլոր հոսանքներուն միահամուռ բողոքներուն եւ պաշտօնական շրջանակներու մօտ կատարուած դիմումներուն ու նաեւ ի հեճուկս Արժանթինի ազատասէր ժողովուրդին ու մեծ ու փոքր մամուլի օրգաններու քննադատութիւններուն, կառավարութիւնը հրապարակ հանեց Մուսթաֆա Քեմալի յիշատակին ի յարգանս տպագրուած դրոշմաթուղթը :

Այդ առթիւ պետական օրգանները հրակողութեան տակ առին նաեւ մայրաքաղաքիս փոստատունները այն մտահողութեամբ, թէ արդար ընդվզումով լեցուած Հայութիւնը կրնայ անկարգութեանց տեղի տալ :

Այս միջոցառումը ինքնին ցոյց կուտայ թէ պետական օրգանները անհրաժեշտ չափով չեն ճանչնար հայ ժողովուրդի օրինապահութեան, իմաստութեան ու նաեւ քաղաքացիական դաստիարակութեան աստիճանը :

Հայութիւնը իր այս արդար պայքարին մէջ, ոչ մէկ րոպէ չմտածեց դիմել անհարկի միջոցներու եւ իր բոլոր բողոքի արտայայտութիւնները կատարեց օրէնքի սահմաններուն մէջ, մեկնակէտ ունենալով ազգային արժանապատուութեան, արդարութեան, մարդկայնութեան զգացումները եւ Արժանթինի ժողովրդավար ու ազատասէր ժողովուրդին ու կառավարութեան վարկը՝ որուն բարձր եւ անխոցելի մնալուն նախանձախնդիր է ամէն Հայ, ըլլայ ան արժանթինեան քաղաքացի՝ կամ ոչ :

Այս հարցին շուրջ պայքարը այսօրուան համար վերջ գտած է, կառավարութիւնը հակառակ ամէն բանի, գործադրած ըլլալով իր անհարկի եւ ցաւալի յանձնառութիւնը :

Կան Հայեր որոնք հիասթափութեան որոշ նշաններ ցոյց կուտան ի տես կատարուած դիմումներու ժխտական արդիւնքին, մտածելով թէ ի գործ դրուած ճիգերը ի վերջոյ ձախողեցան :

Մենք կը կարծենք, որ քաղաքական կեանքի մէջ ոչ ոք կրնայ երաշխաւորել թէ մէկ հարուածով պիտի կրնայ ձեռք բերել այն՝ որուն կը ձգտի :

Վաղը եթէ պէտք ըլլայ աւելի մեծ հարցերու լուծումին ձեռնմուխ ըլլալու հարկադրանքին տակ գտնուիլ, օրինակ Հայ Դատի պաշտպանութիւնն ու հետապնդումը, պիտի տեսնենք բարեմիտ մարդիկ որոնք պիտի յուսան եւ պիտի սպասեն ձեռք բերել իրենց պահանջածը, կը բաւէ որ այդ ուղղութեամբ բողոքներ ըլլան կամ այս ու այն միջազգային օրգանին քանի մը յուշագրեր տրուին :

Այս բարեմտութիւնը ուղղողները շատ բնական է որ յուսախաբ պիտի զգան ինքզինքնին, չկշռելով մեր պայքարին լըրջութիւնը եւ այդ պայքարի ճամբուն վըրայ գտնուած խոչընդոտներու ծանրութիւնը :

Անշուշտ կը սխալին բոլոր անոնք՝ որոնք կը կարծեն թէ Մուսթաֆա Քեմալի դրոշմաթուղթի հրապարակ հանուելուն դէմ մղուած պայքարը ապարդիւն անցաւ եւ կամ ձախողանք մը եղաւ :

Մեզի համար խնդրոյ առարկայ դրոշմաթուղթի հրապարակուելէն կամ չհրապարակուելէն աւելի կարեւոր է հաստատել թէ՝

Ա.— Մղուած պայքարը եկաւ ցոյց տալու, թէ Հայ ժողովուրդը բոլոր խաւերով խորապէս կ՚ապրի իր ազգային տառապանքն ու ողբերգութիւնը եւ ամէն Հայու սրտին մէջ դեռ կենդանի կը մընայ պահանջատէրի եւ անհրաւուածի զգացողութիւնը :

Բ.— Որ Հայ ժողովուրդը նոյնպէս նախանձախնդիր է Արժանթինի ժողովուրդին ու կառավարութեան բարոյական վարկին եւ երբեք պիտի չուզէր որ ան որեւէ կերպով ու նաեւ որեւէ չափով արատաւորուէր այս կամ այն պաշտօնատարին կամայ թէ ակամայ մէկ սխալովը, որ անշուշտ միայն հետեւանքը կըրնար ըլլալ միակողմանի եւ թերի ճանաչումին այն Թուրք պետական մարդուն՝ որուն ճակատին հիւսուած կեղծ լուսապսակը արդելք կ՚ըլլայ տեսնելու անոր արիւնաթաթախ ձեռքը եւ ցեղասպանի մութ հոգին :

Գ.— Որ եթէ պետական պաշտօնական շրջանակները այլազան պատճառներու բերումով, չկրցին ընդառաջ երթալ հայ մարդոց արդար պահանջին, բայց ամբողջ Արժանթինի ժողովուրդը յանձին իր մամուլի բոլոր օրգաններուն եւ անուանի քաղաքական եւ մշակութային բազմաթիւ գործիչներու, անսակարկ կերպով եւ ազնուօրէն պաշտպանեց Հայութեան պահանջը, զայն գտնելով արդար, որեւէ կերպով չարդարացնելով կառավարութեան առած ձախող եւ ոչ պատուաբեր քայլը :

Որ քանի մը շաբթուան մեր պայքարը, աւելի եւս ծանօթացուց Հայութիւնը Արժանթինի ժողովուրդի բոլոր խաւերուն, ամէնէն համեստ շրջանակներէն սկսեալ մինչեւ ամէնէն բարձր զանգուածները :

Որ արժանթինցիները չեշտուած կերպով տեսան թէ, Հայը շատ աւելի տարբեր բան մըն է քան այն թուրքօն, որուն հետ կը շփոթէին զայն անգիտութեամբ, նոյնացնելով զոհն ու դահիճը, տաղանդաշատ եւ բարձր մշակոյթի տէր ազատատենչ Հայութիւնը եւ ոճրական իր բնազդներով միայն անուանի յետադէմ Թուրքը :

Իբրեւ արդիւնք ծանօթ պայքարին, մեր այս հաստատումները շատ աւելի արժէքաւոր են, շատ աւելի ծանր կը կշռեն քան դրոշմաթուղթի մը հրապարակուիլը :

Պէտք է գիտնանք ուրեմն իրողութիւնները դատել իրենց իսկական արժէքին մէջ չենթարկուելու համար անտեղի եւ անիմն յուսախաբութեան :

Մուսթաֆա Քեմալի դրոշմաթուղթին խնդիրը լաւագոյն առիթ մը եղաւ ճանչցնելու Քեմալն ու իր ցեղը իրենց իսկական դիմագծով Արժանթինի ազնիւ ժողովուրդին ու ճանչցնելու նաեւ Հայը՝ իր ազգային ողորումներով, իր մարդկային վսեմ առաքինութիւններով եւ ազատ ու անկախ կեանքի իտէալով :

Եթէ աչքի առջեւ ունենանք պայքարին հաշուեկշիռը, շահ ու զենը, Թուրքերը պէտք է զղջացած ըլլան Մուսթաֆա Քեմալին ի պատիւ ձեռնարկած իրենց այս մուրացկանութեան համար :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ԿԻՊՐՈՍ

—o—

ԷՕՔԱՆ ԿԸ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԻ

—o—

Կիպրոսի Յոյները օրէ օր աւելի թըշնամական դիրք բռնած են Անգլիացիներուն դէմ եւ «էօքան» որ կը վերակազմուի ինքզինքը հարկ եղածին չափ զօրաւոր կը զգայ առանձին չէզոքացնելու Թուրք փոքրամասնութիւնը, ի հարկին «բնաջնջելու» կը գրէ Ֆիկարօ :

Մակարիոս Արք.ի հրապարակային յայտարարութիւնը բրիտանական զօրքին ժամանումին դէմ բաւական աղմուկ հանած է կղզիին մէջ: Ի վերջոյ նոյն Մակարիոս Արք.ն է որ օգնութիւն ուզած է Մեծն Բրիտանիայէն անցեալ Դեկտեմբերին եւ սպաներու շրջանակներու մէջ տիրող կարծիքն այն է որ պատշաճ չէ օգնութեան կանչել եւ երբ կացութիւնը քիչ մը հանդարտի, նախատել նոյն զօրքերը, պահանջելով անոնց մեկնումը: Մակարիոս Արք.ի յայտարարութենէն կը պարզուի որ 2500 զինուորի ժամանումը ընդունած էր: Այսօր «զինադուլի ուժերը» 7000 հոգիէ կազմուած են ինչ որ չափազանցեալ կը գտնէ : Անգլիացիք համաձայն չեն : Նոր հրամանատարը՝ Զօր. Քարվըր կը գտնէ որ նուազագոյն չափն է: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին չեշտած է թէ ո՛ր աստիճանի իր զօրքին գործը յուսալքիչ է, քանի որ իրենց հըրահանգներն են որ պէտք չէ զէնքի դիմեն այլ՝ համոզեն :

Պահակախումբերը կը հըջագային գըլխաւոր թաղերուն մէջ եւ երբ միջադէպ մը պատահի, կը փորձեն կողմերու փոխադարձ հասկացողութեամբ «անուշի կապել» :

Յոյներն ու Թուրքերը սակայն, կը դըրեն թղթակիցները, իրենց յանձնառութիւնները կը կատարեն այն չափով որ իրենց գործին կուգայ: Թուրքերը խօսք մտիկ չեն ըներ երբ Անգլիացիները իրենց հրահանգները կուտան, բայց անմիջապէս իրար կ՚անցնին եւ կը վրդովին երբ Անգլիացիք անտարբեր կը մնան յունական յարձակումի մը առեն : Յոյները միշտ կը բողոքեն Թրքական գրգռութեանց դէմ եւ կ՚ընդվզին երբ Անգլիացիք կը միջամտեն ի նպաստ Թուրքերուն, բախումի մը ընթացքին:

Ըստ մամուլի թղթակիցներուն կը թուի թէ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստերու սկիզբէն իսկ Յոյները այլեւս վախ չունին թէ Թրքական զօրքը կրնայ ցամաքահանում կատարել: Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն արդէն ապահովութիւններ ստացած են այդ ուղղութեամբ: Անգլիացիք եւ Յոյները բոլորովին տարբեր կարծիք ունին «զինադուլի ուժերուն» մասին: Անգլիացիներուն համար պէտք է միջամտել Թուրքերու եւ Յոյներու միջեւ արիւնահոսութեան առաջքն առնելու համար: Յոյներուն համար զինադուլի ուժերը պէտք է զօրավիգ կենան կառավարութեան եւ օրինաւոր ուժերուն ճըզմելու համար Թրքական ապստամբութիւնը :

Ֆրանսական մամուլին համար, մանաւանդ Ֆիկառոյի, յունական այս տեսակէտը չի պաշտպանուիր որեւէ ձեւով : Նոյն թերթին թղթակցին համաձայն Յոյները այլեւս կազմակերպուած են եւ պէտք չեն զգար բրիտանական զօրքին : Համոզուած են որ առանձին կրնան Թուրքերուն հաշիւը մաքրել : Կը կարծուի թէ 15 – 20 հազար զինուած Յոյներ կան, կազմ ու պատրաստ եւ հինգ հազար Թուրքեր :

Մինչ Ու. Թան կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները Նիւ Եորքի մէջ, Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը՝ Էրքին կոչ մը ըրած է Յունաստանի: Ողեկոչելով Թուրքեւյոյն յարաբերութիւնները «կառուցուած մեծ Աթաթիւրքի եւ Վենեզելոսի պատմական հասարակաց ժառանգութեան վրայ», Էրքին նկատեց թէ երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները անգամ մը եւս ծանր տագնապի մը ենթակայ են : «Ընտրութիւնները կատարուած ըլլալով, այն պատրուակները որ կային փոխանցման դահլիճի մը ժամանակ այլեւս ի զօրու չեն : Ուրեմն շատ աւելի ստիպողական հարց մը կայ յոյն նոր կառավարութեան ուսերուն վրայ .— պաշտպանել եւ զարգացնել մեր երկկողմանի եւ Ատլանտեան կապերով, մեր պատմական ժառանգութիւնը »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ պատմաբան՝ Թրեվոր-Ռոփըր պատասխանելով խորհրդային մառեշալին յայտնութեանց Հիթլերի մահուան մասին, կը ճշդէ թէ մառեշալ Ժիւքով հաւանաբար յիշողութեան վրիպում մը ունեցած է վասնզի մարդը որ թաղած է Հիթլերը դեռ ողջ է: Անունն է Մենկըրհաուզըն: Դիակը թաղած է ռումբի մը բացած փոսին մէջ, Ապրիլ 30ին : Այդ մարդը իբրեւ գերի Խորհ. Միութիւն տարուած է ուր մնացած է երկար տարիներ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ հեռագիր մը քաշած է Իսմէթ Ինէօնիւի այս վերջինին դէմ եղած մահափորձին առթիւ, ուր կը շեշտէ .— «Ոճրային մահափորձը որ կատարուեցաւ ձեր կեանքին դէմ ընդհանուր ընդվըզում յառաջ բերած է, ուրախ եմ որ ազատած էք: Առողջութիւն կը մաղթեմ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուած է տրուած ըլլալով որ խռովութիւններ պատահած են Հոմսի մէջ: Հինգ հոգի բանտարկութեան դատապարտուած պատիժներ կրած են (հինգէն քըսան տարի) իբրեւ պատասխանատու այդ խռովութեանց Հոմսի զինուորական Ատեանին կողմէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ եւ Ալպանիոյ միջեւ յարաբերութիւնները յանկարծ վատթարացան, Թիրանայի խորհրդային դեսպանատունը գրաւուած ըլլալով Ալպանացիներուն կողմէ: Իզվեստիա կը գրէ թէ՝ այս գրգռիչ արարքէն ետք, Խորհ. Միութիւնը բուռն բողոք մը ներկայացուցած է պահանջելով որ շէնքը անմիջապէս վերադարձուի : Խորհրդային թերթը կ՚աւելցնէ նաեւ թէ խորհրդային դեսպանատունը պահող երեք պաշտօնեաները արտաքսումի հրահանգ ստացած են, 48 ժամ պայմանաժամով :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ հրաժարեցաւ յարաբերութիւններ հաստատելէ Զանզիպարի հետ, տրուած ըլլալով որ այս վերջինը հակառակ նախապէս տըրուած հաւաստիքներուն յարաբերութիւններ հաստատած է Արեւելեան Գերմանիոյ հետ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ նախաբան մը գրած է իր ճառերու իտալերէն հատորին համար զոր կը հրատարակէ Ճուլիօ Էյնաուտի : Այս նախաբանին մէջ, խորհրդային վարչապետը կը շեշտէ թէ «յեղափոխութիւնները չեն արտածուիր »:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորին առողջական վիճակը աւելի գոհացուցիչ է, բայց թագուհին հիւանդացած է եւ թոքատապէ կը տառապի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին Ինէօնիւի ձախողած մահափորձին իբրեւ հետեւանք: 22 հոգի ձերբակալուած են :

ՊՈՏԿՈՐՆԻ որ քարտուղարն է Խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութեան եւ կարեւորագոյն դէմքերէն մէկը երկրին, Փարիզ հասաւ առջի օր, խորհրդային պատուիրակութեան մը գըլուխը : Ֆրանսայի հիւրը պիտի ըլլայ մօտ 10 օր :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ճարտարապէտ մը որ Նիւթական ալ լաւ դիրք ունէր եւ գեղեցիկ տուն մը կ՚ապրէր Լա Սէլ – Սէն – Քլուսպաննած է իր կինը, երկու զաւակները, ապա անձնասպան եղած: Կը թուի թէ ճարտարապէտը զոհ գացած է ջղասպառութեան, չափազանց յոգնած ըլլալով :

ԼԻԲԻԱ պիտի չնորոգէ զինուորական իր համաձայնագրերը Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի հետ ինչ որ ցոյց կուտայ թէ Նասըրի առջի օրուան ճառը պարզ դիպուած մը չէր: Ներկայիս Անգլիա կայաններ ունի Տրիպոլիս եւ Պենկազի մինչ օդային բանակն ալ (Ռօյըլ– էռ – Ֆորս) զօրամասներ կը պահէ Խորիսի օդակայանը :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԵՐԷԿ ԱԼ ՏԵՍԱԿԷՏ ՈՒՆԷԻՆ

Շատեր կը կարծեն, թէ 100 – 150 տարի առաջ, երբ մարդիկ թերթ կը հրատարակէին, պարզապէս մէկ նպատակ ունէին, — լուրեր տարածել եւ դրամ վաստըկիլ :

Հարեւանցի քննութիւն մը անգամ պիտի բաւէր հերքելու համար այս կանխակալ կարծիքը :

Նախ՝ ի՞նչ կը հասկնային այն ատեն լրագիր ըսելով :

Առաջին հայ թերթը, Ազդարար, որ լոյս տեսաւ 1794ին, Մատրասի մէջ, իր անունը կը բացատրէր իբրեւ «ազդ ա–բարող» — լրատու : Պիտի հաղորդէր ամսուան լուրերը, քաղելով զանազան թերթերէ, հանդէսներէ եւ ուրիշ աղ–բիւրներէ : Նաեւ «բանք հարկաւորք եւ քաղցրալուրք » :

Վենետիկի « Դիտակ Բիւզանդեան»ը (1812 – 1846) իր առաջին խմբագրին բերնով կը բացատրէ, թէ ինչ կը նշանակէ լրագիր ·

« ... Գիտնական ազգեր, ու ուսման ե–տեւէ ընկող միաբանութիւններ կը տըպեն դուրս կը հանեն թուղթ թուղթ, ինչ որ նոր նոր ատեններս կ'ըլլայ բոլոր աշ–խարքիս վրայ, շաբթէ շաբաթ, ամսէ ա–միս, ու ասով բոլոր ժողովրդեանը կ'ի–մացնեն ամմէն բան որոնք կրտոր կրտոր կարդալով, նստած տեղերնին աշխարքիս չորս դին ինչ եղածը չեղածը կ'իմանան կը զբօսնուն, մտվնին կը բավի, խելքը–վընին կը բանի, լեզունին կը շարժի, խօրաթանին անուշ կ'ըլլայ ընկերութեան մէջ, մարդու մէջ վերջապէս մարդ կե–բեւան » :

Այսպէս ձեւակերպելէ ետք լրագրին դերը, « Դիտակ Բիւզանդեան» , որ պի–տի հրատարակուէր 15 օրը անգամ մը, կը բացատրէ ·

« ... Ու աս կարդացած թըղթերը ե–տեւէ ետեւ, քովէ քով որ դրվի, տարե–գըլխին կը տեսնըվի որ մէկ աղէկ գիրք մը եղեր է, որ ան տարվան երեւելի պատմութիւններով ու այլ խելացի խօս–քերով խօրաթաներով լցված, սանքի ի–մաստութեան սնտուկ մը եղեր է, ո–րուն մէջ երբոր ըլլայ՝ մարդ կրնայ դառ–նալ նայիլ խառնել, մնացածը միտք բե–րել» :

Եւ որպէսզի բոլորն ալ կարենան օգտը–ւիլ այս «մեծագոյն բարիք»էն, կ'որոշեն թերթը տպել աշխարհաբար :

Բանասիրական գլուխին տակ, որ խմբագրականի տեղ կը բռնէր, թերթը կը ջատագովէ ազգասիրութիւնը եւ հայ–րենասիրութիւնը, երկուքն ալ վեր դա–սելով « քան զԹագաւորութիւն եւ զհա–բըստութիւն » :

Մինչեւոյն ատեն կ'ողբայ, որ ամէնքն ալ «բերնով կ'ըսեն, այլ գործքով մէկն ալ չեն ըներ· բերնով ըսելիքէն, նոյն ժամանակը գործով հակառակը կ'ընեն » :

Ցետոյ կը ձաղկէ օտարամոլութիւնը : Շատեր « կը նային որ իրենց վրայէն հայութեան անունը բաց ձգեն, իբր մէկ չար բանի պէս » :

— « Ասոր համար անոնք որ ուրիշ ազ–գի մը քաղաք երթան եւ կամ անոնց լե–զուն սորվին նէ մէկէնիմէկ կը փոխվին (փրէնկլեմիշ կըլլան) եւ կրկին ատելու–թիւն կունենան ընդդէմ ազգին եւ ինք–զինքնին չեն ուզեր որ հայ անուանեն » :

Ճամբան հարթուելէ ետք, հետզհետէ լոյս կը տեսնեն ուրիշ թերթեր, եւ ծան–րութեան կեդրոնը Հնդկաստանէն կը փո–խադրուի դէպի Մօտաւոր Արեւելք :

Դժբախտաբար, միջոցներ կը պակսին ամբողջական պատկեր մը կազմելու հա–մար : Պատահաբար կը յիշեմ քանի մը անուններ :

Իզմիրի « Արշալոյս Արարատեան»ը, որ տեւեց 46 տարի, 1840էն 1886, խմբա–գրութեամբ Ղուկաս Պալթազարեանի, որ, իր բանասիրականին մէջ ներկայա–ցնելով թերթին բովանդակութիւնը, կ'ը–սէ թէ իր սկզբունքը պիտի ըլլայ հայրե–նասիրութիւն, ուսումնասիրութիւն, եղ–բայրասիրութիւն: Եւ կը գրաղի պատ–մական թէ ազգային ամէնօրեայ խըն–դիրներով :

Կալկաթայի « Ազգասէր »ը (1845 Նոյ. 15) կ'ողբայ «Ազատակ սրտի» խորագրով խմբագրականի մը մէջ ·

« ... Ի՞նչ ունինք որ այլք չըտիրեցին, — նետ, նիզակ, թագ, թախտ, երկիր, տէրութիւն եւ այլն: Մնացեալ միայն մեր աստուածախօս լեզուն, եւ ահա այն եւս մեր օտարասիրութեամբ եւ զանցա–ռութեամբ սկսեալ երես թեքել դէպի յօտար ազգերն... թող մենք իրար եւմ–դիպելէն այլազգերէն նարնատենք, հայե–րէնագէտ յորտ Բայրըն մեռաւ, բայց կարօղս Բուրբոն, ներկայիս դուքս Լուք–քայի, գրեթէ զօրեւ գիշեր կ'աշխատի հայերէն սորվելոյ համար» :

Ուրիշ առիթով մը հնդկահայերէնի կը վերածէ ճառ մը, արտատպելով «Բազ–մավէպ»էն :

« ... Ներկայ ժամանակումն մեր ազ–գութեան ապացոյց եւ նշան միայն մեր լեզուն է, եթէ այն եւս միջիցն բառնանք, էլ Հայ չենք, հին քաջազունններին սերունդ եւ զաւակք չենք, այլ յետոյէն եղած ա–նազդ բարբարոսներէն անք, այս կամ այն կողմ հողմոյ (այսինքն քամու) ցրուած տերեւների պէս, որոնց հայրենիքն եւ նախամայր ծառն եւս յայտնի չեն : Եթէ Հայոց միջիցն հայկական լեզուն բառ–նանք, ազգին վերաբերեալ բոլոր սովո–րութիւնքն յետոյ մեր աչքին վատ կ'երե–ւան· համազգի եղբարք միմեանցէ կքանդվին կբաժանուին որպէս երբեմն Բաբելոնի մէջ աշտարակաշինութեան ժամանակումն· կ'ատեն իւրեանց հարա–զատ եղբօրն եւ թափառականի (ղարիպի)

պէս պտտելով հայրենի երկիր չունեցող ազգերից պիտի համարուին, ներկայիս գնչուի (չոգինանու) Գաբաւոնացւոց պէս » :

« Ազգասէր» ուրիշ խմբագրականով մը (1845 Դեկտեմբեր 27), կ'առաջարկէ հա–յերէն սորվեցնել հայ ընտանիքներու մէջ ծառայող օտար սպասուհիներուն :

Եւ ըսե՛լ, թէ այսօր ծնողքներ կան, ո–րոնք նուաստութիւն կը սեպեն մայրենի լեզուն սորվեցնել իրենց զաւակներուն...

Նոյն շրջանին, Պոլսոյ « Հայաստան»ը (1846 – 1852), պատմական նիւթեր մը–շակելով եւ Հայաստանի աշխարհագրու–թիւնը ամփոփելով, պայքար կը մղէր բողոքականներուն դէմ, առաջնորդու–թեամբ Պատուելի Տէրոյենցի :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

ԺԲ.

Չինեւխորհրդային պայքարը խըլումի մօտեցաւ անցեալ տարի : Պուքրէշի հա–մագումարէն ետք (Յունիս 1960) մա–նաւանդ Մոսկուայի համագումարէն յե–տոյ (Նոյեմբեր 1960) բանավէճը սկսաւ : 1956ին Խրուշչեւ յայտնեց, թէ պատե–րազմը խուսափելի էր: Մաօ կ'ուզէր գը–րաւել Ֆորմոզան 1958 Սեպտեմբերին եւ Մոսկուայէն կը պահանջէր հիւլէական ռումբ, Խրուշչեւ կը մերժէր, 1959ին կը յարձակէր Թիպեթի վրայ, Մոսկուա չէ–զոք կը մնար, վերջապէս 1960 Օգոստո–սին ռուս մասնագէտներ կը հեռանային Չինաստանէն : Մաօ կը փափաքէր պա–տերազմ, «թէ մարդկութեան կէսը մնայ, մնացած կէսը կ'աճի, պակասը կը լրա–ցընէ, բայց համայնավարութիւնը յաղ–թանակը չահած կ'ըլլայ»: Մոսկուայի վարիչները կը մերժեն աւերակներու վը–րայ համայնավարութեան շէնքը բար–ձրացնել :

Ամերիկեան հանդէս մը կը հաստատէր լարուածութիւնը ռուսեւչին սահմաննե–րուն վրայ : Երկուստեք զօրք կը կեդրո–նացնեն 6500 քլմ. երկարութեան վրայ : Մոսկուա Խաղաղականի ափերուն մօտ ունի 12էն 15 զօրաբաժին, քան ալ սահմաններուն վրայ, ուր բախումները յաճախակի եղած են: Փեքին հարիւր հա–զար վեթերաններ ղրկած է Ամուր գետի նահանգին մէջ :

Փեքին մէկ միլիոն մոնկոլ եւ եօթու–կէս միլիոն չին գետեղած է Ներքին Մոն–կոլիոյ մէջ, գործիչներ ալ կը ղրկէ խոր–հըրդային արտաքին Մոնկոլիոյ բնակչու–թիւնը չարժելու համար: Կարեւոր բա–խումներ տեղի ունեցած են 21 Սեպտեմ–բերին, Հազարաւոր Չիներ Սինքիանկէն անցած են Սիպերիա : Փեքին կ'ամբ... տանէ Մոսկուան որպէս դրդիչ փախ... տին, Մոսկուա կը պատասխանէ թէ ... փախին անօթութենէ եւ բռնի, ... պարհակ աշխատանքէ :

Փեքին կը պահանջէ անարդար դաշի... ներու սրբագրութիւնը : 1858ին Այկուն... դաշինքով Ռուսիա կը ստանար Ամ... գետի ձախ կողմի հողամասը, 1860ին Փե... քինի դաշինքով կը տիրանար նոյն գետ... աջ կողմի հողամասին: Փեքին կը յայ... տարարէ. «Ինչ որ Չինաստանի մաս... կազմէր երբեմն խլուած է տկարութ... նէն օգտուելով, միշտ մասն է Չինաս... տանի » :

Փեքին կը ջանայ հիւլէական ուժ ու... նենալ: Խուսեցաւ Խրուշչեւի հետ, երբ ... մերժեց պատրաստութեան գաղտնի... քը յանձնել ռազմատենչ Մաօյի : Մոս... կուա եւ Ուաշինկթըն մօտեցան որպէս... ուրիշներ այդ ահարկու ուժը չունենա... երկուքն ալ մեծ շահ ունին, որ Չինաս... տան այդ զէնքը չունենայ: Աշխարհ... բաժնուած է այժմ հիւլէական զէնք ու... նեցողներու եւ չունեցողներու միջեւ :

Քենըտիի ողբերգական մահը չփոխեց... թեան մասնեց միջազգային գիւանագ... ները: Նոր Նախագահը Քոնկրեսին ուղ... ղած պատգամով յայտարարեց, թէ պի... տի շարունակէր նախորդին գործը, պի... ջանար իրականացնել որդեգրուած ծրա... գիրը: Նախորդը պայքարեցաւ տողյ... անկումին դէմ, յաջորդը պիտի ջան... հաւասարակշռել վճարումներու կշիռ... արգիլել ոսկիի փախուստը, ապահով... դրամինիշին ամրութիւնը, ինչ որ ան... հրամեշտ է միջազգային տնտեսութ... համար : Վերջին հաշիւներու համաձայն... 1963ին ազգային եկամուտը եղած է 5... միլիառ տոլար, մինչդեռ 1962ին 555 մի... լիառ էր :

Քենըտի հրաւիրած էր Հայրենակի... ները ներոյժ գործունէութեան, չքաւ... բարեկեցութեան բարձին վրայ, աւել... ցընել ազգային եկամուտը, միանգամ... խնայողութեամբ գործածել առատ ար... տադրութիւնը: Ցոյց տրուած էր անհր... ժեշտութիւնը դպրոցներու, հիւանդան... ներու շինութեանց : Խոստացաւ տուր... րը նուազեցնել, մաքսերը թեթեւցնել... պայմանով որ արեւմտեան Եւրոպան ... նուազեցնէ ամերիկեան ապրանքներ... վրայ դրուած մաքսերը : Քոնկրէն ըն... ւէարկեց մաքսային նուազումը, ըն... նոյնիսկ այն ապրանքներուն, որոն... մրցակից են ամերիկեան արտադրու... թեանց: Երկու շուկաներուն ներածմ... եւ արտածման միջեւ տարբերութիւն... կան: Արեւմուտք հում նիւթեր կը ղն... կը փոխէ, կ'արտածէ : Իր արտածում... ները դէպի Միացեալ Նահանգներ քիչ... բաղդատմամբ Ամերիկայի արտածում... դէպի եւրոպական երկիրներ :

Քենըտի կը պահանջէր 4900 միլ... տոլարի վարկ մը նպաստներ բաշխ... համար : Ծերակոյտը Զօր. Քլէյի տեղ... կայրին համաձայն գումարէն զեղ...

ՄԵՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ՈՒԹ ԿԱՄ ԻՆԸ ԵՐԱԽԱՅԻ ՀԱՆԱԾ ԱՂՄՈՒԿԻՆ ՄԷՋ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Ասոր վրայ, կենդանիին տէրը իր սի–րելի շունը հիւանդանոց տանելով, անոր ձայնական լարերը գործողութեան են–թարկել տուաւ· այնպէս որ, ատկէ վերջ, երբ ան հաջէր, միայն ինք՝ ու իր գուն–ձը գիտող մը կրնային գիտնալ անոր հա–ջելը... Սրտակեղեք էր երեւոյթը... եր–կու դրացիները, այդ օրէն վերջ, ալ ըր–նաւ իրարու հետ չխօսեցան, ու տեւական թշնամանքի մէջ էին: Կարծես անոնցմէ մէկը Ռամկավար ըլլար, ու միւսը՝ Դաշնակցական ...

Բայց ես շեղեցայ նիւթէս :

Օր մը, Պարսկահայուն ծախած տու–նին առջեւ բեռնակառք մը կեցաւ, մէջէն ներկով ու կիրով աղտոտ հագուստներով բազմաթիւ գործաւորներ դուրս եկան, տան դուռը բացին, մտան ներս՝ ու սկը–սան տան ներքնամասը քանդելով, պա–տուհաններէն նետել դուրս :

Վազեցինք քովերնին :

— Ի՞նչ կ'ընէք ...

— Չէ՞ք տեսներ, կը քանդենք :

— Կը տեսնենք որ կը քանդէք, բայց ինչո՞ւ :

— Պիտի բարեփոխենք :

— Առաջին ձեւն ի՞նչ ունէր որ :

— Բաւականաչափ ննջարաններ չու–նէր :

Մտածումը առաւ մեզ: Նոր տէրը փան–սիո՞ն պիտի պահէր... Այդ էր պակաս..

— Մինաս, ըսի դրացիիս, նորը եկաւ, լաւը չեկաւ, գացողին տեղ :

— Չե՞ս գիտեր, պէտ Թուրքերը կ'ըսեն թէ « եկողը գացողը փնտռել կուտայ », ըսաւ ան փիլիսոփայութեամբ գլուխը շարժելով ու գնաց գործաւորներէն մէ–կուն մօտ :

— Քեզի բան մը պիտի հարցնեմ, եթէ չես ուզեր, մի պատասխաներ, ըսաւ :

— Ուրեմն մի հարցներ, չեմ ուզեր պատասխանել, չե՞ս տեսներ, զբաղած եմ ...

Նեղ սիրտ ու կոպիտ մարդ մըն էր Մի–նասին խօսեցնել փորձածը : Մտահոգ, գլուխնիս կախած, վերադարձանք տուն:

Երբ նորոգութիւնները աւարտեցան, Տէր եւ Տիկին Օ'Քաններները, Ֆրէնք եւ Վիոլէթ, փոխադրուեցան հոն :

Ցարդի գոյն մազերով, ու կապոյտ, կապոյտ, կապոյտ աչքերով, ցանոտ դէմ–քերով, ծայրերը վեր դարձած քիթերով, նուշի միջուկի չափ փոքր քիթերով, ա–ռողջ, սիրուն, կարմրաթուշ, ութ երա–խաներ ունէին: Էն մեծը՝ տասնըմէկ տա–րու : Չորս աղջիկ ու չորս մանչ: Նըն–ջարաններու թիւին բազմապատկուելուն գաղտնիքը պարզուեցաւ: Մարդը, ինչ–պէս Մինասը ըսած էր կանխօրօք, գե–ղագործ էր, ուրեմն իր զաւակներու շա–տութիւնը դիպուածի, պատահմունքի արդիւնք չէր, մարդը ծնունդներու հա–կակշռին չէր հաւատար ...

Մինասին հետ, ի բացակայութեան, բարեւիչ մը տուինք իրեն: Շիտակը կ'արժէր որ նման զաւակներ հակակշռի չենթարկուէին ...

— Արդեօք ուզած ատեն մանչ, ուզած ատեն աղջիկ չինելու գաղտնի՞քն ալ գի–տէ մարդը, ըսաւ օր մը Մինասը ինծի, արդեօք ատոր համա՞ր է որ երկու տե–սակէն ալ չորս հատ ունի :

— Չեմ կարծեր, եթէ այդ բանին գաղտնիքը գիտնար, հիմա միլիոնատէր էր եղած ու չէր գար աս տեղերը բնա–կիլ :

Մանչու եւ աղջկայ այս սքանչելի հա–ւասարակշռութիւնը խախտեցաւ, երբ ա–նոնց մեր փողոցը գալուն հաղիւ վեց ա–միս անցած, Տիկին Օ'Քանըր, իններորդ զաւկի մը, մանչու մը ծնունդ տուաւ: Հպարտ հայրիկը, այս յաւելումի լու–րին հետ, Մինասին ու ինծի մէկ մէկ սի–կար տուաւ :

— Մխեցէ՛ք, ութուկէս փառնտոնոց մանչուկ մըն է :

— Շնորհաւորութիւննե՛ր :

— Շնորհակալ եմ :

— Ի՞նչպէս են, մայր ու որդի լա...

— Շնորհակալ եմ, աղէկ են:

— Ֆրէնք, քեզի բան մը պիտի հարցնեմ :

— Հարցո՛ւր, ըսաւ :

— Զաւակներդ թիւերո՞վ կը ճանչնաս թէ անուններով :

– –Անշուշտ անուններով... Մէ... Միշէլ, Թերեզա, Մարկրիտ, Ժոզէ... Բէթր, Արթհըր, Ճանի, ու էն վերջ... Տէյվիտ, Թուեց ան մէկ շունչով :

— Ապրիս, ու թող Աստուած պա... պանոնք :

— Ու չատցնէ, ձայնակցեցաւ Մին...

— Չէ : ալ կը բաւէ, մօրերնուն հոգ... կը հանեն. դժուար է այդքան երա... հոգ տանիլը. հարուստ ալ չեմ՝ որ ը... պասուհի մը բռնեմ. բարեբախտաբ... մեծը, Մէրին, ալ քիչ մը կ'օգնէ մօր...

Երբ բաժնուեցանք ու Մինասին մինակ մնացի, « իրա՞ւ, սրտէ՞դ Աստուած անոր զաւակները աւելց... ցնելու մաղթանքդ», ըսի :

– Ինչու չէ, հատ մը էկէլ, հատ մը կաս, ութ հատին նայողը՝ ինը հատ... կը նայի, ութ հատը կերակրողը՝ ... հատն ալ կը կերակրէ. ութ հատին ... ցին ու ծծաղին մտիկ ընողը, իններ... դինն ալ մտիկ կ'ընէ ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅ...

(2 Շար.)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՓՈՔՐ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՆՏՈՐՐԱ.— Կը գտնուի Պիրենեան լեռնաշղթային արեւելքը, Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ միջեւ: Կը վայելէ վերոյիշեալ երկու երկիրներուն հովանաւորութիւնը եւ 1278էն ի վեր տարին 960 ֆրանք Ֆրանսայի եւ 460 փեսեթեր ալ Ուրխելի եպիսկոպոսին կը վճարէ: Տարածութիւնը 465 քառ. քիլոմեթր է, իսկ բնակչութեան թիւը վեց հազարէն աւելի է: Պաշտօնական լեզուն քաթալանն է: Մայրաքաղաքը՝ Անտորրա ունի երկու հազար բնակիչ: Հանրապետութեան գերիշխան մարմինը՝ խորհրդարանը բաղկացած է 24 հոգիէ, որ կ'ընտրուի չորս տարուան համար: Երկիրը հարուստ է մարգագետիններով եւ արօտավայրերով:

Երկրագործական երկիր մըն է: Բնակչութեան 85 տոկոսէն աւելին կը զբաղի ոչխարաբուծութեամբ: Զարգացած են խաղողի, ծխախոտի եւ հացահատիկի մշակութիւնը:

ԼԻԽԹԵՆՇԹԱՅՆ.— Կը գտնուի կեդրոնական Եւրոպայի մէջ, Զուիցերիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ: Երկրին տարածութիւնն է 158 քառակուսի քիլոմեթր, իսկ բնակչութեան թիւը՝ 17.000: Մայրաքաղաքը կը կոչուի Վատուզ: Պաշտօնական լեզուն գերմաներէնն է:

Լիխթենշթայնի իշխանութիւնը կազմուած է 1719ին: 1924էն ի վեր մաս կը կազմէ Զուիցերիոյ մաքսային դրութեան: Ունի 15 հոգիէ կազմուած խորհրդարան մը: Տնտեսապէս թերաճ երկիր մըն է, բնակչութեան 90 տոկոսը կը զբաղի գիւղատնտեսութեամբ: Կան միայն քանի մը ձեռնարկութիւններ (փայտամշակման, սննդեղէնի, արդիւնաբերութեան եւ հիւսուածեղէնի):

Արուեստական ակռաներու արտադրութեան մէջ աշխարհի առաջին տեղը կը գրաւէ (տարին վաթսուն միլիոն մարդու ակռայ): Երկրին եկամուտին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ նաեւ դրոշմաթուղթերու արտադրութիւնը, որուն եկամուտը կը կազմէ պիւտճէին 1/4ը: Մայրաքաղաքէն կ'անցնի Վիէննա - Փարիզ երկաթուղագիծը:

ՍԱՆ - ՄԱՐԻՆՕ.— Ապենինեան լեռնաշղթային հիւսիս - արեւելքը գտնուող այս փոքրիկ երկրին տարածութիւնն է 62 քառ. քլմ., իսկ բնակչութեան թիւը՝ 15.000: Մայրաքաղաքն է Սան Մարինօ:

Իտալիա, որուն սահմաններուն մէջ կը գտնուի այս փոքրիկ երկիրը, բազմաթիւ անգամներ փորձած է իրեն կցել: Ժողովուրդը միշտ ալ մերժած է: Վերջին փորձը կատարուեցաւ Տէ Կասփերիի կառավարութեան օրով, 1951ին, բայց ի զուր:

Սան - Մարինօ երկրագործական երկիր է: Բնակչութիւնը ընդհանրապէս զբաղած է այգեգործութեամբ եւ անասնապահութեամբ: Ունի փոքր քանի մը ձեռնարկութիւններ:

ՄՈՆԱՔՕ.— Կը գտնուի Ֆրանսայի հարաւ - արեւելքը, Միջերկրականի ափին: Տարածութիւնը մէկուկէս քառ. քիլոմեթր է: Բնակչութեան թիւը՝ մօտ 23.000: Բնակիչներուն մեծ մասը ֆրանսացիի եւ իտալացիի խառնուրդ է: Պաշտօնական լեզուն ֆրանսերէնն է:

1918ի ֆրանսական - մոնաքօյեան համաձայնագրին հիման վրայ, Ֆրանսա իրաւունք ունի ուզած ժամանակ զօրք մտցնել Մոնաքօ:

Սահմանադրական միապետութիւն մըն է:

Երկրին մեղմ, արեւադարձային կլիման, գեղեցիկ բնութիւնը, Միջերկրական ծովին տաք ջուրերը, բազմաթիւ յարմարաւէտ լողարանները, որոնք շինուած են 1863ի Մոնթէ - Քարլոյի պայմանագրութեան համաձայն, երկիրը դարձուցած է զբօսաշրջիկութեան կարեւոր կեդրոն մը: Միայն անցեալ տարի Մոնաքօ այցելած են 700.000 զբօսաշրջիկներ:

Ժողովուրդին մեծ մասը կը զբաղի զբօսաշրջիկութեան վերապահուած գործերով:

ՎԱՏԻԿԱՆ.— Եւրոպայի փոքր պետութիւններէն, ամէնէն պզտիկն է թէ բնակչութեան թիւով եւ թէ տարածութեամբ: Հռոմի սահմաններուն մէջ գտնուող այս պետութիւնը կը պարունակէ Պապին պալատը, Ս. Պետրոս հրապարակը, Վատիկանի համալսարանը եւ քանի մը եկեղեցիներ ու շէնքեր:

Տարածութիւնը ընդամէնը 0.44 քառ. քլմ. է: բնակչութիւնը՝ հազար հոգի, որմէ միայն 700ը կղերական: Զինուորական ուժը կը բաղկանայ 115 հոգիէ, ոստիկանութիւնը՝ հարիւր:

Վատիկանի պետութեան եւ կաթողիկէ եկեղեցիին ղեկավարը կը հանդիսանայ Պապը: Վատիկան իբրեւ առանձին պետութիւն ունի իր բանը, դրամը, դատական մարմինները, ձայնասփիւռի կայանը, հեռախօսի ցանցը, հեռագրատունը եւ իր հրատարակչականը: Լոյս կը տեսնեն յիսուն լեզուներով տասնեակ մը թերթեր, գիրքեր եւ ամսաթերթեր:

Վատիկան Իտալիոյ եւ քանի մը ուրիշ երկիրներու մէջ ունի մեծ կալուածներ, չահարաժիններ 300 ընկերութիւններու, քառասուն դրամատուներու մէջ: Դիւանագիտական յարաբերութիւններ ունի բազմաթիւ երկիրներու հետ:

չորս հարիւր միլիոն, Քոնկրեսը իջեցուց 3500 միլիոնի: Նախագահ եւ Տին Ռասք ընդդիմացան: Ծերակոյտի մէջ ոմանք առաջարկեցին դադրեցնել օժանդակութիւնները այն երկիրներուն, որոնք տրուած գումարը կը յատկացնեն սպառազինումի: «Եգիպտոսի կը տրուի մեծ գումարներ, մեզմէ դրամ կ'առնէ, Խորհ. Միութենէն զէնք կը գնէ, կը սպառնայ դրացիներուն»: 1962ին Եգիպտոս Ամերիկայէն ստացած է 264 միլիոն տոլար, Եմէնի համար ծախսած է 100 միլիոն, վարձատրած է Նացիները: Ամերիկա բանակներ կը պահէ Եւրոպա, չի կրնար գանոնք ետ քաշել, որովհետեւ կրնայ խուճապ յառաջանալ: «Մեր օգնութիւնները յուսախաբ ըրին հանրային կարծիքը, չշահեցանք բարեկամներ, չատեր մսխեցին ստացուած գումարները»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(12 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՂՈՒՏՆԵՐԸ ՄՇԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀՈՂ

Երեսուն հեկտար տարածութեամբ աղի հողեր (աղուտներ) կան Հայաստանի մէջ, որոնք, դժբախտաբար, ոռոգելի եւ մշակելի չեն: Գիտնականները տարիներու հետազօտութիւններէ եւ զանազան փորձերէ ետք, գտած են, որ ծծմբային թթուին օգտագործումով, կարելի է մշակելի դարձնել անմշակ նկատուող այս աղի տարածութիւնները:

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հայ գիտնականները տարօրինակ բայց շատ կարեւոր աշխատանքի մը լծուած են: Կ'աշխատին պայքարիլ ջուրի չողիացումին դէմ: «Սեւանայ լիճը ունի մեծ մակերես,— կը գրէ Գ. Սալոյեան,— եւ այնտեղ ամէն տարի կը գոլորշիանայ մեծ քանակութեամբ ջուր: Փորձեր կը կատարենք զանազան քիմիական թաղանթներուն օգնութեամբ պայքարելու չողիացման դէմ»: Որոշ յաջողութիւններ արձանագրուած են:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Երեւանի բժշկական համալսարանի ախտաբանութեան ճիւղի տնօրէնը՝ Արտաշէս Բէգլարեան բժշկական Գիտութիւններու վարդապետի աստիճան ստացած է, իր բազմամեայ աշխատանքներուն համար:

Պէտք է իրարմէ զանազանել՝ գիտնալը ու գիտնալ կարծելը: Գիտնալը գիտութիւն է: Գիտնալ կարծելը՝ տգիտութիւն:

×

Գիտունը մարդ մըն է, որ գիտէ մարդոց չգիտցածը, բայց չի գիտեր մարդոց գիտցածը:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԽՕՍՔԸ ՈՒՐԻ՛Շ Է, ԿԵԱՆՔԸ ՈՒՐԻՇ...

— «Հացդ վաստկէ ճակտիդ քրտինքով»:

Անջնջելի գիրերով իր ուղեղին մէջ դրոշմուած այս ոսկի խօսքերը իրեն նշանաբան ընտրած: Ճոն նետուեցաւ կեանքի պայքարին մէջ, վճռապէս որոշած ըլլալով իրականացնել իր իմաստուն ուսուցչին իմաստուն խրատը: Բայց դէմ առ դէմ գտնուեցաւ անհարթելի դժուարութեանց հետ: Եւ օր մը գնաց ու գտաւ իր ուսուցիչը:

— Ի զուր կը չարչարուիմ, ըսաւ անոր: Ինչ որ ալ ընեմ, չեմ կրնար քրտնցնել ճակատս: Փոքր ճիգ մը կը քրտնցնէ ձեռքերս, ոտքերս, քիթս, բայց երբեք ճակատս: Կարելի չէ՞ր, որ մարդ կարենար իր հացը վաստկիլ ձեռքերը, ոտքերը եւ քիթը միայն քրտնցնելով...

×

— «Աշխատեցէք առտուընէ մինչեւ իրիկուն»:

Ճոն ոչինչ խնայած էր կիրարկելու այս իմաստուն խրատը, զոր իր ուսուցիչը, իր սեղանին ետեւը, պատը գամած էր ճերմակ ցուցատախտակի մը վրայ: Եւ սակայն չէր յաջողած: Այդ պատճառով ալ, օր մը, գլուխը կախ, ներկայացաւ իր ուսուցչին:

— Ինչ որ ալ ընեմ, ըսաւ անոր, չեմ կրնար աշխատիլ առտուընէ մինչեւ իրիկուն:

— Ամէնքդ ալ այսպէս էք, պոռաց ուսուցիչը անոր երեսին: Դպրոցին մէջ փայլուն աշակերտներ էք, բայց անմիջապէս որ կեանքին մէջ մտնէք, դուրս կելլէք շիտակ ճամբէն: Ծոյլ մըն ես, պարզապէս, ուրիշ ոչինչ:

— Ոչ, պարոն վարժապետ: Խնդիրն այն է որ գտած գործս գիշերուան գործ է: Կարելի չէ՞ հետեւաբար փոխել ձեր խրատը: Այսինքն ըսել — «Աշխատեցէք առտուընէ մինչեւ իրիկուն կամ իրիկունէ մինչեւ առաւօտ, ըստ ձեր հնարաւորութեանց»...

×

— «Կեանքդ պէտք է ըլլայ տեւական պայքար մը»:

Ճոն ամէն փորձ ըրաւ եւ ամէն ճիգ ի գործ դրաւ գործադրելու համար նաեւ այս իմաստուն խրատը: Բայց նորէն չյաջողեցաւ:

— Զկրցայ գլուխ ելլել, ըսաւ ան օր մը իր ուսուցչին: Փորձեցի կռփամարտը, ըմբշամարտը, վազելը եւ երկայնքին ու բարձրութեան ցատկելը, բայց չեղաւ ու չեղաւ... Այս բոլորին արդիւնքը ի վերջոյ այն եղաւ, որ հիւանդ ինկայ... Պայքարի համար ստեղծուած մէկը չեմ: Մանաւանդ երբ ձեր խրատը կը վերաբերի տեւական պայքարի, առանց շունչ առնելու... Ինչ կրնանք ընել, պարոն վարժապետ... Խօսքը ուրի՛շ է, կեանքը ուրիշ...

ՃՈՐՃ ՊԵՌՆԱՐ ՇՕ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԲՈՆԱՉԷՆՑԻ ՀՈՎԻՒԸ

Ամառային ամիսներին Բիւրակնեայ լեռների միլիոնաւոր ծաղիկների բուրմունքի հետ օդ էր բարձրանում նրանց նեկտարային քաղցրութիւնը, որը հիւսիսային քամիների կողմից քշւում էր դէպի հարաւ: Հանդիպելով Սեւ սարին, այդ քաղցրութիւնը նստում էր նրա ծառերի ու կանաչութեան վրայ:

Հաւաքած գաղպայի մի մասը չինականներն ուտում էին, իսկ միւս մասը լցնում էին կարասների մէջ եւ պահում ձմրան հարսանիքների համար: Շատ գիւղացիներ իրենց մանանան տանում էին Մշոյ Դաշտի գիւղերը ցորենի հետ փոխանակելու, կամ վաճառելու քաղաքի շուկայում: Սեւ սարի գաղպան մեծ հռչակ ունէր ամէն տեղ: Սովորաբար լցնում էին մածնի վրայ եւ ուտում: Տօնէի կերածը գլխաւորապէս այդ մանանան էր: Կանգնում էր այս կամ այն ծառի տակ եւ ուղղակի լիզում էր մեղրոտ տերեւները:

Հովուի տանը գաղպա պատրաստող չըկար, դրա փոխարէն բոնաչէնցին զբաղւում էր ընկոյզի կամ կարմիր ու սպիտակ պլուչի փոխանակութեամբ:

Խոր աշնանը, երբ գետակի ջուրը նուազում էր, նա վերցնում էր իր ձեռքի ուրագը, որով նա դգալներ էր շինում, մի երկու պարկ, եւ գնում էր Արինոքի ձորը ընկոյզ թափ տալու: Կատուաձորում, խողեղանի ծառերից ոչ շատ հեռու, եւրեք թեւանցուկ ընկուզենի կային, այնքան խոշոր, որ նրանց վերեւի ճիւղերը կռանալով օրօրւում էին նրա քարքարոտ յատակի վրայ: Դրանք այն ծառերն էին, որ յիշատակուած էին կտակի մէջ եւ համարւում էին հովուի սեփականութիւնը: Տօնէն բարձրանում էր ծառը եւ ուրագով թեթեւակի հարուածում էր: Զորը ծածկւում էր ընկոյզներով: Նրանք կարկուտի պէս թափւում էին վար եւ քարերին դիպչելով, դուրս էին թռչում իրենց թառամած փոճակներից: Շատերը մէջտեղից կիսւում էին դեռ գետին չհասած՝ օդում իրար զարկուելով: Սեւ խոշոր ագռաւները, այդ հարուածներից ահաբեկուած, խռպոտ կռանչելով դուրս էին թռչում տերեւախիտ ճիւղերի միջից եւ թեւերը իրար բախելով հեռանում էին՝ մէկական ընկոյզ իրենց կտուցների կամ մագիլների մէջ պահած: «Ղա՛, ղա՛» անում էր հովիւը, ծիծաղելով նրանց ետեւից:

Հաւաքած ընկոյզի մի մասը Տօնէն պահում էր ձմրան համար, իսկ միւս մասը տանում էր Դաշտի գիւղերը եւ փոխանակում ցորենի հետ:

Միւս վայրը, ուր բոնաչէնցի հովիւը սովորութիւն ունէր յաճախակի երթեւեկել՝ Ս. Աղբերիկի վանքն էր: Այդ մենաստանը շատ մօտ էր գտնւում Իրիցանքին: Տօնէն վանականների համար դգալներ էր շինում, իսկ տարին մէկ անգամ՝ մի մեծ չերեփ: Նա այդ աշխատանքի համար օղի էր վերցնում վանքից եւ տանում էր Սեւ սար՝ հովիւների հետ խմելու:

Վանքի ծեր կրօնաւորները շատ սիրահար են խորոված սնկի: Իսկ Սեւ սարի սունկերը համեղ էին եւ խոշոր, ամէն մէկը զրկաչափ, մանաւանդ բոխի սունկը: Տօնէն նրանց համար սունկ էր տանում, երբեմն էլ վայրի մեղր, որ նա քաղում էր ծառերի փչակներից: Այդ ամբողջ ծառայութիւնը նա անում էր դարձեալ օղի ստանալու նպատակով: Այդ խմիչքը նա հայթայթում էր ոչ այնքան իր համար, որքան Օնէին, Սոսեխանին եւ միւս լեռնաբնակ հովիւներին ըուրախացնելու:

Մի խղճ ունէր Տօնէն: Սեւ սարի վրայից նա տեսել էր Հայաստանի գրեթէ բոլոր լեռները: Միայն մի սար նա չէր տեսել. այդ Արարատն էր: Պատմել էին, որ դա Հայաստանի ամենաբարձր լեռն է, որի գագաթը օրուայ որոշ ժամերին երեւում էր Մուշի սարերից: Նա երկու անգամ բարձրացել Ծիրնկատար եւ բացագանչել. «Է՞ն է Մասիսը»: Բայց նրան ասել էին, որ երեւացողը ոչ թէ Մասիսն է, այլ ամպի մի պատառ, որ իսկական Մասիսը կարելի է տեսնել միայն Նեմրութ սարի գագաթից:

Այդպէս էր ապրում բոնաչէնցի այդ հովիւը: Մի չափազանց բարի, միամիտ եւ սրտաբաց մարդ էր նա: Գործի մէջ շիտակ էր, խօսքի մէջ ազնիւ եւ արդարամիտ: Խմում էր սեւ մաքուր կաթ: Ուտում էր գաղպով մածուն եւ շրջում էր սաղարթախիտ անտառների մէջ:

Սեւսարեցին ունէր զօրաւոր տեսութիւն: Նրա մասին պատմում էին, որ լեռան գագաթից կարող էր նկատել կիրճի յատակում գտնուող ընկոյզը:

Տօնէի հարանը շատ հին էր, Այծի մորթուց պատրաստուած այդ պարկի մէջ նա պահում էր Խութայ ընկոյզի փայտից շինուած մի կաթնաման, որ մօտ հարիւր տարուայ պատմութիւն ունէր:

Ամենազարմանալի իրը, սակայն, բոնաչէնցի հովիւը պահում էր իր ծոցի մէջ:

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անիկոմիտէն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը, իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկեր Մարգար Բարխեանի կըսկըծալի մահուան առթիւ, Այրի Տիկին Ա. Բարխեանի, Այրի Տիկին Լուսվար Զիլինկիրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Բարխեանի եւ զաւակներուն, Պ. Կորիւն Բարխեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Միրիճան Պոքասեան (Լափոմ) իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակներով, նամակներով, հեռագիրներով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց սիրելի զաւկին եւ եղբօր Սահրատի հիւանդութեան եւ կսկըծալի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ յիսուն ֆր. նուիրած են Կապոյտ Խաչի Սէն Լուի մասնաճիւղին:

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գ. Գէորգեանէ յիսուն ֆր. փոխան ծաղկեպըսակի՝ ողբ. Տիկին Վարժապետեանի յուղարկաւորութեան առթիւ:

×

Լուսարարեան եղբայրներ եւ ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Զավզավաթճեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Սրկ. Թօփալեան, Տէր եւ Տիկին Ելքովանեան, իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Տ. Օշին վրդ. Նիկոլեանի, Տ. Վազգէն վրդ. Քէչիշեանի, Տ. Խորոզ քհն. Ասատուրեանի, բարեշնորհ սարկաւագներու եւ դպիրներու, որոնք եկեղեցական արարողութեան մասնակցեցան, Մայր եկեղեցիի պատ. վարչութեան, ինչպէս նաեւ ծաղկեպսակներու նուիրատուներու, հեռաձայնով, հեռագիրով եւ անձնական ներկայութեամբ ցաւակցութիւն յայտնողներու՝ իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, եւ մօրաքրոջ Այրի Տիկին Աղաւնի Լուսարարեանի (ծն. Կառուկեան) մահուան եւ յուղարկաւորութեան առիթով:

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Այս տարի երեսնամեակն է Հայ-Բոյժի հրատարակութեան: Հայ-Բոյժ 30 տարեկան:

Այս առթիւ Հայ-Բոյժ այս տարի եւս պիտի հրատարակուի երկու հատորով, ընդամէնը 256 էջ,— գրական, պատմական եւ բժշկական բովանդակութեամբ:

Առաջին հատորը լոյս կը տեսնէ մինչեւ մէկ ամիս:

Անոնք որ գաղափար մը ունին հայ թերթերու տաղնապին մասին, կը ներեն՝ երբ Հայ-Բոյժ խիստ խնայողութիւն մը ընէ ջնջելով բազմաթիւ ձրի առաքումներ եւ անպարտաճանաչ բաժանորդներու թերթերը:

Բարեկամ թերթերէ կը խնդրուի արտատպել:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1964

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

650 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխարներ, Մեր գաղութները (յաւելուածական) — Երգիծանք:

Դիմել

Հրանտ-Սամուէլ գրատուն:

Գին.— Թղթակազմ 16 ֆր. լաթակազմ՝ 18 ֆր. առաքման ծախքով՝ 18 եւ 20 ֆրանք:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Երիտասարդ Պըլիկեանի եղերական մահուան առթիւ (Վալպարէյ-Մարսէյլ) փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են.— Տէր եւ Տիկին Ա. Պետիկեան երեսուն, Այրի տիկին Լ. Պետիկեան տասը, Տէր եւ Տիկին Ս. Պետիկեան քսան, Կէօզիւրեան ընտանիք երեսուն, Վալպարէյլի Թաղական վարչութիւն 20, (այս գումարէն 70 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 40ը՝ Հայ-Բոյժին):

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԹԵՄԻՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Ի գիտութիւն հասարակութեան կը յայտնենք թէ 1964 Փետր. 21էն ի վեր Առաջնորդարանի գրասենեակները փոխադըրուած են՝

3, Rue St.-Dominique (Rue Nationaleի անկիւնը):

Իր սեփական յարկաբաժնին մէջ, երկրորդ յարկ:

Հեռաձայն 20-53-52:

ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ (ԿՆԻՔ)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, դպրոցի սրահը, գաւաթ մը թէյի շուրջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին:

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ» ԴԻՄԵԼ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

''ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ''

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔԻՆ ԸՆԴ ԱՌԱՋ ԵՐԹԱԼՈՎ
— ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Վարժարանի Աշակերտութեան կողմէ

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
29 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ —
Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն:

— 2 — ՋԱՒԵՇՏ, ֆրանսերէն, 1 արար:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 19, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն, վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

Թեկնածուները պարտին Աղքատախընամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 5ին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնելի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:
ժամը 16ին

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՇՈՏ ԽՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսին Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ, Ընկ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (ֆրանսերէն):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Կերուխում Ազատ մուտք

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին:

Կը նախագահէ Ընկ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ:

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ — ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ եւ երդման արարողութիւն: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ, ՌԸՆԱԺԻ եւ ԼԱՆՍԷԻ ընկերները, սովորական հաւաքատեղին այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին: Զեկուցում ընդհ. ժողովի:

ՎԱԼԱՆՍԻ ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 9·15ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

33րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն Մարաթոնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին:

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն:

Թատերական ներկայացում Հայերէն: Սկաուտական պարեր եւ խաղեր:
Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը:

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 27 FEVRIER 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9946 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — Nº 9946

ԸՆԹԵՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Անկէ տակաւին քանի – երեսուն տարի առաջ շատ աւելի ընդհանրացած երե – ւոյթ էր ընթերցասիրութիւնը : Ինչ որ աւելի կարեւոր է եւ ուշագրաւ, տեսակ մը հանրային կարծիք կար այս մասին : Գնահատուած էր ընթերցասէրը եւ վե – րապահութիւն կար այն անհատին հան – դէպ — թէկուզ ըլլար բնածին բազմա – թիւ շնորհներով օժտուած — որ կապ – ուած չէր գրքի :

Այժմ փոխուած է այս իրողութիւնը եւ առաջին բացատրութիւնը պիտի ըլլայ, որ այսպէս է, որովհետեւ փոխուած են պայմանները :

Այս բացատրութեամբ ներկայացուածը կը վերաբերի զուտ արտաքին եւ առար– կայական իրականութեան : Բսել կ'ու – զենք, որ մերօրեայ կեանքը կը կլանէ անհատի գրեթէ բովանդակ ժամանակը : Հատկնալի կերպով, ամէն մարդ հար – կադրուած է ապահովելու իր եւ ընտա – նիքին օրուան «հաց»ը : Եւ ուրեմն, յատ– կապէս այս բնագաւառին մէջ է, որ պայ– մանները այնքա՛ն են փոխուած, որ կը պահանջեն ենթակայի բովանդակ ուշա– դրութիւնը, ֆիզիքական եւ մտային ճիգը, կարողութիւններն ու կարողակա– նութիւնը, ժամանակը :

Այս մէկ պարտականութիւնը կատարե– լով ենթական այնքան կը «սպառի» որ այլեւս ոչ ուժ, ոչ տրամադրութիւն, ոչ ալ ժամանակ ունի ընթերցանութեամբ զբաղելու :

Ընդունելով, որ վերոյիշեալին մէջ ճշմարտութեան որոշ տոկոս մը կայ, այ– նուամենայնիւ կը կարծենք, որ եթէ պի– տի խօսուի «փոփոխութեան» մասին, ա– պա ան կը վերաբերի ոչ այնքան արտա– քին, որքան ներքին իրականութեան :

Օրուան « հաց »ը ապահովելը հետե– ւանք է պահանջի, արտաքին հրամայա – կան պահանջի : Եւ որովհետեւ գոյու – թիւն ունի այս վերջինը, ապա ուրեմն կերպարանք կ'առնէ նաեւ անոր բաւա – րարութիւն տալու աշխատանքը :

Եթէ իրապէս հրամայական պահանջ ըլլայ նաեւ «ներքին հաց»ի մատակարա– րումը, այն ատեն անպայման կերպա – րանք կ'առնէ նաեւ անո՛ր բաւարարու – թիւն տալու ճիգը :

Ինչ որ փոխուած է կը վերաբերի ա – ռաւելաբար «ներքին» կլիմային :

Տարիներու ընթացքին աստիճանաբար նուազեցաւ ու նուազեցաւ անհատներու հրամայական պահանջը կարդալու, հա – րստացնելու իրենց իմացական պաշա – րը, բաւարարութիւն տալու ներքին մը – տային ու հոգեկան հետաքրքրութեան :

Անգամ պարբերականներու պարագա – յին, միջին քաղաքացին կը բաւարարուի անոնց վրայ «աչք նետելով» : Եթէ հան– դիպի քիչ մը երկար, քիչ մը մտային ճիգ պահանջող, քիչ մը ժամանակ խլող լուրջ յօդուածի մը, ոչ միայն զայն մէկ կողմ կը դնէ, այլեւ՝ կը գանգատի, որ կատարուած է նման ... անփափկանկա– տութիւն :

Եթէ մխիթարական պիտի նկատուի, նշենք, որ իրողութիւնը կը վերաբերի ոչ միայն Հայերուս, այլ համայն մարդ – կութեան :

Սակայն ինչ որ ներելի է Ֆրանսացիի մը կամ Ամերիկացիի մը պարագային, աններելի է Հայու պարագային :

Ներկայ պատմաշրջանին գոյամարտ է, որ կը մղէ Հայութիւնը, այս բառի տա– ռացի իմաստով : Արտասահմանի մէջ կը գործածուի «հայապահպանում» ընդհան– րացած բացատրութիւնը : Ուրեմն, ա – ռաջին հերթին՝ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ խնդիր : Եւ պահպանելու, տոկալու ու տեւելու համար հանրային ու համադրուած ճիգ կը կատարուի :

Այս ճիգը ի զուր է եւ ապարդիւն սա– կայն, եթէ ենթական պիտի չգործակցի :

Եւ գործակցի առաջին հերթին ինքնա– զարգացումով :

Եւ առաջին հերթին հայագիտական իր պաշարը հարստացնելով :

Եւ առաջին հերթին հայերէն կարդա – լով եւ իր սեփական հայկականութեան թէ՛ ձեւին, թէ՛ բովանդակութեան ծա – նօթանալով :

Լաւ է անշուշտ, երբ հայ երիտասարդ– ներ, կամ հայ մարդը առհասարակ, կը կարդան Ֆրանսերէն վէպ, անգլերէն գի– տական աշխատութիւն, իտալերէն ու – սումնասիրութիւններ այս կամ այն հար– ցի մասին :

Ասիկա կը ծառայէ ընդհանուր զարգա– ցումին :

Սակայն անկէ առաջ կուգայ Հայուն ազգային զարգացումը :

Ցատկապէս մեր երիտասարդներու մա– սին խօսելով, անառարկելի փաստը այ – սօր այն է, որ անոնք անծանօթ են Հա– յոց պատմութեան, աշխարհագրութեան, մշակոյթին, գիտութեան, երաժշտու – թեան, եկեղեցիին, արուեստին եւ այս – պէս անվերջ :

Ասիկա ըսել, նոյնն է թէ ըսել. ժա – ռանգորդները կատարելապէս անտեղեակ են այն ժառանգին, զորս կոչուած են պաշտպանելու եւ սեփականացնելու :

Մինչդեռ խօսքը այստեղ այնպիսի ժա– ռանգութեան մը մասին է, զոր պէտք է պաշտպանել ամէն օր, ամէն տեղ, ամէն մէկ Հայու կողմէ :

Ցատկապէս Հայ Դատ բանաձեւումն ու ըմբռնումը միայն պահանջ չեն : Պա – հանջ ըլլալէ առաջ բովանդակութիւն են : Պէտք է ծանօթ ըլլալ այդ բովանդակու – թեան՝ պահանջը կարենալ արժեցնելու համար :

Եւ այս բովանդակութեան ծանօթ պէտք է ըլլայ ամէն հայ մարդ :

Բան մը, որ ի վիճակի է ընելու, եթէ ոչ առաւելագոյն չափով, բոլոր պայ – մաններու տակ գէթ որոշ չափով :

Ի վիճակի է ընելու առանց արտաքին աջակցութեան, առանց մեծ դժուարու– թեանց, առանց որեւէ զրկանք կրելու կամ զոհողութիւն ընելու :

Պարզապէս՝ ընթերցանութեամբ :

Եւ յուսադրիչ իրողութիւն մը կայ կապուած ընթերցանութեան : Անգամ մը, որ ենթական կապուի գրքին, անգամ մը, որ ծրագրուած ու հետեւողական կերպով սկսի կարդալ, անգամ մը, որ ընթերցանութիւնը փոխուի ընթերցա – սիրութեան, այլեւս կը ծաւալի ու կը խո– րանայ ներքին պահանջը :

Ներքին իմացական ու հոգեկան այն ծարաւը, որուն շնորհիւ կեանքի իմաս – տը կ'անցնի հանապազօրեայ «հաց»էն եւ կը հասնի անանցանելի Բանին :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ ԱՆԵԼԻ ՄԷՋ

ՈՒ. ԹԱՆ ԶԱԽՈՂԵՑԱՒ

Ապահովութեան Խորհուրդի վերջին նիստը գումարուեցաւ Երեքշաբթի օր : Առաջին խօսք առնողը եղած է Ու. Թան որ յայտարարած է.— « Ցառաջդիմու – թիւններ կատարուեցան ունեցած խոր – հրրդակցութիւններուս ընթացքին, բայց հիմնական տարակարծութիւններ կը մը– նան եւ կը յուսամ որ ապահովութեան խորհուրդը պիտի կարենայ գործնական միջոցներ գտնել անելէն դուրս ելլելու համար : Ու. Թան աւելցուցած է թէ մի– ջազգային ուժ մը չի կրնար ղրկուիլ Կիպրոս առանց Ապահովութեան Խոր – հուրդին հաւանութեան :

Ասիկա անշուշտ, տարբեր բան չի նշանակեր քան Ու Թանի տարած ամբողջ գործին ձախողութիւնը :

Աւելի քան երբեք կարեւոր կը նկատ – ուի խաղաղ լուծում մը գտնել որպէսզի Կիպրոսի տագնապը չխանգարէ համաշ – խարհային խաղաղութիւնը : Այս ուղղու– թեամբ նոր նախաձեռնութիւն մը ստանձ– նած են Պոլիվիա, Պրազիլ, Քոթ տ'Ի – վուառ, Մարոք, Նորվեկիա եւ Չեխոսլո– վաքիա, որպէսզի խորհրդակցութիւններ եւ բանակցութիւններ վերսկսին : Այս վեց պետութեանց ներկայացուցիչները կարգով խօսք առնելով շեշտած են Մի – ջերկրականի այդ շրջանին խաղաղու – թեան պահպանման անհրաժեշտութիւնը :

Միւս կողմէ, Կիպրոսի մէջ, ուրիշ լու– րեր կը շրջին : Կ'ըսուի թէ Մակարիոս Արք. կը սպառնայ ճանչնալ Փեքինի Չի – նաստանը եթէ Ֆորմոզայի Չինաստանը թշնամական դիրք բռնէ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ : Մակարիոս Արք. յայ – տարարած է թէ կիպրական ոստիկանա – կան ուժերը հինգ հազար հոգիէ կազմը– ւած պիտի ըլլան : Ապահովութեան ուժե– րը հրահանգ ստացած են զինաթափ ընել ռեւէ մէկը որու վրայ զէնք գտնուի, ա– պօրինի կերպով :

Դրական երեւոյթ մը կը նկատուի սա– կայն յոյն կիպրացի ութ ընկերակցու – թեանց կոչը Թուրք կիպրացիներու որ – պէսզի միասնաբար աշխատին Կիպրոսը փրկելու համար ծայրայեղութիւններէ :

Տոքթ. Քիւչիւքը սակայն, որ փոխ – նախագահն է Կիպրոսի, նամակ մը ղըր– կած է նախագահ Ճոնսընի, Անգլիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ վարչապետ – ներուն ինչպէս նաեւ Ու Թանի որու մէջ կը շեշտէ թէ Կիպրոս երկրորդ Քուպայի մըկը վերածուի : «Անմիջական ձեռնարկ մը անհրաժեշտ է կեցնելու համար հա – մայնավար զէնքերու թափանցումը ցոր– չափ ուշ չէ» կ'աւելցնէ Քիւչիւք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ, Եւրոպայի «վեցերը» որոշեցին եւրոպական մէկ հաւաքակա – նութիւն ստեղծել 1967 Յունուար 1էն ձուլելով ներկայ երեք հաւաքականու – թիւնները՝ Հասարակաց Շուկայ, Եւրա– թոմ եւ Բարձր Իշխանութիւն :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորին վիճակը կը բարելաւուի օրէ օր :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ մամուլի Թաս գործա – կալութիւնը յատուկ յայտարարութեամբ մը կը շեշտէ թէ Խորհ. Միութիւնը զօ – րավիգ պիտի կենայ հարաւային Վիէթ– նամի ժողովուրդին իր ազատագրման պայքարին մէջ : Այս յայտարարութեամբ, Խորհ. Միութիւնը ազդարարութիւն մը կ'ընէ Ամերիկայի :

ԼՈՒԻԶԻԱՆԱՅԻ մէջ, Տի – Սի 8, օ – դանաւ մը ինկած է : 58 մեռեալ կայ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Պէյրութի դեսպան նշա – նակուեցաւ Փիէռ – Լուի Ֆալէզ :

ՓԱՐԻԶԻ «Լը Մոնտ»ը երեք սիւնակ յօդուածով մը կ'ոգեկոչէ ՄիսաքՄանուշ– եանի յիշատակը, անոր գնդակահարման քսանամեակին առթիւ : Դիմագրական այս ցանցին պատմականն ընելէ ետք, յօդուածագիրը կը յիշատակէ նաեւ այն նամակը զոր «հայ բանաստեղծը» գրած է Մելինէին, գնդակահարումէն քանի մը ժամ առաջ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ Սպիտակ Տան բան – բերը յայտարարեց թէ նախագահ Ճոն – սըն Ապրիլ 14ին պիտի ընդունի Յորդա – նանի Հիւսէյն Թագաւորը :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Իռէն իշխանուհիին ա – մուսնութեան թուականը ցարդ կարելի չէ եղած որոշել :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՐՍԷՅԼ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

ԱՅՍՕՐ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Մարսէյլէն կը հեռաձայնեն թէ այսօր Հինգշաբթի ժամը 18·40ին, Մարսէյլ Մառինեանի օդակայանը կը ժամանէ Ար– տաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան :

Արտաւազդ Եպիսկ. Շաբաթ մըն է, Աթէնք էր, ուր քարոզեց անցեալ Կիրա – կի, Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի յիշատակին մատուցուած հոգեհանգիստին :

×

Ծանօթ է որ երիտասարդ հոգեւորա – կանը եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ անց – եալ Յունուար 19ին, Խորէն Ա. Կաթողի– կոսի ձեռամբ :

Ծնած է Քեսապ 1931ին, բողոքական ընտանիքէ : 1945ին ընդունուած է Ան – թիլիասի դպրեվանքը եւ ուսումնական շրջանը աւարտած է 1952ին, ձեռնադրը– ուելով կուսակրօն եկեղեցական : 1961 – 1962ին հետեւած է Փարիզի Էնսթիթիւ Քաթոլիքի եւ Սորպոնի համալսարաննե – րու փիլիսոփայութեան դասընթացքնե – րուն :

Անթիլիաս վերադարձին ժամանակ մը եղած է «Հասկ»ի խմբագիր : 1963ի վեր– ջերը մասնակցած է Վատիկանի Տիեզե – րական Ժողովին իբրեւ դէտ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան :

1963 Սեպտեմբեր 26ին Կիլիկիոյ Կա – թողիկոսութեան դիւանը մասնաւոր հա – ղորդագրութեամբ կը յայտնէր թէ ընդ – առաջ երթալով Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային Իշխանութեանց գրաւոր դի – մումին, արտօնած էր Արտաւազդ Ծ. Վարդապետին (յետագային Եպիսկոպոս) որ ստանձնէ Հարաւային Ֆրանսայի Թե– մին Առաջնորդի պաշտօնը :

×

Յիշենք որ այս առթիւ «ջուր պղտո – րողներու» ծանօթ խմբակը սկսաւ աղմուկ հանել Սերովբէ Արք.ի բարձր «հովանա– ւորութեամբ » :

Անկէ ետք է սակայն որ Երուսաղէմի մէջ տեղի ունեցաւ երկու կաթողիկոս – ներու պատմական ողջագուրումը եւ հա– մոզուած ենք որ այս հարցը ծեծուեցաւ երբ երկու վեհափառները գլուխ գլխի կը խօսէին ի շահ Հայաստանեայց Եկեղեց – ւոյ պայծառութեան :

Մենք գիտենք որ Մարսէյլի գաղութին ամբողջ գիտակից տարրերը շատ գոհ են որ, ինչպէս անցեալին, այսօր ալ կ'ու – նենան իրենց առաջնորդը :

Հայաստանեայց եկեղեցին եւ հայ ժո– ղովուրդը բան չեն շահիր նման սին վէ – ճերով եւ գաղութներու պառակտումով :

Ցստակ է որ Հարաւային Ֆրանսայի թեմը է՛ եւ կը մնա՛յ Էջմիածնական թեմ եւ ինչպէս ըսաւ Վազգէն Ա. «հոն ուր Էջմիածինը չի հասնիր, կը հասնի Կի – լիկիան» եւ ասիկա շատ լաւ գիտեն բո – լոր անոնք որոնք փոթորիկ կ'ուզեն ըս – տեղծել գաւաթ մը ջուրի մէջ :

Ի՞նչ կը շահին Սերովբէ Արք. եւ իր « պատասխանատուները » գրգռիչ քա – րոզներով եւ անտեղի իրարանցումներով :

Յիշենք որ Սերովբէ Արք. Մարսէյլ գացած էր Շաբաթ օր, «անհամերաշխու– թիւն» քարոզած էր Կիրակի առաւօտ Փրատոյի եկեղեցւոյ մէջ, Փարիզ վերա– դարձած էր Կիրակի իրիկուն, կրկին Մարսէյլ երթալու համար Երկուշաբթի առաւօտ, չենք գիտեր ինչ ինչ նպատակ– ներով ...

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԵՐԷԿ ԱԼ ՏԵՍԱԿԷՏ ՈՒՆԷԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յանկարծ նոր ձայն մը կը հնչէր Փարիզի «Արեւելք»էն (1855), Ստեփան Ոսկանի բերնով.

«… Յուսամք թէ ազգը, քսան տարիէ ի վեր իմաստակներու սուտումուտ գովեստը եւ անամօթ շաղակրատութիւնը լսելէ ետեւ, քիչ մ'ալ ճշմարիտ քննութեան եւ անշահասէր խրատի ականջ պիտի դնէ եւ իր էական պակասութիւնները պիտի շտկէ: Այնքան շոգմոգ գրուածքներէ բան մը չի բուսաւ, պտուղ մը չեկաւ եւ հիմա ամէն մարդ կը զգայ թէ երբ սուտ ազգասէրները ազգը երկինք կը հանէին, երկրի վրայ իր մերկ ոտերու համար անգամ տեղ մի չկար եւ իր անունը կամ անծանօթ էր, կամ, որ աւելի տրտմալի է, վատ կերպով կը յիշուէր Եւրոպայի մէջ: «Արեւելք» այն ատենան մեղր բերան պիտի չըլլայ եւ քանի մը մարդերու հաճելի ըլլալու համար ճշմարտութեան երեսը չը պիտի թքնէ կամ մրոտէ, այլ պիտի աշխատի որ մեր ողորմելի ազգը իր այժմեայ բուն վիճակը իմանայ եւ իր մահաքոյր վէրքերուն դարման տանի»:

Այսպէս վրդովիչ ահազանգ մը կը հնչեցնէ Ժամանակ, Պոլսէն, 1867ի իր տարեկան տեսութեամբ (14 Յունուար).

— «Ժողովուրդն ալ, բոլորովին յուսաբեկ, իր գլխուն ճար ու ճարակ գտնելու համար կը պատրաստուի դիմել հռոմէականութեան, բողոքականութեան, անկլիքանութեան:

«Ո՛րը Գաղղիանալու, ո՛րը Անգլիանալու, ո՛րը Ռուսանալու, որն ալ Տանկանալու կը միտի, կարծելով որ ազատութիւն եւ անդորրութիւն պիտի գտնեն կրօնափոխութեան դիմելով»:

Նոյն հարցը կը շօշափէ Պոլսոյ Մամուլը, 1880 Հոկտ. 15ի խմբագրականով եւ «Պաշտպանութեան կարօտ եմք» խորագրով: Այս յօդուածը բողոք մըն է «Մանզումէ»ի դէմ, որ նոյն խորագրով խմբագրականի մը մէջ «կը ճգնի համոզել թէ Հայոց ազգը այլեւս ինքն իրեն եւ իւր առանձնակի ջանիւք անհնար է որ իր վիճակը կարենայ բարւոքել. ուստի եւ զօրաւոր ազգի մը կամ ժողովուրդի մը պաշտպանութիւնն ու ձեռնտուութիւնը փաստկելու է, եւ այս բանն ալ կարենալ ձեռք ձգելու համար, Հայոց ազգը իր ազգութիւնն ալ, լեզուն ալ, կրօնքն ալ փոխելով, որ ազգին պաշտպանութիւնը որ պիտի խնդրէ նէ անոր ազգութիւնը, լեզուն եւ եկեղեցին ընդունելու է»:

Մամուլ կը յիշեցնէ, թէ նոյն թերթը 10 – 12 տարի առաջ ալ այսպիսի խրատ մը տուած էր, աւելի բացորոշ, թելադրելով որ բողոքականութիւնն ընդունին: Եւ վնասակար գտնելով այս տեսակէտը, դիտել կուտայ ամենայն իրաւամբ, թէ օտար եւ զօրաւոր ազգերու պաշտպանութիւնը ապահովելու յոյսով կրօն կամ եկեղեցի փոխելու փորձ մը եղած է Խաչակիրներու օրով, ԺԳ. դարու վերջերը, երբ արաբական արշաւանքներէն ազատելու համար, խնամութիւն հաստատուեցաւ լատինական լեզուին եւ կրօնին հետ: «Մինչեւ իսկ գաղղիացի ազգաւ եւ լատին կրօնքով Լուսինեան ազգատոհմ մը բերաւ հանեց հայկական թագաւորութեան աթոռին վրայ. բայց գիտէ՞ք վերջը ո՛ւր յանգեցաւ այս խնամութիւնը, — Հայոց թագաւորութեան բոլորովին եւ ի սպառ բարձմանն ու կործանմանը»:

Երկրորդ խմբագրականով մը, յօդուածագիրը կը բացատրէ, թէ անօգուտ է կաթոլիկէ (Գաղղիա), բողոքական (Անգլիա եւ Գերմանիա) կամ օրթոտոքս (Ռուսիա) ըլլալ փրկուելու յոյսով: Այս առթիւ կը յիշէ Լեհաստանի եւն. օրինակը եւ կ'եզրակացնէ, ծափահարելի պայծառատեսութեամբ.

— «… Հայուն լքեալ ժողովուրդ մ'ըլլալուն բուն պատճառը քաղաքական աշխարհին մէջ դեռ բանի մ'ալ օգտակար չկրնալ ըլլալն, է. իր այս վիճակին մէջ ամէն մեծ պետութեանց ալ եթէ կրօնքն ու լեզուն ընդունի, դարձեալ երեսը նայող մը կամ իրեն ձեռք կարկառող մը չպիտի գտնուի:

«… Լորտ Պիքընսֆիլտ եւ սըր Լէյըրտ (Պոլսոյ անգլ. դեսպանը) վրանաբնակ եւ թափառաշրջիկ վայրենի ցեղի մը՝ Քըրտաց այնքան պաշտպանութիւն որ ըրին, միթէ Քրտերն անգլերէ՞ն կը խօսէին կամ բողոքակա՞ն էին:

«Փոխանակ կրօնք եւ լեզու փոխելու, ջանանք բարք եւ գաղափարնիս փոխել որ կարելի ըլլայ վիճակնիս բարւոքել: Ուրիշ ամէն որեւէ խորհուրդ թէ՛ անօգուտ է եւ թէ վտանգաւոր»:

Տեսակէտ մը եւ խրատ մը, որ այսօր ալ կը պահէ իր ուժը:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ»

Երկրորդ տասնամեակի մը սեմին գտնուող «Ամէնուն Տարեգիրք»ին ԺԱ. հատորն ալ իր բացառիկ բովանդակութեամբ, նիւթերու ճոխութեամբ, ինչպէս նաեւ ծաւալով ու գեղատիպ արտաքինով, երախտաշատ աշխատանքի մը արգասիքն է: Համբերատար այլ մանաւանդ բծախնդիր տքնութեան մը պտուղը: Գրկուած եւ հեւասպառ ճիգի մը գրական արդիւնքը:

Գոյն եւ նկարագիր ունեցող այս հատորին մէջ եւս ներկայ է ճաշակի տէր հեղինակը: Պիտանին անպէտէն զատող, ներկայացուածը զտող եւ դասաւորող մշակը: Անցեալն ու ներկան իրար շաղկապող ու թեթեւ էջերէն մինչեւ գրական էջերու վայելքը պարգեւող Կարօ Գէորգեանը:

Արդարեւ, «Ամէնուն Տարեգիրք»ին հեղինակը այս տարի եւս հրապարակ հանած է ստուար հատոր մը, որ կը գոհացնէ ամէնէն դժուարահաճ ընթերցողն անգամ, ամէնէն բծախնդիր գրասէրն իսկ:

Արձակ եւ չափածոյ գրութիւններու գեղեցիկ փունջ մըն է Տարեգիրքին առաջին մասը, որ կը ներկայանայ «Գրական Աշխարհ» ընդհանուր խորագրին տակ: Հոն, այս էջերուն մէջ գրական խնջոյքի նստած են հայրենի եւ արտերկրի ծանօթ եւ անծանօթ, անուանի ու սկսնակ գրողներու հոյլ մը: Արտասահմանի բաղդատմամբ, հայրենի գրականութիւնը ներկայացուած է աւելի ընդարձակ եւ ծաւալուն էջերով:

Աւետիք Իսահակեանի ինքնատիպ մտածումներուն եւ ապրումներուն կողքին էջեր ունին Ստեփան Զօրեան, Համօ Սահեան, Սարմէն, Գէորգ Էմին ու դեռ աւագ գրողներու շարք մը: Եղերաբախտ Վահան Թոթովենցի նորայայտ մէկ գրութիւնը սրտայոյզ ապրումներու պատուհան մը կը բանայ: Հոն, այս էջերուն մէջ յատկանշական երկերով կը ներկայանան նաեւ «ամենազօր» կուսակցութեան սաստին դեռ վերջերս արժանացած երէց եւ միջին սերունդին պատկանող քանքարաւոր դէմքերէն շատերը.— Յովհաննէս Շիրազ, Պարոյր Սեւակ եւ Խաչիկ Դաշտենց:

Թէեւ աչքառու, սակայն, նուազ տարածուն էջերով կը ներկայանայ Սփիւռքահայ գրականութիւնը: Ու. Սարոյեան, Սօսեաց Տղան, Արսէն Երկաթ, Ա. Արփինէ եւ ուրիշներ: Գրական վայելքի հրաւիրող այս բաժինը կրկնակ շահեկանութիւն մը պիտի ներկայացնէր, եթէ հատընտիրներով իրենց մասնակցութիւնը բերէին Սփիւռքի մեր գրականութեան միւս վաւերական դէմքերը եւս: Այդ պարագային, գրական վայելքը աւելի լըրիւ ու անպարփակ պիտի ըլլար, արդէն իսկ ճոխ այս բաժնին թղթատումով:

Սրտամօտ անցեալի մը յուշերուն նուիրուած է «Նշխարներու» գլուխը: Բացառիկ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Դիւանատունէն հեղինակին յայտնաբերած Գէորգ Զաւուշի ինքնակենսագրութիւնը, հերոսին իսկ ձեռքով գրուած: Պարզունակ այլ հրապուրիչ լեզուով թուղթին յանձնուած այս գրութիւնը կը խօսի պատմական ծանօթ դէպքերու մասին, Գէորգ Զաւուշի գործակցութիւնը Մուրատի (Համբարձում Պօյաճեան) Միհրան Տամատեանի, Անդրանիկի եւ իր «հոգեւոր» հայրը եղող Սերոբի հետ:

Այս բաժինը մասունքներ ունի նաեւ Վրթանէս Փափազեանէ, Ա. Իսահակեանէ, Նիկոլ Դումանէ, Հ. Արսէն Ղազիկեանէ, Վահան Թէքէեանէ եւ մեծանուն Ֆրանսացիէ մը՝ Ֆրանսիս տը Փրեսանսէէ:

Կարելի չէ առանց սրտայոյզ ապրումներու փակել այս գլուխը:

Փաստանկար շարժանկարի մը նման ընթերցողին աչքին առջեւ կը պատկերանայ երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Վեհափառի բովանդակ կեանքը, որ եղաւ արդիւնաշատ աշխատանքի, անսահման նուիրումի օրինակ մը ազգին եւ կրօնքին համար. կեանք մը, որ աւա՜ղ, դարձաւ մարտիրոսագրութիւն մը:

«Հայ կեանքը երէկ եւ այսօր» բաժնին մէջ, հեղինակը համայնապատկեր մը ձեւով ներկայացուցած է նաեւ Զինադադարի օրերու Պոլսոյ կեանքը, յատկապէս «Ճակատամարտ»ի առօրեան Շ. Միսաքեանի խմբագրապետութեան օրերուն, Պարտիզակի երբեմնի հայա[…] կեանքը, Ֆրանսիս տը Փրէսանսէի մահուան յիսնամեակին առթիւ մեծ հայասէրին կեանքն ու գործը: Նաեւ Նիկոլ Դումանի, այդ ռազմագէտ եւ յանդուգն յեղափոխականին պայծառ դէմքը: Վերջապէս անցեալէն ու ներկայէն քաղուած այլազան տեղեկութիւններ կուգան հարստացնել մեր սրտին այնքան մօտ այս բաժինը:

«Արուեստի Աշխարհը» իր յիսունի[…] էջերով, ընդհանուր պատկերացում […] կուտայ ոչ միայն զանազան արուեստագէտներու, ինչպէս Ճաքոմօ Փուչչինիի, Գրիգոր Գ[…]ի, Ֆրանսական արուեստի աշխարհին մէջ համբաւ […] Շարլ Ազնաւուրի, Աշոտ Մալաքեանի, հայրենի արուեստագէտ Աւետ Աւետիսեանի եւ ուրիշներու կեանքին ու յատկապէս անոնց արուեստին մասին, […] նաեւ տեղեկութիւններ հոսկէ ու հոնկէ միշտ արուեստի աշխարհէն:

Լայն գիծերով պատկերացուած են Հայաստանի անցնող տարեշրջանի շինարարական աշխատանքները: Բազմաթիւ […]կարներով, մեծ ու փոքր, բայց […] շահեկան ծանօթագրութիւններով հեղինակը ջանք չէ խնայած կարելիութեան սահմաններուն մէջ ներկայացնելու երկրին ներքին կեանքը, անոր զանազան երեսները: Ցաւն ու ուրախութիւնը: Լաւն ու գէշը:

Հակառակ տարիներէ ի վեր իր առաջադրած ծրագրին ամէն մէկ Տարեգիրքով ներկայացնելու գաղութ մը, […] անցեալն ու մանաւանդ ներկան, հեղինակը, դժբախտաբար, կարելիութիւն […] ունեցած այս թիւով եւս ներկայացնելու մեր գաղութներէն մին:

Մաղթելով, որ ինչպէս ինք կ'ըսէ՝ յաջորդ տարի լրացնէ այս պակասը […]

ՄԵՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ՈՒԹ ԿԱՄ ԻՆԸ ԵՐԱԽԱՅԻ

ՀԱՆԱԾ ԱՂՄՈՒԿԻՆ ՄԷՋ

ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Մարդը իրաւունք ունէր, մենք, դրացիներս իսկ, վարժուած էինք անոնց աղմուկին ու հոս ու հոն վազվըռտելուն. մանաւանդ երբ «Գող ու ոստիկան» կը խաղային, կամ պահուըտուք, ալ աշխարհը իրենցն էր. մեր տունը՝ իրենց տունը, մեր բակը՝ իրենց բակը, մեր պարտէզը՝ իրենց պարտէզը, բնաւ տարբերութիւն չէր ըներ, կը գրաւէին, կը տիրէին, կ'աւրշտկէին… Զուարթ, կենսուրախ կանչերով ու հնչուն ծիծաղով կը լեցնէին փողոցը: Ի՞նչպէս գրաւեցին մեր սիրտն ու հոգին, խելքս չըհասաւ, ամէնէն պաղ ու անտարբեր թըւող անձերն իսկ, ջերմացան, կակուղցան, հալեցան:

Երբեմն, երբ դրան առջեւի սանդուխներուն վրայ նստած կ'ըլլայի ճակատս զով հովին տուած, չորս կուգային. մէկը գիրկս կը մտնէր, մէկը աջս կը գրաւէր, ուրիշ մը՝ ձախս, մէկը կռնակս կ'ելնէր, միւսը դիմացս կը կայնէր ու հարցումներու տեղատարափը կը սկսէր. ալ եթէ կրնաս հասիր կամ խօսք հասկցուր.

— Աստուած ամէն օր բաղնիք կ'առնէ՞ թէ ոչ՝ մինակ Շաբաթ երեկոները, անոր աչքն ալ օճառ կ'երթա՞յ… Շուները կրնա՞ն կաղկղալ սորվիլ… Հրեշտակները կ'ամուսնանա՞ն… կատուն ինչո՞ւ չորս ոտք ունի եւ մենք մէկ, չէ՛, երկու…

Անոնց կեանքին մէջ, ամէն շաբաթ, յիշատակելի դէպք մը կը պատահէր. կամ անոնցմէ մէկն ու մէկը դպրոց երթալու տարիքին կը հասնէր, կամ անուանակոչութեան օր կ'ունենար, կամ ծննդեան տարեդարձ, կամ դող, կամ ջերմ… կամ կ'իյնար ճակատը կամ ծունկը կը ցաւցնէր… կամ չարութեան կամ անառակութեան համար հայրերնին զիրենք «Ձեր ոռը կը ցաւի՝ իմ սիրտս» ըսելով կը ծեծէր ու բողոքել կուգային ինծի… Ի՞նչ գիտնամ, նորութիւնը բնաւ պակաս չէր մեր օրերէն:

Թերեզ մանկապարտէզ ընդունուելուն յաջորդ օրը, խոշոր կարմիր ժապաւէն մը մազերուն մէջ երբ տուն կը վերադառնար, բռնեցի զինքը.

— Հըլօ, Թերեզ, ճանիկ:

— Հըլլօ՛օօ:

— Դպրոցէ՞ն կուգաս:

— Այո՛:

— Այսօր, երէկ, հոն ի՞նչ սորվեցար, ի՞նչ ըրիք:

— Բան մը չըրինք, քիչ մը լացինք, վերջը երգեցինք ու վերջը նորէն լացինք… մինչեւ որ տուն գալու ժամանակը եկաւ:

Շէկ մազերն շոյեցի գուրգուրանքով ու թաթիկէն բռնելով զինքը տարի անուշավաճառին խանութը.

— Ի՞նչ տեսակ պաղպաղակ կ'ուզես, բալիկ:

×

1962ի սկիզբը հայրերնին նոր կառք մը առաւ: Օր մը տուն եկաւ նոփ նոր բէմպըրով մը, որուն յետսակողմին մէջ երեք կարգ նստարաններ կային:

— Կեցցես Ֆրէնք, չիտակ բանը գներ ես:

— Ի՞նչ ընենք, եղբայր, մենք էն պըզտիկին հետ առջեւը կը նստինք, մնացածըն ալ կը լեցնենք ետեւը, ինչ ապուր կ'ուզեն ուտել՝ թող ուտեն: Ու խնդաց:

Այդ պահուն նշմարեցի որ մազերը, քունքերուն վրայ, ճերմկիլ էին սկսած:

Ամառը, երբ երեք շաբաթ արձակուրդի գացին ամէնքով, իրենց բացակայութիւնը զգացինք: Տիկ. Սիմֆսըն նոյնիսկ գանգատեցաւ.

— Եփած քուքիներս (կարկանդակ) հինցան, օթեկցան, ըսաւ. առաջ, երբ հոս էին, մէկ – մէկ, երկու – երկու հատ ձեռքերնին կուտայի՝ կը հատնէր:

Օգոստոսի վերջին շաբաթը վերադարձան կարմրած ու արեւուն տակ եփած. Գացած ատեննին ալ ուրախ էին, վերադառնալուն համար ալ ուրախացան, քանի որ դեռ արեւն ու ջուրերը տաք էին, հայրերնին զանոնք ամէն շաբաթ կէսօրէ ետք կը տանէր ծովափ եւ իրիկուան դէմ կը բերէր տուն:

Նման շաբաթ օր մը, իրիկուան դէմ փողոցը իրար անցաւ: Սովորական […]բարանցումներէն չէր, տարբեր, չարագուշակ բան մը կար օդին մէջ, բան մը որ տեսանելի չէր, բայց ներքին ձայն մը կը տեղեկացուի, կը զգացուի: Վազեցինք դուրս՝ ու առաջին հանդիպած մարդուն մտահոգ դէմքին նայելով հարցուցինք թէ ի՞նչ է, ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ:

— Մարկրիտ կորսուեր է, ըսաւ […] տխուր դէմքով մը:

— Կորսուեր է՝ կը գտնուի, ըսի անհոգ:

— Կէս ժամ է կը փնտռենք, ամէն […] նայեցանք, չկայ, ըսաւ մարդը:

— Տեղ մը քնացած մնացած չըլլա՞յ, ընկերուհիի մը տունը գացած չըլլա՞յ:

— Նայեցանք, ամէն տեղ փնտռեցինք, հարցուցինք…

— Ներսերն ալ լաւ մը նայեցա՞ք:

— Նայեցանք, մէկ անգամ ալ չէ, […] հոգիով ալ չէ. չկա՛յ:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(3 Շար.)

տարակելով մէկ կամ քանի մը դաղութ – ներու պատմութիւնը, միաժամանակ», Կարօ Գէորգեան ներկայացուցած է յաւելուածական տեղեկութիւններ այն գաղութներէն, որոնց մասին գրած էր իր նախորդ հատորներուն մէջ :

Տարիներու ընթացքին լրիւ մանրամասնութիւններով եւ վաւերական թիւերով սփիւռքի մեր երէկն ու այսօրը ներկայացուած ըլլալու սահմանուած «Մեր գաղութները », սքանչելի տաղանդ պիտի կազմեն, անտարակոյս, տարաշխարհի մեր վերջին յիսնամեայ կեանքին մասին պատրաստուելիք աշխատութեան համար :

Արդարեւ, ապագայ պատմաբանը ամէնէն առաջ եւ շատ հասկնալի պատճառով պիտի դիմէ «Ամէնուն Տարեգիրք»ի իրերայաջորդ թիւերուն, իբրեւ հարուստ աղբիւր մը՝ սփիւռքի հայ կեանքի վերաբերեալ :

Կրօնական – եկեղեցական, սարէն – ձորէն, երգիծանք – ծիծաղ, անցքերը անցեալ տարեշրջանին, մարդաշխարհ, մահագրութիւն եւ այլ պէսպիսուն եւ հետաքրքրական բաժիններ կը լրացնեն Կարօ Գէորգեանի 1964ի Տարեգիրքը :

Տքնաջան հեղինակը աշխատած է տալ տարեշրջանի մը միջազգային կեանքը, իր բոլոր երեսներով, անցած բոլոր փուլերով : Աշխատած է ներկայացնել հաճելին, օգտակարը, գուարթը, գրեթէ ամէն ինչ :

« Ամէնուն Տարեգիրք »ին այս տարուան հատորն ալ ամէն առիթով հաճոյքով կարդացուող, միշտ ձեռքի տակ ունենալու փափաք յարուցանող աշխատասիրութիւն մըն է : Հատոր մըն է, որ իր նախորդներուն նման ունի նկարագիր, համ ու հոտ :

Փնտռուած վայելք մըն է, որ կը գոհացընէ ամէն ոք, ամէն ժամ :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գիշերուան ժամը տասն է : Կը զարնուի Մաք Ֆիի բնակարանին դուռը : Մաք Ֆի կը բանայ եւ կը տեսնէ, թէ հոն կեցած է վերի յարկի դրացին : Սաստիկ կը զայրանայ :

– Ի՞նչ կայ, ի՞նչ պատահեցաւ, դրացի, կը հարցնէ տանտէրը :

– Ասանկ բան ալ բնաւ չէր եկած գըլխուս, կ'ըսէ դրացին : Հանգիստ մը պառկիլ անգամ կարելի չէ այստեղ :

— Բան մը չհասկցայ ձեր ըսածէն ...

— Հիմա կը հասկնաք ... Գիտէ՞ք ինչ, — պառկելու համար բարեկամներ տուն հրաւիրած էի, այս իրիկուն եւ ճիշդ որ ժամը տասը զարկաւ, բատիօն մարեցիք անմիջապէս ...

×

— Յարդէ այս գլխարկը առ, կ'ըսէ Սկովտացի մը իր կնոջը, որ գլխարկ մը պիտի գնէր : Երբ հիննայ, հիանալի կեբակուր կ'ըլլայ մեր այծին համար..

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐ

Ասկէ 42 – 44 տարի առաջ, Առաջին Աշխարհամարտէն ետք, Ամերիկացիք խենթ կ'ըլլային ցարական Ռուսիայէն եկած ամէն բանի համար : Միլիոնատէրերու աղջիկները, այրիները եւ բաժնուածները կ'ամուսնանային կեղծ կամ իրական ռուս իշխաններու հետ մինչ, կործանած գաղթականները, աստղարաշխական գիներով կը ծախէին իրենց սուրբերու պատկերները, ընտանեկան զարդեղէնները, այն նկարչական գործերը զորս յաջողած էին իրենց հետ բերել եւ իրենց ինքնեռները (սամովար) : Եւ երբ պահեստները կը հատնէին, կեղծերը կը շինէին :

Մասնագէտներու համաձայն, ներկայիս, ամերիկեան զանազան հաւաքածոներու մէջ կը գտնուին Հարիւրի մօտ ցարի թագեր (միակ իրականը միշտ կը գտնուի Մոսկուա), մօտաւորապէս նոյնքան «ցարուհիի խոյրեր », մեծ դքսուհիներու պատկանող ապարանջաններ, առանց մոռնալու անձնական առարկաները, ոսկէ գրիչները եւ ցարական ընտանիքի աղօթարանները :

ՀԻԹԼԵՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք, ռուսական նորաձեւութիւնը իր տեղը տուաւ նացիական նորաձեւութեան : 1945էն ետք, նոյնիսկ պատերազմի աւարտումէն շատ վերջ Եւրոպա հասած ամերիկացի ոեւէ զինուոր ետ չէր դառնար, առանց իր հետ առնելու պատերազմական աւար մը, թեւնոց մը, դաշոյն մը, գլխարկ մը եւ կամ կեռ խաչով զարդարուած որեւէ մետալ : Տրուած ըլլալով որ Գերմանիոյ մէջ աւելի զատ բան չկար, ամէն մէկ յիշատակներու հաւաքածոյ կազմող՝ իր գնումը կը կատարէր զայն փոխանակելով տուփ մը ծխիկով :

Այսուհանդերձ, թշնամութիւնները վերջնականապէս դադրելէն եւ ամերիկեան զրաւման ուժերու դաշնակից ուժեր դառնալէն ետք ալ պատերազմի աւարներու նորաձեւութիւնը Միացեալ Նահանգներու մէջ կը շարունակուէր ու կը զարգանար : Ապացոյց այն յայտարարութիւնները՝ որ պարբերաբար կը հրատարակուէին ամերիկեան թերթերու մէջ եւ այն ցանկերը, որ տասնեակ հազարաւոր օրինակներով կը ղրկուէին բազմաթիւ ընկերութիւններու կողմէ, — ինչպէս՝ « Տիսքա Սթօրս, Միլուոքի» կամ՝ «Ս. Հոլմըրս, Տրունի Գալիֆորնիա», որոնք կը ծախէին մեծ քանակութեամբ զինուորական համազգեստներ, գօտիներ. դաշոյններ, պատուանշաններ, ուսնոցներ եւայլն, «հաւաքածոյ կազմողներու, շարժանկարի ընկերութիւններու, պատկերասփիւռի, թատերախումբերու» եւն. :

Գերմանական բանակի (Վերմախթ) « Արիւն ու Պատիւ » վերտառութեամբ դաշոյն մը կ'արժէ եօթը տոլար 95 սէնթ, երկաթէ խաչ մը՝ միայն չորս տոլար 95 — մինչ փոխ – հարիւրապետի համազգեստ մը, իր պատուանշաններով, ուսնոցներով, թեւնոցներով եւայլն, կ'արժէ 150 տոլար, էս – էսներու սպայի բաճկոն մը (ժաքէթ) կ'արժէ 72 տոլար, իսկ Ափրիկեան արշաւախումբի, Ռոմմէլի զինուորի մը համազգեստը կ'արժէ 95 տոլար :

Քսան տոլար չնչին գինով մը կրնաք գնել նաեւ Հիթլերի պաշտօնական դիմանկարը, դրուած գեղեցիկ շրջանակի մէջ իսկ « Իմ Պայքարը » «Մայն Քամփֆ) գրքին լիակատար տպագրութիւնը՝ 9ուկէս տոլարի :

ՀԱՐԱԶԱ՞Տ ԵՆ

Այս բոլոր «պատմական առարկները » կը ներկայացուին իբրեւ «վաւերական պատերազմական աւար », սակայն տըրուած ըլլալով որ տասնըհինգ տարիէ ի վեր կը շարունակուին ծախուիլ, մարդ ամէն իրաւունք պիտի ունենայ լուրջ կասկածներ յայտնելու անոնց հարազատութեան մասին : Շրջան ընող տարօրինակ զրոյցներու համաձայն, իբր թէ կը պատրաստուին Օհայիոյի կամ Միսիսիփիի մէջ :

Ոմանք կ'ամբաստանեն այս «հնավաճառները» ըսելով թէ՝ հայթայթիչներն են ամերիկացի Նացիներուն, որոնք ինչպէս ծանօթ է, շատ կը սիրեն տողանցել Նացիական համազգեստով : Սակայն, այնպէս կը թուի թէ՝ այս քլուբները գործի կը լծեն իրենց Մուսաները, որ մոլեռանդ նացուհիներ ըլլալով՝ խանդավառութեամբ՝ իրենց քաջարի հերոսներուն համար կը կարեն համազգեստ, պատուանշան եւ ուսնոց :

Բաղեց՝ Վէն

ՏԵՂԸ ՏԵՂԻՆ

Անգլեւֆրանսական պատերազմին օրերուն, Նափոլէոնի շրջանին, գերի ինկած Քորսիքացի զինուոր մը վիրաւոր վիճակի մէջ պառկած է պատգարակի մը վրայ : Շուրջը անգլիացի սպաներ կը խօսակցին : Անոնցմէ մէկը դառնալով վիրաւորին կ'ըսէ.— «Մեզ ոչ ձեզի պէս քաջ մէկը կը կռուի դրամի համար » :

= « Իսկ դուք ինչո՞ւ կը կռուիք » , կը հարցնէ Քորսիքացին :

— « Մենք կը կռուինք պատուի համար» , կը պատասխանեն օրուան յաղթականները : Այս պատասխանին վրայ , Քորսիքացին կ'ըսէ «ճիշդ է, իրաւունք ունիք, ամէն մարդ իր չունեցածին համար կը կռուի ... » :

ՄԱԾՈՒՆ ԿԵՐԷՔ ԵՒ ԹԱՆ ԽՄԵՑԷՔ ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ԵՐԿԱՐԱԿԵԱՑ ԸԼԼԱԼ

Մածունը հնուց ծանօթ էր հայ ժողովուրդին : Անոր տարրաբանական բաղադրութիւնն է ջուր՝ 88 առ հարիւր, կաթնաշաքար՝ 3·75, կաթնային թթու՝ 1, կարագ՝ 3·50, ալքոլ՝ 0·50, աղեր՝ 0·75, սպիտակուց 3·50 :

Մածունը քուն կը բերէ, կ'ըսէ ժողովրդական առածը : Հաւանականօրէն մածունին մէջ գտնուող ալքոլն է պատճառը եւ կամ կաթնային թթուն :

Մածունը իր պարունակած նիւթերուն համար, սննդարար է եւ իր կաթնաթթուին շնորհիւ լաւ հականեխական եւ մանրէասպան ուժ ունի : Այդ պատճառաւ փորհարութեանց եւ աղիքներու նեխումի համար օգտակար է :

Հաստ աղիքներուն մէջ գտնուող մասնաւոր մանրէներ (գոլոնպեսիլլա) իրենց թոյներով կ'արտադրեն պնդերակութիւն եւ արեան ճնշման բարձրացում :

Ըստ Մեչնիկովի կարծիքին՝ մածունին մէջ գտնուող մանրէները հաստ աղիքին մէջ գտնուող թունաւոր մանրէներուն փճացումին կը սատարեն :

Մեչնիկով նշանաւոր ռուս գիտունը կը կարծէ, թէ մածուն ուտողները աւելի երկարակեաց կ'ըլլան, եւ իբր փաստ կը յիշէ Պուլկարիոյ գիւղացիներուն երկարակեցութիւնը : Պուլկարիոյ գիւղացիները մածուն շատ կ'ուտեն :

Ամերիկացիք կ'ըսեն .

« Օրը խնձոր մը ուտելով, բժիշկը հեռու կը վանես » :

Մեր կարծիքով, օրը բաժակ մը մածուն կամ թան խմելով, վիրաբոյժին դանակէն հեռու կը մնաս :

Կերէք մածունը, խմեցէք թանը :

ՉՈՐՍ ԼԵԶՈՒ

Օրագրողին մէկը անգամ մը կը հարցնէ Արթուրօ Թոսքանինի մեծ խմբավարին .

— Վարպե՛տ, կրնայի՞ գիտնալ թէ քանի լեզու կը խօսիք :

— Չորս լեզու, կը պատասխանէ իտալացի խմբավարը : Երբ դէմս ունիմ սիրուն կին մը, կը խօսիմ ֆրանսերէն : Երբ կը սակարկեմ ստանալիք վարձատրութիւնս, կը խօսիմ անգլերէն : Երբ կ'ուզեմ մէկը վախցնել, կը գործածեմ գերմաներէն : Իսկ երբ ածիլուած ատենս դէմքս կտրեմ, կը դիմեմ մայրենի լեզուիս ...

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԲՌՆԱՇԷՆՑԻ ՀՈՎԻՒԸ

Դա խոյլի ամորձիքներից մի պարկ էր, որ նա արեւի տակ չորացնելով դարձրել էր քսակ : Սեւ, խորդուբորդ մաշկով բըռունցքաչափ մի տոպրակ էր դա : Այդ քսակի մէջ, որի տեսակը շատ գործածական էր սասունցի հովիւների մօտ, Տօնէն զաղտնի պահում էր մէկ ու կէս կարմիր ոսկի՝ իր հարսանիքի համար : Այդ ոսկիները նա վաստակել էր տարիների ընթացքում ընկոյզ եւ կարմիր ալուչ վաճառելով Դաշտի գիւղերում :

ՇԻՆԱԿԱՆ ՊՕՂՈՍԸ

Հետեւեալ օրը սար եկաւ մի գիւղացի, որի անունը Շինական Պօղոս էր : Լսելով, որ Մուշից կողմից մարդ է եկել Իրիցանք, նա շտապել էր իմանալու թէ, ինչ նորութիւններ կան Սասունում :

Պօղոսը Տօնէի մեծ եղբայրն էր : Այդ այն շինականն էր, որ Խոդեդանի Արինոք գալուց մէկ շաբաթ առաջ սաստիկ ընդհարուել էր Ախուպի Քրդերի հետ, որոնք ոչ միայն գաւթել էին իրենց տունն ու տոհմական ընկուզենին, այլեւ գրաւել էին գիւղի ամենալաւ հողերը եւ Օսմանցիների հովանաւորութեամբ սկսել էին ճնշել աշխատաւոր Հայերին : Մանաւանդ նա բոլորովին չէր հանդուրժում, երբ առաւօտ կանուխ Զատօն գալիս կանգնում էր իրենց տանիքին եւ ամբողջ կոկորդով գոռում էր դէպի Ծովասար :

— Հերիք չէ՞ գոռաս մեր տանիքներին, Ախուպի արջ,— ասել էր նա մի առաւօտ եւ սերմացանի իր գոգնոցը վերցնելով, զայրացած հեռացել էր Դաշտադէմից :

Փախչելով Դաշտի գիւղերը, Շինական Պօղոսը սկսել էր զբաղուել մշակութեամբ : Գարնանը գիւղացիների արտերըն էր սերմանում, իսկ հնձի ժամանակ քաղում էր նրանց խոտը կամ ցորենը : Նա ամուսնացել էր Աղրութ անունով մի տեղաբնակ աղջկայ հետ եւ հաստատուել էր Մշոյ դաշտի Քոլոսիկ գիւղում, որ կպած էր Սեւ սարին :

Օնէն, Սեփանը, ատաղձագործ Յակոբը եւ հովիւ Տօնէն, ինչպէս նաեւ շատ բռնաշէնցիք, իրենց ընկոյզը եւ տանձը սովորաբար տանում էին Պօղոսի տունը եւ մէկ – երկու օր այնտեղ մնալով փոխանակում էին ցորենի հետ :

Շինական Պօղոսը աւանդապահ հողագործ էր, հմուտ սերմնացան : Նրա համբաւը այնքան մեծ էր, որ Դաշտի շատ գիւղացիք նրան էին հրաւիրում իրենց արտերը ցանելու : Սերմանելիս դէմքը ուղղում էր դէպի աղօթարան : Առաջին երկու բուռը գոգնոցից վերցնելով, նա, ըստ սովորութեան, նուիրաբերում էր երկնքի հաւքերին, անցուորներին ու պանդուխտներին :

«Անունն է Աստծուն ,
Դու տաս յաջողում .
Էս մի բուռը անցուորականին ,
Էս էլ աղքատներին :
Ըղլուն – թըղլուն
Կերէք իմ ցանածից
Կշտացէք ,
Եւ իմ ցանածին
Լիութիւն աւէք » :

Ապա երեսը խաչակնքելով սկսում էր ոսկեհատիկ ցորենը շաղ տալ ցելերի մէջ : Շարունակ ընթանում էր ակօսի կողքով, ձեռքի շարժումները զուգակցելով իր ռանչպարական հաստատուն քայլերի հետ եւ սերմը հաւասարապէս ու համաչափ սփռելով ահագին տարածութեան վրայ : Հատիկները արեգակի արծաթափայլ լոյսի մէջ թաթախուելով բուռ – բուռ ընկնում էին արգաւանդ հողի գիրկը : Հըրճուում էր Շինական Պօղոսը, տեսնելով, թէ ինչպէս իր ձեռնափով շաղ տուած միլիոնաւոր հատիկները ծլելով ոսկեծածան հասկերով էին ծածկում հայրենի դաշտերն ու անդաստանները :

Այդ շինականի ամբողջ ուշքն ու միտքը կլանուած էր հողի գործով : Ճամբով անցնելիս, երբ թափուած հատիկ էր տեսնում, վերցնում – նետում էր ցելերի մէջ, որ այնտեղ բուսնեն :

Ամառուայ հով երեկոներին Պօղոսը պպզում էր Սեւ սարի լանջին եւ այս կամ այն գիւղացուն ձեռնացոյց էր անում դաշտի մէջ երեւացող հարիւրաւոր արտերը՝ ասելով, թէ որը դրանցից ինքն է սերմանել, ում արտն է եւ ինչքան բերք է սպասւում :

Շինական Պօղոսը Քոլոսիկից երբեմն այցելութեան էր գնում Սեւ սարի բնակիչներին եւ մինչեւ ուշ երեկոյ զուարճանում էր հովուական խարոյկի շուրջը :

— Ինչո՞ւ փախար Դաշտադէմից, — հարցրեց Խոդեդանը նրան տեղ տալով իր կողքին :

— Զատոյի ձէնից փախայ :

– Իսկ քո նոր տեղից գո՞հ ես :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մարի Շաթէր, Տիկին Աննիկ Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Փափազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Մարտ 1, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւկին եւ եղբօր

ԽՈՐԷՆ ՓՈՂԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Սիրարփի Բաբելեան (ծըն– եալ Վարժապետեան) եւ զաւակները ի – րենց ամուսնոյն եւ հօրը՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԲԱԲԵԼԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ հոգե – հանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, այս Կիրակի առաւօտուն Լիոնի Ս. Յա – կոբ եկեղեցին, ողբացեալին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ :

×

Այրի Տիկին Պերճուհի Ճէրահեան, Այրի Տիկին Ովսաննա Իսքէնտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միսաքեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արշալոյս Զուլլուեան եւ զաւակները հոգեհանգստ– եան պաշտօն կը կատարեն իրենց ամուս– նոյն, եղբօր եւ քերայրին Պոմոնի եկե – ղեցւոյ վաստակաւոր դպրապետ ԼԵՒՈՆ ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Ճէրահեան, Իս – քէնտէրեան, Միսաքեան եւ Զուլլուեան գերդաստանաց հին եւ նոր բոլոր ննջեց– եալներու եւ նահատակներու հոգւոյն ի յիշատակ, այս Կիրակի առաւօտ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինաս – եան» ենթակոմիտէն չափազանց ազդը – ուած ողբ. ընկեր Մարգար Բարխեանի անակնկալ մահէն, վշտակցութիւնները կը յայտնէ իր այրիին եւ ընտանեկան պարագաներուն :

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ըն – կերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Տիրուհի Աթանեանին իր եղբօր Նազարէթ Առաքելեանի ցաւալի մահուան առթիւ (Ամերիկա) :

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ .— ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանի բոլոր ըն – կերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10– ին, Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ եւ երդման արարողութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչ – ները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խում– բի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, Մշակոյթի Տան մէջ : Պարտաւորիչ ներ – կայութիւն :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ, ՌԸՆԱԺԻ եւ ԼԱՆՍԷԻ ըն – կերները, սովորական հաւաքատեղին այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին : Զեկուցում ընդհ. ժողովի :

ՎԱԼԱՆՍԻ ընկերները այս Ուրբաթ ի – րիկուն : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 9·15ին, սովորական հաւաքատե – ղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հայ Ազգ. Տան մէջ, այս Ուր – բաթ ժամը 21ին, Կրթական Մարմնի նա– խագահութեամբ : Նիւթ .— « Հայոց պատմութիւնն ու իր յաւերժական պատ– գամը » , Նախաքրիստոնէական շրջան : Կը դասախօսէ Ուսուց. Թրագօշ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանա– սոր խումբի պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի ժամը 10·30ին հոգեհան – գստեան ձայնաւոր պատարագ,

ՓՕԼ ՏԻՒ ՎԷՈՒԻ

հոգւոյն համար :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱ – ՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

''ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ''

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔԻՆ
ԸՆԴ ԱՌԱՋ ԵՐԹԱԼՈՎ
— ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան կողմէ

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
29 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ .—

Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն :

— 2 — ՋԱՒԵՇՏ, ֆրանսերէն,

1 արար :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԹԵՄԻՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Ի գիտութիւն հասարակութեան կը յայտնենք թէ 1964 Փետր. 21էն ի վեր Ա– ռաջնորդարանի գրասենեակները փոխա – դրուած են՝
3, Rue St.-Dominique (Rue Nationaleի անկիւնը) :

Իր սեփական յարկաբաժնին մէջ, երկ– րորդ յարկ :

Հեռաձայն 20 – 53 – 52 :

ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԿՆԻՔ)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդա– մուհիները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժա– մը 3ին, դպրոցի սրահը, գաւաթ մը թէյի շուրջ : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

×

Զ. Ո. Մ.ի վարչութիւնը ընդհ. ժողո– վի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի՝ առաւօտեան ժամը 10ին, սովորական վայրը : Կարեւոր օրակարգ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փո– թորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

ժամը 16ին

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսին Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ, Ընկ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (ֆրանսերէն) :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Ընտա– նեկան ջերմ մթնոլորտ :

Կերուխում — Ազատ մուտք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ հովանաւորու – թեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին :

Կը նախագահէ Ընկ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼ – ԵԱՆ, կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մաս – նակցութեամբ Տէսինի եւ Լիոնի Նոր Սե– րունդի մասնաճիւղերուն : Արտասանու – թիւն՝ Օր. Բրաքիոն Տապաղեանէ, ջու – թակ՝ Պ. Աբրահամեան եւ իր որդին մե– ներգ եւ կերպընկալ պար :

Մուտքը ազատ է :

Կը հրաւիրուին բոլորը անխտիր :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

«ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ»

երգչախումբի քառասնամեայ գործունէութեան առթիւ

Ընկերակցութեամբ՝
ՍԷՆՖՕՆԻՔ ՇՈՒԹՕ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ղեկավար՝
ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին Օր. Օր.
ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Շ. ՊԷՆԿԵԱՆ — Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Մ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ
Պ. Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Ա. ՔԻՒՖԷԼԵԱՆ

Յայտագրին մէջ.— Կոմիտաս, Ալէմշահ, Կանաչեան, Ալթունեան եւ Տիգրանեան
«ԱՆՈՒՇ»էն ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

Տոմսերը կը ծախուին, երգչախումբի անդամներուն, Հ. Սամուէլեան գրատուն
51, Rue Monsieur-le-Prince (DAN. 88-65)
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie, PARIS (8e), Métro : Mirosmesnil

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՐՏ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 17,45-ԻՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբին կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 16էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ :
17, Rue Bleue, PARIS (9e)

Սրահը տաքցուած է

Ընկերական մթնոլորտ

BAR — DISQUES SELECTIONNES — BUFFET

EMPRUNT 1964
gaz de france
5 %
ENTEP

33րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն . Մարա– թոնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին :

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտա– սանութիւն :

Թատերական ներկայացում հայերէն : Ս կաուտական պարեր եւ խաղեր :

Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը :

Մուտք 5 փրանք — Պիւֆէ

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 — C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 28 FEVRIER 1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9947

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9947

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՇԱՀ

Անցեալ գարու Անգլիոյ պետական մեծագոյն դէմքերէն Լորտ Փալմըրսթըն խորհրդարանի մէջ իր վարած քաղաքականութիւնը պաշտպանելով, առիթով մը կը բացագանչէր .

« Անգլիա չունի՛ յաւիտենական բարեկամներ : Անգլիա չունի՛ յաւիտենական թշնամիներ : Անգլիա միայն յաւիտենական շահեր ունի » :

Տեղի թէ անտեղի, այս խօսքը շատ յաճախ յիշատակուած է բացատրելու — թերեւս աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ արդարացնելու — համար այն հողերանութիւնը, որով ոչ միայն մեծ ու փոքր պետութիւնները, այլ առհասարակ աշխարհի բոլոր ժողովուրդները կը մօտենան քաղաքական անմիջական հարցերու :

Դիտաւորեալ կերպով ընդգծեցինք « անմիջական » բնորոշող որակումը :

Որովհետեւ, կը թուի, թէ ժողովուրդներու հետապնդած «շահ»ի պարագային պէտք է յստակօրէն զանազանել երկու կատարելապէս տարբեր ըմբռնումներ :

Կը կարծենք, որ եթէ 1915ի Ապրիլի օրհասական օրերուն հայ ժողովուրդը նոյնինքն Սատանային հետ դաշնակցած ըլլար, խափանելու համար իր համազգային ֆիզիքական գոյութիւնը ջնջելու ձգտող ծրագրի գործադրութիւնը, անհնար պիտի ըլլար մեղադրական մէկ բառ արտասանել՝ թէկուզ նման «սադայէլական դաշնակցութեան» դէմ :

Զուտ ազգային «շահ» մը — հայ ժողովուրդի ֆիզիքական վերապրումը — ոչ միայն պիտի բացատրէր, այլեւ կատարելապէս պիտի արդարացնէր որեւէ քայլ, միջոցառում, քաղաքական ուղղութիւն, նոյնիսկ՝ սադրանք ու դաւ : Որովհետեւ, երբ ամբողջ ժողովուրդ մը — Թուրքը — կ'իրացնէ այլ ժողովուրդ մը ֆիզիքապէս բնաջնջելու «քաղաքականութիւն» մը, այս ոճիրի գործադրութիւնը արգիլել փորձող զոհին համար այլեւս սրբազան ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ կը դառնայ դիմել ամէ՛ն միջոցի, որեւէ՛ միջոցի :

Մենք առինք ծայրայեղ, թերեւս նոյնիսկ՝ եզակի օրինակ մը :

Սակայն եթէ ոչ նոյնութեամբ, ապա այս կամ այն աստիճանի նմանողութեամբ, աշխարհի բոլոր ժողովուրդներն ալ, պատմական որեւէ տուեալ շրջանի մը կրնան գտնուիլ ու կը գտնուին ազգային կենսական հարցերու առջեւ, ուր ազգային անմիջական շահ մը կը հետապնդեն :

Ժամանակի եւ տարածութեան մէջ դժբաղդաբար սահմանափակ շահերու հետապնդումը զուտ պարագայական հարց է : Կը վերաբերի տուեալ պատմաշրջանի, տուեալ կացութեան եւ ներքին եւ արտաքին ազդակներու տուեալ փոխյարաբերութեան :

Սակայն այս բոլորէն դուրս, այս բոլորէն անդին ու վեր, կայ «շահ» մը, որ մշտապէս անփոփոխելի նոյն բովանդակութիւնը կը պահպանէ : Եւ հոս է առաւելաբար, որ ժողովուրդները կը տարբերին իրարմէ :

Կարգ մը ժողովուրդներ առաւելաբար անմիջական շահը միայն կը տեսնեն, անով կ'առաջնորդուին, իրենց ոչ միայն ըրածն ու ըրածը, այլեւ էութիւնը նոյնիսկ այդ շահի համապատասխան կը «ձեւեն» :

Իսկ կան ժողովուրդներ, որոնք թէեւ նոյնպէս միշտ կը զբաղին անմիջական շահին վերաբերեալ հարցերով, սակայն զուգահեռաբար վաւերական ու լի – իրաւ ՇԱՀ կը նկատեն նաեւ մշակումը ազգային առաքելական նկարագրի :

Եւ միթէ ամուր, մեծարժէք եւ անխափանելի ՇԱՀ չէ՞ ազգային հաւատք մը, որ դարերու եւ հազարամեակներու հիւսք մը ըլլալով, ժողովուրդի մը որդեգրելիք ուղղութեան կամ քաղաքականութեան «կողմնացոյց»ը կը հանդիսանայ :

Եւ եթէ հարցը առնէինք զուտ փորձառական եւ գործնական տեսնակէտի տակ, միթէ ճիշդ չէ՞, որ ազգային դաւանանք մը, որ կը հաւատայ ոչ թէ տուեալ մէկ ժողովուրդի մը վերապահուած, այլ համամարդկային տարողութեամբ իրացուած արդարութեան, օրէնքի, հաւասարութեան, ազատութեան, բարգաւաճումի, քաղաքակրթութեան, նովին բանով դիմադրականութեամբ, տոկունութեամբ եւ նոյնիսկ յաւերժականութեամբ կ'օժտէ այդ դաւանանքը որդեգրած ժողովուրդը :

Եթէ անհիմն է մեր վարկածը, եթէ լոկ « բանաստեղծական » ցնորքի համարժէք է մեր ենթադրութիւնը, եթէ « գիտական » տուեալներէ զուրկ է մեր ըսածը, ապա այն ատեն ինչո՞վ եւ ի՞նչպէս բացատրել առեղծուածային եւ անիմանալի այն հատորը, որուն վրայ կը կարդանք «Հայոց Պատմութիւն » :

Բացէ՛ք այդ հատորը : Հոն բազմապատկուած ու բազմատարած Մահն է տեղաւորուած : Ոչ թէ հատորի այս կամ այն բաժնին, գլուխին կամ էջին, այլ քանի մը օրը բացառութիւններով՝ ամէ՛ն բաժնին, ամէ՛ն գլուխին, ամէ՛ն էջին : Բացէ՛ք հատորի անդրանիկ էջը, բացէք հատորի վերջին էջը : Հայ ժողովուրդի «մարմին»ը միշտ նոյն ձեւով պիտի ներկայանայ՝ վտիտ ու վիրաւոր : Եւ ստուարածաւալ այս հատորին մէջ պիտի գտնէ՞ք էջ մը, որ ներկուած չըլլայ մշտապէս բաց հայ երակներէն մշտապէս հոսող արիւնով :

Եւ եթէ հատորը թերթէք էջ առ էջ, միթէ ամենատարրական տրամաբանութիւնը ձեզ պիտի չմղէ՞ եզրակացնելու · եւ ահա, ուժաթափ եւ ուժասպառ այս «մարմին»ը, կորացած ու կործանած, արիւնաքամ ու անշնչացող՝ այլեւս հիմա՛, հիմա՛ պիտի նուաղի, պիտի մարի եւ պիտի հանգի ընդմիշտ ու առ յաւէտ :

Եթէ ասոր հակառակը պնդող ըլլայ, ապա հաւատացած եղէք, որ ան ոչ թէ կարդացած, այլ բովանդակ կեանքին մէջ տեսած իսկ չէ այն անիմանալին, որ հատոր մըն է լոկ, վրան «Հայոց Պատմութիւն» մակագրուած :

Սակայն մեր գործը այս անտեղեակներուն հետ չէ : Մեր որոնածը առեղծուածի բացատրութիւնն է : Մեր հարցումներուն «պատասխանող » այն բանալին, որ անիմանալին իմանալի պիտի դարձնէր :

Եւ ուրեմն կը դառնանք այնքան փխրուն «մարմին» ունեցող այս ժողովուրդի հաւաքական հաւատքին : Անոր, որ բանտուած է մարմնին մէջ, տարրացած անոր հետ : Եւ հոն, անսահմանելի այդ ազգային դաւանանքին մէջ կը տեսնենք ու կը գտնենք ակն ու աղբիւրը մեր փնտռած Մեծ Խորհուրդին :

Տոկաց ու յարատեւեց հայ ժողովուրդը ոչ թէ որովհետեւ տէր էր վիթխարի մարմնի՝ պինդ ղնդերներով եւ ամուր ոսկորներով օժտուած, այլ որովհետեւ ունէր վիթխարի ոգի, անանցանելի ըստեղծագործութեանց եւ անհասանելի թռիչքներու տենչով կախարդուած :

Հազարամեայ հայ ժողովուրդն ալ անշուշտ, մշտապէս հարկադրուած եղած է հետապնդելու իր ազգային պարագայական շահերը, սակայն այս ըրած ատեն, երբեք թոյլ չէ տուած, որ այս պարագականութիւնը նոյնանայ իր բուն դերին ու էութեան հետ :

Եւ ասոր համար է, որ ամէն բանէ աւելի, հայ անցեալը համամարդկային առաքելութիւն մը կը ներկայացնէ :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԸ ԿՈԼԻ ԿԸ ԴԻՄԷ

ԼՈՒԾՈՒՄԸ ՉԻ ԳՏՆՈՒԻՐ

Նախագահ Մակարիոս կոչ ըրած է Զօր. տը Կոլի որպէսզի միջամտէ Կիպրոսի հարցին : Այսպէս յայտարարած է Կիպրոսի Նախագահը տեսակցութեան մը ընթացքին զոր շնորհած է Փարիզի « Լը Մոնտ»ին :

Այս առթիւ, ձեռնհաս շրջանակները դիտել կու տան սակայն որ նման միջնորդութիւն մը կրնայ պատահիլ միայն այն պարագային երբ շահակից երեք երկիրները դիմում ընեն Նախագահ տը Կոլի, թէեւ այն ատեն ալ հաւանական չէ որ Անգլիա համաձայնի :

Մակարիոս Արք. մեծ համարում ունի տը Կոլի վրայ որուն արդար դատողութեան կը հաւատայ : «Լը Մոնտ»ի աշխատակցին յայտնած է թէ Նախագահ տը Կոլ Կիպրոսէն շատ աւելի ծանր տագնապներ լուծած է եւ ցոյց տուած է թէ ի վիճակի է արդար լուծումներ գտնելու : Անդրադառնալով տը Կոլի հաւանական ճամբորդութիւններուն միջերկրականեան կարգ մը երկիրներու մէջ, լրագրողը հարցուցած է թէ կարելիութիւն մը կա՞յ որ Կիպրոս ալ այցելէ, Մակարիոս Արք. պատասխանած է «Մեծ պատիւ մը կ'ըլլայ եթէ Զօր. տը Կոլ ուզէ մեր երկիրը այցելել : Կիպրացի ժողովուրդը զինք խանդավառութեամբ կ'ընդունի եւ ցոյց կու տայ իր զգացումներուն սիրալիրութիւնը անոր հանդէպ » :

Մակարիոս Արք. դժուարութեանց կը բախի սակայն երկրին մէջ, զինաթափ ընելու համար Թուրք եւ յոյն քաղաքայինները : Այսպէս հազարաւոր մարդիկ, Թուրք թէ յոյն, զէն ի ձեռին կառքեր կը կեցնեն ու քննութիւն կը կատարեն : Երբ իրենց հարց տրուի թէ ի՞նչ իշխանութիւն կը ներկայացնեն, կ'ըսեն — «օժանդակ ոստիկանութեան անդամ » : Սկիզբը ասոնց միակ նպատակն էր իրենց համայնքը պաշտպանել, հետզհետէ տարբեր ձեւ առաւ եւ զինեալ խումբեր կազմուեցան որոնք օրէնք կը պարտադրեն :

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է որ Մակարիոսի փափաքը ծրագիր պիտի մնայ միայն : Եթէ նախագահը իր որոշումը տուած է առաջքն առնելու համար անհաճոյ դէպքերու, կը կարծուի նաեւ թէ Մակարիոս Արք. կը վախնայ որ յոյն ծայրայեղ տարրեր բախումներ ունենան Անգլիացիներուն հետ զորս «Թուրքերուն զինակից» կամ «գրաւման ուժեր» կը նկատեն :

Գալով Քիւչիւքի, Կիպրոսի փոխ – նախագահ, յայտարարած է թէ Նախագահ Մակարիոսի առաջարկները փորձեր են « օրինաւոր բնոյթ տալու ոճիրներուն, հրդեհներուն, եւ կողոպուտներուն որոնք կը կատարուին Թուրք համայնքին դէմ » :

Նիւ Եորքի մէջ, Ապահովութեան Խորհուրդին ձախողանքէն ետք, հաւանական կը նկատուի որ Կիպրոս փորձէ ՄԱԿի ընդհ. ժողովի նիստ մը ձեռք ձգել հոն ծեծելու համար Կիպրոսի հարցը :

Մէկ կողմէն Կիպրոսի Թուրք գրասենեակին նախագահը նամակ մը ղրկած է Ապահովութեան Խորհուրդի նախագահին քանքատելով որ ութ հարիւր Թուրքեր սպաննուած կամ վիրաւորուած են, մինչ միւս կողմէ Կիպրոսի կառավարութիւնն ալ կը մեղադրէ անգլիական տեղական իշխանութիւնները որ Նիկոսիոյ կեդրոնական թղթատարէն յանձնած է տոպրակ մը որու մէջ կային հարիւրաւոր նամակներ ապօրինի կնիքով մը զոր դրած էին Թուրք կիպրացի սպասարկութիւնները :

Ամէն պարագայի մէջ կը հաստատուի դժբախտաբար, որ Յոյներէն զատ Հայերն ալ զոհ կ'երթան Թուրքերուն : Բազմաթիւ հայ խանութներ կողոպտուած են :

Յունաստանն ալ մտահոգ է եւ նոր վարչապետը՝ Փափանտրէու կոչ մը ըրած է Մակարիոս Արք.ի որպէսզի ընդունի «ժամանակաւոր լուծում մը » : Արդարեւ կացութիւնը ծանր կը նկատուի եւ պաշտօնական անձնաւորութիւն մը յայտարարած է.— « Եթէ Յունաստան յանկարծ գտնուի կատարուած իրողութեան մը առջեւ ինչպէս կղզիին բաժանումը կամ որեւէ ուրիշ լուծում ձեռք առնուած Թուրքիոյ կողմէ, միակողմանի կերպով, իր հակազդեցութիւնը շանթահարիչ կ'ըլլայ եւ կ'անտեսէ միջազգային հաւանական արձանագրութիւնը եւ այդ դէպքին պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ մեծ պետութեանց վրայ » :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ֆրանսագիր մամուլն ու ձայնասփիւռը լայն տեղ կու տան Ազնաւուրի մեկնումին դէպի Հայաստան եւ Օռռո կը խորագրէ՝ Ուխտագնացութիւն ի Հայաստան : Ազնաւուր, մեկնումի պահուն յայտարարած է մամուլին .—

« Ամէն բանէ առաջ ուխտագնացութիւն մը պիտի կատարեմ նախնեացս հողին վրայ : Երեւան, մեծ – մայրս պիտի ճանչնամ, հօրեղբայրներս, հօրաքոյրերս, վերջապէս մօտ հարիւր հոգի : Գալով Միկոյեանի հետ տեսակցութեանս, շատ խօսուեցաւ այդ մասին, ցարդ որոշ բան մը չկայ » :

Այս մեկնումին առթիւ, Ֆրանսական պատկերասփիւռը առաջին անգամ ըլլալով գործած է յատուկ քամերաներ, որոնք թոյլ կու տան պատկերներուն անմիջական սփռումը : Ելեկտրոնիք այս գործիքները միակն են աշխարհի մէջ եւ թոյլ կու տան որ Պատկերասփիւռը ունենայ նոյն առաւելութիւնները քան ձայնասփիւռը, անմիջական սփռումի, առանց նախապէս պատրաստութիւններ տեսնելու :

Շառլ Ազնաւուր 25 վայրկեան երգեց առջի իրիկուն պատկերասփիւռէն, զանազան լեզուներով, բայց մեկնումի պահուն յայտարարեց թէ միայն Ֆրանսերէն պիտի երգէ Խորհ. Միութեան մէջ :

Այս մեկնումը սփռուեցաւ ուղղակի Օռլիի օդակայանէն, Չորեքշաբթի օր, ցերեկուան լուրերու յայտագրին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՔԱՐՆՕ «պատերազմական յայտարարութիւն » մը ըրած է Մալայզիայի դէմ, շեշտելով «այս երկիրը պէտք է դադրի գոյութիւն ունենալէ : Մալայզիան կը սպառնայ մեր ինքնութեան եւ անկախութեան » :

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻ աշխարհի ամէնէն երիտասարդ ախոյեանը հռչակուեցաւ՝ Քասիուս Քլէ, 22 տարեկան : Մրցումը տեղի ունեցաւ Մայամի ծանր կշիռքի ախոյեանի տիտղոսն ունեցողին եւ իր միջեւ : Երկու սեւերը շարաթներէ ի վեր իրարու կը հայհոյէին : Մրցումին 6րդ ռաունտին, Նախկին ախոյեանը հրաժարեցաւ շարունակելէ եւ Քլէ ախոյեան հռչակուեցաւ « Ք. Օ. թեքնիքով » : Խանդավառ սկսաւ պոռալ «աշխարհի թագաւորն եմ», «սքանչելի եմ, սքանչելի եմ» : Մրցումը սակայն շատ բնական չէ թուած եւ քննութիւն բացուած է : Կազմակերպիչը 400 հազար տոլարի բաց մը ունեցած է, մինչ նախկին ախոյեանը 650 միլիոն հին ֆրանք ստացած եւ Քլէ՝ 300 միլիոն :

ՀՆԴԿԱՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Հայերու եւ Հնդիկներու յարաբերութիւնները սկսած են մեր թուականութենէն առաջ: Այդ յարաբերութիւնները յատկապէս կ՚աշխուժանան ԺԶ. դարուն, երբ Եւրոպացիներէն շատ աւելի առաջ հայ վաճառականներ կ՚երթան Հնդկաստան եւ կը սկսին կարեւոր դեր խաղալ անոր տնտեսական – առեւտրական կեանքին մէջ:

Ժամանակին համեմատաբար մեծ թիւ եւ կշիռ ունեցող հայկական կեդրոններ հաստատուած էին Դոմպէյ, Կալկաթա, Մատրաս, Սէյտապատ, Տաքա քաղաքներուն մէջ, ուր գոյութիւն ունեցած են մինչեւ իսկ «հայկական» փողոցներ:

Յայտնի է, թէ Հնդկահայերը մեծ դեր խաղացած են ոչ միայն Հնդկաստանի տնտեսական կեանքին մէջ, այլ ԺԸ. դարուն մասնակցած են Անգլիացիներու դէմ Հնդիկներուն մղած ազատագրական պայքարներուն:

Հնդկահայ գաղութին երկու կարեւոր կեդրոնները՝ Մատրաս եւ Կալկաթա մեծ դեր կատարած են հայ ժողովուրդին մշակութային եւ լուսաւորութեան զարգացման գործին մէջ: Մատրասի մէջ է, որ 1794ին լոյս կը տեսնէ առաջին հայերէն թերթը՝ «Ազդարար»: 1845 – 1852ին Մ. Թաղիադեան Կալկաթայի մէջ կը հրատարակէ «Ազգասէր»ը եւ «Ազգասէր Արարատեան»ը: Հոս հրատարակուած են նաեւ «Հայելի» (1820), «Շտեմարան» (1822), «Եղբայրասէր» (1862) պարբերաթերթերը:

ԺԹ. դարու կէսին հնդկահայ կեանքին մէջ կը հանդիպինք բաւական աշխոյժ կրթական կեանքի մը, որուն կեդրոններն են նոյնպէս Կալկաթա եւ Մատրաս:

Հայկական փոքր գաղութներուն նման, Հնդկահայ գաղութն ալ ենթարկուած էր ձուլման վտանգին: Այնտեղի Հայերն ալ վտանգուած էին մոռնալու իրենց ազգային դիմագիծը, աւանդութիւնները եւ սովորութիւնները ու մանաւանդ, մայրենի լեզուն: Հնդկահայ մշակութային եւ կրթական հաստատութիւններուն առաջնահերթ նպատակն էր այդ վտանգին առաջքը առնել:

1757ին Կալկաթայի մէջ արդէն գոյութիւն ունէր հայկական դպրոց մը, հիմնուած եւղոկացի Յար. Կալուցեանի կողմէ: Անգլիական կրթութիւն ստացած Կալուցեանի ուսումնարանը «օրական» դպրոց մըն էր: Մարդասիրական Ճեմարանի հիմնադրութենէն (1821) քանի մը տարի ետք՝ 1824ին Կալուցեանի դպրոցը կը միանայ այդ ճեմարանին:

Կալկաթայի Մարդասիրական Ճեմարանը հիմնուած է 1821 Ապրիլ 2ին, Հնդկահայ քանի մը հարուստներու կտակած ու յատկացուցած նիւթական միջոցներով:

Ճեմարանը երկու սեռերու համար էր: 1842ին կը փակուի աղջիկներու բաժինը: Մարդասիրական Ճեմարանը մինչեւ այսօր ալ կը պահէ իր գոյութիւնը: Հայկական ամէնէն հին դպրոցներէն մէկն է: Մեր տրամադրութեան տակ գտնուող տուեալներուն համաձայն, դպրոցի աշակերտներուն թիւը տարուբերած է 40էն 100ի միջեւ: Աշակերտներուն մեծամասնութիւնը Հնդկաստանի զանազան վայրերէն եւ Պարսկաստանէն էին, յատկապէս Նոր Ջուղայէն: Ճեմարանին սաները բաժնուած էին երկու կարգի՝ ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ:

Մեր տրամադրութեան տակ եղած աղբիւրներուն հիման վրայ, դժուար է ըսել, թէ դպրոցը ուսման քանի տարուան տեւողութիւն ունէր եւ ինչ աստիճանի էր: Քանի մը աղբիւրներու մէջ խօսք կայ Ա.ին, Բ.րդ եւ Գ.րդ «դասակարգութիւններու» (դասարաններու) մասին, ուրիշ աղբիւրներէ կարելի է եզրակացնել, որ ուսման շրջանը 5 – 7 տարի եղած է: Ճեմարանը ունէր վեցամեայ դասընթացք: Մօտաւոր ճշդութեամբ կարելի է ըսել, թէ ճեմարանի գոյութեան առաջին 25ամեակին դասաւանդուած են գրաբար, անգլերէն, հնդկերէն, պարսկերէն, ֆրանսերէն, լատիներէն, յունարէն, քրիստոնէական վարդապետութիւն, սուրբ գիրքի պատմութիւն, բարոյագիտութիւն (թեոլոգիա), քերականութիւն, աշխարհագրութիւն, բնագիտութիւն, ստորաբաշխութիւն, ուսողագիտութիւն: Աղջիկներու բաժնին մէջ կը սորվեցնէին գրել – կարդալ եւ ասեղնագործութիւն:

ԺԹ. դարու առաջին կիսուն ճեմարանի ուսուցիչներուն թիւը եղած է 4–5, որոնց մէջ նաեւ անգլիացի եւ հնդիկ՝ համապատասխան լեզուներու ուսուցիչներ: 1824ին ուսուցչութիւն ըրած է Մ. Թաղիադեան:

Կարգ մը պատճառներով (Հնդկահայերու, մասնաւորապէս Հնդկահայ հարուստներու հետզհետէ արմատ ձգող անտարբերութիւնը դէպի հայկական մշակոյթը եւ դպրոցական կեանքը) ԺԹ. վերջերը Մարդասիրական ճեմարանը կը սկսի կորսնցնել իր երբեմնի նիւթական բարեկեցիկ վիճակը, ինչպէս նաեւ իր երբեմնի դերը հայապահպանութեան զարգացման եւ տարածման ասպարէզին մէջ:

ԺԹ. դարու առաջին կիսուն ոչ միայն հնդկահայ, այլեւ առհասարակ արեւելահայ կրթական կեանքին մէջ իր պատուաւոր եւ իւրայատուկ տեղը ունի ականաւոր լուսաւորիչ, գրագէտ, հրապարակախօս եւ մանկավարժ Մ. Թաղիադեանի հիմնած Սանդխտեան դպրոցը Կալկաթայի մէջ: Իր դպրոցին միջոցով աշխատած է իրականացնել իր տեսակէտը.— Հայ աղջիկներուն, ապագայ մայրերուն՝ մայրենի լեզուով կրթութիւն տալ եւ անոնց ազգային ոգիով դաստիարակել, որպէսզի անոնց միջոցաւ պահպանուի մայրենի լեզուն եւ ազգային դիմագիծը:

Շուտով նոյն դպրոցին մէջ կը բացուի տղաքներու բաժին մը: Սակայն այս երկսեռ դպրոցին մէջ տղաքներն ու աղջիկները առանձին կը սորվէին: Ամէն մէկ սեռին յատկացուած էր առանձին շէնք, առանձին մուտքով, բնակութեամբ եւ ուսմամբ:

Հայկական բոլոր դպրոցներուն նման, Սանդխտեան վարժարանին ալ ամէնէն ծանր խնդիրը եղած է նիւթական ապահովութիւնը: Դպրոցին պահպանման նիւթական աղբիւրներն էին աշակերտներէն գանձուող ուսման թոշակները եւ մասնաւոր նուիրատուութիւնները, որոնք շատ խեղճ էին: Ունեւոր Հայերը իրենց զաւակները կը ղրկէին անգլիական դպրոցները կամ Մարդասիրական ճեմարանը: Սանդխտեան դպրոցին աշակերտութեան մեծամասնութիւնը չքաւոր ընտանիքներու զաւակներ էին եւ դրեթէ ձրի կ՚ուսանէին վարժարանին մէջ:

1852ի գարնան՝ Թաղիաթեան կը հարկադրուի իր դպրոցը, ինչպէս նաեւ տպարանը Կալկաթայէն տեղափոխել Չիչրա աւանը, որ քաղաքէն շատ հեռու չէր եւ ուր ապրուստի ծախքը աւելի աժան էր: Սակայն այդ տեղափոխութիւնը իրականութեան մէջ դպրոցին փակումը կը նշանակէր, քանի որ կը զրկուէր Կալկաթայի իր աշակերտութենէն: Այդ դպրոցին յետագայ վիճակը յայտնի չէ մեզի:

Դպրոցը աւարտած աշակերտներուն գիտելիքներէն, մասնաւորաբար անոնց գրած շարադրութիւններէն կարելի է եզրակացնել, որ գոնէ դպրոցին տղաքներու բաժինը մեր այսօրուան չափանիշով եղած է տարրականէն բարձր ուսումնական հաստատութիւն մը:

Համաձայն դպրոցին 1847ի հրատարակած կանոնագրութեան, դասաւանդուող առարկաներն էին հայերէն, անգլերէն, տառագիտութիւն, հեգել, բառագիտութիւն, ստուգաբանութիւն, առաջնորդ մանկանց, բարոյականք, Մեսրոպեան շարագրիչ, աշխարհագրութիւն, աստղագիտութիւն, քերականութիւն, ճարտասանութիւն, տրամաբանութիւն, տարրալուծութիւն, պատմութիւն Հայոց, Սուրբ Գիրքի պատմութիւն, քրիստոնէական վարդապետութիւն, թարգմանութիւն հայերէնէ անգլերէն եւ անգլերէնէ հայերէն, երաժշտութիւն, կար ու ձեւ եւ ձեռակերտութիւն:

Ասոնցմէ զատ, զանազան տարիներու ընթացքին դասաւանդուած են նաեւ Աւետարան, Անգլիոյ պատմութիւն, նախակրթութիւն երկրաչափութեան, առձեռն (առեւտրական) նամակագրութիւն, ֆրանսերէն եւ նկարչութիւն (յաւելեալ վճարումով՝ ուզողներուն համար), երաժշտութիւն (երեւի աղջիկներուն համար):

Ուսման եղանակը աւելի կենդանի եւ աշխոյժ դարձնելու, երախաներուն հետաքրքրութիւնը խթանելու միջոցներէն պէտք է նկատել բեմին օգտագործումը դպրոցին մէջ (տարեկան քննութիւններուն ժամանակ աշակերտները դերերով կը ներկայացնէին պատմական, առասպելական անձեր եւայլն): Նոյն նպատակով լայնօրէն կը կիրարկուէր ինքնուրոյն շարադրութիւններու եւ ազլերէնէ կատարուող թարգմանութիւններու դրութիւնը:

Կարգապահութեան եւ բարոյական դաստիարակութեան միջոցներուն եւ եղանակներուն կապակցութեամբ յիշատակութեան արժանի է այն պարագան, որ համաձայն դպրոցին կանոնագրութեան, մարմնական պատիժ նախատեսուած չէ, դաստիարակութեան հիմնական միջոցները ըլլալով համոզումն ու օրինակը:

Ուշագրաւ են Թաղիադեանի փորձերը՝ դպրոցը լաւ վարելու գործին մէջ խրախուսել ծնողքներուն օժանդակութիւնը: Ջանինք մասնակից դարձնել դպրոցի կեանքին:

Հնդկաստանի մէջ, Կալկաթայէն զատ, հայկական դպրոց մը գոյութիւն ունեցած է նաեւ Մատրասի մէջ: Այս ուսումնարանը հիմնուած է 1834ին Գ. Մանուկեանի կողմէ: Այս դպրոցին մասին կը պակսին մանրամասնութիւններ: Մարդասիրական ճեմարանին եւ 1854ին Ճավայի Պաթավիա քաղաքին մէջ բացուած հայկական դպրոցին գոյութիւնը, փոքրիկ գաղութի մը մէջ, աւելորդ կը դարձնէր երրորդի մը գոյութիւնը եւ, որոշ ժամանակէ մը ետք կը փակուի Մատրասի վարժարանը: Փակման թուականը յայտնի չէ: Գիտենք միայն, թէ դեռ գոյութիւն ունէր 1860ին:

ՓՐՈՖ. Մ. ՍԱՆԹՐՈՍԵԱՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

ԺԳ.

Քենըտի կը պնդէր, որ Ամերիկա պահէ հիւլէական զէնքի մենաշնորհը, իսկ եւրոպա պայմանադրական զէնքեր ունենայ: Հոլանտացի Տինաթ կ՚առաջարկէր եւրոպական ուժերը միացնելով Ատլանտեան Ուխտի հիւլէական զէնք ունենալ, կեդրոնական քաղաքական իշխանութիւն մը կազմուէր հակակշռելու համար հիւլէական ուժը: Ֆրանսա կը մերժէր առաջարկը եւ կը յայտնէր, թէ պիտի ջանայ իր «հարուածային ուժը» ունենալ, կը մերժէր կեդրոնական իշխանութեան մը կազմութիւնը: Անցեալին մէջ պետութիւններ զինակցութիւն կնքեցին իրենց վեհապետութիւնը պահելով, յարեցան կեդրոնի մը շուրջ (Փիէմոնթէ Իտալիոյ միութեան համար, Փրուսիա՝ Գերմանիոյ, Սերպիա՝ Եուկոսլաւիոյ) մասնակի, տեղական շահերը տեղի տուին ընդհանուր շահերուն: Պետութեանց կազմութիւնը կատարուած էր դիւանագիտութեան եւ զինուորական ուժերու շնորհիւ: Այժմ կ՚աշխատին տնտեսական հիմերու վրայ հաստատել եւրոպական միութիւն: Նախագուբը քաղաքական միութեան Ամերիկա համաձայն էր, Ֆրանսա կը յայտնէր, թէ գերազգային պետութեան մը կազմութեան համամիտ չէր, կազմելու էր «Պետութեանց Եւրոպան»: Արեւմուտքի ժողովուրդները համամիտ են եւրոպականացման, ազգայնական հոսանքը տկարացած է, բայց իւրաքանչիւր ժողովուրդ քաղաքականութեան հասունութիւն չունի սպասուածին չափ, որովհետեւ քիչ կը հետեւի եւ կը խորհրդածէ քաղաքական դէպքերու:

Քենըտի հրաւիրեց Ատլանտեան Ուխտի հրամանատար Նորըսթեատը հրաժարականը ներկայացնել, որովհետեւ համամիտ էր զինակցային տեսակէտներուն եւ Ֆրանսայի թէ Սպիտակ Տան: Ետ կանչեց նաեւ Փարիզի ամերիկեան դեսպան Կեվին, որովհետեւ համաձայն էր Ֆրանսայի նախագահին «հարուածային ուժ»ի պատրաստութեան: Ֆրանսա կը փափաքի ազատ ամերիկեան խնամակալութենէն եւ Եւրոպայի մէջ ստանձնել ղեկավարի դերը: Տը Կոլ վշտացաւ, երբ Ամերիկա եւ Անգլիա մերժեցին եռապետական տեսչութիւն մը կազմելու առաջարկը: 1944ին փորձեց Ֆրանքօ-անգլիական համաձայնութիւն մը, որովհետեւ առիկա պիտի ըլլար Ամերիկայի, փորձեց ֆրանքօ-ռուս համաձայնութիւն մը Գերմանիոյ վերականգնումին դէմ, յետոյ կնքեց Ատընաուըրի հետ դաշինք մը եւ տեղծելու համար եւրոպական պլոք մը, այդ ալ արժէքը կորսնցուց քաղաքականութեան փոփոխութեամբ եւ ահա ճանչնայ Մաոյի Չինաստանը:

МЕР ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ՈՒԹ ԿԱՄ ԻՆԸ ԵՐԱԽԱՅԻ

ՀԱՆԱԾ ԱՂՄՈՒԿԻՆ ՄԷՋ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Երախային մայրը կուլար ու հայրը չէր գիտեր ինչ ընէ, որո՞ւ դիմէ, ուր երթայ:

— Կեցէք ըսի, չթռա՛ւ... ամէն մէկս տարբեր ուղղութեամբ ցրուինք ու փնտռենք: Ես այս կողմը կ՚երթամ, Մինաս, դուն Սոնտրը առ, Ֆրէնք, դուն Ֆիչէթն ի վեր գնայ, Բապըթ դուն...

Ցրուեցանք ու սկսանք «Մարկրիտ, ո՞ւր ես, մաման փափան քեզի կը սպասեն, ճաշը պատրա՛ստ է» պոռալով յառաջանալ:

Անօգուտ: Մարկրիտ չկար ու չկար:

— Առեւանգած են, ըսաւ մէկը քթին տակէն:

— Չեմ կարծեր, եթէ հարուստ ըլլային, թերեւս. աս խեղճերէն ի՞նչ փրկագին կրնան ակնկալել...

— Ոստիկանութեան լուր տալու է, — ըսաւ Մինասը:

— Ուրիշ ճար չկայ:

Տուն դառնալով, Ֆրէնքին ալ հասանութիւնը առնելէ ետք, կանչեցինք ոստիկանատուն՝ ու լուրը տուինք անոնց: Երեք րոպէ չանցած հասան անոնք:

— Հոգ մի ընէք, հիմա կը գտնենք:

Կառքերու մէջ դրուած բարձրախօսներով սկսան փողոցները դառնալ ու «Մարկրիտ», կանչել: Բայց չկրցին գտնել: Վերադարձան ու սկսան երախային ծնողքը մանրամասնօրէն հարցաքննել: Օ՚ Քանըրները կրցին անոնց բոլոր հարցումներուն դիւրութեամբ պատասխանել, բայց երբ իրենց հարցուեցաւ թէ վերջին անգամ ո՞ւր ու ե՞րբ տեսաք զինքը, չըկրցին որոշ պատասխան մը տալ:

— Ծով գացած էինք,— ըսաւ խեղճ մայրը արցունքներու մէջէն, իրիկուան դէմ ժողվեցինք մեր զաւակներն ու կառք լեցնելով, եկանք տուն: Ճաշէն առաջ երբ կը լոգցնէի զանոնք, տեսայ որ մէկ հատը պակաս է: Ո՞ւր կորսուեցաւ, ե՞րբ կորսուեցաւ, ո՞ւր գնաց՝ լուր չունիմ:

— Ծովափը ձգած էք, ըսաւ ոստիկանը չեռքի բրիչը վար դնելով:

— Չեմ կարծեր, առարկեց դեղազործը, ու իբրեւ փաստ, աւելցուց թէ, եկած ատեննին կառքը նոյնքան աղմուկով լեցուած էր որքան գացած ատեննին:

— Քանի՞ զաւակ ունիս...

— Ինը:

– Հիմա քանի՞ հատ մնացած է...

— Ութ հատ:

– Մ՚ըսեր ինծի թէ այնչափ մը խելացի ես որ կրնաս ութ երախային ու ինը երախային հանած աղմուկին տարբերութիւնը գիտնալ... Չես կրնար՝ որովհետեւ ութ հատին հանած աղմուկին եւ ինը հատին հանած աղմուկին մէջ տարբերութիւն չկայ: Յետոյ, կարեւոր փաստ մը յիշողի պէս, ետ՝ աթոռի յենարանին կոթնելով, հարցուց.

— Կառք մտած ատեննիդ, կամ տուն հասնելէ վերջ դուրս ելած ատեննիդ զանոնք համբեցի՞ք:

Համրած չէին: Որո՞ւ մտքէն կ՚անցնէր...

— Ձեր զաւակներուն ամէնէն մեծն խելահասը քովս կանչեցէք:

Կանչեցին: Ոստիկանը ձեռքը դրաւ Մէրիի ուսերուն, ու իր ամէնէն քաղցր ձայնով, ըսաւ.

— Մէրրի, անուշ, տուն եկած ատեննիդ կառքին մէջ Մարկրիտը տեսա՞ր, հետը խօսեցա՞ր, ձեզմէ մէկը անոր հետ խաղա՞ց, վէճ, կռիւ ունեցա՞ւ... մտածէ կարեւոր է:

Մէրին նման բան չէր յիշեր:

Ոստիկանը դարձաւ դեղագործին:

— Ո՞ր ծովափը գացած էիք:

— Ջոնզ Պիչ: —

— Հեռաձայն ունի՞ք աս տան մէջ:

— Ունինք:

— Ո՞ւր է:

— Ահա, հոս:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿ...

(4 Շար.)

Երբ անցեալ տարի Էտկար Ֆօր այցելեց Փեքին, յայտարարեց, թէ «Չին եւ Ֆրանսա հին քաղաքակրթութեան երկիրներ եւ, գիտակից իրենց ճակատագրին՝ կրնան այժմ սերտ գործակցութեամբ աշխատիլ մարդկութեան բարիքին համար» Ամերիկա ըմբռնեց, թէ շարժումը իրեն դէմ էր: Ժորժ Փիքոյի նախագահութեամբ Ֆրանսայի առեւտրականներ այցելեցին Փեքին: Արդ, Փիքօ նախագահն է ֆրանսական քարիւղի ընկերութեանց, դարձեալ վրդովում Ամերիկայի մէջ: Հրապարակագիր Ժոզեֆ Ալսոփ կը հարցնէր՝ «Որո՞նք են այս շարժումներուն պատճառները, անշուշտ հակադդեցութիւնն է Մոսկուայի համաձայնութեան դէմ, ռուսեւամերիկեան յարաբերութեանց դէմ»: Ֆրանսա կրնայ հայթայթել քարիւղ, որուն պէտք ունի Փեքին, ոբովհետեւ Մոսկուա դադրեցուց արտածումը, կրնայ գործակցիլ չին գիտուններու հետ հիւլէական ուժ պատրաստելու համար: Վրդովումը կը փոխուի դայրոյթի: Հիւլէական ուժի պատրաստութիւնը հակառակ է Մոսկուայի համաձայնութեան եւ կը նկատուի գործունէութիւն մը Ռուսիոյ դէմ, Ամերիկայի դէմ:

Մտահոգիչ է Ամերիկայի համար ամերիկեան քարիւղի հանքերուն սպառումը: 1926ին քարիւղի յանձնախումբը նախագահ Քուլիճի կը տեղեկագրէր. «Մ. Նահանգները վեց տարուան համար քարիւղ պիտի ունենան»: Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան հիմը քարիւղի քաղաքականութիւնն է: Մօտէն կը հետաքրքրուի Փոքր Ասիոյ հանքերով, Սահարայի հանքերով: Մ. Նահանգներու մէջ քարիւղի սպառումը անձ գլուխ վեց թոն է, օգտուերը աւելի կը սպառեն, աշխարհի բնակչութիւնն ալ կ՚աճի, 1963–85 պիտի աւելնայ մէկուկէս միլիառ, ուստի գործածելի ուժն ալ աւելնալու է 30 առ հարիւր մասնագէտներու հաշիւով:

Քենըտի կարեւոր գումարներ յատկացուց գիտական հետազօտութեանց համար, դպրոցներու յառաջդիմութեան համար: Այս մարզին մէջ ալ մրցակցութիւն կայ Ամերիկայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ: Հետզհետէ տարբարանութեան հետեւողներու թիւը կ՚աւելնայ, բայց կը նուազի չափագիտութեան հետեւողներու թիւը Խորհրդային Միութիւնն ալ հսկայական գումարներ կը յատկացնէ գիտական ուսումներու եւ իմաստասիրութեան ուսուցման: Ջրածին ռումբի հնարիչ Թելլինկ եւ ուսուցչապետ Պոշինաքի կը հաստատէին, թէ Մոսկուայի համալսարանին մէջ կը դասաւանդեն հարիւր ուսուցչապետներ, երեք միլիոն ուսանողներ կը հետեւին մասնագիտական ճիւղերու:

Խորհրդային Միութիւնը գիտական արագ յառաջդիմութիւնը կը պարտի գերման գիտուններու, որոնք խմբովին փոխադրուեցան Մոսկուա իրենց ծրագիրներով եւ գիւտերով միասին: Գերման գիտուններէն խումբ մը ապաստանեցաւ Արեւմուտք, երբ Գերմանիա պարտուելու վրայ էր: Ասոնք խնդրեցին Անգլիացիներէն անմիջապէս գրաւել գիտական հետազօտութեան կեդրոնները՝ ռուս բանակներու ժամանումէն առաջ: Անգլիացիները հետեւանք չտուին գիտուններու խնդրանքին, որպէսզի չխանգարեն Ռուզվելթ–Սթալին սիրաբանութիւնը: Ռուսերը գրաւեցին աշխատանոց, յատակագծեր եւ գիտուններ: Ամերիկեան երրորդ բանակի հրամանատար, գրահապատ հրասայլերու մասնագէտ Ջօր. Փեթթըն (1885–1945) կրնար գրաւել Պերլինը փոխանակ Փրակա անցնելու եւ յանկարծամահ ըլլալու:

Խրուշչեւ Դեկտեմբեր 30ին կը յայտարարէր «Եունայթըտ Փրես»ի, թէ 1964ը պիտի ըլլայ խաղաղութեան տարի, խաղաղութիւնը ապահովել կը նշանակէ զօրացնել խաղաղ համակեցութիւնը պետութեանց՝ իրենց քաղաքական եւ ընկերային տարբեր դրութիւններով: Կրկնութիւն մը նախորդ յայտարարութեանց, մինչդեռ առկախ կը մնան վիճելի բոլոր խնդիրները:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(13 Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեր գաղութին մէջ նախախնամական դեր մը վիճակուած է Ֆ. Կապ. Խաչին, որ իր ժրաջան գործունէութեամբ գնահատուած է բոլորէն: Այս է պատճառը որ իր կազմակերպած ձեռնարկները յաջողութեամբ կը պսակուին:

Կիրակի կէս օրէ յետոյ Սալ տը լա Շիմիի մէջ հաւաքուած բազմութիւնը ապացոյցն էր Կապ. Խաչի վայելած համակրանքին:

Հանդէսի նախագահութիւնը յանձնուած էր բժիշկ Տէր–Դաւթեանի, որ հանդէսը բանալով, բացատրեց Կապոյտ Խաչի կատարած դերը մեր գաղութին մէջ, մասնաւորաբար գնահատական խօսքերով արտայայտուեցաւ անոր կատարած կարգ մը ձեռնարկներու մասին, ինչպէս, օդափոխութեան կայանի կազմութիւն, մանուկներու հայեցի դաստիարակութիւն եւ ճեմարան սանուհիներ ղրկելու գործը:

Վերջացուց իր խօսքերը, թելադրելով ժողովուրդին, դուրս գալ անտարբեր կեցուածքէ, ցնցուիլ եւ բոլորուիլ այս կարեւոր կազմակերպութեան շուրջ:

Մաղթեց որ ալ աւելի ծաղկի ու զարգանայ այս կազմակերպութիւնը:

Ապա ֆրանսերէնով ալ արտայայտուեցաւ նոյն խօսքերով:

Կատարեալ էր հանդէսի գեղարուեստական բաժինը: Ցայտնութիւն մը եղաւ Տիկին Ա. Կորիդեանը, (Լիոնի օփերայէն), իր դասական պարերով, ան ցոյց տուաւ խիկական պարուհիի մը լաւագոյն յատկութիւնները, յայտնաբերելով իր արուեստին նրբութիւնները:

Մեր բեմերու սոխակը Օր. Ա. Կարապետեան (Լիոնի երաժշտանոցէն) իր հայերէն եւ օտար մեներգներով հմայեց ներկաները, ան ի յայտ բերաւ որ գիտէ երգերուն մէջ դնել ամբողջ իր զգացումները:

Պ. Պ. Ներկարարեան, երիտասարդ ջութակահարը, անգամ մը եւս ապացոյցը տուաւ որ կոչուած է լաւագոյն արուեստագէտ մը դառնալու: Հիանալի էին իր նուագած երկու դժուարին կտորները:

Օր. Պագրճեան, ապագայ խոստացող մըն է, իր հայկական պարերով եւ ճկուն շարժումներով, լաւագոյն պարուհիի մը յատկութիւնները ցոյց տուաւ:

Օր. Լ. Թօփալեան յուզումով արտասանեց Վ. Թէքէեանի «Կենդանութիւն Հայրենի» քերթուածը:

Պահելով քերթուածին ամբողջականութիւնը Տիկին Հուրի Իփէկեան տրամախօսական բնոյթ մը տուած էր անոր, բարձրախօսով արձագանգուած քերթուածային ձայնակցութեամբ: Երաժըշտական հատուածներ եւ յատուկ լուսաւորութիւնը այս արտասանութեան բերին բեմադրական տպաւորիչ արտայայտութիւն մը՝ որ նորութիւն էր: Օր. Լ. Թօփալեանի ապրումով արտասանութիւնը ի յայտ բերաւ իր դերասանական բացառիկ յատկութիւնները:

Պարերուն եւ երգերուն դաշնակով կ՚ընկերանար Տիկին Եազըճեան որ վարպետ դաշնակահարուհի մը ըլլալուն ապացոյցը տուաւ մեզի:

Բոլոր գեղարուեստական բաժնի մասնակցողներն ալ մեծապէս գնահատուելով ծափահարուեցան:

Ներկայացուեցաւ Կապ. Խաչի Պէլֆօնթէնի օդափոխութեան կայանի գունաւոր ֆիլմը: Ցոյց տրուեցաւ կայանի շէնքը, իր արտաքին ու ներքին մասերով, տղոց առօրեայ կեանքը, պտոյտները, Զուիցերիա այցը, ֆրանսական կայանի մը մերիններուն մասնակցութիւնը, եւն.:

Ներկաները այս ֆիլմով լաւագոյն կերպով գաղափար մը կազմեցին կայանի մասին:

Բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս Տիկին Հուրի Իփէկեան:

Նախ տուաւ տեղեկութիւններ Կապ. Խաչի կեանքին, մասնաճիւղերու գործունէութեան: Տուաւ անցնող տարուան ընթացքին կատարուած նոր գործերը.— Մարսէյլի մէջ բացուած ծաղկոց մը, Փարիզի Քոնտորսէի հայերէնի բարձրագոյն դասընթացքին Կապ. Խաչի փոխանձումը, Մարսէյլի մէջ դասընթացքի մը բացումը:

Ներկայացուց պատկերը միութեան նիւթական գործառնութեան որ ապացոյցն էր կատարուած գործին կարեւորութեան:

Լիբանան սանուհիներ ղրկելու ձեռնարկին յաջողութեան մասին անդրադառնալով, յայտնեց որ անկարելիութիւն գոյութիւն չունի, գործի մը յաջողութեան համար:

Ցուցումով յիշեց թէ, ինչպէս ութսունամեայ հայ ծերունի մը դողդոջուն ձեռքերով իր աշխատանքէն խնայած հինգ հազար ֆրանքը բերած էր տրամադրել Կապ. Խաչին, յատկացուելու համար սանուհիներու զարգացման հիմնադրամին:

Հայերէնի դասաւանդութիւնները պէտք եղած արդիւնքը չեն տար, ըսաւ, պատճառը այն է որ ծնողքներ անփոյթ կը գտնուին, թելադրեց կարեւորութեամբ մօտենալ այս գործին: Շնորհաւորեց այս ուղղութեամբ տարուած նոր աշխատանքները, ինչպէս «Հայկական Օրը» զոր տղաք կ՚անցընեն ամէն Հինգշաբթի Մխիթարեան վարժարանին մէջ, խումբ մը երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ: Շեշտեց թէ պէտք է քաջալերել այս ձեռնարկը եւ մշակութային աշխատանքներու շուրջ համագործակցութիւն ստեղծել:

Օդափոխութեան կայանի մասին անդրադառնալով, յայտնեց որ գործը լաւագոյն գետնի վրայ դրուած է, շատեր իրենց նուիրումով օգտակար հանդիսացան այդ ձեռնարկին եւ առաջարկեց անոնցմէ հանգուցեալ Ա. Թադէոսեանի յիշատակը յարգել յոտնկայս:

Ցարգելի բանախօսուհին իր խօսքերը վերջացուց վստահեցնելով որ Կապոյտ Խաչը ինչպէս անցեալին, այսուհետեւ եւս հաստատակամ ու անխախտ հաւատքով պիտի շարունակէ իր գործունէութիւնը:

Հանդէսը վերջ գտաւ խանդավառ մըթնոլորտի մէջ:

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ազնուասիրտ օտարական մը՝ Պ. Վլատիմիր Պապովիչ, իր նորոգ հանգուցեալ Իլիա եղբօր մահուան առթիւ, ծանօթ հայ գործարանատէր Պ. Վարդ Շապանեանի մատուցած թանկագին ծառայութեան մը իբրեւ գնահատանք, հազար ֆր. կը նուիրէ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի բարեգործական սնտուկին, ի յիշատակ իր եղբօրը:

Ստանալ «Ցառաջ»էն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱ. — Ցաւով կը տեղեկանանք թէ սրտի կաթուածի մը հետեւանքով յանկարծամահ եղած է ընկեր Մատթէոս Լէյլէկեան, Փետրուար 19ին, Լոնկ Այլընտի մէջ (Ամերիկա), իր տանը առջեւ:

Ծնած էր Բալուի Հաւաւ գիւղը, մօտ 74 տարի առաջ:

Առաջին համաշխարհային պատերազմին մասնակցած է իբրեւ կամաւոր, գլխաւորաբար կռուած՝ Արարայի ճակատամարտին:

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՇԻՆԱԿԱՆ ՊՕՂՈՍԸ

— Շատ գոհ եմ, եթէ չհաշուենք Շըմլակայ շների ձայնը:

Այդ գիւղի շները այնքան արտասովոր էին, որ անուն էին հանել ամբողջ գաւառում:

— Ես Շմլակի անունը Մոսկանում եմ լսել: Շա՞տ շուն կայ էդ գիւղում:

— Հաշիւ չկայ... Մէկը որ հաչում է, բոլոր շները հաւաքւում են նրա մօտ եւ սկսում են ադմկալի հաչել ու միասին վազվզել գիւղի թաղերով, մանաւանդ գիշեր ժամանակ:

— Շների չատութիւնը հարստութեան նշան է, իսկ կատուների առատութիւնը՝ աղքատութեան, — փիլիսոփայեց Օնէն գերանի վրայից:

Շինական Պօղոսը գիւղ վերադառնալիս անցաւ Դաւթի քարի մօտով: Սարի արտերից մէկը դեռ ցանուած չէր: Պօղոսը ցորենը լցրեց գոգը եւ առաջին բուռը վերցնելով շաղ տուեց ցելերի մէջ.

— Էս էլ Մոտկանից եկած մեր նոր բարեկամի բախտի համար,— մըմնջաց նա եւ երեսը խաչակնքելով սկսեց սերմանել արտը:

Ս. ԱՂԲԵՐԻԿԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Մի ամիս յետոյ բռնաչէնցի հովիւը Խոդեդանին տարաւ Ս. Աղբերիկի կողմը իրենց անտառի գաղտնիքները ցոյց տալու:

Ս. Աղբերիկը նշանաւոր ուխտատեղի էր:

Այդ վանքը (հին Վանդեմիր) շինուած էր մի բարձր սարաւանդի վրայ: Առաջը մի խորունկ ձոր էր բացւում: Մայր տաճարի խորանի տակ մի հրաշալի աղբիւր կար, որի պատճառով վանքը կոչւում էր Ս. Աղբերիկ: Այդ աղբիւրի ջուրը գաղտնի անցքով հոսում էր վանքից դուրս գտնուող մի ուրիշ գուռի մէջ: Վանքի եւ այդ աղբիւրի շուրջը ամէն տարի մեծ բազմութիւն էր հաւաքւում: Այդտեղ գալիս էին ոչ միայն Խութ–Բռնաշէնի, այլեւ Սասունի միւս գաւառակների գիւղերից: Քրդերը նոյնպէս այդ վայրը համարում էին նուիրական եւ Հայերի հետ միասին ուխտի էին գնում այնտեղ:

Վանքի կրակը տարուայ բոլոր եղանակներին վառ էր: Նրա ծուխը գալարւում էր անտառի վրայով՝ ուղեցոյց դառնալով մոլորուած ճամբորդների համար:

Այդ քարաշէն վանքի խորհրդաւոր վայրերից մէկը Սատանաների տունն էր, որ կից էր մայր տաճարին եւ Դեւատուն էր կոչւում: Դա մի խոնաւ ու մութ խուց էր, որի մէջ իբրեւ թէ արգելափակուած էին մի քանի դեւեր: Պատմում էին, որ նրանք կաշկանդուած են շղթաներով եւ շարունակ ճիգ են գործադրում այնտեղից ազատուելու: Երբ որեւէ ուխտաւոր ճրագ էր վառում, նրանք խաւարի միջից փչում մարում էին նրա լոյսը, իրենց շղթաները ուժգին թնդացնելով: Հոգեւորականները ահագին գումարներ էին կորզում ռամիկ ժողովրդից այս դեւերի կացարանը նրանց ցոյց տալով:

Սատանաների տան հսկողութիւնը յանձնուած էր վանքի ծերունի լուսարար Կաթմոսին: Սրա ձեռքին էր գտնւում Դեւտան բանալին, որ շինուած էր սատանայի կերպարանքով: Կողպէքը նոյնպէս դեւի երեւոյթ ունէր՝ սեւ եղջիւրներով, պոչով եւ կրունկները ետ ծռուած: Դեւտան պատին, դրսի կողմից, կախուած էր մի կծիկ մաղէ սեւ պարան՝ բախչող սատանաներին կապկապելու համար:

Ս. Աղբերիկի վանահայրը փոքրիկ մօրուքով մի վարդապետ էր, որին Կլկըլ Օհան էին ասում: Սա զուշակի, հրաշագործի եւ գիտունի համբաւ ունէր: Բռնաշէնցի հովիւը ճանապարհին մի քանի սունկ էր քաղել Կլկըլ Օհանի համար: Ի վարձատրութիւն դրա, Օհանը ցանկութիւն յայտնեց Ասատուրի բախտը բանալ:

— Տասներկու տանուտէր կայ, — ասաց Կլկըլ վարդապետը Սողոմոնի գիրքը բանալով, դրանցից ամէն մէկը կառավարում է մէկ տարի: Եթէ տանուտէրը Ձուկն է, ուրեմն ջրերը առատ են եւ տարին լի է: Եթէ տանուտէրը Կարիճն է՝ տարին վատ է: Խաչուփառը (խեցգետին)՝ կողք–կողքի կ՚երթայ, նրա իշխանութիւնը շատ չարագուշակ է: Ղօչը եթէ իր ոտքը խփեց կոտոշին երաշտ է, իսկ եթէ կոտոշը դցեց դմակին տարին լիութիւն է բերելու: Խոդեդանի մահուան օրը տանուտէրը Ձուկն է լինելու:

—Քանի՞ տարի է ապրելու,— հարցըրեց Տօնէն:

— Հարիւրից մէկով պակաս:

— Շաբաթուայ ո՞ր օրն է մեռնելու:

— Ուրբաթ օրը:

— Ի՞նչ փորձանք կայ իր առաջ:

— Նրա առաջ երեք մեծ փորձանք կայ, — ասաց Կլկըլ Օհանը: — Եթէ դրանցից ազատուի, կ՚ապրի մինչեւ հարիւր երեսուն տարեկան հասակը:

— Ուրեմն Ձո՞ւկն է տանուտէրը, — հարցրեց սարեցին:

— Հաստատապէս Ձուկն է,— ասաց վանահայրը, եւ, Սողոմոնի գիրքը փակելով, շտապեց դէպի վանքի խոհանոցը Տօնէի բերած սնկերը խորովելու:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ, Հարաւային Ֆըրանսայի Թեմին Առաջնորդ,

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆ

իր անդրանիկ պատարագը պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի ժամը 10·30ին հոգեհանգըստեան ձայնաւոր պատարագ,

ՓՕԼ ՏԻՒ ՎԷՈՒԻ

հոգւոյն համար:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրարփի Բաբելեան (ծընեալ Վարժապետեան) եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօրը՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԲԱԲԵԼԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, այս Կիրակի առաւօտուն Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ողբացեալին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆԻՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ նորաւարտ եկեղեցիի կառուցման գործերով զբաղող Շինարար Յանձնախումբը, իր պաշտօնավարութեան շրջանին ստացած ու ծախսած գումարներուն մանրամասն հաշուեցուցակը, ստորագրուած նախագահ Պ. Կ. Ճրնկըտըրեանէ եւ գանձապահ Պ. Ք. Յովհաննէսեանէ՝ մեր տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով, ներկայիս կը յայտարարենք հաշուարկութեան թէ մեր կողմէ եւս քննուելէ յետոյ, կը վաւերացնենք անոր ճշդութիւնը եւ հրապարակաւ կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնները, Շինարար Յանձնախումբի անդամներուն եւ անոր օժանդակող Տիկնանց եւ եկեղեցասէր երիտասարդներու կազմակերպութիւններուն, որոնք անվերապահ նուիրումով մը իրականութեան վերածեցին Լիոնի Հայութեան շատ սիրելի մէկ երազը:

1953էն մինչեւ 1963 եղած է՝ 57·201·535 հ. ֆ.ի մուտք:

1954էն մինչեւ 1963 եղած է՝ 57·146·204 հ. ֆ.ի ելք:

Ի նպաստ սնտուկին տարբերութիւնը եղած է՝ 55·329 հ. ֆր.:

Պարբերաբար հանգանակութիւններու մասնակցող այն բոլոր նուիրատուները որոնք կը փափաքին իրենց տուած գումարներուն ստուգումը ընել, կրնան եկեղեցիի դիւանատունը երթալ եւ իրենց համար պատրաստուած ցանկերուն մէջ ստուգում կատարել՝ Թուականէս մինչեւ քառասուն օր:

Ի դիմաց Հայ Ազգ. Վարչութեան՝ Ատենապետ՝ Ա. ՕՊՈՂԵԱՆ, Ատենադպիր՝ Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ, գանձապահ՝ Ժ. ԾԱԹՈՒԿԵԱՆ:

Կարեւոր.— Յառաջիկայ Մարտ ութի Կիրակին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգ. Տան սրահին մէջ ընդհ. ժողով տեղի պիտի ունենայ եւ վարչութեան քսանամեայ գործունէութեանց տեղեկատուութիւնը պիտի ըլլայ: Այս առթիւ կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջաններու երկսեռ Հայութեան անդամները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բնիկ Պոլսեցի Համբարձում Մէյտուճեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր Գալուստին զաւակները Միրայր եւ Եղուարդ Մէյտուճեան, որոնք երկար տարիներէ ի վեր կ'ապրին Ֆրանսա: Ցիշեալներու մասին կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին, Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ,

2, Bld. du Général de Gaulle
SAINT-CHAMOND (Loire)

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔԻՆ ԸՆԴ ԱՌԱՋ ԵՐԹԱԼՈՎ
— ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած Վարժարանի Աշակերտութեան կողմէ

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
29 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ —

Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն:

— 2 — ՋԱՒԵՇՏ, ֆրանսերէն, 1 արար:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, դպրոցի սրահը, դաւաթ մը թէյի շուրջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

Զ. Ռ. Մ.ի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի՝ առաւօտեան ժամը 10ին, սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈՒՐՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պտուղը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», շոքոլա, «Նուազէթ», «լոգում», «սալըր», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (ճարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ճէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, բարամա, լաճերտա, բաքլաւա, ճատայիֆ, տեւեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ժամը 16ին

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսին Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ, Ընկ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (ֆրանսերէն):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Կերուխում — Ազատ մուտք

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին:

Կը նախագահէ Ընկ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԼԵԱՆ, կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Լիոնի Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն: Արտասանութիւն՝ Օր. Բրաքիոն Տապաղեանէ, ջութակ՝ Պ. Աբրահամեան եւ իր որդին մեներգ եւ կերպընկալ պար:

Մուտքը ազատ է:

Կը հրաւիրուին բոլորը անխտիր:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հայ Ազգ. Տան մէջ, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Կրթական Մարմնի նախաձեռնութեամբ: Նիւթ.— «Հայոց պատմութիւնն ու իր յաւերժական պատգամը», Նախաքրիստոնէական շրջան:

Կը դասախօսէ Ուսուց. Թրագօշ:

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ եւ երդման արարողութիւն: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 9·15ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Որբերու Օգնութեան Մարմինը
Կը կազմակերպէ
Միջինքի առթիւ

ՄԱՆԿԱՆՑ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Ծպտեալ ըստ փափաքի

GRAND HOTEL
12, Boulevard des Capucines
Հինգշաբթի, Մարտ 5,
ժամը ճիշդ 16էն 19

Մուտք եւ նախընթրիք 10 ֆր.

COTILLONS

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբին կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 16էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ:

17, Rue Bleue, PARIS (9e)

Սրահը տաքցուած է

Ընկերական մթնոլորտ

BAR — DISQUES SELECTIONNES — BUFFET

33րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն Մարաթոնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին:

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն:

Թատերական ներկայացում հայերէն: Ս կաուտական պարեր եւ խաղեր:

Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը:

Մուտք 5 ֆրանք — Պիւֆէ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 — C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 29 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

SAMEDI 29 FEVRIER 1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9948

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9948

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՂԲ ՈՒ ԿՈԾԸ ԴԱՐՄԱՆ ՉԷ

Ամէնքն ալ կ'ողբան ...

Մէկը միւսին հետ կը մրցի, կարելի եղածին չափ սեւցնելու համար կացութիւնը: Տարադիր բազմութեանց ներկան եւ ապագան:

Լրագրական հրատարակութեանց պակասը կը լրացնեն ճառերը եւ մասնաւոր նամակները:

Ձայն մը գաւառէն.

— Երէկուան համեստ, երիտասարդ եւ եռանդուն հայրենասէրն անգամ տեսակ մը հոլ ունի: Ոչ մէկ բանով կը հետաքրքրուի ...

Ուրիշ ձայն մը հարեւան գաղութէ մը.

— Ի՞նչ տարբերութիւն ունինք աշխարհէ մը: Ոչ ազգային իշխանութիւն, ոչ կեդրոն մը ...

Այս առթիւ քար մըն ալ կուսակցութեանց գլխուն:

Այստեղ, Փարիզի մէջ, հերթական հարցումը.

— Ճար մը պիտի չգտնուի՞ այս անտարբերութեան ...

Եթէ մէկը բան գործ ընէր ամփոփել գանգատներն ու առաջարկները, Յառաջի մէկ թիւը կը լենար թելադրուած դարմաններով:

Մէկ հատիկ ենք, ծրագիր մշակելու եւ խելք սորվեցնելու համար:

Երբ կարգը գործի գայ, ներկաներուն թիւը յանկարծ կը հալի:

Ամէնքն ալ կը դառնան կանայի հարսնուորներ:

Եւ կամ գիմացդ կ'ունենաս դեղնած տերեւներ:

Հարցուցէք տրտնջացողներուն, ո՛ւր որ ալ գտնուին:

— Պարոն հայրենասէր կամ ազգասէր, դուք ո՞ր օրուան համար էք:

Այս, ո՞ր հեռաւոր սուրբին կը սպասէք, ձեր խելքը եւ եռանդը տրամադրելու, ձեր գաղութին ազգային գործերը կարգի դնելու համար:

Մեր այս ցիրուցան վիճակին մէջ. ամէն բանէ առաջ կը կարօտինք ձեռներէցութեան եւ քաջութեան:

Անհրաժեշտ է որ մարդիկ պարտականութիւններ եւ պատասխանատուութիւններ ստանձնեն:

Երբ խաւարակուռ Ասիոյ խորերը կը գտնուէինք եւ ազգ. սահմանադրութիւնը երազ էր, գիւղին տէրտէրը եւ ափ մը գիւղացիք գլուխ գլխի տալով ինքնավարութեան ձեւ մը կը գտնէին:

Ինքնապաշտպանութեան այս տարրական գիտակցութի՞ւնն ալ չոգիացաւ, օտարութեան կրակին մէջ:

Սանձարձակ ազատութիւնը եւ ապահովութիւնը միայն մեր առեւտրական ձիրքե՞րը պիտի զարգացնէին: Ուրիշ բաներ ալ պիտի չսորվեցնէի՞ն:

Դիւրի՛ն է չորս պատի մէջ ամփոփուիլ եւ ամէն մեղք փաթթել կուսակցութեանց գլխուն:

Այդ կուսակցութեանց ամէնէն զօրաւորը եւ ծաւալունը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անփոխարինելի դեր մը կը կատարէ իր աշխարհագրիւ ցանցով: Առանց հաշուելու իր միւս արժանիքները:

Եւ, փա՛ստ է,— ուր որ Դաշնակցութիւնը տկար է, հանրային կեանքն ալ աժգոյն պատկեր մը կը ներկայացնէ:

Երբ մղիչ ուժը կը պակսի, լճացումը հուչանար:

Ի՞նչ օգուտ ողբուկոծէն, երբ տրամադրութիւն չունիս մատներդ մոխիրը թաթխելու: Երբ հանրային գործունէութեան վրայ կը նայիս իբրեւ ամաթէօր:

Եւ մանաւանդ, երբ չես ըմբռներ թէ մինակ ենք, եւ մենք պիտի գտնենք մեր գլխուն ճարը:

1953

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ ԱԼ ՀԱՅ ԿԸ ՋԱՐԴԵՆ

ՑԱՐԴ ՈՉ ՄԷԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Ապահովութեան Խորհուրդը ցարդ ոչ մէկ լուծում գտած է Կիպրոսի հարցին մէջ: Նորէն սկսած են խօսիլ Ֆրանսական միջամտութեան մը մասին որ վերջին յոյս մըն է յոյն Կիպրացիներուն համար: Կիպրոսի մէջ սակայն, մինչ համեմատական հանդարտութեան մը մասին կը խօսուէր, վերջին լուրերու համաձայն Թուրքերը յոյն հովիւ մը վիրաւորած ու երկու հայ կիներ սպաննած են: Այս մասին ցարդ աւելի մանրամասնութիւն չունինք:

Թրքական մամուլը դէմ կ'արտայայտուի արդէն Մակարիոս Արք.ի որոշումներուն: «Մակարիոս չի փարանիր մէջտեղ հանելէ թէ պատրաստութիւն կը տեսնէ ի գործ դնելու համար Կիպրացի Թուրքերուն բնաջնջումը» կը գրեն Թուրք թերթերը, որ այս եզրակացութեան հասած են Մակարիոսի վերջին որոշումին պատճառաւ: Ծանօթ է որ նախագահ Մակարիոս որոշած էր զինաթափ ընել բոլոր քաղաքացիները: Թուրքերուն կարծիքով, այս ձեւով Թուրքերը անզէն – անպաշտպան կ'ըլլան մինչ Մակարիոսի ուժերը՝ զինուած: Ուրեմն յստակէ « Մակարիոսի սարսափելի ծրագիրը եւ աւելորդ է զայն ծածկել »:

Ըստ իրենց յայտարարութեանց, Թուրքերը միտք չունին զինեալ միջամտութեան դիմելու: Նոյնիսկ երբ բոլոր բանակցութիւնները ձախողին: Անոնք կ'ուզեն միշտ բանակցիլ, թէեւ Թրքական նաւատորմը կը շարունակէ իր ասպատփորձերը Միջերկրականի մէջ, ինչ որ կը մտահոգէ Յոյները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկաթուղին հաւանաբար երեք օր գործադուլ ընէ յառաջիկայ չորեքշաբթի ընթացքին:

ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐՈՒ յայտարարութեան պայմանաժամը յետաձգուած է Մարտ 2ին (փոխանակ Փետր. 29ի):

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Թուրքերը նորէն սկսած են իրենց գրգռութիւնները Հայերուն դէմ, այս անգամ ալ նոր *մասալներ* շինելով: *Հիւրիյէթ*» թերթը «գիւտ» մը ըրեր է եւ կը գրէ թէ Ինէօնիւի ոճրագործին մայրը... Հայ է: Յստակ են թուրք թերթին նպատակները, որոնց առթիւ *Մարմարա* արդար բողոք մը կը բարձրացնէ երկու թիւերու մէջ (Փետր. 24 եւ 25), «*Յաւալի մտայնութիւն մը*» խորագրին տակ:

« Վարչապետ Ինէօնիւի դէմ անարգ ոճրափորձ մը կատարուեցաւ անցեալ օր:

Կասկած չկայ, թէ բոլորս յուզուեցանք այդ տխուր ձեռնարկին համար եւ միեւնոյն ատեն ուրախացանք, որ այդ դժբախտ չարագործը չկրցաւ հասնիլ իր նպատակին՝ նախախնամութեան բարի տնօրինութեամբ:

Մամուլի սիւնակներէն հետեւեցանք այդ ձեռնարկի մոլորեալ հեղինակին մասին հրատարակուած ծանօթութիւններուն:

Մենք, Հայերս, մասնաւոր սրտի ճմլում մը ունեցանք, երբ տեսանք թէ մեր կարգ մը Թուրք պաշտօնակիցները մասնաւոր ճիգ ի գործ կը դնեն, ինչպէս ընդհանրապէս բոլոր դէպ պարագաներուն, այս առթիւ եւս, ի յայտ բերելով եւ գրելով որ չարագործին մայրը, երկար տարիներ առաջ Թրքացած, ծնունդով հայ մըն է եղեր:

Եթէ նոյնիսկ ճիշդ ըլլայ այդ պարագան, որոչ է որ մեր պաշտօնակիցները պէտք չէ որ քանի մը անգամ մատնանշելով այնքան ծանրանային այդ հարցի վրայ, եթէ չունէին մասնաւոր նպատակներ, նկատելով որ թերեւս, այդ մայրէ անգամ մոռցած էր կամ տեղեակ չէր իր հայ ծնունդին, իսկ անոր չարագործ զաւակը ծնած, մեծցած եւ հասած էր Թրքացած մօր մը եւ իսկական Թուրք հօր մը ձեռքերուն մէջ:

Մենք, շատ լաւ գիտենք թէ ինչ տեսակ հոգեբանութիւն մը կը ստեղծուի ընթերցող հասարակութեան մէջ, երբ նման դժբախտ առիթով մը հայ *բառը կը խառնուի դէպքերուն, իրաւացի կամ անիրաւ կերպով:*

Հետեւաբար ակամայ կը սրտնեղինք, երբ մեր պաշտօնակիցները անիրաւաբար անդոյ Հայութիւններ կը մատնանշեն եւ հայ *անունը կը միացնեն նման տխուր դէպքի մը:*

Ցաւալին հոն է, որ միեւնոյն թերթերը այնքան բծախնդիր չեն ըլլար երբեք, երբ լաւ պարագայի մը, ուրախացուցիչ լուրի մը մէջ պէտք ըլլայ արտայայտուիլ Հայու մը մասին:

Ամենաթարմ օրինակը մէջտեղն է ահաւասիկ:

Անգարայի չարագործին արեան մէջ Հայու արեան մասնիկներ փնտռելու հարցին մէջ ամէնէն աւելի բծախնդիր « Հիւրիյէթ », երէկ սկսաւ հրատարակել յօդուածաշարք մը, նուիրուած աշխարհի մեծագոյն գիտնականներէն Աննա Ասլանի հռչակաւոր գործունէութեան:

Հակառակ անոր որ «Հիւրիյէթ » ամբողջ էջ մը նուիրած էր այդ գիտնականին, բայց այդ յօդուածին մէջ նոյնիսկ չկար տող մը, ուր մատնանշուէր աշխարհահռչակ այդ գիտնականին Հայութիւնը:

Իրաւ ըլլայ թէ ոչ, թէեւ «Հիւրիյէթ»ի հարիւր հազարաւոր ընթերցողները քանի մը անգամ կարդացին թէ Անգարայի չարագործին մայրը տարիներ առաջ Թրքացած հայ մըն է եղեր, բայց անոնցմէ ոչ մէկը տեղեկութիւն ունի, կամ պիտի ունենայ որ, թէ ծնունդով եւ թէ իր բովանդակ կեանքով Հայ մըն է Աննա Ասլանը, որուն մասին այդքան գովեստով կը խօսուի թերթերուս մէջ:

Նոր չէ որ կ'անդրադառնանք այս մտայնութեան, բայց մանաւանդ այս առթիւ, կը ստիպուինք արտայայտել մեր ցաւը »:

×

«ՀԻՒՐԻՅԷԹ»Ի ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆԸ ԵՒ ՕՐԹԱԳԻՒՂԻ ՄԶԿԻԹԸ

Հիւրիյէթ *Աքթիւէլ Անսիքլոփէտիի* բաժնին մէջ կ'անդրադառնայ Օրթագիւղի Մզկիթին եւ կը գրէ հետեւեալը .—

« Իսթանպուլի մէջ Վոսփորի եւրոպական եզերքին, Օրթագիւղի ծովեզերքը կառուցուած երկու մինարէով վայելչադեղ մզկիթ մըն է: 1854ին Ապտիւհամէճիտի փափաքով կառուցուած այդ մզկիթին մէջ Թրքական ճարտարապետութեան յատկանիշերուն կարելի չէ հանդիպիլ: Հակառակ անոր, նկատելով որ ան կը գտնուի Վոսփորի ամէնէն գեղեցիկ մէկ անկիւնը եւ սպիտակ քարերով կառուցուած է, ունի երկու նուրբ մինարէներ, Օրթագիւղի մզկիթը Պոլսոյ ամէնէն գեղեցիկ ճարտարապետական գործերէն կարելի է նկատել: Մզկիթին մէջ Ալլահ, Մուհամմէտ եւ առաջին հալիֆէներու անունները գրուած են լաւ գրչագիր Ապտիւլմէճիտի կողմէ »:

Ինչպէս կը տեսնուի, «Հիւրիյէթ» անգամ մը եւս ցոյց կուտայ նոյն մտայնութիւնը, որուն անդրադարձեր էինք եւ Օրթագիւղի Մզկիթին նուիրուած այդ անսիքլոփետիք *ծանօթութիւններու առթիւ իսկ, կը զլանայ տալ մզկիթին ճարտարապետին անունը, նկատելով որ Հայ մըն, , Պալեան մըն է ան:*

Հայերը բազմաթիւ ճիւղերու մէջ իրենց հետքը ձգած են Թուրք մշակոյթին ու Թրքական արուեստին վրայ. երբ այս է իրականութիւնը, ինչո՞ւ զլանալ այդքան մը արդարութիւն եւ մոռացութեան մատնել հայ անունը:

Անպայման պէտք լուրերո՞ւ պէտք է բացասել « Հիւրիյէթ»ներու մէջ Հայ անունին հանդիպելու համար:

«ՄԱՐՄԱՐԱ»

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

ՆՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՐՈԶԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ – էեռաձայնով).

Արտաւազդ եպիսկոպոսի օդանաւը ո-րոշեալ ժամուն հասած է օդակայան ուր հարիւրէն աւելի բազմութիւն մը 30 – 40 ինքնաշարժերով եկած էին դիմաւորելու զինքը:

Այս բազմութեան մաս կը կազմէին բոլոր քահանաները (բացի Փրատոյի եկեղեցւոյ քահանայէն), բոլոր Թաղ. Խորհուրդները (բացի Փրատոյի Հոգաբարձութենէն), Կապ. Խաչը իր բոլոր մասնաճիւղերով, Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը ամբողջական կազմով եւ Արենոյշները:

Օդակայանի Տնօրէնութիւնը տեսնելով ընդունելութեան բացառիկ բնոյթը մասնաւոր կարգադրութեամբ արտօնած է որ սրահներու անձքերը բացուին եւ ժողովուրդը մուտք գործէ:

Երբ Արտաւազդ Եպիսկոպոս օդանաւէն իջած է երկու տասնեակ Արենոյշներ համազգեստով երկու ծաղկեփունջ նուիրած են իրեն ու բարեւի կեցած:

Ազգային վարչութեան նախագահը, Սրբազանին ներկայացուցած է ներկաները, եւ սկսած է աջհամբոյրը:

Ամբողջ թափօրը նոյն շքերթով առաջնորդած է Եպիսկոպոսը Պօղ. Օտտոյի եկեղեցին, ուր արդէն բերնէ բերան լեցուած էր հաւատացեալ ժողովուրդով:

ԿՈՒՍԱՑ ՊՕՂ. ՕՏՏՈՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Զանգակներու ղօղանջին տակ, «Հրաշափառ»ով Սրբազանը մուտք գործած է եկեղեցի եւ ըրած իր դոհաբանական աղօթքը: Ապա, վերջին ծայր յուզուած իրեն եղած այս աննպասելի եւ փառաւոր ընդունելութենէն իմաստալից քարոզ մը խօսած եւ իր շնորհակալութիւնը յայտնած է:

Ազգային Կեդր. վարչութեան կողմէ Պ. Յ. Պապիկեան, բարի գալուստի խօսքերով հաւաստիացուցած է Սրբազանը որ իր ծանր պարտականութեան մէջ, վարչութիւնը իրեն զօրավիգ պիտի ըլլայ:

Սէր Ժերոմի քահանայ հայրը, յանուն կրօնական ժողովի բարի գալուստ մաղթած է ինք եւս իր կարգին Արտաւազդ Եպիս.ին իր հաւատարմութիւնը յայտնած է ըսելով որ քահանայ հայրերը միշտ զօրավիգ պիտի կանգնին իրեն որպէսզի իր առաքելութիւնը յաջողութեամբ պսակուի:

՝Դժուար եղած է հեռացնել Սրբազանը եկեղեցիէն, երկար աջհամբոյրներու պատճառաւ:

Եկեղեցիէն դուրս գալով ժողովուրդը հետեւած է թափօրին մինչեւ Առաջնորդարանի փառաւոր շէնքը, որ կահաւորուած եւ լուսաւորուած էր, ինչ որ բոլորի շնորհաւորութեան առարկան դարձաւ: Հոն տեղի ունեցած է պաշտօնական հացկերոյթ մը:

ՏՈՒՐ-ՏՈՒՐ-ՏՈՒՐ

(ՓՈԽԱՆ ՆԱՄԱԿԻ)

Կանոնաւորաբար քարթեր կը ստանամ Երուսաղէմի Հայոց վանքէն :

Մատենադարանին երիտասարդ քար – տուղարը ոչ յուսահատութիւն կը ճանչ– նայ, ոչ ալ յոգնութիւն: Երբ կ'իմանայ թէ նոր գիրք մը լոյս տեսած է Սփիւռքի մէկ անկիւնը, անմիջապէս ճամբայ կը հանէ իր տպագրուած քարթը, որ կ'ը – սէ. —

« Ծանօթ է որ Ս. Յակոբեանց վանքը ազգային մշակոյթի գանձերուն հաւա – տարիմ պահապան մըն է միանգամայն : Այս ուղղութեամբ առաւելագոյն նպաստ տալու սահմանուած է Ս. Աթոռոյս Մա– տենադարանը՝ որ առաջնակարգ ու մե – ծապէս պատուաբեր տեղ կը գրաւէ հայ գաղթաշխարհի մէջ: Ցանկալի է որ Մա– տենադարանս իր բազմահազար հատոր – ներու շարքին ունենայ նաեւ ձեր հրա – տարակութիւնը: Վստահ ենք որ ձեր ազնուութիւնը պիտի հաճի մեզի ղրկել օրինակ մը ձեր նոր հրատարակութենէն եւ այդ կերպով սատարած ըլլալ Հայ Գիրի արժէքներու պահպանման մեր ճի– գին » :

Այս վերջին բառը, ճիգ, չհասկցայ : Ի՞նչ ճիգ է որ կը պահանջէ «Հայ Գիրի արժէքներու պահպանումը » մեր երի – տասարդ գրապահէն,— չլա՞կը առած է Մատենադարանը :

Ինծի կը թուի թէ, որովհետեւ դեռ երիտասարդ՝ մեծ գո՛րծ կը կարծէ «Հայ Գիրի արժէքներու պահպանումը » : Սուր ըսենք՝ գրապահութիւն , կարճ կապելու համար: Եւ աւելցնենք թէ դժ– ուար ալ գործ չէ գրապահութիւնը: Մա– տենադարանին դուռը կը կղպես՝ բանա– լին դարձնելով երկու անգամ, յետոյ գրպանդ կը դնես, — ասոր մէջ ճիգը ո՞րն է :

Ճիգ չի պահանջեր բան մը պահելը,— չհերսանա՛նք: Գիրք պահեր ես, սոխ պահեր ես կամ արծաթ, պարծենալու բան չկայ, ընդհակառա՛կն:

Պահելը բնազդ մըն է կենդանիներու մօտ: Եթէ նկատի չունենանք կենդանա – կան աշխարհին մէկ նմոյշը, որ կը պա– հէ իր... ոտքերը, այդ պատճառով եւս ֆրիփթ-ոփոտ կոչուած, ահա սկիւռը, որ հողին տակ կը թաղէ կը պահէ իր քաղած ընկոյզները: Մարդը նոյնպէս, կենդա – նական իր ծագման իբրեւ վկայութիւն , « կուտ » կը պահէ գաղտնի անկիւններու մէջ: Մարդոց այս սովորութիւնը կը կոչուի թէզօրիզասիոն: Լատին թատերա– գիրը, Պղոտոս, իր մէկ կատակերգու – թեան մէջ («Կալանաւորները», Բ. ա – րար), նման հիւանդութեամբ մը վարակ– ուած մարդը կ'անուանէ ... թեզօրոֆրի– զոնիֆոֆրիզիտէս ,անոր համար որ, ագահ եւ կծծի, դրամ դիզելու մոլութիւնն ու – նէր՝ պահելով ու պահպանելով :

Եւ խորհիլ որ Երուսաղէմի մեր բարե– կամը, «ազգային մշակոյթի գանձերուն հաւատարիմ պահապան», այն յաւակնու– թիւնն ունի թէ մե՛ծ «ճիգ» մը կը կա – տարէ... գիրք դիզելով, «գանձ» պահե– լով Հայոց վանքին մատենադարանին մէջ :

Մենք թեզօրոֆրիզոնիֆոֆրիզիտէսներ չա՛տ ունինք Վենետիկի, Վիէննայի եւ այլ վանքերու մէջ, պարծենալիք բա՞ն է ատիկա :

Խօսքը մեր մէջ, ես երբեք մտահոգու– թիւնը չունիմ թէ հրատարակութիւններս կրնան չգտնուիլ այս կամ այն վանքին մէջ: Թո՛ղ չգտնուին: Ես գիրք չեմ հը – րատարակեր թաղելու համար, ոչ սկիւռ եմ, ոչ ալ վարակուած եմ թեսաւրոմա – նիայով, ինչպէս կ'ըսէ յունարէն լեզուն: Ես իմ թաղմանս անգամ հոգը չունիմ , — ո՛ւր կ'ուզեն թող թաղեն՝ սկիւռին ըրածին պէս: Եւս վախ չունիմ թէ կըր– նայ կորսուիլ որեւէ հրատարակութիւն, եթէ չթաղուի վանքի մը մէջ :

Հայ Գիրը պահպանելու ճիգը չի կա – յանար գիրք ամբարելուն մէջ: Հիմա ժամանակավրէպ է այդ ճիգը: Ցաւիտե – նական է տպուած ամէն գիրք, աւելի ա– պահով քան ժայռերու վրայ փորագըր – ուած հին արձանագրութիւնները, աւելի ապահով քան վանքերու մէջ պտնուած ձեռագիրները: Հայ Գիրը պահպանելու ճիգը այն ատեն միայն կ'արժանանայ գնահատութեան, երբ հեղինակներուն կ'ընծայուի նուազագոյն գործակցութիւ– նը :

Ողջ գիրքերը մեռցնելով թաղելուն մէջ չէ «ազգային մշակոյթի գանձերուն հա – ւատարմութեան » վկայութիւնը :

Մարդ թաղելու գործէն ետքը, հիմա , գիրք թաղելո՞ւ գործ մըն ալ ստեղ – ծուած է:

Ա՛խ, եթէ վանքերը գործակցիլ գիտ – նային աշխատող եւ արտադրող մտաւո – րականներուն հետ, ես վստահ եմ որ վաղուց թաղուած Սահակ – Մեսրոպներն անգամ կը պատռէին կը փեռեկտէին ի – րենց գերեզմանները եւ դուրս կը նետ – ուէին գուբերէն, երգելով.

Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու ,

Կեա՛ց անսասան , կեա՛ց յաւէտ ,

Կեա՛ց միշտ լեզուդ հայկարժան

Կեա՛ց ծաղկալից , ծաղկաւէտ :

Գործակցութեան գո՛յն պայման, խնդրեցի Դուրեան – Կիւլպէնկեան մա – տենադարանին քարտուղարէն՝ ինծի ղըր– կել իրենց կրկին օրինակներուն ցանկը : Ամէն մատենադարան ունի կրկին օրի – նակներու մթերք մը, փոխանակութեան համար տրամադրելի : Եթէ ինծի տրա – մադրուած ըլլար այդ ցանկը, ես կ'ընտ– րէի այն գիրքերը, որոնք կրնային փո – խանակուիլ հրատարակութիւններուս հետ :

Զղրկուեցաւ, բայց կը շարունակուի տուր – տուրը:

Վարժուեցա՛նք խղճագին ուզելու սո – վորութեան եւ պտղի հաւաքելու թու – բիամին, բայց ընդվզեցուցիչ է գիրքի այս տուր–տուրը:

Ձեզի բան մը ըսե՞մ: Հիմա վանքերու մէջ չէ գպրեվանքը: Դուրսն ալ կան ան– հատներ, որոնք գպրեվանք կ'արժեն : Տարբերութիւն մը կայ, սակայն: Տար – բերութիւնն այն է որ ծանօթ այդ վան– քերուն կ'օգնէ հայ ժողովուրդը՝ այսպէս կամ այնպէս, բայց ոչ ոք կ'օգնէ այն անծանօթ գպրեվանքերուն, որոնք, ի – րենց նիւթական զոհողութեամբ , ան – կարելին կը փորձեն ու գիրք կը հրատա– րակեն, «պահպանելու համար Հայ Գի– րը » :

Ըսէ՛ք, ո՞վ կ'օգնէ հայ հեղինակին՝ որ վանական չէ :

Եւ ինչո՞ւ կ'ուզէք որ ղրկեալ , տա– ռապեալ, աղքատ հայ հեղինակը օգնէ հարուստ վանքերուն :

Յ. Գ. Մրմրեան, նման ընդվզումի եւ դառնութեան պահու մը, գրեց.— Գլու– խըս՝ ողջ, ձեռագիրներս՝ մոխիր :

Ես խենթ չեմ որ ձեռագիրներս այրեմ: Իմ ցաւս այն է որ ահա մայր կը մտնէ արեւը լերան ետեւը եւ ես դեռ վերջա– ցուցած չեմ ամէնէն կարեւոր աշխատու– թիւններս :

— Տուր – տուր – տուր ...

Ոչ իսկ ձեռագիր կուտամ : Եւ ահա բարձրաղաղակ կը յայտարարեմ թէ իմ հրատարակութիւններէս մէկ հատ իսկ չեմ ղրկած որեւէ վանքի: Կրնայ ըլլալ որ, ինձմէ զատ, ամէն հեղինակ ղրկած է իր գործը՝ վախնալով որ կը մոռցուի, կամ կարծելով որ... ակադեմիա կը մտնէ :

Միակ վանականը, Երուսաղէմի պատ– րիարքը կը պատուէ զիս՝ ինծի ղրկելով իր հրատարակութիւնները, — շնորհա – կալութի՛ւն հրապարակաւ: Կը ցաւիմ որ չեմ կրնար փոխադարձել՝ իրեն ղրկելով հրատարակութիւններս, վախնալով որ զանոնք կը նուիրէ վանքին մատենադա – րանին :

Վերջերս Ս. Ղազարի վանքն ալ գիրք կ'ուզէր ինձմէ: Տուր – տուրի սովորա – կան խնդրանքն ստորագրողն ալ այն , գիրքի գործէ չհասկցող մէկը, որ կ'ու – զէր սեւ չուկայ ընել՝ երբ ես կը ներկա– յանայի իբրեւ գնորդ, գնելու համար վանքին մէկ – երկու հրատարակութիւն – ները՝ իբրեւ աղբիւր իմ ուսումնասի – րութիւններուս :

— Տո՛ւր – տո՛ւր – տո՛ւր ...

Մեր վանականները ո՞ր օրուընէ սոր– ված են այդ աւանդութիւնը.— Պէտք է ձրի տալ վանքին, բայց պէտք է վճարել վանքին՝ երբ վանքը տայ ձեզի գիրք մը կամ... եօթը գլուխ սխտոր :

— Տուր – տուր : Երբե՛ք տամ–տամ :

Մենք, զոհուած ու զոհաբերող գրա – գէտներ, ոչ վաղուան ապահովութիւնն ունինք, ոչ պատրաստ խոհանոց, ոչ ա – պաստան ծերութեան, մենք կը ծառա – յենք Հայ Գիրին, իբրեւ Փետայի, իբրեւ հերոս, իբրեւ նուիրեալ, իբրեւ ուխտ – եալ, իբրեւ նահատակութեան թեկնա – ծու :

Մտիկ ըրէք երգը, որ կարծես յօրին – ուած է մեզի համար յատկապէս .

Մենք անկեղծ զինուոր ենք՝ առանց ի

վինակ ,

Ուխտել ենք ծառայել երկար ժամանակ :

Այսինքն, վիճակ քաշելով չէ որ գրա– գէտ ենք, քուէ քաշելով չէ որ գրիչ կը բռնենք,— մենք գրիչի զինուորներ՝ որ ուխտեր ենք ծառայել այնքան ժամա – նակ, որքան մեր ստեղծագործութեան բոցը կը վառի մեր հոգիներուն մէջ : Գրելով մեր արեամբ :

Ո՛չ չունինք ունինք՝ ի վաճառ հանելու

համար մեր հոգեկան արտին բերքը (հայերէն կարդացողներուն թիւը, ընդ – հանրապէս տարեցներ, օրէ օր կը պակսի Ֆրանսայի մէջ՝ ինչպէս Ամերիկա), ոչ ազգային դրամագլուխ կայ՝ բարձրացնե– լու համար հայ մշակոյթին տաճարը : Հայը եկեղեցի միայն կը շինէ, ինչպէս չերամը՝ խոզակ, թաղուելու համար մէ– ջը: Բայց ո՛չ մէկ եկեղեցի կրնայ ծառա– յել հայապահպանման, ոչ մէկ եկեղեցի, — չեմ ուզեր որ ադէտները պատասխա– նեն ինծի : Աւելի կշիռ ունեցողներուն համար՝ պատրա՛ստ է վիճաբանութեան մեքենաս :

Գիր ու գրականութիւնն է որ ազգ կը շինէ, եկեղեցի կը կանգնէ, պատմութիւն կուտայ եւ յաւիտենականութեան կ'ա – ռաջնորդէ մեզ :

Իսկ տուր – տուրը մեզ կ'առաջնորդէ դէպի տարտարոս :

Այսօր, տուր – տուր բազմաձայն եր – գեցողութեան մէջ, երբ երկու տամ–տամ չես լսեր, մատենադարան կազմելու ծա – նօթութիւնն իսկ կորսնցուցած են մար– դիկ :

Երբ Գարեգին կաթողիկոս Յովսէփեանց Փարիզ էր եկած, գանգատեցայ թէ Հա– յաստանի մատենադարանները գրքի փո– խանակութիւն չեն կատարեր: Գիրք կը ղրկեմ ու փոխարէն գիրք կ'ուզեմ, չեն պատասխաներ :

— Տղա՛ս, ըսաւ մեծ մտաւորականը, հապա Վենետի՞կը, հապա Վիէննա՞ն, գիրք կը ղրկե՞ մի թէ, միշտ տուր–տուր: Եթէ բարեհաճի ղրկել, փոխանակութիւն չի՞ կատարեր ... կշիռքով: Հինգ հարիւր էջնոց գիրքին փոխարէն կը պահանջէ հինգ հարիւր էջ :

—Նպարավաճա՞ռ են արդեօք, հարցուցի ես ինծի :

— Իսկ ես, շարունակեց Կաթողիկոսը, հազար էջնոց գիրք մը կուտամ՝ ստանա– լու համար տասը էջնոց տետրակ մը, որ անհրաժեշտ է ուսումնասիրութիւննե– րուս համար եւ մատենադարանիս :

Օ՛, եթէ վանքերը գիտնային ոչ միայն գործակցիլ մտաւորականներուն այլեւ տեղին օգտագործել զանոնք, փոխանակ դառնալու ... թեսաւրոս (գանձ թաղե– լու տեղ), ուսեդար կը ստեղծուէր՝ կա– տակ չէ :

Հին օրերուն , Եւրոպայի մէջ, մտա– ւորականները երկրէ երկիր կը հաղոր– դակցէին իրարու հետ՝ գրաւոր յայտնե– լով իրենց մտքի նուաճումները: Կար– դացա՞ծ էք Տեքարթի թղթակցութիւն– ները: Ընդհակառակն, մեր մէջ՝ վանքը իր դուռները փակած, մտաւորականը իր փուչերուն մէջ քաշուած ողնի : Զկայ գործակցութիւն վանքէ վանք, չկայ հա– ղորդակցութիւն վանքէն մտաւորականին եւ մտաւորականէն դէպի վանք : Ո՞ւր են երբեմնի մեր մեծ մեկենասները, հայ ամիրաները, որոնք ծաղկեցուցին Հայ Գիրը, եւ ըրին ինչպէս Հարուն էլ–Րաշիտ արաբական ոսկեդարուն մէջ :

Կը մարի՛ Սահակ – Մեսրոպի ջահը: Կը մեռնինք քիչ առ քիչ: Մեր ճամբան ահա, դէպի գերեզման, երգելով տուր– տուր :

... Ահա, սիրելի բարեկամ որ յերու– սաղէմ, ահա թէ ի՛նչ ըսելու մղեց գի– քու տժգոյն երգդ, տո՛ւր – տո՛ւր: Այժմ կը սպասեմ որ արտայայտուի, այս մա– սին, ով որ ինքզինք կը համարի ընկեր ի գրոց բարբառ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

6-9-1963, Ուրբաթ

Ամէն նահանգ իրեն յատուկ առանձնա– յատկութիւնները ունի: Պոլսոյ մէջ Գո– նիացիները առ հասարակ փողոցները կոնակով՝ բանջար ու պտուղ ծախող վաճառորդներ ըլլալով ճանչցուած են : Սակայն իրենց երկրին մէջ այնպէս չեն: Թէեւ Պոլսեցիները գաւառացիներուն արհամարհոտ վերաբերում ցոյց կուտան, բայց՝ անոնք ընդհակառակն , օտարնե– րուն հանդէպ չափազանց փափկանկատ են եւ հիւրասէր ...

Գոնիացին իր երկրին մէջ կոնակով բեռ չի կրեր... հեծանիւի անիւով շին– ուած սայլակներ ունին, որոնց վրայ կը դնեն իրենց տանելիք առարկաները , վա– ճառորդներն ալ վրան կը նստեցնեն ...

ՄԵՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ՈՒԹ ԿԱՄ ԻՆԸ ԵՐԱԽԱՅԻ
ՀԱՆԱԾ ԱՂՄՈՒԿԻՆ ՄԷՋ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Քովէ մը վերջ ոստիկանը կապուած է Ջոնզ Պիչի ծովափին հսկող ոստիկանա – տան հետ ու կը նկարագրէր Մարկրիտը :

— Զորս տարեկան, չէկ ու կապուտ – աչուի . կարմիր ծովազգեստ: Իբրեւ խա– ղալիկ ունի թիթեղեայ դոյլ մը ու թիակ մը... Դադրեցաւ խօսելէ եւ սկսաւ ու – շադրութեամբ ականջին դրած լսափողը մտիկ ընել. իր դէմքին գիծերը լայն – ցան, աչքերը շողացին , շնորհակալու – թիւն յայտնեց իր հեռաւոր խօսակցին , ու լսափողը տեղը դնելով, դարձաւ մե – զի.

— Երախան Ջոնզ Պիչի ոստիկանատու– նըն է, լուր չունի իր կորսուելէն, երկու կիներ գտեր են զինքը երբ աւազին վրայ գլեակ շինելով է զբաղած եղեր... Հիմա հոն նստած պաղպաղակ կ'ուտէ . գացէք բերէք ու կուտ լըք (յաջողութիւն):

Ֆրէնքը լեզուն կորսնցուցած էր, ու հիմա ինք ալ, կնկայ պէս, «Աստուած իմ, Աստուած իմ, Աստուած իմ» ըսելով կուլար : Իր կողմէ, բոլորիս կողմէ , շնորհակալութիւն յայտնեցի ոստիկանին ու, քիչ մը վարանումով , ըսի .

— Օֆիսըր (սպայ), վերջին խնդրանք մը ունիմ :

— Մտիկ կ'ընեմ :

— Օֆիսըր, կարելի չէ՞ որ դուրսի մոթորսայքլիստ ոստիկաններէն մէկը մեզի տրամադրես որ մեզ առաջնորդէ , մեզ համար ճամբայ բանայ ...

Ոստիկանը նայեցաւ Տիկին Օ'Քաննըրի թաց դէմքին ու ըսաւ .

— Օլ րայթ (շատ աղէկ), Օֆիսըր Մըրֆին թող ձեզ առաջնորդէ :

— Շնորհակալութիւն, հազար շնոր – հակալութիւն :

— Բան մը չէ, մինակ ձեզի խրատ մը, ասկէ ետք, երբ տեղ մը երթաք ու գաք, ձեր երախաները համրեցէք :

— Դասերնիս սորվեցանք, Օֆիսըր , ասկէ ետք ոչ թէ մէկ անգամ, երկու ան– գա՛մ կը համրենք :

×

Ֆրէնքը, Մինասն ու ես, Օֆիսըր Մըրֆիի առաջնորդութեամբ 45 րոպէէն հասանք Ջոնզ Պիչի ոստիկանատունը : Երախան իր հայրը տեսնելով նետուե – ցաւ անոր գիրկը, իր բարակ թեւերով գրկեց Ֆրէնքի վիզը, եւ, լաց ու բողոք պարունակող ձայնով մը, հարցուց :

— Տէտի (հայր) ո՞ւր էիր մինչեւ հի– մա ...

Տէտին չպատասխանեց , սեղմեց զա – ւակը կրծքին, ու անոր թուշերը ամուր ամուր համբուրելէ ետք դարձաւ ինծի .

— Տօքթըրի ու եղկլի համ կուգայ թուշերէն :

– Կերած պաղպաղակներուն համն է,— ըսաւ երախային հսկող ոստիկանը ա – կանջիս ,— մայրը քովը չէր որ սրբէր բերանը :

Երբ տուն դառնալու համար կառք կը մըտ– նէինք, Ֆրէնք դարձաւ ինծի .

— Հաւատա՛, բարեկամ, ութ երա – խային ու ինը երախային հանած աղմու– կին մէջ տարբերութիւն չկայ :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(5 եւ վերջ)

իրենք ալ ոտքով անիւները դարձնելով, ուրախ երգեր մրթմրթալով կ'երթան...:

Գոնիացիները մեծամասնութեամբ իրենց աւանդական լայն անդրավարտիքը կը հագուին: Նոր սերունդը արդիական տարազը կը նախընտրէ...:

Կէս օրէ վերջ, ժամը երեքին Էրէյլի երթալու համար ճամբայ ելանք: Քովս՝ միջին տարիքով լուրջ ու բարեկիրթ հայրենակից մը նստաւ... ամբողջ ճամբու տեւողութեան մտերմօրէն խօսակցեցանք: Երբ Էրէյլի հասանք, խօսակիցս սիրալիր մտերմութիւնով մը ինծի օգտակար ըլլալու պատրաստակամութիւն յայտնեց: Ազնիւ Գոնիացին իր պայուսակները ցորենի տօնավաճառի հրապարակը ձգելով, հայ հայրենակիցներ փնտռելու աշխատեցաւ: Բաւական յոգնութենէ վերջ, կօշկակար Հայու մը խանութը գտանք: Յաջորդ օրը նորէն եկաւ, ինծի այցելեց, հանգիստս ապահովելու համար միջոցներ խորհեցաւ... Պարտք կը զգամ այդ ազնիւ Գոնիացիին հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել:

Էրէյլիի մէջ հազիւ 10 – 15 տուն հայ ընտանիքներ կան, որոնք զանազան արհեստներով կը պարապին:

7 – 9 – 1963 Շաբաթ,

Դէպի Ատանա երթալու համար Էրէյլիէն բաժնուեցայ: Երբ շոգեկառքը կայարան մուտք կը գործէ, կայարանը կատարեալ տօնավաճառի կը վերածուի: Մանուկներ ու գիւղացի աղջիկներ կողովներով կարմրուկ խնձորներ, խաղողներ, լաւաշ հացերու մէջ խորոված միսեր, կուժերով թան եւ պաղուկ ջուրերով ճամբորդները կը պատուեն. իրենց պատուասիրութեան փոխարէն տրուած նուէրները կ'ընդունին ժպտադէմ:

Շոգեկառքին մէջ, մասնագիտութեան նպատակով ճամբորդող բարձրագոյն վարժարաններու ուսանողներու հետ կը մտերմանանք: Երիտասարդները իմ կրօնաւոր ըլլալս իմանալով, կրօնական նիւթերու մասին խիստ հարցաքննութեան մը կ'ենթարկեն զիս: Բարեբախտաբար իսլամութեան մասին ծանօթութիւն ունենալուս համար իրենց հարցումներուն գոհացուցիչ պատասխաններ կրնայի տալ... Խօսակիցներս այնքան խանդավառուեցան մեր մտերմութենէն, որ այլեւս «Ամուճա» (հօրեղբայր) կը կոչէին զիս:

Հետաքրքիր երիտասարդներու մտերիմ զրոյցներով տարուած, Տաւրոսի դարձդարձիկ խոր կիրճերէն դէպի Ատանա՝ ու ես կ'երթամ...:

Վայրաշարժը երկար ու երկար ճչալով սկսաւ սուլել... Երիտասարդները սկսան աճապարել, բան մը աւելի հարցնելու, կամ թէ հարցնելիքը չմոռնալու մտահոգութեամբ, իրարու խօսքը կ'ընդմիջէին... եւ ահա բաժանումի վերջակէտը դրուեցաւ... կառախումբը կանգ առաւ...:

Տղաքը պայուսակներս վար իջեցուցին եւ «Ամուճա մեզի մի մոռնար... եւ բարի եղիր պատասխանելու մեր նամակներուն» ըսելով ձեռքի շարժումներով վերջին անգամ զիս բարեւելով, տակաւ թանձրացող մթութեան մէջ անյայտացան:

Կայարանէն Ատանա գացող լայն կըպրուղիին վրայէն ձիու կառքին մէջ ընկողմանած, ու ես կ'երթամ...:

Հեղգհեղգ խաւարի մէջ թաղուող քաղաքը ելեկտրական լոյսերով կը պճնուի: Մինչ ես օտարութիւն չեմ զգար... Միջավայրը ինծի ծանօթ, մարդոց սովորութիւններուն ընտելացած՝ ճամբորդութեան սպառիչ յոգնութիւնը մոռցած պանդխտութենէ վերադարձած, կարօտի յուշերով արբեցած՝ ու ես կ'երթամ...:

Ձիերու համաչափ դոփիւնը որպէս օրոր, օրօրուող կառքը կախօրրան՝ պապենական օճախին մէջ: Մօրկանս գիրկը՝ հին օրերու, հին երանութեան մէջ տարուեր, ու ես կ'երթամ...:

Կառքը պանդոկի մը առջեւ կանգ առաւ, որուն անունը նստած ատենս կառապանին ըսեր էի... Յիշատակներուս թելը փրթաւ... Անուրջէ մը սթափած, մանկական անմեղութեամբ շուրջս կը նայիմ...: Պանդոկին քիւրտ սպասաւորները զիս կը ճանչնան, կը փաղեն ինծի բարիգալուստ կը մաղթեն եւ պայուսակներս ակնթարթի մը մէջ վեր կը փոխադրեն: Առանց իմ հաւանութիւնս առնելու, իրենց յարմար տեսած մէկ սենեակը ինծի տրամադրեր էին:

Սենեակս առանձնացած՝ հին օրերու խորհրդածութեան մէջ, երեւակայութիւնս կը սաւառնի... Կիրակնամուտ է... Մայրս խնկամանը ձեռքը, տան ամէն մէկ բաժանմունքները կ'այցելէ, կը խաչակնքէ, շրթներէն աղօթքի մրմունջներ կը թռչին... եւ ապա մոմի լոյսին առջեւ ծնրադիր ու բազկատարած կ'աղօթէ:

— Ոհ, մայրիկ սիրական՝ քու սպասուէքներդ չեմ մոռցեր: Ամէն շաբաթ երեկոյ մեր սիրելիներուն հոգիներուն համար պէտք է աղօթենք... Դուն ինծի համար շատ տառապեցար... քու զոհողութիւնդ կարենալ հատուցանելու համար, աղօթքի պաշտօնեայ եղայ... Եղուկ այսօր՝ ո՛չ եկեղեցի, ո՛չ խունկ եւ ոչ ալ մոմ ունիմ... Բայց յիշատակիդ հաւատարիմ, եւ ես կ'աղօթեմ...

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՀԱՄԵՍՏՆԵՐԷՆ ՄԻՆ ԱԼ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէն խորապէս կը սգայ իր աւագ ընկերոջ ընկեր Մարգար Բարխեանի անակնկալ եւ կսկծալի մահը, որ խոր սուգի մատնեց իր բոլոր ընկերները:

Ընկեր Մ. Բարխեան բնաւորութեամբ համեստ, նկարագրով մաքուր, հայկական աւանդութիւններու եւ բարքերու նախանձախնդիր, տիպար Հայը, օտար հողին յանձնեցինք Ուրաթ Փետրուար 21ին, Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, շիրիմներուն մօտ իր գաղափարակից ընկերներուն, որոնց կորուստի ցաւը դեռ շատ թարմ է մեր յիշողութիւններուն մէջ:

Ընկերներու եւ բարեկամներու հոծ բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ ըլլալու թաղմանական արարողութեան յարգանքի վերջին տուրքը տալու մեր սիրելի ընկերոջ:

Եկեղեցիին մէջ, դագաղը ծածկուած հայկական եռագոյնով, ծաղկեպսակներով, լռութեան մէջ սկսաւ արարողութիւնը: Տեղւոյս քահանան Տէր Պարգեւ կարճ ու սակայն իմաստալից դամբանական մը խօսեցաւ: Համաքաղաքացի Պ. Լեւոն Տօնիկեան ներկայացուց իր այնքան փոթորկալից կեանքն ու կենսագրականը: Կոմիտէին կողմէ յարգանքի խօսք ըրաւ ընկեր Յովհ. Ձէրչեան արցունքն աչքերուն յուզելով մեզ բոլորս:

Այսպէս ուրեմն, շարան առ շարան կը մեկնին հինները որոնց ներկայութիւնն աւելի քան երբեք անհրաժեշտութիւն մըն է ներկայիս՝ մասնաւորաբար հայ նոր սերունդին ազգային ոգին եւ հայկական զգացումները հրահրելու, մեր անցեալի ոգորումները ներշնչելու եւ վաղուան իրական Հայը պատրաստելու մտահոգութեամբ:

Ընկեր Բարխեան կը պատկանէր յեղափոխական հին սերունդին, զրահուած Գէորգ Չաւուշներու, Հրայրներու եւ Տարօնի անհամար հերոսներու շունչով, ան եւս հայ ազատագրական արիւնոտ պայքարին նուիրուեցաւ, հաւատացած ըլլալով որ մեծ զոհողութիւններով միայն կարելի է հայրենիք ստեղծել, ազգային դրօշ ունենալ: Ան հաւատարիմ մնաց իր համոզումներուն եւ հաւատքին մէջ: Անոր համար Դաշնակցութիւնը սրբութիւն մըն էր, իսկ եռագոյնը սրբութիւն սրբոց: Այդպէս ալ մնաց մինչեւ իր վերջին շունչը:

Օտարութեան մէջ եւս իր հաւատքը չկորսնցուց: Յաճախ կ'ըսէր «այսքան թափուած արիւնը ի զուր պիտի չանցնի, վերջ ի վերջոյ արդար հատուցում մը պիտի ըլլայ հայ ժողովուրդին, հոգ չէ թէ մենք պիտի չտեսնենք, բայց գալիք սերունդները պիտի բախտաւորուին, ազատ ու անկախ ապրելով իրենց պապենական հողերուն վրայ»:

Այսօր երբ ծեր յոգնաբեկ ու տառապած մարմինը օտար հողին կը յանձնենք, մենք նոյնպէս պիտի շարունակենք ձեր կէս ձգած գործը, ձեր անմոռանալի յիշատակը միշտ վառ պահելով, պիտի քալենք ձեր գծած ճամբով մինչեւ որ իրականանան ձեր եւ հայ ժողովուրդին բաղձանքները, հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Բարխեան:

ՍՏ. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԱՌՆԻ

Նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի կը վերագրուի Գառնիի յայտնագործումը: 1945ին, Խոսրովի պատմական անտառին մէջ նկարիչին կը մօտենան քանի մը անձեր յայտնելու համար, թէ ձորի մը մէջ նշաններ պարունակող քար մը կայ: Նկարիչը գիւղացիներուն հետ կը գտնէ երկաթաքարը, որուն վրայ յունարէնով գրուած էր Տրդատ թագաւորին հետեւեալ արձանագրութիւնը:— «Հելիոս Տրդատ Մեծը, Մեծ Հայքի ինքնակալ արքան շինեց այս... տաճարը եւ այս անառիկ ամրոցը՝ յանուն թագուհիին, իր թագաւորութեան 11րդ տարին»:

Մեր թուականութենէն 70 տարի առաջ գրուած այս արձանագրութեան հիման վրայ սկսան պեղումները եւ գըտնուեցաւ Գառնիի շատ ծանօթ տաճարը:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Աշխարհի մէջ լոյս տեսնող հայերէն բոլոր գիրքերը, թերթերը եւ պարբերականները գրեթէ ստացող Երեւանի պետական գրադարանը, ներկայիս, ունի վեց միլիոն գիրք: Վիճակագրութեան մը համաձայն, գրադարանին մէջ կը գտնուի աշխարհի մէջ լոյս տեսած գիրքերուն հարիւրին 65ը:

Տարեկան այցելուներու թիւը կը հասնի 220.000ի:

Հայաստանի մէջ ներկայիս կան 2.600 գրադարաններ, քսան միլիոն գիրքերով: Ամէն մէկ բնակիչին բաժին կ'իյնայ 10 գիրք:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՊԱԿԱՍ

«Երեւան» թերթին մէջ երեւցած յօդուածէ մը կ'իմացուի, որ հակառակ հազարաւոր ուսուցիչներու, ուսանողներու եւ հայագիտութեամբ զբաղողներու տարիներու պահանջին, հրատարակչական մարմինները դեռ չեն վերհրատարակած բազմաթիւ կարեւոր գիրքեր, ինչպէս Մանուկ Աբեղեանի «Հայոց լեզուի տեսութիւնը», «Շարահիւսութիւնը», Գ. Սեւակի «Ժամանակակից Հայոց լեզուի դասընթացքը» եւայլն:

Հրապարակի վրայ չկան նաեւ մասնագիտական բազմաթիւ դասագիրքեր եւ գիրքեր:

«Պէտք է հաշուի առնել ընթերցողներուն իրաւացի պահանջները եւ հնարաւորութեան չափ հրատարակել այն գիրքերը, որոնց կարիքը խիստ կը զգացուի» կ'եզրակացնէ յօդուածագիրը:

ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆԸ ԿԸ ՃՈԽԱՆԱՅ

Հայաստանի պետական դիւանատունը, որ ունի հարուստ հաւաքածոյ մը դիւաններու, վերջերս Միջին Արեւելքէն ստացաւ 15.000 օրինակ օրաթերթեր, որոնք կարեւոր տեղեկութիւններ կը պարունակեն մեր գաղութներու կեանքի մասին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԽՈԴԵԳԱՆ

Վանքից դէպի հարաւ – արեւմուտք շարժուելիս, Բոնաշէնցի հովիւը իր հիւրին ցոյց տուեց ձորի եզրին կանգնած մի նշի ծառ, որի ներքին ճիւղերի նուշը սկսել էր հասունանալ, մէջտեղի ճիւղերի պըտուղը տակաւին խակ էր, իսկ գագաթի ճիւղերը նոր էին ծաղկել:

Նշտարաձեւ, կոթունաւոր տերեւների միջից երեւում էին ճերմակ, գեղեցիկ ծաղիկները: Ասատուրը ասես քարացել էր մի աննման տեսիլի առաջ:

— Քանի՞ տարեկան է,— հարցրեց նա:

— Էս ծառը հին է: Դաշտադէմցի Գէորգն է գտել մի հին գիրք կարդալով:

— Իսկ ո՞վ է Դաշտադէմցի Գէորգը:

— Կիկըլ Օհանի որդին:

— Ո՞րտեղ է ապրում:

— Հիմա ես քեզ նրա կացարանը ցոյց կը տամ:

Այս ասելով Բոնաշէնցի հովիւը կռացաւ, գետնից վերցրեց մի ուրագաձեւ քար եւ հարուածեց դիմացի սալաքարին, որ դրան ձեւ ունէր եւ պատսպարուած էր նշենու ճիւղերով: Այդ ձայնի վրայ քարէ դռնակը ներսից բացուեց: Ճրագը ձեռքին նրանց առաջ կանգնեց կարճահասակ, բայց տոկուն կազմուածքով մի երիտասարդ, մազեղէն արան հագին:

Դա Դաշտադէմցի Գէորգն էր:

Գէորգի առաջնորդութեամբ Տօնէն եւ Խոդեգանը մտան մի ստորերկրեայ նըկուղ, որ գնալով խորանում էր անտառի տակ: Դա քարայրի մէջ խնամքով փորուած մի ընդարձակ սենեակ էր, որ ծառայում էր որպէս ձեռագրատուն վանքի համար եւ գաղտնի ելքով միացուած էր մայր տաճարին:

Մուտքի մօտ դրուած էր քարէ մի ցածլիկ գրասեղան, որի վրայ հաստատուած էր մի կեռ եղջիւր, որպէս թանաքաման: Վերեւում կախուած էր ճրագը՝ ծայրը կտուցաձեւ:

Պատի փորակներում շարուած էին Հայոց ամենահին պատմիչների ձեռագրերը: Այնտեղ էր Եղիշէի «Պատմութիւն Վարդանանց» գործի հազուագիւտ օրինակներից մէկը, որ արտագրուած էր բնագրից՝ Մուշ քաղաքում՝ եօթերորդ դարի վերջին: Այնտեղ էր Յովնան Մամիկոնեանի «Պատմութիւն Տարօնոյ» գրքի բնագիրը քարայծի ընտիր մագաղաթի վրայ: Բուխարիկի սալաքարին դրուած էին Առաքելոց վանքի նշանաւոր «Ճառընտիրը», որ մի հօրթի ծանրութիւն ունէր եւ մի ծաղկագիր աւետարան գրուած Մշոյ դաշտի Օձ քաղաքում, 602 թուականին: Պատի փորագրերից մէկում խնամքով պահւում էին Հոմերոսի «Իլիականի» հայերէն առաջին թարգմանութիւնը, կատարուած վեցերորդ դարի առաջին կիսում եւ մի վէպ Ալեքսանդր Մակեդոնացու մասին, դարձեալ մագաղաթի վրայ:

Դաշտադէմցի Գէորգը այդ ձեռագրատան վերակացուն էր: Նա ոտքով շըրջում էր Բոնաշէնի եւ նրա հարեւան գաւառակների գիւղերը եւ բնակիչներից հաւաքելով այդ հնադարեան մագաղաթեայ ձեռագրերը, վանքի միջոցով փոխադրում էր Մուշ՝ Էջմիածնի գլխաւոր Մատենադարանին ուղարկելու համար: Եղիշէի «Պատմութիւն Վարդանանց» մատեանը նա գտել էր հայ ուխտաւորներից մէկի խուրջինում, իսկ «Ճառընտիրը» եւ Հոմերոսի «Իլիականի» թարգմանութիւնը նրան յանձնել էր Ջրաղացպան Թամոն՝ Ս. Աղբերիկ ուխտի գալու ժամանակ:

Մի խնդիր շատ էր զբաղեցնում Դաշտադէմցի Գէորգին:

Մագաղաթեայ մի հին ձեռագրի մէջ նա կարդացել էր, թէ այդ քարայրում գըրուել է Բոնաշէնի նշանաւոր աւետարանը, որի տեղը անյայտ է: Այդ միտքը տանջում էր Գէորգին եւ նա ամենայն եռանդով որոնում էր այդ կորած գիրքը: Գէորգը Հուրի – Մալաքի եւ Ոսկեհատի միջոցով գաղտնաբար տեղեկացել էր այն մատեանի մասին, որ Աւեսի Հաջին պահում էր իր տոհմական սնդուկի մէջ: Նա միջոց էր որոնում այդ խորհրդաւոր գիրքը ձեռք բերելու համար եւ ենթադրում էր, թէ հաւանօրէն դա այն կորած մատեանն է, որ գրուել է Ս. Աղբերիկի քարայրում: Այդ գործով նա նոյնիսկ դիմել էր Ջրաղացպան Թամոյին, խնդրելով նրա օգնութիւնը: Մտածել էր նաեւ մի ուրիշ միջոց: Հաջին երբեմն – երբեմն վանքից մեռոն էր խնդրում Նաւարի տան նորածիններին կնքելու համար: Մեռոն տուողը իր հայրն էր:

— Միւս անգամ, որ կը գայ մեռոն ուզելու, չտաս, մինչեւ չխոստանայ վանքին յանձնել իր սնդուկի մատեանը, — ասել էր որդին: Բայց Կիկըլ Օհանի եւ նրա որդու բոլոր ջանքերն ապարդիւն էին անցել: Աւեսի Հաջին նրանց համոզել էր, թէ այդ բանը նոյնքան անկարելի է, որքան միջամտութիւնը մարդկային սրտի ամենախոր գաղտնարանին:

Գէորգը Սալվարդի միջոցով ուզեցել էր գոնէ իմանալ, թէ որտեղ է պահւում այդ խորհրդաւոր սնդուկի բանալին: Սալվարդը Ոսկեհատի միջոցով յայտնել էր՝ որ ինքն էլ չի իմանում դրա տեղը:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մանուէլ Անքսերեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Անքսէրեան, Այրի Տիկին Հաճիկիւղէլեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Փիլիչ եւ աղջիկը, ինչպէս նաեւ Սահակեան, Փիլիճեան, Մանթոփուլոս ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին

ՄԱՆՈՒԷԼ ԱՆՔՍԷՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 27-ին, 78 տարեկան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, այս Երկուշաբթի առաւօտ (Մարտ 2), ժամը 10·30ին եւ ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ - Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօտօղեան, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏՕՏՕՂ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ, Փարիզ, Լառիպուազիէռ հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ, ժամը 11ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ, Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին Առաջնորդ,

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆ

իր անդրանիկ պատարագը պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մարի Շաթէր, Տիկին Աննիկ Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Փափազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Մարտ 1, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւկին եւ եղբօր

ԽՈՐԷՆ ՓՈՂԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փօթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Ժամը 16ին

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսին Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ, Ընկ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (ֆրանսերէն):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Կերուխում — Ազատ մուտք

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին:

Կը նախագահէ Ընկ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Լիոնի Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն: Արտասանութիւն՝ Օր. Բրաքիոն Տապաղեանէ, ջութակ՝ Պ. Աբրահամեան եւ իր որդին մեներգ եւ կերպընկալ պար:

Մուտքը ազատ է:

Կը հրաւիրուին բոլորը անխտիր:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ափիէտէօրներ: Դիմել՝

SAADETIAN

(Vêtements Civils et Militaires)

18, Rue de Picardie — PARIS (3e)

Tél. : TUR. 99-06

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Ազաւնի Երամեանի (ծնեալ Գուլումճեան) մահուան տասներորդ տարեդարձին առթիւ եւ անոր յիշատակին Պ. Նորայր Երամեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.– Կապ. Խաչին, Կարմիր Խաչին հարիւրական ֆրանք:

Դպրոցասէրին՝ 150 եւ 150 ֆր. Համազգեան Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔԻՆ
ԸՆԴ ԱՌԱՋ ԵՐԹԱԼՈՎ
— ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
29 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ —

Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն:

— 2 — ՋԱՒԵՇՏ, ֆրանսերէն, 1 արար:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

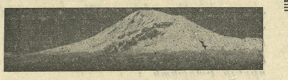
Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.— ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10-ին, Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ եւ երդման արարողութիւն: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 9·15ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Մ.ի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի՝ առաւօտեան ժամը 10ին, սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ:

HAUTES... **GAP** ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՁԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐՄԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE
Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 16էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ:

17, Rue Bleue, PARIS (9e)

Սրահը տաքցուած է

Ընկերական մթնոլորտ

BAR — DISQUES SELECTIONNES — BUFFET

3Յրդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

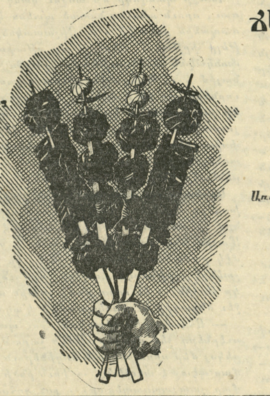
Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն Մարաթոնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին:

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն:

Թատերական ներկայացում հայերէն: Սկաուտական պարեր եւ խաղեր:

Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը:

Մուտք 5 ֆրանք — Պիւֆէ

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

